

- Democritus sponte sua lætho caput obtulit ad adquirendam gloriam humanam. fol. 246.
- Dignitas est alicuius honesta, & cultu, & honore, & verecundia digna auctoritas. fol. 19.
- Dignitas, & auctoritas vnius tam mira & incredibilis esse potest, vt eius testimonium locupletissimum sit ad gloriam. fol. 11.
- Dignitatis gradum, & locum excelsum obtinentes, vt Imperatores, Reges, Episcopi, Duces, Sacerdotes, non honeste modo viuere debent, verum etiam operam dare, vt alijs id notum, & manifestum sit quos ad sui imitationem allicere iubentur. à fol. 91. vsque ad 95.
- Diuitias non solum Sacræ Scripturæ, sed etiam ethnicæ docent nihil momenti habere ad gloriam. a fol. 140. late.
- Diuitijs, aut potètia superbiens Deum nõ agnoscit auctorem, quia sibi quod alienum est arrogat. fol. 65.
- Diuitiæ nõ sunt laudandæ, sed animus in eis sobrius, & temperans, & largus: non eas admirans, sed contemnens. fol. 147.
- Diuitum, & Potentum hominum memoriam, si à virtute declinauerint cum ipso corpore perire. f. 145.
- S** Dominicus ita honores hominum, & gloriam eorū recusauit, vt Episcopatum Ciceranensem dimitteret dicens se male è terra exire quam velle eius modi electioni consentire. fol. 80.
- F.** Dominicus de toto Dominicanus, vir sapientissimus Episcopatum Segouiensem à Carolo Quinto Imperatore ei donatum renuit acceptare, & tantam dignitatem libenter dimisit. fol. 84.
- E. Ele.

nullo modo constat sine mendac. *ibidem.*
 Imagines calatę, aut picturę deformatę suarum magni-
 tudine virtutum infigunt aculeos animo generoso
 ad virtutis amorem, & ad recte honestęque viuen-
 dum. *fol. 152.*

Inanis gloria quid sit declaratur eleganter, à fol. 355.
 vsque ad 361.

Dicitur inanis eo quod vacuum, & inane, & vanum est
 ex eo quod petitur. *fol. 129.*

Dicitur etiam inanis, vt nouerimus nos ex ea magis ex-
 inaniri posse, non posse repleri, *fol. 361.*

Inanis glorię damna explicantur eleganter, à fol. 362.
 vsque ad 366.

Inanis gloria, ex auctoritate Gregorij constat, & ratio-
 ne, esse vitium capitale & primum, & superbię maxi-
 mę coniunctum. *fol. 372.*

Gignit inobedientiam, iactantiam, hypocrisim, con-
 tentiones, pertinaciam, discordias, & nouitatum pre-
 sumptiones. *fol. 173.*

Efficat, vt & falsa nobis abrogemus, & quę in nobis
 sunt cum quadam iactatione, & insolentia infera-
 mus. *fol. 376.*

Inanis gloria est quando laudantes errore falluntur, si-
 ue in rebus, siue in hominibus, siue in vtrisque. *fol. 355.*

Inanis gloria est cum bonus haberi cupit, qui est libi-
 dinibus deditus, & se virtutis expertem videt. *f. 355.*

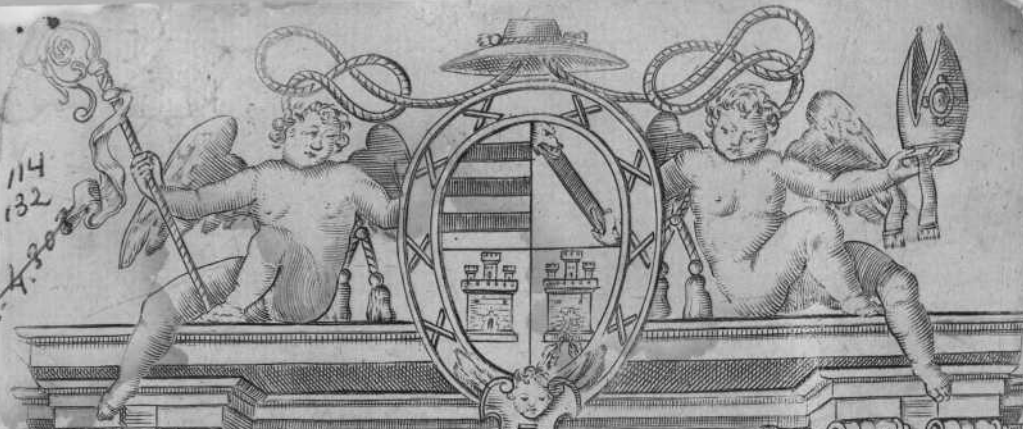
Infidelium liberos secundum D. Thomam iniquum est
 inuitis parentibus baptizare. *fol. 244.*

Inurijs & opprobrijs nobis dictis quomodo sit proce-
 dendum? à fol. 328. vsque ad 333.

Pateas pro Christo, & turpissima quęque, & pro eius
 fide asserēda, religione, charitate, & pro omni actio-
 ne vir-

- Non potest interire: sine peccato. fol. 278.
 Charitatis encomia. fol. 220.
 Charitatis effectus. fol. 222.
 Charitatem habere nemo certe scit. fol. 127.
 Caritas nulla est sine gloria. fol. 341.
 Caritas iubet vt Deum amemus, eumque otij, ac negotij nostri finem faciamus. fol. 60.
 Clarificare, honorificare, glorificare, tria quidem verba, sed res vna est. fol. 3.
 Cleantes, & Chryſipus, Codrus, & Calanus, & Cato Uticensis cupiditate immeni laudis, ſibi ipsis manus intulerunt. fol. 246.
 Chriſtus Dominus bonitatis fons, & omnium largitor bonorum nemini ex debito, ſed vniuerſis preſtat gratis beneficia ſua. fol. 74.
 In omnibus diebus carnis ſuæ omne humilitatis exemplum voluntariumque honoris, ac mundi contemptum, & mundanæ gloriæ nobis exhibuit, in habitu, in ſermone, in moribus, & in ſua omni conuerſatione. fol. 71.
 Gloriam hominum, ira contempſit, illumque gloriæ mortiferum vulnus ita extingueret curauit, vt vltro ſepe in magno dedecore incurreret: inſignes contumelias pati, & (quod mortis erat olim genus maximi de decoris) in crucem tolli voluit. fo. 45.
 Ciceronis Romani princeps eloquij egregia reſpoſiſio Sallaſtio iactanti ſe de ſua nobilitate, qui eum, in contemptum, nouum hominem vocauerat. fo. 155.
 & 156.
 Cupiditas pecuniæ radix eſt omnium maiorum explicitur eleganter. fol. 369.
 Cupiditas excellentiæ, & alia vitia naſcuntur ex ſuperbia. fol. 371.
 D. Da-

214
R. 132
R. 4. 80

DILLEFONSI
MESIA DE TOVAR
VILLACASTINENSIS,
EPISCOPI ASTVR-
CENSIS.

DE VERA ET FALSA

Carmine GLORIA *de la Baza*
LIB. III.

Cum tractatu de perfecto
concionatore.

Cum licentia & priuilegio.

S. TRIBIT
EPISCOP
ASTVR.

ASTVRIC. A.
Apud Hieronymum Mu-
rillum. Anno.
M. DC. XXIII.

SGENADI
EPISCOP
ASTVR

DILECTISSIMO

MESIA DETOVARI

VILLACASTIN

EPISCOPI

GENE

GLORIA

LIBER

Cum iustitia de pectore

concordant

Cum iustitia de pectore

concordant

R. 12408101
N. 11-329

concordant

concordant

concordant

concordant

concordant

concordant

concordant

concordant

concordant

concordant

concordant

concordant

PRIVILEGII SVMMMA.

Ratia Philippi Quarti Regis Catho-
lici prodit hic liber, qua etiam ab
alio, quam auctoris permissum ha-
bente, sub poenis ibi contentis pro-
hibetur excudi. Dat. Matriti 14. Maij 1625.

SVMA DE LA TASSA.

Aßaron los señores del Consejo Real cada plie-
go deste libro, a quatro maravedis en pa-
pel, como mas largamente consta de su ori-
ginal. Su fecha en Madrid a catorze de
Enero de mil y seyscientos y veynte y cinco. Ante Iuan
de Villaz en allos,

ERRATAS.

Folio 8. pagina prima, linea 7. donde dize lætus su., lee lætus sum. fol.
14. p. 1. l. vlt. est lob. ex lob. f. 28. p. 1. l. vlt. circumfertur. circumfertur. f.
29. p. 1. l. 4. sola honestatem, solam honestatem f. 48. p. 1. l. 16. reuelationū.
rauelationum. f. 55. p. 1. l. 4. iactantur. iactantur. f. 59. p. 1. l. vlt. vulnere.
f. 59. eadem linea. longintate. longaminitate. f. 95. p. 1. l. 7. agcōscit. agnos-
cit. f. 118. p. 2. l. 22. migo. minores. f. 206. p. 2. l. 3. ciuitate. ciuitates. f. 302. p. 2.
l. 1. colore. colere. f. 311. p. 1. penult. inficiarentur. inficiarentur. f. 361. p. 2. l.
38. apparc. appeterc.

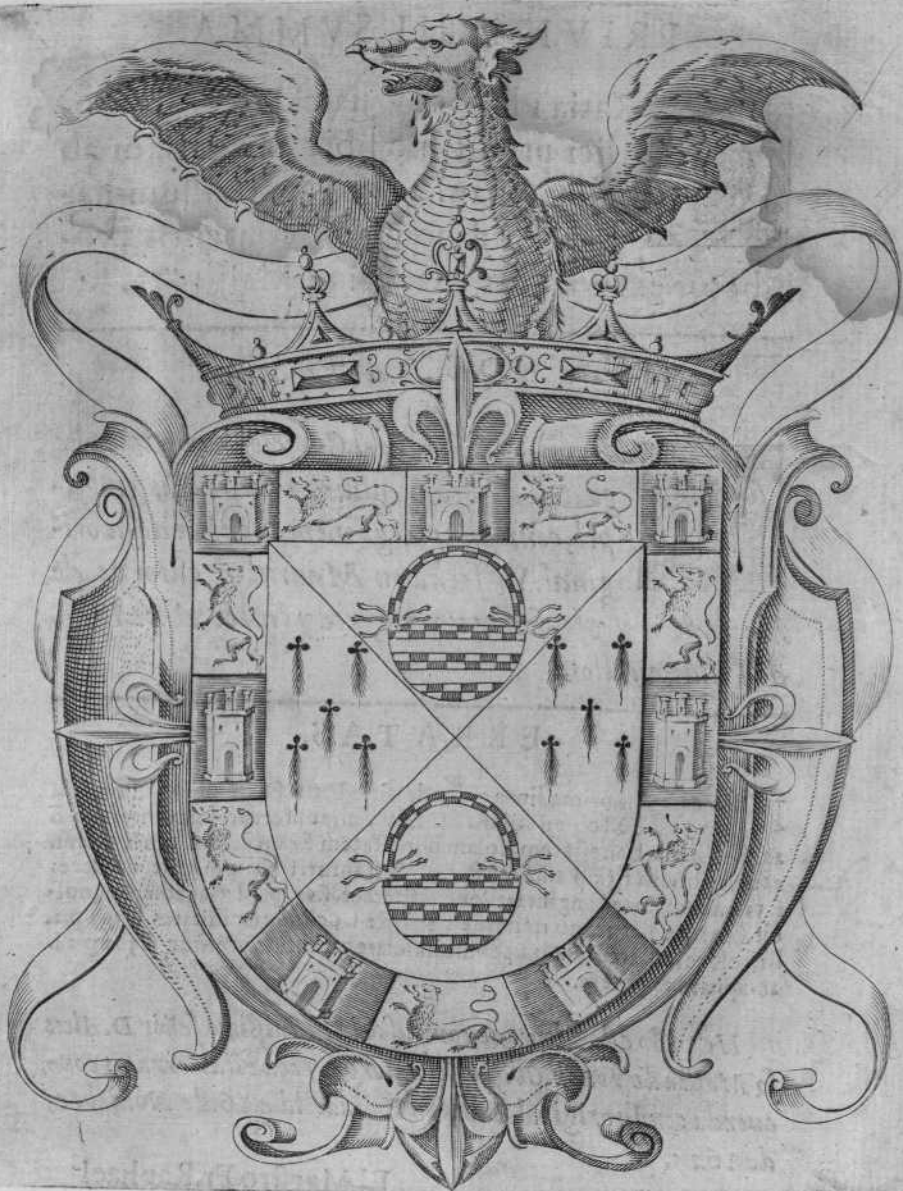
He visto este libro que compuso el Ilustrissimo señor D. Alon-
so Mesia de Tonar, Obispo de Astorga, y con estas erratas con-
 cuerda con su original. Dada en Valladolid a 16. de Nouiëbre,
de 1624.

El Maestro Fr. Raphael
Sanchez,

a 2

EX-

44 599
R. 819

EXCELLENTISSIMO
 PRINCIPI D. D. GASPARI DE
 GVZMAN, COMITI DE OLIVARES,
 Marchioni Helicij, domino de san Lucar,
 Commendatori de Al-
 cantara,

PHILIPPI QVARTI CATHOLICI
 Regis a statuis & belli consilijscubicu-
 lario meritissimo,

NOVI ORBIS SVPREMO CHANE-
 cellario, Regijs equis, & Hispalensi
 Arci præfecto,

D. ILLEFONSVS MESSIA DE TOE-
 uar Villacastinensis, Episcopus Astu-
 ricensis.

Culorum virorum patrociniò (maximè prin-
 cept) teneros ingeniorum sævus commenda-
 ri, non magis præscis temporibus, quam in to-
 ta posteritate fuit semper vsitatum. Cum
 enim illi famam (hoc est vitam) quibuslibet scriptis da-

re crederentur; merito doctissimi Viri ab invidorum ron-
chis, & moribus tuto se fore putabāt, si operibus suis eius-
modi aliquem Atlantem, aut Herculem adsciuissent.
Mibi autem cum in publicam utilitatem has meas de
vera, & falsa gloria, & de perfecto concionatore lucu-
brationes eſſem edicturus: Tu ſolus, clariffime Princeps, oc-
currebas cui clariffimo Mecænati, & à nobiliſſima Guz-
manorum familia deſcendenti, eas curiſſime poſſem de-
dicare. Quis enim tot principum quam fortiſſime pugnā-
tium, tot potentiſſimorum Ducum, Comitum atq; Mar-
chionum maiorum tuorū bella ſuſcepta, ſæliciterq; fini-
ta, tot illuſtriſſimas victorias, tot triumphos ab inimicis
reportatos, tot Barbarorum Maurorum, immaniſſimo-
rumq; Turcarum imperus reſſos, atq; ſedatos, tot &
tanta ſpolia ab hoſtibus in bello capta, oratione conetur
explicare? Iam vero ſi noſtram orationem ad pacem,
& reipublicæ ſtatum tranquillum conuertamus, quis tot
religioſos viros, (inter quos beatū Dominicum, clariffimū
Patriarcham, non ſolūm Hiſpaniarum, ſed orbis totius
Chriſtiani clariffimum iubar, decus, & ornamentum,
à quo Evangelici Verbi tot inclyti prædicatores fluxe-
runt,) quis tot reipublicæ gubernatores iuſtos, & ſapien-
tes, tot magnanimitatis, prudentiæ, æquitatis, pietatis,
ſanctitatis, iuſtitiæ opera ſeſe pro dignitate poſſe com-
memorare conſidat? Nimirum optimus tuus, ac nobiliſſimus
parens D. Henricus de Guzman, in Neapolitano Regno
prudentiſſime regēdo, & in Siculo iuſtiſſime gubernan-
do ſuam integritatem oſtendit, & ſe maiorum ſuorum

nomine meritò dignissimum esse re ipsa declarauit, & meritò se Proregem fuisse, & Proreges, & Proregibus maiores gignere potuisse monstrauit. Cuius tu animi magnitudinem, cum singulari prudentia coniunctam, imitatus, virtutis, & veræ gloriæ radios tam longe lateq; diffundis, ut meritò inter omnes clarissimus iudiceris. Cum virtutes & merita, quæ in cæteris inueniuntur dissipata, omnia in te uno simul esse collecta, & collocata mirificè videantur. Quo factum esse videmus, ut Rex noster Philippus Quartus (quem incolumem nobis clementia diuina conseruet) pro ætate sua acerrimus ingeniorum extimator, te in maximam laborum partem socium curarum assumere non dubitauit. Quo in munere exercendo cum animi magnitudinem, integritatem, fidem, pietatem, æquitatem, & constantiam adhibeas ad patriam conseruandam, verbis explicari non potest, quanta animorum cõsensione omnes omnium ordinum homines exultare videantur. Nam cum omnes homines, quos honore dignos esse putasti, ita amplecteris, iuuas, & meritis dignitatibus extollis, ut omnium animos habeas deuinctos charitate: tum charissimum fratrem meum D. Petrum Messia de Touar Equitem diui Iacobi, à cõsilijs censuum, & reddituum Philippi Quarti Oeconomum Serenissimi Infantis D. D. Ferdinandi, S. R. E. Cardinalis Archiepiscopi Toletani, Hispaniarũ Primatis, primum, atq; unicuique domus nostræ columnen, summe tibi dilectum, maximis beneficijs, honoribus, & præmijs affectum honestasti. Quibus omnibus de causis, has de vera, & falsa gloria,

¶ de perfecto concionatore elucubrationes meas, (que
merito tibi iure debentur) nè ingratitude odiosa notā
subeam sempiternam velut arrham gratitudinis erga te
mea, ¶ fratris mei ut dicandas esse decreui, tibi earum
Patrono, ¶ Mæcenati clarissimo, offero perlibenter ¶
dico. Quemadmodum pro summis meritis tuis, alias etiā
lucubrationes meas, quas absolutas penè ¶ expolitas ha-
beo, tibi etiam (volente Deo) propè diem dedicabo. Quibus
ex fontibus, ¶ ea quæ ad veram gloriam spectant pote-
runt exhauriri, ¶ novi concionatores sacri breuibus qui-
busdam præceptis adiuuari. Tu interim, Excellentiſſime
Princeps, hæſce tibi lucubrationes dedicatas nō ex digni-
tate tua, sed ex affectu meo, ut grati animi teſſeram
ſuſcipe ¶ ab inuidorum morſu denteq, Theonino defen-
de, patrocinio ¶ auctoritate tua tutare. Vale, ¶ diu-
tiſſime vine. Aſturice.

P I O

PIO ET STUDIO

LECTORI.

Um mecum sapē sub tacitamē-
tis consideratione (Lector charissi-
me) reuoluere atque considerare
cōpissē Catonis illius, qui Cen-
sorius vocabatur, prāclaram &
peruulgatam sententiam, prāstantium viro-
rum, non minus otij, quam negotij rationem
extare oportere, quod quidem verbum, & si
semper magnificum duxerim, utpote clarissi-
mi, & prēstatissimi viri, illud tamē & reuerētie,
& obseruatiā maioris semper apud me fuit, q̄
non ab homine sapientissimo, verum etiam ab
ipso Deo in eandem ferme sententiam dictum
est, & traditum sacrosancto Euangelio, viris
prāstantibus, non solum ut ille dicebat, sed cun-
ctis mortalibus redendam esse exactissimam ra-
tionem de omni verbo otioso, quod locuti fue-
rint, summo illi iudici Deo.

Proinde licet omne meum tempus, & mu-
nus Episcopale cui me totum, ut perfecte mini-
sterium impleatur, & plene deberi fateor, iure

sibi vendicet, cui vel sic vtinam, & omnipoten-
ti Deo, qui mihi huius honoris, imò & oneris
oblito vitam degenti, illud misericorditer in-
dulsit, quomodolibet satisfecisse videar, huma-
narum quidem laudum nullo modò cupidus,
sed lucem ipsam diuinæ sapientiæ, & veritatis
amans, & vel à longe salutans, necnō vmbra
eius laudem, scilicet, famam, & gloriam totis
viribus effugiens, aliquas è quiete somnoq; su-
blatas horas tibi impendere decreui. Quibus
ne me senescentem in optimarum literarum
studijs ipsi sterilitatis, & ingratitude, (ne di-
cam corporis, & ignauie) merito coarguant, sta-
tui, prout ingenij mei tenuitas tulerit (faxit
Deus, vt aliquid inde lucelli mihi supersit ex ta-
lento illo Euangelico in diem nouissimum
iudicij iusto fœnore repensandum) disputa-
tionem de vera gloria instituere, & consequen-
ter de falsa. Cuius cognitio omnibus multum
affert fructum, & emolumentum, licet multū
habeat subtilitatis.

Qua de causa plerique disputationem hanc
ex professo omisserunt, alij ita tractarunt, vt
quamuis accuratè & eruditè, multa, quasi ad ex-
citanda posteriorum ingenia, quærenda, & in-
uenienda, reliquisse videantur, ego vero expli-
care desidero ea, quæ in aliorum libris desidera-
ui. Et si multa de hoc veteres Philosophi accu-
rate

rate scripserunt, & in officijs Marcus Tullius:
duos à se libros de gloria editos fuisse testatur,
ego libros eorum semper contemnendos iudi-
caui: Ij enim sunt, qui vt neque veram virtu-
tem, ita neque solidam gloriam ynquam attin-
gunt. Vt vehementer errare necesse esset, qui
id superbe, & arroganter docebant, quod neq;
ab alijs accipere, neque per se ipsi inuenire po-
tuisent. At vt gustatus si sapore aliquo affectus
sit, de alijs rectè non iudicat: ita impetrari non
poterat, vt verum atq; incorruptum esset isto-
rum iudicium, qui omnia sua studia, & omnes
labores ad inanem gloriam comparandam cõ-
uerterāt. Quare christianorum propria est tota
hæc disputatio, in qua illud principio Lectorẽ
admoneamus, non hic quarere ornamenta ver-
borum, sed pondera sententiarum. Nos enim
isthæc non oratorio, (vt nonnulli fortasse spe-
rabunt) sed Theologico genere dicendi perse-
quemur: non illo quidem penitus ieiuno, & ari-
do, atque horrido, sed pressoramen & puro, &
quantum patietur res ipsa, limitato. Sunt enim
multa, quæ ornate dicere velle, puerile est, in
quibus quæ præclarè nobiscum actum purabi-
mus si nudam tantum, & simplicem veritatem
explicare potuerimus. Itaque mihi hæc veniam
dabunt, quam semper Theologis dederunt, vt
Theologicè Theologus loquar, nec propria hu-
ius fa-

iūs facultatis nomina reformidem, nec verear
auctorum nominibus, locorumque indicatio-
ne fluxum intermittere, atque interrompere
orationis.

Te autem Lector charissime rogo, vt de his
nostris laboribus semota omni passione iudi-
ces, & si aliquid non boni dictum inuenias, mi-
hi tribue & benigne corrige: si aliquid vero bo-
ni, Deo Maximo & Optimo, a quo omnia bo-
na cuncta procedunt non autem meo labori &
industriæ, memor illius Horatij sententiæ,

*Horat. in
arte poeti-
ca.*

Quandoq; bonus dormitat Homerus

Verum opere in longo fas est obrepere somnum.

Et etiam illud Euripidis,

Vnus vir non omnia cernit.

Neq; mihi multiloquij, prolixitatis venimix vi-
tium in hac disputatione exprobres vel obijcias,
Nam vt ait Martialis.

Martial.

Non sunt longa quibus nihil est quod demere possis

Te autem clementissime Christe humiliter pre-
cor, vt mihi de re magna fructuosaquæ dicturo,
clementer ad sis, vt ea dicam, quæ ad tui nomi-
nis gloriam, vtilitatemquæ Ecclesiæ sanctæ tuæ
pertineant. Scis enim tu quidem me neque in-
genio, neque eruditioni meæ (quæ sanè sentio
quam exigua sit) sed Spiritui sapientiæ tuæ con-
fidentem animum ad scribendum appulisse, quo-
niam seruus tuus sum ego, & filius ancillæ tuæ,

homo

homo infirmus & minimus ex omnibus in his
eruditis temporibus, & si quis erit consumma-
tus inter filios hominum si ab illo abfuerit sa-
pientia tua in nihilum computabitur. Nam in
his præsertim studijs, & si omnis quoque opera
nostra ponenda est, tamen nemo vnquam mag-
nus sine afflatu tuo extitit. Plusque à te suppli-
citer orando, quam audiendo, & legendo impe-
tratur. Quamobrem si tu Dominus magnus vo-
lueris spiritu intelligentiæ replebis me, vt in
medio Ecclesiæ aperiā os meum, & narrem
nomen tuum fratribus meis, mittamque tan-
quam imbres eloquia sapientiæ tuæ, & in ora-
tione confitear Domino. Mitte ergo illam de
cœlis sanctis tuis, & à sede magnitudinis tuæ,
vt mecum sit, & mecum laboret, vt sciam quid
acceptum sit apud te omni tempore. Ac mihi
de vera falsaquē gloria differenti, animum tri-
bue solius veræ laudis quæ apud te est, aman-
tem atque appetentem: inanem aduersantem,
& desipientem, ne qui in lege gloriari cupio
per præuaricationem legis Deum inhonorem,
& cum alijs prædicauero, ipse reprobus effi-
ciar, vnusque ex numero illorum, qui cum cog-
nouissent Deum, non sicut Deum glorificaue-
runt, aut gratias egerunt, sed euanuerunt in co-
gitationibus suis, & obscuratum est insipiens
cor eorum.

Si vero hic aut alibi aliquid vnquam impru-
denter exciderit, quod Catholicae veritati non
sit omnino consentaneum id iam nunc, irri-
tum, indictumque esse volumus, atque ea cer-
ta & rata habemus, quæ sancta Romana Eccle-
sia Catholica (cuius nos filios esse gloriamur)
senferit, decreuerit, & determinauerit.

LIBER PRVDENTI.

Glorifici solidum, vacuumq; tumentis
honoris

Edoceo, hanc sortem despice, vt illa beet.
Fida bonis paritur regulis, & perfida prauis:
Pandit vtraq; tibi lux mea, flante Deo.
Qui superos habitare choros cupis, elige
tuta,
Hinc sine fine viges, hinc sine fine peris.

Fr. Seb. Parra Carrazeten.

AVTO

AVTORES, QVI IN
HIS LIBRIS DE VERA, ET FAL-
SAGLORIA, ET IN TRACTATV DE
PERFECTO CONCIONATORE
CITANTVR.

A

BEAS Panormi-
tarus.

Albertus Rosatus.

Albertus Phigius.

Albius Tibullus.

Alexander Alensis.

Alfonsus à Matamoros.

Alfonsus Episcopus Abulensis,
aliàs Tostatus.

Alfonsus de Villegas.

Aloysius Lipomanus.

S. Ambrosius.

Ananias.

Ancharranus.

Andorides.

Andreas Tiraquellus.

Andreas Archiepif. Cafariëfis.

Andreas Alciatus.

S. Anselmus.

S. Antiochus Monachus.

S. Antonius.

Aratus Poeta.

Aristides Philosophus.

Aristopheus.

S. Athanasius.

Atheneus.

S. Augustinus.

Aulus Gellius.

Aymon.

B

B *Aptista Fulgosus.*

Bartolus.

S. Basilius.

Basilius Imperator in Biblio-
teca Patrum.

Batablus.

Beda.

Beda.
Benedictus Pereirus.
S. Bernardus.
S. Berengofus Abbas.
Boetius.
S. Bonauentura.
S. Bruno.
Budeus.

S. Dionifius Areopagita.
F. I. ominicus Vañez.
F. Dominicus de Soto.
Dominicus Nanus.
Doña Baptiſta de Genoua, Cano
nica Lateranenf.
D. Georgius Manrique.
S. Dorotheus Abbas.
Dugo Philoneus.

C

C Ayetanus.
Caius Manilius.
Calentius.
Caſiodorus.
Caſarius Arelatenfis.
S. Cyprianus.
S. Cirillus.
Claudianus.
Claudius Guillaldu.
Claudius Eſpencheus.
S. Clemens Alexandri.
Cornelius Fronto.
Cornelius Tacitus.
Coſdrus Poeta.

D

D Antes Poeta.
Diogenes Laercius.
Diodorus Siculus.
Dion Caſius.

E

S. E piphanius.
Erasmus.
Eraclitus Ephesin.
S. Eſaias Abbas.
Euchumenius.
Euſebius Ceſarienf.
Euſtratus.
Euthimius.
Euagrius.

F

F ranciſcus Ribera Societatis
Ieſu.
Franciſcus Vallefius.
Fabius Quintiliarius.

G

G Abriel in ſententias.
b Gar-

Index locorum

Garcia à Loaysa.
S. Gaudentius Brixienus.
Georgius Trapezuntius.
S. Gregorius Magnus.
S. Gregorius Nazianzenus.
 Guillaudus.
Grillelmus Parisiens.
Gundisalvus de la Cerda.

H

Henricus Cornelius.
 Heraclitus.
 Herodotus.
S. Hieronymus.
Hieronymus Offorius.
S. Hilarius.
 Hipocrates.
 Homerus Poeta.
 Horatius Poeta.
 Hostiensis.
 Hugo Cardinalis.

I

Iacobus Gratianus.
Iason de actionibus.
 Idiota.
Innocentius Tertius.
Ioannes Andreas.
Ioannes Achocens.

Ioannes Azor.
Ioannes Castanus.
S. Ioannes Chrysostomus.
S. Ioannes Damascenus.
Ioannes Maior.
Ioannes Picus Mirandulan.
Iosephus de bello Iudaico.
S. Irincus.
S. Isidorus.
Ischius.
Isocrates.
S. Iulianus Archiepiscopus
 Toletanus.
Iulius Cesar.
Iulius Sirenus.
Iulius Solinus.
S. Iustinus Martyr.
 Iuuenalis.

L

Lactantius Firmianus.
 Laurentius Surius.
S. Laurentius Iustinianus.
Leonardus Arelinus.
Longonius Lexicon.
 Lucanus.
 Lucianus.
 Lucius Apuleius.
 Lucretius Epicureus.
 Lutijs Seneca.

M. Ma.

Sacræ Scripturæ.

M

M Acrobis.
 Marcus Tullius Cicero.
 Martialis.
 Martinus del Rio.
 Martinez Cantapetrensis.
 Martinus Alpizqueta Nauarrus.
 S. Maximus Martyr, & confessor.
 Maximus Platonicus.
 Melchior Cano.
 Menander Poeta.
 Michael à Medina.
 Molina de iustitia & iure.

Patritius Coeburnus Scotus.
 Paulus Burgensis.
 Paulus Orosius.
 Persius.
 S. Petrus Damianus.
 Petrus de Riua deneyra.
 Petrus de Tarantasia.
 Petronius.
 Pindarus.
 Philadelphus.
 Philo Iudæus.
 Plato Philosophus.
 Plinius.
 Plutarchus.
 S. Primasius.
 Fr. Prudentius de Sandomal.

N

N Ænius.
 Nicolaus de Lira.
 S. Nilus Abbas.

R

Rabanus.
 Ricardus.
 Rodulfus Baynus.
 Rufinus.
 Rupertus Abbas.

O

O Rigenes.
 Ouidius.

S

S Aluianus in bibliot. patrum.
 Sixtus ab Hemminga.
 Soto de iustitia & iure.
 Stobæus.
 Strabon.

P

P Agninus.
 Paludanus.

T a 2 Theo-

T
Theodoretus.
Theodulus Celeriens. in
bibliot. Patrum.
Theophrastes.
S. Thomas de Aquino.
Terentius.
Tertulianus.
Tirius Platonius.
Titelman.
Trevo in Paulum.
Troilus Maluetius.
Turre Cremata.

V
Valerius Maximus.
Victoria Relectiones.
Vincentius Lirinensis.
Virgilius.
Vitas patrum.

X
Xenocrates Platonius.
Xenophon.

Z
Zeno Cirticus Philosophus.
S. Zeno Vironensis Episcopus.

INDEX

INDEX TITVLORVM,

CAPITVM TRIVM LIBRO-

rum de vera & falsa gloria,

Primo Libro contenta.

- C**aput. 1. Quid sit gloria. fol. 1.
Caput. 2. Quæ sit materia gloriæ, & quorum iudicijs constet. fol. 2.
Caput. 3. An gloria pendeat ex iudicijs multorum. fol. 2.
Cap. 4. De quibusdam gloriæ affinibus. fol. 14.
Cap. 5. De gloria. An sit bonum. fol. 19.
Cap. 6. De quo genere bonorû sit gloria, fol. 24
Caput. 7. De duobus quæ aduersantur his quæ dicta sunt capite quinto, & sexto. fol. 26.
Cap. 8. An gloria sit summum bonum. fol. 35.
Cap. 9. In quo argumenta pro gloriæ appetitione ponuntur. fol. 38.
Cap. 10. De appetitione gloriæ per se ipsam. folio 43.
Caput. 11. Quod verus sit Scripture sensus, qui expositus est. fol. 47.
Cap. 12. Quod Ethnici quoque appetitionem gloriæ reprehendunt. fol. 76.
Cap. 13. Quo pacto appeti possit gloria. fol. 87.
Cap. 14. An possit appeti gloria, vt debita virtuti, & de quibusdam dubijs ex dictis. fol. 96.
b 3 Cap.

Index titulorum capitulorum

- Cap. 15. In quo quinque prioribus argumentis
pro appetitu glorię responderetur. fol. 102.
Cap. 16. In quo argumenta ex sacris literis ad-
ducta diluuntur. fol. 104.
Cap. 17. An appetitus glorię possit cum humi-
litate consistere. fol. 111.
Cap. 18. Cuius virtutis actus sit appetitus glo-
rię. fol. 117.
Caput. 19. De mediocritate in appetenda glo-
ria. fol. 120.
Cap. 20. An appetitus glorię, ita vt diximus, or-
dinatus debeat esse ardens & intensus. f. 125.

Hæc in primo Libro.

Secundo libro contenta.

- P**raefatio ad Lectorem. fol. 132.
Cap. 1. An bona corporis afferant homini
gloriam. fol. 133.
Cap. 2. De diuitijs, & potestate. fol. 139.
Caput. 3. De Nobilitate. fol. 148.
Cap. 4. De Honoribus. fol. 183.
Caput. 5. De Artibus & disciplinis. fol. 185.
Caput. 6. De Theologia. fol. 190.
Caput. 7. De Gratijs gratis datis. fol. 199.
Caput. 8. De virtutibus.
Caput. 9. Quæ virtutes potissimum valeant ad
glo-

Librorum de vera & falsa gloria.

- riam. fol. 230.
Caput. 10. An cetera bona præter virtutem ad-
iumento sint ad gloriam. fol. 235.
Cap. 11. An gloria amitti possit. fol. 238.
Cap. 12. An bona fortunæ exponi periculo de-
beant propter conseruationē gloriæ. f. 241.
Caput. 13. An liceat vitam periculo exponere
propter gloriam. fol. 244.
Caput. 14. An liceat spiritualia bona periculo
exponi pro gloria. fol. 270.
Cap. 15. An præcepta obligent nos cum iactu-
ra gloriæ. fol. 300.
Cap. 16. An lege præcepta sit conseruatio glo-
riæ. fol. 308.
Caput. 17. An conseruatio gloriæ obliget nos
cum magno discrimine vitæ, aut rei familia-
ris. fol. 320.
Cap. 18. Quomodo nos gerere debeamus, in ijs
quæ gloriam infringunt. fol. 323.

Hæc in secundo Libro de gloria.

Tertio Libro contenta.

- P**Ræfatio ad Lectorem. fol. 336.
Caput. 1. De vera gloria, quid sit. fol. 337.
Caput. 2. An vera gloria sit per se appetenda.
folio. 340.

Index titulorū capitū Librorū de vera & falsa gloria.

Caput. 3. An vera gloria possit consistere cum humilitate. fol. 345.

Caput. 4. Ad quam virtutem refertur appetitio gloriæ. fol. 346.

Cap. 5. An vera gloria amitti possit. fol. 348.

Caput. 6. An vita & bona externa obijcienda sint periculis pro cōseruatione gloriæ. f. 349.

Caput. 7. Quantum vera gloria præstet humane. fol. 351.

Caput. 8. De falsa gloria, quid sit. fol. 354.

Caput. 9. An inanis gloria sit peccatum mortale. fol. 361.

Cap. 10. An inanis gloria sit vitium capitale. fol. 369.

Caput. 11. Quæ vitia nascentur ex inani gloria. fol. 373.

Caput. 12. Quomodo sit inani gloriæ obfistendum. fol. 379.

Hæc in Tertio Libro de vera & falsa gloria.

INDEX

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ, QVÆ IN tribus libris de vera, & falsa gloria continentur, & expli- cantur.

Ex Genesi.

AP. 2. *Formauit Dominus Deus hominem de li-
mo terræ, & inspirauit in faciem eius spiracis
lumina. Fol. 185.*

Cap. 3. *Puluis es, & in puluerem reuerte-
ris. Fol. 189.*

Cap. 6. *Isti sunt potentes à seculo viri famosi. Fol. 16.*

Cap. 8. *Sensus & cogitatio humani cordis in malū prona sunt
ab adolescentia sua. Fol. 104.*

Cap. 11. *Et celebremus nomen nostrum antequam diuida-
mur in vniuersas terras. Fol. 19.*

Cap. 15. *Noli timere Abraham, ego protector tuus sum &
merces tua magnanimis. Fol. 109.*

Cap. 18. *Loquar ad Dominum meum, cum sim puluis & ci-
nis. Fol. 112.*

Cap. 31. *Tulit Iacob omnia, quæ fuerunt patris nostri & de
illius facultate ditatus, factus est inclutus. Fol. 140.*

Index locorum

- Cap. 45. *Nuntiate patri meo vniuersam gloriam meam.*
Fol. 106.
Cap. 47. *Dies peregrinationis nostra centum triginta annorum sunt, parui, & mali.* Fol. 110.

Ex Exodo.

- Cap. 20. *Honora patrem tuum, & matrem tuam,* fol. 16.
Cap. 22. *Principem populi non maledices,* fol. 326.
Cap. 28. *Respice, & fac secundum exemplum, quod tibi in monte monstratum est,* fol. 152.
Cap. 32. *Dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro vite quem scripsisti,* fol. 293.
Cap. 40. *Operuit nubes tabernaculum testimonij, & gloria Domini impleuit illud: nec poterat Moyses ingredi tectum faderis nube operiente omnia & maiestate Domini coruscante,* fol. 106.

Ex Leuitico.

- Cap. 19. *Coram cano capite consurge & honora personam senis,* fol. 16.

Ex Numeris.

- Cap. 12. *Erat enim Moyses vir mirrissimus super omnes homines qui morabantur in terra,* fol. 13.
At non talis seruus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est, ore enim ad os loquor ei palam, fol. 341.
Cap. 20. *Quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis me coram filiis Israel non introduceris hos populos in terram quam dabo eis,* fol. 41.

Cap. 21

Sacra Scriptura.

Cap. 21. Si tradideris populum istum in manu mea delebo
urbes eius: exaudientiꝝ Dominus preces Israel, fol. 290.

Ex Deuteronomio.

Cap. 1. Tuli de tribubus vestris viros sapientes, & nobiles, & constitui eos principes, fol. 149.

Cap. 4. Hec est enim vestra sapientia & intellectus coram populis, ut audientes precepta hac dicant: En populus sapiens & intelligens, fol. 43.

Cap. 19. In ore duorum vel trium testium stat omne verbum, fol. 11.

Cap. 32. Ego sum solus & non est alius prater me: ego occidam, & ego viuere faciam, percutiam, & ego sanabo, &c.
folio 59.

Ex Iosue.

Cap. 6. Sit ciuitas hac Anathema, & omnia quae in ea sunt Domino, fol. 288.

Cap. 7. Indignatus est Dominus propterea, quod Can filius Carmi usurpauit de Anathemate seruans Clamydem & regulam auream, fol. 288.

Ex libris Iudicum.

Cap. 11. Si tradideris filios Ammon in manus meas qui cumqꝫ primus fuerit egressus de foribus domus mea, mihiqꝫ acurrerit eum holocaustum offeram Domino, fol. 241.

Ex

Ex Primo libro Regum.

Cap. 2. Quicumq; honorificauerit me glorificabo eum,
qui autem contemnunt me erunt ignobiles, fol. 43. &
fol. 257.

Cap. 9 Ecce vir Dei est in ciuitate hac vir nobilis, omne
quod loquitur sine ambiguitate euenit, fol. 149.

Cap. 15. Nonne cum paruulus eses in oculis eius caput
in tribubus Israel factus es? fol. 116.

Cap. 15. Peccaui, sed nunc honora me coram senioribus popu-
li, & coram Israel, fol. 355.

Quia triumphator in Israel apud quem non est mutatio, nec
vicissitudinis obumbratio paenitudine non flectitur, folio
349,

Cap. 16. Ne respicias vultum eius, nec altitudinem statura
eius quoniam abieci eum, fol. 136.

Nec iuxta intuitum hominis ego iudico, fol. 342. & fol. 349.

Cap. 17. Tu uenis ad me cum gladio & hasta, & Clypeo, ego
autem uenio ad te in nomine Domini exercituum, & c. fol.
88. & fol. 366.

Nunc uadam & auferam opprobrium populi quoniam quis est
iste Philistaeus incircuncisus? & c. fol. 257.

Ex 2. Libro Regum.

Cap. 13. Noli frater mi, noli opprimere me, neque enim
hoc fas est in Israel, noli facere stultitiam hanc, f. 198.

Ex 3. Libro Regum.

Cap. 3. Sed & haec quae non postulasti dedi tibi, diuitias,
scilicet,

Sacræ Scripturæ.

scilicet, & gloriam, folio 148.

Cap. 4. Et erat sapientior cunctis hominibus sapientior Ethã Ezraite, & Heman, & Calcol, & Dorda filijs Mahol, & erat nominatus in uniuersis gentibus, fol. 186.

Cap. 8. Implenerat enim gloria Domini domum Domini, fol. 106.

Cap. 10. Sed & Regina Sabba audita fama Salomonis in nomine Domini venit tentare eum in enigmatibus, folio 186.

Cap. 19. Dereliquerunt pactum tuum filij Israel altaria tua destruxerunt & Prophetas tuos occiderunt gladio, & derelictus sum ego solus, fol. 13.

Ex 1. Lib. Paralipomenon.

Cap. 28. Tu autem Salomon fili mi scito Deum patris tui, & serui ei corde perfecto & animo voluntario, f. 196.

Cap. 29. Et mortuus est in senectute sua plenus dierum & diuitijs & gloria, fol. 148.

Ex 2. Lib. Paralipom.

Cap. 17. Factæque sunt ei infinita diuitiæ & multa gloria, fol. 106.

Cap. 36. Peccaui super numerum arena maris, fol. 285.

Ex Lib. Tobiaë.

Cap. 3. Peto Domine ut de vinculo impropertij huius absoluas me, aut certe desuper terram eripias me, fo. 253.

Cap. 4. Noli timere fili mi pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus si timuerimus Deum, f. 31.

Ex

Index locorum

Ex Lib. Iudith.

- C**ap. 1. *Tunc indignatus Nabucho Donosor Rex ad omnem terram illam iurauit per trionum & Regnum suum, quod defenderet se de omnibus regionibus fol. 325.*
Gloriabatur quasi potens in potentia exercitus sui & in gloria quadrigarum suarum, fol. 356.
Cap. 8. *Vt sicut conturbatum est cor nostrum in superbia eorū, ita etiam de nostra humilitate gloriemur. fol. 115.*
Cap. 9. *In scutis suis, & in sagittis & in lanceis gloriantur, fol. 356.*
Cap. 16. *Porro Iudith vniuersa vasabellica Oloferuis obtulit in Anathema obtiuionis fol. 288.*

Ex Lib. Esther.

- C**ap. 1. *In diebus Asueri, qui regnauit ab India vsque Ætiopiam super centum viginti septem prouincias, quādo sedit in solio regni sui fecerat grande conuiuium, vt ostenderet diuitias gloria regni sui, 378.*
Cap. 14. *Scis necessitatem meā, quod abominer signum superbia & gloria mea quod est super caput meum, fol. 107.*

Ex Lib. Iob.

- C**ap. 1. *Nunquid considerasti seruum meum Iob, quod nō sit ei similis in terra homo simplex & rectus ac timens Deum? fol. 12.*
Cap. 2. *Si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus? fol. 31.*
Pellem propelle, & cuncta quæ habet homo dabit pro ani-

Sacre Scripture.

ma sua, folio 252.

Cap. 5. Homo nascitur ad laborem, & auis ad volatum, folio 63.

Cap. 7. Induta est caro mea putredine & sordibus pulueris, fol. 159.

Cap. 16. Ecce enim in Cælo testis meus & conscius meus in excelsis verborum inimici mei, ad Deum stat oculus meus, fol. 343.

Cap. 19. Abstulit coronam de capite meo & spoliauit me gloria mea, fol. 107.

Cap. 25. Homo putredo & filius hominis vermis, fol. 156.

Cap. 28. Ecce timor Domini ipsa est sapientia & recedere a malo intelligentia, fol. 198.

Cap. 34. Conteret multos & innumerabiles & stare faciet alios pro eis, fol. 14.

Ex Psalmis.

PSalm. 5. Et gloriabuntur in te, qui diligunt nomen tuum, fol. 114. & fol. 223.

Psalm. 7. Et gloriam meam in puluerem deducat, fol. 105.

Si reddidi retribuētibus mihi mala decida merito ab inimicis meis inanis, fol. 41.

Deus index, iustus fortis, & patiens, fol. 343.

Psalm. 9. Laudatur peccator in desiderijs animæ suæ & iniquus benedicatur, fol. 224. & fol. 356.

Et sperent in te qui nouerunt nomen tuum, fol. 196.

Perijt memoria eorum cum sonitu, fol. 225. & 353.

Psalm. 14. Ad nihilum deductus est in cōspectu eius malignus, timētes autem Dominum glorificat, fol. 17.

Psalm. 15. Deus meus es tu quoniam bonorum meorum non egēs, fol. 105.

Psalm.

Index locorum

- Psal. 16.** *Probasti cor meum & visitaſti nocte igne me examinaſti, & non eſt inuenta in me iniquitas, fol. 343.*
Satiabor cum apparuerit gloria tua, fol. 106.
De vultu tuo iudicium meum prodeat, oculi tui videant aequitatem, fol. 343.
- Pſalm. 17.** *Si vere utiq; iuſtitiam loquimini rectè iudicate filij hominum, fol. 343.*
- Pſalm. 29.** *Qua utilitas in ſanguine meo dum deſcendo in corruptionem, fol. 28.*
- Pſalm. 31.** *Latamini in Domino & exultate, &c. fol. 114. & fol. 223.*
- Pſalm. 32.** *Qui finxit ſigillatim corda eorum qui intelligit omnia opera eorum, fol. 348.*
- Pſalm. 33.** *In Domino laudabitur anima mea audiant manſueti & latentur, fol. 88.*
- Pſalm. 34.** *Quoniam propter te mortificamur tota die aſſimati ſumus ſicut oues occiſionis, fol. 293.*
- Pſalm. 36.** *Vidi impium ſuperexaltatum & eleuatum ſicut Cedros Libani & tranſini & ecce non erat, fol. 143. & fol. 224. & fol. 381.*
- Pſalm. 27.** *Ego autem tanquam ſurdus non audiebam & tanquam mutus non aperiens os ſuum, fol. 311.*
- Pſal. 38.** *Obmutui & non aperui os meum, fol. 311.*
- Pſalm. 41.** *Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum quando veniam & apparebo ante faciem Dei mei? fol. 388.*
- Pſalm. 44.** *Omnis gloria filia regis abintus, fol. 57.*
- Pſalm. 48.** *Ne timueris cum diues factus fuerit homo & cum multiplicata, &c. fol. 107. & fol. 229.*
- Qui** *confidunt in virtute ſua & in multi tudine diuitiarum ſuarum gloriantur, fol. 145. & fol. 356.*
- Pſalm. 51.** *Ecce homo, qui non poſuit Deum adiutorem ſuum ſed ſperauit in multi tudine diuitiarum ſuarum, fol. 145.*
- Quid

Sacra Scriptura.

- Quid gloriaris in malitia, qui potens es iniquitate?* fol. 223.
 fol. 318. fol. 356. fol. 366.
- Psalm. 61.** *Diuinita si affluant nolite cor apponere.* folio
 125.
- Psalm. 68.** *Multiplicati sunt super capillos capitis mei qui
 oderunt me gratis.* fol. 285.
- Psalm. 83.** *Quam dilecta tabernacula tua Domine virtu-
 rum.* fol. 388.
- Elogi abiectus esse in domo Dei mei magis quam habitare in ta-
 bernaculis peccatorum.* fol. 388.
- Psalm. 86.** *Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei, sicut latantium
 omnium habitatio est in te.* fol. 388.
- Psalm. 93.** *Usquequo peccatores Domine, usquequo peccato-
 res gloriabuntur?* fol. 223.
- Novit Dominus cogitationes hominum quoniam vana sunt.* fol.
 37 & fol. 187. & fol. 329.
- Psalm. 102.** *Benedic anima mea Domino, & noli obliuisci om-
 nes retributiones eius, qui sanat omnes infirmitates tuas.*
 fol. 74.
- Psalm. 105.** *Ut confiteamur nomini sancto tuo, & glorie-
 mur in laude tua.* fol. 114.
- Psalm. 108.** *Cum indicatur exeat condemnatus, & Episcopa-
 tum eius accipiat alter.* fol. 247.
- Psalm. 113.** *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo
 da gloriam,* fol. 74. & fol. 108. fo. 389.
- Psalm. 118.** *Vidi prauaricantes, & tabescebam.* fol. 7.
- Psalm. 119.** *Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus est
 habitauit cum habitantibus Cedar.* fol. 262. & fol. 388.
- Psalm. 138.** *Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui
 Deus.* fol. 17.
- Psalm. 142.** *Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine,
 quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens, so-
 lio 388.*
- Psalm. 143.**

Index locorum?

- Psal. 143. Promptuarium eorum plena, eructantia ex hoc in
illud, Oves eorum fetosa, &c. fol. 7.
Psal. 148. Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum. fol. 14.

Ex Prouerbijs.

- Cap. 1.** Si relactauerint peccatores, ne acquiescas eis. folio 7.
Cap. 2. Latantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis. fol. 7. & fol. 224.
Cap. 3. Pretiosior est cunctis opibus sapientia, & omnia quae desiderantur huic non valent comparari. fol. 190.
Gloriam sapientes possidebunt, stultorum exultatio ignominia. fol. 191.
Cap. 4. Posside sapientiam, posside prudentiam ne obliuiscaris, neque declines a verbis oris mei, neque dimittas eam, & glorificaberis ab ea. fol. 191.
Cap. 5. Iniquitates suae capiunt impiam & funibus peccatorum suorum constringitur ipse morietur, quia non habuit disciplinam, & in multitudine stultitiae suae decipitur, folio 198.
Cap. 8. Arrogantiam & superbiam & viam prauam & es bilingue detestor. fol. 194.
Cap. 10. Memoria iusti cum laudibus, & nomen impiorum putrescet. fol. 199.
Cap. 11. Circulus aureus in paribus suis mulier pulchra, & in fatua. fol. 236.
Cap. 12. Melior est pauper sufficiens sibi, quam gloriosus & indigens pane. fol. 9.
Cap. 15. Timor Domini disciplina sapientiae, & gloriam praecedit humilitas, fol. 76.
Respon-

Sacra Scriptura.

Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitatur furorcm,
fol. 330.

Cap. 16. *Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis. Responde stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.* fol. 329.

Cap. 17. *Quid prodest stulto habere diuitias cum sapientiam, emere non possit?* fol. 145.

Sicut probatur in confessorio argentum, & in fornace aurum, ita probatur homo ore laudantis, fol. 51.

Cap. 22. *Melius est bonum nomen quam diuitie multa.* folio 21.

Cap. 25. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si sitierit, da ei aquam.* fol. 326.

Cap. 26. *Quomodo nix in aestate, & pluuia in messe, sic indecens est stulto gloria.* fol. 135. & fol. 184. & fol. 197. & fol. 206.

Cap. 28. *Qui custodit legem, filius sapiens est.* fol. 198.

Cap. 29. *Humilem spiritu suscipiet gloria.* fol. 76.

Cap. 31. *Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terra.* fol. 149.

Ex Ecclesiaste.

Cap. 2. *Peruersi difficile corriguntur, & stultorum infinitus est numerus.* fol. 197.

Cap. 30. *Et quis scit spiritus filiorum hominis, si ascendat ipse sursum, & spiritus pecoris, si descendat ipse deorsum?* fol. 260.

Cap. 7. *Melior est dies mortis die natiuitatis.* folio 269.

Cap. 10. *Beata terra, cuius Rex mobilis est.* fol. 149.

Ex

Index locorum

Ex Canticis Canticorum.

Cap. 8. Fortis est vi mors dilectio. fol. 263.

Ex Lib. sapientiæ.

Cap. 1. In maleuolam animam non intrabit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. fol. 194.

Cap. 5. Spes impij tanquam lanugo est, quæ à vento tollitur, & tanquam spuma gracilis quæ à procella dispergitur, folio 353.

Cap. 7. Præposui illam regnis & sedibus, & diuitias nihil esse dixi in comparatione illius. fol. 195.

Cap. 13. Si enim tantum potuissent scire, ut possent aestimare sæculum, quomodo huius Dominum non facilius inuenerunt? infelices autem sunt & inter mortuos spes illorum est, &c. fol. 188.

Cap. 16. Tu es Domine, qui vita, & mortis habes potestatem, & deducis ad portas mortis, & educis. fol. 244. et fol. 319.

Ex Ecclesiastico.

Cap. 1. Non est priorum memoria, sed neque eorum quidem, quæ postea futura sunt erit recordatio. folio 390.

Cap. 2. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. fol. 389.

Cap. 3. Qui amat periculum, peribit in illo. fol. 277.

Cap. 7. Honora Deum ex toto animo tuo, & honorifica sacerdotes. fol. 15.

Melius est bonum nomen quam unguenta pretiosa, folio 21.

Cap. 10.

Index locorum

- Cap. 10. Semen hominum honorabitur hoc, quod timet Deum: semen autem exhorabitur, quod praterit mandata Domini. fol. 43.
- Fili in mansuetudine serua animam tuam, & da illi honorem, secundum meritum suum. fol. 122.
- Cap. 10. Gloria diuitum honoratorum, & pauperum timor Dei est, non despicere hominem iustum pauperem, & non magnificare peccatorem diuitem. fol. 223.
- Pecunia obediunt omnia: initium omnis peccati superbia. fol. 140. & fol. 369. & fol. 372.
- Cap. 17. Laudabis Deum, & gloriaberis in miserationibus illius. fol. 14.
- Cap. 22. Melius est bonum nomen quam diuitia multa. fol. 216.
- Cap. 23. Gloria magna est sequi Dominum. fol. 223.
- Cap. 30. Miserere anime tue placens Deo. fol. 2.
- Cap. 38. Honora medicum propter necessitatem. folio 15.
- Cap. 41. Curam habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi & magni. fol. 21 & fol. 42 & fol. 242 & fol. 309.
- Cap. 44. Abraham magnus pater multitudinis gentium, & non est inuentus similis illi in gentibus. fol. 229.
- Laudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua. fol. 8. et fol. 152.
- Qui de illis nati sunt reliquerunt nomen narrandi laudes eorum, & sunt quorum non est memoria: perierunt quasi qui non fuerint, & nati sunt quasi non nati, folio 229.
- Corpora sanctorum in pace sepulta sunt, & nomen eorum viuet in generatione, & generationem. fol. 228.
- Cap. 46. ut sis memoria illorum in benedictione, & ossa eorum

Index locorum |

- eorum pullulent de loco suo, & nomen eorum permaneat in
 eternum. fol. 228.
- Cap. 45. Phinees filius Eleazari tertius in gloria est, imi-
 tando eum in timore Domini, & stare in reuerentia gentis
 in bonitate, &c. fol. 229.
- Cap. 47. Dedisti maculam in gloria tua, & prophanaſti ſe-
 men tuum. fol. 239.
- Cap. 49. Memoria Iosæ in compositione odoris facta est
 pigmentarij, in omni ore quasi mel indulcabitur eius me-
 moria. fol. 229.

Ex Eſaia.

- Cap. 1. Nisi Dominus exercituum reliquiſſet nobis ſe-
 men, quasi Sodoma, & Gomorra, fuiſſemus. folio
 14.
- Cap. 3. Qui te beatum dicunt ipse te decipiunt. fol. 7.
 Et peccatum suum sicut Sodoma predicauerunt. fol. 318.
- Cap. 11. Et requiescet super eum Spiritus Domini, Spiri-
 tus sapientia, & intellectus: & replebit eum Spiritus timo-
 ris Domini. fol. 204.
- Cap. 14. In cælum ascendam: super astra cæli exaltabo so-
 lium meum similis ero Altissimo. fol. 66. & fol. 378.
- Cap. 23. Dominus exercituum cogitauit hoc, ut detraheret
 superbiam omnis gloria, & ad ignorantiam deduceret. fol.
 146. et fol. 229.
- Cap. 26. Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine.
 fol. 113.
- Cap. 40. Omnis caro fenum, & omnis gloria eius, quasi
 flos agri exiccatum est fenum, quia Spiritus Domini
 suffla-

Sacræ Scripturæ.

sufflauit in illud.

fol. 29. & fol. 68.

Cap. 42. *Ego Dominus, hoc est nomen meum, gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam sculptilibus.* folio 65.

Cap. 45. *Ego Dominus, & non est alius formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum,* folio 69.

Cap. 51. *Attendite ad petram unde excissi estis, & ad cauernam laci, de qua præcisi estis.* fol. 153

Cap. 52. *Quam pulchri super montes pedes annunciantis, & prædicantis pacem.* fol. 233.

Cap. 53. *Sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, oblatus est, quia ipse voluit, & non aperuit os suum.* fol. 311. & fol. 327.

Cap. 63. & 64. *Tu enim Pater noster, & Abraham nesciuit nos, & nunc Domine Pater noster es tu, & opera manuum tuarum omnes nos,* fol. 158.

Cap. 66. *Ad quem autem respiciam, nisi ad pauperculum, & contritum spiritum, & trementem sermones meos?* folio 345.

Ex Ieremia:

Cap. 9. *Non gloriatur diues in diuitijs suis, nec sapiens in sapientia sua.* fol. 145. & fol. 186.

Cap. 17. *Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor eius.* fol. 352.

Cap. 31. *Non docebit ultra vir proximum suum, & vir fratrem suum: omnes enim cognoscent me.* fol. 196.

Cap. 48. *Superbiam eius, & arrogantiam ego noui, & quod non sit iuxta eum virtus eius.* Ibidem.

Index locorum

Ex Ezechiele.

- Cap. 18.** Anima qua peccauerit, ipsa morietur, fol. 272.
Cap. 28. Eo quod eleuatum est cor tuum, & dixisti
Deus ego sum, fol. 366.
Cap. 29. Ecce ego ad te Pharao Rex Aegypti Draco mag-
nus, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicis meus est
fluvius, & ego feci me metipsum, fol. 366.

Ex Daniele.

- Cap. 4.** Nonne hæc est Babilon ciuitas magna, quam ego
edificauit in robore fortitudinis meæ, & in gloria deco-
ris mei, fol. 374. et 377.

Ex Offee.

- Cap. 4.** Quia tu scientiam repulisti repellā te, ne sacer-
dotio fungaris mihi, fol. 230.
Cap. 13. Perditio tua ex te Israel tantummodo in me auxi-
lium tuum, fol. 389.

Ex Iona.

- Cap. 4.** Domine, tolle queso animam meam à me, quia
melior est mihi mori, quam vita, fol. 269.

Ex Malachia.

- Cap. 4.** Et conuertet cor patrum ad filios, & cor filio-
rum ad Patres, ne forte veniat, & percutiat terram
anathemathe, fol. 291.

Ex.

Cap. 1. Diffinierunt apud se, ut non manducarent immunda, & elegerant magis mori, quam cibis coinquinari. fol. 307.

Cap. 2. Omnis homo quicumque venerit ad nos in bello die Sabbatorum, pugnemus aduersus eum, & nō moriemur omnes, sicut mortui sunt patres nostri in occultis. fol. 306.

Nunc ergo filij emulatores estote legis, & mementote operum patrū, & accipietis gloriam magnā & nomē aternū. f. 153.

Cap. 6. Et vidit Elcazar filius Saura vnā de bestiis loricatā loricis regijs, & dedit se, ut liberaret populum suū, & acquireret sibi nomen aternum. fol. 253.

Cap. 9. Et ait Iudas absit istā rem facere, ut fugiamus ab eis, & si appropiauit tempus nostrum, moriamur in virtute, & non inferamus crimen gloriæ nostræ. fol. 253.

Ex 2. lib. Machabeorum.

Cap. 6. Igitur Eleazarus vnus de primoribus scribarum vir atate prouectus apertō ore hians compellebatur carnem porcinā manducare, at ille gloriosissimā mortem magis quam odibilem vitā complectens voluntarie ibat ad supplicium. fol. 38. et fol. 254.

Ex S. Mattheo.

Cap. 3. Vox clamantis in deserto: parate viam Domini rectas facite semitas eius. fol. 71.

Cap. 4. Hac omnia tibi dabo si cadens adoraueris me. fol. 66.
Vade retro Sathana, scriptum est enim, non tentabis Dominum Deum tuum. fol. 247.

Cap. 5. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. fol. 34. et fol. 147.

Sic lu-

Index locorum

*Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant, &c. fol. 88.
et fol. 108. et fol. 257. et fol. 318.*

*Vos estis lux mundi, non potest ciuitas abscondi supra montem
posita, &c. fol. 92.*

*Gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est apud
Deum. fol. 109.*

*Beati estis cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos
fuerint propter me. fol. 311. et fol. 328*

*Diligite inimicos vestros, & benefacite ijs, qui oderunt vos. fol.
327.*

Cap. 5. *Ego autem dico vobis non resistere malo, sed si quis
te percusserit in dexteram maxillam, praebe illi & alteram.
fol. 321. et fol. 324.*

Cap. 6. *Cum ergo facis elemosynam noli tuba canere ante
te &c. fol. 374.*

Pater noster, qui es in caelis. fol. 256.

*Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi erugo & ti-
nea demolitur, &c. fol. 128.*

*Et de vestimento quid solliciti estis? considerate lilia agri quo-
modo crescunt, & non laborant neque nent. Dico autem vobis
quoniam nec Salomon coopertus est in omni gloria sua sicut
vnum ex istis. fol. 107. & fol. 148*

Cap. 7. *Petite & dabitur vobis, pulsate & aperietur vobis.
Omnis enim qui petit accipit, & qui quatit inuenit fol. 133
et fol. 300.*

*Attendite a falsis Prophetis, qui venit ad vos in vestimentis
ouium intrinsecus autem sunt lupi rapaces. fol. 194.*

*A fructibus eorum cognoscetis eos, nunquid colligunt de spinis
vbas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona, fructus bo-
nos facit. fol. 222.*

Cap. 7. *Multi dicent in illa die: Domine, Domine, non ne
in nomine tuo eiecimus demonia, & fecimur virtu-
tes multas? Et tunc confitebor illis, quia nunquam
nouimus*

Sacra Scriptura.

- novi vos* fol. 201.
Cap. 8. *Vide nemini dixeris, sed vade ostende te sacerdoti.* fol. 44.
Cap. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.* fol. 298.
Qui perdit animam suam propter me, inveniet eam. folio 293.
Cum autem persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam. fol. 326.
Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor, & ego eum coram Patre meo. fol. 305.
Cap. 11. *Quid exiistis in desertum videre? Prophetam? etiam dico vobis plusquam Prophetam.* fol. 124.
Et si vultis recipere, ipse est Elias, qui venturus est, ibidem.
Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, iugum enim meum suave est, & onus meum leve. fol. 390.
Cap. 12. *Sicut fuit Ionas in ventre Cati tribus diebus, & tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terræ.* folio 396.
Et cum inde transisset venit in Sinagogam eorum, & ecce homo manum habens aridam, & interrogabant eum dicentes: Si licet, Sabbatis curare? fol. 306.
Cap. 17. *Nemini dixeritis visionem hanc, donec filius hominis à mortuis resurgat.* fol. 78.
O generatio incredula, & perversa, quousque, &c. fol. 331.
Cap. 18. *Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo eius, &c.* fol. 321.
Quicumque humiliaverit se sicut parvulus iste, hic maior est in regno celorum. fol. 181.
In ore duorum, vel trium testium stat omne verbum. fo. 11.
Cap. 19.

Sacræ Scripturæ.

Cap. 19. Facilius est Camelium per foramen acus transire, quam diuites intrare in regnum cælorum. fol. 147. et fol. 237.

Cap. 20. Scitis quia Principes gentium dominantur eorum, & qui maiores sunt potestatem exercent inter eos, non ita erit inter vos, sed qui voluerit inter vos maior fieri sit vester minister. fol. 181.

Cap. 23. Omnes ut fratres estis, & Patrē nolite vocare vobis super terram, vnus est enim Pater vester, qui in cælis est. fol. 156.

Cap. 26. Vae homini illi per quem filius hominis tradetur. fol. 248.

Cap. 27. Et cum accusaretur à Principibus Sacerdotum & senioribus, nihil respondit. fol. 311. et fol. 331.

Ex S. Marco.

Cap. 16. Euntes in vniuersum mundum predicate Euangelium omni creaturæ. fol. 233.

Ex S. Luca.

Cap. 1. Et mirati sunt vniuersi, & factus est timor super omnes vicinos eorum, &c. fol. 20.

Vae vobis diuitibus qui habetis consolationem vestram, vae vobis, qui saturati estis, quia esurietis. fol. 18. & folio 146.

Cap. 6. Vae vobis quibus benedixerint homines. fol. 391.
Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei. fol. 147.

Cap. 8. Quis putas hic est, quia venti, & mare obediunt ei. fol. 200.

Cap. 10.

Sacra Scriptura,

- Cap. 10. Videbam Satanam sicut fulgur de cælo cadentem, ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones, & supra omnem virtutem inimici. folio 78.
- Cap. 12. Stulte hac nocte animam tuam repetent à te. folio 353.
- Cap. 14. Omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. fol. 345.
- Cap. 16. Fili recordare, quid recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. fol. 31.
- Cap. 17. Cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis dicite serui inuiles sumus. &c. fol. 383.
- Cap. 18. Deus gratias tibi ago, quia non sum sicut ceteri homines raptores, &c. fol. 65. & fol. 374.
- Cap. 19. Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reuertit. fol. 150.
- Cap. 23. Interrogabat autem eum multis sermonibus, & ipse nihil respondebat. Stabant autem Principes Sacerdotum, & Scriba accusantes eum. fol. 331.
- Cap. 24. Nonne hac oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam. fol. 106.

Ex Euang. sancti Ioannis.

- Cap. I. Ipse est qui post me venturus est cuius ego non sum dignus, ut soluam eius corrigiam calceamenti, fol. 12. & fol. 71.
- Ecce vere Israelita in quo dolus non est. folio 12. & folio 341.
- Cap. 3. Qui habet sponsam, sponsus est, amicus autem sponsi, qui stat & audit, & gaudio gaudet propter vocem sponsi. folio 71.
- Cap. 5.

Index locorum

- Cap. 5. Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam que à Deo solo est, non queritis? fol. 45. & fol. 69. & fol. 367.
- Cap. 6. Regnum meum non est de hoc mundo. folio 122.
Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam querit, qui autem querit gloriam eius, qui misit eum hic verax est, & iniustitia in illo non est. fol. 45
Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum. fol. 197.
- Cap. 8. Nonne bene dicimus, quia Samaritanus est tu, & demonium habes? fol. 332.
Vos secundum carnem iudicatis. Ego non iudico quenquam, & si iudico iudicium meum verum est. fol. 342.
Ego non quero gloriam meam: est qui querat, & iudicet, si ego glorifico me ipsum. gloria mea nihil est. fol. 70.
- In lege vestra scriptum est, quia duorum hominum testimonium verum est. Ego sum qui testimonium perhibeo de me ipso, & testimonium perhibet de me, qui misit me Pater. fol. 111.
- Cap. 10. Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis, mercenarius autem fugit, quia non sunt eius oves. fol. 293. & fol. 323.
- Cap. 11. Expedit ut unus homo moriatur pro populo, ne tota gens pereat. fol. 227.
Cum esses iunior cingebas te, & ambulabas quo volebas, cum autem senueris alter cinget te, & feret quo tu non vis, fol. 247.
- Cap. 12. Non propter me hæc vox venit, sed propter vos. fol. 347.
Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum Pater meus, qui in cælis est. fol. 109.
- Cap. 12. Dillexerunt enim gloriam hominum, magis quam glori-

Sacræ Scripturæ.

- gloriam Dei. fol. 8. & fol. 338.
- Cap. 13. Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. fol. 153.
- Cap. 15. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis, quia sine me nihil potestis facere. fol. 64 & fol. 70. & fol. 389.
- Maio rem dilectionem nemo habet, ut animam suam ponas quis pro amicis suis. fol. 258. & 262.
- Cap. 17. Et nunc clarifica me Pater, apud temetipsum claritate quam habui, priusquam mundus esset apud te. folio 3.
- Cap. 18. Si male loquutus sum, testimonium perhibe de malo si autem bene, quid me cedis? fol. 325.
- Regnum meum non est de hoc mundo. fol. 124.

Ex Actis Apostolorum.

- Cap. 1. Viri fratres oportet impleri scriptura, quam prædixit Spiritus sanctus, per os David de Iuda, qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt Iesum, folio 247.
- Cap. 2. Stupebant autem omnes, & admirabantur dicentes, non ne omnes isti, qui loquuntur Galilei sunt? & quomodo nos audiuimus, &c. fol. 200.
- Cap. 3. Viri Israhelita, quid admiramini in hoc quasi novæ virtute, aut potestate fecerimus? Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, glorificavit filium suum. fol. 89. & 347.
- Cap. 5. Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu Concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliæ passim. fol. 328.
- Cap. 8.

Index locorum

- Cap. 8. Date & mihi hanc potestatem, ut cuicumque impo-
suero manus accipiat spiritum sanctum. fol. 374.
- Cap. 9. Vide quoniam vas electionis est mihi iste, ut portes
nomen meum coram gentibus, & Regibus. fol. 121.
- Cap. 14. Dissimiles facti hominibus descenderunt ad nos,
& vocabantur Bannabam Iouem, Paulum vero Mercurium
quoniam ipse erat Dux verbi. fol. 201.
- Cap. 15. Fide purificans corda eorum. fol. 207.
- Cap. 16. Nihil tale facere vniuersi cum hic sumus. folio
247.
- Cap. 17. Fecit Deus ex vno omne genus hominum inhabitare
super vniuersam faciem terre. fol. 161.
- Cap. 23. Nesciebant fratres, quia Princeps est Sacerdotum.
Scriptum est enim, Principem populi non maledices. fol. 326.

Ex Diuo Paulo ad Romanos.

- C**ap. 1. Ita ut sint inexcusabiles, quia cum cognouissent
Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias ege-
runt, sed euauerunt in cogitationibus suis, &c. folio
188.
- Gratias ago Deo pro omnibus vobis, quia fides vestra annuncia-
tur in vniuerso mundo. fol. 14.
- Iustus autem ex fide vivit. fol. 207.
- Cap. 2. Gloria autem, & honor, & pax omni operanti bo-
num. fol. 36.
- Cuius laus non ex hominibus sed ex Deo est. fol. 339.
- Nomen Dei per vos blasphematur inter gentes sicut scriptum
est. fol. 88. & fol. 319.
- Cap. 4. Qui contra spem in spem credidit, ut fieret pater
multarum gentium. fol. 232.
- Cap. 5.

Sacra Scriptura.

Cap. 5. Per quem habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus & gloriamur in spe filiorum Dei, fol. 339.

Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis, fol. 75.

Cap. 7. Infelix homo quis me liberabit à corpore mortis huius? fol. 269.

Cap. 8. Nos ipsi primitias Spiritus habentes, fol. 113.

Non sunt condignae passionis huius temporis ad futuram gloriam, qua reuelabitur in nobis, fol. 238. & 327.

Spe enim saluifacti sumus, fol. 34.

Cap. 9. Confitentur se nosse Deum: factis autem negat iradidit eos Dominus in reprobum sensum, fol. 18.

Non est volentis, neque currentis, sed Dei misericordis, fol. 75.

Cap. 10. Quomodo vocabunt in quem non crediderunt? fol. 221.

Cap. 11. Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curauerunt genua Baal, fol. 13.

Si ergo ex operibus iustificatur homo, ergo gratia iam non est gratia, fol. 75.

Nam & ego Israelita sum ex semine Abraham, de Tribu Benjamin, fol. 163.

Ministerium meum honorificabo, quomodo prouocem ad emulandum carnem meam. fol. 94

Cap. 12. Prouidentes bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. fol. 42. & 93.

Non vos defendentes charissimi, sed date locum ira. folio, 326.

Cap. 13. Non est potestas nisi à Deo, quae autem sunt à Deo ordinate sunt, fol. 17.

Cap. 14. Si enim propter cibum frater tuus contristatur d iam

Sacræ Scripturæ,

iam non secundum charitatem ambulas, fol. 322.

Cap. 15. Certius sum fratres mei & ego ipse de vobis quoniam & ipsi pleni estis dilectione repleti omni scientia folio 14.

Improperia improperantium tibi ceciderunt super me, folio, 45.

Habeo igitur gloriam in Christo Iesu ad Deum, fol. 89. & folio 233.

Non enim audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non efficit Christus in obedientiam, & c. fol. 347.

Cap. 16. Huiusmodi Christo Domino non seruiunt, sed suo ventri, & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium, fol. 351.

Ex 1. ad Corinthios.

Cap. 1. Videte vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnem non multi potentes, non multi nobiles fol. 154.

Cap. 1. Ignobilia & contemptibilia mundi elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret, fol. 114. & folio 154.

Perdam sapientiam sapientium & prudentiam prudentium reprobabo, fol. 186.

Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizasti estis? fol. 123.

Cap. 2. Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei, spiritualis autem iudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur, fol. 6. & fol. 329. & fol. 272.

Nos autem non spiritum huius mundi accipimus, sed spiritum, qui ex Deo est ut sciamus, quæ à Deo donata sunt nobis, fol. 115.

Cap.

Sacra Scriptura.

Cap. 3. Quid igitur est Apollo? Quid vero Pulus? Mini-
stri eius cui credidistis, & unicuique sicut Dominus dedit.
Ego plantavi Apollo rigavit, sed Deus incrementum dedit.
fol. 123.

Nemo se seducat, si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc
saeculo, stultus fiat, ut sit sapiens, sapientia enim
huius mundi stultitia est apud Deum, fol. 186.

Cap. 4. Mihi autem pro minimo est, ut à vobis iudicer,
aut ab humano die, qui autem autem iudicat me Dominus
est. fol. 45. & fol. 309. & 339. & fol. 342.

Itaque nolite ante tempus iudicare, quoad usque veniat Domi-
nus, qui illuminabit abscondita tenebrarum. folio,
342.

Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum.
qui autem iudicat me Dominus est, fol. 383.

Quid autem habes, quod non accepisti, si autem accepisti
quid quid gloriaris, quasi non acceperis, fol. 45. & fol. 64.
& 75. & 308. & 389.

Tanquam purgamenta huius mundi facti sumus omnium per ip-
sena, fol. 109. & fol. 233.

Maledicimur, & benedicimus persecutionem patimur, &c.
fol. 327.

Cap. 4. Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, &c.
fol. 123.

Cap. 6. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. fol.
28.

Empti enim estis pretio magno, fol. 70.

Cap. 7. Porro hoc ad utilitatem vestram dico non, ut la-
queum vobis injiciant, sed ad id, &c. fol. 28.

Cap. 8. Sic autem peccantes in fratres, & percutientes
conscientiam eorum infirmant in Christum peccatis, fol.
322.

Index locorum

- Cap. 9.** Bonum est mihi magis mori, quam ut gloriam meam
quis euacuet, fol. 42.
Si nos vobis spiritualia seminamus, magnum est: si nos carnalia
vestra metamus, fol. 233.
Non ne opus meum vos estis in Domino? & si alijs non sum Apo-
lus, sed tamen vobis, &c. fol. 124.
Cap. 10. Placete omnibus per omnia, sicut & ego omnibus
per omnia placeo non querens, quod mihi utile est, sed quod
multis, ut salui fiant, fol. 92. & 93.
Qui factus est nobis sapientia, & iustitia, & sanctificatio, &
redemptio, fol. 354.
Qui se existimat stare videat ne cadat, fol. 383.
Fidelis est Deus qui non patietur vos tentari supra id quod po-
testis, fol. 239.
Sive ergo manducatis sive bibitis, vel aliud quid facitis, om-
nia in gloriam Dei facite, fol. 37. & 195.
Cap. 11. Imitatores estote mei, sicut & ego Christi, folio
155.
Non vir ex muliere est, sed mulier ex viro, etenim non est
creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum,
fol. 138.
Cap. 12. Alij quidem per Spiritum datur sermo sapientie
alijs autem, &c. fol. 199.
Unicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem,
fol. 202.
Cap. 13. Si linguis hominum loquar, & Angelorum, chari-
tatem autem non habeam, &c. fol. 208. & 220. &
fol. 46.
Cap. 14. Si autem omnes prophetent, intret autem quis infi-
delis, vel idiota, fol. 50.
Ad adificationem Ecclesie querite, ut abundetis, fol. 195.
Cap. 15. Gratia Dei sum id quod sum, & gratia eius in me
vacua

Sacræ Scripturæ;

vacua non sunt, sed abundantius illis omnibus laborant.
fol. 13. & 89.

Cap. 15. *Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus,*
miserabiliores sumus omnibus hominibus. fol. 33.

Quotidie morior per gloriam vestram quam habeo in Christo
Iesu Domino nostro, fol. 41.

Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari
Apostolus, fol. 383.

Ex 2. Ad Corinthios.

Cap. 1. *Gloria nostra hac est testimonium conscientia no-*
stræ. fol. 57. &

Non enim volumus ignorare vos fratres de tribulatione no-
stra, quæ facta est in Asia, &c. fol. 61.

Cap. 3. *Ita ut non possent intendere filij Irrael in faciem*
Moy si propter gloriam vultus eius. fol. 3. & 106.

Non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis quasi ex
nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est, fol. 64 & 70. &
389.

Cap. 4. *Non enim nosmetipsos predicamus, sed Iesum Chri-*
stum Dominum nostrum. fol. 77.

Cap. 5. *Ideo contendimus, siue absentes, siue presentes place-*
re illi. fol. 343.

Cap. 6. *Per gloriam, & ignobilitatem, infamiam, & bonam*
famam. fol. 45.

Cap. 8. *Providentes bona, non solum coram Deo, sed etiam*
coram hominibus. fol. 92.

Cap. 9. *Scio enim promptum animum vestrum pro quo de*
vobis glorior apud Mæcedones, folio 91. & folio

234.

Index locorum

- Cap. 10.** Non enim audemus inserere, aut comparare nos quibusdam qui seipso commendant, sed ipsi in nobis nos metipso metientes, fol. 122.
- Qui autem gloriatur in Domino gloriatur, non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, &c.** fol. 114. & 342. & 354.
- Cap. 11.** Quoniam multi gloriantur secundum carnem, & ego gloriabor. fol. 95. & 148.
- Ministri Christi sum, & ego: plus ego in laboribus plurimis in carceribus abundantius, in plagis, &c.** folio 233.
- Cap. 12.** Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim, siue in corpore nescio, siue extra corpus nescio Dominus scit raptum usque ad tertium cælum, fol. 48.
- Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi,** fol. 328.
- Nam & si voluero gloriari non ero insipiens veritatem enim dicam, parco autem ne quis me existimet supra id, quod videt in me.** fol. 124.
- Cap. 13.** An experimentum queritis eius, qui in me loquitur Christus. fol. 72. & 115.
- Oramus autem Deum, ut nihil mali faciat, non ut nos probati appareamus, sed ut vos quod bonum est faciat.** folio 105.

Ex Paulo ad Galatas.

- Cap. 1.** Paulus Apostolus non ab hominibus nec per hominem, sed per Iesum Christum, & Deum Patrem, qui suscitavit eum a mortuis. fol. 95.
- An quero hominibus placere? si adhuc hominibus placerem Christi**

Sacra Scriptura.

- Christi seruus non essem.* fol. 45. & 72.
Et in me clarificabant Deum. fol. 3.
Tantum autem auditum habebant, quoniam qui persequebatur nos aliquando, nunc euangelizat fidem, quam aliquando expugnabat, &c. fol. 88.
Sinuos aut angelus de cælo euangelizauerit vobis præter id, quod euangelizamus vobis anathema sit. fol. 290.
Cap. 2. *Et si tu cum Iudeus sis gentiliter viuís, & non iudaice, quomodo cogis gentes iudaizare?* fol. 319.
Cap. 3. *O insensati Galata quis vos fascinauit non obedire veritati?* fol. 170.
Non est Iudaus, nec Græcus, non est seruus, nec liber, non est masculus, nec femina, omnes enim vos unum estis in Christo Iesu. fol. 181.
Cap. 5. *Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem.* fol. 212.
In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque praputium, &c. fol. 220.
Non efficiamur inanis gloria cupidi inuicem prouocantes inuicem in uidentes. fol. 9. & fol. 362.
Cap. 6. *Nam si quis existimat se aliquid esse cum nihil sit ipse se seducit.* fol. 45.
Absit mihi gloriari nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi, &c. fol. 72. & fol. 114. & 392.
Opus autem suum probet unusquisq; & tunc in semetipso tantum gloriam habebit & non in altero, fol. 398.

Ex Paulo ad Ephesios.

- Cap. 2.** *Gratia estis saluati per fidem, & hoc non est vobis, sed Dei*
d 4

Index locorum

sed Dei donum est, non ex operibus, ut nequis gloriatur,
folio 110.

Cap 5. Viri diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit
Ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea. fol. 115.

Ex Paulo ad Philipenses.

Cap. 1. Viuere in carne hic meus fructus est, fol. 285.
Mihi viuere Christus est, & mori lucrum, fol. 72.

Cap. 2. Omnia autem facite sine murmurationibus, ut sitis
sine querela, & simplices filij Dei sine reprehensione in me-
dio generationis, &c. fol. 42. & 93.

Verbum vita continentes ad gloriam meam in die Christi,
quia non in vacuum cucurri neque in vacuum laboraui.
fol. 42. & 105.

Nihil per continentiam, neque per inanem gloriam, fol. 9. &
362.

Non rapinam arbitratus est se esse aequalem Deo, sed se-
metipsum exinaniuit formam serui accipiens, folia
116.

Cap. 3. Siquis alius videtur confidere in carne, & ego
magis circumcissus octauo die, ex genere Israel de tribu Bē-
iamin, Hebraeus ex Hebraeis secundum legem Phariseo-
rum. fol. 148.

Cap. 3. Existimo omnia detrimentum esse super eminentem
scientiam Iesu Christi propter quem omnia, ut detri-
mentum feci, & arbitror ut stercore, fol. 162.

Nostra autem conuersatio in caelis est. fol. 338.
Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem, folio
163.

Frates ego me non arbitror comprehendisse unum autem,
que

Sacræ Scripturæ,

quæ quidem retro sunt obliuiscens, ad ea vero quæ sunt priora extendens me ipsum ad destinatum, &c. folio 384.

Cap. 4. De cætero fratres quæcumque sunt vera, quæcumque iusta, quæcumque sancta, quæcumque bona fama, si qua virtus, si qua laus hæc cogitate. fol. 318.

Ex Paulo ad Colosenses.

Cap. 3. Si conurrexistis cum Christo quæ sursum sunt querite ubi Christus est in dextera Dei sedens, &c. fol. 353.

Ex, 1. ad Thesalonicenses.

Cap. 2. Memores estis enim fratres laboris nostri & fatigationis nocte, & die operantes, ne quem vestrum grauaremus, &c. fol. 330.

Non quasi hominibus placentes, sed Deo qui probat corda nostra. fol. 339. & 343. & 45. & fol. 310.

Quæ est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ, nonne vos ante Dominum nostrum Iesum Christum? folio 339.

Cap. 5. Ut integer spiritus vester & anima, & corpus sine quarcla in aduentu Domini Iesu Christi seruetur, folio 272.

Ex 2. ad Thesalonicenses.

Cap. 1. Gralias agere debemus semper Deo pro vobis fratres, ita dignum est, quoniam supercrescit fides vestra,
d s

Index locorum

- Ira, & abundat charitas uniuscuiusque vestrum in inui-*
cen. fol. 234.
Ita ut & nos ipsi in vobis gloriemur in Ecclesijs Dei, pro patiē-
tia vestra, & fide. fol. 91.
In flamma ignis damis vindictam ijs, qui non nouerunt Deum.
fol. 196.

Ex 1. ad Timotheum.

- C**ap. 1. *Regi autem seculorum immortalī, & inuisibili,*
foli Deo honor & gloria in secula seculorum, fol. 65.
& 119.
Habens fidem & conscientiam bonam quam quidem repellen-
tes circa fidem naufragauerunt. fol. 191.
Cap. 2. *Docere autem mulieri non permitto nec dominari in*
virum, sed esse cum silentio. Adam enim prius forma-
tus est, deinde Eua: & Adam non est seductus mulier au-
tem seducta in prauaricatione fuit. fol. 138.
Cap. 3. *Oportet autem Episcopum irreprehensibilem esse,*
& testimonium bonum habere ab is qui foris sunt, folio
317.
Cap. 4. *Exemplum esto fidelium in verbo, in conuersatio-*
ne, in charitate, in fide, in castitate. fol. 93. & 317.
Cap. 5. *Testificor coram Deo, & Christo Iesu electis Ange-*
lis, ut hac custodias sine praiudicio, fol. 343.
Cap. 6. *Habentes victum & quibus tegamur his contenti*
sumus, &c. fol. 142.
Diuitibus huius seculi praece non sublime sapere, neque spe-
rare in incerto diuitiarum, sed in Deo vivo, &c. folio
147.
Radix omnium malorum est cupiditas. fol. 369
Quicumque sunt sub iugo serui Dominos suos omni honore dig-
nos arbitrentur, &c. fol. 93.
Ex

Sacra Scripturæ.

Ex 2. ad Timotheum.

Cap. 1. *Noli itaque erubescere testimonium Domini nostri, neque me victum eius, sed collabora Evangelio,*
fol. 328.

Cap. 2. *Noli verbis contendere, ad nihilum utile est, nisi ad subversionem audientium,* fol. 316.

Labora sicut bonus miles Christi Iesu: nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus. fol. 345.

Cap. 3. *Omnis disciplina diuinitus inspirata utilis est ad docendam, ad arguendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum.* fol. 315.

Cap. 4. *Testificor coram Deo, & Christo Iesu, qui iudicaturus est viuos & mortuos, &c.* fol. 315, & 343.

Pradica verbum in sta opportune, importune, argue, obsecra in omni patientia, & doctrina. fol. 350.

Ex Epistola ad Titum.

Cap. 1. *Confitentur se nosse Deum factis autem negant.*
fol. 316.

Ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere. fol. 315.

Si quis sine crimine est, unus uxoris vir, filios habens fideles non in accusatione luxuria, aut non subditos, &c. folio 94.

Cap. 2. *In omnibus te ipsum praebe exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in gravitate, verum sanum, & irreprehensibile, &c.* fol. 42. & 93.

Cap.

Index locorum

Cap. 2. Tu autem loquere quæ decent sanam doctrinam, senes ut sobrii sint pudici prudentes, &c. folio

93.

Cap. 3. Apparuit benignitas, & humanitas Saluatoris nostri Domini non ex operibus iustitiæ quæ fecimus, &c. folio 75.

Ut iustificati gratia ipsius, hædes simus secundum spem vitæ æternæ. fol. 34.

Ex Epistola ad Hebræos.

Cap. 4. Viuus est enim sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, fol. 315.

Cap. 8. Non docebit unusquisque proximum suum, & unusquisque fratrem suum dicens cognosce Dominum, &c. fol. 196.

Quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo, & egoneglexi eos dicit Dominus fol. 197.

Cap. 11. Sine fide impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum. fol. 221.

Quid adhuc dicam de Gedeon, Barac, Sampson, Iephte, Dauid, Samuel, & Prophetis, qui per fidem deniccrunt regna operati sunt iustitiam. fol. 232.

Ex Iacobi Epistola.

Cap. 1. Gloriatur autem frater humilis in exaltatione sua, diues autem in humilitate sua. fol. 115.

Omne datum optimum & omne donum perfectum de sursum est descendens à patre luminum, fol. 74.

Ex

Sacra Scriptura;

Ex Epistola 1. sancti Petri.

Cap. 2. *Conuersationem uestram habentes bonam intergentes, ut in eo quod detrectant de vobis tanquam de malefactoribus, &c.* fol. 108.

Qui cum malediceretur non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur, fol. 310. & fol. 327.

Cap. 3. *Cum modestia, & timore conscientiam habentes bonam, ut in eo quod detrahunt vobis confundantur,* fol. 332.

Cap. 4. *Communicantes Christi passionibus gaudete, ut & in reuelatione gloria eius gaudeatis exultantes,* fol. 327.

Ex 2. Epistola Petri.

Cap. 1. *Accipiens enim à Deo Patre honorem & gloriam voce delapsa est ab eo huiusmodi à magnifica gloria. Hic est Filius meus, &c.* fol. 111. & fol. 338.

Cap. 2. *Subingale mutum animal hominis voce loquens prohibuit. Propheta insipientiam.* fol. 202.

Ex 1. Epistola sancti Ioannis.

Cap. 2. *In hoc scimus quoniam cognouimus eum, si mandata eius obseruamus qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit mendax est.* fol. 196.

Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis, nam si fuissent ex nobis permansissent utique nobiscum. fol. 192.

Cap. 3. *In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere,* fol. 263.

Ex

Index locorum 2

Ex Apocalypsi.

- C**ap. 2. *Habeo aduersum te pauca, quod charitatem tuam primam reliquisti, Memor esto, itaque unde excideris, & age pœnitentiam.* fol. 239.
- Cap. 3.** *Quia dicis quod diues sum & locupletatus, & nullius egeo, & nescis quia tu miser.* fol. 153.
- Cap. 18.** *Quantum glorificauit se tantum date illi tormētum, & luctum,* fol. 391.

FINIS.

IN

INDEX RERVM
ET VERBORVM, QVAE IN
in his libris de vera & falsa Gloria
tractantur.

A.

- S**anctus Ambrosius fugiens Episcopatum
Mediolanensem magnas excitauit insi-
dias fugamque parauit ad euitandos ho-
minum honores, & mundanam glo-
riam. fol. 79.
- Amicitia requirit mutuam beneuolentiam non laten-
tem. fol. 2.
- Amicitia est quædam coniunctio & quasi colligatio
animorum, quæ nulla est nisi cognitione iungantur,
& ideò æquabiliter pendet ab utroque. fol. 4.
- Amicus est alter ego, & dimidium animæ meæ, & pro-
prium meum bonum ad meam foelicitatem perti-
nens. fol. 261. & 262.
- Amicitia magna vis, & amoris summum. fol. 259. vs-
que 261.
- Anacharxis Philosophi egregia responsio cuidam ex-
probranti illum quod Scythia esset. fol. 155.
- S. Antonius, ita fugit gloriam humanam, & honorem
hominum, ut moriens socios adiuraret, ut corpus
suum ita sub terra occultaretur, ut nesciretur ab ali-
quo,

- quo, ne mortuo eius cadaueri honor aliquis exhiberetur. fol. 78.
- Appetitio gloriæ humanæ semper est reprehendenda nisi cum ad Dei laudem, aut nostra fratrūve commoda dirigitur. fol. 95. & 102. & fol. 44. vsque ad 64.
- Appetitio gloriæ humanæ non est reprehendenda si in ea non statur, sed è vestigio ad Deum itur. fol. 87.
- Appetendi gloriam humanam modus diuinus. fo. 123.
- S. Arnulphus Episcopatum Suesonensem recusauit, compulsaque est eum acceptare ab Hugone Legato Gregorij Septimi Pontificis sub anathematis poena. fol. 80.
- Arrogantia & superbiā magnum semper conciliat periculum. fol. 58. & 59.
- Auaritia nascitur è superbia, & cætera omnia vitia. fol. 371.
- S. Augustinus fugiens gloriam hominum: & honorem fugiebat ab omni ciuitate, quæ non habebat Episcopum, ne in Episcopum raperetur. fol. 79.
- S. Augustinus audita Pauli simplicis vita Anachoretæ erigebat, & excitabat animum, & affectum ad opera bona exercenda. fol. 154.
- Auro consequimur omne, & difficile, & arduum. f. 371.

B

- B**eatitudo, non in habitu, sed in operatione virtutum collocatur. fol. 38.
- Bias Prienenſis iubeat omnes se in speculo contemplari, vt formosi ad honestatem accenderentur, turpiores naturæ vitium in integritate, & probitate corrigerent. fol. 236.
- Bonum summum in hac vita mortali obtineri non potest

test. fol. 36.
Bonum non est nisi virtus. Et malum nihil nisi vitium,
fol. 28.

Boni summi proprium est, vt ad id omnia nostra refe-
rantur. fol. 36:

Bonorum genera sunt tria, quædam animi quædam
corporis, quædam externa quæ etiam fortunæ nomi-
nantur. fol. 24.

Bonum aliud honestum, aliud vtile, aliud secundum,
fol. 24.

Bonitas, laus, & gloria, non ex facultate, sed ex opere
nascuntur. fol. 189.

Butus & Lucilius Ciues Romani adinuicem vnus pro
alio mori contenderunt, vt vita alterius incolumis
permaneret. fol. 259.

Carolus Quintus Imperator maximus, mundanâ
gloriam spernens coronam imperatoriam, & Re-
giâ, è suo capite submouit, & spoliâs se propria vo-
luntate è maiestate summa, omniumque principû
commoditatibus relictis, in solitudinem secessit, &
apud Iuste Cœnobium Ordinis Diui Hieronymi, si-
nem suis annis imposuit, & è vita decedens ad Cœ-
lum euolauit. fol. 86.

Cato non debuit petere honores, quos petiuit, sed ci-
uitas eos ob eius virtutem non petenti dare, fol. 226.

Charitas est Princeps quædam, & Regina virtutum
easque supra se extollit, & ad Deum, quem maximè
intuetur, dirigit. fol. 117. & 371.

Virtutes alias quasi comites, & administras habet eas-
que cum res postulat imperat. fol. 117.

Index rerum.

- Non potest interire sine peccato, fol. 278.
Charitatis encomia, fol. 226.
Charitatis effectus, fol. 222.
Charitatem habere nemo certe scit, fol. 127.
Charitas nulla est sine gloria, fol. 341.
Charitas iubet vt Deum amemus, eumque orij, ac ne-
ingorij nostrifinein faciamus, fol. 60.
Clarificare, honorificare, glorificare, tria quidem ver-
ba, sed res vna est, fol. 3.
Cleantes, & Chryſipus, Codrus, & Calanus, & Cato
Vticenſis cupiditate immani laudis, ſibi ipſis ma-
nus intulerunt, fol. 246.
Chriſtus Dominus bonitatis fons, & omnium largitor
bonorum nemini ex debito, ſed vniuerſis præſtat
gratis beneficia ſua, fol. 74.
In omnibus diebus carnis ſuæ omne humilitatis exē-
plum voluntariumque honoris, ac mundi cōtemp-
tum, & mundanæ gloriæ nobis exhibuit in habitu,
in ſermone, in moribus, & in ſua omni conuerſatio-
ne, fol. 71.
Gloriam hominum, ira contempſit, illumque gloriæ
mortiferum vulnus ita extingueretur curauit, vt vltro
ſæpe in magno dedecore incurreret inſignes cōtu-
melias pati, & (quod mortis erat olim genus maxi-
mi de decoris) in crucem tolli voluit, fol. 45.
Ciceronis Romani princeps eloquij egregia respon-
ſio Saluſtius iactanti ſe de ſua nobilitate, qui eum, in
contemptum, nouum hominem vocauerat, fol. 155.
& 156.
Cupiditas pecuniæ radix eſt omnium malorum expli-
catur eleganter, fol. 369.
Cupiditas excellētiæ, & alia vitia naſcuntur ex ſuper-
bia, fol. 371.
Damon,

Damon, & Pythias, Pylades, & Oresthes vnus pro alio mori contenderunt, vt vita amici incolumis permaneret. fol. 253.

Deus solus est extollendus laudibus, veneratione colendus, exorandus precibus, quotidianis virtutum exercitijs placandus, amplectendus votis, totisque animæ viribus diligendus. fol. 69.

Deus tamquam omnium bonorum nostrorum finis ante oculos semper ponendus est. fol. 62.

Virtutum omnium, & totius honestatis auctor est, fol. 64.

Deus viros egregios, & florentes laudari vult, malosque reprehendi, vt nos, aut laudibus incederemur aliorum, aut ignominia terreremur. fol. 43.

Aliquâdo gloriam humanam nobis sæpenumero proponit, tanquam incitamentum præmiumque virtutis, vt alacri nos in præclaris operibus exerceamus. fol. 43.

Omnes immodicè laudes appetentes verbis acerbis insecutus est, eisque præcipitem ruinam denunciat. fol. 44.

Deum qui vere amat facillè ei obsequitur, facillè fratrem diligit, & ab omnibus se abstinere iniurijs, folio 117.

Decij fratres Romani se occidendo certis verbis quodammodo consecrantes deuouerunt, vt illis cadentibus, & iram Deorum sanguine suo placantibus, Romanus liberaretur exercitus, folio 246.

Democritus sponte sua latho caput obtulit ad adquirendam gloriam humanam. fol. 246.

Dignitas est alicuius honesta, & cultu, & honore, & verrecundia digna auctoritas. fol. 19.

Dignitas, & auctoritas vnus tam mira, & incredibilis esse potest, vt eius testimonium locupletissimum sit ad gloriam. fol. 11.

Dignitatis gradum, & locum excelsum obtinentes, vt Imperatores, Reges, Episcopi, Duces, Sacerdotes, non honeste modo viuere debent, verum etiam operam dare, vt alijs id notum, & manifestum sit quos ad sui imitationem allicere iubentur, a fol. 91. vsque ad 95.

Diuitias non solum Sacrae Scripturae, sed etiam ethnicae docent nihil momenti habere ad gloriam, a fol. 140. late.

Diuitijs, aut potentia superbiens Deum, non agnoscit auctorem, quia sibi quod alienum est arrogat, fol. 65.

Diuitiae non sunt laudandae, sed animus in eis sobrius, & temperans, & largus non eas admitans, sed contemnens. fol. 147.

Diuitum, & Potentum hominum memoriam, si a virtute declinauerint cum ipso corpore persape extingui declarat multis in locis diuina Scriptura, f. 145.

S. Dominicus ita honores hominum, & gloriam coram recusauit, vt Episcopatum Ciceranensem dimitteret dicens se male, & terra exire quam velle eius modo electioni consentire. fol. 80.

S. Dominicus de Soto Dominicanus, vir sapientissimus Episcopatum Segouiensem à Carolo Quinto Imperatore ei donatum reuixit acceptare, & tantam dignitatem libenter dimissit. fol. 84.

E Ele

Elephantis natura mirabili facto narratur: & quam
amicus sit laudis, & glorię humane. fol. 40.

Empedocles se in ardentis Ethnæ specum intempesta
nocte deiecit, vt cum repente non apparuisset abijs-
se inter Deos crederetur, fol. 246.

Episcopus nullo periculo deterreri debet ob tuendam
subditorum suorum salutem, fol. 305.

Qualis debet esse, vt proffit subditis suis, à fol. 315. vs-
que ad 318.

Episcopus pecunię vitęque periculum adire debet iu-
re diuino pro spiritali populi sui salute tuenda at-
que seruanda, fol. 323.

Episcopi gladius, quo pugnat, & quo omnia peccata
quali vlceratam, ac putridam carnem refecat, est ver-
bum Dei, fol. 315.

Exempla Principum, & maiorum facile mouent popu-
lum ad bene recteq; viuendum, aut male, fol. 313.

Exempla maiorum, & antiquorum Patrum, qui iusti-
tiam sunt sequuti incitant, & inflammant animam ad
recte viuendum. fol. 153.

Facultas operandi neminem gloriosum facit, sed ope-
ratio ipsa. fol. 187.

Fama plurimum differt a gloria, est enim proprię com-
munis sermo populi sine certo auctore peruagatus.
fol. 14.

Fœminarum pulchrarum vitium commune pessimum,
fol. 137.

Ferdinandus de Toledo frater Comitis de Oropesa, vir integerrimus cum ob sapientiam suam, & sanctitatē, & alias animi perfectiones Romae in numerum Cardinalium assumptus esset; ipse quasi ineptus muneri tanto, veluti tanto honore indignus gloriā à se Cardinalatus exclusit. fol. 85.

Fr. Franciscus Ximenez de Cisneros Ordinis sacra-
dini Francisci supremam apud Toletum Ecclesiam
a Regibus Catholicis recusavit, ita vt summus Pon-
tifex intra literas iuberet ei sub obedientiae virtute
eam gubernationem suscipere. fol. 83.

Franciscus Borgius illustrissimus vir, Dux Gandiensis
oblatus ibi multoties Cardinalatum in sancta Roma-
na Ecclesia a Iulio III. Pio III. & Pio V. Pontificibus
maximis parui quidem ducens se ipsum Societatis
Iesu tradidit mundanam fugiens gloriam. fol.
85.

S. Franciscus Assisianus ita fugit mundanam gloriam,
vt nequa voluptas subiret animum, negotium daret
cuidam dicacissimo, vt vitam & mores suos omni
verborum petulantia incesceret. fol. 80.

G.

GAnfredus Prior Clareualensis Episcopatum Torna-
censem ab Eugenio Papa, & beato Bernardo ita
recusavit, vt si eum eligerent, Monachum fugitium
esse profiteretur antequam Episcopus. fol. 80.

Gloriae diffinitiones ex varijs auctoribus. a fol. 1.

Gloria sub opinione continetur sub eaq; à suo genere
collocatur. fol. 2.

Gloriae fundamentum & materia est virtus moralis in-
fusa. fol. 5.

Glo

Gloria ex virtute nascitur, eamque assequitur, sed virtus tamen non est. fol. 25.

Benefactorum comes vocatur a Cicerone, a Seneca umbra virtutis, & vt umbra non potest esse sine corpore, ita nec gloria sine virtute. fol. 5. & 273.

Tripliciter considerari potest, & quatenus iudicium, & quatenus virtutis operatio, & vt ad Deum refertur, cui datur. fol. 23.

Vt iudicium est, inest in eo qui iudicat, vt virtutis operatio in operante, & vt ad Deum refertur, cui datur est enim subiectum glorię qui afficitur gloria. fol. 23.

Gloria in flagitiosis hominibus nulla est. fol. 187.

Non ad diuitias, sed ad virtutem pertinet. fol. 148.

Gloria vera nulla est sine charitate. fol. 341.

Gloria vera est iudicium Dei & beatorum de alicuius virtute, atq; pietate. fol. 339.

Gloria vera non est amicitia, sed aperta Dei sententia vitam & actiones amicorum suorum approbantis, quam aliquando in conspectu hominum exponit. fol. 341.

Gloria ex bonorum virorum existimatione nascitur & augetur. fol. 6.

Et quo plures hi fuerint magis ac magis augetur. folio 10.

Nascitur ex fama cum laude. fol. 151.

Iubante natura est iucundum bonum. fol. 26.

Velut quaedam & prædicatio est, virtuti debetur. folio 64.

Gloria est sicuti umbra, quæ assequitur fugientem & fugit assequentem. fol. 131.

Nascitur & efficitur a sola virtute. folio 226. & 238.

Nemini minus quam homini malo flagitiosoque debetur. fol. 135.

Gloria peccatorum momentanea est temporalis, atque delēda & laudatę nullam confert gratiam, pari enim tempore laus laudatusque deficiunt. fol. 225.

Gloria cętetis fortunę bonis pręstat omnium ergo iacturam facere debemus, vt eam conseruemus, folio 242.

Gloria, & fama bona conducunt multum ad pacem, tranquillitatemque reipublicę. fol. 313.

Gloria & honos sunt premium virtutis, & quidem omnium maximum, quę conferre homines valent. fol. 21.

Gloria non solum magnam habet cum honore necessitudinem, & cognationem, sed quodammodo eius pars, & quasi species videtur. fol. 130.

Gloria appeti debet propter virtutem non autem virtus propter gloriam. fol. 37.

Gloria humana est fugienda, & quę eius amore sunt sunt inania. fol. 46. & 47.

Non licet ambire, & appetere eam in hac vita, fo. 66.

Glorię cupiditas eripit hominis libertatem. fol. 76.

Gloriam humanam ardentissime appetere & honores laudis, commendationis, & famę, quod aliorum est arrogare euidentissime patet vnũuersali Domino eiusque glorię esse contraria. fol. 69.

Glorię humanę appetitio multoties nobis proponitur a Deo tanquam incitamentum premiumque virtutis. fol. 42. & 43.

Per se ipsam si nihil aliud addatur sine peccato appeti non potest, & ea cum ita appetitur omnia nostra opera foedari & contaminari. fol. 44.

Gloriam qui per se appetit aliquid quod proprie Dei est

- est appetit, & ab hominibus declinat, fol. 112.
 Gloriam Conditoris non propriam quærit qui ambulat in veritate, & Deo in simplicitate cordis famulatur, fol. 72.
 Gloriam humanam spectare in hac vita spreta gloria Dei de nostris laboribus, vel de sanguine, nobilitate, scientia, diuitijs, & similibus maximum infidelitatis indicium est. fol. 99.
 Gloriæ desiderium non est elati, & excelsi & generosi animi, sed humilis abiecti, & ignobilis. fol. 13.
 Gloria vera ardentissime, & per se appenda est, pro eaque omnia pericula, quamuis graua, & acerba subeunda. fol. 351.
 Gloriæ cupiditas laudabilis est, quæ actu, aut virtute ad honestum finem refertur. fol. 102.
 Gloriæ Dei quasi detrahitur, cum male viuimus, ita accessio quædam fieri videtur, cum in officio manemus. fol. 88.
 Gloriæ appetitio non est reprehensibilis, cum in ea non statur, sed è vestigio ad Deum itur. fol. 87. & 90.
 Gloriæ nomen consuetudine sacræ Scripturæ ambiguum est: significat aliquando, id quod est valde fulgens, & splendens, aliquando affluentiam diuitiarum, & quam vulgus fortunæ prosperitatem appellat. fol. 106.
 Gloriam, & honorem neque natura habemus, neque per nos solos ipsos comparauimus, sed ab alijs, tamquam præmium virtutis accipimus. fol. 25.
 Gloriam propriam quærentes, neque veraces, neque iustos esse ostendit aperte sacra Scriptura. fol. 45.
 Gloriæ diuinus modus appetendæ. fol. 123.
 Gloriarī in Domino est cum nihil nobis tribuimus, sed

sed cunctam gloriationis causam ad Deum referimus. fol. 114.

Gloria inanis quid sit declaratur eleganter a fol. 355. vsque ad 361.

Dicitur inanis, quia ex eo quod vacuum, & vanum, & inane est petitur. fol. 121.

Glorificare, honorificare, clarificare, tria quidem verba, sed res vna est. fol. 3.

Gloriosus est cuius virtutes omnium sermone pradicantur. fol. 4.

Gratia gratum faciens in emolumentum accipientis per se datur, vt sit gratus Deo. fol. 202.

Gratia gratis data non est natura sua ad eius in quo est, sed ad aliorum vtilitatem ordinata. fol. 202.

Reperitur hæc etiam in malis per quos Deus publicæ vtilitati sæpe consulit, & ad se animos hominum erigit. fol. 202.

S. Gregorius Magnus inuitus Romanum Pontificatum accepit, fugiens prius intra dolum super quadrigam ab vrbe: sed mirabiliter inuentus ad Papatum deductus est. fol. 80.

H.

HAbitus omnes qui labore & industria nostra partii sunt, necessario aut contrarijs actibus, aut cessatione, & quiete corrumpuntur, atq; minuuntur. f. 278.

Habitus vero nobis diuinitus infusi, ac dati, nequeunt vlllo pacto cessatione corrumpi, aut minui, sed solis contrarijs. fol. 278. & 279.

Hasdrubalis vxor cum liberis in subiectum se præcipitavit incendium, ne pudiciæ damna sentiret, folio 245.

- Heluij Lamiæ optima responsio Lucio Craso, qui ei
oris deformitatem obiecerat. fol. 155.
- Heraclitus Ephesius fugiens gloriam mundanam vo-
luit sua scripta a nullo intelligi. fol. 77.
- Hæresis Donatistarum docebat, poenitentem detestan-
tem sua peccata si ex maxima contritione, & poe-
nitudine se occideret non modo non peccare, ve-
rum esse martyrem. fol. 247.
- Reijcitur hæc Hæresis a D. Matthæo, & ab alijs diuersis
scriptoribus, & ab Augustino contra Gaudentium
multis in locis, vt videre est, a fol. 248.
- S. Hieronymus Romanum Cardinalatum fugiens abiit
profugus in Ægyptum. fol. 250.
- Homo non ad delicias, non ad otium, non ad volupta-
tem, sed ad laborem, ad negotium & honestatem
natus est. fol. 63.
- Homo in suum habet a natura recte vbique & secundū
virtutem operari. fol. 103. & 104.
- Homo est instrumentum boni operis, artifex autem so-
lus est Deus. fol. 72.
- Hominum amantium valde mulieres impudentia maxi-
ma. fol. 137.
- Hominis calamitates, & miseriæ numerantur egregie a
die natiuitatis. fol. 67.
- Honor est restitucio excellentiæ alicuius, debet esse
comes virtutis. fol. 16.
- Honor est in honorante, non vt in subiecto, sed vt in
causa efficiente. fol. 24.
- Honor non est iudicium dignitatis alterius, sed reue-
rentia quædam externa, & cultus ei adhibitus quæ
virtute, aut præstantia præditum arbitramur. fo-
lio. 27.
- Honor, secundum Aristotelem, potius est in his qui
alios

- alios honoribus afficiunt, quam in his, qui afficiuntur, fol. 4.
- Honor, & gloria alternæ sunt quodammodo sui causæ, sibiq; mutuo adiumento sunt. fol. 18.
- Sunt præmia virtutis, & quidem omnium maximû, quæ conferre homines valent. fol. 21.
- Honor est externum bonum, & eò maxime accommodatum. fol. 119.
- Honorem temporalem non licet appetere in hac vita. fol. 66.
- Honores appetentibus, & principatus in republica accidunt quamplurima incommoda, vt miseri sint, & amplius non quiescant. fol. 57.
- Humilitas propria est virtus Christianorum, & eius encomia. fol. 111.
- Humilitas est omnium radix, & Magistra virtutum, fol. 76.
- Efficat vt peccatorum nostrorum magnitudinem turpitudinemque recordemur. fol. 112.
- Est præstantissima virtus ad constituendam veram gloriam. fol. 345.
- Humiles, ingenijq; sui opibus diffidentes benignè Dominus complexus est & ad firmissimam spem immortalitatis excitauit. fol. 44.
- Humilis non est superbus & ingratus, qui data sibi diuinitus beneficia inficiatur, aut cû manifesta esse oportet reticentia contegit, & quasi sepellit. fol. 116.

I

- I**actantia est cum falsa de nobis prædicamus, aut si vera illa sunt alio modo nobis inesse significamus quare vera sint. fol. 377.
- Hullo

Nulla modo constat sine mendacio. ibidem:

Imagines cælate, aut picturæ deformatę suarum magni tudine virtutum infigunt aculeos animo generoso ad virtutis amorem, & ad recte honesteque vivendum. fol. 152.

Inanis gloria, quid sit declaratur eleganter, a fol. 355. vsque ad 361.

Dicitur inanis eo quod vacuum, & inane, & vanum est ex eo quod petitur.

Dicitur etiam inanis, vt nouerimus nos ex ea magis ex inaniri posse, non posse repleri. fol. 361.

Inanis gloriæ damna explicantur eleganter, a fol. 362. vsque ad 366.

Inanis gloria, ex auctoritate Gregorij constat, & ratio ne esse vitium capitale & primum, & superbiæ maxime coniunctum. fol. 372.

Gignit in obedientiam, iactantiam, Hypocrisim, contentiones, pertinaciam, discordias, & nouiatum presumptiones. fol. 173.

Efficat, vt & falsa nobis abrogemus, & quæ in nobis sunt cum quadam iactatione, & insolentia inferamus. fol. 376.

Inanis gloria est quando laudantes errore falluntur, siue in rebus, siue in hominibus, siue in vtrisque, fol. 355.

Inanis gloria est cum bonus haberi cupit, qui est libidinibus deditus, & se virtutis experte, videt f. 355.

Infidelium liberos secundum D. Thomam iniquum est Inuitis parentibus baptizare. fol. 244.

Inurijs & opprobrijs nobis dictis quomodo sit procedendum? a fol. 328. vsque ad 333.

Pari eas pro Christo, & turpissima quæque, & pro eius fide afferenda, religione, charitate, & pro omni actio

ne vir-

Index rerum.

- ne virtutis gloriosissimum est. fol. 328.
Ioannes Hurtado de Mendoza Archiepiscopatum To-
letanum ab Imperatore Carolo Quinto ei tributū
accipere noluit, & ne forsan actio vanitatis efflaret
summis precibus ab Imperatore petiuit, ne ulli ho-
minum rem istam enuntiaret. fol. 84.
Ioannes Baptista quantum fugit humanā gloriā. f. 72.
Iphicratis in Harmodium, ei ob generis ignobilitatē
conuitia ingerentem, admirabile dictum. fol. 155.
Iudicia iustorum debent haberi in metu, quia membra
omnipotentis Dei sunt, & interna reprehendunt,
quod Dominus redarguit è cœlo. fol. 7.
Iulius Cæsar in conspectu imaginis Alexandri Magni
magnarum rerum agendarum gloria incensus est,
ita ut apud amicos conquereretur se ea ætate nihil
adhuc præclare gessisse, qua ille fere totum orbem
sue ditioni subegerat. fol. 151.
Iustus Episcopus, Lugdunenſi Episcopatu relicto, ad
eremum fugit, ob vitandam laudem, & gloriam hu-
manam. fol. 80.

L.

- L**aus eorum est tantum, quæ libere à nobis sponte-
que sunt. fol. 136.
Laus vera est, quæ proficiscitur ab eis, qui ipsi in laude
vixerunt. fol. 8.
Laus humana non appeti a recte faciēte, sed subsequi
debet rectē facientem, ut illi proficiat. fol. 48.
Laudibus humanis exinanitur anima, & amittit virtu-
tis rigorem, & fulgorem. fol. 88.
Laudes humanas expectare in hac vita de nostris labo-
ribus, vel de sanguine, nobilitate, sciētia, diuitijs,
& simi,

& similibus spreta Dei gloria maximæ infidelitatis indicium est. fol. 68.

Laus omnis, & gloria non in possessione, sed in vfu disciplinarum posita est. fol. 188.

Laudes appetētes verbis acerbis Christus in seclatus est, eisque præcipitem ruinam denunciavit. fol. 44.

Laus peccatoris temporalis delenda est, & laudato nullam confert gratiam: pari enim tempore laus, laudatusque deficiunt.

Laudis humanæ cupiditate incensi multi philosophi sibi ipsis manus intulerunt. fol. 246.

Leonis miræ proprietates. fol. 41.

Lucilius & Brutus ciues Romani vnus pro alio mori cōtenderunt, vt amici vita incolumis permaneret. fol. 259.

Lucretia nobilis Romana se peremit, quia violenter Tarquini Regis filius ea libidinose potitus esset. fol. 245.

M.

Malum est quidquid cum virtute pugnat. fol. 32.

Mala non sunt facienda nec maximorū bonorum spe, nec crudelissimorū cruciatuū timore, fol. 350.

Marcus Atilius Regulus Romanus captiuus apud Carthaginenses noluit libertatem suam pro bono publico Imperij Romani, & sic periit horrendis cruciatibus. fol. 253.

Mathathias inclitus legis Mosaicę propugnator, Machabæorum pater, iam moriturus filios suos ad fiduciam habendam in Domino, & fortiter pro legibus dimicandum exemplo maiorum hortatus est, fol. 153.

Moyſes cū in magna nominis celebritate apud Aegyptios

Index rerum,

- rius viuere posset, maiores diuitias estimauit thesau-
ro Aegyptiorum, improprium Christi fol. 45.
Mortis encomia, & mirabilia dicta grauissimorum au-
torum, & philosophorum à fol. 266. vsque ad 270.
Mori pro gloria Domini iure naturali non solum om-
nes ad stringimur, sed si necesse esset fierique pos-
set optare, ac pati æquissimo animo, vt in nihilum
corpus, & animus redigerentur. fol. 257.
Mortem voluntarie multi ex philosophis Gentilibus
acceperunt & incensummani cupiditate laudes sibi
ipsis manus intulerunt. fol. 246.
Mucius Scaeuola, qui Porsenam Regē occidere cura-
uit, vt cum eo pax fieret, qui grauissimo bello Ro-
manos premebat cum ipsum occidere nō posset, &
alterum pro eo occideret in ardentem aram ante o-
culos eius dexteram exussit. fol. 245.
Mulier non ad imperandum condita est, sed ad abse-
quendum. fol. 138.
Mulierum pulchrarum vitium, & misera conditio er-
ga homines animales, spiritum non habentes volu-
ptatum suarum magis amatores quam Dei, a folio
137. vsque ad fol. 139.

N

Natura non ad vitium, sed ad virtutem adiuuat, fol.
237.

Nobilitas est claritas quædam maiorum, fol. 162;

Nobilitas generis, ea dumtaxat ratione laudatur qua-
tenus habet virtutis claritatem quam si detrahas,
amplius illa nihil habet quo iure laudetur, fol. 168

Nobilitas virtute tota est nostra, non ex hereditaria
patrum successione nobis obueniēs, sed nostro la-
bore

bore parta. fol. 166.

Nobilitas virtutis sine stirpis splendore potius est eligenda, quam sanguinis claritudo sine virtutis excellentia. fol. 168.

Nobilitas animi solis bonis & virtute præditis competere potest. fol. 167.

Nobilitas generis & stirpis ortum habuit à nobilitate virtutis. fol. 169. & 176.

Nobilitatem, nihil aliud esse aiebat Socrates apud Sto bæum, quam temperiem animi & corporis. fol. 177.

Nobilitatē pecudum Democrates affirmabat sitam esse in corporis habitudine, hominum vero in puris, integrisque moribus. fol. 177.

Nobiles vocabat Diogenes contemptores gloria, opum, & voluptatis. fol. 177.

Nobiles dicti sunt, qui digni sunt vt noscantur. fo. 180.

Nobilis est, qui ex claro genere natus est: generosus, qui non degenerat a maioribus. fol. 164.

Nobilitas vera non subsistit ex diuitijs, sed cognoscitur ex moribus, sic sanctus Gaudentius Episcopus Brixientis. fol. 178.

Nomen eandem sæpe vim videtur habere cum fama. fol. 19.

Nominis claritatem aucupari velle audax & impium facinus est. fol. 46.

Occidere se ipsum omnino illicitum est. folio 248. & 250.

Opera nostra laudabilia remunerat Deus non, ex debito, nisi quantum ex mera ipse se debitorem voluit facere liberalitate. fol. 74.

f Ope

Operari rectè & vbique, & secundum virtutem est insi-
-tum à natura vniuerso generi hominum. fol. 103.

Opus nostrum non est honestum etiam si ei bonus finis
-proposius sit, nisi reliqua omnia habeat bona. f. 121.

Opinio suapte natura nihil habet solidum aut firmum,
-sed vera & falsa esse potest. fol. 126.

Orestes, & Pylades, Damon, & Pythias ad inuicem vnus
-pro alio mori contenderunt vt vita amici, incolumis
-permaneret. fol. 253.

Patriæ gratia omnia facere, aut pati debemus. f. 98.
-Peccatum, quod interitum charitati affert, si opinio-
-ne hominum graue & vehemens extimetur funditus
-euertit gloriam. fol. 239.

Si autem occultum est quamuis vehemens & atrox sit
-donec in aliquam notitiam cadat non continuo
-eripit gloriam. fol. 240.

Peccatum est transgressio legis diuinæ, vel, secundum
-Augustinum, factum, vel dictum, vel concupitum cō-
-tra legem eternam. fol. 309.

Peccatur, quoties aliquid sit studio gloriæ, nec ea ad
-alium finem dirigitur. fol. 99.

Pecuniæ cupiditas radix omnium malorum, optime ex-
-plicatur. a fol. 369.

Pecunia Principi suppetat necesse est vt ministrorum
-magnum alat agmen, quo nocentes puniat, patriam
-tueatur. fol. 314.

S. Petrus Tarentasiensis Episcopus cum esset sanctissi-
-mus, fugit simulato habitu, vt effugeret periculum
-laudis & gloriæ humanæ. fol. 79.

Periculo certo probabilique imminutionis aut amissio-
-nis

nis nullomodo exponi queunt bona spiritualia etiā
pro totius reipublicæ gloria. fol. 276.

Poëtarum qui amatoria scripserunt misera conditio.
fol. 138.

Phocion Philosophus aurum & honorem ab Alexan-
dro ei tributum fortiter recusavit. fol. 77.

Phalaris primus Agregentinorum tyrannus admirabi-
le responsum Antiocho interroganti, quid de nobi-
litate sentiret. fol. 155.

Planci Numacij discipuli Ciceronis celebre dictum de
honore. fol. 77.

Prædicator peccatis alienis medebitur eosque ad vir-
tutem vehementer incitabit quem ipsi virtute & glo-
riaprestantem iudicabunt. fol. 315.

Prudentia est moderatrix & socia virtutum moralium,
quoniam neque hæc sine illis, neque illa sine hac co-
harere vlllo modo queunt. fol. 204.

Prophetiæ donum in viris aliquando scelere accumula-
tis extitisse videtur. fol. 201.

Publius Scipio cum magnorum virorum imagines ins-
piceret, quam maxime se ad virtutes inflammari so-
litum esse dicebat. fol. 151.

Pylades, & Orestes, Damō, & Pythias ad inuicem vnus
pro alio mori contenderunt, vt vita amici incolumis
permaneret. fol. 259.

Q

QVintus Cincinatus fugiens mundanā gloriam Dic-
tatura sponte deposita redijt ad aratrum vnde
fuerat accitus. fol. 77.

Quintus Fabius cum magnorum imagines inspiceret
quam maxime ad virtutem se inflammari solitū esse
dicebat. fol. 151.

R.

Religio Christiana tam sancte tuenda est vt omnes acerbitates sint perferendę ne eam in contemptum adduci sinamus. fol. 321.

Romani edes virtutis & honoris coniunctissimas constituerunt pro Dijs habentes, intelligentes honorem esse pręmium virtutis. fol. 226.

S.

Senectutis effectus. fol. 135.

Senum conditio. fol. 40.

Scandalum est dictum vel factum quo alijs occasio ruine datur. fol. 321.

Semper est peccatum in eo qui offert. fol. 322.

Scandalum actuum omni tempore & omni actione vitandum est, quia nullam est sine peccato scandalum. fol. 321. & 322.

Spiritus vnde spiritualia dicuntur explicatur eleganter. fol. 270. ad 272.

Superbia vocatur regina vitiorum & initium omnis peccati. fol. 371.

Nascuntur ex ea, vt ex radice inanis gloria, inuidia, ira, tristitia, auaritia, ventris ingluuies, luxuria. fol. 372.

Stultus, in scriptura sacra, sæpe flagitiosum, impiumq; significat, quoniam ille est vere stultus, & hebes qui bono incommutabili inane & commutabile pręponit. fol. 197.

T.

Temis-

TEmistoclis Atheniensis responsum mirabile cuidam
in contentione obiectanti, quod non propria vir-
tute, sed patrię splendore gloriosus factus esset. f. 155.
Theologia flagitiosorum hominum domicilium fugit,
fol. 191.

Theologus esse non potest, qui animum sordidis cupi-
tatibus inquinatum, & turpificatum habet, nec qui
in sacris literis peregrinus est, fol. 159.

Theologiæ cognitio integra & perfecta non reperitur
in homine virtutis præsidij destituto. fol. 191.

Theologus verus qui cupit esse, cum primum operam
dare Theologiæ incipiat, omnem ex animo libidinē
abijciat, omnemq; aut pecuniarum, aut honorum cu-
pinitatem, neque spe questus accendatur, neque glo-
riæ, vnum sibi laborum, & studiorum finem propo-
nat, Dei laudem, atque Ecclesiæ vtilitatem, fol. 195.

S. Theophanis, qui & Isacius dictus est, ad mirabilia, &
sanctissima verba quæ cum sponsa habuit, & Christi
amore succensi in perpetuam continentiam sponte
ambo consentiunt, & de fuga eius ad Sigriane mon-
tem laudes humanas & gloriam hominum timens,
fol. 82.

Timon Atheniensis ita fugit mundanā gloriam, vt
omnium hominum commercium fugeret nolens in
magna celebritate viuere, fol. 77.

Timoleon Corinthius ob eandem causam in solitudi-
nem sponte sua fugit nolens inter suos in magna lau-
dis frequentia viuere, fol. 77.

Torquatus Romanus filium suum occidit, non quia
contra patriam pugnaret, sed etiam pro patria, sed

V

Vana gloriæ damna, & remedia, à fol. 58. vsque ad 60.

Verecundia est timor quidam dedecoris, fol. 39.

Virtus, est omnium bonorum præstantissimum, & origo totius honestatis, fol. 21.

Virtus sui amore & splendore inuitat, vt ad bene agendum rapiamur, fol. 60.

Propter solam beatitudinem amari debet, fol. 62.

Est comes gloriæ, existit sæpè sine nobilitate, fol. 165.

Est fundamentum, & causa commendationis, & gloriæ sine qua nihil potest esse laudabile, fol. 227.

Virtus sola proprie, & vere efficit gloriam, fol. 223.

Virtus sola est, quæ totis viribus contentissime est persequenda: cætera si dentur caute recipienda, si auferantur non multo desideranda. fol. 126.

Se ipsa contenta est ad gloriam, nec alienis opibus ad commendationem indiget, fol. 227.

Virtus est, quæ efficit, vt bene se habeat ac bene opere-
tur is in quo est, fol. 204.

Virtutes morales non sunt in nobis à natura ingeni-
tæ, sed vsu ipso, & consuetudine comparatæ, folio
eodem.

Virtus omnis suum habet finem, cui opera referat, qui si
desit nullum est opus virtutis, fol. 60.

Est fons laudis indeque ad artes deriuatur, fol. 199.

Virtutes & doctrinæ propter se ipsas quærentur, quia
sunt naturæ maxime accommodatæ quæ per se amen-
tur, etiam si nihil ex eis fructus, aut vtilitatis decer-
peretur, fol. 63.

Virtus

- Virtus vera nulla est sine charitate, fol. 127.
 Est causa præcipua nobilitatis, fol. 171.
 Virtutis nobilitas reddit hominē dignū honore, fo. 168.
 Et sine stirpis splendore potius est eligenda quam sanguinis claritudo sine virtutis excellentia, fol. 168.
 Virtutes omnes ac præcipuē charitatem non dicam pro gloria, verum nec pro maximo emolumento spirituali reipublicæ prouinciæ, aut religionis in id discriminis perducī illicitum est, vt perdendæ sint vel earum iactura aliqua facienda, fol. 279.
 Virtus in vnaquaq; re dicitur, quæ finem suum attingit, & sequitur, fol. 220.
 Non efficit gloriam nisi cum cognita est, fol. 240.
 Inhærens inani gloriæ corrumpitur, fol. 364.
 Virtutes Theologicæ veram perfectamque gloriam cōstituunt, fol. 232.
 Virgo non tenetur nubere pro recuperanda valetudine, sed potest ita mori, fol. 262.
 Vitium dicitur id quod dispositum est, contra id quod conuenit suæ naturæ, fol. 103.
 Et eo ipso quod vitium est contra naturam est. Ibidem.
 S. Vlmarius Abbas fugiens gloriam humanam & laudes hominum in eremum aufugit nihil secum conferēs nisi sacerdotalia vestimenta, fol. 82.
 Vultus hominis indicat dignitatem, & animi præstantiam, fol. 134.
 Vulgus vix recte iudicare de virtutibus potest, fol. 6.

Z

Zeno Stoicus seipsum strangulauit cupiditate immani laudis incensus, fol. 246.

FINIS.

Nihil incedat
 No Scilicet signum throni regis
 fol. 146.

Vultus vix recte
 fol. 145.

Vultus vix recte
 fol. 144.

Vultus hominis in deo dignitatem & animi puritatem
 fol. 143.

Vultus hominis in deo dignitatem & animi puritatem
 fol. 142.

Vultus hominis in deo dignitatem & animi puritatem
 fol. 141.

Vultus hominis in deo dignitatem & animi puritatem
 fol. 140.

Vultus hominis in deo dignitatem & animi puritatem
 fol. 139.

Vultus hominis in deo dignitatem & animi puritatem
 fol. 138.

Vultus hominis in deo dignitatem & animi puritatem
 fol. 137.

Vultus hominis in deo dignitatem & animi puritatem
 fol. 136.

Vultus hominis in deo dignitatem & animi puritatem
 fol. 135.

Vultus hominis in deo dignitatem & animi puritatem
 fol. 134.

Vultus hominis in deo dignitatem & animi puritatem
 fol. 133.

Vultus hominis in deo dignitatem & animi puritatem
 fol. 132.

Vultus hominis in deo dignitatem & animi puritatem
 fol. 131.

Vultus hominis in deo dignitatem & animi puritatem
 fol. 130.

Vultus hominis in deo dignitatem & animi puritatem
 fol. 129.

Vultus hominis in deo dignitatem & animi puritatem
 fol. 128.

Vultus hominis in deo dignitatem & animi puritatem
 fol. 127.

Vultus hominis in deo dignitatem & animi puritatem
 fol. 126.

Vultus hominis in deo dignitatem & animi puritatem
 fol. 125.

Vultus hominis in deo dignitatem & animi puritatem
 fol. 124.

Vultus hominis in deo dignitatem & animi puritatem
 fol. 123.

LIBER PRIMVS,

DE VERA, ET FALSA

GLORIA.

C A P V T I.

Quid sit gloria?

D VCE Spiritu Sancto, & Beatiſſima, & immaculatiffi-
ma Virgine Dei genitrice
Maria, Domina, atq; Patro-
na noſtra: aggredimur hu-
ius diſputationis iter, de vera, & falſa glo-
ria. Sed vt id tractemus, vt percipi poteſt;
maximè à definitione nobis incipiendum
videtur. Præclare enim Ariſtoteles libro
primo Ethicorum ad Nicomachum filiū,
capite ſeptimo: Multam operam, & diligē-
tiam in definitionibus adhibendam eſſe di-
cit,

Ariſtot. 1.
Ethic. ad Ni-
com. cap. 7.

Definitio-
nis vtilitas.

Gloria duplex vera,
& falsa.

Arist. 1. de
anima, cap.
vlt.

Gloriæ defini-
tiones.
Hieron. in
Comm. ad
Gal. c. 5.

Glossa, in
Epist. ad Ro-
ma. ca. vlt.

Cicer. 2. de
inuentione.
Aug. tract.
100. & 105.
in Ioan.

Et lib. 83.
quæst. q. 31.

Distinctiones
varie

cit, quod magnam, ad ea quæ sequuntur, af-
ferant opem, & principium plusquam di-
midium totius esse videatur. Cum autem
duplex gloria sit, (vt ipsa libri inscriptione
indicauius, & postea latius vberiusquē
dicemus) vera, & falsa, de vera prius loque-
mur, ac ea antè oculos posita, facile quæ sit
illa altera elucescet. Verè enim ab Aristote-
le dictum est in primo libro de anima ca-
pite vltimo: *Rectum, esse iudicem sui, & obli-
qui.* Varie ergò gloria definiri solet. Ete-
nim diuus Hieronymus in commentarijs
ad Galatas capite quinto. Gloriæ nomen
sonare, inquit, opinionem vulgi, & laudē
hominum fauore quæsitam. Glossa in epi-
stola ad Romanos, capite vltimo, hanc ex
Ambrosio definitionem affert: *Gloria est
clara cum laude notitia.* Cui finitima est
illa Ciceronis libro secundo de inuentio-
ne, quamquē maximè probat Augustinus
tractatu centesimo, & centesimo quin-
to in Ioannem, & in libro octoginta triū
quæstionum, quæstione trigesima prima.
*Gloria est frequens de aliquo fama, cum
laude.* Nec verò multum ab his diuersa est
illa

illa apud Aristotelem libro primo Rhetoricorum ad Teodectem, capite quinto.

Arist. lib. 1.
Rhet. a3
Teodect. c.
5.

Gloria est, cum quis probus à cunctis existimatur, aut, id habere putatur, quod omnes, vel plures, vel probi, vel prudentes expetunt. Sed nulla (vt equidem opinor) preclarior est illa eiusdem Ciceronis in oratione pro Marco Marcello. *Gloria est illustris, & per vulgata multorum, & magnorū, vel in suos ciues, vel in patriam, vel in omne genus hominum fama meritorum.*

Cicer. in
Orat. pro.
M. Marce.
lle.

Aut in tertia Tusculana: *Gloria est consentiens laus bonorum, incorrupta vox bene iudicantium de excellenti virtute.* Hæc si paulò copiosius explicauerimus, nihil erit fanè, quod ad integram, exactâquè gloriæ cognitionem requiramus.

Cicer. 3.
Tulc.

Primum itaque intelligendum est, gloriam opinione contineri, sub eaque ac sub genere collocari. Nec enim fieri posset, vt gloriosus esset quisquam, nisi aliquam homines de ipso opinionem concepissent. Quare, & Hieronymus opinionem esse dixit, & Aristoteles verbo existimandi usus est, quod proprie pertinet ad opinantes. Qua-

Gloria sub
opinionem.
vt sub gene
re continetur.

Agust. lib.
5. de Ciuit.
cap. 12.

Arist. 8. E-
thic. c. 2.

tenus autem opinio est, iudicium quoque sit necesse est, & ad intellectum, tanquam ad subiectum referatur. Ideoque ita definiuit Augustinus libro quinto de ciuitate Dei capite duodecimo. *Gloria est iudicium hominum bene de hominibus opinantium.* Sed concepta tantum in animis hominum, ac preiudicata opinio gloriam propriè efficere non potest, quæ constat etiam notitia, & manifesta approbatione multorum. Quemadmodum enim Aristoteles octauo Ethicorum, capite secundo, necessarium esse confirmat ad amicitiam mutuam beneuolentiam: sed eam satis esse negat, nisi fuerit ea beneuolentia non latens. Ita nos dicimus opinionem perspicuam, & claram, non abstrusam, nequæ reconditam esse debere. Atque ideo sanè Hieronymus laudem cum opinione coniunxit, quod satis per se illa non esset. Ambrosius claram cum laude notitiam. Cicero, quem sequutus est Augustinus, frequenter cum laude famam postulauit, aut famam illustrem, & pervagatam, aut consentientem laudem, incorruptamque vo-
cem

cem necessariam iudicauit, quæ nisi manifesta, esse non possunt. Hoc etiam in ipso gloriæ nomine apparet, quod præ se splendorem quendam, ac lucem videtur ferre, adeo, vt apud Græcos, & apud nos, & claritas, glorificare, & clarificare, idem sint.

Vnoquæ verbo apud Græcos nominetur, vt autor est Augustinus tractatu centesimo, & centesimoquinto super Ioannē.

Aug. tract. 100. & 105. in cap. 5. in epist. ad Hebreos.

Gloria enim, inquit, fit quisquē clarus, & claritate gloriosus, ac per hoc, quod utroq; verbo significatur, id ipsum est. Et in libro

Et in lib. cōtra sermon. Arrian. c. 35

contra sermonem Arrianorum capite trigelsimo primo. *Glorificare autem, & honorificare, & clarificare, tria quidem verba, sed res una est.* Quale est illud Pauli se-

2. Cor. 3.

cunda Corinthiorum tertio. *Ita vt nō possent intendere filij Israel in faciem Moysi*

propter gloriam vultus eius. Id est, propter splendorem, & claritatem. Et Ioannis decimo septimo. *Et nunc clarificame tu pa-*

Ioan. 17.

ter apud te met ipsum claritate, quam habui prius quam mundus fieret apud te. Et ad Galatas primo. *Et in me clarificabant*

Ad gal. 1.

Deum. Quam ob rem sententiam Annei

Senecæ non admodum probo, qui episto-
la centesima tertia, hoc interesse testatur
inter claritatem, & gloriam, quòd gloria,
multorum iudicijs constat, claritas, hono-
rum. Claritatēquē esse laudem bono abo-
nis redditam. Meritò illi Augustinū antepo-
nā, qui idem vtroq; nomine significari pu-
tat. Si igitur aliquis magnus, & præclarus
vir ita lateat, vt nullam sui ad alios notitiā
manare patiatur, erit ille quidē probus, glo-
riāq; dignus, gloriosus certē non erit. Quo-
fit vt eos, quos gloriosos credimus, nos qui
dem illustres, claros, nobilesq; dicamus.

Sed hoc quoquē aliquis fortasse quæ-
rat, vtrum satis sit ad gloriam cognosci ab
alijs, eosquē non latere, an id etiam neces-
se sit, vt ipsum gloriosum minimē lateat.
Nam si amicitia similitudinem, qua paulò
antè vsumus, teneamus. videmus nullā
esse amicitiam, si nota sit alijs mutua bene-
uolentia duorum, alter verò eorum igno-
ret. Hūc etiam, & illud pertinet, quod laus
ab absentibus, longequē distantibus, mini-
mē ad eos, qui laudantur putatur pertine-
re, vt est illud.

Quid

Quid tibi, si calida, profit, laudare Syene?
Aut vbi Taprobanem indica tingit aqua?
Non igitur gloria videtur ea, qua nos in-
fcijs, & ignorantes afficimur. Respondeo
sanè non esse id quidem dubium, quin glo-
riosus sit is, qui ab alijs, boni, ac prudentis
viri opinione celebratur, etiam si nihil mi-
nus ipse, aut curet, aut intelligat. Si enim
gloria est frequens de aliquo fama cū lau-
de, constat eum, cuius virtutes omniū ser-
mone prædicantur, gloriosum esse. Quod
ipse feiat, aut nesciat, nihil ad rem attinet.
Si enim aliquis corpus inedia, & verberi-
bus affligeret, omnes casus erecto animo
ferret, totusquē in cœlo mente versaretur,
idquē in abdito, & remoto loco, vnde vi-
deretur quidem a multis, sed se ipse maxi-
mè latere existimaret, quis hunc glorio-
sum appellare dubitaret? Quin etiam op-
timi quique veterum philosophorum, &
ducum immortalis famæ studio præcipuè
trahebantur, quamuis an id sensuri essent
mortui, nescirent, eamquē nouam, & vciā
vitam putabant, quæ vigeret memoria sæ-
culorum omnium, quā posteritas aleret.

Glo-

Seneca epi-
stol. 80.

Gloria ali-
quādo ante
nos est, ali-
quādo post
nos sequit.

Amicitia,
quid sit.

Arist. lib. 1.
Ethic. c. 5.

Gloriam esse omninō intelligentes, quam ipsi etiam non viderent. Recte ergō inquit Seneca epistola 80. *Quemadmodum umbra aliquando antecedit, aliquando sequitur, vel à tergo est, ita gloria aliquādo ante nos est, visendamq; se prabet, aliquando in averso est, maiorquē quò serior.* Quod autem obiectum est de amicitia, facile reputari potest, est enim dispar ratio. Nam amicitia est quædam coniunctio, & quasi colligatio animorum, quæ nulla est nisi cognitione iungatur, atque ideo equabiliter pendet ab utroque. Gloria verò tota in aliorum prædicatione posita est, quare eius, cui tribuitur, conscientiam nō requirit. Quod Aristoteli quoque visum est lib. 1. Ethicorum, cap. 5. affirmanti honorem potius esse in ijs, qui alios honoribus afficiunt, quam in ijs, qui afficiuntur. Non feret is quidē, qui ignorat fructū, aut utilitatē gloriæ, quod illo versu significatū est. *Quid tibi, si calida, prosit, laudare Syene?* Sed gloriam certe feret, quæ gloria semper est, nō modo cum iuuat nihil, sed etiā cum noceret maximē.

CAPVT. II.

Qua sit materia gloria, & quorum iudicijs constet.

ED QUONIAM constituimus gloriam esse claram, ac minimè latentem opinionem, superest, vt differamus quorum maximè, quibusquè de rebus futura sit opinio.

Omninò multa sunt, quæ laudem, splendoremquè nobis apud vulgus conciliant, sed sola virtus, quæ virum bonum facit, fundamētū est, & materia gloriæ. Loquor autem de virtutibus moralibus, & infusis, præsertimq; de illa omnium regina, & moderatrice charitate. Nam tametsi omnis virtus hominem in illo genere perfectum facit, vt ab Aristotele accepimus, libro secundo ethicorum capite sexto. Quæ in intellectu collocantur, vt ars, scientia, sapiëntia, non efficiunt nos omninò bonos, sed hoc est illarum proprium, quibus rectè viuitur, quibus nemo malè vitur. Vt enim elegantissimè docet sanctus Thomas pri-

Virtus est
fundamen-
tum, & ma-
teria gloriæ

Arist. lib. 2.
ethic. c. 6.

Liber primus;

S. Thom. 12.
q. 56. art. 3.

ma secundæ, quæstione quinquagesima-
sexta, articulo tertio, *illa præbent faculta-
tem agendi, non usum.* Itavt artis Gram-
maticæ scientissimus malè loqui possit, &
Grammaticus sit. Hæ usum cum faculta-
te coniungunt, efficiuntquè non tantum
vt possimus, verum vt rectè semper opere-
mur. Non est igitur illud verum, si de vera
gloria intelligatur.

Aug. lib. 5.
de ciuit. ca.
12.

Cicer. 3. Tus-
cu.

Seneca Epist.
sola 80.

*Artibus ingenuis, quæsita est gloria mul-
tis.* Nā si cū istis artibus, splendore virtu-
tis carebant, laudari potuerūt ab stultis, co-
ruptisq; iudicibus, gloriā, quæ soli virtuti
debetur, nō habuerunt. Hoc ipsum latissi-
mè confirmat Augustin. lib. 5. de ciuitate
Dei, cap. 12. nosquè idē postea faciemus.
Propterea etiam gloria benefactorū co-
mes vocatur à Cicerone in tertia Tuscula-
na. A Seneca verò epistola octogesima,
vmbra virtutis, quod vt vmbra esse nō po-
test sine corpore, ita nec gloria sine virtu-
te. Iure itaquè in definitione adiecit Mar-
cus Tullius, *Incorrupta vox bonè iudican-
tium de excellenti virtute.*

Constat ergò hominem indoctum, ac
rusti-

iustitiam gloriosissimum esse posse, si sit omnibus virtutibus ornatus. Qui autē virtute caruerit, quāvis optimis quibusq; disciplinis sit imbutus, in glorium esse.

Si autem ij veræ gloriæ expertes iudicantur, & sunt, quid de illorum temeritate, ac furore dicemus, qui non tantū leuibus, & infructuosis artibus: sed sceleratis aliquando, & impijs, ad gloriam se venire posse confidunt? Sed hæc nunc quidē misa faciamus, & totam hanc disputationem sequenti libro reseruemus. Cum autem quærimus quorum iudicium sit necessarium ad gloriam, duo quærentur, & quot futuri sint, & quales. Et quidem Hieronymus, & Seneca authorem gloriæ multitudinem facere videntur. Alter enim ait: *Gloriam esse opinionem vulgi*: Alter *iudicijs constare multorum*. Multi autē dicti sunt, vt cū vnum ē multis dicimus, aut cum ait Terentius.

Si quisquam est, qui placere se studeat bonis quam plurimis, & minimè multos ledere: multos à bonis separauit, quem admodum, & Seneca. Sed omninò gloria

omnis

Gloria ab im-
dicio, & exif-
timatione
bonorum vi-
rorum pen-
det.

Vulgi iudi-
cium variū,
& inconstā;

Arist. 2. Ethic.
cap. 6.

Arist. lib. 9.
Eth. ca. 4. &
lib. 10. c. 5.

1. Cor. 2.

omnis ex bonorum virorum existimatio
ne nascitur, eaque augetur. Vulgus si qui-
dē consentiat, iuuat, si dissentiat, parum,
aut nihil nocet. Idque optimē animaduer-
tit Marcus Tullius, cum dixit *esse consen-
tientem laudem bonorum, incorruptam
vocem bene iudicantium*. Est enim vulgus
natura varium, ac multiplex, & ab ijs qui-
bus maximē homines commendantur,
alienum, vt vix illius vox incorrupta esse
possit, vix queat recte iudicare de virtuti-
bus. Quam obrēm Aristoteles secundo
Ethicorum capite sexto, *mediocritatem
illam in qua sita est virtus, prudētis tantū,
(hoc est boni viri) iudicio definiuit*, aperte
videlicet ostendens nullum esse iudicium
malorum. Et libro noueno, capite quarto,
ac libro decimo capite quinto. *Videtur au-
tem (vt dictum est) virtus, & studiosus ip-
se vniciue esse mensura, hic enim sibi ip-
si consentaneus est, ac eadem affectat ani-
ma omni*. Id etiam habemus prima Corin-
thiorum secundo. *Animalis autem homo
non percipit ea, quae sunt Spiritus Dei, spi-
ritualis autem iudicat omnia, & ipse à ne-*
mine

mine indicatur. Doctè ergo Gregorius, & Gregor. h
mel. 6. in E-
cehiel.
grauiter homilia nouena in Ezechielem:

Stultum valde est, si illis placere querimus, quos non placere domino scimus. Debent enim haberi in metu, & reuerentia iudicia iustorum, quia membra omnipotentis Dei sunt, & hoc ipsi in terra reprehendunt, quod dominus redarguit è cælo. Nam peruersorum derogatio, vita nostra approbatio est.

Plerunq; vulgus ab sententia recedit Psal. 143.
bonorum, vt enim est præclare apud Dauidem Psalmo centesimo quadragesimo tertio, eos maximè gloriosos, atque fœlices putat, quorum pròptuaria plena, eructantia ex hoc in illud, quorum oues fœtosæ abūdātes in egresibus suis. & boues crassæ. Sed quid boni? *Beatus populus cuius dominus Deus eius.* Archelaus perdicæ filius fortunatissimus habebatur, cumq; ex Socrate quæsitum esset, an eum beatum existimaret, respondit (vti bonum virum decebat) nescire se, quod nunquam cum eo locutus esset. Sed & Archelaum, & regem magnum Persarum miseros esse, si mali essent.

Mul-

Prouer. 2.

Pfal. 118.

Pfal. 10. secund. Hebr.

Ecclef. 30.

Prouer. 1.

Esaia. 3.

Cicer. in 3. Tuscul.

Act. 14.

Chrysost. sermon. de inanis gloriæ cupiditate. tom. 5.

Multitudo latatur sepe, cum male fecerit, & exultat in rebus peissimis. *Boni videt prauaricantes, & tabescunt.* Illa laudat peccatorem in desiderijs animæ suæ, & iniquum benedicit. Hi clamant semper: *Miserere anime tuæ placens Deo. Si te lauerint peccatores, nè acquiescas eis, qui enim te beatum dicunt, ipsi te decipiunt.* Egregiè quoque Cicero cum veram gloriam definisset in tertia Tusculana, addidit: *Illa autem, quæ se eius imitatricem esse vult, temeraria, atque inconsiderata, & plerumque peccatorum, vitiorumque laudatrix fama popularis, simulatione honestatis formam eius, pulchritudinemque corrumpit.* Præterea, quam sit inconstans, temerariumque vulgus, Actorum decimo quarto videmus. Lystrieneses Paulum, & Barnabam diuinis honoribus afficere volebant, simulque ac ardor ille animi deferbuit, illum ipsum Paulum, quem Mercurium interpretem deorum vocabant, multa lapidum viuacitate exigunt, nec prius abscedunt, quam cum mortuum putent. Vnde in sermone de inanis gloriæ cupiditate Chrysostomus:

Mox, ait, intelligas velim, corruptum esse vulgi iudicium, infirmamq; sententiam, flaccescerequæ statim, & labare solere. Ea est igitur iucunda, ac vera laus, quæ ab his proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt. Scitumquæ est illud Hæctoris apud Nævium, Latius sibi laudari me abs te, pater, laudato viro. Iureq; ab Aristotele, libro primo magnorum moralium, capite vigelsimo sexto, dictum est: Magnanimum cupere honorem quidem, non tamen à multis, sed à bonis, qui rectè eum, ut periti iudices, honorabunt. Omnes autem honore augeri velle ab ijs, qui se maximè nouerint. Sed quoniàm non est ita cæcata, & deprauata multitudo, ut verum aliquando videre nō possit, si ea probauerit, quæ laudant boni, non erit eius iudicium fugiendum, aut repudiandum. Si verò in aliam partem declinauerit, bonorum testimonijs contenti, aut ei quasi rudi, & ignaræ ignoscemus, aut libenter eandem, si pergit, contēnemus. Rectè enim illud Persij.

Laus vera ex bonorum iudicijs dependet.

Ari. 1. magn. mor. cap. 26.

Persius, sat. 1.

Non si quid turbida Roma eleuet, accedas, examen vè improbum in illa castiges trutina.

Aristo

Aristoteles etiam eleganter in primo Ethicorum ad Eudemum. *Vulgi, inquit, de rebus fere omnibus pronuntiantis omittenda sententia est. Absurdum quippe, ratione cum ijs contendere, qui non rationem, sed mulctam mercantur.*

Vt verò Hieronymo ac Senecæ satisfaciamus, qui paulò aliter sensisse videbātur, intelligendum est, gloriam dupliciter dici, vt, & in laude, & in vitio nomen hoc sit, vt eo ipso in loco Hieronymus docet. Quod dominus Ioannis quinto, facile indicat dicens. *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam, quæ à solo Deo est, non queritis?* Et capite duo decimo. *Dilexerunt magis gloriā hominum, quam gloriam Dei.* Itā enim gloriosus in vtranquē partem valet. Gloriosus enim eos dicimus, qui veræ virtutis ornamentis decorantur. Vt Ecclesiastici quadragesimo quarto. *Laudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua.* Et illos etiā, qui obscuri cum sint, magni, & præclari, verèquē gloriæ participes videri volunt. Vt prouerbiorum, capi

Glorie nomen aliquādo in laudē aliquādo in vitium vsurpatur.

Ioan. 5.

Ioann. c. 12.

Ecclesiasti. cap. 44.

Prouer. 12

te duodecimo. *Melior est pauper, & sufficiens sibi, quā gloriosus, & indigens pane.*

Hieronimi autem, Senecæ quæ verba, & si per se ad veram gloriam accommodari poterant, tamen ad falsam magis pertinent. Nam quam nos gloriam dicimus, Seneca claritatem nominavit, eamquæ ut nos, iudicio bonorum definiuit.

Hieronymus satis ipse, quid vellet indicavit, ita enim ait. *Opinionē vulgi, & laudem hominum favore quasitam gloria nomen sonat, ubi dicitur, omnia autem faciunt, ut ab hominibus glorificentur. Quāvis gloriæ quidem nomen multò frequentius, & vsitatus, ad veram refertur. Altera enim, quæ falsa, & inanis dici solet, propriè recta opinio, quam catholici habent, vocatur, eiusquæ amatores illi, qui rectam habent opinionem. Quibus nominibus utitur Apostolus ad Galatas quinto. Non efficiamur inanis gloria cupidi, inuicē provocantes, inuicem inuidentes. Et ad Philipenses secundo. Nihil per contentionem, nequē per inanem gloriam.*

Ad Gal. 5.

Ad Phil. 2.

C

CAP.

CAPVT. III.

*An gloria pendeat ex iudicijs
multorum?*

Abemus iam in bonorum sententijs, sitā esse gloriam, sed postremò de numero quærendum est. A multis ne pēdeat, an a paucis? Et multos quidē testes ad gloriam postulari, illud in primis confirmat, quod splendor ille, atquē illa claritas, quam in gloria esse diximus, sinē multorum notitia, & approbatione non existit. Et nomine ipso magis abuti videmur, cum eum gloriosum appellamus, qui notus est paucis. Nām quem alium dicamus obscurum, si iste clarus est? Contrā etiā vrget, ac premit illud Iuuenalis, quod haud poterit facillime refelli.

Iuuen. satir.
3a. 13.

Rari quippe boni, numero vix sunt totidem, quot Thebarum porta, vel diuitis Ostia Nili. Et illud Virgilianum, nescio an verbis certē durius.

Virg.

Vir bonus, & sapiens qualem vix repperit unum millibus ē multis hominum consulsus Apollo.

No:

Notum est etiā illud Diogenis, qui per
 contanti, in qua parte Græciæ vidisset bo-
 nos viros? *Viros, ait, nusquam, sed Lacede-
 mone vidi pueros.* Idemquē luce faculam
 aliquando incēsam gerens, atq; hūc, & il-
 lūc in foro obambulans, hominē se quæ-
 rere dicebat. Quī igitur fieri potest, vt glo-
 riosus quisquam sit, si sinē multorum bo-
 norum sententijs nulla est gloria?

Diog. Laer-
 tius in vita
 Diogen. Ci-
 nici.

Verum ergo ita statuo, multorum ho-
 minum, eorumq; (vt dixi) bonorum testi-
 monijs gloriā constare. Sed multi (vt est
 ab Aristotele acutē explicatū in libro Ca-
 thegoriarum, capite sexto) sinē compara-
 tione non dicuntur: est enim hoc quidem
 nomen ex eorum genere, quæ ad aliud re-
 feruntur: *In vico enim, inquit, multos homi-
 nes esse dicimus: Athenis verò paucos, cum
 sint illis multò plures, & in domo quidē mul-
 tos, in theatro verò paucos, cum sint plu-
 res.* Ita nos multos modo appellamus,
 aut omnes bonos, qui in aliquo loco
 sunt, aut maximam partem eorum, hæc
 enim cum altera composita, atq; colloca-
 ta meritò nomen multitudinis habebit.

Conclus.

Arist. in Ca-
 thegor. c. 6:

Que

Genes. c. 6.
7. & 8.

Quemadmodum tempore illius maxime
eluvionis, quo octo. tantum iusti reperti
sunt, ille profectò gloriosus esset, quia
Noe cum quatuor, aut quinque ex suis,
bonus iudicaretur, ijque multi essent,
quonia maxima pars bonorum erant. In
illis etiam ciuitatibus, quæ coelesti incen-
dio consumptæ sunt, in quibus què decem
iusti non potuere reperiri, non dubitarim
equidem Loth gloriosum dicere, si eius
virtus, & integritas quinq; iustorum testi-
monio approbaretur. Hi Romæ non satis
essent, nè Toleti quidem.

Genes. cap.
18. & 19.

Habeatur itaque loci, atque hominum
ratio, & in cuius laudibus maior pars bo-
norum consenserit, illum clarum, & glo-
riosum existimemus. Gloriosior erit is,
quidè certè, qui in populo, quam qui in
magna domo laudatur, atque hunc glo-
ria anteibit, qui in multis ciuitatibus,
qui in tota prouincia, qui in longè, latèq;
distantibus prouincijs bonorum prædica-
tione celebratur. Nam gloria, vt è bono-
rū laude nascitur, ita quò plures ij fuerint,
magis, ac magis augetur. Hæc autem, quæ
dixi-

diximus, ipsa gloria definitione comprobantur. Est enim gloria, frequens de aliquo fama cum laude: fama verò à Iuriscōsultis, qui de hac recopiosius alijs disseruerunt, non certo hominum numero definitur, nec eorum opinio recipitur, qui decē viginti vè, dicta famam efficere dixerunt. Sed considerata, aut vice, aut populi, aut prouintiae magnitudine, quod maioris partis voce confirmatur, id fame nomen habere voluerunt. Ità docet Bartolus in lege de minore, §. plurimum. ff. de quæstionibus. Et Abbas Panormitanus in capite super eo, de eo, qui cognouit consanguineam vxoris suæ: etiam acclamationem maioris partis viciniae famam vocat. Sed quemadmodum in iudicijs duorum, aut trium hominum testimonium minimè repudiatur, vt sancitum est in lege vbi numerus. ff. de testibus: Et in Decretalibus Gregorij, eodem titulo, capite in omni negotio. Quoniam vt legimus Deuteronomio decimo nono (quod & à Christo Mathei decimo octauo probatur) *In ore duorum, vel trium testium stat omne verbum:*

Gloriæ definitio.
Fama quid sit, & in quo consistat.

.8. n. 1

Bart. in l. de minore, §. plurimum. ff. de quæstionibus.

Abbas Panorm. in ca. super eo, de eo qui cognouit consanguineam vxoris suæ.

Bart. in l. vbi numerus, de testibus. Et in Decretalibus Gregor. c. in omni negotio, eodē tit.

Deut. 19.

Matth. 18.

ita fieri potest aliquando, vt duorum laudatio gloriam etiam efficiat. Tanta enim in esse potest in duobus authoritas, tanta virtutis opinio, tanta sapientia, vt meritò esse debeant instar plurimorum. Quemadmodum Christus Ioannis octauo: Gloriam quam sibi ipse tribuebat, veram esse confirmat sic. *In lege vestra scriptum est, quia duorum hominum testimonium verum est. Ego sum, qui testimonium perhibeo de me ipso, & testimonium perhibet de me, qui misit me pater.*

Quin etiam tam mira, & incredibilis esse potest vnius dignitas, vt eius testimonium locupletissimum sit ad gloriam. Quis enim inficiabitur Christum eo tempore, quo vox audita est de coelo: *Hic est filius meus dilectus in quo mihi benè complacui, ipsum audite.* Gloriosissimum extitisse, etiam si nihil de eo magnum homines existimarent. Aut quid aliud docet Petrus in secūda epistola cum ait. *Accipiens enim à Deo patre honorem, & gloriam, voce de lapsa ad eum huiuscemodi à magnifica gloria. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi*

Ioan. 3.

Math. 3.

Ioan. 1.

1. Petr. 1.

mihî complacui, ipsum audite. Ego, & Ioan. 1.
illud Ioannis testimonium satis fuisse exi-
stimo ad gloriam. Ipse est, qui post me ven-
turus est, qui ante me factus est, cuius ego
non sum dignus, ut solvam eius corrigiam
calceamenti. Nisi fortè inglorius esse videa-
tur ille, de quo ait dominus. Nunquid cõ-
siderasti seruum meum Iob, quod non sit ei Iob. 1.
similis in terra, homo simplex, ac rectus, &
timens Deum, & recedens à malo? Aut ille
de quo Christus Ioannis primo testifica-
tur. Ecce verè Israelita, in quo dolus non Ioan. 1.
est. Quis etiam ab omnibus bonis plenissi-
mo ore laudatus æquare possit illam Pau-
li nondum baptizati gloriam? Vade quo- Act. 9.
niam vas electionis est mihi iste, ut portet
nomen meum coràm gentibus, & Regibus,
& filijs Israel. Atque ità omnium animis
persuasum est, qui quidem sunt benè à na-
tura instituti, ut commendari ab optimo,
& sapientissimo viro malint, quam ab vni-
uersa multitudine. Ità enim memorię pro-
ditum est: Antimachum poëtā cum egre-
gium poëma à se compositum multis le-
geret, omnesquē paulatim præter Plato-
nem

nem discederent, legisse etiam cætera
 æquissimo animo, quod sibi vnum Plato-
 nem satis pro omnibus esse dixisset. Quo
 fit, vt iidem præclara facinora suscipiant,
 aut à turpibus sapè declinent, nè ab vno
 gloria præcellente contemnantur. Vt a-
 pùd Homerum, Diomedes.

Homerus in
 Iliad. lib. 8.

*Recte equidem dicis Nelide, sed mea
 magnus*

*Turbat corda dolor, vexatquè infamia,
 namq;*

*Sic aliquando inter Troës iactabitur
 Hector.*

*Tydides metuens, à me est in castra su-
 gatus*

*Dicet ità insultans, sed tunc mihi terra
 debiscat. Et Hector.*

*Secum magnanimo merens sic pectore
 fatur.*

*Hei mihi, si muris metuens, portisque
 subibo,*

*Ne mihi Polydamas faciet conuitia
 primus.*

*Addo etiam vnus hominis præstantis-
 simi, & incorrupti de se ipso testificatione*

per

per multum sæpè ad gloriam valere, cum ante oculos exponitur aliorum, qualis est illa Moyſis numerorū duodecimo. *Erat enim Moyses vir mitissimus super omnes homines, qui morabantur in terra. Et prima Corinthiorum decimo quinto. Et gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi.* Et quamuis illos afflatu Spiritus Sancti loqui ſcimus, tamen, si id obſcurum eſſet, fides iure haberetur excellentibus hominibus, & omni virtute florentibus. Quemadmodum cum Clemens ad Iacobum fratrem domini, Pontificiæ ſedis dignitatem à Petro ſibi delatam fuiſſe reſtatur, ſeq; ab eo præter cæteros ſummo opere laudatū, quem (inquit) *Petrus præ cæteris expertus ſum Deum colentē, homines diligentem, caſtum, diſcēdi ſtudijs deditum, ſobrium, benignum, iuſtum, patientem, & ſcientem ferre nonnullorum (etiā ex ijs, qui in verbo Dei inſtituuntur) iniurias.*

numer. 12.

1. Cor. 15;

Clemēs epi:
ſtola 1. ad Iacobum.

Ut autem illam de bonorum virorum paucitate difficultatem diluamus. Aio equidem non me id ad viuum reſe

Liber primus,

care, vt Stoici faciebant, qui negabant quē
quam virum bonum esse, nisi sapientem,
& eam (vt Cicero inquit) sapientiam inter
pretabātur quam nemo adhuc ferē mor-
talis cōsequutus est. Non ergo tantū bo-
num appellabo Petrum, aut Paulum, aut
huiusmodi alios, qui diuina quadam virtu-
te præstiterunt, sed eos etiā, qui legē Dei
(optimam rectē viuendi ducē) sequuntur,
quorum laudatur fides, & integritas, &
equitas. Atq; vt pauci tales fuerint inter
ethnicos, inter eos, certē, qui verum Deū
colunt, & existunt nūc multi in vsu, vitaq;
communi, & omnibus sæculis extiterunt.
Quemadmodum tertio libro regum, cū
vix aliquem esse in Hebræis Elias putaret,
qui iustus esset, clamaret quē: *Derelique-
runt pactum tuum filij Israel, altaria tua
destruxerunt, & prophetas tuos occiderūt
gladio, & derelictus sum ego solus.* Respō-
dit ei dominus, *Derelinquam* (Siue vt Pau-
lus legit) *reliqui mihi 7. millia virorum,
quorum genua nō sunt curuata ante Baal.*
Ita etiam postea, quāuis, dedit Deus Iudæis
spiritum compunctionis, oculos vt non

Boni, qui di-
cendi sunt.

3. Reg. 19.

Ad Rom. 11.

videant, & aures vt non audiant, tamen reliquia (vti Paulus scribit) *secundum electionem gratiæ factæ sunt.* De quibus ab Esaia capite primo prædictum erat: *Nisi dominus exercituum reliquisset nobis semē, quasi Sòdoma fuissēmus, & quasi Gomorrha similes essemus.* Et post aliquot annos, plurimos fuisse Romæ probos, & honestos viros Paulus ad Romanos testatur, cū ait, *Fides vestra annuntiatur in uniuerso mundo,* & capite decimoquinto. *Certus sum autem fratres mei, & ego ipse de vobis quoniam & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia.* Ad eundem fermē modū laudat Corinthios, Ephesios, Philipenses, & alios. Nostra, etiam, ætate quamuis multum quidē abundat iniquitas, & refrigerat charitas, multos tamen esse vbiquē animaduertimus, quos vel admiramur, vel certē iure laudamus. Itā enim Deus admirabili sua prouidentia res hominum gubernat, vt aliqui cum cadunt, alij quasi in eorum locum erigantur: vt auctor est diuus Thomas, 1. p. quæst. 23. arti. 6. & Greg. lib. 25. moralium, cap. 9. quod est Iob, cap.

Ad Rom. 12

Esaï. c. 1.

Ad Rom. 2.

Ad Rom. 15

S. Tho. 1. p.
q. 23. art. 6.
Gregor. 25.
moral. c. 9.
Iob. c. 34.

34. confirmat: *Conteret multos, & innume-
rabiles, & stare faciet alios pro eis.* Igitur
si, quæ hæcenus dicta sunt, comprehende-
re, & gloriã exactè definire volumus, eam
esse dicemus manifestum, expressumque
iudiciũ bonorum, de alicuius virtutibus,

CAPVT. III.

De quibusdam gloria affinis.

VNT AUTÈM quẽdã gloriæ af-
finia, & quasi cognata, vt fa-
ma, laus, honos, nomen, dig-
nitas. Quæ sunt nobis neces-
sariò explicanda, & quòd eis
persæpè vtendum est, & nè rerum ipsarũ
similitudine fallamur. Fama plurimũ à
Gloria differt, est enim propriè commu-
nis sermo populi sinè certo auctore perua-
gatus. Aut (Bartolo auctore, in lege de mi-
nore, ff. de quæstionibus) *est communis opi-
nio voce manifesta, ex suspitione proueniens.*
Cum autèm ex coniecturis, ac suspitione
populi oriatur, vt vera, & falsa esse possit,
necesse est. Ideoq; à sũmo poëta dicta est,

Fama quid
sit, & eius di-
ffinitio.

Bart. in l. de
minore. ff.
de quæstio.

Virg. Ænei.

Tam

*Tam ficti, prauisq; tenax, quam nuntia
veri.*

Et rursus:

Ibidem.

Et pariter facta, atq; infecta canebat.

Est etiam in vtramque partem peræ-
què valens, nam & bonam famam dici-
mus, & malam: & famosus plerumque di-
citur, qui scelere notus, & insignis est: vt
illud:

*Non pòl audeo, nam me ad famosas ve-
tuit mater accedere.*

Latiùs itaque manat quàm gloria. Què
àdmodum & laus, imò ex fama bona, hoc
est ex fama cū laude nascitur gloria. Lau-
dantur res ad vitam, & ad honestatem ne-
cessariæ, vt cibi, vestes, domus, opes, artes,
disciplinæ, virtutes: Gloria verò bonos vi-
ròs prosequimur.

Laus.

Honorem Aristoteles libro primo Ethi-
corum, capite duodecimo, aliquid laude
prestabilius, ac diuinius esse arbitratur. Nā
virtutes, & omnino ea, quæ ad aliud refe-
runtur laudibus, felicitàtem ipsam, &
Deum honoribus afficere solemus. Sed
hanc, in distinguendis verbis, subtilitatē,

*Honor.
Arist. 1. Eth.
cap. 12.*

& morositatem auctores nostri minimè
 obseruarunt, apud quos passim occurrit,
 Deum esse laudandum, quod Aristoteles
 ridiculum putauit. Honorè quoque Deo,
 & rebus aliquando minoribus tribuunt:
 Ecclesiastici septimo: *Honora Deum ex to-
 ta anima tua, & honorifica sacerdotes, &*
 capite trigessimo octauo: *Honora medi-
 cum propter necessitatem.* Neq; verò ipse
 Aristoteles seruauit: nam lib. 4. Ethicorū,
 cap. 3. & 4. duas virtutes versari dicit in ap-
 petendis honoribus, magnanimitatem, &
 modestiā. Et lib. 1. mag. moral. cap. 2. vir-
 tutem, bonum esse honorabile fatetur.
 Et lib. 9. ad Nicomachum, cap. 2. docet, ho-
 norem, parentibus esse tribuendum, sapiē-
 tibus, Imperatoribus, senioribus. Addit &
 in quinto de legibus Plato, & animo, &
 corpori, longe melius, aut ad communē
 certè vsum accommodatius, lib. 1. retho-
 ricorum ad Theodecten, cap. 15. vbi de ho-
 nore ita loquitur: *Honor autem, est existi-
 mationis benefactivæ iudicium.* Honoran-
 tur ergo maximè, qui beneficia contule-
 runt, deinde qui conferre queant. Quam-

Eccles. 7. &
 cap. 38.

Arist. lib. 4.
 Ethicor. c. 3.
 & 4.

Arist. mag.
 norum mo-
 ralium. c. 2.

Ad Nicom.
 lib. 9. cap. 2.

Plato in 5.
 de legib.

Honoris de
 finitio.

uis hoc loco nimium (vt mihi videtur) popularem honoris definitionem affert. Vix enim quemquam vulgus honore dignum existimat, nisi qui beneficium dederit, aut dare possit. Quamobrè largis maximè, ac liberalibus, quamuis non admodum boni sint, honores deferuntur. Contrà verò faciendum esse Aristoteles ipse confitetur lib. 4. Ethicorum, cap. 3. vbi de hac re non oratoriè, sed philosophicè locutus est. *Honorem esse (inquit) præmiũ virtutis, ac bonis hominibus tribui.* Rectè igitur Cicero in Bruto. *Honos est præmiũ virtutis, iudicio, studioq; ciuium delatum ad aliquem, qui cum sententijs, qui suffragijs adeptus est, is mihi, & honestus, & honoratus videtur.* Pulchre què ad Plancum libro decimo Epistolarum scribit. *Eum honorem videri solere, qui non propter spem futuri beneficij, (vt Aristoteles dicere videbatur) sed propter magna merita claris viris defertur, & datur, esseq; non inuitamentum ad tempus, sed perpetuæ virtutis præmium.* Sed apertiùs sanctus Thomas secunda secundæ quæstione centesima

Arist. 4. Ethicorum ca. 3.

Cicero in Bruto. Honos præmiũ virtutis.

Cicero ad Plancum, 10. Epist.

S. Thom. 2. 2 q. 103. art. 1. & 2.

Liber primus.

Arist. 4. Ethic.
cap. 3.

Exod. 20.

Ecclesi. 7.

Leuit. 19.

1. Timor. 6.

tertia, articulo primo, & secundo. *Honor est* (inquit) *testificatio excellentia alicuius.* Quamuis enim honos comes debet esse virtutis, probèque, maximè omnium honorentur: tamen ijs etiam præstari solet, & debet, quos Deus in alijs excellere noluit: vt optimatibus, magistratibus, Regibus, sacerdotibus, Episcopis. Quæ omnia Aristoteles quarto Ethicorum, capite tertio confirmat, ait enim, *Solum virum bonum esse vera honorabilem. Sed nobiles,* (inquit) *& diuites, & in potestatibus constituti honore digni habentur, in excellentia enim quadam sunt, omne autem quod bono aliquo excellit est honorabilius.* Neq; ab hoc abhorret, quod multos in sacris literis augere honoribus iubemur, vt Exodi vigesimo, *Honora patrem tuum, & matrem tuam.* Et Ecclesiastici septimo, *honorifica sacerdotes.* Et Leuitici decimo nono, *coram cano capite consurge, & honora personam senis.* Et prima Timothei, capite sexto, *quicumq; sunt sub iugo serui dominos suos omni honore dignos arbitrentur.* *Co-*
luntur enim ij, vt tales sunt, non ob virtu-
tem

tem suam, qua sæpè quidem carent, sed ob
quandam Dei virtutem quam in se gerūt,
& habent. Quod eruditè animaduertit san-
ctus Thomas secunda secundæ quæstione
sexagesima tertia, articulo tertio dicens:
*Parètes quia sunt nobis veluti dij quidam
domestici, & secundum Deum nostra vitæ
auctores fuerunt. Sacerdotes, quia Deo di-
cati, & sacro eius oleo uncti sunt. Principes
& magistratus omnis generis, quoniam (ut
ait Apostolus) non est potestas nisi à Deo,
quæ autem sunt à Deo, ordinatæ sunt. Diui-
tes verò nō diuitiarum causa veneramur,
sed quia principem locum habent in repu-
blica: Senes quia prudentiam, ceterasq; vir-
tutes præ se ferunt. Quibus si carere intelli-
gantur, honorandi valde non sunt. Abest
enim illud, quod solum honore dignum indi-
cāmus.*

S. Thom. 2°.

q. 63. art. 3.

Ad Rom. 13

Ex quo intelligi debet, non tam eos
omnes, quos dixi quam Deum ipsum, quē
nobis repræsentāt, honoribus ornari. tum
illam excellentiam, quam honoratione
testificamur, in virtute potissimum collo-
E cari.

Pfal. 14.

Pfal. 138.

cari. Quemàdmodum de perfecto homi-
ne dictum est, Psalmo decimoquarto. *Ad
nihilum deductus est in conspectu eius ma-
lignus, timentes autem dominum glorifi-
cat.* Et Psalmo centesimotrigesimoocta-
uo. *Mihi autem nimis honorificati sunt
amici tui Deus, nimis confortatus est prin-
cipatus eorum.*

Arist. 1. Rhe-
tor. ad Theo-
decten. c. 15

Ex his abunde perspicuū esse existimo
honorem non esse iudicium dignitatis al-
terius, quod dictum est de gloria: sed reue-
rentiam quandam externam, & cultum
ei adhibitum, quem virtute, aut præstan-
tia præditum arbitramur. Explanat hoc
optimè Aristoteles loco iam indicato ad
Theodectē. *Honoris (inquit) partes sunt,
sacra, memorations, decantationes carmi-
num, aut soluta orationis ad laudem reci-
tatio, præmia, delubra, vel primi confessus,
sepulchra, imagines, publici victus, ad hæc
etiam barbara, ut inclinari, loco cedere,
munera quoquè, sed alia apud alios hono-
ratoria.* Et Xenophon Socraticus in eo,
qui Hieren siue Tyrānus inscribitur. *Ete-
nim cum homines sic affecti sunt, ut existi-
ment*

Xenophon
in Tyrano.

ment virum idoneum, qui possit benè facere, rati sc illius frui posse bonis, postea hūc in ore habent, vehementes laudibus, eumque spectant, non aliter quàm si suum quisque bonum intueretur, ac sponte decedunt de via, sponte assurgunt amantes, non metuentes, coronantq; ob virtutē, & benefacta erga rempublicā, muneribusquē honorare cupiunt. Hi demum mihi videntur eum & honorare verè quicunq; talia præstant officia, & qui his se dignū reddidit, re vera videtur honorari, quare cum Eneas polliceretur.

Virg. 1. Æneid.

Multa tibi antè aras, nostra, cadet hostia, dextra.

Elegantè respondit Venus.

Haud equidem tali me dignor honore.

Quod si quis hæc cum Platonis sententia minimè congruere existimat, qui in quinto de legibus, honorem esse ait, meliora sequi, & ex peioribus, quæcunq; meliora fieri possunt, ad melius quā optimè reducere, is ita habeat, fontem modò veri honoris indicatum esse à Platone, quibusquē maximè rebus, ac officijs animos nostros

Plato in 5. de legib.

eros honoremus, quos secundum Deos summo in honore habendos putat, Constat ergo ea, de quibus hactenus verba fecimus, diuersa esse, eorumque omnium fundamentum esse virtutem. Etenim cum aliquem bonum, & honestum hominem putamus, laudibus cum prosequimur, quæ, si vagari latius incipiant, & à multitudine prædicari coniecturis tantum ducta, neque certam, & exploratam opinionem sequente, fama, si à bonis viris, vereque, & prudenter iudicantibus, gloria è vestigio nascitur. Sed illum cuius iam notas, perfectasque virtutes habemus, cum alijs anteponimus, cum Ecclesiæ, aut reipublicæ præficiendum curamus, cum omnibus modis colimus, tum enim proprie, & verè honoramus.

Sed & hæc laudatio pars est honoris, vt Aristoteles, Xenophōq; docuerunt. Si enim verbis, aut scriptis fit, laus dicitur, si rebus, honos nominatur. Similiter gloria, & honos alternè sunt quodammodo sui causæ, sibiq; mutuo adiuuamento sunt. Nam homini gloria præstanti honos ab omnibus maxime

mè habetur, & cum quem cæteri honorificè appellant, atquè tractant, probum, & gloria dignum valdè dicimus,

Nomen eamdem sæpè vim videtur habere cum fama, idque non solum apud Latinos, & Græcos, sed etiam apud Hebræos: ita enim dictum est Ecclesiastici, 41. *Cu-*

Ecclesiasti.
41.

ram habe de bono nomine. Ac si de bona fa-

ma diceretur, & Genesis, 11. *Et celebremus*

Genes. 11.

nomen nostrum, antequam diuidamur in

Genes. 6.

uniuersas terras. Cum & Genesis, 6. vbi

nos habemus *isti sunt potentes à sæculo vi-*

ri famosi: Hebræi legunt *viri nominis.*

Quod, 70. interpretes, *homines nominati:*

Reddiderunt. In bonum etiam, & in

malum apud omnes valet, frustrà enim di-

ctum esset *de bono nomine*, si malum esse

nō posset. Vndè prouerbior. 10. legimus:

Prouer. 10.

Memoria iusti cum laudibus, & nomen

impiorum putrescet. Et apud Ciceronem

Cicer. in 2.
de officijs.

in 2. de officijs: *At eius filij nec vini proba-*

bantur à bonis, & mortui obtinent nomen

iure cassorum.

Dignitas (vt præclare inquit Cicero libro, 2. de inuentione, quem sequutus est

Cicer. 2. de
inuent.

Augist.

Aug. lib. 83.
quæst. q. 31.

Liber primus,

August. lib. 83. quæst. q. 31.) est alicuius honesta, & cultu, & honore, & verecūdia digna auctoritas. Verū enim quāuis hæc omnia ita vt diximus intersint, tamen ipsarum similitudo, & propinquitas efficit, vt altero sapissimè pro altero vtamur: nec pro studio glorię, studium fame, laudis, honoris, dignitatis dicere vereamur. Sed sciētiā hīc, vt in alijs multis, nobis reseruemus, vsum populo relinquamus.

C A P V T. V.

De gloria an sit bonum?

QVONIAM exposita definitione glorię, quid ea esset aperuimus, & futuram disputationem quasi adūbrauimus, pergamus porrò, & ad reliqua veniamus, primumquē qualis gloria sit explicemus. Etenim non est extrā controuersiam, vtum in bonis numeranda sit? an ad ea potius spectet, quę inter bona, & mala interiecta sunt, & media vocantur?

Atquē ex bonis quidem non esse, ap-
pro-

probari ex Aristotele videtur, qui libro, 1. Ethicorum ad Eudemum docet in tribus maximè rebus consistere bonam, beatam què vitam. In ijs nempe, quæ potissimum expetuntur, in prudentia, in virtute, in voluptate. Atquè seiuncta est ab his omnibus gloria, non ergò pertinet ad vitam beatā. Ex quo nè bonum quidem esse conficitur, nihil enim boni speciem præferre potest, quod aut beatitudo non sit, aut ad beatitudinem non referatur.

Ad hæc omne bonum natura sua prodest habenti, eoq; à malo secernitur, quod malum, & si aliquando vtile esse videatur, obest tamen semper. At gloria nihil sæpè emolumenti, vt cum is ignorat cui gloria tribuitur, interdum multum detrimenti affert, non est ergò cur numeretur in bonis.

Deindè, quidquid est boni, in eo potissimum inest cui tribuitur, & datur, quem admodum prudentia in eo est, quem prudentem vocamus, virtutes in probis, in eruditis disciplinæ : adeò vt iustitia quam Aristoteles, 5. Ethicorum cap. 6. bonum

1. Arg.
Arist. lib. 1.
Ethic. ad
Eudemum.

2. Arg.

3. Arg.

Arist. 5. Ethic.
cor. c. 6.

alei-

alienum vocat, in isto tamen hominē cō-
hæreat. Sed gloria potius est in laudante
quàm in eo, qui laudatur, vti de honore af-
firmat Aristoteles lib. 1. Ethicorum cap. 5.
Non igitur habenda est in bonis. Verum
quamvis argumenta contra pugnare vi-
deantur, inficiari nō possumus, bonum ef-
se quoddam gloriam, atque laudē, atque
hoc quidē Aristoteli, Peripateticisq; omni-
bus facili probatur: Aiunt enim foelicitatē
esse cumulum omnium bonorum, ac in-
ter eius partes gloriam honoresquē nume-
rant. Vt videmus in lib. 1. ad Theodectē
cap. 5. & 1. ad Nicomachum cap. 8. At in
eodem libro ad Theodectē cap. 6. memi-
nit quorundam, quæ omnes bona esse cō-
fitentur, cuiusmodi esse docet honorem,
& gloriam.

Sed nequē Socratici hoc ipsum nega-
bunt. Nam & Plato lib. 5. de legibus, hono-
rem, diuinum bonum vocat. Et Xenophō
in Tyranno, præclaram quādam rem sibi
videri honorem dicit, eiusquē cupiditate
homines à brutis animantibus interesse.
Quos sequutus est plurimis in locis Mar-

Arist. 1. Ethicor. c. 5.
Gloria, bonum quoddam est.

Arist. 1. ad Theodect. c. 5.
Et 1. ad Nicomach. c. 8.
Et 1. ad Theodect. c. 6.

Plato. in 5. de legibus:

Xenophon in Tyranno.

cus Tullius. Imò etiam nonnulli ex Stoicis rigidi homines, & seueri, à quibusquè id difficilius impetrari posse videbatur, aperte idem sentiunt, vt apud Anneum Senecam in epistola, 103. videmus. Neq; id quidem temerè, aut inconsultò tantis viris visum est. Antiquior est enim, prestantiorq; pecunijs, & possessionibus gloria, vt nostræ literæ docent prouerbiorum, 22. Melius est bonum nomen quam diuitiæ multæ. Et Ecclesiastici, 41. curam habe de bono nomine. Hoc enim magis permanebit tibi, quam mille Thesauri preciosi, & magni. Diuitias autem bonas esse præter alios docet Aristoteles, 1. Ethicorum cap. 8. & 9. & lib. 5. cap. 2. Necessè est igitur, vt bonam gloriam esse fateamur.

Anneò Senecam epistola 103.

Prob. 22.
Eccles. 41.

Arist. 1. Ethicorum c. 8. & 9.
Et lib. 5. c. 1.

Quòd si gloria est consentiens laus bonorum, incorrupta vox bene iudicantium de excellenti virtute, & honestissimum est benè de bonis iudicare, eorumq; virtutes summa consensione prædicare, quòd possumus inficiari præclaram quādam rem esse gloriam. Prætereà nemo vt ante diximus diffitetur gloriam, & honorem premium esse

Arist. 4. Ethic.
cor. c. 3.

esse virtutis, & quidem omnium maximum, quæ conferre homines valent, ut ait Aristoteles, 4. Ethicorum cap. 3. Cum autem virtus sit omnium bonorum præstantissimum, ac origo totius honestatis, quid esset iniquius, aut execrabilius, quàm eam gloria, id est re, aut inhonesta, aut nõ certè bona, remunerare? Verùm omnes approbationes facile hæc vna superat, & vincit, quòd in diuinis libris gloria, ut præstans, & egregia laudatur. Ut dudum ex Salomonis libris ostendimus: quibus locis, & ille ex Ecclesiastico, 7. adiungi potest. *Melius est bonum nomen, quàm unguenta pretiosa.* Sed hæc ijs, quæ in consequentibus capitibus dicturi sumus, copiosissimè comprobabuntur: nunc ea, quæ principio obiecimur, diluamus.

Ecclesiast. 7.

Primum profectò argumentum ex dictis perspicuum esse arbitror. Ait enim eo in loco Aristoteles, alijs prudentiã, alijs virtutem, voluptatem alijs summum bonum videri. Sed, se quidẽ auctore, omnia esse ad fœlicitatẽ necessaria. At in virtute gloriã etiam intelligit comitem, & ymbram, præmiumq;

miumq; virtutis, vt in locis à me adductis explicauit. Quid? quòd in voluptate quoq; gloriæ vis latet? nihil est enim gloria dulcius (vt auctor est in Philippicis Cicero,) nullaq; planè est voluptas, quæ sit cum ignobilitate coniuncta.

Cicero. in
Philippicis

In secundo autem omnino negamus gloriam non prodesse, magnum enim adiumentum affert ad fœlicitatem, magnā voluptatem, maximum incitamentum ad virtutem. Pulchrumq; est illud Ouidianum.

Obid. lib. 4.
de Ponto.
Eleg. 2.

Excitat auditor studium, laudatq; virtus

Crescit, & immensum gloria calcar habet.

Ac nos postea ostendemus Spiritum Sctum gloriæ illecebra, & dulcedine homines sæpè ad res magnas suscipiendas incitare. Et Aristoteles ad Theodecten, lib.

Arist. ad
Theod. lib.
1. cap. 6.

1. cap. 6. *Gloriam, & honorem bona esse* (inquit) *quòd & iucunda sint, & multorum efficientia bonorum.* Quod verò non possit aliquando, aut etiā propter corruptos hominum mores non nihil obesse videatur.

tur. Id gloriæ naturæ detrahit nihil, cū
ex eorum genere sit, quæ secundum acci-
dens ab Aristoteleis vocatur, & ad discipli-
nas minimè pertinent: in qua nudæ ac sim-
plices naturæ rerum considerantur, vt Ari-
stoteles docet lib. 6. de prima philosophia,
cap. 2. Alioqui, Catholicæ fidei confessio-
nem non solum inutilem, sed etiam perni-
ciosam esse diceremus. Quòd ea Apostolis,
ac Martyribus verbera, & cruces, & omnia
suppliciorum genera compararit.

Tertium argumentū totū in illa quæstio-
ne versatur, vbi nā, & cuius bonum, sit glo-
ria? Cui Seneca epist. 103. hoc pacto satis-
facit. Gloria, & laudantis, & laudati bonū
est: laudantis quidē, quod honestum est bo-
nū virorum extollere virtutes, omnisq;
honestæ operatio eius est potissimū qui fa-
cit. Laudati verò est, quòd ille se benefecis-
se, & gratos virtutum suarum interpretes
inuenisse lætatur. *Quemadmodum*, in-
quit, *bene iudicasse, indicantis bonum est,*
& eius, secundum quem est indicatum, &
cui debitum solutum est. Laudare autem
merentem, quadam etiam est iustitiæ pars.
Rectè

Arist. lib. 6.
de 1. Philof
c. 2.

Senec. Epist.
103.

Rectè quidè Seneca dixit, atq; acutè, sed id tamen quod quærebatamus non satis expreſſit. Cū enim gloria acciðens quod-dā ſit, eaq; ſit acciðentis natura, vt in ſubie-ctis duobus eſſe non poſſit. Explicandum illi erat in vtro propriè, & (vt ſcholasticè loquar) formaliter, exiſteret. Vndè quidā modernus auctor Italus qui multa nuper de honore diſputauit, homo minimè indo-ctus, aut indiſertus, ridet, atq; exagitat Ariſtoteleos quod honorem formaliter in ho-norato eſſe dixerint. Additq; in vtroq; in eſſe, ea maximè ratione, quæ ab Seneca ad-ducta eſt, ſed tribui potiùs honoranti quo-niam agit ipſe, patiturq; alter, & agere, quam pati, præſtantius eſt. Tum quia (ut

1. Ethicorum, cap. 12. retulimus) laus vir-tutibus, honos operibus datur, atq; ideo agenti honos patienti verò laus debetur. At hic non videt perabſurdum eſſe, in phi-loſophia rem eandem in duobus formali-ter exiſtere, nec pugnantia ſe loqui ſentit, cum eum non honore, ſed laude dignum iudicat, cui honores merito deferuntur. Si enim ille nihil magnum, eximiumq; fe-cit, neq; dignus eſt honore, neq; laude, ſi

verò

Ariſt. Ethic.
cap. 12.

Liber primus,

verò secundum naturam, secundumq; virtutem vixit, & honos præmium virtutis est, cur non omnibus honoribus ornatur?

Gloria tripliciter potest considerari.

Tripliciter igitur gloria considerari potest, & quatenus est iudicium quoddam, & quatenus virtutis operatio est, & ut ad eum refertur cui datur.

Et quidem ut iudicium est, nemini dubium est in eo inesse qui iudicat. Est enim iudiciū operatio, quæ à philosophis immanens dicitur: quare in eo sit à quo elicitur necesse est, ut visio in vidente, speculatio in speculante, ut ab Aristotele accipimus lib. 9. de 1. philosophia cap. 9.

Arist. lib. 9. de 1. philosophia cap. 9.

Et quatenus honesta operatio est, manifestum, & apertum est in operante existere, nascitur enim ex virtute, quæ in anima est, ut eius esse à quo fit omnino sit necessarium. Sed cum ita gloria accipitur, minime quidem illa secundum formam, sed secundum genus, hoc est, secundum materiam consideratur.

Superest ut de ea formaliter, & ut talis est, loquamur. Quod est potissimum philosophis, theologisq; dignum. Atq; hoc profecto

Et modo, quamuis ab alijs pendeat, in eo tamen tantum collocabitur, cui datur. Modò regia potestas in Rege est, consularis in consule. Quare si aliquis de subiecto gloriæ quærat, omnino eum esse respondimus, qui afficitur gloria. Cùm igitur Aristoteles honorem in eo potius esse dixit, qui honorat, locutus est ille sanè de honore, ut actio quædam, & ab efficienti causa oritur, quo pacto totus est in honorantis potestate. Potest enim vir bonus sese omni honore dignissimū præstare, sed illū habere, nisi alijs dare libeat, non potest. Ac ideo proprium bonum non est. Quod argumentum miram vim habet ad id, quod Aristoteles volebat, comprobandum, ut postea dicemus. Est igitur honos in honorante, non ut in subiecto, sed ut in efficiente causa.

Gloria subiectum.

CAPVT. VI.

De quo genere bonorum sit gloria?

SEd cū varium sit, ac multiplex bonum, suscepta iam, & instituta postulat
dispu

Liber primus,

disputatio, vt quale bonum sit gloria constituamus. Quod mirandum ad ea quæ dicenda sunt afferet.

Bonorum,
Tria sunt
genera.

Plato in Enthydemo.
Arist. 1. ad Nico. cap. 8.
& 7. Polit. cap. 1.
Et 1. magn. mor. cap. 3.
Maxim. Platonius, sermon. 2.
Cicer. 3. Tuscul.
Arist. ad Eudemum.

Tria sunt (vt philosophis placet) genera bonorum. Quædam animi, quædam corporis, quædam externa dicuntur. Animi sunt, vt prudentia, vt eruditio, vt virtutes, siue quæ in mente, siue quæ voluntate collocantur. Corporis, dignitas, aut venustas, bonahabitus, vires, valetudo. Externa bona (quæ etiam fortunæ nominantur) opes, amici, dominatus. Ita hæc diuidit, ac partitur Plato in Enthydemo. Aristoteles lib. 1. ad Nicomachum cap. 8. & lib. 7. politicorum, cap. 1. Et lib. 1. moralium magnorum, cap. 3. Et Maximus Platonius sermone 2. Et Cicero in 3. Tusculana, Alijque permulti. Nam quamuis Aristoteles in ipso, libri. 2. ad Eudemum ingressu bifariam diuidat, & omnia bona, aut in nobis, aut extra nos esse dicat. bona corporis cum externis philosophorum more numerauit.

Est autem etiam altera vulgaris, & late patens partitio boni, nam aliud esse aiunt
ho.

honestum, aliud vtile, iucundum aliud, vt præter alios, ostendit Aristotel. lib. 8. ad Nicomachum cap. 2. & 3. & lib. 7. ad Eudemum. & lib. 2. magnorum moralium, cap. 11.

Arist. 8. ad Nicom. cap. 2. & 3.

Et lib. 7. ad Eude.

Et, 2. magn. mor. cap. 11

His ita constitutis, principio, aimus, gloriam, neq; in bonis animæ, neq; corporis, sed in externis numerari. Hoc primum Peripateticorum sententia approbatur. Cū enim lib. 1. Ethicorum cap. 8. doceret Aristoteles beatitudinem externorum bonorum præsidij destitutam rectè consistere non posse, adiecit. *Non enim satis ad felicitatem idoneus est, qui penitus est deformatis, aut ignobilis.* Et lib. 7. Politicorum cap. 1. famam cum diuitijs, potentiaq; coniungit. Lib. 1. magnorum moralium cap. 3. & lib. 1. Rhetoricorum, cap. 5. *Alia* (inquit) *externa, opulētia, dominatus, honor, & siquid est huiusmodi.* Et lib. 4. ad Nicomachum, cap. 3. *Honor est bonorum maximum, sed externorum.* Peripateticos hac quidem in re libenter nostri sequuntur, vt Ambrosius, lib. 1. officiorum, cap. 12. Et Augustinus lib. 8. de ciuitate Dei, cap. 8. Et

Honor inter bona externa connumeratur.

Arist. 1. Ethicor. c. 8.

Arist. 7. Pol. cap. 1.

Et, 1. magn. mor. cap. 5.

Et, 1. Rhet. cap. 5.

Et lib. 4. ad Nicom. c. 3.

Ambros. 1. officio c. 12

August. 8. de ciuit. cap. 8.

quidem si nemo esset qui doceret, tamen ipsa per se ratio, gloriæquæ natura confirmaret. Etenim bona sunt quæ nobiscum natura non coherent, sed remota, & extra nos sunt, & quasi à fortuna donantur, ex quo nomen habuerunt. Gloriã autem, & honorem nequæ naturã habemus, nequæ per nos solos ipsi comparaui-
mus, sed ab alijs tãquam præmium virtutis accipimus. Quò fit vt bona animi, & corporis penès nos sint, externa penès alios. Ac vt videmus sæpissimè homines opibus, imperioq; dignissimos indigere omnium, aliorumq; potentia opprimi: ita non pauci sunt, omni virtutum genere florentes, ignobiles, & ingloriosi. Sed hæc quidem aperta sunt, ad alteram boni diuisionem transeamus.

Inter honesta bona, gloriam minimè ponendam esse, manifestius est, quàm vt fit multis confirmandum, cum eius expers esse possit, qui sit omni honestate cumulatus. Et bonum honestū vnius est nomen virtutis, gloria ex virtute nascitur, eamquæ assequitur, sed virtus tamen non est

est. Vtilitatis multū habere videtur gloria,
qua qui præstant, & ab omnibus colun-
tur, & ad amplissimos dignitatis gradus
euocantur, & digni maximè iudicantur,
qui diuitijs abundant. Sed tamen si pro-
priè, & rei ipsius naturæ conuenienter lo-
quamur, ne bonum quidem vtile esse dice-
mus. Nam vt iucundū ab vtili separamus,
quamuis sæpè vtilitas iucunditati conse-
quens sit, ita nequè per se gloria bonum
vtile est, quamuis ex ea magnæ interdum
vtilitates percipiantur.

Est igitur gloria, suapte natura, iucun-
dum bonum, vt dixit Aristoteles, lib. 1. ad
Theodecten, cap. 6. Nam eam per se comi-
tatur voluptas, & cum sæpè nullū sit emo-
lumentum, nunquam sine magna volup-
tate percipitur. Itaq; homines nihil habent
gloria iucundius, facilèque omnes illam
Themistoclis sententiā probant, qui cum
quæreretur, cuius vocem libentissimè au-
diret, eius (respondit) à quo sua virtus op-
timè prædicaretur.

Aristot. ad
Theod. lib.
1. cap. 6.

CAPVT. VII.

De duobus quæ aduersantur ijs, quæ dicta sunt, cap. 5. & 6.

ED Duo nobis maximè obstant, atq; ea quæ dicta sunt quasi labefactant.

Primum, quod si gloria externum bonum est, & externa sunt extra nos, necessario cōsequi videtur, aut in nobis non esse gloriam, aut si est, omnino fore ab externis separandā. Alterum est, futilem, & inanem esse vtram què diuisionem bonorum. Nullum est enim bonum, nisi quod honestum est, atq; idē prorsus sunt bonū, & honestū. Quod si ita est, non solum corporis bona, sed externa etiā siue vtilia, siue iucunda sint, aut mala esse, aut certè nō bona, necesse est. Idq; ipsum si ita est, certè gloria bonum nō est, quam non ad honesta, sed ad externa expectare diximus.

Verum autem primum, verum igitur, & extremum. Quod si quis propositionē inficiari velit (Nam assumptionem vltro ipsi dedimus) clamabunt continuò Chri-
sip-

An bona externa sint bona,

sippus, & Zeno, & Cleantes, & Hecato, ceteriq; Stoici.

Pròb superi quantum mortalium pectora caca

Ouid. lib. 6:
Metam;

Noctis habent.

Negabunt bona esse, quæ sint cùm bel-
luis communia, quæ rapi, quæ amitti, quæ
detrahi inuitis possint, quæ bonum non
efficiant possidentem, quæ sint cùm sum-
mis sceleribus sæpè coniuncta, quæ aut
fortunæ temeritate, aut multitudinis erro-
re contingant, quæ mentem statu suo di-
moueant, quæ torqueant cupiditate ha-
bendi, quæ amittendi metu exaniment.
Quam suorum sententiam acerrime An-
neus Seneca defendit epistola trigessimā
prima, & septuagesimā septima, & octo-
gesimā octaua, & centesimā decimanona,
ac si eam quisquam Stoicorum tan-
tum fuisse existimat, meminerit sapientē
illum Biantem vnum ex septem Græciæ
sapientibus, capta ab hostibus patria Prie-
ne admonitum à cæteris, vt quidquid pos-
set de rebus suis asportaret, facere se respō-
disse, nam omnia sua secum portare. So-

Sene. epist.
31. & 77. &
88. & 119.

crates quoque in principio Philebi Pro-
tarchum reprehendit, quòd lætitiā, vo-
luptatem, delectationem, ceteraque hu-
ius generis omnia, bona iudicaret. Sibi
contra videri bona, sapere, intelligere, me-
minisse, rectè opinari, & eiusmodi alia.

Quod non propter mentis modò virtu-
tes dictum puto, sed propter illas maximè
quæ morales vocantur, quas in scientia-
rum genere Socrates collocabat. Vt auc-
tor est Aristoteles in primo moralium Eu-
demiorū, & ad Nicomachum libro sexto,
capite decimotertio. Maximus Tyrius ne-
gat in sermone secundo, iniuriam bo-
no viro fieri posse, cùm iniuria priuatio sit
boni, eum verò nemo possit bonis suis, id
est virtute spoliare. Nec malum iniuriam
aliquandò pati, quoniam expers virtutis
cùm sit, nihil habet boni, quod amittat.
Hoc idem Marcus Tullius, magna, & elo-
quentia, & eruditione firmavit in quinta
Tusculana, in primoque Paradoxo.

Sed minoris hos omnes facerem, nisi
viderem eorum disputationem, atq; opi-
nionem maioribus nostris viris optimis,
& sa

Arist. r. mo-
ral. ad Eud.
Et in 6. ad
Nicom. c. 13
Maxim. Ty-
rius, serm. 2

& sapientissimis mirificè probari. Ambrosius in libro secundo officiorum, capite tertio, docet nihil esse bonum, nisi quod honestum. Et eodem libro, capite sexto, & libro tertio capite secundo, docet nihil esse utile, nisi quod bonum est, significarique eandem rem nominibus duobus. Itaque (inquit) in scripturis diuinis si diligenter quaramus, sapè inuenimus quod honestum est, utile vocari. Adducitq; illud prima Corinthiorum sexto. *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt, hoc est, peccare quidem possum, sed non sunt utilia peccata, nō sunt honesta.* Et Psalmo vigesimo nono. *Qua utilitas in sanguine meo dum descendo in corruptionem?* exponit ipse utilitatis nomine iustitiæ profectum intelligi. Et prima Corinthiorum septimo. Porro hoc ad utilitatem vestram dico, nō ut laqueum vobis iniiciam, sed ad id quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi. Idem vocauit utile, & honestum. Quod quid est aliud, quam quod ab homine sapiente dictū cūfertur? nihil discrepat utile à decoro. Nihil

Ambr. lib. 2
offic. 3. & 6.
& lib. 3. c. 2.

1. Corin. 6.

Psal. 29.

1. Corin. 7.

Liber primus,

hil hîc equidem Ambrosium à Socrate dif-
ferre video, quem execrari solitum aiunt
eos, qui primum vtile, & honestum natu-
rà cohærentia opinione distraxissent. Idẽ
prius in eodem, 2. lib. cap. 6. dixerat: *Sed &*
illa quæ videntur bona, diuitias, satieta-
tem, letitiam expertem doloris, detrimen-
tum esse ad fructum beatitudinis, domini-
co declaratum iudicio liquet, cum dicitur,
væ vobis diuites, qui habetis consolationẽ
vestrã, væ vobis qui saturati estis, quia esu-
rietis Atquẽ vt alios omittam (consen-
tiunt enim omnes) vnum Hieronimum
audiamus iure suo de his disputantem. Is
in commentarijs Esaie cap. 11. ita aduer-
sus Iudaizantes insurgit. *Audiant à nobis*
nihil esse bonum nisi virtutem, & nihil ma-
lum nisi vitium, dicente Psalmista, Quis
est homo qui vult vitam, & diligit dies vi-
dere bonos? compesce linguam tuam à ma-
lo, & labia tua ne loquantur dolum, decli-
na à malo, & fac bonum. Diuitia autẽ, &
sanitas corporis, & rerum omnium abun-
dantia, & his contraria, paupertas, infirmi-
tas, & inopia etiã apud philosophos sæculi,
nec

Ambr. 2. of-
fici. cap. 6.

Luce. 6.

Hieron. in
com. n.

Esaie, c. 11.
Psalm. 33.

nec inter bona reputantur, nec inter mala: sed appellatur indifferentia. Vnde & Stoici qui nostro dogmati in plerisque concordant, nihil appellant bonum, nisi solam honestatem, atque virtutem, nihil malum, nisi turpitudinem.

Hæc Hieronimus. Quibus apertè sese à Stoicis, aut potius Stoicos à nobis stare profitetur. Idemquè ferè docet in commentarijs epistolę ad Galatas, cap. 6. Quod prius Ecclesiastę, 2. Salomon admonuerat. Testatur enim se omnibus vsum generibus voluptatum, omnibus externis bonis mirabiliter affluxisse, sed ea nec bona appellat, nec inania quidem, sed ipsam inanitatem, & afflictionem spiritus. Et Esaias cap. 40. clamare à Domino iubetur, *Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri.* Sed hæc, & Dominus, & Prophetę, & Apostoli non magis verbis, quàm exemplis suis verissima esse docuerunt. Quare cætera prætereamus, & ad præclarā illam montis cōcionē veniamus, quæ c. 5. 6. & 7. à Mathæo diligentissime exposita est. Si opes bonæ ex petendæque sunt, cur ita statim exorditur? *Beati pauperes spiritu.*

Hier. In cōment. ad Galat. c. 6.

Ecclesiast.

Esai. 40.

Ambr. in
6. lucæ .c.
Beda ibidē,
& Erasmus.

Clemens, 2.
recognitio
nim.
5. Thom. 1.
2. q. 69, art. 3

Arist. 1. Eth.
cap. 9,

Ambr. 2, of-
fic. cap. 4,

Quod & de fortunarum inopia à multis
intelligitur, vt Ambrosius super Lucam,
& Beda ibidem. Et Erasmus hic annume-
rat auctorem imperfecti, sed falsò. Petrus
apud Clementē lib. 2. recognitionum: &
sanctus Thomas, 1. 2. quæst. 69, art. 3. Dein
dē, si dolore torqueri, animoq; angustia
lum est, cur ait, *Beati qui lugent, quoniam
ipsi consolabuntur*? Si calamitates, aut mi-
seros homines efficiunt, aut beatitudinē
certē impediunt, vt Aristotel. 1. Ethicor.
cap. 9. ait, quò illa pertinebunt? *Beati qui
persecutionem patiuntur propter iustitiā.*
Vndē Ambrosius, 2. officiorum cap. 4. ait.
*Est ergo beatitudo, & in doloribus, quos
plena suauitatis virtus comprimit, & coer-
cet ipsa sibi domesticis opibus abundans.*
*Si magnificanda est hominum laudatio,
& gloria: quomodo illa interpretabimur?*
*Beati estis cum maledixerint vobis homi-
nes, & persecuti vos fuerint, & dixerint
omne malum aduersus vos mentientes.*
Hæc paulo vberius persecutus sum quo-
niam mirē ad ea, quæ diximus, quæquē
postea dicemus, conducere videntur. Atq;

vt his prius respondeam, quàm aliò diuer-
tam, fateor sanè me vehementer fuisse ad-
dubitaturum vtros magis cùm veritate
Christiana congruere iudicarem, Peripa-
tericos ne? an Stoicos? nisi me hoc labo-
re, atquè hac ambiguitate Augustinus libe-
rasset, qui lib. 9. de ciuitate Dei, cap. 4. Cice-
ronem in 4. & in 5. de finibus secutus ita
controuerfiam istam componit. Hos au-
tem (id est Stoicos) Cicero in libris de fini-
bus bonorum, & malorum verbis magis
quam rebus aduersus Platonicos, seu Peri-
patericos certare conuincit, quandò qui-
dem Stoici nolunt bona appellare, sed cõ-
moda corporis, & externa, cò quòd nullũ
bonum volunt esse hominis præter virtutem,
tanquam artem benè viuendi, quæ
non nisi in animo est. Hæc autem isti sim-
plicitèr, & ex communi consuetudine lo-
quendi appellant bona. Sed in compara-
tione virtutis, qua rectè viuitur, parua, &
exigua. Ex quo fit vt *ab utrisq; quomodo li-
bet vocentur*, seu bona, seu commoda, pa-
ri tamen existimatione pensentur, nec in
hac quæstione Stoici delectentur nisi ino-

Auguf. 9, de
ciuitat, c. 4.

Cicer, in 4.
& in 5, de fi-
nibus,

ob a. m. a.
ca. 1. q. 1.

Liber primus,

uitate verborū. Equidem hoc Augustini, Ciceronisq; iudicium libenter sequor. Est enim omninò perexigua dissensio, quæ non tam in re, quàm in nomine versatur. Stoici bonum ex ijs esse volunt, quæ à Dialecticis synonyma dicuntur, atq; illud modò quod honestum est eo nomine dignatur. At Peripatetici synonymū omnino esse negant, sed ad ea referunt, quæ secundū analogiam dicuntur, vt ens, vt sanum, vt ridens, conuenit itaq; inter vtrosq; solum honestum esse propriè bonum, idque semper intelligendum, cū bonum sine adiectione dicitur. Vt cū ens dicimus, non accidens, sed substantiam notamus. Sed vt sanum non solum animal vocatur, quod verè, & propriè sanitatis particeps est, verū etiam quod indicat, aut efficit sanitatem, vt pharmacū, vt auctor est Aristoteles lib. 4. de prima philosophia, cap. 2: Quod omnium sermone approbatur. Ita Peripatetici bona vocant, quæ reuera bona sunt, hoc est virtutes, & ea etiā quæ adminiculo sunt ad virtutem, vt nobilitatē, opulentiam, potentiam, amicos, & quæ
virtu

Arist. 4. de
3. phil. c. 2.

virtutis signa sunt, vt honorem, & gloriā, quamuis hæc honestatem non tantum indicant, sed etiam iuuant. Et vt analogiam entis aperte declarat Aristoteles cum substantiam dicit esse maximè ens, sic analogiam boni planè intelligi putat, cum virtutem docet esse maximè bonum. Quod quidem facit libro. 1. Ethicorum, cap. 8. ita inquit: *Cum igitur bona in tria sint diuisa, & alia externa, alia circa animam, alia circa corpus bona dicantur: ea quæ sunt circa animam propriissimè, maximèq; dicimus bona.* Quod confirmat etiam breuiter lib. 1. magnorum moralium, cap. 3. Atq; ita vt nos censet sanctus Thomas, 1. part. quæst. 5. artic. 6. ad 3. Quare rectè Marcus Tullius Peripateticorum sententiam in tertio de officijs interpretatur: *Quibus videri dicit ita esse summum bonum quod honestum est, vt omnia ex altera parte collocata, vix minimi momēti instar habeant.* Quòd si de nominibus quoq; ipsis contendamus Peripateticos anteponēdos puto, multò enim magis accedunt ad consuetudinē vsumque communem.

Arist, 1. Eth,
cap. 8.

Arist, lib, 1,
magn, mor.
cap, 3,

S, Thom. 1,
2. q, 6, artic,
6, ad 3,

Cicer, in 3,
de officijs,

Quem

*Quem penès arbitrium est, & ius, & nō
ma loquendi.*

Etenim ita omnes hæc externa bona
vocamus, ut nihil audiatur frequentius,
quàm affluere, aut carere, aut spoliari bo-
nis. Atque inde factum est, ut hæc qui lar-
girentur, benefici, & benemeriti, & bo-
ni, & optimi vocati sint. Ut apud Virgi-
lium.

Virg. lib. 1.

Æneid.

Æneid. 4.

Cicer. 2. de
natura cor.

*Vina, bonus, quæ deinde cadis onerarat
Acestes* Et

*-Sese interea quando optima Dido
Nesciat.*

lib. 2.

lib. 2.

Tob. 4.

Iob. 2.

Licet. 16.

Et Cicero, lib. 2. de natura deorum: *Iu-
piter* (inquit) *à maioribus nostris optimus
maximus dicitur, & quidem ante optimus,
idest beneficentissimus, quàm maximus.*
Quin etiam in sacris literis perasitatū est,
ut Tobie, 4. *Noli timerè fili mi pauperem
quidem vitam gerimus, sed multa bona ha-
bebimus, si timuerimus Deum.* Et Iob
cap. 2. *Si bona suscepimus de manu Domi-
ni, mala quare non sustineamus?* Et lu-
cæ, 16. *Fili recordare quia recepisti bo-
na in vita tua, & Lazarus similiter ma-*

la. Denique quid notius, aut vſitatius, quàm calamitates, & labores mala vocari etiam à iuſtiſſimis hominibus? Vt Genetiſ quadrageſſimo ſeptimo. *Dies peregrinationiſ meæ centum triginta annorum ſunt, parui, & mali.* Et Ieremiæ decimo octauo. *Agam & ego pœnitentiã ſuper malo, quod cogitavi, vt facerem ei.* Et paulo poſt. *Si fecerit malum in oculiſ meiſ, vt non audiat vocem meam, pœnitentiã agam ſuper bono, quod locutus ſum vt facerem ei.* Vt ergò malum eſt quidquid cum virtute pugnat, & quidquid noſ trifte perferimus, aut acerbum, vt cùm alibi ſæpè, tùm libro primo de libero arbitrio docet Auguſtinuſ: meritòque idem libro decimonono de ciuitate Dei, capite quarto, Stoicoſ reprehendit, quod corporiſ cruciatus in malis habēdoſ negent, ita bonum erit, nō ſolùm virtuſ, ſed externa etiam, quæ vitā iuuant, & ad eiſ tranquillitatē neceſſaria ſunt, ita enim à dialecticis accepimꝯ non pluribuſ modis vnũ contrariorũ accipi ſolere, quā alterũ. Illud verò in Stoicis penè puerile, quod exter-

Auguſt. 1. de
liber. arbit.
cap. 1. & 19.
de ciuit. c. 4

nas calamitates malas esse negant, & tantas tamen posse esse dicunt, vt sapientem cogant manus sibi afferre, atquē ex hac vita migrare. Ridiculum etiam quod ea, quę bona esse inficiantur, commoda appellāt. Nequē enim multū, (vt opinor) commodum differt ab vtili, & ijdem ipsi bonū, & vtile idem esse confitentur. In quaestione autem de foelicitate, in quā ex hac priore venerunt, vtrique peccauerunt: vt eruditē approbat Augustinus, 19. de ciuitate Dei, cap. 4. Satis enim prudentibus hominibus constare poterat eam, dum quidē viuatur in hac misera, & calamitosa vita, haberi non posse. Nec in hac quidem re magno perē dissentiebant: aiebant enim Stoici virtutem per se ipsam satis esse ad vitam beatam, quod miser esse non posset, qui esset omnibus virtutibus instructus, ac eiusmodi hominem Aristoteles nunquam miserum putauit, foelicem non dicet, si uiuat in magnis doloribus, & calamitatibus. Nā hac externa necessaria esse existimat, sed vt quaedam tantū ornamenta foelicitatis, & adiumenta virtutum. Nequē enim

(in-

Aug. 19, de
ciuit, cap. 4,

(inquit, in libro, i. ad Nicomachum capite octauo) *Fieri potest, aut non facile fit, ut is res agat præclaras, cui facultates desunt; multa namq; per amicos, per diuitias, per civilem potentiam, tanquam per instrumenta aguntur, à quo tantum abest ut ab horruerint Stoici, ut Panætius, & Posidonius, qui in eo genere præclari habitus sunt, apertè dixerint, minimè sufficere virtutē, (ut in vita Zenonis Cittici refert Diogenes) opus esse etiam bona valetudine, & rerum affluentia, & robore. Quod si Chrisippus, & Zeno beatum esse voluerunt, qui virtutibus maximò opere præstaret, etiam si acerbissimis calamitatibus implicaretur, nã ipsi quid beatitudinis nomen valeat, minimè animaduertent. Nam ut omniam beatitudinem non in habitu, sed in operatione virtutum collocari, ut Aristoteles ostendit primo Ethicorum capite octauo, libro decimo, capite sexto. A multisque nihil sine externis bonis effici posse, ipsum beatitudinis, aut felicitatis vocabulum, non indolentiam modò præfert, sed etiam*

Diog. Laert.
in vita Zenonis
Cittici
c.

Arist. Eth.
cap. 8 & 10
cap. 6.

Liber primus,

summam quandam animi, & corporis
tranquillitatem, & requiem, & voluptatē,
dēnique nihil esse iām quod possidere, aut
quo aliquādo carere cupiamus. Quam
obrem viri maximi, & diuina virtute præ-
diti nūquam se dū hīc viuerent, bea-
tos putārent, quōniam multis bonis ca-
rebant, multique malis premebantur,
adeò vt Paulus ipse ad Romanos octauo
dixerit. *Non solum autem illa sed & nos
ipsi primitias spiritus habentes, & ipsi in-
tra nos gemimus, adoptionem filiorum
Dei expectantes, redemptionem corporis
nostri.* Et prima Corinthiorum deci-
mo quinto capite. *Si in hac vita tantum
in Christo sperantes sumus, miserabiliores
sumus omnibus hominibus.* Beati ergo
dicebantur, non quòd iam beatitudinem
haberent (non est enim beatitudo in eges-
tate, in ignominia, in doloribus) sed quòd
certam quandam spem conceperant, ac
inchoationem, & quasi arrabonem futu-
ræ foelicitatis obtinebant in charitate Dei,
quæ diffusa erat cordibus illorum, in in-
nocentia, & sanctitate vitæ, in malis
quæ

Ad Rom. 8.

I. Cor. 15.

quæ pro religione perferebant. Expres-
sit hoc quidem apertè Paulus ad Roma-
nos octauo cùm ait: *Spe enim salui facti*
sumus. Et ad Titum 3. *Vt iustificati gra-*
tia ipsius heredes simus secundum spem vi-
tae eterne. Sed Dominus noster etiam

Ad Rom. 8.

Ad Tit. 3.

apertiùs, ac manifestiùs Mathæi quinto. Math. 5.

Beati enim (inquit) *pauperes spiritu:* Sed
vnde hæc beatitudo sit, exponit: *Quoniã*
ipsorum est regnum cælorum. Beati qui
lugent, quoniam ipsi consolabuntur. At-
que ita semper loquitur, donec postremo
addit: *Gaudete, et exultate, quia merces*
vestra copiosa est in cælis. Quod autem
cùm bona cætera, tùm maximè diuitiæ
in scriptura malè sæpenùmero audiunt,
non tam hæc quidem, quàm corrupti ho-
minum mores reprehenduntur, qui re-
bus natura bonis, & à Deo ad beatè vi-
uendum datis, ad scelera, & flagitia abu-
tuntur.

Diuitiæ cur
tā maximè
vituperatur
in scriptura.

Sed hæc hæctenus. Nunc primum illud
argumentum diluamus, quo confici vide-
batur, gloriam externam bonum non
esse, quod eam in nobis esse dixeramus.

Liber primus,

Quod sanè ita Italum illum permouit,
(quē capite quinto nominaui, qui multa
de honore conscripsit) vt honorem & in
honorante, & in honorato verè esse ne-
gauerit, sed id quidem quod ex honore
manat, hoc est voluptatem, in vtroque
inesse. At id quàm sit absurdum nemo
non videt. Vt enim magna ad ambos
ex honore perueniat voluptas, tamen
honos ipse, aut gloria, in altero, vt in sub-
iecto sint necesse est. Non igitur bona
externa dicuntur quasi in nobis non sint,
multa enim non tantum penès nos, sed
etiam in nobis habemus, vt nobilitatem,
potentiam, amicitias. Sed quòdnam ea
vt habeamus, in alijs potiùs, quam in no-
bis situm est, à quibus quasi fortunæ mu-
nera donantur. Itaque externa ab effi-
ciente causa nominantur, & quod per se
nequè animum, nequè corpus perfec-
tum, ornatumquè reddant, vt illa quæ
ob id maximè animi, & corporis bona di-
cuntur.

CAP.

CAPVT. VIII.

An gloria sit summum bonum?

POSTEA Quàm constituimus gloriam inter externa bona numerari, superuacaneum videri posset quærere, an sit summum bonum? nisi cùm illud constitisset, nonnulli hoc in disceptationem, atq; in controuersiam vocassent. Quàmuis si ad rem ipsam animum attendere velimus, inueniemus nõndum satis esse à nobis hàctenus explicatum, quale bonum sit gloria. Nam præter duas illas boni partitiones, quas antea persecuti sumus, tertia, (& quidẽ cognitione dignissima) superest, quæ à Platone in primis ferè verbis secundi de republica proposita est. Aut enim bonũ esse quoddã, quod sui tantũ ipsius gratia expetatur: vt voluptas honesta. Alterum quod & sui causa, & corũ, quæ ab eo fluunt, ametur: vt valere, sapere, videre. Tertium, quod non propter se, sed propter illa quæ efficit, peti soleat, vt pharmacum, Aristoteles quidem lib. 1. Ethic. c.

Plato. in 2. de republi.

Bonorum tria genera

Arist. 1. Eth. cap. 1. & 2. & 1. mag. mor. cap. 2.

Liber primus,

1.&2. & libro,1. magnorum moralium,
cap.2.ac alijs sæpè in locis paulò aliter dis-
tribuere videtur.Sed omnia genera bono-
rum,quocùnque modo diuidantur, & fe-
centur, in aliquod horum trium necessa-
riò incidunt. Quare Platonem nobis au-
ctorem sequentibus,ad quod potissimum
eorum gloria pertineat diligenter erit
paulò post indagandum. Est enim in eo
totius disputationis momentum, & vis.
Atque hoc ipsum rectè intelligi non po-
test,nisi prius recto,& ipsi rei acommoda-
to ordine quæsitum erit, an sit summum
bonum?

Arif.1. Eth.
cap.5.

Et quidem Aristoteles in,1. ethicorum
cap.5. auctor est vltimum, & supremum
bonum ab elegantibus hominibus, & ad
agendum idoneis in honore collocari.
Tum Hieron apud Xenophontem in Ty-
ranno: *Fælicem sibi eum videri dicit, qui*
verè honoratur. Ac vt alia omittam, hoc
videtur esse vel maximi ponderis, quod
(vt in 1.ad Eudemum testatur Aristoteles)

Arifto.in 1.
ad Eudem.

Omnes homines quasi quendam laborum,
& operum suorum scopum, honorem, &
glo-

gloriam sibi proponunt. Quod palàm ostēdit Cicero pro Archia poëta. Nullam (inquit) virtus aliam mercedem laborū, periculorumq; desiderat præter hanc laudis, et gloria, qua quidem detracta (iudices) quid est quod in hoc tam exiguo vitæ curriculo, & tã breui tantis nos in laboribus exerceamus? Hoc autem est summi boni propriū, vt ad id omnia nostra referantur, vt in, I. Ethicor. cap. 2. videmus.

Cicer. pro
Archia poe.

Arist. Eth.
cep. 2.

Deindè non est existimandum vniuersum hominū genus in magno errore versari, atqui omnes, & eò magis quò nobiliores, & præstantiores sunt, gloriā pecuniæ, vxori, liberis, vitæq; ipsi facillè anteponunt. Intelligunt ergò gloriam esse summū bonum, omniumq; maximū, quæ in hac vita (de qua modò loquimur) possidentur.

Ad hæc, nihil habemus virtute pulchrius, aut optabilius, sed hæc gloria remunerari solet, & apud homines vt sæpè diximus, & apud Deum, vti ad Romanos secundo ait Paulus, *Gloria autem, & honor, & pax omni operanti bonum.* Cum igitur præmium finis speciem præferat sem-

ad Rom. 2.

perq; finis ijs, quæ ad se referuntur, melior
& perfectior habeatur, illud quoq; existe-
re videtur, gloriam meliorem esse virtu-
te. At enim, nobis præsertim Christianis,
qui summum bonum in hac vita mortali
obtineri non posse certè scimus, nihilque
virtute antiquius habemus, non solum
falsum, verum etiam plenum dedecoris,
& turpitudinis videri debet, gloriam con-
stituere finem bonorum. Quod eleganter
sanè docet Augustinus lib. 5. de ciuitate
Dei, cap. 20. & lib. 8. cap. 8. & 9. Idem
esse visum dicit philosophis, qui gloriam
bonum quoddam esse voluerunt. De-
niq; hanc esse prophetarum, & Aposto-
lorum, omniumque patrum nostrorum
sententiam, & consensionem, facillimè
ex ijs, quæ dicenda sunt intelligetur. As-
fensi sunt & veteres philosophi, qui maxi-
mè cupiditate gloriæ trahebantur. Ut
enim auctor est Augustinus, 19. de ciuita-
te Dei, cap. 1. quàmuis multa de summo
bono inaniter disputarent, tamen nunquã
eos errare natura permisit, vt non alij in
bonis animæ, alij in corporis bonis, alij in
vtrif-

Conclusio:

August. lib:
5. de ciuita.
cap. 20. &
lib. 8, cap. 8.
& 9:

Augu. 19. de
de ciui. c. 1.

utrisque fines bonorum ponerent, & malorum. Sed hos omnes quarto eiusdem libri capite reprehendit, quod cum hunc finem in hac vita esse credidissent, à se ipsis beati fieri, mira vanitate voluerunt. *Irrisit*, (inquit) *hos veritas per prophetam dicentem, novit Dominus cogitationes hominum, quoniam vanae sunt.*

Aug. 19. de civit. cap. 4.

Psal. 63.

Ambrosius quoque in secundo officiorum nominatim enumerat sententias philosophorum, quorum nemo gloriam summum esse bonum opinatus est. Quicunque enim eam bonum putarunt, foelicitatis modò partem dixerunt, ut cap. 5. & consequentibus ostendimus.

Ambros. 2 offic. cap. 2.

Hoc ipsum eisdem rationibus confirmari potest, quibus Aristoteles, 1. Ethicor. cap. 5. honorem supremum esse bonum negavit.

Arist. 1. Eth. cap. 5.

Primum quod summum bonum penes nos est, nec adimi potest, gloria penes alios, quam nobis & si digni simus vel maxime pro arbitrio deferre, atque auferre possunt.

Deindè quod omnes gloriam appetunt non tam ut habeant, quam ut boni esse videantur,

tur, digniq; qui alijs honore præferantur. Quòd perfacile indicat virtutem meliorẽ gloria ab hominibus putari. Ex quo efficitur, vt gloriam potissimum à bonis viris quærant. Præterea, summum bonũ stabile est, & firmum, sollicitudinem enim omnẽ amittẽdi adimit, & trãquillitatem animis affert, gloria amitti potest, vixq; aliquando sine metu possidetur.

Deinde, summum autem bonum non est cũ alijs, quàm per se ipsum optabilius, sed gloria cum diuitijs, & eruditione coniuncta expetibilior est, quàm sine his, non ergò summum bonum. Hoc argumento conficiebat Plato non esse summum bonum voluptatem, quod Aristoteles, & refert, & probat lib. 10. Ethicorum cap. 2. per totum.

Ex his abunde perspicui potest propter virtutem potius gloriam appeti, quàm propter gloriam virtutem. Omnia autẽ gloriæ causa facere Ethnicorũ est, qui hoc vitio omnia præclare facta sædabant, non Christianorum, quibus, 1. Corinthior. cap. 10. scribit Apostolus: *Sine ergò māducatis, sine bibitis,*

Aristot. 10:
Ethi. cap. 2.

Gloria propter virtutem appetitur, nõ ecõtra.
Gloriæ causa operari Ethicor. est

1. Cori. 10.

bibitis, vel aliud quid facitis omnia in gloriam Dei facite. Atq; his, omnia quæ exposuimus aduersariorum argumenta, refellentur.

Nam quod aiunt, homines cæteris omnibus antepondere gloriam, id eam ostēdit quidem esse bonorum externorum maximum (vt de honore Aristoteles, 4. Ethic. cap. 3. confitetur) in quibus etiā bona corporis comprehenduntur. Quare iure laudatur ab omnibus Eleazarus, de quo lib. 2. Machabeorū, cap. 6. legimus: *At ille gloriosissimam mortem magis quàm odibilem vitam complectens, voluntariè præibat ad supplicium.* Nō tamen est summum bonū neque hoc verba illa Pauli ad Romanos 2. efficiunt, quæ non ad humanam, sed ad cælestem gloriam, qua homines beantur spectant, de qua non est hoc loco disserendum.

Macha. lib.
2. cap. 6.

Roman. 2.

CAP.

In quo argumenta pro gloria appetitione ponuntur.

UPERIORI Disputationi continens omnino est altera, nū sit gloria appetenda? In qua nobis præcipuè elaborandū est, est enim & dignitate, & vtilitate & cognitione princeps quæstio. Ac vt melius percipiatur, argumenta ante oculos exponamus quibus appetitio gloriæ maximè sanciri, & constabiliri videtur.

Principio posuimus gloriam bonum esse, atq; inter externa quidem maximum ex virtute oriri, virtutemq; comitari. Atqui omne bonum natura sua est appetibile, vt ex Aristotele didicimus, 1. Ethicorum cap. 1. & lib. 10. cap. 2. quod si auferas, bonum quoque ipsum auferre te necesse est, non ergo possumus inficiari gloriam esse appetendam.

Secundò, diuitiæ, valetudo, liberi, & huiusmodi alia sine peccato appetuntur, facri-

crificiaquè pro eis ab Ecclesia offeruntur, supplicationes decernuntur, & ieiunia indicuntur, deniquè sæpè hæc à viris sanctis in scriptura peti videmus: cur igitur non optabimus gloriam, quam his omnibus præstantiorem esse scimus?

Tertiò, cum aliquid appetitur, nullo modo est illud auersandum quod ex eo, quod appetimus suapte natura proficiscitur, & nascitur, sed gloria ex honestate ipsa per se oritur, non est itaq; fugienda. Qui enim fieri potest, malum vt sit quod ex virtute gignitur, eamq; consequitur?

Quartò, optabilissimum est quidquid ad virtutem hortatur, nihil est autem in vita hominum quod ad eam vehementius incitet, & alliciat, quam gloria. Nam verecundia vitiorum fugatrix, & conservatrix honestatis, quæ homines à maximis facinoribus auertit, ex gloriæ desiderio nascitur, est enim verecundia timor quidam dedecoris, vt inquit Aristoteles, 4. Ethic. cap. vltimo. Ad hæc nemo respueret voluptates, nemo literis, aut fortitudine excelleret, nemo res magnas, & arduas aggredere
tur,

Verecūdia
est timor
quidam de
decoris.
Arist. 4. Eth.
cap. vltimo

tur, nisi paratam virtuti suæ gloriam speraret.

Quintò, nullus appetitus naturalis vitiosus est, non tam enim nobis, quàm auctori ipsi naturæ tribuendus esset, atqui laudis appetentiam à natura nobis omnibus insitam videmus. Etenim & optimi cuiusque animus maximè ad immortalitatem gloria nititur, & nemo est tam sordidus, tam despiciens sui, vt non gloriæ dulcedine tangatur, nemo tam malus, tam impudens, vt bonus videri non velit. Quod autem maximè à natura esse indicât: *Pueri* (vt est apud Ciceronem in quinto de finibus) *efferrunt letitia cum vicerint, et pudet victos.* vt se acusari nolunt? quam cupiunt laudari? quos illi labores non perferunt vt æqualem principes sint? Et Quintilianus, lib. i. institutionum, capit. 3. mauult puerum in scholis quàm domi institui: *Nam proderit* (inquit) *alicuius obiurgata desidia, proderit laudata industria, excitabitur laude amulatio, turpe ducet cedere pari, pulchrum superasse maiores.* Nec verò hoc studium paulatim extinguitur, sed semper cum etate

Cicer. in 5.
de finibus.

Quint. lib.
i. instituc:
oratio. c. 3.

Verecundia
est
quod
decoris
est
cap. vltim.

etate crescit, ut enim ait Horatius:

Horat. in
arte poetica

*Etas animusq; virilis
Quærit opes, et amicitias, inseruit honori,
Commisisse cauet, quod mox mutare la-
boret.*

Senes incredibili gloriæ cupiditate fla-
grant, & immortalitatis spe vehementissi-
mè excitantur, nec aliquid aut crebrius, aut
libentius adolescentibus narrant, quàm,
quæ à se olim cum laude, & virtute gesta
sunt. Ut apud Homerum Nestor, quomo-
dò Ereuthalionem quem maiores mirè
metuebant, & fugiebant, ipse adolescens
ad Iordani amnis ripas singulari certami-
ne superasset. Et apud Virgilium Euan-
drus.

Homer. Ili-
ad. lib. 7.

Virg. lib. 8.
Æneid.

*O mihi præteritos referat si Iupiter an-
nos.*

*Qualis eram cum primam aciem Præ-
nestæ sub ipsa.*

*Strani, scutorumq; incendi victor acer-
uos.*

*Et Regem hac Herilum destra sub tarta-
ramissi.*

Quid verò attinet, de hominibus dice-

re cum muta etiam animantia laude delectari, capiq; videantur, non ratione aliqua, sed ipso pondere naturæ. Etenim:

Quid lib. 7.
de arte a-
mand.

*Laudatas expandit avis Iunonia pen-
nas,*

Si tacitus spectes, illa recondit opes.

Quid cum duo tauri acerbè inter se quasi de laude certant, non ne?

Virg lib. 3.
Georg.

*Victus abit, longeq; ignotis exulat oris
Multa gemens ignominiam, plagasq;
superbi victoris.*

Ac deindè omni cura sese exercet, & semper ad pugnam proludit, vt illam de-
decoris inultam sibi notam aliquando eluat.

Plinius, lib.
8 natu. hist.
cap. 5.

De elephantis, memoriæ prodidit Plinius lib. 8. naturalis historiæ, cap. 5. pudore sæpè affici solere: victumq; vocem fugere victoris. Addiditq; Antiochum Regem cum ad flumen ventum esset, duobus Elephantis, quos etiam insignes nominibus habebat, edixisse, eius fore principatum, qui transisset, alterum continuo spe laudis ingressum, phalerisq; argenteis donatum, alterum ignominia dolore confectum,

inedia vitam finisse. De leone mira tradūtur, humū mordet moriens, ne testes imitatis gemitus audiantur: fugam ignominia plenam putat, atq; ideo dūm videri potest, quamvis à multitudine petatur, lentus & quasi contemnens ingreditur, vbi nemo conspicatur concitato cursu fugit. Quod elegantē Virgilius expressit.

Ceu sauum turba leonem

Cum telis premit insenss, at territus ille

Asper acerba tuens, retro redit, & nequē terga

Ira dare, aut virtus patitur.

Quis ergo inficiari audebit, id homini à natura datum esse, quod etiam in multis animalibus inuenitur?

Ac præter hæc ex sacris literis difficilia cum primis, & magna argumenta ducuntur. Nam videmus quos potissimū miramur, & quos imitari iubemur, amore gloriae non mediocriter exarsisse.

Primum Deus ipse gloriam, & dignitatem suam ubique asserit, vt Esaia, 42. *Ego Dominus hoc est nomen meum. Gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam*

Virg. lib. 9.
æneidos,

Argumenta
quæ probāt
quod Deus
ipse etiam
& sancti di-
gnitatem &
gloriā quæ
sunt erunt.
Esaia, 42.

Numer. 20. *sculptilibus. Et numerorum, 20. ita Moy-*
sen ac à Aronem alloquitur. Quia non
credidistis mihi, vt sanctificaretis me corā
filijs Israël, non introducetis hos populos in
terram quam dabo eis. Et Christus maxi-
mus pietatis, & virtutum omnium magis-
ter, non semel à patre claritatem, & glo-
 Ioan. 17.
riam inter homines petiuit Ioan. 17. Pa-
ter venit hora, clarifica filium tuum. Et sta-
tim. Et nunc clarifica me tu pater apud te
metipsum claritate quam habui, prius quā
 Psalm 7.
mundus fieret apud te. Et Dauid in Psal-
mo, 7. Si redidi retribuentibus mihi mala,
decidam meritò ab inimicis meis inanis.
Persequatur inimicus animam meam, &
comprehendat, & conculcet in terra vitam
meam. Grauiſſima sibi mala imprecatur,
& quibus maiora nulla homines putant.
At post hæc omnia addit. Et gloriam meā
in puluerem deducat. Quibus verbis fa-
cilè ostendit gloriæ se appetentissimum
fuisse.

1. Corin. 15. *At quis vno Paulo appetentior? 1. Co-*
rinthiorum, 15. per gloriam vt per rem
clarissimam iurat. Quotidiè (inquit) mor-
 rior

rrior propter gloriam vestram fratres, quam habeo in Christo Iesu Domino nostro. Quod tale est ac si diceret, quotidie perfectio in numeros pro Christo labores, quos nunquam equidem perpeterer, nisi resurrectionem sperarem mortuorum. Atq; hoc vt credatis, verissimo pulcherrimoq; iure iurando me vltro deuinciam. Iuro per gloriam nostram quam habeo multis magnisque factis comparatam. Nam (nostram) legendum esse non (vestram) ex Græco satis constat. Nec indicemus in vllam sententiæ absurditatem si (vestram) legamus ita enim intelligetur. Per gloriam quam ex vobis peperit, doctrina vos Euangelij, sanctisque moribus imbuendo. Hanc autem esse iurandi formulam ex verbis ipsis Græcis facile iudicauit Augustinus lib. 1. de sermone Domini in monte, cap. 30. & lib. 8. de doctrina Christiana, cap. 4. Nihil enim potest esse apertius, gloriam suam vbiq; tueretur, nunquam quid quam ei decerpi vult. Ad Philipenses secundo. *Verbum vita continentes ad gloriam meam in die Christi, quia non in vacuum*

August. lib.
1. de serm.
in monte. c.
3. & lib. 8. de
doct. Chris.
cap. 4.

Ad Philip. 2

Ad Rom. 15.
& 1. Cor. c.
15. & 2. Co-
rin. c. 10. 11.
12.
Et ad Ephe.
3.
Ad Phil. 3.
Ad Galat. 1.
1. Corin. 9.

cucurri, neq; in vacuum laboravi. Dèniq; id facit acerrimè ad Romanos, 15. & 1. Corinthiorum, cap. 15. & 2. Corinthiorum, cap. 10. 11. 12. Ad Ephesios, 3. Ad Philippenfes, 3. quæ quoniam referri omnia nō poffunt, fatīs illud erit primæ Corinthiorum 9. *Bonum eſt enim mihi magis mori, quàm ut gloriam meam quis euacuet.* At quam tandem gloriam? *Vt Euangelium* (inquit) *prædicans, ſine ſumptu ponam Euangelium.* Quomodò igitur poteſt accuſari ſtudioſum gloriæ, quod in tantis viris tam ardens fuit?

Eccleſ. 41.

Ad Rom. 12.

2. Cor. 8.

ad Philp. 2.

Secundò, Deus ipſe palàm nobis præcipit, ut gloriam appetamus, à quo turpia præcipi exiſtimare impium eſt. Ut Eccleſiaſtici, 41. *Curam habe de bono nomine.* Et ad Romanos. 12. *Providentes bona non ſolum coram Deo, ſed etiam coram hominibus.* Quod idem ſe facere dicit, 2. Corinthiorum, cap. 8. Et ad Philipenſes, 2. *Vt ſitis ſine querela, & ſimplices filij Dei, ſine reprehensione in medio generationis pravae, & perverſæ, inter quos lucetis ſicut luminaria in mundo.* Et ad Titum, 2. *In omnibus*

bus te ipsum prabe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate & gravitate, verbum sanum, irreprehensibile, ut is qui ex aduerso est vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.

Tertiò, Deus non modò non deterret nos à gloria, verùm illam etiā nobis sæpe numerò proponit, tñquam incitamentum, premiumquē virtutis, vt alacrius nos in præclaris operibus exerceamus. Vt Deuteronomio, 4. *Hæc est enim vestra sapientia, & intellectus coram populis, vt audientes vniuersi præcepta hæc dicant, en populus sapiens, & intelligens, gens magna.* Et primo regum cap. 2. *Quicumq; honorificauerit me glorificabo eum, qui autem contemnunt me erunt ignobiles.* Et Ecclesiastici, 10. *Semen hominum honorabitur hoc quod timet Deum, semen autē hoc exhonorabitur quod præterit mandata Domini.* Dē mū Paulus magnis laudibus effert Romanos, Philippenses, Colossenses, & alios, vt eos quasi calcaribus quibusdam excitet ad virtutem. Corinthios obiurgat, & Galatas stultos vocat, vt metu ac dolore dede-

coris se se à turpibus auocent. Quamobrem egregios, & florentes viros, cùm in cæteris scripture libris, tùm in fine Ecclesiæ stici eximie laudari Deus voluit, malòsq; reprehendi, vt nos aut laudibus incenderemur aliorum, aut ignominia terreremur. Nihil igitur appetere gloriam vetat.

C A P V T. X.

De appetitione gloria per se ipsam.

SATIS vt opinor ex instructa argumentorum acie intelligi potest magna huius quaestionis difficultas, quam ita morum nostrorum corruptio, peruersioq; auxit, vt maximo quidem labore explicetur: sed multò profectò maiori persuadeatur. Ac nos sanè Deo (cui maximè confidimus, & cui accepta omnia referimus) propitio, vtrunq; tentabimus, vtinam eam nobis, omnibusque qui hæc legent, mentem donet, vt nec temere, nec frustra aliquando tētasse videamur. Quam quidem disputationem Hic-

ronimus Olorius Lusitanus homo magna doctrina, summa eloquentia quinque libris, quos de gloria scripsit, complexus est, in quibus, ac præsertim in extremis duobus, his ipsis ferè argumentis, quæ nos exposuimus, gloriam ardentissimè Christianis hominibus expetendam esse confirmat. Sed quoniam finis externi in ea appetenda non videtur meminisse, nec adiecit ea, quæ adhibenda essent, ut appetitionem à culpa, & reprehensione liberarent. Nos non cōtra hominem, quem etiam ignotum, ingenij, & eruditionis causa mirificè laudamus, & amamus, quemquè id non lateret, sed contra verba ipsa, quæ multos inducere in errorem queunt, seruata fraternæ charitatis lege, depugnabimus.

Olorius Lusitanus.

Principiò pono gloriam per se ipsam, si nihil aliud addatur, sinè peccato appeti non posse. Et ea cū ita appetitur omnia opera nostra, quamuis præclara, & excellentia, sædari penitus, & contaminari. Itaq; & si quitquam omni genere virtutis excultus sit, & ornatus, omniumquè prædicatione dignissimus, tamen si laudem per se

Conclus.
Gloria, per se appeti non potest.

ipsam appetat, nec ad alium honestum finem referat, peccat omnino, & quæcūq; eo animo facit, quamvis excellentissimarum virtutum opera videantur, peccata sunt, atque ad hoc quidem approbandum sic progredimur.

Primum eam à viris maximis, & sanctissimis declinari, & contemni videmus. Nam Christus sæpè numero editis admirabilibus operibus iubebat ea reticentia tegi, vt Mathæi, 8. Leproso inquit. *Vide nemini dixeris, sed vade ostende te sacerdoti.* Et Ioannis quinto, ait. *Se claritatem ab hominibus non accipere.* Et cū ad homines erudiendos se applicauit nihil aliud frequentius inculcauit discipulis, quos ex infima plebe delegerat, quam vt gloriam humanam fugerent, & de se humiliter, atque demissè sentirent. Omnes autem immodicè laudis appetentes verbis acribus insectatus est, eisque præcipitem ruinam, & occasum denuntiavit. Contra verò, moderatos, & humiles, ingenijquè sui opibus diffidentes benignè complexus, ad firmissimā spem immortalitatis excitauit. Quod

fatis

Math. 8.

Ioan. 5.

fatis ostendit & quomodo essent honores
 respuendi, cum eos fugit, qui se creare Re-
 gem volebant, cum vitam inopem, & ab
 omni cultu, & elegātia remotissimam se-
 cutus est. Adeoque gloriam hominum cō-
 tempsit, illumq; gloriæ mortiferum vul-
 nus ita extinguere curauit, vt ultro sæpē in
 magno dedecore incurrerit, insignes con-
 tumelias pati, grauissimas ignominias ac-
 cipere, multisq; flagris cædi, & (quod mor-
 tis genus erat olim maximo dedecori) in
 crucem tolli, voluit. Vt ex Psalmo, 68. re-
 fert Apostolus ad Romanos, 15. *Etenim* Psalm. 68.
Christus nō sibi placuit, sed sicut scriptum
est, impropria impropertium tibi ceci- ad Rom. 15.
derunt super me. Et Moyses cum in mag-
 na nominis celebritate viuere posset apud
 Ægyptios, maiores diuitias æstimauit the-
 sauro Ægyptiorum impropertium Christi, ad Hebr. 11.
 vt ad Hebræos, 11. Paulus inquit.

Atq; vt alios missos faciam, quis Paulo
 dignior gloria, aut quis illius contemnen-
 tior?, 1. Corinthiorum, cap. 4. *Mihi autē* 1. Corint. 4.
 (inquit) *pro minimo est, vt iudicet à vobis,*
vel ab humano diē. Et, 2. Corinthiorum, 6. 2. Corint. 6.

Ad Galat. 1.

1. ad Theſ. 2.

Ioann. 5.

Ioann. 7.

1. Corint. 4.

ad Galat. 6.

Per gloriam & ignobilitatem, per infamiã,
& bonam famam. Et ad Galatas, 1. *An
quæro hominibus placere? si adhuc homini-
bus placerem, Christi seruus nõ essem.* Et, 1.
ad Theſalonicenſes, 2. *Ita loquitur nõ qua-
ſi hominibus placentes ſed Deo, qui probat
corda noſtra.* Quam õbrem vehemẽter
reprehenduntur qui ſibi gloriam quærũt,
quaſi aliquid aduerſus Chriſti intituta fa-
cientes. Vt Ioannis, 5. *Quomodo vos po-
teſtis credere, qui gloriam ab inuicem acci-
pitis? & gloriam quæ à ſolo Deo eſt, nõ qua-
ritis?* Et cap. 7. *Qui à ſemetipſo loquitur
gloriam propriam quærit, quia tẽm quærit
gloriam eius qui miſſit eum hic verax eſt,
& iniuſtitia in illo non eſt.* Oſtẽdere aper-
tẽ videtur eos, qui gloriam propriam quæ-
runt, neq; veraces eſſe, neq; iuſtos. Et Pau-
lus, 1. Corinthiorum, 4. *Quid autẽ habes
quod non accepisti? Si autẽ accepisti, quid
gloriaris, quaſi non acceperis?* Et ad Gala-
tas, 6. *Nam ſi quis exiſtimat ſe aliquid eſſe,
cũ nihil ſit, ipſe ſe ſeducit.* Quibus in
locis non modò deſiderium gloriæ, ſed
ipſam etiam radicem euellere conatur: vt
non

non videamur nobis metipsis digni gloria, atq; ita laudem minimè appetamus. Nec verò hic spiritus veritatis fletit, perspicuè homines docuit gloriam esse fugiendam: & quæ eius amore fierent innania esse omnia. Vti, 1. Corinthiorum, 13. *Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita ut glorier, charitatem autem non habuero, nihil sum.* Scio equidem apud nos legi (ita ut ardeam) non (ita ut glorier,) Sed tamè Hieronimus in commentarijs epistolæ ad Galatas, cap. 5. ita legendum putat, & apud nostros errorem inueterasse dicit ob Græcorum verborum similitudinem: Vna enim litera differunt apud Græcos ardeā, & glorier. Sed de hoc quidem testimonio non pugno: Video enim parum ad eum locū pertinere siquid de gloria diceretur, aliudque agere Paulum. Tum Chrysostomum, & Theophilatum, aliòsque per multos legisse (ut ardeam) non (ut glorier.) Et Hieronimus ipse docet variare Græcorū exemplaria.

1. Corin: 13.

Hier. in comment. epist. ad Galat. c. 5.

Ad alterum venio quod firmissimum

est,

Math. 6:

est, & apertissimum apud Mathæum cap.
6. ita laudis contemptor Christus instituit
suos. *Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum, qui in cælis est. Cum ergo facis eleemosinam, noli tuba canere ante te, sicut Hypocrita faciunt in Sinagogis, & in vicis, ut honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis receperunt mercedem suam. Et statim. Et cum oratis, non eritis sicut Hypocrita, qui amant in Sinagogis, & in angulis platearum stantes, orare. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Et cum ieiunatis, nolite fieri sicut Hypocrita tristes, exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam. Tu autem cum ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava ne videaris hominibus ieiunans. Est igitur audax, & impium facinus, cum humilitatis auctorem Christum rerum omnium dominum habeamus, claritatem nominis aucupari velle. Illius enim sunt hæc monita, præcepta, instituta, quibus*

bus gloriam euerſam, & extinctam conſpicimus. Si igitur Chriſtum optimum maximum, pura, integrā, & incorrupta mente veneramur: ſi illius diſciplinā, in qua omnis immortalitas, atq; beatæ vitæ ratio cōſiſtit, ſequendā exiſtimamus: ſi non nomine dumtaxat, ſed re ipſa Chriſtiani ſumus: ōmnem gloriæ appetitum coercere debemus. Aut enim ſummi illius Rectoris diſciplina repudianda eſt: aut gloriæ cupiditas ex animis extrahenda. Vtrumquē enim fieri non poteſt, vt & Chriſto obtemperemus, & gloriæ ſeruiamus. Cū ergo nihil ſit, quod tā repugnet cum Chriſti optimi maximi diſciplina, religione, ſanctitate, quid cauſæ eſt, cur non à gloria, tamquam à re peſtilenti, atquē pernicioſa fugiamus? illiuſquē impetum ſumma animi contentione comprimamus?

C A P V T. XI.

*Quod verus ſit ſcripturæ ſenſus, qui
expoſitus eſt.*

IN TAM perſpicuis diuinarum literarū
teſti

testimonijs, superuacaneū omnino vide-
retur, vel ex sanctorum patrum libris, vel
ex humanis argumentis aliquod auctori-
tis pondus, aut firmamenti adiungere, nisi
ipsa maximum momentum haberent ad
probandum verum esse scripturæ sen-
sum, qui à nobis expositus est, idquē ita
semper maioribus nostris fuisse persua-
sum. Hieronimus in Matheum cap. 6.
socratica inductione vsus in ijs hominum
generibus, quæ à Domino aculantur. *Ex
quibus (inquit) omnibus colligitur, Hypo-
critas esse, qui quodlibet faciunt, ut ab homi-
nibus glorificentur.* Et epistola ad Gala-
tas, cap. 5. *Iam dudum cupio in verba pro-
rumpere, sed teneor timore dicend: Dicam
tamen, nec tacebo passionem meam, passio-
nem penè communem, non de diuitijs, non
de potentia, non de pulchritudine, & corpo-
rum venustate: hæc enim manifestè inter
carnis opera nominantur. Eleemosina si ob
laudem fiat, innanis est gloria, longa ora-
tio, pallor ex ieiunio sequens. Nō mea sunt
verba, sed saluatoris in Euangelio pertona-
tis. Ipsa quoq; castitas in matrimonio, vi-*
duita

Hier. in Ma-
th. cap. 6.

Hier. epist.
ad Galat. c.
5.
Hier. sent.
de appetitu
gloriz.

Luc. 7.

duitate, virginibus, sapè plausum querit hu-
 manum. Et quod dudum timeo dicere (sed
 dicendum est) martyrium ipsum, si ideo
 fiat ut admirationi, & laudi habeamur à
 fratribus, frustra sanguis effusus est. Lo- 2. Corin. 11.
 quatur Apostolus, loquatur electionis vas.
 Si tradidero corpus meum ut glorier, chari-
 tatem autē non habeam, nihil mihi prodest.
 Illi qui dixerat. Scio hominem in Christo 1. Corin. 13.
 ante annos quatuordecim, siue in corpore
 nescio, siue extra corpus nescio, Deus scit,
 raptum usq; ad tertium cælum. Et post mo-
 dicū. Raptus in Paradisum, audiuit arca-
 na verba, quæ non licet homini loqui. Illi
 (inquam) qui plus omnibus laborauit, ne
 magnitudo reuelationum extolleret eum,
 datus est stimulus carnis eius, Angelus Sa-
 tanæ, qui eum colaphizaret, ut non extolle-
 retur: & certè ter dominum rogauit, ut dis-
 cederet ab eo, sed dictum est ei. Sufficit tibi
 gratia mea. Virtus enim in infirmitate per-
 ficitur. Quid tam Dei opus, quam scrip-
 turas legere? in Ecclesia prædicare? sacer-
 dotium cupere, ante altere domini ministra-
 re? sed & hac, nisi aliquis omni diligentia
 custo-

*custodierit cor suū, de cupididitate laudis
oriuntur. Videas plerosq; (quos etiam Tu-
llius ait) libros suos de contemnenda gloria
inscribere, & causa gloria, proprij nominis
titulos prænotare, interpretamur scriptu-
ras, sæpè vertimus stylum, quæ digna lectio-
ne sunt, scribimus, & nisi Christi causa
fiant, sed memoria in posteros, & fama in
populos, totus labor irritus fiet, & erimus
quasi tympanum sonans, & cymbalum cō-
crepans. Hæc Hieronimus.*

Hier. epist.
ad Eusto. de
custod. vir-
ginit.

Et ad Nepo-
tian. de vita
cleric.

In fin. lib. 6.
com. in Esa.

Aug. lib. 2.
de term. do-
mini in mō

te. c. 1. 2. & 3.

Hoc idem multis comprobatur testimo-
nijs in epistola ad Eustochium de custodia
virginitatis, in epistola ad Nepotianum
de vita clericorum, in calce libri sexti com-
mentariorum in Esaïam, alijsq; sæpè in
locis. Augustinus grauitè (vt solet) & co-
piosè hoc docet libro, 2. de sermone Do-
mini in monte, cap. 1. 2. & 3. & in princi-
pio secundi ita, inquit, *Laus enim huma-
na non appeti à recte faciente, sed subse-
qui debet recte facientem: vt illi proficiant,
qui etiam imitari possunt, quod laudant,
non vt hic putet aliquid eos sibi prodesse,
quem laudant.* Et cap. 3. ostendit. Hinc

Domi

Dominus id se prohibere, ne ea merces appetatur, qua stulti gaudent ut laudentur ab hominibus.

In epistola autem quinquagesima sexta mirificè de hac re disserit, Dioscorumq; vehementer obiurgat, & quidē quam alios soleat acerbius, quòd aliquid à se quæreret, ne id rogatus ignoraret indoctus, & hebes ab hominibus putaretur, *Quā enim (inquit) peruersè tu ipse nō ob aliud ad ea discenda qua inrrogas, raperis, nisi ut lauderis, aut non vitupereris ab hominibus: tã peruersè etiam nos putas in tua petitione, talibus causis allegatis, moueri. & utinā possemus efficere, ut tu quoq; tam inani atq; fallaci humana laudis bono minimè mouereris, cū tibi nos indicaremus non ad præstandum tibi, quod petis, quoniam hac de te scribis, sed ad te corrigendū moueri. Si inrrogatus quis nō responderit (inquis) indoctus & hebes putabitur. Quæro enim cur nō dixeris, qui nō respōderit indoctus & hebes manifestabitur: sed potiùs dixeris qui nō respōderit, indoctus & hebes putabitur: nisi, quia satis etiā ipse intelligis, eū qui talia nō responderit, nō esse indoctū*

Aug. epist.
16. ad Dios-
corum.

Liber secundus,

Et hebetem sed putari. At ego te admoneo, eum, qui talium putatorum linguis tanquam falcibus concidi timet, lignum esse aridum, Et ideo non putari tantum indocum et hebetem: sed verè esse atq; conuinci. At non alibi vberius, nec melius, quàm in lib. 5. de ciuitate Dei cap. 12. & sequentibus, & potissimum cap. 13. vbi ita exorditur, Nam sanius videt, qui Et amorem laudis vitium esse cognoscit. Quod nec poetam fugit Horatium, qui ait:

Laudis amore tumes? sunt certa piacula, quate

Ter purè lecto, poterunt recreare, libello.

Idemq; in carmine Lyrico ad reprimendam dominandi libidinem ita cecinit.

*Latiùs regnes aridum domando
Spiritus, quàm si Libyam remotis
Gadibus iungas, Et vterq; Pænus
Seruiat uni.*

Etcapite decimoquarto, cuius initium est, Huic igitur cupiditati melius resistitur sine dubitatione, quam ceditur. Tantò enim quisq; est Deo similior, quantò ab hac
immun-

Aug. lib. 5.
de ciuit. ca.
12. & sequen-
tibus.
Cap. 13.

Horat. lib. 1.
Epit. epitt.
1.

Horat. lib.
2. carmin.
ode. 2.

Aug. lib. 5.
de ciuit. ca.
14.

immunditia mundior, quæ in hac vita & si non funditus eradicatur ex corde, quia etiam bene proficientes animos tentare non cessat, saltem cupiditas gloriæ superetur dilectione iustitiæ, & amor humana laudis erubescat, & cedat amori veritatis.

Gloriæ cupiditas dilectione iustitiæ superanda.

Gregorius appetitum laudis humanæ ubiq; inter peccata enumerat, vt libro sexto moralium capite vigesimo septimo, & libro vltimo capite vltimo, & homilia quarta, & trigesima sexta in Euangelia. Idemque quomodò appeti possit exponit in libro vigesimo secundo moralium à capite sexto vsque ad vndecimum, & in noueno optimè sic ait, *Qua videlicet attestatione, quid nobis innuitur, nisi quod nobis magno metu, & circumspectione opus est, ne mens nostra unquam de suis laudibus vel tacita latetur? Quisquis enim quasi claritatē lunæ, famæ suæ magnitudinē conspicit, sibi in occulto mentis gaudium facit. Cui iste nisi auctori se prætulit, cuius dono, vt bene operaretur, percepit, & tamen in eius munere de gratia suæ laudis hilarescit? Despecto enim honore conditoris,*

Greg. lib. 6. Moral. c. 27. & lib. vlt. ca. vltimo, & hom. 4. & 36. in Euāg. Et lib. 2. Moral. à ca. 6. vsq; ad 11.

Inc. 9.

semetipsum plus amare conuincitur, cuius
præconijs latatur.

Quomodo
sancti viri
aliquando
gaudent de
sua bona o-
pinione.

Quamuis nonnunquã etiam sancti vi-
ri de bona sua opinione gaudeant, sed cum
per hanc ad meliora proficere audientes pẽ-
sant, nec iam de opinione sua, sed de proxi-
morum gaudent utilitate: quia aliud est fa-
uores querere, & aliud de profectibus exul-
tare. Quia in re necesse est, ut cum audien-
tium utilitati non proficit, mentem nostrã
fama laudabilis non eleuet, sed fatiget.
Cum enim humana lingue attestatione
laudamur, occulta pulsatione requirimur,
quid de nobis ipsis sentiamus: ut in hoc
humiles permaneamus. Superba etenim
mens, etiam cum de se falsa bona dicuntur,
exultat, quia non apud Deum qualiter vi-
uat, sed apud homines qualiter innotescat,
excogitat. Iudicium enim de se omnipoten-
tis Dei despiciens, & solummodo hominum
quarẽs, inter auditas laudes, extollitur, &
qui hoc solum quasierat, quasi de bratio
operis latatur. At contra si cor veraciter
humile est, bona quæ de se audit, aut mini-
me recognoscit, & quia falsa dicuntur

metuit: aut certè si adesse ea sibi veraciter
scit, eo ipso formidat, ne ab aeterna Dei re-
tributione sint perdita, quò hæc considerat
hominibus diuulgata, pauetq; vehementer,
ne spes futuri muneris in mercedem permutetur
transitorij fauoris. Qua ex re agitur,
ut electorum animus magno laudum suarum
igne crucietur, atq; ab omni torporis
sui rubigine, merore cogitationis excoquatur.
Cauta enim consideratione trepidat,
ne aut de his, in quibus laudatur, & non
sunt, maius Dei iudicium inueniat: aut de
his in quibus laudatur, & sunt, competens
premium perdat. Vnde plerunq; fit, ut si-
cut iniustus ex laude sua polluitur, ita vir
iustus audita sua laude purgetur. Nam
dùm bona, quæ egit, ab hominibus proferri
cognoscit, subtile contra se, ut dictum est,
extremi iudicij examen metuit, ac trepidus
ad conscientiam recurrit, & quidquid illic
inest reprehensibile, corrigit. Dùm enim bo-
na sua innotuisse formidat, subtilitatem
secuturi examinis pertimescens, si qua in
se mala occulta sunt, amputat, pauet
namq; si saltem talis Deo non ostenditur,

Prouer. 27.

qualis ab hominibus putatur, & neq̃ contentus est, ut in quo potuit innotescere, in hoc debeat remanere. Iam enim de bonis suis, quasi retributionem sibi factam aestimat, nisi eis, & alia, quæ ab hominibus nesciuntur, adiungat. Vnde benè per Salomonem dicitur. Sicut probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum: ita probatur homo ore laudantis. Argentum quippe vel aurum si reprobum est, igne consumitur, si probum verò, igne declaratur. Sic nimirum est & sensus operantis. Nam qualis sit in eo quod laudatur, ostenditur. Si enim se, auditis suis laudibus, extollit, quid iste aliud, quam aurum, vel argentum reprobum fuit, quem videlicet fornax lingua consumpsit? Si autem fauores suos audiens, ad superni iudicii considerationem redit: ac ne de his apud occultum arbitrum grauetur metuit: quasi ex purgationis igne ad magnitudinem claritatis excrescit, & unde incendium trepidationis sustinet, inde clarius fulget. Hæc egregie & diuine Gregorius.

Ambrosius quoq̃ ipsam appetentiam
gloriæ

glorię maximè fugiendam docet lib. I. of-
ficatorum, cap. 39. & lib. 6. in cap. 9. Euan-
gelij Lucę.

Amb. lib. I.
offic. cap. 39
& libro. 6.
comm. in. c.
9 Lucę.

Bernardus in illis verbis Apostoli, *Qui
gloriatur in domino gloriatur*: Sermone de
triplici gloria. Et sermone quarto super
cantica, inquit, *Si in te, & nō magis in Do-
mino gloriaris, propriam profectò, & nō do-
mini manum osculari conuinceris, quod
(iuxta beati Iob sententiam) est iniquitas
maxima, & negatio in Deum*. Idem asserit
sermone decimo tertio in cantica dicens:
*Quidquid hic fauoris captas, quod ad Deū
non retuleris, ipsi furaris*. Et in epistola de-
cima octaua ad Petrum Romanę Eccle-
się Cardinalem, quę incipit, cū totum
me dederō, sic ait, *Pudet nimirū grandi-
ter exultare, cū sentio in me venerari,
vel diligi, non quidem quod sum, sed quod
putor*. Neque enim ego tunc diligor, quan-
do sic diligor, sed nescio quid in me pro me,
quod non sum ego, imò, ut verius loquar,
non nescio, nam certissimè scio, quod nihil.
Nihil enim proculdubio est quidquid pu-
tatur & non est, porrò cū amatur quod

Bern. serm.
de triplici
gloria.
Et sermo 4.
super cant.
& 13.

Et in epist
18. ad Petr.
Cardinalē.

non est, sed esse putatur, non amor vel amās
nihil est, sed quod amatur. Mirandum sed
magis dolendum, quā mirandum, quod
id quod nihil est, amari potest. De uniuerſa
li vanitate inest nobis & velle laudari,
cū simus vituperabiles, & nolle laudare,
quos scimus esse laudabiles. Sed & hoc va-
num est, quod nostra plerunq; ignorantia
& tacetur quod est, & predicatur quod nō
est, quid ad ista dicemus? nisi quia vani fi-
lij hominum, mēdaces filij hominum in sta-
teris, ut decipiant ipsi de vanitate in id ip-
sum. Laudamur mendaciter, delectamur,
inaniter, ut & vani sint, qui laudantur,
& mendaces, qui laudant. Alij laudantur,
& ficti sunt, alij laudant, quod putant,
& falsi sunt. Alij utrorunq; praconijs glo-
riantur, & vani sunt.

Chrisost.
hom. 1. in c.
2.
Epist. 2. ad
Timor. &
hom. 17. in
Epist. ad Ro-
man. & 28.
in c. 3. Ioan.
& hom. 2.
in Epist. ad
Tit. in c. 1.

Chrisostomus, grauitē, & doctē idē
facit, & docet multis in locis in homilia
5. in cap. 2. secundae Timothei, & homi-
lia decima septima epistolae ad Romanos,
in caput decimum. Et in vigesima octaua
in caput tertium Ioannis. Et praefer-
tim in homilia secunda in commenta-

rijs epistolæ Pauli ad Titum in caput primum. Cuius quidem verba quia digna sunt memoria, & ad rem, quam agimus accommodatissima; gratum fuit ad longum in presenti referre. *Nihil est* (inquit) *quod huiusmodi vitia, perturbationesq; nō vitient & perimant.* Caterum quemadmodū venti quidē feri & immanes, cū in serenum irruerint pelagus, ipsum totū à fundo perturbant, adeo, ut, & arena sapius undis immisceatur: ita, & hæc perturbationes, cū in animam irruerint, cuncta permiscent: & quæ superiora erant, ad infima detrahunt, excacantq; mentis clarissimum lumen, atq; in primis gloria vāsana cupido. Nam pecunias quidem facile quisq; contemnet, dum id instituerit. Porro honoris esse negligentem, laudemq; non affectare multorum maximo labore indiget. Magnæ philosophia, & anima cuiusdam angelica, & quæ ipsum verticem cardinis cælestis attigerit, certum argumentum. Nullū enim profectò perniciosius vitium est, nulla magis violenta perturbatio, & quæ ita serime omnibus in locis obtineat, alibi amplius,

LIB. II. Liber secundus,

atq; alibi minus, ubiq; tamèn. Quomodo igitur ipsam superare poterimus, & si nõ penitus, tamen ex parte aliqua? Si in cælũ semper nostros defigamus obtutus, si Deum habeamus ante oculos, si cogitationes, sensũq; nostrum terrenis omnibus celsiorem facere studuerimus. Quoties te gloria desiderium tangit, sinem considera, & eam nihil esse reperies. Inspice quantum in se habeat detrimenti, quantis, qualibuscq; priuet bonis? Nam labores quidẽ subijisti, & pericula, dũ eã cõsequereris. Caterũ fructibus, premiisq; caruisti. Intuere quòd ingens sit turba malorum, eorumq; gloriã despice, unumquẽq; recogita, quis nam sit? & videbis ridiculã penitus rem, ànimaduertes eam confusione potius esse, quàm gloriam. Post hoc incælum attolle animum, atq; ad caelestes choros cogitatione subuehere, & cum boni aliquid agis, animaduerte quòd, & hominibus id oportet innotescere, utilitatis ipsorum gratia, non ipse tamen id appetas, quod & hominibus id oportet innotescere. Et quos, oro, inquiris inspectatores operis tui, quoties videri cupis, attende quòd hæc
Deus

Deus omnia inspicit, & protinus omnis illa concupiscentia extinguitur. Atollere ab humo, cœleste versa animo theatrum. Homines, & si in præsentiarum laudent, post modicū vituperabunt, inuidebunt, carpēt, & si hoc minimè fecerint, nihil tamen illi penitus proderunt, quem laudant. Et paulò post, Honore perfrueris, abijce illum, atq; ex animo prorsus elimina non ignorans ex huiusmodi te fieri debitorem. Qui enim fruitur honore mortali, ingentemq; ab hominibus consequitur gloriam, præter id quòd maioribus debitis obnoxius fit, in arrogantia sæpè tumorem, atque inanem gloriam tollitur, efficiturque hominum servus. Ista nos & ad principes, & ad subditos dicimus. Anima omnis, quæ honoris tenetur appetitu, & gloriam ab hominibus quarrit, non videbit regnum cœlorum. Non mea hac ratio est, à me ipso ista non loquor. Hæc verba Dei spiritus profert. Non videbit gloriam Dei, qui eiusmodi est, etiā si virtutis opus exerceat, receperunt enim (ait) mercedē suam, nihil profectò humana gloria vilius, nihil abiectius. Vnum igitur
intue-

Matthæi. 6.
& 6.

Liber secundus,

intueamur solum, ad id tota nostra dirigatur intentio, quo scilicet pacto Dei mereamur ore laudari. Si hoc intentum inspicimus humana semper omnia nihili aestimabimus, (ut non dicam non appetemus) parati semper, ea si ad sint despiciere, non secus, quam lutum, in auri compartione, renuentes.

Greg. Nazianz. orat.
10. de pauperum amore.
re.

Idem confirmat Gregorius Nazianzenus oratione, 16. de pauperum amore, & in qua re gloriandum sit ostendit, dicens, Ne gloriatur sapiens in sapientia sua, nec diuos in opibus suis, nec fortis in viribus suis, ne si ad summum quidem, partim sapientie, partim diuitiarum, partim potentie peruenerint. Ego verò ea, qua his consentanea sunt, adijciam, nec clarus, & celebris in gloria, nomenque splendore, nec qui incolumi valetudine est, in sanitate, nec pulcher in forma prestantia, nec iuuenis in iuuenilitate, nec (ut rem uno verbo complectar) in ulla alia re ex ijs, qua apud mortales laudi ducuntur, is, qui ea intumescit: verum qui gloriatur hac una in re gloriatur, quod Deum cognoscat, ac requirat, & calamitosorum vicem doleat, atque

que ad futuram vitam boni quidpiam sibi
recondat. Cetera enim omnia fluxa, & fra-
gilia sunt, ac, velut in calculorum ludo, alia
ad alios ianctantur, & transferuntur: nec
quidquam est ita possidetis proprium, quod
non vel temporis tractu finem capiat, vel
liuore ad alios traducatur. Hæc vero certa
& fixa sunt, nec unquam recedunt, ac
dilabuntur, nec spes eorum, qui fiduciam
in his collocarunt, frustrantur. Vnde in
carmine iambico decimo octauo de virtu-
te sic ait.

Idem carm.
18. Iambico
de virtute.

Mudana nanq, gloria, est ventus leuis.
Quod similiter egregie ostendit la reue-
renda & deuotissima vergine de Christo
Donna Battista de Genoua canonica re-
golare Lateranense, in primo tomo ope-
rum suorum in illis verbis Apostoli episto-
la prima ad Timotheum cap. 1. *Soli Deo
honor & gloria. Al solo Dio* (inquit) *si de-
ue ogni honor & gloria. Le altre perfec-
tioni benignamente partecipa conli suoi
cari, come el amore, la sapientia, la bon-
ta, & simili, cosi dimostra il signore dicen-
do. Estote perfecti, sicut & pater vester
caelestis*

Donna Ba-
tista da Ge-
noua in apé-
dice opera
e. 10. tom. I.

ad Tim. 1.

Match. 5.

Gloria sua
à niuno do
na iddio.

Ioan. 8.

Dona Batif-
rada Geno-
ua, in tract.
della vita
spirit. ca. 5:
tom. 3.
San Esaias
Abb. orat.
17. de mun-
di ab renfi-
ciat.

*cœlestis perfectus est. Si atte perfetti come
perfetto è il vostro padre cœleste. Ma della
gloria, non solamente a noi non ne da par-
te, ma a se stesso il mio amor in quanto
huomo, non se piglia punto, ma dice. Si
ego glorifico me ipsum, gloria mea, nihil
est. Si io cerco la gloria mea, la gloria mia
è vn bel niente. Et in vn altro luoco dice.
Ame ipso facio nihil, dame stesso facio nul-
la. Dimodo che sempre che lo diamo qual
si boglia persona, non hauendo le ochio à
Dio dalqual ogni bene procede, ma res-
tando in essa persona. Parmi si dica vna
bugia, per che ni vn bene puo nascere, se non
da vna causa sola. Idem dicit in trattate-
lo de lla' vita spirituale, cap. quinto in illis
verbis Pauli ad Galatas sexto. Qui se exis-
timat aliquid esse, cum nihil sit. Hoc
etiam confirmat beatus Esaias Abbas
in oratione de mundi abrenunciatio-
ne, quæ est decima septima, qui sic ait.
Qui verò gloriam hominum diligit, is vi-
tiorum expers esse non potest, sed emula-
tio, & inuidia habitant in eo, is animam
suam multis tentationibus exponit, &*

cor eius à demonibus conuulneratur, cum
explenda cupiditatis suæ locum non sem-
per inueniat: finis autem eius interitus.

Et tandem Boetius de consolatione li-
bro tertio prosa sexta, hoc ipsum expri-
mit dicens: *Gloria verò quàm fallax
sæpè, quàm turpis est.* Vnde non iniuria
Tragicus exclamat, *O gloria, gloria, in
millibus mortalium nihil aliud facta, ni-
si aurium inflatio magna.* Plures enim
magnum sæpè nomen falsis vulgi opi-
nionibus abstulerunt. Quo quid tur-
pius excogitari potest? Nam quæ falso
prædicantur, suis ipsi necesse est laudi-
bus erubescant. Quæ si etiam meritis
conquisitæ sint, quid tamen sapien-
tis adiecerunt conscientiæ, qui bo-
num suum non populari rumore, sed
conscientiæ veritate metitur? Opti-
mè etiam hoc ipsum docet Laurentius
Surius in vita sancti Barbatiani confes-
soris dicens. *Quid ergò nos miseri dictu-
ri, quid facturi in districto examine tre-
mendi iudicis sumus, qui & virtutes non
habemus, & tamen de meritorum excellètia*

Boet de cō
fol. li. 3. pro
sa. 6.

Laur. Sur.
in vita San-
Barbatiani
conf. to. 6.

ante humanos oculos superbimus? qui sanctitatem habere ante interni arbitri oculos nullo desiderio quarimus, & sanctitatis nomen apud humana iudicia nobis fallaciter usurpare gaudemus? Affectantes nimirum laudes hominum in semetipsis dissipāt fructus laborum. Cumq̃ se ostendere alienis oculis appetunt, ante diuina maiestatis intuitum damnant omne quod agunt. Perpendite fratres mei, quam miserabilis uacordia est, laboriose agere, & ab ore hominum laudibus inhiare: forti opere praeceptis caelestibus inservire, sed terrena retributionis premium querere. Sicut enim beatus ait Gregorius, qui pro virtute quā agit humanum fauorem desiderat, rem magni meriti vili pretio venalem portat. Vnde cœli regnum mereri potuit, inde famam transitorij fauoris querit. Intus ergo, fratres mei, intus seruanda sunt bona, quæ agimus, si ab interno iudice vicē recipere nostri operis expectamus. Hinc est, quod in Euāgelio veritas dicit. Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua, ut sit eleemosyna tua in abscondito, & Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

bi, hinc est, quod de electorum Ecclesia per Psalmistam dicitur. *Omnis gloria eius filia Regis ab intus* filia Regis, est sancta Ecclesia, quæ in bono est opere spiritualiū principū predicatione generata, quæ dū se in virtutibus sanctæ cōuersationis exercet, quia per hoc soli Deo placere studet, non foris gloriā, sed intus habet. Hinc Paulus ait, *gloria nostra hæc est, testimoniū consciētiæ nostræ*. Gloriā suā Apostolus testimoniū consciētiæ memorat, quia fauores oris alieni nō appetens, vitæ suæ gaudia extra semetipsū ponere ignorabat. Occultāda sūt ergo fratres charissimi, bona quæ agimus, ne hæc in huius vitæ itinere incautē portantes, latrocinatiū spirituū incursione perdamus.

Psalm. 44.

2: Coriat. 13

Idē videtur in sermone beati Petri Damiani de sancto Nicolao Episcopo Mirēsi & habetur, 8. tho. Aloysij Lipomani, & in Surio in vita eiusdē Nicolai, thom. 6. *Audi & breuiter (inquit) de honoribus. Ducem te constituerunt, & data est tibi facultas, ut miser sis, & amplius non quiescas. Cumulatur materia sollicitudinum, & inter arumnas cor ipsum exedentes, necesse*

S. Petr. Damian. serm. de s. Nicol. Episc. Aloys. Lipom: tomo, 8. Laur. sur. tomo. 6. in vita Nicol.

est vultum induere gaudiorū. Nunquid in honore sine dolore, in pralatione sine tribulatione, in sublimitate sine vanitate esse quis potest? Audi & de gloria. Si queris gloriā, omnibus invidia semina prabuiſti: inflatus es, & vētilatorio spiritu plenus diſrūperis: nec attendis quot te ſequātur: ſed quot præcedant. Cōglomerantur omnes ad detrahēdū tibi: ad male dicēdū, linguas acuunt: & argutiſſimus es, ſi vel linguā vel manū inuidorū poſſis euadere. Ecce vnde glorioſus eſſe volebas, in gloriuſ eſſe cōvinceris. Nullū enim inexorabilius perſequitur multitudo, quā illum qui ſibi multitudinis arrogat principatum.

Sur in vita
S. Mariæ Æ
giptiacæ to
mo, 2.

Et in vita beatæ Mariæ ægiptiacæ idē Surius hoc ipſum dicit conſuetudinē cuiuſdā antiqui monaſterij & illorū ſanctorum patrū oſtēdens, dicens. Hic eſt itaq; huius monaſterij canon, & ita perfectē & optimē cuſtodiebatur. Vnuſquiſq; enim, vt dictū eſt, per ſolitudinē Deo iungebatur, & in ſemetipſo decertabat, ne hominibus placeret, ſed ſoli Deo. Illa enim, quæ propter homines ſūt, vt hominibus placeant, aguntur, & nō ſolū

solum non proderunt facientibus, sed multo damno talia agentibus efficiuntur obnoxia.

Nilus Monachus de intereptione sanctorum patrum qui erant in regione Sinæ, hoc etiam refert, ut habetur in Surio, tom. I. dicens. *Sibi autem & inter se inuicem prohibent perfectiores unam simul gloriam, & superbiam, iubentes eas cauere non secus ac petras quæ latent in mari propè portum, ut quæ post multum laborem navigationis ferunt ad extremum, & graue periculum eos, qui in maximis vitiorum fluctibus, & tempestate immundarum cogitationum, nauem nequaquam fregerunt. Multi enim, qui nequaquam fracti fuerant insultibus tentationum, sed totum cursum illasi confecerunt, cum sæpè post victoriam confidissent habitui eorum, quæ rectè gesserant, aut in eos, qui se videbatur negligētius gerere, se erexissent, ceciderunt casu lachrymabili. Nam priuat quidem fortasse vana gloria ijs mercedibus, quæ dantur propter laborem, & facit operationem, ijs, qui laborant inutile, est autem cum damno arrogantia, ac superbia, & nouit magnum conciliare periculum, ut quæ Deum inficietur esse honestarum*

Nilus Monach. de intereptione sanctorum patrum Sinæ in Surio in vita eorum tom. I.

Unusquisque
in impio dilu
cipulo. et
per se
in mem
obis
q. a. ni

rerum cooperatorem: & rerū rectè gestarū sibi adscribat potestatem. Atq; de illis quidē sic dicit propheta. Qui congregat mercedes, congregat in dolum perforatū, ut quæ nōdum iniiciantur, & iam effluant, quæ nō diu mancant in dolo, sed mōx edolio percurrāt: talis est enim vanagloria. Habet interitū, qui cū lucro cōcurrit, ut quæ in ipso opere debeat id, quod ex eo redit.

De sancta Syncretice, legitur in libro qui communi vocabulo, vitas patrum, nuncupatur auctore diuo Hieronimo, in libello qui incipit, quod per ostentationem nihil fieri debeat, quod dixisset hæc admirabilia verba. *Sicut thesaurus manifestus citò expanditur, ita & virtus qualibet, cū innotuerit, vel publicata fuerit exterminabitur. Sicut ergò cera exsoluitur à facie ignis, ita & anima laudibus inanitur, & amittit virtutis rigorem, seu fulgorem. Dixit iterum. Sicut impossibile est uno eodemq; tempore, & herbam esse, & semen, ita impossibile est, ut secularem gloriam habentes cælestem faciant fructum.* Et in libro Aureo (qui, collationes patrum

Vitas patrū
in lib. qui in
cipit, quod
per ostenta
tionem ni
hil fieri de
beat in. 2. p.

trum nominatur, auctore Ioanne Eremita, qui & Cassianus dicitur) grauissimè, & doctissimè de hac ipsa materia agitur, in 11. libr. de spiritu Cænodoxiæ, quam nos vanam, siue inanem gloriam vocamus, vbi perspicuè natura huius appetitus gloriæ, & lethiferi morbi ostenditur: & quantum nos cauere à laude, & humana gloria debeamus: ne opera nostra gloriæ vanitatis contagio maculentur. Vbi in cap. 2. & 3. Sic ait. *Non solum enim ut cetera vitia in parte carnali, sed etiā in spirituali pulsat subtiliore se nequitia ingerens mēti, ita ut qui non potuerint carnalibus vitijs decipi, spiritualibus successibus acrius sauciētur. Tantōq; est perniciosior ad consiliū, quanto obscurior ad cauēdū. Omnium nāq; vitiorū manifestior, apertiorq; congressus est. habituq; & persona mutata, sub virtutū specie victorē confodere, & iugulare perēptat. Nā & in habitu, & in forma, in incessu, in voce, in opere, in vigilijs, in ieiunijs, in oratione, in remotione, in lectione, in sciētia, in taciturnitate, in obediētia, in humilitate, in longinquitate militē Ghristi vulnere conatur:*

Collatio-
nes patrum
libro. 11. de
spiritu Cæ-
nodxiæ,

Cap. 2. & 3.

Liber primus,

Et velut quidā perniciosissimus scopulus
tumentibus undis obiectus, improvisū, ac
miserabile naufragiū. Secūdo nauigantibus
veto, dū nō cauetur, nec prouidetur, impor-
tat. Et in cap. 18. remedia quibus ipsam va-
nā gloriā vitare possimus adducit, dicens.
Ideoq; athleta Christi, qui verū, ac spiritua-
lem agonē legitimè certare desiderat, hanc
multiformē, variāq; bestiam omnimodis su-
perare festinet. Quā nobis ex omni parte ve-
lut multiplicē nequitia occurrētē tali reme-
dio poterimus euadere, ut cogitantes illud
Dauidicū elogiū. Dominus dissipauit ossa
eorū qui hominibus placent, primitus nihil
proposito vanitatis. Et inanis glorie cape sē-
de gratia nosmetipsos facere permittamus.
Deinde ea quae bono initio fecerimus: obser-
uatione simili custodire nitamur: ne omnes
laborū nostrorū fructus post irrepens Cano-
doxia morbus euacuet. Quidquid etiam in
cōuersatione fratrum minimè cōmunis vsus
recipit, vel exercet, omni studio, ut iactantiae
deditū declinemus, Et ea quae nos possunt in-
ter ceteros nobiles reddere, ac veluti solis fa-
ciētibus laus apud homines sit cōquirenda,
vitemus. His enim vel maximè in indicijs, Ca-

nodoxia lethale cōtagiū nobis inharere mōs
 trahitur. Quod facile poterimus effugere, si
 cōsideremus, nō solum fructū laborū nostro-
 rū nos penitus amissuros, quoscunq; Cano-
 doxia proposito fecerimus: sed etiā reos mag-
 ni criminis factos aeterna supplicia (velut sa-
 crilegos) soluturos, ut potē qui ad iniuriam
 Dei, opus, quod eius obtētū nos oportuit age-
 re, hominum gratia maluimus exercere, ab
 eo, qui occultorū est cōsciū, homines Deo, &
 gloriā mūdi gloria domini pratulisse cōuicti.
 Sed nō necesse habemus, aut plures, aut lo-
 cupletiores testes querere. Nemo est enim
 ex taliū numero, qui disētiat. Rationi verō
 quā sit hoc valde cōlētaneū, res ipsa indicat.
 Omnis enim virtus (ut praeclare ait Arist.
 2. Eth. cap. 3.) suū habet finē, qui opera re-
 ferat: qui, si desit, nullum est opus virtutis.
 Quemadmodū, cū vir fortis intrepidē
 se se periculis obijcit, honestate ipsa duci-
 tur: (ea est enim virtutū omnium finis,
 & scopus) quōd si aliō oculos conijceret,
 videri quidem fortis posset, sed non esset.
 Cice. in 2. de finib. latē probat aduersus Epi-
 cureos, nō esse virtutis opera, quae propter
 voluptatem, aut alias causas fiant: solam-

Arist. 2. Eth.
 cap. 3.

Cicer. in 2.
 de finibus.

que honestatem in agendo esse spectandā. Si igitur, prius quam gloriæ desiderio ad egregias res efficiendas incitetur, iam recedit ab honestate, & eò in agendo respicit, quò virtus ipsa respicere vetabat. Vult enim virtus ut sui amore, ac splendore capiamur, atqui gloriam intuetur, eiusque studio ad bene agendum rapitur, profitetur omnino se fuisse cessaturum, nisi gloriam inde speraret. Rēctēque Aristoteles lib. 3. Topicorum cap. 3. *Ea propter gloriam fieri, dicit, quæ minimè fierent, si in notitiam hominum ventura non essent.* Quare iure & meritò in tertio Ethicorum cap. 8. *Negat eos qui infamia, laudisve causa pericula subeunt, fortes esse, quales apud Homerum Hector, Diomedesq; memorantur. Non enim (inquit) necessitate, sed quia res est honesta, fortem esse oportet.* At enim præter virtutes morales habemus Christiani charitatem diuinitus datam, quæ iubet ut Deum amemus, eumq; otij, ac negotij nostri finem faciamus. Qui se in Apocalypseo initio, alpha, & omega esse profitetur. Quò fit,

Arist lib. 3.
Top. cap. 3.

Arist. 3. Ethic.
cap. 8.

Apocal. 1.

ut

vt si quis virtutes has humanas amaret, & in eis se omni tempore exerceret: nec ad Deum vnquam referretur ab hominis officio, & à virtute efficeretur alienus. At ego virtutem potissimum, & Deum in bonis operibus spectari volo, eaque facerem & si nullam gloriam sperarem. Sed video laudem cum ipso opere coniunctam, quid vetat eam quòque obiter appetere, atque captare? vetat ipsa natura rei. Vetat ipsa ratio virtutis. Nā quæro ex te, vtrū eam laudē propter se ipsam appetas, in eaquē sis, an aliū ad finem? si quidē ad aliū finē non tū iam de laude ipsa, quam de fine iudicandum est, vti paulò post differemus. Si verò in ea tantū acquiescas, neque pergen-
dū porrò putes, vide quā iniquus iudex, animaduerte quā meritò accuteris. Non ambiges opinor nihil esse appetendum, nisi quatenus bonum est. Tum illud ultro dabis in vitio esse, qui aliter quidquā optat, quā optari debeat. Itaque si quis pharmacum, quod solius sanitatis gratia sumitur, propter se ipsum amaret, dignus reprehensione videretur. Nec sanē im-

Laus huma-
na non ap-
petenda.

meritò, naturam enim rerum peruerteret. Bona igitur externa non erunt appetibilia, nisi quatenus bona sunt. At explicatum est satis, non esse ob aliud bona, nisi quòd adiumento sunt ad virtutem, & ad foelicitatem. Ergò cum bonum in se non habeant, nisi vt ad virtutem referuntur, non sunt per se optanda, sed virtutis, & foelicitatis gratia. Gloriam, & laudem de genere externorum bonorum esse, negari non potest. Qui igitur in gloria conquiescit, qui laudem per se ipsam, hoc est nullo alio sine constituto, exponit, contra ius, & fas, rerum peruersionem inducit, corrupteque iudicat: facit enim per se bonum, quod non est, nisi gratia alterius. Accedit quod Augustinus lib. i. de doctrina Christiana, cap. 4. & sequentibus, solum Deum docet propter se amandum, solo Deo fruendum, cæteris omnibus non fruendum, sed vtendum, ita vt non gratia sui amentur, sed eius, quod propter se amamus, obtinendi Atque hanc esse hominum cæcitatē, & peruersitatē quòd fruēdis vtuntur, & fruuntur vtendis. Cùm neque nos quidem met ipsos,

Gloria, & laus de genere bonorum externorum sunt Nunquam per se optanda, nisi propter virtutem.

Aug. lib. i. de doctrin. Christ. c. 4.

ipſos, propter nos, amare debeamus.

Sed video Auguſtino contra obijci poſſe id, quod nemo inficiatur. Virtutes ſui ipſarū cauſa eſſe expetendas, mihi verò voluptatem, quæ in bonis corporis numeratur, & externum bonum quodammodo eſt, propter ſe ab omnibus quæri. Vt enim ait Ariſtoteles, 10. Ethicorum, cap. 2. Ne-

Ariſt. 10. Ethic. cap. 2.

minem rogamus cuius nam gratia percipiat voluptatem? eſt enim per ſe expetibilis. Ac vt pro Auguſtino prius reſpondeam, animaduertere oportet, aliud eſſe aliquid per ſe appeti, aliud propter ſe, quāvis proxima ſint hæc duo, & nos quoque hoc loco altero pro altero uſi ſumus. Id per ſe appetitur, quod non per accidens, ſed vt tale eſt appetitur.

Appeti aliquid per ſe, propter ſe, quomodo diſcrant.

Quemadmodum Ariſtoteles ſecundo philoſophicorum, capite tertio docet, ſtatuarium, cauſam eſſe per ſe ſtatuae, quia eam vt ſtatuarium eſt, efficit. Polycletum verò, aut hominem cauſam eſſe per accidens.

Ariſt. philoſ. cap. 3.

Propter ſe autem id propriè quæritur, in quo ſiſtit, & quieſcit ſollicitudo quærentis. Itaque multa per ſe amari poſſunt.

vt virtutes, vt disciplinæ, quia dignæ sunt, vt quatenus tales sunt, amentur. Sed vnus tantum Deus propter se est diligendus, quia nulla alia re appetitio nostra sisti, terminarique debet. Quam loquendi rationem, & proprietatem Augustinus vbiq̃ue subtilis, & sui similis, eo loco secutus est. Sed quoniam inualuit consuetudo longa, & inueterata, vt nonnulla etiam, præter Deum, propter se expetenda dicantur, intelligamus duplicem in simplici verbo latere intelligentiam. Propter se enim idē est, ac, non propter aliud. At aliud referri ad finem potest, vt propter se hoc valeat, non propter alium finem. Quomodo vere negauit Augustinus quidquam, præter Deum, esse propter se amandum, est enim Deus nobis, tanquam omnium bonorum nostrorum finis, ante oculos ponendus. Et ita idem ipse accepit lib. 13. de Trinitate cap. 8. cum ait, virtutes propter solam beatitudinem amari. Potest etiam aliud ad externa cōmoda, & ad illecebras referri, quibus homines ad appetendum incitantur. Atque hoc pacto, negant omnes propter

Aug lib. 13.
de Trinitate
cap. 8.

ter se amandā esse pecuniā. Amatur enim propter aliud, hoc est, gratia emolumentum quod ex ea percipitur. Quod si abesset, non pluris aurum haberet, quam æs, aut lignum, aut saxum. At virtutes, & doctrinæ propter se ipsas quærantur, quia sunt naturæ maximè accommodatæ, & dignæ quæ per se amentur, etiam si nihil ex eis fructus, aut utilitatis decerperetur. Huius rei auctor est Aristoteles primo Ethicorum capite septimo. Idemque tertio Topicorum, capite primo. *Amicitia*, inquit, *propter se expetenda est, & si nihil aliud nobis ab ea esse debeat*. Et capite tertio ait, *Honorabile propter se est, quod cum nihil aliud debeat esse, propter se eligimus*. Nec dissentit Marcus Tullius, ita enim inquit in secundo de finibus. *Honestum est quod detracta omni utilitate, sine ullis premijs, fructibus ve, per se ipsum iure potest laudari*. Quod autem ad voluptatē attinet, nego illam gratia sui esse expetendam, nisi de suprema, illa verba fiant, quæ ex perspicua Dei cognitione capitur. Nam quod ex Aristotele adduximus, argumentum est

Arist. Eth.
cap. 7. & lib.
3. Topicor.
cap. 1. & 6.

Cicer. in 2.
lib. de finib.

Honestum
quid sit.

Eudoxi, quem eo loco reprehendit, quòd temerè, & imprudenter finem bonorum in voluptate collocaret. Quod quidem

1. Ethic. c. 5. num esse dicit, 1. Ethicorum, cap. 5. voluptas igitur gratia operis expetenda est, & quòd illud iuuet perfectumq; reddat, vt ait

10. Eth. c. 4. Aristoteles, 10. Ethicor. cap. 4. & quòd ita natura comparatum est vt in labore semper esse nequeamus, sed otio & quiete, & voluptate recreari necesse sit, vt integris viribus ad negotia redeamus. Non enim ad delitias, sed ad laborem, non ad otium, sed ad negotium, non ad voluptatem, sed ad honestatem nati sumus. Verissimùmq; est illud quod Iob cap. 5. legimus. *Homo nascitur ad laborem, & avis ad volatum.*

Quarè grauissimè, & elegantissimè Aristoteles in postremo libro ad Nicomachum, cap. 6. *Studere* (inquit) *& laborare gratia ioci, stultum profectò, nimisq; puerile esse videtur. Iocari verò vt studeas, secundũ sententiam Anacharsidis, rectè se habere videtur. Locus enim requieti similis est, atq; cum continuè nequeant homines laborare, indi-*

gent

Iob, 5.

Arist. in postremo ad Nicomachum, cap. 6,

gent requiete. Non est igitur ipsa requies finis, ut Epicurus & Democritus voluerunt. Idq; testatur Lucretius Epicureus in, 2. lib. de rerum natura, ubi duminanes hominū cupiditates, luxuriosasq; delitias vituperat. Hæc inquit.

Lucretius
carus in, 2.
lib. de rerū
natur.

*Omiseras hominum mentes, o pectora
cæca,*

*Qualibus in tenebris vitæ, quantisque
periculis*

*Degitur hoc aui, quodcūq; est, non ne
videtis*

*Nihil aliud sibi naturam latrare, nisi,
ut quæ*

*Corpore seiunctus dolor absit? mente
fruat?*

Iucundo sensu, cura semota metuq;

Sed tamen requies fit gratia operationis. Sed hæc secunda ratio, & si est illa quidem necessaria, tamen, quia ex natura bonorum externorum petita est, tertiam, quæ propria sit gloriæ addamus.

Illud est per se appetendū, quod ad perfectionem hominis attinet, eius autē perfectioni nō in eo posita est quod ipse ab alijs
cog-

cognoscatur, sed in eo potius, quod ipse cognoscat. Non est ergo per se appetenda gloria.

Deus auctor
omnium bono-
rum.

Ioan. 15.

2. Corint. 3.

1. Cor. 4.

Bern. serm.
13. in cant.
& epist. 126
ad Episcop.
Aquitaniae:
Luc. 2.

Præterea, gloria ut laus quædam est, & prædicatio, virtuti debetur, virtutum autem omnium, & totius honestatis auctor est Deus, bonorum Oceanus, & origo, & fons. Nam nobis quid aliud dici potest, quam quod est apud Ioannem, 15. cap. *Sine me nihil potestis facere?* Et secunda Corinthiorum, cap. 3. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Et, 1. Corinthiorum, cap. 4. *Quid habes quod non accepisti?* Itaque laudari non possumus, nisi quod Deo vocanti, & excitanti assentimur, eumque (quantum est situm in nobis) quasi adiuuamus. Quamvis id quoque, diuini muneris est. Relinquitur ergo vnius Dei esse propriè gloriam, soli quoque reddendam, quod elegantissimè confirmat Bernardus sermone, 13. in cantica. Et epistola, 126. ad Episcopos Aquitaniae. Idem quoque; cœlo delapsa multitudo cœlestis exercitus, Luc. 2. docuit. *Gloria, inquit, in excelsis Deo, hæc*
quæ

quæ Dei propria est, Deo tribuatur, hominibus autem bonæ voluntatis, pax. Et apertius Apostolus, 1. ad Timotheum, 1. *Regi autem seculorum immortalis, & invisibili Deo honor, & gloria, in secula seculorum.*

1. Tim, 1,

Ac ut servus si, quod heri est, accipiat nèque in illius emolumentum vertat, meritò ei succenseat herus, ita qui gloriam per se appetit, nèque in Deum, aut in finem Deo gratum refert, in eius, quem bonis suis quasi defraudat, offensionem incurrat necesse est. Id, ex Pharisei illius exemplo, satis intelligitur, qui Lucæ decimo octavo. Gloriam sibi tribuebat, quam fortasse dignus fuerat ab alijs, ut acciperet, meritòque illum Deus, & homines ridebant ita se se iactantem. *Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut ceteri homines raptores, iniusti, adulteri, velut etiam hic publicanus. Ieiuno bis in Sabbatho, decimas do omnium quæ possideo.* At quàm præclara opera commemorat, quàm dignus laude, si ea, uti voce præferebat, re vera Deo accepta retulisset: nec

Lucæ. 18.

M

sibi

sibi gloriam, sed ei, cui gratias agit, quæ
 fuisset. Imo verò cum quisquam diuitijs,
 aut potentia superbit, nec Deum agnoscit
 auctorem, quia sibi, quod alienum est,
 arrogat: magnis exemplis Deus iniuriam
 vlciscitur suam. Vtin Rege Babylonis, Da-
 nielis. capite quarto videmus. Quem eo-
 dem die opibus, potentia, imperio, ho-
 nore spoliauit. Septemque annis syluis
 cultu, ac victu ferino viuere coegit, do-
 nec gloriam Deo reddidit, quam sibi per
 summam impudentiam, & iniquitatem
 vendicarat. Et Lucas in actibus Aposto-
 lorum, cap. 12. commemorat Herodem
 Regem ab angelo occisum, eo quòd non
 dedisset honorem Deo, adeò verum est
 illud Esaïæ, 42. *Gloriam meam alteri non
 dabo.*

Præterea si magnorum criminum effe-
 ctus est obnoxius coram Deo, duplicique
 poena mulctandus, qui terrenam proximi
 sui substantiam furtiuè surripit, vel violen-
 ter extorquet, quanti sceleris arbitrandus
 est reus, quali ve animaduersione in hoc
 sæculo pariter, & in futuro æquissimè fe-
 rien-

niendus, qui diuinum furari præsumit honorem? & quod solius est Dei sibi ipse iniquiter vindicare conatur?

Sanè huiusmodi tenebrarum principē Esaia. 14. imitatur, qui testante propheta in corde suo ausus est dicere. *In cælum ascendam, super astra cæli exaltabo solium meum, sedabo in monte testamēti in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo.* Imitatur in-

quam illum, qui dominum Iesum Dei filium dum tentare auderet, vniuersam mundi exhibuit gloriam, atque ab eodem se adorari poposcit, dicens. Math. 4. *Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraueris me.* Vnde illico percussus audiuit: *Vade retrò Satana.*

Scriptum est, Deum tuum adorabis, & illi soli seruiēs. Illius quippe temeritatem repulit sanctarum auctoritate scripturarum, & quem adorare debeamus, cui ve nostræ seruitutis obsequium impendere, illum reprimendo nos docuit. Gloriam temporalem appetinō licet Non igitur licet nobis in hac peregrinatione honorem appetere, non licet (inquam) gloriam temporalem

1. Tim. 1.

ambire, cū scriptum sit. *Regi saeculorum immortalis, & inuisibili soli Deo honor, & gloria in saecula saeculorum Amen.*

Nempe nescit Deū, & semetipsum prorsus ignorat, qui ante oculos hominum honorabilis apparere desiderat. Vtique si sciret Deum, à quo omnia, per quem omnia, & in quo omnia, qui vniuersa, quae sunt, fecit ex nihilo, cuius cuncta famulantur arbitrio, & quem Angelorum, Archangelorumque innumerabilis colit exercitus, ipsi soli deferri concupisceret, ipsumq; corde venerando, & ore laudando timeret.

Deniq; si semetipsum agnosceret, profecto se humiliando deprimeret: neq; praesui cordis confusione, oculos ad coelum leuare praesumeret, quemadmodum publicanus ille euangelicus, qui reatus sui compunctione perterritus pectus suum percutiendo dicebat.

Luc. 18.

Deus propitius esto mihi peccatori. Non enim potest non genere, neq; honorem, & gloriam praetereuntem non fugere, qui propriae infirmitatis est conscius, propriaeque conditionis est ignarus. Quomodo (quæso) valet se continere

à gemitu, qui mentis oculos in semetipsum reflectens videt se densissimis ignorantie reuolutum in tenebris, diuersarum cupiditatum irretitum vinculis, noxiarum cogitationum agitatum procellis, varijs tentationum perturbatum generibus, atque innumerabilium delictorum vinculis astrictum, qua (inquam) ratione humanæ laudis, & humanæ gloriæ gaudebit attolli fauoribus, quisquis conditionis suæ initium considerare studet, & finem? Sanè homo in peccatis natus de vilissimo conceptus est semine, productusque in lucem in huius peregrinationis calamitatibus plorando se intuetur astrictum. In ipso siquidem sui ortus primordio, sicut rationis vsu caret, ita sensuum, membrorumq; officio, adeò vt alieno in omnibus indigeat suffragio gubernari. Nullum profectò inter quadrupedia, atque reptilia ad se tuendum illo minus est validum, & ad se nutriendum illo minus est aptum, atque ad se mouendum minus est forte. Si esurit, si sitit, si dolet, si patitur, si aliquo naturæ solatio eget, vagiendo lachrymas fundit. Nā

Psal. 50.

Liber primus,

necessitatum suarum eiulatus, & fletus indices esse probantur, sicque fit ut pedetentim crescente eadem corporis magnitudine pariter augeatur & poena, multiplicentur æumnæ, passiones crebrescant, ingeminentur mala, incommoda grauiora emergant, donec suprema veniat dies, in qua, (velit, nolit) debitum humanæ conditionis exoluat. In illa quippè die, quàm vana omnis corporis pulchritudo, quàmque fallax sit sæculi huius prosperitas, & gloria, absque rationis ambiguitate percipitur? Nam repente totius corporis elegantia, faciei decor, flos iuventutis, incolumitatis bonum surripitur, caligat quòque visus, auditus obturatur, odoratus deficit, amittitur gustus, languet attactus, membrorumque cæterorum debilitatur vsus, atque vno, eodemque momento vniuersa corporis species, tanquam arbor pulcherrima, fructus, florùmque amænitate fecunda præciditur, & efficitur, quod paulo antea mouebatur, diligebatur, amplexabatur, cadauer fætidissimum, vi-
fui

fui horribile, exercitationi immobile, plenum squalore, pallore respersum non reservationi, sed etiam ab amicis, & propinquis voluntariè sepulturæ traddendum.

Porro humani corporis conditionē, prosperitatem, & finem dominus innuare volens, inquit ad prophetam. *Clama, & dixit: quid clamabo?* Et dominus iterum. *Omnis caro fenum, & omnis gloria eius tanquam flos feni, exiccatum est fenum, quia spiritus domini sufflauit in eo.* Verè exiccatum est fenum, & verè fenum est populus. Nempè quem àdmodum exiccato feno marcescit ipsius feni pulchritudo, florumque redolentia, ita deficiente humano corpore, mundana illi deficit gloria, vestimentorum cultus, gemmarum pompa, diuitiarum iactantia, generosa soboles, popularis fauor, dignitatum fastus, regni ambitio, imperandi auctoritas, præsentium eminentia, atque dominantium honor. Tunc quippè luce clariùs patet, quàm breue id fuit quod repentè transijt, quàm contemptibile quod in puncto aruit, quā

Isai. 40.

detestabile quod mors abstulit, quàm ve
instabile quod velut vmbra aufugit, tunc
(inquam) carnalium amatoribus volupta
tum terrenarùmque cupidis facultatum,
ac apparentium honorum, & gloriæ hu
manę sectatoribus innata clamat ratio, vt
quàm diu viuunt, & operari licet, sapiant
sæculi istius vitare fallacias: intelligāt quò
que qualiter Deo seruiendo, spirituales va
leant præbere delicias, & veram gloriam:
atq; in sensu cordis studeant, quæ præpara
ta sunt impijs, æterna providere, & deuita
re supplicia, quamòbrem beati proculdu
bio illi censendi sunt, in quorum cordibus
splendor gratiæ cœlestis effulgens fugat
tenebras, & lumen Dei, sui que cognitio
nem infundit: ij proculdubio quàm diu in
hoc lumine, veritatis agnoscunt lumē, nèc
vitæ huius irretiuntur blanditijs, nèque cu
iuscùnque dignitatis, aut gloria humana,
vel laude hominum, & honore subuertun
tur illecebris.

Est enim maximę infidelitatis indicium
in hoc ærumnosæ perègrinationis decur
su de quotidianis laboribus, vel de sangui
ne,

ne, & nobilitate, de scientia, de diuitijs, & similibus spreta Dei gloria, laudes expectare humanas. Cùm scriptum sit. *Deus dissipauit omnia ossa eorum, qui hominibus placeant, confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos.* Nempè qui huiusmodi errore ducuntur à fide alieni arbitrandi sunt, quemadmodum dominus noster Iesus Christus Pharisæis protestatus est. *Quòmodo, inquit. Potestis vos credere, qui gloriam ab invicem accipitis, & gloriam quæ à solo Deo est, non quaritis?* Non enim conuenire potest vt quis honorem Dei, & sui quærat. Sibi hæc omnino aduersantur. Per tumorem enim mentis sibi ipsis, quod Dei est proprium, vendicare conantur. Et licet multa quidem beneficia, innumerabiliq; dona, tam corporalia, quàm spiritualia diuinam bonitatem gratis hominibus contulisse perspicuum, atque notissimum est, nusquam verò in sacris legitur voluminibus honorem suum, & gloriam dominum præstitisse mortalibus. *Videte (inquit idē per Moysen.) Quod ego sim solus, & non est alius prater me. Ego occidam, & viuere*

Psal. 52.

Ioan. 5.

Deut. 32.

faciam, percutiam, & ego sanabo, & non est qui de manu mea possit eruere. Per prophetam quoque alium audi quid dicat. Ego dominus (ait) & non est alter formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum, ego dominus faciens hæc omnia. Quum igitur proprium elati cordis sit velle præesse: humanam ardentissimè appetere gloriam: sibi quod aliorum est honoris, laudis, commendationis, & famæ arrogare: atque loquaci, & mendaci interdum assertione propalare, quæ sibi ad decus & laudem provenire diiudicat: euidentissimè patet omnia hæc vniuersali domino, eiusque gloriæ esse contraria. Ipse namque solus est extolendus laudibus, veneratione colendus, exorandus precibus, quotidianis virtutum exercitijs placandus, amplectendus votis, totisque animæ viribus diligendus.

Vndè si totus honor, & gloria Deo tribuitur (cuius profectò est) quæ, oro, portio de eodem debetur homini? Attamen si fortè aliquid agat, quod sit laude dignum, id prorsus non est suum, neque
valet

valet ex se, sed ex singulari dono ipsius, qui dedit illi, vt possit. Ipsum donorum largitorem audiamus dicentem Ioannis decimo quinto. *Sicut palmes non potest* Ioan. 15.
ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis, quia
sine me nihil potestis facere. Paulum quoque Apostolum eadem confitentem intelligamus. *Non possumus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Idemque. *Quid enim habes quod non accepisti? Et si accepisti quid gloriaris, quasi non acceperis?* Porro qui, quod habet, accepit, illi vtique debet honorem exhibere, & gloriam, à quo habet quod habet. 2. Corint. 3.

Quamobrè non sine detrimento nostro atq; diuini honoris præiudicio possumus quidquam tractare de nostro, quàm nedum laudabilia opera (si qua nobis sunt) verùm etiam nos non sumus nostri, sed illius à quo facti sumus, per quem sustentamur in, quo viuimus, de cuius bonitatis plenitudine gratis percepimus gratiam, qua operante, & cooperan-

te perficere valuimus bonum, quod egimus: cuius etiam lauacro mundati, pretiòque gratificati, atque redempti sumus.

1. Corint. 6.

Dicente Apostolo. *Empti enim estis pratio magno, glorificate, & portate Deum in cordibus vestris. Glorificate*, ait, *Deum*, non vos. Quid verò mirum, si Deum glorificare debemus, non nos, quum ipse vnigenitus Dei filius dominus noster Iesus Christus de se ipso dicat? *Ego non quero gloria meam, est qui quærat, & iudicet. Si ego glorifico me ipsum, gloria mea nihil est, est pater meus qui glorificat me, quem vos dicitis, quia Deus vester est.* Et idem. *Pater* (inquit) *venit hora clarifica filium tuum, ut & filius tuus clarificet te: clarificame tu pater apud te metipsum claritate, quam habui, prius quàm mundus esset apud te.* Nusquàm reperiemus dominum nostrum Iesum Christum glorificasse se ipsum, sed semper gloriam referre patri: quàmuis patris honor, & gloria sit etiam filij, qui est coæternus, consubstantialis, & coequalis ei, qui initialiter genuit illum. Pudeat itaque hominem, qui est terra & cinis, putredo,

Ioan. 8.

Ioan. 17.

do, & vermis, se extollere: & in præfenti
 sæculo gloriam quærere? quum ille qui
 Deus est, in diebus carnis suæ, quamdiu cū
 hominibus cōuersatus est omne humilita-
 tis exemplum, voluntariumque honoris,
 ac mundi contemptum in habitu, in ser-
 mone, in moribus, & in omni sua conuer-
 satione exhibuit: vt suis daret formam vir-
 tutis, discerentque ab illo non appetere
 honoris, & gloriæ mundanæ altitudinem,
 quæ elatos deiecit in profundum abissi:
 sed humilitatis viam, quæ vtrique in futuro
 humiles exaltat in cœlis. Huius itaque spi-
 ritualis disciplinæ eruditus magisterio do-
 mini nostri præcursor, quum tantæ esset
 sanctitatis, vt Christus existimaretur à mul-
 tis, interrogatusque vtrum esse Helias? an
 Propheta? noluit affirmare, quod illi erat
 honoris, aut famæ, sed tantum: *Ego* (in-
 quit) *vox clamantis in deserto, parate viam*
domini. Quid hac responsione humilior?
 & quid verius? testimonium verò domi-
 no perhibens, omnemque illi honorem,
 & gloriam reddere volens ait. *Qui post me*
venturus est, ipse est qui ante me factus
est,

Ioann. 3.

est, cuius ego non sum dignus, ut solvam
 eius corrigiam calceamenti. Qui habet spō
 sam sponsus est: amicus autem sponsi, qui
 stat, & audit eum, & gaudio gaudet prop
 ter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum
 impletum est, illum oportere crescere me au
 tem minui. Qui de terra est, de terra loqui
 tur, qui de cælo venit super omnes est, &
 quod vidit, & audiuit, hoc testatur, &
 testimonium eius nemo accipit. Vniuer
 sa quippè hæc ad gloriam & laudem Chri
 sti, suæque humilitatis custodiam protu
 lit.

2. Corint. 4.

Paulus quoq; Apostolus in cunctis suis
 prædicationibus, & epistolis, Christi, non
 propriam annuntiabat gloriam: ut locis su
 perius citatis visum est. Et 2. Corinth. cap.
 4. dicebat. Non enim predicamus nosmet
 ipsos, sed dominum Iesum, nos autem ser
 uos vestros propter ipsum. Hinc est, quod
 tanta cum autoritate tanquam seruus le
 gitimus, ac fidelis paranympus corā Re
 gibus, principibus, & populis nō expaue
 scēs vincula, carceres, verbera, nomē domi
 ni predicabat. Quāobrē nō in honoribus,
 non

non in hominum gloria, neque laudibus,
non in virtute miraculorum, non in se-
cretorum cœlestium revelatione, nèque
in spiritualium abundantia charismatum,
sed in infirmitatibus suis gloriabatur: quē-
admodum ipse testatur, dicens. *Si gloriari*
oportet, non expedit quidem. Libenter ta-
men gloriabor in infirmitatibus meis, ut
inhabitet in me virtus Christi, propter
quod complaceo mihi in infirmitatibus
meis, in contumelijs, in necessitatibus, in
persecutionibus, in angustijs pro Christo.
Totus namque inhærebat Christo, totam
que vitam suam Christo dedicauerat, pro-
pterea fiducialiter aiebat. *Mihi vivere*
Christus est, & mori lucrum, quare absit
mihi gloriari, nisi in cruce domini mei Iesu
Christi per quem mihi mundus crucifixus
est, & ego mundo.

Ad Philip. I.

ad Galat. 6.

Claret igitur perspicuē, quòd omnes qui
ambulāt in veritate, & Deo in cordis simpli-
citate famulātur, nō propriā ex ijs, quę lau-
dabiliter agūt, querūt gloriā: sed cōditoris
sui, de cuius vtiq; munere agnoscūt se irre-
prehēsibiliter vivere. Aliòquin nec sanetē,
neque

Ad Gal. 1.

que laudabiliter viuere dicendi sunt, imò
 potius iniquè & damnabiliter, si operis
 sui mercedem in ore instituunt laudantiū.
 Vndè Apostolus in se, & de se detestans ait.
Si adhuc hominibus placerem, Christi ser-
uus non essem. Falluntur prorsus qui aliter
 sentiunt, tribuuntque homini quod solius
 est Dei. Homo quippè boni instrumentū
 est operis, artifex autem solus est Deus. Lo-
 quebatur Apostolus Paulus sapientiā inter
 perfectos, sapientiā vtiq; nō huius sæculi,
 sed in mysterio absconditam, quam nemo
 principum huius mundi cognouit. Nun-
 quid ipse? prorsus minimè. Nam instru-
 mentum erat: artifex verò quis? vera, sem-
 piternaque Dei sapientia dominus noster
 Iesus Christus, sicut idem Apostolus fate-
 tur. *An experimentum* (inquit) *queritis*
eius qui in me loquitur Christus? loquuti
 sunt prophetae, loquuti sunt Apostoli, san-
 ctiq; Doctores, operati etiam sunt sancti
 Martyres, & amici Dei mirabilia, & quæ
 humanæ virtutis omnem transcendunt fa-
 cultatem, sed in ipsis, & per ipsos Christus
 (qui est Dei virtus, & Dei sapientia) virtus,
 in-

2. Corin. 13.

inquam, in operando, sapiētia autem inloquendo: vt videlicet ipse sit omnia in omnibus tanquam caput in corpore, & vita in homine, quatenus. *Qui gloriatur, in domino gloriatur.* 2. Cor. 10:

Quamòbrem siqua laus, siqua virtus, siqua veritas, siqua bonæ famæ opinio reperitur in homine, totum adscribendum est præsentia Christi, gratia, virtuti, bonitati, & sapientia eius, qui agit in homine, quidquid in Ecclesia redolet sanctitatis odorem, & gloriam. Ex dictis patet apertè quòd errat profectò, & ab humanitatis itinere supra modum deuiat, quicumq; concupiscit aspectibus hominum honorabilis apparere: cum Apostolus dicat, quòd, *Soli Deo debetur honor, & gloria.* 1. Thim. 1, suo quippè non alieno debet quisq; gloriari, inanis enim est gloria, quæ de alieno arc, indumento, seu alio quouis munere adtēpus collato possidentem attollit. Nam cum voluerit ille qui dedit, ad libitum valeat auferre. Quamòbrem impudentissimum esse dixerim, de alieno quempiam gloriari. Intelligat quod suum est, & pa-

2. Corin. 10.

lām cognoscet nulla dignum esse laude
 nec gloria. Nostrium namque est propriū
 posse peccare, de nobis præsumere, tem-
 poralia, & aliena concupiscere, à Deo mē-
 tis obtutum auertere, & in desperationis
 barathrum nosmetipsos præcipitare. De
 quo autem & in quo sit gloriandū Apосто-
 lus docet dicens. *Qui gloriatur in domino*
glorietur. Quare verò in domino? quoniā
 ab ipso percipimus totum quod dignum
 est gloria. Obserua quæso, à quo habeas,
 vt sis, vt rationalis sis, vt sis cœlestis voca-
 tionis particeps, Ecclesiæ membrum, sa-
 cramentorum Dei capax, cohæres Christi,
 & angelorum consors. Reuolue (Inquam)
 quis innumera tibi contulerit bona natu-
 ræ, & gratiæ munera, aduerte à quanta per
 regenerationis lauacrum sis seruitute libe-
 ratus, quo redemptus pretio, quo cœlesti
 quotidie alimento nutritus, quo meracis-
 simo vino potatus, quo custode protectus,
 quo amore dilectus, quantis beneficijs spi-
 ritualibus, & temporalibus astrictus, quā-
 tisq; ineffabilibus promissionibus, & eter-
 nis gaudijs animatus, atq; allectus.

Hæc

Hæc fidiligeriter confideraueris, com
punctus præ admiratione, necnõ præ
dulcedine debriatus cum propheta cla-
mabis. *Quid retribuam Domino pro omni-* Pfal. 115.
bus quæ retribuit mihi? Rursumq; ingemi-
nabis quod memoratus propheta alio in

psalmo decantans ait. *Non nobis Domine* Psal. 113.
non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Nē-
pè his duobus breuib; versiculis, super-
borum, & elatorum atteritur frons, & alta
sapientium, ac de se præsumentium depri-
mitur insipientia, eorum (videlicet) qui
de alieno sibi vendicant gloriam, & condi-
toris sui de ipsius donis nō formidant vsur-
pare honorem. Tales si rectè saperent, in-
telligerent vtiq; quòd si quid possunt boni
agere, ab illo habent, qui dicit. *Sine me ni-*
hil potestis facere. Si sciunt quidquam cō-
mendatione dignum, ab eo percipiunt,
qui ait. *Spiritus sanctus quem mittet Pater*
in nomine meo ille vos docebit omnia, &
suggeret vobis omnia, quacūq; dixerò vo-
bis. Instruit Paracletus, & docet hominem
scientiam, tribuit intellectum, sapiētiam,
atque consilium. Si volunt, & desiderant,

quod Deo placet, & non aliunde habere id se arbitrentur, quàm ab illo, qui iustificat impios, conuertit errantes, soluit compeditos, cæcos illuminat, elisos erigit, & resuscitat mortuos. Ipse profectò dominus, & bonitatis fons, & omnium largitor bonorum, qui nemini ex debito, sed vniuersis præstat gratis beneficia sua, quem à modum Apostolus Iacobus testatur in-
quiens. Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est descendens à Patre luminum. Nam & si nostra laudabilia remunerat opera, hoc non agit ex debito, nisi in quantum ex mera ipse se debitorum voluit facere liberalitate. quatenus aliquid esset in homine, vnde à iusto iuste remuneretur Deo. Confitentem audi prophetam. *Benedic anima mea dominum, & noli obliuisci omnes retributiones eius, qui sanat omnes infirmitates tuas, qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in misericordia, & miserationibus. Coronat utiq; te, non ex meritis, aut in operibus tuis, sed in misericordia & miserationibus suis. Ut agnoscas non per tua me-*
rita

Iacobi, 1.

Psalm. 103.

ritatantum, sed per suas miserationes posse saluari. Hoc & Paulus suo affirmat testimonio dicens. *Apparuit benignitas, & humanitas Saluatoris nostri Dei, non ex operibus iustitia, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit.* Ad Tit. 3.

Cæterum si in extremo iudicij magni die videtur remunerare misericordiæ opera in proximorum necessitatibus exhibita, ipsa quippè minimè absq; ipsius gratia, quæ gratum facit, & charitate efficit dignum, fieri potuissent. Vt autem scias quæ dicuntur veritati esse innixa, Apostoli obserua sententiam. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* Subintellige itaq; ipsam charitatem nobis esse infusam non ex operibus, sed per Spiritum Sanctum, vt gratia sit gratia. *Si enim ex operibus* (ait Ad Rom. 11. Paulus) *iustificatur homo, ergò gratia iam non est gratia.* Gratia ideo vocatur, quia gratis datur, & si gratis datur, ergò non ex meritò recipientis, sed ex libertate tribuitur largientis. Vnica auctoritate Apostolum confirmare ea, quæ dicuntur, nec nō

1. Corint. 4.

inanis gloriæ damnare elationem diligenter aduerte. *Quid enim habes* (inquit) *quod non accepisti?* Et si accepisti quid gloriaris, quasi non acceperis? Et alibi *non est* (ait) *volentis, neq; currentis, sed misipientis Dei, & quem admodum figulus pro libito aliud vas de eadem massa facit in honorem, aliud in contumeliam.*

Ad Rom. 9.

Quum igitur ab ipso domino nedum habeamus quod accepimus, verum etiam quod sumus: illum debemus ex toto corde diligere, illi gratias agere, ipsiusque gratiam, & misericordiam confiteri. Non autem inflari sicut Phariseus, qui voce gratias referebat, & corde supra publicanum se extollebat ante Deum, qui solus cordium secreta rimatur, quam obrem de templo non iustificatus, sed potius reprobatus egressus est, quia sui munus non cognouit auctoris, se procaciter laudauit, atque aduersus proximum suum se mendaciter iactauit. Multos iste suos erudiuit exemplo: Docuitque quàm solerter debeamus gloriam mundanam & hominum laudes fugere. Quam humilitate Deo gratias agere, quam intentio

tentione opera quæ in se sunt laudabilia facere, nullumque postremo (quamuis peccatorem) condemnare, humilitatem sectari, quæ omnium est radix ac magistra virtutum, & gloriæ mater, vt prouerbiorum 15. *Timor Domini disciplina sapientia, & gloriam præcedit humilitas, & 29. Humile spiritu suscipiet gloria.*

Prouer. 15
& 29.

C A P V T. XII.

Quodd Ethnici quoq; appetitionem gloriæ reprehendant. Aliquaq; Sanctorum Patrum referuntur exempla, qui huiusmodi gloriæ appetitum, & humanam gloriam fugerunt.

VAMVIS Autem Ethnici penè omnes incredibili quodam gloriæ desiderio flagrarent, tamen tanta est vis veritatis, vt se ijs qui loquuntur imprudentibus, aut sepe etiam inuitis exerat: nunquamq; ita lateat, vt non aliquando existat, nunquam ita extincta sit, vt nullus eius radius eluceat

Itaq; plurimi ex ijs naturam bene viuendi magistrum, ac ducem secuti, vitiosum esse laudis, & glorię amorem intellexerunt, & nōnulli libros (vt à veteribus accepimus) de contemnenda gloria ediderunt. Aristoteles, (vt paulo ante dixi) negauit fortes esse, qui, suscipiendi dedecoris timore, strenuē se in adeundis periculis gererent: aperte videlicet indicans, omnes virtutes desiderio glorię pollui, atq; maculari. Marcus Tullius (& si se glorię audivissimum semper fuisse fateatur, eaq; principem ciuitatis, quasi cibo, alendum putet) tamen in primo eorum, quos de officijs ad filium scripsit, testatur glorię cupiditatem facillimē ad res iniustas impellere: fortem animum, & magnum rerum externarum despicientia maximē cerni: nihil præter virtutem esse expetendum, & paulò post. *Cauēda est etiā glorię cupiditas (vt supra dixi) eripit enim libertatem, pro qua magnanimis viris omnis debet esse contentio.* Et in quarta Tusculana, desiderium glorię inter ægritudines animi numerat. Et postea in quinta. *Intelligendum est (inquit) nec gloriā*

Cicer. in 1.
de officijs.

Idem in 4.
Tuscul.

Idem in 5.
Tuscul.

riam popularem ipsam per se expetendam,
nec ignobilitatem extimescendam. Notum
est illud Horatianum, cum enim ægritudi-
nes animi enumeraret, quibus philoso-
phia medetur addit.

Horat. lib.
1. Epist. epif
tola. 1.

Laudis amore tumes

Et quidem huiusmodi dicta extant, ho-
dièq; multa, facta non autem. Quanvis nō
defuere nonnulli, qui aut gloriam verè cō-
temnerent, aut quod laudabile esse cerne-
bant, plenumq; honestatis, simularent. Vt
Socrates, Diogenes Cynicus, qui se nun-
quàm tantum abiecisset, ut pueris contēp-
tui esset, si ex vana vulgi opinione, & mul-
titudinis plausu pependisset. Maluit ille ef-
se vir bonus, quam prædicari: magis natu-
ræ æmulus, quam gloriæ cupidus. Estq;
propterea post mortem assequutus, quod
vivi repudiauit. Hoc scilicet nec alio asse-
ctu Heraclitus Ephesius, & Timon Athe-
nienfis, tam diuersi abierunt ab hominum
opinionē: ut hic omnium commercium
fugeret, ille vellet à nullo sua scripta intelli-
gi. Timoleon Corinthius tantum etiam
abfuit ab huiusmodi vitio, ut cæde Diony

ibid. d. 2

Sab. lib. 10.

Sab: Ibidē,
& Diog. La-
ert. i. i. i. i. i.
corum.

77
 sij Tyranni, & eius euerso principatu libertate Syracusis comparata, in solitudinem sua spontè fugere, & priuatus vagari, quàm in oculis liberatorum ciuium, & in magna celebritate, & officiorum frequentia sepius viuere, maluit.

Sab. Ibidē.

Et apud Romanos Quintus Cincinnatus, qui dictatura spontè deposita redijt ad aratrum vndè fuerat accitus. Curius Dentatus, & Fabricius, & Quintus Fabius Maximus, qui teste Ennio. *Salutem rumoribus anteponebat*. Et maior Cato, minor etiam, de quo ita Velleius Paterculus scripsit ad Vicinium, nunquàm rectè fecisse, vt facere videretur.

Ibidem.

Fuit etiam in Phocione exemplum id genus vnum in raris habendum, cuius virtutem maximè mirati sunt illi, qui ab Alexandro aurum illi dono tulerant, nam ille regium aurum atque honorem pertinaciter recusauit. Plancus Numatius discipulus Ciceronis, Orator insignis, dicere solitus erat. Siquis honorem sibi defferri vellet, inter miseros ei viuendum esse.

Nostri si in hoc genere numerandi essent nullus finis esset, aliqua tamen & admirabilia aliquorum Sanctorum Patrum nostrorum exempla adducam, quibus ostenditur quomodo hanc laudis, & humanæ gloriæ appetentiam parui fecerunt: & quod hæc pugna, & appetitus mundanæ gloriæ, non melius vincitur, quam fugiendo. Ideoque Christus Dominus, ac magister noster, & sancti eius ipsam fugientes, nos exemplis suis fugere docuerunt. De Christo namque legitur Matthæi octauo, quod leproso mundato dixit. *Vide nemini dixeris, sed vade ostende te sacerdoti.* Et capite no ueno, cæcis illuminatis ait. *Videte ne quis sciat.* Et discipulis tribus in transfiguratione dixit. *Nemini dixeritis visionē hanc donec Filius hominis à mortuis resurgat.* Itē post miraculum illud maximum de quinque panibus hordeaceis, & duobus piscibus, quibus satiati sunt viri quasi quinque milia, sine mulieribus & pueris, & impleti duodecim cophini fragmentorū ex quinque panibus hordeaceis quæ superfuerunt his

Matth. 8.

Et 9.

Et 17.

Ioan. 6.
Et Matth.
14.

his qui manducauerant, cum turbæ admirarentur viso signo, & Iesus cognouisset, quia venturi essent, ut raperent eum, & facerent eum Regem, fugit iterum in montem ipse solus. Et Lucæ, 10. contra vanam gloriam repressit discipulos suos dicens. *Videbam Sathànā sicut fulgur de cælo cadentem. Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit, veruntamen in hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subiiciuntur, gaude te autem quod nomina vestra scripta sunt in cælis.* Hanc fugiens beatissima, & immaculatissima Virgo Maria laudationem Angeli expauit, & erubuit. *Se ancillam dixit, quando mater Dominipradicatur.* Ad montana fugit vbi Elisabeth se ancillam exhibuit.

Ad hanc fugiendam Beatus Antonius socios adiurauit moriens, ut corpus suum ita sub terra occultaretur, ne ab aliquo sciretur, vel inueniretur: ne mortuo eius cadaveri honor aliquis exhiberetur. Item Beatus Hylarion per mare, & per terras
cam

Lucæ. 10.

Lucæ. 1.

Ibidem.

Vincet. Bel
uoc. in spe-
culo morali
lib. 3. dist. 8.
part. 3.

eam fugiebat, utique timens, & fugiens laudes humanas.

De sancto Petro Tarentasiensi Episcopo legitur in vita eius, quod cum esset famosissimus sanctitate, predicationisq; gratia, & miraculorum, nec posset secretò latere latenter fugit simulato sub habitu clericali, ut effugeret periculum laudis, & gloriæ hominum canobium quoddam sui ordinis Cisterciensis in Germania constitutum, quasi novitius intrās ubi diù latuit humillimè subiectus, & obediens, donec cognitus, & manifestatus redire compulsus est.

Surius in eius vita, tom. 3.

Diuus Hieronimus Romanum Cardinalatum fugit, & abiit profugus in Ægyptum, Diuus Augustinus fugiebat ab omni ciuitate quæ non habebat Episcopum, ne in Episcopum raperetur: qui etiā inuitus à beato Valerio Hiponensi Episcopo presbyter est ordinatus.

Vincet. Belluacensi in speculo moral. par. 3. dist. 9. lib. 3.

De beato Ambrosio legitur quod cum esset missus Mediolanū iudex non baptizatus mortuo Auxentio Arrianæ perfidiæ Episcopo urbis, qui Dionysio beatę memorię confessore ad exilium destinato, incubabat

Laur. Surius in vita eius tom. 2.

cubabat Ecclesiæ, seditioq; esset populi in Ecclesia de Episcopi electione, intrauit eā Ambrosius ad populum sedandum, ibiq; cū alloqueretur plebem, subitō vox fertur infantis sonuisse, vt Ambrosium eligerent, ad quam vocem in eum omnes consentiunt, quo ille cognito, egressus Ecclesiam, tribunal sibi parari fecit, promittens tormēta electoribus suis, qui cū nec sic cessarent, publicas mulieres publicē ad se ingredi fecit, ad hoc tantū, vt visis hīs populi intentio reuocaretur. Cū autem videret nihil nec intentionem suā hoc proficere posse, fugam parauit; egressusque noctis medio ciuitatem, cū Ticinū se pergere putaret, manē ad portam ciuitatis Mediolanēsis, quæ Romana dicitur (Deo volente) inuenitur, vbi inuētus, & captus, baptizatus die octaua in episcopum est ordinatus.

Laur. Sur. in
eius vitato.
R.

Idem legitur de Beato Gregorio magno quòd mortuo Pelagio Papa omnis populus Romanorum eum Papam elegit: & Mauritius Imperator eum inuitum, & renitentem confirmauit, & cū portē vrbis

[ita

ita seruarentur, vt ne posset effugere, obtinuit à quibusdam negotiatoribus, vt eum intra dolium super quadrigam educerent ab vrbe: & cùm per triduum latuisset, & Romanus populus ieiunijs & orationibus pro eo se affligerent, columna lucis tertia nocte vbi latebat, super eum mirabiliter descendit, & sic inuentus, ad Papatum reductus est.

Ad idem est exemplum de Priore Clare vallengi Ganfredo nomine, quòd cùm esset electus Episcopus Tornacensis, & ab Eugenio Papa, & beato Bernardo Abbate suo cogeretur onus Episcopatus illius accipere, prostrauit se ad pedes beati Bernardi & clericorum in modum crucis, & ait: monachus fugitiuus, si me eligitis, esse poterò, Episcopus nunquam ero,

Vicet. Belu;
in specul:
moral: par:
3: dist. 9. lib.
3.

Sanctus Iustus Episcopus Lugdunensis, Episcopatu relicto, ad eremum fugit: vbi aliquot annis angelicam egit vitam.

De beato Nicolao refert Surius in vita eius verba hæc. Tantum enim vir Dei ab omni humanæ laudis desiderio abhorrebat, vt quantum cæteri sua maleficia, tantum

Surius in 7.
tom. ex Mar-
tiroli. Ab-
den: prid-
idus octob:

tùm iste beneficia sua cellare studeret.

De diuo Francisco Asisinate opere pretiùm est audire quid commentus sit aduersus gliscentem sanctitatis suę famam, quæ cum in horas maior ferretur, ne qua voluptas subiret animum, negotium dedit dicacissimo cuidam, ut vitam & mores suos omni verborum petulantia incesse-
ret. Vrgere ille immaniter volentem, rusticum vocans, indoctum, stigmaticum. Probare id conuitium Frāciscus, ac testari multo veriùs de se illa dici, quàm laudes ab illo prædicari.

Laur. Surius
in vita eiusd.
Fr. Theod.
de Appol-
dia domini-
cano conf-
cripta, lib. 4.
cap. 10. tom.
4. surij.

De Beato Dominico refert Laurentius Surius hæc admòdum ad mirabilia verba. Diues fide, mundi huius opes respuit, sæculi pompas fastidiuit, humilitatem Christi, et Euangelicam paupertatem illis longè ante ponens. Electus enim in Cizeranensem Episcopum, prorsus recusauit, dicens semalle è terra exire, quàm velle eiusmodi electioni consentire. Mundus illi crucifixus erat, & ille mundo, quando & ipse mundi contemnebat gloriam, & contemnendam docebat, & mundo huic dedit illum

illum spernebāt, & contemptibilem existimabāt. Interrogatus cur in Carcassona diœcesi libentiùs moraretur, quàm in Tolosana? respondit: *In Tolosana diœcesi multos inuenio qui me honore afficiunt, in Carcassona omnes me oppugnant.* En verum mundi cōtemptorem, Christiq; germanū discipulum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta.

De sancto Arnulpho Episcopo Sueſſionensi refert Surius in vita eius à Lisiardo suo successore conscripta, quòd cū cōmuni consilio fratrum, fauente clero, & populo Abbas sancti Medardi electus esset, Antistes Theobaldus cum fratrum caterua ad Arnulphum inclusum contendit, & præmissa oratione solenni, appellat eū rogans, obsecrans, monens, & imperans vt votis fratrum acquiescat, Abbatisq; ministerium in Christi nomine suscipiat: at ille qui iàm triennij, & sex mensium silentium tenuerat, nimium expauescēs, arrepta tabella tale respōsum scribit. *Rogo vós fratres charissimi parcite mihi, & me pecca-*

Laur. Sur. in
eius vita to-
mo 4. c. 9. &
10.

torum mole pragrauatum, sinite aliquem Deo offerre pœnitentiæ fructum, nec me hominem insulsum ullo modo cogatis ad tale onus suscipiendum. Quòd si modò non vultis cedere precibus meis, inducias, vel usq; manè, mihi detis, ut possim hac in re explorare Dei voluntatem. Eo responso perlecto, Episcopus cum clero aduertit eū quippiam animo callidè versare; datis tamen inducijs, custodes ne noctu fugiat, in cellæ circuitu disponunt. Verum ille altis suspirijs, crebrisq; gemitibus noctem trahens peruigil, vbi aduertit custodes optato sopore correptos, scalam ascēdit, & permurum aufugit: posteaq; cū deliberasset ad remota deserti loca fugere, duce lupo, qui illi se itineris comitem adiungit, (vel potius authore Deo) redit ad urbem Suefsionensem; vbi inuentus, & cognitus præfectus, & Abbas cenobio illi sancti Medardi etiam inuitus creatus est. Postcā mortuo Theobaldo Suefsionum Episcopo, à clero, & populo in Episcopū electus est. Sed nolens acceptare dignitatem, ab Hugone Legato Gregorij septimi Summi Pontifi-

cis, sub Anathematis pœna, & in virtute sanctæ obedientiæ coactus est Ecclesiæ in Pontificali officio deseruire: & sic licet mærens & afflictus mandato constrictus cessit eorum voluntati.

De sancto Vulmaro Abbate & Confessore refertur in Surio, quòd cùm in agone huius vite viriliter aduersus vitia, & concupiscentias contenderet & de virtute in virtutem progrediens, omnibus tanquam lucidissima lampas radios bonæ operationis administraret, Deo seruiens cū omni mansuetudine & humilitate, dignus sacerdotali munere, sacerdotio initiatus, ob vitæ meritum ab omnibus cum magna reuerentia prædicabatur. Sed vir Dei laudes hominum non ferens, timensque per huiusmodi adulationes se aliquando æterno brauiο priuandum (sicut de quibusdam in Euangelio dicitur. *Receperunt mercedem suam*) in eremum aufugit, nihil secum ferens nisi sacerdotalia vestimenta.

Sed inter tot sanctos & grauissimos viros non relinquendum putavi sanctum Theophanem, qui & Isaacius, dictus est

Laur. Sur. in
vita eius to
mo 4.

Laurét. Sur.
in eius vita
tom. 2.

eiusque grauissima, & sanctissima verba.
 Qui cum nocte in cubiculo cum sponfa
 sua esset, & in lectulo consideret, & toto
 animo res diuinas agitare, suspirio indi-
 cans desiderium suum sic eam alloqui ag-
 gressus est. *Vita curriculum, coniux* (ut om-
 nibus patet) *exiguum est, & incertum, ne-*
mo enim mortalium nouit quando mors
sit accessura, nosque hinc ad futurum illud
iudicium (quod omnibus est commune) *di-*
missura, in quo rerum gestarum ratio seue-
ris questionibus reddenda erit, cum impar-
ti nonnunquam, & magnis peccatorum cu-
mulis onerati illuc homines rapiantur, &
rerum procreatarum pulchritudine spolia-
ti, omnium cruciatuum acerbitate, atque
igne conficientur sempiterno. Et cum bo-
 na quedam exigua (si tamen dicenda sunt
 bona, quæ specie tantum, & opinione sunt)
 eiusmodi possederint, innumerabilibus tor-
 queantur calamitatibus, quæ morte sunt
 ipsa longè grauiore. Atque ut interim ta-
 ceam quàm breuia hæc sint, atque insta-
 bilia, diuitiæ, nisi recte illis utaris vitio-
 rum magis quam virtutum ministra sunt,
 & mul-

*Et multorum insidijs obnoxia, Et ante quam
parte sint, dilabuntur. Iam humana gloria
quid inanius? praesertim si cum aeterna illa com-
paretur. Quamobrem, nihil est cur numere-
tur in bonis. Haec & alia multa sanctus iu-
uenis loquebatur cum pura sponsa, atque in-
tegra Christi columba, solitudinis, & casti-
tatis cupidior, quam nuptiarum. Sicque amo-
re Christi succensi ambo in perpetuam con-
tinentiam sponte sua consentiunt. Pos-
tea vero Monachus factus est in Monas-
terio quod proprijs sumptibus, & facul-
tatibus in insula (quam Calonymum vocant,) colligit
V. l. l. l.
ni. l. l. l.
ni. l. l. l.
ni. l. l. l.
ni. l. l. l.
ni. l. l. l.
ni. l. l. l.
construxit. Vbi cum Praefectus Monaste-
rij ab hac mortali vita discessisset, omnes
ad eum concurrentes, & lachrymantes sup-
plicabant ut sibi praeesse vellet, & saluti eo-
rum consulere. Sed animum eius mouere non
potuerunt, qui in rebus abiectis, ac vilibus
constituerat permanere. Et baculum in ma-
num sumens ad Sigrianam montem perue-
nit fugiens Monasterij praefecturam, res
omnes mortales pro nihilo ducens.*

*Sed ne videamur in exemplum ad
imitandum afferre solum homines eos,*

qui per lōgissimū tempus à nobis absunt, oportebit ex nostris, qui propinquiùs accedunt, quosdam memorare, quos nulla dierum præteritio, nec annorum vicissitudo obliuioni traddet. Ij enim commendationum hominum obliti, & humanæ gloriæ parū cupidi, vel sublimioris dignitatis sedes occupare noluerunt: vel certē, vi principum compulsi, ad eas euecti sunt.

Adest enim primū in recenti hominum memoria, D.D. frater Franciscus Ximenez de Cisneros, ordinis sacratī diuī Francisci, vir profectō summis virtutibus, & studio religionis cum quodam Hilarione comparandus, fortitudine armorum, & expeditione bellorum cum Cæsare conferendus, & paupertatis amore viris Apostolicis simillimus. Quem cū Reges Catholici Ferdinandus, & Elisabeth pro eius meritis vellent præmio afficere, supremam apud Toletum Ecclesiam suæ curæ dediderunt. Sed ipso renuente hunc locum præcellentem ascendere, operam secretō Reges adhibuerunt, tū vt

Bullæ

Magister I-
llefons. Vi-
l'egas, in 5.
par. de vitis
sanctorum
discurso 22.
de dignita-
tibus.

Bullæ gratis & absque vllis sumptibus expedirentur, tum etiam vt Summus Pontifex intra literas iuberet ei sub obedientiæ virtute, vt eam gubernationē susciperet.

Prætereà memoria nusquàm excidet grauiſſimus pater, & eruditus magister frater Dominicus de Soto Dominicanus vnus quidem non è septem sapiētibus Grætiæ, sed è sapientissimis orbis apud Academiam Salmanticensem, quem velut parentē Dialecticæ, & Philosophiæ, atq; Doctorem primum tractationū moralium pro doctrina Sacramentorum, & rerum ad salutem animæ pertinentium, nō Hispania solum, sed vniuersę prouincię literatorum hominum venerantur. Hunc (inquam) Carolus Quintus Hispaniarum, & Indiarum Rex, & Maximus Imperator, merito rū illius omnino conscius, Episcopatu Segouienti donauit: sed ipse quāuis Ecclesia hæc condita sit in loco natiuitatis suæ proprio, mägis salutis animæ suæ, quàm cognatorum commoditati, vel honorationi populari prospiciens, eam tantam dignitatem dimissit.

Idem, ibidē

Ibidem.

-20 Fuit etiam eidem Imperatori periu-
cundus, & acceptus, D.D. frater Ioannes
Hurtadus de Mendoça, nobilitate præ-
cellens, literarum studijs versatus, & vir-
tutum ornamenti conspicuus. At ipse
quæ retrò sunt obliuiscens (ad imitatio-
nem Pauli ad Philipenses tertio) ad ea,
quæ sunt priora extendens se ipsum, (Nā
vt prior ante oculos ponenda est glo-
ria coelestis, & tamquam posterior, ad
tergum reiicienda mundana gloria) cum
summus Imperator vellet eum cæteris
omnibus eminere in Archiepiscopatu To-
letano: ipse potius elegit subesse cunctis,
& supremam apud Hispanos dignitatem
ablegauit à se. Et sicut carbo accensus
sub cinere iacet, ne extinguatur: hic vir
diuina dilectione flagrans, & ardens ad
protegendum virtutis ardorem, ne for-
sam aër vanitatis eflaret, desiderans eam
suam mundi despectionem sub silentio
esse, quasi sub cinere humilitatis, sum-
mis precibus ab Imperatore petiuit, ne
vlli hominum rem istam enuntiaret, nisi
post obitum eiusdem viri. Præstitit ita Ca-
rolus.

rolus. Sed viro præstantissimo vita functo, cum Imperator quadam die vna cum Proceribus suis Ecclesiam ingrederetur, iuxta sepulchrum eius parum sistens, quosdam ex Primatibus suis sic alloquutus est. *Sub isto lapide iacet Monachus quidam, quem ego præficere volui Ecclesiæ Toletana, & pro testimonio sit nostra sacrata coronatio, quod voluntati meæ noluit annuere.*

Nec silentio prætereunda est illa terrene gloriæ despectio, quæ in, D. D. Ferdinãdo de Toledo fratre Comitis de Oropesa resplenduit, hic enim integerrimus vir, cum esset in Hispania, propter rectitudinem vitæ, prudentiæ, & sapientiæ lumē, & ob alias animi perfectiones, Romæ in numerum Cardinaliū adscriptus est, de qua electione cum summus Pontifex eum per literas certiorē faceret, ipse quasi ineptus muneri tanto, & veluti tanti honoris indignus, gloriam à se Cardinalatus excussit.

Magna etiam recordatione dignus est, illustrissimus vir, D. D. Franciscus Borgius Dux Gandiensis, Marchio de Lombay, qui Dei amore succensus, sanctorum

Inq. q. 1. a
- al. p. 1. 1. 1.
- al. p. 1. 1. 1.
- al. p. 1. 1. 1.
- al. p. 1. 1. 1.
- al. p. 1. 1. 1.

Ibidem.

Petrus de Ribadeneira, Societatis Iesu in vita eius, lib. 2. ca. 5.

Alphonf.
Garc. à Ma-
ta Moros, in
lib. de viri-
Hispan, do-
ctis.

imitatione commotus, atque virtutum
maximarum agitatus studio, publicis re-
gum honoribus perfunctus, amplissimis
opibus abundans, potentia eminens, gene-
rosis liberis auctus, è fluctibus sæcularibus
emerfit, & è grauiſſimis regalis Curia tem-
peſtatibus incolumis euasit. Nā oblato ſibi
multotiès Cardinalatu in ſancta Romana
Eccleſia à Iulio Tertio, & à Pio Quarto, &
Pio Quinto Pontificibus maximis, parui
quidem ducēs, traddidit ſe ipſum Societati
leſu, quaſi nomen dans perfectiſſimæ mili-
tia Chriſtianæ, ad gerenda bella Domini,
tertiùſque Præpoſitus Generalis totius
eiſdem ſanctiſſimæ religionis factus eſt.
In qua reliquum tempus vitæ ſuæ magnis
vigilijs, orationibus, & prædicationibus
ſanctiſſimè & religioſiſſimè conſumpſit,
magno cum omnis Chriſtiani orbis fruc-
tu, & prouentu, diu nocteq; in oratione
permanens, ita inedia corpus ſuum affe-
cit, vt cū eſſet nimis groſſus, ita cra-
ſtitudinem extenuauit, vt cutis ipſa ma-
cerata ſuperfluens pectori ſuperponere-
tur duplicata. In literis etiam ita profecit,

ut multa nobis doctissima, & grauissima
composita opera reliquerit pietate Chris-
tiana, coelesti Philosophia, & spiritu diui-
no, facundiaque sacra referta.

Sed quamuis hæc magna sint, maio-
ra nobis proponenda supersunt. Rapuit
enim in admirationem animos vniuer-
forum hominum illa regnorum abdicat-
io, victoriarum intermissio, & maiesta-
tis imperatoriae neglectio, quam poten-
tissimus, & inuictissimus princeps cele-
berrimus, & sanctissimus Heros. Caro-
lus Quintus fortiter, & magnanimiter
effecit, qui duplicem Coronam, impe-
ratoriam scilicet, ac Regiam, e suo capi-
te submouens, alteram tribuit Regi Bo-
hemorum Ferdinando fratri suo, alte-
ram anrantissimo & prudentissimo filio
proprio Philippo Secundo. cunctarum
dominationum suarum hæredi, & spo-
liatus summa maiestate, ingentibus o-
pum, diuitiarumque thesauris pro sua
propriæ voluntate orbatus, vacuus mun-
danarum rerum curis, omnibusque prin-
cipum commoditatibus relictis, in soli-
tudi

Fr. Prud. de
Sandoual
ord. S. Beno-
dic, Abas. 6.
Ysid. in
Chron. Ca-
rol. Quinti.
2. lib. 32, §.
38.

tudinem fecelsit: vbi apud Iuste præstantissimum, & deuotissimum Cænobium ordinis sacraei Diui Hieronimi, qui finem multorum bellis acerrimorum hostium extrinsecus posuerat, & ab humanis ducibus victorias comparauerat, inimicos animæ debellauit: & Principibus tenebrarum deuictis, finem suis annis imposuit, & victor per gratiam, è vita discedens, ad cœlum euolauit.

Arist. 1. Eth.
cap. 7.

Sed ijs quæ diximus aduersari videtur durum profectò, & Philosopho indignum verbum in primo Ethicorum capite septimo. *Honorem, voluptatem, mentem, ac virtutem omnem propter se expeti, ipsorum enim (inquit) quodque expeteremus, si nihil inde etiam nobis eueniret.* Cui respondeo equidem, honorem & gloriam, & eiusmodi res propter se ab hominibus appeti, quoniam, & si eas alia externa commoda non consequerentur, omnes honore, & laude gauderent. Sed easdem, alios ad fines ordinari, & dirigi, minimè ille quidem negauit. Immo capite antea quin-

1. Ethic. 5.

to, scripserat. *Honorem ab hominibus
quari, ut boni ducerentur.* Quòd si nul-
lo proposito fine honores per se ambien-
dos Aristoteles aliquando iudicauit, non
naturæ lumini, sed communis tùm homi-
num imbecillitatis, & ægritudinis iudicio
stetit.

Ex his quæ hàctenus explicata sunt,
diuiduari rectè potest, ad quod potissi-
mum genus bonorum in partitione illa
Platonica, quam capite octauo exposui-
mus, gloria referatur. Non enim est
ex illis, quæ aut sui tantùm, aut sui qui-
dem, & ex se fluentium bonorum causa
petuntur, sed ex ijs, quæ non propter se, sed
propter ea, quæ efficiunt, eliguntur, &
amantur. Nàm nèque gloria est iusti-
tia, aut aliqua ex cæteris virtutibus, quas
in illo genere medio collocauit Plato,
nèque si alia desint, per se optari ab
homine Christiano potest, vt superiùs appro-
batum est. (?.)

CAP.

C A P V T. XIII.

Quo pacto appeti possit gloria.

ED Quoniam gloria non est res naturà mala, sed bona (vt dictum est) & omne bonum expetibile est, non erit eius appetitio reprehendenda, si debitæ cautiones, & moderationes adhibeantur.

1, Conclus,
Primus mo-
dus quo ap-
peti gloria
potest.

Aug. lib. 2,
de sermone,
in monte, c.
1, & 2.

Primum omnium rectè appeti gloria potest, cùm in ea non statuitur, sed è vestigio ad Deum itur: vt si ego placere optem hunc laborem meum bonis, & eruditis, ab eisque laudari, non vt doctus habear, sed vt laudetur *Pater ille luminum, à quo est omne datum bonum.* Ita censet Augustinus lib. 2. de sermone Domini in monte, cap. 1. & 2. Et est profectò suapte spontè manifestum, nam, qui ita laudari cupit, nō suam, sed Dei gloriam optat, quod est diuino, & humano iuri imprimis consentaneum: Deo enim verè & propriè gloria debetur. Est autem ita comparatum vt opera nostra speciem & nomen à fine sortiantur.

tiantur. Nam qui multa largitur, vt opem alienis calamitatibus ferat, non liberalis est, sed misericors: qui bellum gerit, vt in pace viuat, non est amator belli, sed pacis; qui furatur, vt viam ad adulteriũ muniat, non tam est fur, quam adulter, vt est visum Aristoteli lib. 4. Ethicorum cap. 1. & lib. 5. cap. 2. Similiter qui laudari se, aut sua vult vt laudetur Deus, diuinæ gloriæ appetens dicitur, non suæ. Huiuscemodi gloriæ desiderio Dauid incensus descendit in singulare certamen cum Philistæo illo, 1. Regum, 17. quod ex verbis eius patet. *Ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminum Israël quibus exprobraſti hodiè, & dabit te Dominus in manu mea, vt ſciat omnis terra quia eſt Dominus Deus in Israël, & nouerit vniuerſa Eccleſia hac, quia non in gladio, nec in hafta ſaluat Dominus.* Et Pſalmo, 33. *In Domino laudabitur anima mea, audiant manſueti, & latentur.* Ideòque Pſalmo, 113. ait. *Non nobis Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam.* Et Dominus Matthæi, 5. præcipit Apoſtolis. *Sic luceat lux veſtra*

Ariſt. 4. E-
thic. ca. 1. &
lib. 5. c. 2.

1. Reg. 17.

Pſal. 33.

Pſal. 113.

Matth. 5.

coram

coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est. Ideoq; prohibet (inquit Augustinus) opera iusta coram hominibus fieri, cum ad laudem nobis conciliandam facimus (ait enim) *Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus ut videamini ab eis.* Iubetque idem in oculis,

conspicuumque omnium exponi, ut inde ad Dei laudes excitemur. Nam ut gloriæ Dei quasi detrahitur cum malè vivimus, (ut ex Esaia refert Paulus ad Romanos, 2.

Ad Rom: 2.

Nomen Dei per vos blasphematur inter gentes, sicut scriptum est) ita accessio quædam fieri videtur, cum in officio manemus. Delectantur enim homines naturâ virtutibus: & cum aliquid egregiè factum vident, miris laudibus efferunt, & fidem, & Deum auctorem fidei, ac bonorum.

Ad Gal: 1.

Quod ad Galat. 1. Apostolus indicat dicens. *Tantum autem auditum habebant, quoniam qui persequabatur nos aliquando, nunc euangelizat fidem, quam aliquando expugnabat, & in me clarificabant Deum.* Et quidem si scripturam sa-

cram

cram euoluamus, inueniemus Patres nostros ita sibi gloriam persæpè quæsisse, etenim Christus Ioannis decimoseptimo, *Pater* (inquit) *venit hora, clarifica Filium tuum.* Sed quem ad finem? ut Filius tuus clarificet te. Paulus non veretur se gloriosum dicere, sed ita dicit, ut in Deum referat, eique laudem tribuit. Ioan. 17.
 lit, non sibi: ita enim scribit ad Romanos decimoquinto: *Habeo igitur gloriam in Christo Iesu ad Deum. Non enim audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non efficit Christus in obedientiam gentium, verbo, & factis, in virtute signorum, & prodigiorum in virtute Spiritus Sancti, ita ut ab Hierusalem per circuitum usque ad Ilyricum repleuerim Euangelium Christi.* Et prima Corinthiorum decimoquinto ait. *Abundantiùs illis omnibus laboravi, non autem ego, sed gratia Dei mecum.* Denique Actorum tertio, Petrus & Ioannes, cum redditam claudo sanitatem sibi tribui viderent, continuo ostendunt se Dei gloriam, non suam quæsisse. Ad Rom. 15.
1. Corint. 15
A. Act. 3.

Liber primus,

Viri Israëlita (inquiunt) Quid miramini in hoc, aut quid nos intuemini, quasi nostra virtute, aut potestate fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, Deus Patrum nostrorum glorificavit Filium suum Iesum. Non est ergo cū laudationes hominum reformidemus, earūque causa præclara opera fugiamus, modo animum purum, & integrum retineamus. Quod peregre regi à Persio poëta explicatum est.

In laudatio
ne hominū,
quo modo
nos gerere
debeamus

Persius.
Sat. 1.

Non ego cum scribo, si sortè quid aptius exit,

Quando hæc rara avis est, si quid tamen aptius exit,

Laudari metuas, nèque enim mihi cornea fibra est.

*Sed recti finemq, extremūq, esse recuso
Eugè tuum, & belle.*

At hoc Christiana philosophia Ethnicę addit, vt quamvis eo animo non feceris, cū tamē laudaris, eas ipsas laudes statim transferas in Deum.

S. Thom. 2. 2.
q. 132. a. 1. &
q. 9. de malo
art. 1.

Addit sanctus Thom. 2. 2. quæst. 132. art. 1. & in quæst. 9. de malo, art. 1. licere etiam opta-

optare, vt bona nostra hominibus probentur, in quantum vtilia sunt ad hoc quòd Deus ab hominibus glorificetur, & vt testimonio alienę laudis stimulati, vel ex ipsis bonis, quę in nobis cognoscimus paratiores ad perseuerandum, & proficiendum in dies promptioresque esse possimus. Idem est iudicium, ac eadem ratio cùm gloriam petimus, quam necessariam esse sentimus, vt aut moderatas diuitias, aut aliquem dignitatis gradum assequamur: modò ista etiam iustè appetantur, & ad Deum tandē dirigantur.

Appetere laudem, vt eo testimonio quis in bono opere perseveret, & in dies fiat paratior ad virtutē, & præclarū opus minime quidem malum est, sed est hominum imperfectorum.

Sed est semper magnò opere aduertendum, ne cùm laudabilia facimus, paulatim gloriam in animos nostros irrepere sinamus, eiusque suauitate deliniamur, & quasi instituti nostri obliti in ea acquiescamus. Obuersetur semper animo illud. *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Quia licet hoc sanè per difficile est: erit tamen facile si videre valeamus: *Nos non esse sufficientes cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, & quòd omnis sufficientia nostra ex Deo.*

2. Concluf.
Secundus
Modus, quo
Appeti glo-
ria poteft.
Math. 25.

Alter autem appetendæ gloriæ modus
eft, idèmq; non reprehensione, fed lau-
de digniffimus, cùm boni, aut eruditi ha-
beri volumus, nō caufa noſtra, ſed eorum
quorum plurimum intereſt eam de nobis
concipere opinionem.

Atq; hic qui Reipublicæ reſpicit vtilita-
tem in quinq; omnino partitus eſt. Aut e-
nim quæ bene à nobis, & cum virtute fiūt,
laudari cupimus, quoniā vtile illis eſt bo-
na noſcere, & probare, eſſetq; inhumanū
optare vt quæ bona ſunt, nō eis talia viderē-
tur, aut quia laudibus noſtris vehemētius
ad honeſtatem concitantur, vt Themisto-
cles ille, quem Milciadis trophea dormire
non ſinebāt. Item ne noſtro exemplo mo-
ueantur in malum, et ne religioni labeſ in-
feratur aut dedecus. Aut cū alios docemus
apud quos, vt proficiant, debet eſſe noſtræ
eruditionis exiſtimatio.

Omnia hæc vno, eodemq; fundamen-
to nituntur, quòd in eis diuina laus, non
humana queritur. Nam & quæ alijs bene-
ficia dantur, ſibi ipſi dari Chriſtus Matthei
25. interpretatur, cùm ait: *Quod vni ex mi-*
nimis

nis meis fecisti, mihi fecisti. Et qui membrorum decori, salutis, utilitati studet, non dubium est quin gloriam capitis promoveat, eiusque, cuius laudes (cum aliquid facimus) augentur. De primo ita Augustinus libro secundo de sermone Domini in monte capite primo. Rectè autem (inquit) vivere, & nolle laudari, quid est aliud quam inimicum esse rebus humanis, quæ utique tantò sunt miseriorum, quantò minus placet recta vita hominum? Si ergò inter quos vivis, rectè viventem non laudaverint: illi in errore sunt. Si autem laudaverint: tu in periculo. Nisi tam simplex cor habueris, & mundum, ut ea quæ rectè facis, non propter laudes hominum facias, magisque illis recta laudantibus gratuleris, quibus id quod bonum est, placet quam tibi. Secundo autem prudentissimè Paulus utebatur, aliorum virtutes apud alios prædicando, ut utrisque stimulos ad virtutem subderet. Ut secunda Corinthiorum noveno. Scio enim promptum animum vestrum: pro quo de vobis

Aug. lib. 2.
de serm. in
mon. cap. 1.

2. Cor. 9:

Liber primus.

2. Theſſal. 1.

gloriosior apud Macedones. Et, 2. ad Theſalonicenſes, 1. Ita ut & nos ipſi in vobis gloriamur in Eccleſijs Dei pro patientia veſtra, & fide,

Tertius modus quo appeti gloria poteſt:

Tertius modus latiſſimè patet. Debe-
mus enim omnes, atq; ij potiſſimū qui ma-
giſtratus gerunt, aut excelſum aliquem
amplitudinis & dignitatis gradum tenent,
vt monachi, ſacerdotes, Epifcopi, Duces,
Reges, Imperatores, non honeſtè modò
viuere, verum etiā operam dare, vt alijs
id notum, & manifeſtum ſit, quos ad ſui
imitationem, allicere iubentur. Plenum
eſt enim crudelitatis bene intus viuere, &
fòris ſcelera ſimulare. Nam quid aliud hac
ſimulatione efficies, niſi te malum vt ar-
bitrentur, & ad paria facienda mouean-
tur? Qua de re Auguſtini verba ſubſcribā
in libro de bono viduitatis, capite vigeſ-
ſimo ſecundo. *Ne quis humilitatis eſſe pu-
tet ſuas ſemper occultare virtutes. Nec au-
diendi (inquit) ſunt ſiue viri ſancti, ſiue
fœminæ, quando reprehenſæ in aliquo, ne-
gligentia ſua, per quam fit vt in malam ve-
niant ſuſpicionem, unde ſuam vitam longè
abef-*

Vide in lib.
2. Machab.
c. 6. de Elca-
zaro.

Aug. lib. de
bono viduit.
cap. 22.

abesse sciunt, dicunt sibi coram Deo sufficere conscientiam, existimationem hominum non imprudenter solum, verum etiam crudeliter contemnentes. Cum occidunt animas aliorum, siue blasphemantium viam Dei, quibus secundum suam suspicionem, (quasi turpis) quæ casta est, displicet vita sanctorum. Siue etiam cum excusatione imitantium, non quod vident, sed quod putant. Proinde quisquis à criminibus flagitiorum, atq; facinorum vitam suam custodit, sibi bene facit. Quisquis autem etiam famam, & in alios misericors est. Nobis enim necessaria est vita nostra, alijs fama nostra. Vnde dicit Apostolus placete omnibus per omnia, sicut, & ego omnibus per omnia placeo non querens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salui fiant. Et iterum in epistola ad populum Hipponensem de communi vita clericorum sermone quadragesimo nono in sermonibus de diuersis, quæ habetur duodecima quaestione prima sic ait: Nolo ut aliquis de nobis in veniat male viuendi

1. Corin. 10.

Aug. in Epist. ad Pop. Hippon. de conum. vita clericor. in sermonib. de diuersis, 12. q. 1.

2. Corint. 8.

occasione, promidemus enim bona, ut ait idem Apostolus non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus propter nos conscientia nostra sufficit nobis, propter vos fama nostra non pollui, sed pollere debet in vobis, tenete quod dixi atque distinguite, due res sunt conscientia, & fama, conscientia tibi, fama proximo tuo, qui fidens conscientia sua negligit famam suam, crudelis est. Hactenus Augustinus. Cum quo illud etiam Ciceronis in primo libro de officijs semper probavi. Negligere quid de se quisque sentiat, non solum arrogantis est, sed etiam omnino dissoluti.

Cicer. in. 2.
de officijs:

Matthæi. 5.

Hoc ipsum Dominus Apostolis præcepit Matthæi quinto. Vosestis lux mundi, non potest abscondi ciuitas supra montem posita: neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio: sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt, sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cælis est. Hoc Apostolus sæpissimè iteravit,

raut, ad Romanos duodecimo. *Provi-*
dentes bona non solum coram Deo, sed Ad Rom. 12
etiam coram hominibus. Et prima Co-
rinthiorum decimo. Sine offensione es- 1. Cor. 10.
tote Iudais, & gentibus, & Ecclesia
Dei, sicut & ego per omnia omnibus
placeo, non querens quod mihi utile est,
sed quod multis, ut salvi fiant. Et ad
Philippenses secundo. Omnia autem Ab Philip. 2.
facite sine murmurationibus, & hesi-
tationibus, ut sitis sine querella, & sim-
plices filij Dei, sine reprehensione in me-
dio nationis prava & peruersa, inter-
quos lucetis sicut luminaria in mundo.
At Episcopis accuratius etiam præci-
pit prima Timothei quarto. Nemo a- 1. Tim. 4.
dolescentiam tuam contemnat, sed exem-
plum esto fidelium, in verbo, in conuer-
satione, in charitate, in fide, in casti-
tate. Et paulò post. Hac meditare,
in his esto, ut profectus tuus manife- Ad Titum 2.
stus sit omnibus. Et ad Titum secun-
do. In omnibus te ipsum prabe exem-
plum bonorum operum, in doctrina,
in integritate, in gravitate, ver-
bum

bum sanum irreprehensibile, ut is qui ex aduerso est, vereatur nihil habens malum dicere de nobis.

Quartus
modus quo
appeti gloria
potest.

Fame bonę
existimatio
maximę op
tada his qui
præfunt.

1. Timo. 6.

Ad tit. 1.

Quartus est ne aut turpiter agentes, aut quo hominum aures de nobis sermone compleantur parui pendentes, & alios perire, & religionem nostram, aut dignitatem in contemptum apud populum Christianum, aut apud Ethnicos adduci sinamus. Quod summę etiam curę Paulo fuit, 1. ad Timotheum, 6. *Quicumque sunt subiugo serui, Dominos suos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen Domini, & doctrina blasphemetur. Et ad Titum secundo. Tu autem loquere quę decent sanam doctrinam, senes ut sobrij sint, pudici, prudentes, anus similiter in habitu sancto non criminatrices, non multo vino seruientes, bene docentes, adolescentulas ut viros suos ament ut non blasphemetur verbum Dei.*

Perditissima etiam ratio est, sacerdotem, Episcopum amare alia, negligere famam, ut infirmi homines impingant, amplissimęque dignitates con-

tem

temnat: ex quo nascitur omnis morum
 peruerſitas, & deprauatio. Debet illis
 ſemper ante oculos verſari, quam per-
 ſonam induerint, dandamque eſſe ope-
 ram, ne peccata quæ priùs priuata fue-
 rant, in commune totius communita-
 tis, & reipublicæ dedecus emanent. Ac
 ideò prima Timothei tertio, Diaconos, 1. Timot. 3.
 & Episcopos (in quibus etiam presby-
 teros intelligit) cùm creantur, non tan-
 tùm bonos viros eſſe Paulus vult, ſed
 etiam tales ab omnibus exiſtimari. Imò
 verò in eorum filiis (nequa infamiæ
 pars venire poſſit ad parentes) non pu-
 tat teſtimonium famæ negligendum,
 ait enim ad Titum primo. *Filios ha-* Ad Titum.
bens fideles, non in accusatione luxurie,
aut non ſubditos. Quantò meliùs de ſe
 idem dicit ad Romanos vndecimo. *Mi-* Ad Rom. 11.
niſterium meum honorificabo, quomo-
do prouocem ad emulandum carnem
meam.

Illud autem, quod erat in diuiſio-
 ne vltimum, non paruam vim habet,

Eſt

Est enim & cum prudentia, & cum Christianæ vitæ institutione mirificè congruens, non tantum optimum, aut, (si ita munus tuum postulet) doctissimum esse, sed etiam eum (ut alijs vñui sis) cupere videri. Fecit hoc singularis ille vniuersorum hominum magister, & benè viuendi præceptor Christus. Nam & se magnoperè ab Ioanne laudari voluit, Ioannis primo & tertio. Et ipse potentiam, dignitatem, diuinitatem suam non dissimulauit: præsertim in Ioannis Evangelio, quoniam videbat in eo sitam esse hominum salutem, ut ipse Dei Filius, & seruator, & beatitudinis effectus crederetur. Quum & Ioannis duodecimo. Cum vox de cælo audita esset Patris, Filij gloriam, & claritatem præferentis, palàm testatus est se hominum gratia laudari, cognoscique voluisse. *Non propter me* (inquit) *hac vox venit, sed propter vos.* At Paulus qui se imitatore[m] Christi esse profitetur, cum auctoritatē suam infringi à pseudo Apostolis videret, in qua totius penè orbis terrarū vertebatur salus, palàm

Ioan. i. & 3.

Ioan. 12.

lāmque illi iactitarent, nullam ei fidem habendam, qui neq; à Domino vocatus, neq; institutus, vt cæteri Apostoli fuisset. Præterea nec constare sibi, sed nunc circuncisionem è medio tollere, nunc euehere laudibus. Qua contentione animi causam suam agit, vt se defendit, vt agnoscat in se Dei beneficia, & virtutes suas. *Quoniam multi* (inquit, 2. Corinthiorum, 11.) *gloriantur secundum carnem, & ego gloria- bor.* Ac paulò superiùs, existimo enim nihil me minus fecisse à magnis Apostolis. Nam & si imperitus sermone, sed non scientia. Et in quo quis audet (in insipientia dico) audeo & ego. *Hebræi sunt, & ego. Israelita sunt, & ego. Semen Abrahæ sunt, & ego. Ministri Christi sunt, & ego. Vt minus sapiens dico, plus ego.* Quo in loco insignem Apostoli moderationē spectemus. Sæpè cū se laudat, insipientem se vocat, & insipientia se loqui dicit, vt perspiciamus non sine apertæ insipientiæ nota, & demētix, laudes quæri: (vt admonuerunt Chrysostomus, & Theophilatus) cū sine necessitate quæritur. At ad

Gala-

Ad Gal. 1.

Galatas scribens, ita auspicatur. *Paulus Apostolus non ab hominibus, neq; per hominem, sed per Iesum Christum, & Deum Patrem. Et statim, sed licet nos, aut Angelus de cælo euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis, Anathema sit. Nec multo post. Notum enim vobis facio fratres Euangelium quod euangelizatum est à me, quia non est secundum hominem, neq; enim ego ab homine accepi illud, nec didici, sed per reuelationem Iesu Christi.*

Ad Gal. 2.

*Et capite consequenti contulisse se Euangelium suum cum magnis Apostolis dicit, sed accepisse ab illis nihil. Adeò vt Petrum etiam principem, & doctorem omnium, & Barnabam ab Spiritu Sancto ad id muneris lectum, palàm reprehenderit, quòd non rectè ambulant ad veritatem Euangelij. Plurima sunt eiusmodi in Paulo, vt ad Roman. 15. 1. Corinth. 15. Ad Galat. 5. & 6. Ad Ephesios, 3. Ad Philippen-
fes, 3.*

Ad Rom. 15.

1. Cor. 15.

Ad Cal. 5. &

6.

Ad Ephes. 3.

Ad Philip:

3.

Manet igitur appetitum gloriæ ubiq; esse reprehendendum, nisi cum ad Dei laudem, aut ad nostra, fratrum ve nostrorum
com-

commoda dirigitur. Quod ego latius persecutus sum, quoniam non deesse intelligo, qui gloriæ per se desiderium laudent, atque commendent, aduersamque sententiam perlibenter sequantur. Quæ quidem, ita ut verba ipsa præseferunt, accepta, non modò est falsa, verum etiam perniciosa, peruertit enim mores, & homines maiori, quàm par erat, studio laudem ambientes magis, magisque incitat, & mouet. Ac ea merces maximè ad hoc laboris adeundum impulit, quòd maximo verebar opere ne licentia illa deteriores homines fierent, & optimarum mercedem actionum inani prædicatione commutarent.

CAPVT. XIII.

An possit appeti gloria, ut est debita virtuti? & de quibusdam dubijs, ex dictis

VERO HOC in loco optimè quæri potest, an (nullo alio fine spectato) optari possit gloria, ut est tantum debita

Thom. Caie-
tan. 2. 2. q.
132. art. 1. 32

Gloria quā
do per se ex-
petitur.

bita virtuti? vt si Augustinus laudari libros suos cuperet, non quidem plusquam digni erant, sed eam gloriam, quam sibi deberi sciret, exigens, & petens; Thomas Caie-
tanus, 2. 2. quæst. 132. art. 1. ait: Ego contrā negandum puto. Nam quanuis prædicatione digna sit virtus, & boni iurē laudentur, tamen non ea est gloria quæ per se expetibilis est. Per se autem sine dubio expetitur, cū quasi debita exigitur, nec alius finis additur. Nam quod ipse confirmandi gratia adducit hunc appetitum gloriæ, ad Dei tandem laudē referri, quia gloria proximè ad virtutē dirigitur, & virtus ad Deū: mihi minimè valere ad confirmandum videtur: Qui enim laudem, vt debitam petit, is gloriæ, nō Dei causa laborasse (quod alienum est à virtute & mercede, quam quasi suo iure postulat) indignum se esse declarat. Ecquis vnquam id tanquā iurē sibi debitum postulauit, ad quod ipse minimè respexit in agendo? Iniquum est gloriam nomine debiti exigere cuius causa fecisse nihil tu te ipse fatearis. Imò verò (inquies) imò eam deberi mihi puto maxi-

mè, quia eius causa feci nihil. Quem autem lædo, si dissolui mihi volo quod debitum est? Hic iam tute tibi repugnas. Si enim ad eam respectum non habuisti, contempsisti, & leue (vt erat) bonum, ac indignum, quod pro benefactis peteretur æstimasti: quæ nunc instantia est, eandem temere repetere, quam prudenter abiecisti? Sed (quod maximè ad rem facit) non considerauit, Caietanus bonos viros nullam gloriam appetere, nisi quam se virtute meruisse sperant. Nam si eam peterent, quam non meruissent, & si optimum ad finem referrent, non esset dubium peccare illos. Effet enim hæc inanis gloria, quia ex re vana, & indigna petebatur. Cùm ergo à maioribus nostris accusantur omnes qui sibi mercedem gloriæ reddi volunt, nisi honestiorem finem addant & in Dei laudem, aut fratrum referant salutem, atque ita demum posse appeti statuunt: apertum est de ijs loqui, qui debitam virtuti suæ gloriam aucupantur, vt ex eorum dictis cerni

Gloriam
quando ap-
petunt viri
facti.

potest. Quod autem ait, *Gloriam proximè ad virtutem dirigi, ac referri*, id ambiguitatem quandam habet. Potest enim intelligi referri gloriam ad virtutem, vt præmium illius, & est hoc quidem verum, sed non omne præmium virtutis est per se appetendum: vt opes, vt sacerdotia, vt potentia. Itaque gloriam reddere nobis alij debent, à nobis nullo alio adhibito fine non est petenda. Si autem ad virtutem referatur tanquàm eius stimulus quidam, & incitamentum, tunc non per se ad virtutem refertur, sed per accidens: propterea quòd homines non valde virtute prouecti dulcedine gloriæ vehementer ad honestatem incitantur. At beatis, ac etiam perfectis hominibus gloriam ob virtutem reddimus, non vt incitamentum, sed vt præmium. Ex quo intelligitur eam per se præmium esse virtutis: incitamentum autem non nisi per accidens. Atque ideò cum aliquis finis non præfigitur, per se appeti censetur. Quòd si vrgeat nihilo plus appetendam

dam esse pecuniam, quàm gloriam, posse autem operarium pecuniam pro opera exigere, licere itaque pro virtute gloriam diuersa est in primis, & dispar ratio. Etenim operarius depactus est cum altero, & pecuniam iure pacti, conuentique poscit, cuius causa laborare potuit: non eam enim per se appetit, sed quia est ad parandum victum, ad vitam tuendam necessaria: gloria verò nèque deduci in pactum potuit, neq; debuit. Quamòbrem qui beneficientem non laudat, iustitiam non violat.

Sed quia aliorum causa gloriam quæri posse diximus, dubium est liceat ne cuiquam aliquid facere causa, aut parandi, aut augendi gloriam, non quidem suam, sed patriæ, aut ordinis, aut generis, aut collegij, aut alterius communitatis? Equidem ambiguitate quæstio non caret: partim enim gloria per se appeti videtur, quod peccatum est: partim aliorum utilitas quæri, quod officium est. Atque amplificationem quidem & gloriam aliquius ordinis, aut collegij, vel vniuer-

sitatis, rectè optare possumus, verbi causa.
 Mihi sacerdoti licet cupere me quàm op-
 timum esse, ac videri, vt qui sacerdotes
 infectari solent, intelligant esse quidem
 nonnullos malis moribus, sed existere
 alios, quos mirari possint, & imitari.
 Eodem pactò officium est me operam
 dare vt iure optimo doctus existimer, nō
 vt ego laudationibus afficiar, sed vt hoc
 vel illud collegium, vel maxima Complu-
 tensis Vniuersitas, vel Schola Salmanti-
 censis, vel Vallis Oletana Academia cla-
 rorum virorum, & doctissimorum al-
 trix (vt est) & parens habeatur. Horum
 vna est, & eadem ratio, quòd & honesti
 ordines ciuium, & hæc doctorum ho-
 minum domicilia, quæ iam diu inuale-
 cente consuetudine Collegia vocamus,
 sponte sua ad reipublicæ ornamentum, &
 vtilitatem instituuntur. Patria, & genus
 non videntur esse in tam bona causa. Nā
 quamuis patriæ præsertim gratia omnia
 facere, ac pati debeamus, tamen huius ciui-
 taris, aut huius domus laus nō videtur pro-
 ximè ad publicam vtilitatem referri. Ete-
 nim

nim qui nobilitatis auctor extitit, prælucere posteris, sibi que, ac suis splendorem conciliare sempiternum, non prodesse rei publicę voluit. Qui verò oppida, aut ciuitates collecti in vnum condidere, sui modò, non aliorum habuere rationem: inuenire enim voluerunt quomodò frigoris, & caloris iniuriam vitarent, tranquillęq; viuerent, atque omnia ad vitam necessaria suppeditarent.

Quamobrem gloriam quærere vt familiam, aut patriam nobilitemus, nullo alio fine præstituto, nempe vt alios ad imitandum trahamus, vt illi domesticis laudibus incensi omnem operam in virtute ponant, fiantq; ad gubernandā rem publicam idonei, & apti, vix arbitror, ac ne vix quidem rectè fieri posse. Est enim id gloriam per se appetere. Interest autem nihil vtrum tibi an alijs gloriam per se appetas? vtròque enim modo quod Dei est ad homines transfers. Quod si tibi id optare nō licet, quia viciosa est glorię per se appetitio, optare alijs cur liceat? Non enim malum est quia tibi optas, sed quia gloria

ita optari non potest. Dénique cùm virtutibus nostris alias res laudari, nobilitari-
que volumus, magnò pere cōsiderandum
est, num illæ suapte natura communem
utilitatem spectent, ita vt è republica sit
eas extolli? nam si eiusmodi non sint, ab
officio recedemus, quoties ijs per se laudes
appetemus. Ac si quisquam de peccati gra-
uitate quærat, dicemus nos quidem id po-
steà, cùm de inani gloria disputabimus.
Nunc tantùm confectum volumus, pec-
cari quoties aliquid fit studio gloriæ, nec
ea ad alium dirigitur finem.

Dubiū qua-
tenus fædē-
tur bona o-
pera appeti-
tu gloriæ.

Verùm his aliquis posset ita dubitare.
Aio è quidem gloriæ desiderio, quasi labe-
quadam, honestas aliò qui actiones infici,
cùm id nos præcipuè ad agendum trahit.
Sed si ego charitate mihi proposita egenis
victum largiri, aut publicè in Ecclesia con-
cionari incipio. & (vt fieri solet) blandè
postea laudis appetitio subeat: nùm ea to-
tum opus polluet, & perdet? exemplum
est apud Gregorium in fine librorum mo-
ralium, ybi ad se ipsum rediens, & de lon-
go illo ac præclaro opere loquens. *Dum*

Gregor. in
sine Moral;

it sam

ipsam (inquit) subtiliter radicem meae intentionis inspicio, Deo quidem ex ea me summò opere placere voluisse cognosco: sed eidem intentioni, qua Deo placere studeo, furtim se, nescio quomodo, intentio humana laudis interfert. Ad hoc ita respondemus. Si quidē illa laudis appetitio sit, veluti impetus quidam, & aggressio, cui continuò resistatur, ac aditus in animum negetur, id tantum à peccato aberit, vt etiam victoria suscepti operis augeatur amplitudo: àt si leniter sese insinuet, animumque occupet, peccabitur quidem: sed concionis, aut largitatis meritum non amittetur, si statim eiiciatur. Quòd si ea non prius, quàm actio ipsa, finiatur, pars illa quæ gloriæ studio maculata non est, deformari, eò quòd postea irrepsit, non potest, altera quæ deinde consequitur, omnino perditur.

10 Sed emergit ex dictis, nec levis, nec cō-
 temnenda dubitatio, satis ne sit omnem
 gloriam, quam optauimus aliquo antea
 die, in Deum, aut in emolumentum fra-
 trum referre, vt quàmuis eam postea sine

Dubiū an fa-
 tis semel re-
 fere gloriā
 ad bonum
 finem.

alio fine optemus, à virtute non discedamus? verbi gratia. Dominico die ita mecum statui, siquid hodiè, aut hisce sex proximis diebus laudis appetam, id in Dei gloriam, aut in aliorum salutem tantum appetitum volo. Non multò post pauperibus subuenio, publicè disputo, ad populum orationem habeo, cupio misericors, acutus, disertus videri: vtrum erit hoc studium reprehendendum? an pricris relationis causa excusandum? & sanè non esse reprehendendum, non obscurum videtur.

Nihil enim plus habet pecunia, cur optetur quàm gloria: licebit autem prorsus patri familias pecuniam quærere, etiam si finis illi in mentem non veniat, modò priùs apud se decreuerit augendas esse opes, non ad auaritiam, sed ad familiam alendam. Cur igitur idem in gloria nō licebit? Deinde nō necesse habemus actiones nostras semper in finem actu referre, satis erit, ac super ante retulisse. Quemadmodum si Compostellam, aut Romam, (quod est vulgare, & vetustate protritum exemplum)

plum) religionis causa proficiscamur, satis est illius itineris laborem Deo semel (cum aggredimur) dicare, nihil necesse est per singulos gradus Dei, Iacobi ve meminisse. Qui ergo quam quæsiturus sit gloriã principio Deo obtulerit, & quasi consecrauerit, non erit accusandus, si quoties eam optabit, Dei, aut fratrum non recordabitur. His vt satisfaciamus, duo sunt animaduertenda. Primum, antecedentem relationem vim non habere, nisi cum tale est opus, vt ex ea prodijisse intelligatur. Si enim quis in via dormiat, aut saltet, aut etiam iciunet, aut oblatam adulterij occasionem repellat, non pertinent hæc quidem opera ad priorem Compostellanæ peregrinationis relationem: alterum est nihil efficere relationem cum contraria voluntate, aut actione interruptitur: vt si hunc ipsum suscepti itineris pæniteat, aut referre pedem incipiat. Cum verò appetitus gloriæ accusari non soleat, nisi debito fine cum caret, tota hæc versatur difficultas, vtrum ne is appetitus gloriæ ex præcedenti relatione nascatur? An ve-

ro, quia nouus finis non additur, sit potius illius interruptio, atque intercapedo quædam relationis? Est enim sine dubio bonus si ex ea emanat. Sed isthuc ipsum diiudicare difficillimum est.

Primum omnium animus maximè intuendus est, vt rectè percipi possit, ita ne gloriam petierit, aut cæperit, vt aut noua extiterit aliquo modo voluntas per se illā cupiens? aut, vt ita cuperet pertentatus nō à modum repugnauerit? tunc enim magna fit significatio interruptā fuisse relationem. Deinde etiam diligentissimè inspicendum est, num plus concupierit gloriæ quā proposito fini satis sit? aut ex ea re quæ nihil conducat ad finem? Satis enim constat tum per se ipsam appeti gloriam, vt si opinione docti hominis quiduis efficere apud fratres possis, & velis tamen omniū doctissimus haberi, aut cū sola quæritur eruditio, cupias bonus iudicari, aut concionator studeas Mattheseos peritissimus videri.

Prætera conscientiam nostram non modò rogare, sed etiam accuratissimè excute

cutere oportet, vt videamus an id quod facimus facturi. nihilòminus essemus, si vel ad Deum laus, vel ad fratres vtilitas, nulla verò ad nos gloria pervētura esset? Si enim non eramus facturi, nemini id quidem dubium est, ad antecedentem relationē respectum non haberi: quemadmodum si librum legas, quem vsui alijs futurum spes res, atq; cum minimè ederes, nisi te spes glorię inuitaret. Relinquitur itaq; ex superiori disputatione eam demum glorię cupiditatem laudabilem esse, quæ actu, aut virtute ad honestum finem refertur, nisi talis sit vt cum priori relatione non tam congruere, quàm pugnare videatur.

C A P V T. XV.

In quo quinq; prioribus argumentis pro appetitu glorię respondetur.

SED RE iam. (vt videtur) explicata, argumentis, quæ pro appetitione glorię capite noueno adduximus, singulatim respondeamus, sunt enim difficilia, & quæ negotium

gotium haud mediocre facere possent, nisi tan multa dicta essent. Damus igitur ultro (quod primum efficere volebat) gloriam, quia bonum quoddam est, expetibilem esse. Verum eo modo expetibilis est, quo bonum est. Est autem ex bonis externis, quæ bona non sunt nisi secundum analogiam, (hoc est) quatenus ad virtutem, quæ per se bona est, diriguntur. Quamobrem non est expetibilis nisi cum ad Deum, aut ad virtutem refertur.

Ad Secundum respondeo diuitias, valetudinem, liberos optari quidem posse, non sui gratia, sed ut instrumenta suppetant, quibus aut Deum melius colamus, aut emolumento reipublicæ simus. Idque Ecclesia cum hæc à Deo petit, ipsa testatur. Ut in prima ad Timotheum cap. 2. Apostolus iubet orationes, & obsecrationes fieri pro regibus, & omnibus qui in sublimitate constituti sunt, ut quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate.

Tertij assumptio speciem quãdam præfert veritatis, sed falsa est. Non enim gloria

ria ex virtute per se nascitur, sed ei quasi res quædam externa accidit, nam fieri potest (& sæpè numero videmus) vt homo sanctitate excellens ignobilis sit, & ingloriosus. Atque adeò hæc duo seiuncta sunt, vt optimos esse nobis, cùm volemus, integrum sit, gloriam habere, extrinsecus, (hoc est) ex multorum arbitrio pendeat. Et quidem quàmuis per se ex virtute manaret, non esset ea ratione appetibilis, sed vt bonum quoddam est. Quo quidem modo non est per se expetenda, vt sæpè diximus.

Quarti argumenti vires superiùs enervauimus: cùm auctore etiam Aristotele 3: Ethicor. cap. 8. ostendimus non esse virtutem, sed speciem quãdam, adumbrationemque virtutis, quæ infamiae timore, aut laudis desiderio quidpiam facit. Non igitur gloria propriè incitat ad virtutem, non est enim opus virtutis, quod sit causa gloriæ.

Quintum est profectò difficilius, assumit enim id quod vix inficiandum videtur, naturalem esse gloriæ appetitionem

Arist. 3. Eth.
cap. 8.

Aug. lib. 1. de
lib. 1. de
lib. 1. de
lib. 1. de
lib. 1. de
lib. 1. de
lib. 1. de
lib. 1. de
lib. 1. de
lib. 1. de

nem. Sed abhorret sine dubio à veritate plurimum. Etenim vniuerso hominum generi insitum à natura est rectè vbique, & secundum virtutem operari. Estque hominis naturæ (rationis compos animal cum sit) rationem optimam benè viuendi ducem sequi: ideòque omne vitium eo ipso quòd vitium est, contra naturam est, vt acutè probat sanctus Thomas, 1. 2. q. 71. artic. 2. cuius verba sunt: *Vitium virtuti cōtrariatur, virtus autem vniuscuiusq; rei consistit in hoc, quòd sit bene disposita secundum conuenientiam suæ naturæ.* Vnde oportet quòd in qualibet re vitium dicatur ex hoc, quòd est disposita contra id quod conuenit suæ naturæ. Vnde & de hoc vnaqueque res vituperatur, quod confirmat Augustin. lib. 3. de libero arbitrio, cap. 14. dicens: *Quod perfectioni naturæ dresse perspexeris, id voca vitium.* Et in 11. de ciuitate Dei, cap. 17. sic ait: *Vitium autem ita contra naturam est, vt non possit, nisi nocere naturæ, non itaque esset vitium recedere a Deo, nisi naturæ (cuius id vitium est) potius competeret esse cum Deo.*

Cum

Cùm ergo cupiditas gloriæ vitiosa sit, bonorùmq; operum deprauatrix, & naturales appetitiones cōtrarię esse non possint, non est abstrusum, neq; absconditum laudis appetentiam aduersari etiam hominis naturæ (Tantum abest naturalis vt sit) nisi cùm est ipsius comes, & administra virtutis. Quòd verò hæc in omni reperiantur ætate, nihil mirum est. Naturæ enim nostræ primi parentis peccato debilitatæ, & fauciatae plurima vitia adhærescunt, eāq; à ratione, & à virtute reuocare nituntur, vt effrænata veneris, & diuitiarum, & honorum, & dominationis cupiditas. Quas affectiones, & propensiones, & si non in omnibus modò hominibus, verùm etiā in belluis videmus, tamen naturales non vocamus. Non igitur hæc à natura data sunt, sed vitiata, & corrupta, & deprauata naturam consequuntur. Suntq; ex plagis illis, quas homo accepit descendens ab Hierusalem in Hierico: de quibus etiā à Domino Genesis octauo, dictum est: *Sen-*
sus, & cogitatio humani cordis in malum
prona sunt ab adolescentia sua. In belluis
 est.

Lucæ. 10.

Genes. 8.

est, quidem quasi sensus quidam, & appetitus laudis, sed culpavacat, quia cum rationis expertes cum sint, coercere non possunt, Nec verò inde efficitur naturà in homine in esse, nam homini (ut homo est) id tantum naturà convenit, quod est secundum rationem.

CAPVT. XVI.

In quo argumenta ex sacris literis aducta diluuntur.

NUNC Ad ea, quæ ex sacris literis petita fuere, veniamus, eaq; quam vim habeant excutiamus. Nam fortiora esse, quàm ut debilitari, frangi; possint, visa sunt Osorio nostro.

Quod ad primum attinet, nemini id quidem dubium esse debet, rectè, & iustè Deum gloriam expetere posse. Habet enim in se quidquid laude dignum est, non aliunde acceptum: estq; ipse solus totius laudis, & bonitatis autor, & origo. Iure igitur suo petere à nobis laudes potest. Causa
nostra

nostra multum dissimilis est, quid enim habemus, quod non acceperimus? Sed quoniam ille nostri non est indigens, sicut in Psalmo decimo quinto scriptum est.

Psalm. 15.

Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges: tantaq; est eius præstantia, & amplitudo, ut nec laudibus nostris amplificetur, nec vituperatione minuat: nostri causa laudari vult, quoniam in eo sita est nostra felicitas, ut eum, & mente cognoscamus, & ore manûq; laudemus.

Qua de re eleganter disputat Augustinus tractatu quinquagesimo octavo in Ioannem. De Christo autem, eiusq; sectatore Paulo multa diximus, omninoq; (ut arbitror) fidem fecimus in Dei gloriam & hominum utilitatem claros se, & præstantes haberi voluisse. Et sanè si rectè eorum verba expendamus, facile intelligemus gloriam quæ à Deo est utrumq; optasse, magniq; fecisse: eam quæ ab hominibus datur, (nisi quatenus illis ipsis qui dabant utilis erat) penitus contempsisse. Non enim inquit Christus, velim ab hominibus gloriam habere, sed *Pater clarifica Filium tuum,*

Aug. tract. 58. in Ioan.

clarifica me tu Pater apud te metipsum.
 Quid Paulus? Nunquam à Magistro dissentit. *Verbum* (inquit ad Philippenſes ſecundo) *vita continentes ad gloriam meam in die Chriſti.* An laudem ab hominibus expectat, qui eam in hac vita non vult, ſed in extremi uſq; iudicii difert diem? Quid autem prima Corinthiorum quarto ait? *Mihi pro minimo eſt, ut iudicer à vobis, vel ab humano die.* Et ſecunda Chorinthiorum capite 13. *Oramus autem Deum ut nihil mali faciatis, non ut probati appareamus, ſed ut vos quod bonum eſt faciatis.* Hoc ergò pacto, intelligenda ſunt, quæ de gloria in eius epistoſis legimus. Ut cùm per eam iurat, quam malle ſe mori dicit, quàm amittere. Ac ſiquidem de humana verba faceret, facile amittere potuiſſet, odio, invidia, ſuſpiciòneq; hominum varie de eodem iudicantium. Verùm hoc ſignificare voluit. Licebat mihi per Chriſtum more cæterorum Apoſtolorum ab eis ali, quos doceo, ſed hanc tamē gloriatiònem apud Chriſtum collocatam habere volo, hoc meritum meum apud eum ſeruari, emo-

ri malim quam insignis facti mercede priuari.

1. Cor. 9.

Illud de Dauide palmarum videtur post omnium calamitatum commemoracionem addente. *Et gloriam meam in puluerem deducat.* Quod & si vt ea, quæ de Paulo attulimus, non absurdè intelligi potest, quemadmodum Augustinus ex ponit: tamen quoddam habet peculiare, quod quia ab ijs, qui cōtra disputant, animaduersum non videtur, & ad sacrarum literarum intelligentiam valde conducit, non est omitendum.

Psalm. 7.

Gloria consuetudine, vsuq; scripturæ ambiguum nomē est, latiùsq; manat, quā hactenus significauimus. Dicitur enim cū aliquid valdè fulgens, & splendens, atq; (vt Hieronimi verbis in cap. 5. ad Galatas vtar) augustius ac diuinius hominum se præbet obtutibus, quod multi maiestatem interpretantur. Vt exodi quadragesimo capite. *Oppernit nubes tabernaculū testimonij, & gloria domini impleuit illud. Nec poterat Moyses ingredi tectum sedentis nube operiente omnia, & maiestate do-*

Hieron. in c. 5. ad Galat.

1. Reg. 8.

mini coruscante. Et tertio regum octauo. Impleuerat enim gloria Domini domum Domini. Ezechielis etiam primo, & secundo capite, legimus gloriam Domini Prophetæ apparuisse. Paulusq; 2. Corinthiorum 3.

2. Cor. 3.

splendorem illum quo tota Moysis facies collucebat, gloriam vocauit. Ita (inquit) ut non possent intendere filij Israel in faciem Moysi propter gloriam vultus eius. Atq; hinc effectum est, ut quoniam Deus (quo nihil esse potest splendidius, neq; augustius) se se purgatis, ac beatis animis palam in cælo videndum, perfruendumq; præbet; summa illa beatitudo nostra iure optimo gloria dicatur. Quod quidem apertè Psal

Psalm. 16.

16. expressum est. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Et Lucæ 24. Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? Sapientissimè vero gloria dicitur affluentia diuitiarum, & quam vulgus fortunæ prosperitatem appellat. Vt Genesiss 45.

Genes. 45.

Nunciate Patri meo uniuersam gloriam meam. Id est, quam potens sum in ægypto, quantis opibus abundem. Et 2. Paralipomenon capite 17. posterius verbum prio

2. Paralip.

17.

ri explicatur. Factæq; sunt ei infinitæ diuitiæ, & multa gloria. Apertissimum est autem illud ex psalmo, 48. *Ne timueris cum diues factus fuerit homo, & cum multiplicata fuerit gloria domus eius, quoniā cum interierit, non sumet omnia, neq; descendet cum eo gloria eius.* Quod nihil est aliud atq; id quod paulò ante dixerat: *Et relinquēt alienis diuitias suas.* Quomodo illud quoq; Matthæi, 6. intelligitur. *Et de vestimento quid solliciti estis? considerate lilia agri quomodo crescunt, & nō laborāt neq; nent.* Dico autem vobis quoniā nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis. Hoc est, nunquā Salomon diuitijs suis, quamuis magnis, & penē incredibilibus possidere vestē tam pulchrā, ac lilia quæ in agro sunt, potuit. Atq; hoc modo in hoc Dauidis loco (in quo nunc versamur) accipitur, quasi ita diceret. Nō vitā meam tantum inimici mei appetunt, atq; insectantur: sed etiam omnes facultates meas, & hoc ipsum regnum, quod non virtute mea partum, sed abs te donatū habeo eruant, euertant, demoliantur, exci-

Psalmo. 48.

Matth. 6.

Iob, 19.

Esther. 14.

dant, vt mecum finiatur, nec ad posteros meos transeat. Isthuc idem propè sibi accidisse Iob, cap. 19. querebatur. *Abstulit* (inquit) *coronam de capite meo & spoliauit me gloria mea*. Et Esther cap. 14. non sponte se corona, regnìque insignibus ornari confitens. *Scis* (inquit) *necessitatem meam quòd abominer signum superbiae, & gloria mea, quod est super caput meum*. Constant igitur rectè omnia: nec erit iam difficile, quoties tale aliquid occurrerit, ambiguitate nominis explicata, atque animaduersa, interpretari.

Quod autem secundum argumentum affert, hortari nos Deum ipsum ad famam & gloriam, non alia ratione fit, quam quod nobis necessaria est vita nostra, alijs fama nostra. Quàmuis sacri libri (si animum diligenter aduertamus) non laborant in excitando nos ad gloriam. Vidit enim eorum auctor Deus hac quidem in re nos non calcaribus egere, sed fræno. Id potius à nobis impetrare nituntur, vt à fucata, simulatàque gloria declinemus, & ijs nos semper actionibus exerceamus,

quæ

quæ possint & Deo placere, & homines rapere in admirationem sui. Itaque cum aiunt, curam habendam esse de bono nomine, prouidenda bona coram Deo, & hominibus, non de famæ desiderio præcipiunt, sed de operibus laude, & prædicatione dignissimis, ut in secundo libro dicemus, cum de præcepto gloriæ disputabimus. Quod si aliter homines accipiant, nec egregia facta debita laudatione prosequantur, nec id homo Christianus dolebit, nèque diligentiam, & contentionem suam remitteret. Quemadmodum rectè Seneca præcipit epistola, 8: dicens. *Hoc nos oportet agere Lucili charissime in hoc ire impetu toto, licet pauci sciant, licet nemo videat.* Et rationibus dictis nequàquam aduersantur sententiæ, & exempla sanctorum, qui visi sunt propriam zelasse gloriam, & famam. Id enim minimè propter se egerunt, sed prorsus pro gloria Christi. Ut videlicet in ipsis non minueretur gloria Dei, quæ aliquantulum minorari videtur in terris, quando

Senec. epist.
8.

Sancti quomodo gloriam suam appetant & bonam famam.

ij, qui ab hominibus lumē esse creduntur,
 & per iustitiæ incedere semitas, ex operi-
 bus minus rectis, seu ex oborta infamiæ
 macula, ab illis, qui exteriora iudicant, te-
 nebræ esse arbitrantur, hinc est quòd accu-
 ratissimè sancti, & amici Dei famam suam
 impollutam laudabiliter conuersando cu-
 stodire conantur, non (vt dictum est) pro
 se ipsis, sed pro honore Dei, proximorūq;
 salute, qui vtiq; edificantur in bono, & pro-
 mouentur ad bonum, considerantes com-
 mendabilia acta eorum, atq; diuinam lau-
 dant bonitatem, quæ præstat homini vnde
 ipsa laudetur. Nam & veritas in Euangelio
 hoc insinuare voluisse videtur, cū dicit:

Matth. 5.

*Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt
 videant opera vestra bona, & glorificent
 Patrem vestrum, qui in cælis est.* Petrus
 quoq; inquit. *Conuersationem vestram ha-
 bentes bonam inter gentes, vt in eo quod de-
 tractant de vobis, tamquam de malefacto-
 ribus, ex bonis operibus vos considerantes
 glorificent Deum & Patrem in die visita-
 tionis.*

1. Petr. 2.

Tertium forti (vt videtur) & diffici-

li ratione pugnat, quod nos Deus ipse sæpè gloriæ quasi in citamento, præmiòque ad virtutem allicit. Sed in primis falsum est gloriam tamquam præmium vltimum proponi: longissimè enim à summo bono abest (vt diximus) verùm enim quoniam multos esse Deus videbat, qui nec cælestia bona cogitatione informare, complectìque possent, nèque eorum admirabili pulchritudine, & dignitate caperentur: nè quid prætermitteret, quod saluti hominum necessarium aliquomodo videretur, quos maiora non mouebant, gloriæ dulcedine, & suauitate trahendos putauit. Humanam igitur gloriam rudibus, & imperfectis, præcipuè ijs, qui sub lege, quasi sub pedagogo erant, pollicetur. Quibus etiam diuitias, & cætera bona temporaria, & caduca sæpè promissit. Vt exodi vigesimo capite: Et Exod. 20.
Deuteronomij vigesimo octauo: & alijs Deuter. 28.
frequenter in locis videmus. At viris magnis, & qui multum virtute promouerunt, licet bona quæ in vita daturus esset enumeret: vt genesis duodecimo, & Genes. 12.
22. 26. & 28.

vigessimosecundo, & vigessimosexto, & vigesimo octauo, tamen, quia eos altiori, & erectiori animo esse scit, quàm vt eiusmodi bonorum spe àdmodum moueantur, maiora, & æterna proponit.

Genes. 15.

Vt genesis decimoquinto. *Noli timere Abraham, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.* Et Matthæi quinto, *Gaudete, & exultate, quia merces vestra copiosa est in cælis.*

Matth. 5.

Dènique in nouo testamento, vbi iam cum filijs, perfectisque loquitur, animos nostros passim ad cœlestia erigit, terrestriana vix vnquam meminit, quàmuis illis quòque ipsis terrestribus, quæ in veteri pollicebatur, cœlestia spiritualiter contineri, & Paulus Apostolus sæpè indicauit, & nonnulli id temporis intellexerunt. Nam illud Ioannis. 12. *Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum Pater meus,* & eiusmodi alia, nec quis dubitare potest ad gloriam huius mundi non pertinere? cùm de Apostolis, 1. Corinthiorum cap. 4, scribat Paulus. *Tanquàm purgamèta huiusmudi facti sumus,*

Ioan. 12.

1. Corint. 4.

omniunz

omnium peripsa usque adhuc. Et vero imperfectos esse, nihilque in virtute profecisse, qui gloria ad honestatem incenduntur, res ipsa indicat. Vir enim bonus, nec tantum nomine, sed re ipsa Christianus Deum agendo respicere, & spectare debet, & omnis merces ut abesse, una dignissima est virtus, quæ per se ametur, & colatur, & ipsa sibi merces est, tum amplissima, tum iucundissima. Quod paucis verbis Virgilius ostendit, cum ait.

Virg. Ænei.
lib. 9.

Quæ vobis, quæ digna viri, pro talibus ausis

Premia posse reat solui? pulcherrima primum

Dij, morèsque dabunt vestri.

At pugnat tamen semper, & stat argumentum. Gloriam nobis Deus ante oculos ponit, ut eius amore deliniti virtutem amplectamur. Iubet ergo eam appeti, ut appetitione quasi trahamur, quomodò ergo nos ad id vocaret, quod appetere nemini liceret? Accutè sanè, & va-

len-

lens ratio. Sed responderi potest, minimè id quidem Deum velle, vt nos gloriam per se optemus. Non est enim vt homo, vt mutetur, nec vt filius hominis, vt mentiatur. Vt cùm diuitias pollicetur, non vult eas per se appeti, sed vt appetendæ sunt. Præterea quoniam videt multos nihil habere gloria antiquius, vel inde ad eorum salutem ansam arripit, vt virtuti assuefieri incipiant spe illa laudis capiti, atque allekti, donec ij paulatim euadant, qui gloriam abiiciendam, honestatem sine externis illecebris sequendam putent. Quemadmodum substantia, atque natura timoris seruilis est illa quidem minimè mala, sed modus ille, atque illa (vt ita loquar) seruitas incusatur. Et qui plerique timore filiorum, qui per se honestus est, non mouentur, sempiternas Deus calamitates, & inextinctum ignem intentat: quo seruili saltem metu à vitijs deterreantur: viamque sensim ad charitatem muniant, quæ foras mittat timorem, & ille alter substituatur, qui permanet in sæculum sæculi.

CAPVT, XVII.

An appetitus gloria possit cum humilitate consistere?

VASERAT ex argumentorum angustijs, & quasi ex scrupulosis cotibus enauigauerat oratio, nisi nunc ad scopulum haud mediocrem appulisset. Etenim humilitas propria Christianorum virtus, charitatis socia, & comes, religionis adiutrix, pietatis tutatrix, fundamentumque virtutum, sine qua frustra laboramus, tam aduersari videtur appetitui gloriæ, quàm quod maximè. Cui autem rei cum humilitate non conuenit, illa nefaria, & pestilens sit necesse est. Rectè enim inquit in epistola quinquagesima sexta ad Dioscorum Augustinus. *Vt olim Demosthenes rogatus quid esset in arte rhetorica potissimum? primas pronuntiationi, & secundas, & tertias detulit: ita si ex se quæreretur quid esset in religione primum? Humilitatem dicturum, idèq; res-*

Aug. epist.
56 ad Dios-
corum.

Humilitatis effectus, ad mirabiles.

responsurum, si millies rogaretur. At quid ab humilitate disiunctius, quam appetitus gloriae? Ita enim haec caelestis, & diuina virtus homines instituit, ut latere, contemni, laudes fugare, probra non vereri velint. Contra appetitus gloriae in conspectu, & luce omnium versari, infamiam, & contemtionem, quasi finem malorum vitare, praedicationes hominum sectari ardentius iubet. Deinde gloriam optare non potest, nisi, qui sibi bene conscius, ea se dignum putat, alio qui inanis, & falsa gloria esset. Cum verò humilitas tota in hoc sit ut exigua, & abiecta de nobis sentiamus, nosq; non laude, sed vituperatione dignos iudicemus: quomodo potest vlllo modo appetitus gloriae cum humilitate coherere? Magnas profectò, & in victas vires habet haec oratio, sed aduersus eos tota pugnat, qui gloriam per se appeti volunt, nulliusq; in appetendo finis meminere. Itaq; refellere eam quidem in libris suis nituntur, sed laterem (ut est in proverbio) lauant, & mouent se vndiq; diligenter, sed nihil promouent. Qui enim gloriam suam amat, quomodo ferre poterit notā sibi

sibi aliquam turpitudinis inuri? quam rationem seruiendi famæ inhonestam putabit? quomodo non ægrè feret alios sibi honore præferri? dignitate, & existimatione anteponi? quam obrem verissimum est illud Augustini in illa Epistola ad Dioscorum. *Huic humilitati saluberrima, quâ dominus noster Iesus Christus ut doceret, humiliatus est, huic (inquam) maximè aduersatur quadam (ut ita dicamus) imperitissima scientia, dum nos scire gaudemus quid Anaximenes? quid Anaxagoras? quid Pythagoras? quid Democritus senserit? & ceteri eius modi? ut docti, eruditiq; videamur.* Et in explanatione Psalmi 33. ait. *Quid est esse humilem? nolle in se laudari. Qui in se vult laudari, superbus est, qui superbus non est, humillis est.* Præterea, qui gloriam per se appetit, aliquid quod proprie Dei est appetit, longè igitur ab humilitate declinat, in superbiamq; discedit. At amor gloriæ quem quidem nos cōfirmavimus, & constituimus, magna intercedit cum humilitate necessitudo. Negavimus enim amari posse gloriam, nisi cum ad
Dei

Dei laudem, & ad salutem fratrum dirigeretur, probauimusque tū non nostram, sed diuinam quæri, quod est cum humilitate coniunctissimum. Efficit enim humilitas ut peccatorum nostrorum magnitudinem, turpitudinemque recordemur. Ut præclare docet Gregorius lib. 3. Moraliū cap. 23. & 24. *Et infirmitatem, ac imbecillitatem nostram sentiamus, quam multa mala, quam nulla bona faceremus, si diuino auxilio destitueremur.* Vnde super illa verba. *Sedens in sterquilinio.* Sic ait Gregorius. *In sterquilinio sedet, qui infirmitatem suam sollicitus respicit, & sese de bonis qua per gratiam perceperit, non extollit. An nō in sterquilinio apud se Abraham federat? qui dicebat, loquar ad Dominum meum, cum sim puluis, & cinis, aperte enim cernimus in quo se apud se loco posuerat, qui puluerem se, ac cinerem, etiam cum Deo loqueretur, æstimabat. Si igitur ita se despicit qui usque ad honorem diuinæ colloquutionis ascendit, sollicita intentione pēsandum est qua pana illi feriendi sunt, qui & ad summa nō proficiunt, & tamē de minimis extolluntur.*

Greg. lib. 3.
Moral. c. 33.
& 24.

Genes. 18.

luntur. Nam sunt nonnulli qui cum parua agunt, de semetipsis magna sentiunt, in altum mentem subleuant, & praeire se ceteros virtutum meritis putant. Hi nimirum apud se introrsus humilitatis sterquilinum deserunt, & elationis fastigia ascendant, illum videlicet imitantes, qui accepta conditionis dignitate contentus non fuit, dicens, in caelum conscendam, super astra caeli exaltabo solium meum. Quisquis ergo introrsus intumescit, in altum se apud semetipsum ponit. Qui enim verè se humiliat, continua considerationis oculo, quibus circumseptus sit delictorum sordibus, proficiens pensat, quia omnis electus in infirmitatis suae consideratione se comprimit. Hæc Gregorius. Efficit enim humilitas ut nosmetipsos cognoscamus, quod proprium est Christianorum, unde Augustinus tractatu, 25. in Ioannē. *Tota (inquit) humilitas tua est, ut cognoscaste. Meliusque dixit, quam aut intellegere, aut etiā suspicari potuit, qui scripsit, E caelo descendit.*

Vident excelsi & magni animi homines (quos humiles Christiani vocamus) quid-

manus

S

quid

Aug. tract.
25. in Ioan.

Iuven. sat.
11.

quid habet boni, Dei esse, nihil sibi tribuit,
 nihil se habere sciunt, quod non accepe-
 rint, æquissimo animo fatentur, nihil se
 habere ex se, quasi ex se, nulla est in eis fre-
 quentior vox, quam *omnia opera nostra*
operatus es in nobis Domine. Nemo est
 qui diuinā gloriā vehementius expetat. At
 hæc omnia (si rectè ratiocinemur) in eo ve-
 niemus, qui laudem nō nisi vt diximus ap-
 petit. Cernit se suapte natura infirmum, &
 fragilem, nihil habere cur in pretio habeatur.
 Si quid videt boni, diuina fuisse largi-
 tate donatum intelligit, Deo deferendam
 esse gloriam, hominem nihil sibi arrogare
 debere, nisi cum per Dominum licuerit.
 Atq; ita excelsa quadam & admirabili ani-
 mi magnitudine se se ipse contemnit, glo-
 riam sibi nō quærit, omnia Dei causa facit
 si laudationē suam aut eius gloriæ, aut fra-
 ternæ saluti necessariam esse iudicet, non
 reformidat: imo etiā, si necesse est, quærit.
 Quod si ea causa non cogat, domi non
 inuitus latet, laudes declinat, ignominia
 non mouetur, abest enim id quod in eo a-
 morem efficiebat gloriæ. Paulus nihil vn-
 quam

quam omisit, quod quidem hominibus expedire iudicaret, gloriam (quatenus ad hoc utilem videbat) amabat. Sed nec vlla fuit tam magna, tamque honorifica prædicatio, quæ eum efferret: nulla nota, aut infamia tanta quæ frangeret. Itaque ex humilitate nascitur ille appetitus gloriæ, tantum abest, ei ut aduersetur. Docet hoc Spiritus ipse sanctus, qui cum ubique homines ad humilitatem hortetur, ad hoc etiã glorię genus inuitat. Vt psalmo, 5. *Et gloriabuntur in te qui dilligunt nomen tuum.* Psalm. 5.

Et psalm, 31. *Letamini in Domino & exultate iusti, & gloriamini omnes recti corde.* Psalm 31.

Et, 2. Corinth. 10. *Qui autem gloriatur in Domino gloriatur.* Tunc autem in Domino gloriamur, cum nihil nobis tribuimus, sed cunctam gloriationis causam & apud eum collocamus, & in eum dirigimus. 2. Cor. 10:

Quemadmodum prima Corinthiorum primo, explicat Apostolus. *Et ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret, ut non gloriaretur omnis caro in conspectu eius.* 1. Corin. 1.

Ademit omnem occasionem glo-

gloriandi in nobis, vt semper in Domino
 gloriemur. Addit enim: *Ex ipso vos estis
 in Christo Iesu, qui factus est nobis sapien-
 tia, & iustitia, & sanctificatio, & redemp-
 tio, vt quemadmodum scriptum est. Qui
 gloriatur in Domino gloriatur.* Itaq; humi-
 les gloriari in se vetat (est enim id ab hu-
 militate, & ab omni virtute seiunctum)
 gloriari in Domino non vetat, sed iubet.
 Ac id quidem Paulus apertè se se facere
 indicat, ait enim ad Galatas, 6. *Mihi au-
 tem absit gloriari, nisi in cruce Domini
 nostri Iesu Christi.* Quod acutè Dauid perf-
 piciebat, ac videns, egregie laudem illam
 non nostram, sed diuinam vocauit. *Vt con-
 fiteamur* (inquit psalmo, 105.) *nomini
 sancto tuo, & gloriemur in laude tua.* Et
 Ecclesiastici, 17. Iesus Sirachi filius. *Lau-
 dabis Deum, & gloriaberis in miserationi-
 bus illius.* Id est, non tuæ, sed Dei lau-
 di studeto. Quod si ad eam necesse habes
 laudari, gloriam compares licet, modo
 tibi quod gloria dignum sit tribuas, ac ven-
 dices nihil, sed Dei miseratione donatum
 intelligas.

Ad Gal. 6.

Psalm. 105.

Ecclesiast. 17.

Si verò quisquam est, qui intām manifestis testimonijs, quasi maligna in luce, caligat: nec videt non appetitum modò gloriæ, sed gloriationem ipsam optimè cum humilitate consistere: euidētia proferam, caliginemque omnem discutiam. Iudith, 8.
Iudith octauo legimus, ut sicut conturbatum est cor nostrum in superbia eorum, ita etiam de nostra humilitate gloriemur. Et Iacobi, 1.
Iacobi, 1. Glorietur autem frater humilis in exaltatione sua, diues autem in humilitate sua. Vide verò simul humilitatem, gloriationem, rationem recte gloriandi, 1. Corin. 15.
1. Corinthiorum, 15. Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiā Dei, gratia autē Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi, nō autem ego, sed gratia Dei mecum.

Illud verò quod principio obiectum est, gloriam appetere neminem posse, nisi ea qui se dignum æstimet: omnino verum est. sed humilitatem efficere, vt nos vituperatione potiùs dignos iudicemus, nec id

quidem negauerim: si ea tantum confiderentur, quæ nos non à Deo, sed (vt aiunt) Marte nostro habemus. At vt sua despicit humilitas, ita Dei in se dona agnoscit, veneratur, amat, non indigna quæ laudentur, putat. In magna ergo vulgus, non dicam ignoratione, sed cæcitate versatur, indecorum enim esse humili credit, ea, quæ ex Deo accepit, agnoscere, & (cum res postulat) confiteri (semper enim si se laudari audit ore inficiatur) cum contra facere ingrati, & abiecti, & turpificati animi habeatur.

Psal. 38:

Dauid *miseritordias Domini in se aspicit, & sentit, & perpetuò cantare velle testatur,* Paulus nihil abiectus, aut putidus, ita de se,

Ad Rom. 8.

& sui similibus scribit ad Roman. 8. *Nos*

1. Cor. 2:

ipsi primitias spiritus habentes. Et, 1. Corinth. 2. Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo, vt sciamus, quæ à Deo donata sunt nobis, quæ

1. Corin. 13.

& loquimur. Diceret ne idem vnquam, an experimentum queritis eius, qui in me loquitur Christus? aut, imitatores mei esto-

1. Corin. 11.

te, sicut & ego Christi? si humilitas (cuius ipse fuit amantissimus) tam mirifica bona

reti

reticere præciperet. Quid? maiores nostri, qui hac maximè virtute floruerunt, appulissent ne aliquando animum ad docendū, aut ad scribendum, nisi præstantem suam eruditionē intellexissent? atq; ea se vsui ecclesiæ futuros credidissent? Num negat Maria immaculatissima Virgo, cum aut gratia plena, aut benedicta inter mulieres salutatur? An nō est eius magnifica illa, & in tali ore digna vox? *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes, quia fecit mihi magna qui potens est.* Non est itaq; humilis, sed mendax, non bonus, sed ingratus, nō sui despiciens, sed superbus, & arrogans qui data sibi diuinitus beneficia inficiatur: aut cū manifesta esse oportet, reticentia cōtegit, & quasi sepelit sua. Verissimūq; est illud Augustini in, 10. confessionum cap. 38. *Sapè hominem de vana gloria contemptus vanius gloriari.*

Ex his intelligi potest, nec magnanimitatem quidē, quæ in maximorum honorū appetitione versatur, aduersam esse humilitati. Vt à sancto Thoma in, 2. 2. q. 129. accepimus. Spectat enim humilis se ipsum,

Ang. lib. 10.
conf. ca. 38.

S. Tho, 22.
q. 129, art. 3,

1. Reg. 15,

virēſque naturæ, ſubmittit, ac contemnit ſe. Vnde illud primi regum, 15. cū Samuel ad Saul loqueretur dixit. *Nonne cum paruulus eſſes in oculis tuis, caput tribubus Iſraël factus es?* Magnanimus quamuis hoc quidem facit, pergit tamen porrò, & virtutum ſuarum (hoc eſt) donorum Dei contemplatione delectatur, ſeque, ſine ſuperbia, eorum cauſa, honore dignum iudicat. Ac vt ipſe neminem illis virtutibus, ac illis donis ornatum videret, quem non coleret, & tractaret honorificentiffimè, ita nihil ſibi indignum ſapientis grauitate, atque conſtantia facere videtur, ſi ampliſſimos honores ſibi haberi ſinat. Quemadmodum de

Ad Phil. 2,

Chriſto ad Philippenſes ſecundo ſcribit Paulus. *Non rapinam arbitratus eſt, ſe eſſe æqualem Deo.*

CAP.

CAPVT. XVIII.

Cuius virtutis actus sit appetitus gloria?

ED Quòniã omnis actio honesta, atque laudabilis ex aliquo habitu oritur: & appetitum glorię, ijs, quas diximus, cautionibus adhibitis, ac ijs honestatis præsidijs septum, laudabilem esse demonstrauimus: id quod consequens est quæramus: à qua potissimum virtute nascatur? vix enim ad aliud opus magis necesse habemus habitũ, quoniam non tam ducimur omnes studio glorię, quam capimur. Itaq; nisi adsit frænatrix, moderatrixque virtus perdifficiliter resistitur.

Atque aliquis fortasse charitatis actum esse respõdebit, videlicet hac ratione ductus, quòd ea diuino homines amore incēdit, facileq; ab eo, qui Deum ardentissimè amat, impetrabitur, vt eius vbique glorię, & fraternis commodis prospiciat, & consulat. Sed eadem ratio, si paulò esset robustior, virtutes omnes similiter tolleret,

ac vnam ferè relinqueret charitatem. Nā omnes actiones nostræ aut erga Deum, aut erga homines sunt; & ad eas satīs esse præsidij in charitate videretur. Non igitur necessaria esset fides, non iustitia, non temperantia, non aliæ dēnique virtutes, quia qui verè Deum amat, facilè ei obsequitur, ac credit, facilè fratres diligit, & ab omnibus abstinet iniurijs. Sed longè aliter se res habet. Etenim charitas est Princeps quædam, & regina virtutum, easque supra se extollit ipsas, & ad Deum, quem maximè omnium intuetur, dirigit. Atq; vt Princeps munera, & magistratus distribuit in republica, duces, & summa prospiciens tribunos, cēturionesque constituit, quorum opera in bello vtatur; ita charitas virtutes alias, quasi comites, & administras habet; eisque (cū res postulat,) imperat. Fide vtitur vt pate facta à Deo arcana credantur, spe vt diuina bona sperentur, prudentia vt maturè, & consultō fiant omnia, iustitia vt nemo lædatur, fortitudine ad belli pericula subeunda, temperantia ad turpes affectiones coercendas.

Proinde quemadmodum in his virtutibus præter habitum imperantem, & dirigentem, alterum necessariò signamus quasi obsequentem, ex quo, vt ex principio proximo actus oriatur, ita erit in gloriæ appetitione faciendum. Et est id quidem difficile. Vix enim vlla esse videtur in virtutibus moralibus, cui eiusmodi actus tribui queat, sed est tamē tentandum. Aristoteles quidem summus Philosophus (sic enim fuit) vidit appetitum honoris non esse natura malum. Quamuis in eo homines (vt in alijs multis) peccarent, interdum plus quam par est appetendo, interdum etiam minus. Et, (quod necessarium erat) animaduertit virtutem aliquam esse statuendam, quæ communem hanc animi affectionē moderaretur: vt nèque excessu peccaretur, nèque defectu. Naturam igitur ipsam, & rationem secutus, mediocritatē quandam in affectandis honoribus inter duo vitia extrema collocauit in, 2. ad Nicomachum, cap. 7. & in 4. cap. 4. Scilicet inter ambitionem, & auersionē honoris. Quod inter vtrūque interiectum est medium,

Arist, in, 2,
ad Nico, c, 7
& in 4, c, 4,

dium, à nobis dùm commodiùs explicari non possit, modestia nuncupatur. Sed ut exiguos, communè que sumptus liberalitas moderatur, maiores verò & generosiores magnificentia: ita circa paruos honores est ista, quã diximus modestia, in magnis & optimo homine dignis dicimus magnanimitatem. Oppositorum alteriùs pusillanimitas dicitur, alterum quidẽ nos arrogantiam, aut inflationẽ appellamus. De quibus multa Aristot. lib. 1. magnor. moral. cap. 26. Et lib. 3. ad Eudemum. Et lib. 4. ad Nicomach. cap. 3. Diuerse autem virtutes iudicantur modestia & magnanimitas, quoniam peculiaris & diuersa est in vtràque difficultas. Fieri enim potest, ut qui tenuium honorum contemptioni assuefactus est, si magni & præclari deferatur cedat è vestigio, eòque quasi bonum quoddam mirabile, minimè que aspernandum, confectetur. Còtra verò magnanimus, quia maiores semper appetit, minores pueret, atque contemneret, & facile in vtranuis partem peccaret. Est ergò is modestus, qui paruos, & exiles honores, quibus

Arist. lib. 1, magn. mor. e, 26. & lib. 3. ad Eudemum, & lib. 4. ad Nico. cap. 3.

bus se dignum existimat, ordinatè appetit, magnanimus, qui se dignum magnis sentit, & eos iudicio, ac moderatione sectatur. Sed quas in appetitu gloriæ cautiones adhibuimus, eadem (vt ab officio non recedatur) in persecutione honoris adhibendæ sunt. Est enim etiam externum bonum honos, & Deo maximè accōmodatus, vt prima Timothei primo legimus. *Soli Deo honor, & gloria in secula seculorum amen.*

1. Timo. 1.

His ita inductis, & constitutis, sic è quidem statuo, ordinatum, & rectum gloriæ appetitum, siquidem exigua sit, ex modestia progredi, atque nasci: si eximia, & ingens, ex magnanimitate. Ita sane vtèrque Thomas & Aquinas, & Caietanus docent 2.2. quæst. 132. art. 2. Sed Aquinas hac ratione nititur. Gloriam esse effectum honoris, laudibus enim, & honoribus fiunt homines apud alios clari, & gloriosi, ideòque ad eandem pertinere virtutem. Caietanus animaduertit non satis cōstare rationem, quoniam strenuitas in bello gerendo honoris est efficiens, nec tamen ad eandem virtutem ambo attinent. Itaque quasi cō-

S. Thom. &
Thom. Caietanus. 2.2. q. 132. art. 2.

bs. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

motæ

motæ atque nutanti stabilitatem, & firma-
mentum hoc adiungendum putauit; fa-
teri se quidem causam, & effectum non
semper ad eandem spectare virtutem: sed
id peculiare esse gloriæ, & honori, quia
sunt eiusdem rationis, atque naturæ: am-
bo externa bona, & eodem modo appeti-
bilia, testimonia virtutis, & præmia. Mihi
his addendum videtur recte id dici potuif-
se, quoniam gloria ita est effectus hono-
ris, vt ex gloria quoque honos efficiatur.
Vt enim gloriosus euadit, qui laude, & ho-
nore afficitur, ita, qui cæteris antestat glo-
ria, & exultatione, omni honore credi-
tur dignissimus.

Sed quod potissimam vim habet ad cō-
firmationem, gloria non est de aliquo
percepta opinio, nisi sit expressa, perspicua
manifesta, vt capite primo diximus. Mani-
festa autē esse sine laudatione non potest,
arqui laudatio pars est quædam honoris,
vt cap. 4. ex Aristotele in libris ad Theode-
ctem, & ex Xenophonte in Tyranno con-
clusimus. Quare gloria nō solum magnā
habet cum honore necessitudinem, &
cogna-

cognitionem, sed quodammodò eius pars, & quasi species videtur. Effetque verè, nisi quòd gloria iudicium quoddam est, honos ex iudicio, atque ex opinione nascitur.

C A P V T, XIX.

De mediocritate in appetenda gloria.

ED Quoniam virtus omnis sita est in mediocritate quadam, quam, velut lineã, trãsilire licet nemini: itaq; ab Aristotele 2. Ethicorum Arif. 2. Eth. cap. 6. cap. 6. definitur, vt sine mediocritate esse non possit, & omnibus penè in rebus est modus quidam atque finis, quos vltra, cis traque (vt ille ait) nequit consistere rectũ: necessariò in hanc disputationem vocamur, vt qui modus ad habendus sit in gloria, & quatenus sit appetenda videamus. Nec enim principi illi quæstioni de appetitu glorię satisfecerimus, si prætermissa hæc pars fuerit.

Primum id certum, atque exploratum haberi

haberi debet, nemini plus gloriæ appetere licere,) & si optimo animo appetat) quàm suæ virtuti, meritisque debeatur. Itaque quàmuis plurimum reipublicæ intersit me quam optimum existimari, & si essem minimè quidem malus: tamen nisi maximè virtute præstarem, contra officium esset cupere optimum videri.

Dupliciter in hoc genere peccatur, & cum is qui vera virtute caret, eam se habere persuasum esse omnibus affectat, ut cum fortis, aut temperatus, aut modestus censeretur cupit, qui nihil minùs est: et cum ille qui habet, maius quid habere quam habeat, aut plùs in ea profecisse, quàm re ipsa profecerit, videri contendit. Verbi causa, es tu quidem liberalis, & modestus, sed appetis magnificus, & magnanimus haberi, rudis es adhuc, & ferus in virtute, & optas iam cum magnis viris comparari. In eodè vitio sunt, qui ignorant se nescire, quod nesciunt, & vix primis literis in philosophia, aut in Theologia degustatis, doctissimi existimari volunt. Hoc malo plenæ sunt philosophorum, & iuris consultorum, & theo-

theologorum, & ceterorum omnium
Scholæ. Elinguis disertus iudicari amat,
disertus sapiens, Sophistes acutissimus in
disputando, philosophus medicus, theolo-
gus philosophus, Iurisconsultus theolo-
gus, barbarus linguarum peritus, hic se
vnũ scire, atq; intelligere omnia: sed quid
de doctis loquor? plena est vniuersa homi-
num vita, omnes hoc morbo laboramus,
præter paucos fortasse

Quos equus amauit

Virg. lib. 6.
Æneid.

*Iuppiter, aut ardens euexit ad æthera
virtus.*

Itaq; quasi vñ turpitudine minuatur, per-
fecit iam cõsuetudo ipsa, vix vt se quisquã
hoc in genere peccare arbitretur. Sed quã-
uis obduremus, & obsurdescamus, tamen
semper natura ipsa, & ratio clamabit. Nam
cũ gloriam ita appetimus, ex re quæ nõ
existit quærimus, ex re igitur inani. Quid
ergo est, si nõ hæc inanis gloria est? Inanis
enim dicitur, quia ex eo quod vacuum, &
vanũ, & inane est, petitur. In inani gloria
peccatum esse quis non videt? Deinde mē-
tiri alios volumus, & corruptè iudicare: id

T enim

enim nobis tribui volumus, quod non habemus. Cum conscientia nostra, & cum ipsa veritate pugnamus, & in vitium hypocritarum incidimus, quod Dominus acerrimè ubique reprehendit, ac omnino personati incedimus, quia ij haberi volumus, qui non sumus. At utilis est alijs hæc de me opinatio. Sit sanè, tibi inutilis est, Deo displicet, cum natura non congruit. Num te aliorum utilitas cogere poterit, ut malefacias? non est honestum opus, cui bonus finis propositus est, nisi reliqua omnia habeat bona. Malum est cum quidquam desit, ut bonum sit omnia contingant, & conueniant necesse est. At hic vnū abest, quod gloriam ex ea re quæris, quæ gloria digna non est, quomodo enim fiet, ut gloria dignum, aut laudis efficiens sit, quod non existit? Non existit autem illud quod non habes. Est etiam hoc in philosophia tū constantissimum, tū etiam apertissimum. Aristoteles quidem ait in primo magnorum moralium cap. 26. eum, qui honorari volet, dignum esse honore debere. Et in cæteris locis, quæ

ad ill. quiv
lib. 1. cap. 26

Arist. 1. mag
mor, cap. 26

maius

T

pau-

paulò ante adduxi, confirmat modestum,
 & magnanimum nullos appetere hono-
 res, nisi eos, quibus se dignum esse sentit.
 Ut igitur meritò à philosophis incusatur,
 qui minimè se, cum opus est, eo cultu, atq;
 honore dignatur, quem deberi sibi inte-
 lligit (incurrit enim in vitium auersionis
 honoris, aut pusillanimitatis) ita ille tur-
 pis, & insolens est, qui maiorem quàm pro
 meritis, & dignitate sua aut petit, aut acci-
 pit. Nam in alterum virtuti oppositum
 (hoc est) in ambitionem, aut in arrogan-
 tiam, delabitur. Cùm autem ad eadem
 virtutes, honos, & gloria referantur, aper-
 tè de gloria intelligitur quod de honore
 dictum est. Sed quid inter philosophos
 versamur, cum à nostris explicatum ha-
 beamus? Ecclesiastici, 10. *Fili in mansue-*
tudine serua animam tuam, & da illi hono-
rem secundum meritum suum. Id est, ne
 illam maiori honore affici velis, quàm
 factis suis meretur. Christus, & si Domi-
 nus erat & cœli, & vniuersi orbis terræ,
 tamen quia regnum, quale est apud ho-
 mines, non habebat, nec sibi deferendum

Ecclesi. 10:

Ioann. 6.

Ioan. 18.

accipere voluit : & palam apud Pontium Pilatum testatus est *regnum suum non esse*

Ioann. 1.

de hoc mundo. Ioannes Baptista missis à

Senatu populòque Hierosolymitano Sacerdotibus, vt siquidem ipse vellet Christus crederetur, itaq; coleretur, repulit excellentem gloriam, abiicit maiorem meritis dignitatem.

Greg hom.
6, in Euang.

Elegit (vt homilia, 6. in Euangelia scripsit Gregorius) *solidè subsistere in se, ne humana opinione raperetur inaniter super se, negauit se esse Christum,*

Heliam, etiā & Prophetam. Atq; (vt alios præteream) Paulus hoc abunde exemplo suo, suaq; auctoritate sanciuìt. Nunquam quidquam sibi tribui vult quod non fecerit. Nunquam plùs laudis vendicat, quàm promeritus sit, vt ad Romanos capite decimoquinto.

Ad Rom. 15.

Habeo igitur gloriam in Christo Iesu, non enim audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non efficit Christus. Et secunda Corinthiorum capite, 10. (quo nihil est ad hoc accommodatius) *Non enim audemus inferere, aut comparare nos quibusdam qui se ipsos commendant: sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, &*

2. Cor. 10:

sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, &

comparantes nosmetipsos nobis. Nos autem non in immensum gloriabimur, sed secundum mensuram regula, qua mensus est nobis Deus, mensuram pertingendi usque ad vos. Non enim quasi non pertingentes ad vos, superextendimus nos. Imò verò, cum à Corinthijs, quos docuerat, maiori se in pretio haberi videret quàm decebat, contentius hanc existimationem delere nititur, & qualis censeretur velit ostendit. Nunquid (inquit prima Corinthiorum primo) Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis? Et capite tertio. Quid igitur est Apollo? quid verò Paulus? ministri eius cui credidistis, & unicuique sicut Dominus dedit. Ego plantavi, Apollo rigavit, sed Deus incrementum dedit: itaque nèque qui plantat est aliquid, nèque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Et capite quarto. Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Prima igitur mediocritas in appetitu gloriæ, nec ea quidem ignota philosophis est, ut nosmetipsos metien-

omnino
1. Corint. 3.

1. Corint. 3.

1. Corint. 4.

tes(quem admodum ait Paulus,) & nobis
 ipsis comparantes maiorem quàm mere-
 mur gloriam nec optemus, nec verò acci-
 piamus, si detur. Et quòdnam suspecti su-
 mus nostrorum meritorum iudices, vixq;
 aliquis est, qui non affectu rapiatur sui, op-
 timum erit, vt paulò etiam minorem quàm
 deberi nobis credimus, appetamus.

Diuinusmo-
 dus appetē
 di gloriam
 humanam.

Altera est quam nemo principum hu-
 ius sæculi cognouit. Est enim propria Chris-
 tianorum, atque eorum maximè, qui verè
 humiles sunt, vt in vnaquaque re tantum
 demum glorię nobis dari velimus, quantū
 diuinis laudibus, aut fraternis emolumen-
 tis necessarium esse videatur. Exponamus
 hoc more scholastico. Fingo me dignum
 esse decem gradibus glorię, ac munere
 fungi concionatorio, in quo vnam fratrum
 meorum vtilitatem specto. Video ad id sa-
 tis mihi esse quinque, aut sex gradus, ac ni-
 hilo plus me illis vfuī futurum cū decē
 habuero. non licet maiorem gloriam hoc
 quidem loco, atque hoc tempore optare,
 quàm quę quinque, aut sex gradibus con-
 tinetur. Expedit alibi quatuor tantū ha-
 bere

te intendere dicebas, sex gradus gloriæ suffi-
 cient, ergo plures optare non potes. Quod si optas, iam non causa finis, sed per
 se gloriam appetis, quod vitiosum est. Atq;
 hoc quodq; quàm consentaneum sit sacris
 literis videamus. Christus, qui non paucio-
 ra exemplis quàm verbis docuit, apud Ma-
 tthæum cap. 26. adiuratus à principe sacer-
 dotum *Fatetur se esse Christum Filium*
Dei viui, & quia expedire cernebat, non
putavit dissimulandam diuinitatem suā.
 Veruntamen Ioannis, 18. cum ab eo per-
 cunctaretur Pilatus esset ne rex? conti-
 nuit in se quam habebat gloriam, hoc
 vnum responsum dedit. *Regnum meum*
non est de hoc mundo. Confessus est se
 esse regem, sed cur amplissimi regni dig-
 nitatem, splendoremque reticebat? cur
 infinitam, & immensam potestatem te-
 gebat? cur se ipsum incredibili gloria
 priuabat? omnino quod fini ad quem
 respiciebat vtili eo loco non erat,

Quid ita Ioannes inficiatur se esse He-
 liam, aut prophetam, cum posset mag-
 nam sibi responsione sua gloriam com-

Matthæ. 11.

parare? de quo à veritate ipsa dictum est. *Quid existis in desertum videre? Prophetam? e iam dico vobis plusquam Prophetam?* Et item: *Et si vultis recipere, ipse est Helias, qui venturus est.* Per opportunè, nam eam gloriam tempus non postulabat. Prudenter ergò reiecit quod alio loco, atque alio tempore fortasse non inuitus accepisset.

1. Corin. 9.

In Pauli epistolis persæpè hoc ipsum videmus: & si enim aliquando laudes suas enumerare cogatur, seque ipsum prædicatione efferre, nunquam se se effundit, complura prudens, ac sciens omittit. Què admodum, 1. Corinthiorum cap. 9. cum eum quidam esse Apostolum negarent, quàm magnificè de se, deque vocatione sua loqui potuisset: vt posset res præclare in comunere gestas commemorare. At hoc satis homo veræ humilitatis amantissimus putat. *Non ne opus meum vos estis in Domino? Et si alijs non sum Apostolus, sed tamen vobis sum, nam signum Apostolatus mei vos estis in Domino.* Et, 2. Corinthiorum, 12. *Nam & si voluero gloriari*

2. Corin. 11.

non

non ero insipiens. Veritatem enim dicam, parco autem nequis me existimet supra id, quod videt in me, aut aliquid audit ex me. Imò ea etiam ipsa non voluntate, sed necessitate dicebat, ut paulò post, factus sum insipiens, vos me coegistis. Quòd si hoc verum est, efficitur illam Caietani sententiam, quam superiùs refutauimus, falsam esse, posse amari gloriam ut est debita virtuti. Nam si ita esset, omni loco liceret totam gloriam quam meremur optare, quod falsum esse probauimus.

CAPVT. XX.

An appetitus gloria, ita ut diximus,
ordinatus, debeat esse ardens,
& intensus?

UPEREST iam explicatione non àdmodum difficilis, sed utilitate tamen primaria disputatio, sit ne magno ardore, contentioneq; animi appetenda gloria? an leuiter potius, & re-

misſe? Nam ardentiffimè eſſe amandam ex eo in primis confici videtur, quòd bonorum externorum lōgè præſtantiffimū, ac excelentiſſimum exiſtimatur. Sèd utinā hoc æquè facilè perſuadere hominibus, atq; explicare poſſemus. Præclarè cum rebus humanis actum eſſet, id ſi perficeretur omnes enim inani, ac vehementi ſollicitudine, curiſque maximis liberaremur.

1. Concluſ.

Omnino quoniam gloria non niſi cauſa finis appetitur, eum tanquam regulam ſemper adhibebimus. Si finis honeſtiſſimus eſt, & ad eum gloria maximè neceſſaria videatur, non dubium eſt quin ſit vehementiſſimè amanda: ut ſi plurimum aut fratrum, aut Dei gloriæ referret. Sin autem non àdmodum requiratur, aut ſi finis non ſit perneceſſarius, non contentè, ſed remiſſè appetenda eſt. Aliòqui aut per ſe iam tūm appeteretur, non propter præſtitutum finem, aut (quæ ſumma peruerſio eſt) pluſquàm finis ipſe dilligeretur, à quo ut appetibilis eſſet accepit. Veluti cum magiſtratus, aut vberis, atq; ampli ſacerdotij, aut eiufmodi honorum candidatus, bo
ni,

2. Concluſ.

ni, ac docti viri opinione prestare nititur, ut facilius cõveniat, quò intendebat, idq; facit ut necessaria ad vitam suppedient, & in dignitate aliqua sit. Non est hoc quidem reprehendendum desiderium. Verum tamen quoniam ista quæ gloriæ pro fine proponuntur, talia non sunt, ut in eis multa cura, ac diligentia ponatur (etenim aliunde victus, ac dignitas quæri potest, & quæ necesse habuerimus Deus se ultro daturum pollicitus est) non est gloria vehementer expetenda, ne fini ipsi videatur anteponi. Verum quoniam non admodum sæpè vsuuenit in communi vita hominum, ut ea quorum causa gloriam nos amare dicimus, digna sint, ut ardentissimè diligantur, aut certè quidem ad ea gloria nostra maximè opus sit, ita nos continenter gerere debemus, ut studium gloriæ prudentia ubiq; moderemur, eamque nimis magni non faciamus, nec plurimum parata lætemur, nec valdè amissa lugeamus. Vna enim est virtus quæ totis viribus contentissimè persequenda est, cætera sidentur, cautè recipienda, si auferantur, non mul-

multum desideranda sunt. Eam vero esse naturam gloriæ, ut non ardentissimè optanda sit, ex ijs ferè omnibus quæ in hoc libro diximus manifestissimè percipi potest.

Primum omnium gloriam opinionem esse diximus, ex quo eius incōstantia, & leuitas cernitur. Et si enim multæ sint verę opiniones, tamen opinio suapte natura nihil habet solidum, aut firmum, sed ea est quæ vera, & falsa per æquè esse possit: ut ait Aristoteles, 3. Ethicor. cap. 2. & lib. 1. posterioris resolutionis cap. 26. hoc interesse testatur inter scientiam, & opinionem, quòd hæc mutabilibus, & quæ aliter se habere possunt quàm putamus, continetur: illa firmis, & necessarijs. Ea re cùm lib. 6.

Ethicor. ca. 3. virtutes intellectus numeraret, opinionem ut variam, & veri falsique assertricem reiecit. Sunt itaq; (inquit) ea quibus verum anima dicit affirmando, aut negando, numero quinque: hæc autem sunt, ars, scientia, prudentia, sapientia, intellectus, fieri enim potest, ut falsum existimatione, opinionèque dicat. Quid autem

3. Ethic. c. 2.
& lib. 1. posterioris,
resolut. cap. 26,

6. Ethic. c. 3.
78

tem habere potest magno amore dignum
res non casu, sed natura varia, inconstans,
instabilis, lubrica, incerta, periculosa? Nec
verò robur habet vllum quod in tertio de
gloria nobis objicit Osorius, communes
sententias à doctis hominibus opiniones
sæpè vocitari. Vt enim id declaremus,
(quod est valde improprium) tamen per-
cepta ab homine de hominis virtutibus, &
comprehensa opinio, nunquàm ita cōsta-
bilita, & constituta est, vt non possit esse fa-
llax. Nam, & opera ipsa ex quibus gloria ef-
ficitur, oculos sæpè deludere, vt alia visa,
possunt. Que res Academicos impulit, vt
& si probabilia putarent multa, assensionē
tamen semper cohiberent, ac sustinerent.
Et vt bona genere sint, prauū est cor homi-
nis, & inscrutabile, multosque habet re-
cessus, multas ambiguitates, vt ne illi
quidem ipsi qui faciunt, iudicare semper
possint quo animo faciant. Itaque sæpè
accidit, vt qui ob inanem gloriam multa
largitur, beneficus dicatur, ac liberalis; qui
(ne pecuniam effundat) à Venere abstinet,
temperatus: qui (ne puniatur) aliena red-
dit,

dit, iustus: quòd homines actus ipsos videri possunt, sed de animo statuere non possunt. Quid? Quòd gloria à vera virtute nō seiungitur? vera virtus sine charitate nulla est? charitatem nemo se habere certò scit? Quid igitur prodest certas, & indubitatas sententias opiniones etiam aliquando dici, cū hæc quæ est gloria, natura incerta, & dubitabilis sit? Est etiam opinio non latens sed hominum prædicatione patefacta. Negare igitur gloriam tibi alij poterunt, atque adimere cū volent, cogeris itaque pendere animi, & aliunde suspensas habere vitæ rationes, quod est plenum sollicitudinis, atque à sapientis gravitate præter cætera alienum. Cū ergò magnificiendum est, quod non in nobis, sed in aliorum potestate situm est? Et quòd niam sola bonorum virorum opinio efficit gloriam, quid facies si illi repenti mali extiterint, qui de te bene iudicabant? nulla tua culpa possessione tua excidisti. Quæ maior temeritas fingi potest, quam ardentè consecrari rem tam mobilem, tam fragilem, tam caducam?

Deinde confecimus eam bonum esse quoddam non summum, sed externum. Atquàm agrè a Philosophis obtinuimus, ut hæc externa (imo hæc fortunæ ludibria) aliquo tandem loco inter bona numerarent. Stoici pugnacissimè inficiati sunt, ac nec per Peripateticos quidem licuit, bona, nisi secundum analogiam nuncupare. Quam exigua vero cura ponenda sit in ijs, quæ tempore pereunt, quamuis ipsa eorum natura indicat, dominus docendum curauit Matthæi sexto dicens. *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi ærugo, & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt, & furantur.* Et Paulo post. *Ideo dico vobis ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis? aut corpori vestro quid induamini?* Si multam curam, atq; sollicitudinem adimit in ijs, sine quibus nullo modo uiuitur, quid de illis intelligendum est, quæ minus sunt necessaria? Quæ ergo sunt eius modi, nec sunt studiosimè querenda, nec quesitis nos tradere, atque addicere debemus, ut à Dauide psalmo 61. scriptum est, *Diuitiæ si affluant nolite cor apponere.*

1. di. 11. A
2. di. 11. B

Matth. 6.

Psalm. 61.

nere. Quòd si summum bonum non est, quæ tandem infania est, eam omnibus rebus antepondere? eius causa facere, ac pati omnia, nunquam expleri homines, neque satiari?

Arist. lib. i.
poli c. 6.

Scitum est enim illud Aristotelis in primo libro Politicorum capite sexto, *omnes artes finem suum sine modo petere, quippe quem maximè volunt efficere. Quæ vero còducunt ad finem in ea nò infinitè ferri, quòdnam suus cuique finis modum imponit.* Quemàdmodum medicina non leuiter, sed infinitè fertur in sanitatem, semperq; conatur facere quam maximam potest, at ex phar macista tantum sumit, quantum satis se habere ad sanitatem arbitratur. Videamus autem qui finis humanæ vitæ propositus sit, eius enim desiderio quodam magno, infinitoque rapiemur. Cætera nò nisi quatenus ad eum vtilia sunt, amabimus. Si hic est gloria, non equidem incensum atque summum eius amorem reprehendo. Sed si eiusmodi gloria est, summū bonum est, falsum autem secundum, falsum ergo & primum.

Præterea neminem arbitror ita à ratione, à comuniq; sensu abhorrere, ut ab eo si generaliter percontemur, sint ne maxime amanda quæ per se amore digna non sunt? continuo non inficietur. Atqui gloriam perspicue demonstrauimus non esse per se amandam. Quid igitur stultius, quam summum, apud rem infimam, & per se non appetendam, amorem collocare? Hoc etiam ex vi, atque natura magnanimitatis, ad quam appetitus gloriæ refertur optimè perspicitur. Ita enim Aristoteles 4. Ethicorum capite 3. omnesque de magnanimo loquuntur, summam in eo cerni bonorum externorum contemptionē, moderatē honore oblato latari, ablato equissimo animo ferre, aut etiam quasi virtute sua minorem parui pendere, nihil in bonis humanis magnopere mirari. Atq; in aureolo de virtutibus libello ita inquit: *Magnanimitas autem est pulchrè ferre, & felicitatem, & infelicitatem, & honore, & ignominiam, & nō admirari, neq; delitias, neq; clientelas, neque potestates, neque victorias gymnicas habere autem quandam*

Arist 4. Ethicorum c. 3.

Arist. lib. 4.
de virtutibus c. 3.

animi altitudinem, & magnitudinem.

Facile ex his omnibus intelligitur quā fragilis sit conditio glorię, quā debilis, quā instabilis, quantis in tenebris, & quā ta in caligine versentur, qui eam vt rem diuinam, & admirabilē consecretantur, & cæteris omnibus bonis anteponūt. Non cernunt oculis pulcherrimam illam virtutis faciem, illam incredibilem venustatē, & dignitatē, ideoq; gloria potius, quā honestate ipsa excitatur. Quod si quò rudibus istis, crassiq; oculis non perueniunt, eò saltem mētis acie, & cogitatione penetrarēt, ipsa eos ad se mirabiliter raperet virtus, viderētq; nihil esse optabilius, nihil præstantius, nihil speciosius. Perspicerēt satis in se ipsa præsidij habere, sibiq; sufficere, externa omnia cōtemnere, nullis illecebris egerē. Quid enim virtuti affert gloria, nisi vt in hominū notitiam veniat, & quadam quasi mercede donetur? At lucē hanc, & celebritatem sepe fugit ipsa, & latebras querit, humana contēnit, adeoq; mercedē glorię nō amat, vt eam etiā indignam putet quā spectet, quā sibi proponat, quāq; moueatur.

Sed

Sed quæ tandem est ista celebritas? quæ gloria? Concedo tibi equidem vltro (neq; enim me ratione vnquā coges) maximū bonum esse in conspectu multorum, & in publica luce versari, in memoria hominū esse, nominari à posteris, certare cum eternitate. Ad quot quæso tui nominis fama manabit? Vnius oppidi, aut vrbis finibus circūscribetur. Multi quidem extiterunt omni virtute decorati, qui vix etiā domi suę noti sunt. Cōplures certē meminimus & vidimus, in quibus egregium virtutis, atq; doctrine lumē cernebamus, qui in locis non nimium ab vrbe disunctis, ne nūc quidem rebus gestis recētissimis audiūtur. Habuimus duces domi, militięque præstantissimos permultos, atque omnium sæculorum recordatione dignissimos, quorū virtute pulsi hostes, liberati socij, cōdite vrbes, atque hæc ipsa patria conseruata est. At hi exteris omnino ignoti, nobis aliquandò quidem auditi sunt, sed vix iam eorum nomina tenemus. Et vero si per vniuersum orbem nostri nominis opinio, & claritas peruagaretur, quam

quam celebritatem sermonis hominum,
aut quam expetendam gloriam adipis-
cemur? Terra ipsa, quæ nobis maxima
& latissima videtur, tam exigua est, vt co-
llata cum cælo, non solum parvæ insulæ,
sed etiam puncti instar habere videatur.
Atque in hac raris, & angustis in locis ha-
bitatur, & in his ipsis vastæ solitudines
interiectæ, montes magni, & insupe-
rabiles, saxa, maria interposita sunt, mo-
res item, & lingua, & instituta diuersa,
itaque omnis societas ablata, omne com-
mercium detractum est, vt nihil ab alijs
ad alios transire queat. A quibus expe-
ctare gloriam quomodo possumus? Cu-
ius ynquam nomen aut Catabathmon
illum Africa transcendit, aut Maëotim
paludem transnavit? Ac vt plurimi
de nobis loquantur, quamdiu lo-
quentur? Vt alia abessent, ex hac in-
genti multitudine, atque infinitate homi-
num, centum abhinc annis nemo existeret.
Memoria verò futurorum hominum qui
posteris laudes nostras prodāt, quas à patri-
bus ipsi acceperint, non est quod nos mag-
no opere

nopere consoletur, cū sepē in terris pestes, interneciones, eluiones, exustiones accidere necesse sit.

Dēniq; nihil est diuturnius, quā quod doctorum hominū literis memoriæ proditur, & quasi immortalitati consecratur: nam reliqua omnia monumenta facile conficit, & consumit vetustas. At paucissimis datum est, vt aut libros ipsi edant, qui futurorū sæculorū admiratione excipiantur, aut tales habeant scriptores rerum suarum, vt sperare ab illis possint immortalitatem. Atq; isti ipsi libri etiā suum senium habent, & quasi cōfecti ætate moriuntur, multaq; nunc eruditorū virorum scripta desiderantur: alios negligentia, inuidia, flāma, hostis, aqua, & eiusmodi complura intercipiunt. Et quidem nō multū interest nullos in futura ætate de nobis conticescere, cū in priori (in qua plures, & meliores fuerunt viri) conticuerint omnes. Abijciantur ergō istæ ineptiæ penē pueriles, nullum modum adhibendum esse in gloria, eam demum esse veram vitam, quæ viget commemoratione omnium, quæ

cum omni posteritate adæquatur. Quid enim imprudentius quam rem natura leuissimam immobilem, & æternā sperare? natōsque ad cælum homines celebritatē in terra, hoc est in exilio quærere? Quid humilior, aut leuius, quàm ab illis æternis, & diuinis bonis ad hæc mortalia, & terrena oculos referre? Quid insanius quàm noctes, ac dies inanissima sollicitudine cruciari; et id summo studio quærere, quod cum contempseris potius habiturus sis? Verissimum enim est quod vulgò dici solet, Gloriam esse vmbra, assequi quæ fugientem, & fugere assequentem. Vndè illud Chrysostomi in sermone de inanis gloriæ cupiditate. *Nil magis admirantur mortales quàm eum, qui gloriam aspernetur, nec quempiã maiori laude, Et admiratione prosequuntur, quàm qui laudari se pro nihilo duxerint, aut magnificari.*

Apparet igitur nimium gloriæ desiderium non esse elati, & excelsi, & generosi animi (vt multi persuasissimum habent) sed humilis, & abiecti, & ignobilis.

S. Chrysost.
serm. de inanis gloriæ
cupiditate.

LIBER SECVN

DVS DE VERA, ET FALSA

GLORIA.

AD CHRISTIANVM LEC-
torem prafatio.

I (VT videre possumus) quæ
cunq; cum virtute, cum of-
ficio, cum dignitate consen-
tiunt, (lector charissimè) ita
re ipsa præstaremus, & vt a-
gendi gratia intelligentia data est, nihil ab
ea opera discreparent, non solum vanis, &
superuacaneis, ijsdemq; maximis curis, at-
que angoribus animi vacaremus : sed
etiam admirabili virtutis splendore con-
tenti humana tranquillitate, & voluptate,
& inchoata quadam beatitudine frueremur.

mur. Nunc verò meliora videmus, & probamus, & grandia voce tenus pollicemur. Sed vbi perturbationes animi ingruunt, & levis atq; fallax rerum externarum blanditur species, continuò cedimus, & mentem monentem, atq; hortantem, voluntas nimium sui iuris atq; sententiæ contemnit, & deserit. Multa de appetitione, aut (vt verius dicam) de contemptione gloriæ diximus, nihilq; fratres nostros cellauimus, quod à communi omnium parente Deo accepimus, quibus probasse me omnibus opinor, eam cautè esse appetendam, leuiter quærendam, timidè recipiendam. Veruntamen quòdnam nō cauti, ac fortes sumus in periculis, sed improuidi, & timidi, facileq; hostibus victoriam sine sanguine concedere solemus: non dubium est quin approbent quidem multi, vix verò vnus, aut alter sequatur. Habemus enim penitus insitum, & quasi ingenitum hoc malum, quod eo difficilius vitatur quò est magis domesticum, & familiare. Sed danda est opera vt vitetur, omninòq; ex animis nostris euellatur: fieri enim potest, quòdnam

fide-

fidelis Deus qui non patietur nos tentari su
 pra id quod possumus. Quod vt fiat, sunt
 ea quæ diximus de leuitate gloriæ sæpè
 recolenda: tum quòdnam fragilis est con-
 ditio nostra, tenuèsque vires, omnis spes
 in Dei bonitate & in misericordia collo-
 canda est: adhibendæ piæ & religiosæ
 preces, continenter ab eo subsidium pe-
 tendum est. *Omnis enim qui petit acci-
 pit, & qui quatit inuenit.* Eos igitur qui
 hæc nostra lecturi sunt, quæso atque ob-
 testor per viscera misericordiæ Dei nos-
 tri, vt (quod ego etiam vehementer con-
 tendo) mihi, ac sibi miram quandam ani-
 mi magnitudinem, externarumque re-
 rum despicientiam impetrent, vt illud
 Iacobi consilium sequentes, *Orate pro in-
 micem vt saluemini*, eo veniamus vbi sunt
 eterna, & stabilia omnia, vbi *fluminis
 impetus latificat ciuitatem
 Dei, & exultant sancti
 in gloria.*

1. Corin. 10.

Matthæ. 7.

Iacobi, 5.

Psalm. 45.

Psalm. 149.

CAPVT, I.

*An bona corporis afferant homini
gloriam?*

HACTENVS De natura, deque appetitu gloriae, qui consequens esse videbatur, disputauimus. Nunc quibus sit artibus appetenda quæramus, (hoc est,) quæ res homini gloriam, atque splendorem concilient? quæ cum gloriosum efficiant? quæ sit materia, & quod fundamentum gloriae? ita enim appello quā interpret 2. Corinthiorum cap. 9. & 11. *substantiā*, Paulus vocat. Deinde videndū erit quo pacto nos gerere debeamus in ea conseruanda, & tuenda. Ac de pulchritudine, & venustate corporis, de viribus, de celeritate, & omnino de dotibus corporis, primum discutiendū erit, an sint eiusmodi vt gloriā, & celebritatē afferre queant? Nam si gloria est frequens de aliquo fama cum laude, non videtur absurdum, hæc bona

2. Cor. 9. &
11.

bona corporis ad eam pertinere. Complures enim nunc cùm prædicatione, & admiratione quadam ob hæc ipsa nominantur, & multis sæculis fama viuunt, digniq; putantur qui laudentur. Forma in sacris literis commēdatur Sarra, Rebecca, Rachel, Bersabee, Thamar, Abisag Sunamitis, Hefther, Iudith, ac viri etiā, vt Ioseph, Dauid, Absalom, in fabulis innumeri: viribus, & incredibili laterum, ac totius corporis firmitate immortale nomē adepti sunt Samson, Hercules Amphytrionis filius, Milo Crotoniates: & apud nos cùm alij permulti, tùm Iacobus Garcia Parietinus. Nec verò Homerus parùm à se laudatum Achillem putauit, cùm ei celeres tribuit pedes, aut Virgilius de Camilla scriptum reliquisset.

Virg. Æneidas lib. 7.

Illa vel intacta segetis per summa volaret

Gramina, nec teneras cursu lassisset aristas.

Nisi hoc iure laudari animum aduertisset. Quod si virtus est quæ maximè efficit gloriam, magna est in forma virtutis, & magna-

magnanimitatis significatio. Nec enim frustra ille apud Euripidem nepotes optabat, qui ipsa oris specie regno digni essent; & Æneas rectè ratiocinabatur.

Virg. Æneid.
lib. 1.

*Namq; haud tibi vultus
Mortalis, nec vox hominem sonat, ò
Dea certè.*

Ipse enim vultus indicat dignitatem, & animi præstantiam. Quo consilio poetæ, quos summis honoribus, & laudibus ornatos volebant, cæterorum omnium speciosissimos prædicabant: vt Homerus Achillem, Virgilius Æneam, Ascanium, Turnum, Pallantem: adeòque id hominibus persuassum est, vt vix illum putent valde virtute præstantem, quem non continuò formosum, elegantemque animo in forment. Imo verò Deum quicunque corporatum faciūt, pulcherrimum ei corpus dederunt, vnde illud:

Virg. Æneid.
lib. 1.

Os, humerosq; deo similis.
Troiani etiam senes eximiam, & inusitatam Helenæ pulchritudinem non iam humane, sed diuinæ assimilant. Contrà Homerus Thersiten, quem timidum, & proter-

uum inducit, turpem, & deformem facit. Proceritatem corporis in Saule Rege commendat sacrae literae. Poeta in maximis quibusque ducibus, ut in Hercule, in Achille, in Hectore, in Aiace, in Aenea, in Turno. At vero infirma, & imbecilla esse isthac omnia ad gloriam, facile quisque intelliget, si eorum vim, atque naturam considerauerit. Nam gloria est solidis, firmisque rebus petitur: his vero nihil est mobilius, inanius, incertius. Itaque illud Ouidianum laudatur à doctis.

Conclus.

Ouid.

Forma bonum fragile est, quantumque accedit ad annos

Fit minor, & spatio carpitur illa suo.

Eadem autem est de cæteris bonis corporis ratio, idem iudicium. Omnia enim aut intemperantia, aut ægrotatione, aut casu, aut ipsa ætate perduntur. Faciem rugis contrahit senectus, deprauat colorem, vires imminuit, celeritatem retardat. Quam autem esset ridiculum eum, qui in magna gloria viueret, senectute, aut morbo reddi ignobilem, & ingloriosum? Et quidem necesse est ita vsuuenire, est enim hæc hu-

ius

in scemodi bonorum cōditio. Quare stulti atque imprudentis hominis est fletu, & ciulatu conqueri.

O ante victrices manus:

O pectora, ò terga, ò lacertorum tori.

An putabas te hæc semper habiturum, quæ & si magno studio conseruentur, tempore ipso necessariò corrumpuntur? Nam gloria nemini minùs quàm homini malo, flagitiosòque debetur: quemadmodum

Prouerbiorum 26. docet Salomō. *Quomodo* (inquit) *nix in æstate, & pluuia in messe, sic indecens est stulto gloria.* Atqui forma, robur, & elegans habitudo corporis non minus in sceleratissimis hominibus, quàm in optimis inueniuntur. Non est igitur quod hæc aliquid valeant ad gloriam. Nisi

1. Reg. 15.

2. Reg. 19.

2. Reg. 13.

fortè religiosus putandus est Absalom, qui, cùm omnibus forma præstaret, fratrem natu maiorem extinxit, patris torum immani libidine maculauit: cùmque armis, solio, atque vrbe exegit. Quare elegãs est illud Euripidis:

Mens intuenda est, nihil iuuat forme decus.

Cum

Cum pulcher est quis, mente sed caret bona.

Et illud.

Deformis esse malo, quam pulcher ma-

ius.
Videmus hoc etiam primo Regum 16. 1. Reg. 16.
miranti enim Samueli Eliabi speciem, &
proceritatem, atque ex Deo quærenti, nū
ille esset, cui regnum defferri vellet? Ita res
pōdit Dominus. *Ne respicias vultum eius*
neque altitudinem staturæ eius, quoniam
abieci eum: nec iuxta intuitum hominis
ego iudico. Homo enim videt ea quæ pa-
rent, dominus autem intuetur cor.

Illud verò argumentum est omnium
tūm apertissimum, tūm etiam vāhemen-
tissimum, quòd hæc quæ multi magni
faciunt bona, non sunt cum flagitiosissi-
mis modo hominibus, sed etiam cum bes-
tibus omnibus communia, atque ita com-
munia, ut sint in ijs multo præstantiora.
Nān neque viribus certare cum leonibus,
cū tauris possumus, neque velocitate cū
ceruis, neque verò colorum varietate, &
gratia cum pabonibus. Laudantur ergo
hæc

hæc tanquam signa, & instrumenta virtutis, non quòd per se ipsa, aut laude aut vituperatione digna censeantur. Est enim laus eorum tantum quæ liberè à nobis spontè fiunt, vt Aristoteles docet tertio Ethicorū cap. i. Quæ verò à natura dantur, aut adimuntur neque laudi, neque vitio vertenda sunt, nisi cū virtutem iuuant, aut etiam impediunt. Quare si absit virtus, ea ipsa quæ multum commendabantur, in maiorem culpam, & in vituperationem incurrunt, Prouerbiorum ii. *Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra, & fatua.* Et apud Homerum Hector, cū quidem Alexandrum conuijs prosequitur excelentem forma vocat: eodemque nomine Agamēnon Græcorum timiditatem amplificat. At gloria non signo, neque instrumento, sed virtuti ipsi datur. Neque quēquam mouere debet huiusmodi hominum nomina longè, lateque audiri, scriptorum id munus, & donum fuit, qui rerum quouis modo insignium, vt bellorum, vt personarum, vt vrbiū meminere: sed gloriam illi dare non vellent (quamuis hoc sæpè numero poetæ promittere videantur) nisi illa adsint,

Arist. 3. Ethico. c. i.

Prouer. ii.

Homer: Iliad. lib. 13.

adsint, quæ eam promerentur.

Quòd si omnes gloria consequeretur, quos doctorum virorū scriptis nouimus, perditissimi homines, & omni scelere cummulati gloriosi essent. Qui igitur pedibus, qui manu, qui lacertis gloriantur, nihilo sibi magis tribuunt, quam iumentis, homines se esse obliuiscuntur. Præcipuè cū Phisici statuāt perdifficile esse quempiā maximo robore, atq; ingenio valere. Est enim in ingeniosis, & ad literas (hoc est ad propriū officium) natis tenuis, clarusque sanguis, in robustioribus crassus, & obscurior. Ac videmus plerūque viribus valentiores rudes, & dementes, & stolidos, & eiusmodi, vt nihil memoria, aut laudatione dignum efficere possint, nisi aliorum prudentia consilioque ducantur. Quos Aristoteles quidem in initio librorum de republica naturā seruos appellat, vt ijs, qui imbeciliori corpore sunt, (idest prudentioribus) seruiant, eorūque monitis, & intelligentia regantur. Egregia verò laus, & cum primis homini optāda gloria, quæ æquabiliter, aut multò

1, Polit. c. 1.

Et X

multò etiam magis cōuenire queat equo,
& mulo in quibus non est intellectus. Et
tamen forma & venustate quantum ho-
mines efferantur vix dici, aut credi potest.
Hinc incredibiles fastus videmus, hinc sæ-
pè laudationes, & dignam imperio speciē
audimus, quasi verò formosis imperiū, nō
optimis & prudentissimis sit deferēdum.

Sed existit hoc vitium in fœminis frequē-
tius, quæ si paulò sunt specie luculentiori,
ea se lege natas putāt, vt dominētur omni-
bus, amentur, honorentur, colantur. Au-
gent hanc earum impudentiam animales
homines, spiritū non habentes, & volupta-
tū amatores, magis quā Dei. Nō enim eas
modò ardētissimè amant, verūm etiā asse-
quūtur semper, & obseruāt, totos se ad ea-
rum nutus cōponunt, earū precibus diui-
na & humana permiscent, iustitiam infrin-
gunt, religionē violant, societatem homi-
num lēdunt, & quasi dominis seruiunt tur-
pissima suarū voluptatū cupiditate ob-
cæcati. Itaque ne sceleri, & stultitiæ nomi-
na deessent, dominæ vocantur, & seruien-
di vocabulo perlibenter vtūtur. Iam quā-

ta inanissimorum licentia verborum ?
quam immoderatæ profusæque blāditiæ ?
quàm miserabilis turpitudine ? peccatum
suum plurimi (sicut Sòdòma) prædicant,
& testes esse feditatis suæ minimè veren-
tur. Letantur cùm male fecerint, & exul-
tant in rebus pessimis. Eneruant illam ani-
mi quasi virilitatem, testantur se vinctos
esse, luctu tabescere, ardere, emori, vt, illa
omnino inceptio amentium, an aman-
tium sit, dubitetur. Aiunt se ad hoc natos
esse, vt illis seruiant, vt illis flammis con-
ficiantur, & crementur, nihil aliud cupe-
re, aut cogitare, summam esse fælicita-
tem earũ forma potiri. Postremò eas ado-
rant, & sua passim numina, suas Deas vo-
cant, nihil illis adimūt, quod Deo attribui
posse videatur. Mandant etiam scriptis
impietatem suam, & sceleratissimæ insa-
niæ testem posteritatem volunt, immorta-
litatẽque appetunt ij, qui serui erunt
creature, potius quàm Creatori, qui est bene-
dictus in sæcula, Amen. Qua in re mul-
tũ me christianorum poetarum mise-
ret, qui quidem amatoria scripserunt,

Maiorem enim impudētiam, ac lasciuia,
 maiores blasphemias in eorum libris inue-
 nimus, quā in libris Ethnicorum: & ta-
 men eiusmodi scripta laudantur, & cum
 voluptate maxima leguntur, digna profe-
 ctō quæ nō tempore, sed igne abolerētur.
 Ut ergo animos muliebres gerunt, ita sibi
 mulieres dominari, atq; imperare patiun-
 tur, mercedē quam oportuit erroris sui in
 semetipsis recipientes. Meminerint igitur
 feminae quāuis pulchræ sint, ad obsequen-
 dum se esse à Deo conditas, nō ad imperā-
 dū, summā potestatē viris dari iure diuino,
 recteq; ab Apostolo dictum esse, *Non vir*
ex muliere est, sed mulier ex viro, etenim nō
est creatus vir propter mulierē, sed mulier
propter virū. Et alibi, *Docere autem mulie-*
ri nō permitto, nec dominari in virum, sed
esse in silentio. Adā enim prius informatus
est, deinde Eva, & Adā nō est seductus, mu-
lier autem seducta in prauaricatione fuit.
 Non est itaque quod tam leuibus, & ca-
 ducis bonis superbiamus, aut ex eis gloriā
 speremus. Ut enim in Olympicis ludis nō
 pulcherrimi, sed fortissimi coronabātur,

1. Cor. 11.

1. Tim. 2.

ita enim gloria non robustis, & speciosis,
sed bonis, sapientibusque debetur.

C A P V T. II.

De diuitijs, & potestate.

SED iam ad diuitias, ad poten-
tiamq; veniamus, quæ stultis-
simorum hominum opinio-
ne, & errore tantum valent,
ut afferre posse gloriam putentur. Quorū
voce vsus Euripides videtur, cum ait.

Euripides:

*Qui humi iacebant primum, ut accreue-
re opes,*

Nunc magnā earum gloriā causa ferūt.

Et idem apud Stobæum sermone 89. Eutripides.

Scis ne quod nobiles quidem mortalium

*Dum pauperes sunt, non amplius clari
existunt?*

*Qui verò prius nihil erant, nunc diuites
facti*

Gloriam assequuntur, propter nummos?

*Genisq; & nuptias, suis liberis excel-
lentes comparant?*

Quod Horatius confirmat libro primo Horat. lib. 1
epistolarum cum ait. Epist.

Liber secundus,

*Scilicet uxorem cum dote, fidemque &
amicos,*

*Et genus, & formam regina pecunia do
nat.*

Idem in 2.
lib. ferm, Sa.
tyr. 3.

Et rursus in secundo libro sermonum

Omnis enim res

*Virtus, fama, decus, diuina, humanaq;
pulchris*

*Diuitijs parent, quas qui construxerit,
ille*

*Clarus erit, fortis, iustus, sapiens, etiam
rex*

Et quidquid volet.

Ouid. in 3.
Eleg.

*Cui consonat Ouidius in tertio Elegia-
rum.*

*Curia pauperibus clausa est, dat census
honores*

Inde grauis iudex, inde seuerus eques.

Et rursus in primo libro fastorum.

Idem in 1.
Fastorum,

*In pretio pretium nunc est, dat census
honores*

Census amicitias, pauper ubiq; iacet.

Quod etiam egregie alius dixit.

*Nobilis est tantum dives, magnusque
potensque*

Solus

*Solus habet socios, solus in orbe valet,
Laudatur, petitur, colitur, celebratur,
amatur,*

Est prator solus, est quoq, solus eques.

Vndè etiam, & Petronius ait.

Petronius.

*Quisquis habet nummos secura nauigat
aura,*

Fortunamq, suo temperat arbitrio.

*Carmina componit, declamat, concret
pat omnes*

Et peragit causas, fitq, Catone prior.

Idem asserit Iuuenalis satyra, 2. dùm diuitem clarum opibus appellat.

Iuuen. saty
ra 2.

Clarus genere atq, opibus vir

Et rursus.

*Quantum quisq, sua nummorum seruat
in arca*

Tantum habet & fidei

Vndè nullo modo possum animum inducere Cræsum regem Lydiæ, & Marcum Crassum, non fuisse gloriosissimos, qui magnam vim pecuniæ haberent, cui (ut est apud Ecclesiasten cap. 10. *obediunt omnia*. Nec leue aut infirmum videtur, quod Genesistrigessimo primo scriptum est. *Tu*

Ecclesiast.
cap. 10.

Liber secundus,

Genes. 1. *lit Jacob omnia quæ fuerunt patris nostri,
& de illius facultate ditatus, factus est in-
clytus.*

Conclus. *Verum nihil est quod in re tam aperta
immoremur, cū nō solū sacrae literæ, sed
etiam ethnica doceant nihil momenti ha-
bere hæc ad gloriā. Quod elegāter Albius
Tibullus libro tertio elegia tertia ostēdit,
li. 3, Eleg. 3.*

*Nam graue quid prodest pondus mihi di-
uitis auri,*

*Aruaque si findant pinguia mille
boues?*

*Quid ve domus prodest Phrigijs innixa
columnis,*

*Aurataque trabes, marmoreū inque so-
lum?*

*Et quæ præterea populus miratur in illis,
Inuida quæ falsò plurima vulgus
amat?*

*Non opibus mentes hominum, curæque
leuantur.*

*Nam fortuna sua, tempora, lege gerit.
Nec me regna iuuāt, nec Lydius aurifer
amnīs,*

Nec

De vera, & falsa gloria, cap. 2. 141

Nec quas terrarum sustinet orbis opes.

Hæc alij cupiant, liceat mihi paupere cultu,

Securo vitæ munere posse frui.

Vnde Euripides non solum gloriam non afferre confirmat, sed multa damna atque grauissima incommoda ex illis nasci commemorat.

Euripides
apud Stob.
Ser. 91.

Nan proba. usquàm inter homines illas opes,

Quæ facilius delentur ad eò, quam scribuntur.

*Diues es, at diuitiæ imperitiæ timidi-
tati coniunctam habent.*

*Iniuste sunt diuitiæ, & multà perperam
committunt.*

*Pecunia multorum malorum causas præ-
bent hominibus.*

*O diuitiæ, facile quidem gestatu est onus
vestrum,*

*Sed labores, & plurima vitæ damna nobis
Insunt.*

Hoc etiam optimè Valerius Maximus scriptū reliquit. Caduca nimirū (inquit) & fragilia puerilibusq; cōsentanea crepūdijs,

Valer. Ma-
xim. lib. 6.

Liber secundus,

sunt ista quæ vires atque opes humana vocantur, affluunt subito, repente dilabuntur, nullo in loco, nulla in persona stabilibus nixa radicibus consistunt: sed incertissimo statu huc atque illuc acta, quos in sublime extulerunt, improviso de cursu destitutos in profundo cladium miserabiliter immergunt: itaque nèque existimari, nèque dici debent bona, quæ inflictorum malorum amaritudine desiderium suum duplicant.

Senec. epist.
74.

Hoc etiam docet Seneca epistola, 74. dicens. *Omnia ista nobis accedant, non hæreant: ut si abducantur, sine ulla nostrilaceratione discedant. Utamur illis, non gloriemur: Et utamur parce, tamquam depositis apud nos, Et abituris.* Hoc etiam confirmat Plato in, 5. de legibus. *Recte à nobis (ait) dictum est prædiuites non esse bonos, quod si boni non sunt, ne felices quidem fuerint. Sermo autem qui diuites nominat felices, tum ipse miser est, (ut à mulieribus & pueris efflutiari soleat) tum homines ei fidem habentes miseros reddit.* Ut etiam adnotauit Cicero paradoxo, 1. dicens. *Non sunt dicenda bona, illa quibus abundantem licet esse mi-*
se-

Plato in, 5.
de legibus.

Cicero pa-
radoxo, 1.

ferrimum. Secundum illud Iuuenalis
saryra, 14.

Misera est magni custodia census.

Vnde Bion Philosophus diuitijs operam
dantes ridiculos esse aiebat, quas fortunæ
vomitus Diogenes appellabat, insatiabi-
lem, & mirandam quandam insaniam in
eis inesse Plutarchus affirmabat, quam fu-
giens Anacreon, quinque talentis à Poly-
crate donatus cum per duas noctes pro
ipsis sollicitus fuisset reddidit ea inquires:
non tanti esse quantum ipsorum nomine
cura laboraret. Cui consonat illud Iuue-
nalis.

Sed plures nimia congesta pecunia cura

*Strangulat, & cuncta exuperans patri-
monia census.*

*Quanto Delphinis Balena Britannica
maior.*

Sed ad nostros deueniamus qui multis
in locis hoc ipsum grauissimè & palàm
scriptis suis nobis ostenderunt: vt videre
est apud diuum Saluiantum Masiliensem
Episcopum in libro ad Ecclesiam Catho-
licam in illa verba Pauli ex epistola, 1. ad

Liber secundus.

Ad Timot.
in 1. cap. 6.

S. Salbian.
lib. ad Eccle
Cathol. 19.
5, Elibiote,
Patrum.

Timoth. capite sexto. *Habētes victum & quibus tegamur his cōtēti simus. Nā qui vult diuites fieri incidit in tērationē & laqueū diaboli. Ergo videmus (inquit) quod in rebus tantum necessarijs est salus, in superfluis laqueus, in mediocritate Dei gratia, induitjs diaboli catena. Deniq; quid statim Apostolus subdit audiamus. Quae demergunt hominem, (inquit) in interitum & perditionem. Ergo si diuitiae interitum in se habent, euitemus opulentiam, ne in interitū eorruamus, ampla & locuples facultas perditionem inferre dicitur: refugienda est itaque ampla possessio, ne cōsequatur profunda perditio. Et Paulò post, Impedimenta haec sunt nō adiumenta, onera nō subsidia, secūdū illud quod Dominus ait, Solitudo istius seculi & fallacia diuitiarum, suffocant verbum Dei & sine fructu efficitur. Proprie utiq; ac satis pulchre fallaces esse dixit diuitias. Bona enim & putantur, & appellantur, ac per hoc fallunt homines nomine praesentium bonorum, cum sint causa malorum aeternorum. Quod grauissimè & deuotissimè demonstrat*

trat. Idiota vir sanctissimus libro secundo
 contemplationum capite trigessimio ter-
 tio contra amorem diuitiarū, sic inquit: *Certa experientia didici benignissime Dñe*
Iesu Christe, sine mensura dives in amore,
quod nihil laboriosius est in hoc mundo,
quàm terrenis astuare desiderijs: nam ter-
renarum diuitiarum amor insatiabilis est,
& longè amplius desiderio torquet animā,
quàm refrigeret usu suo: talium quoq; diui-
tiarū acquisitio magni laboris est, possessio
magni timoris, & amissio magni doloris.
Qui illas amat, te dominum amare non po-
test, sed cum ipsis labētibus labitur in perdi-
tionē: & qui eis innititur per amorē, cū ipsis
desluit in mœrorē. Qui enim eas inuenit, re-
quē perdit, & quū vigilat, augmentū cogi-
tat. Quū dormit, fures somniat, in die est af-
flictus, & in nocte pavidus, semper autē mē-
dicus. O clemētissime domine Iesu Christe,
cuius amor nullū fallit, video per effectum
quod laqueus est in auro, viscū in argēto, &
pedica in pradio. Quia qui aurū petit, sirā
gulatur, qui argentū, visco hæret, & qui pra-
dia, alligatur. Ad tuū domine extremū in-
diciū

Idiota. lib.
 Contempl.
 cap. 33. in 5.
 tom. bliuit.
 patrum.

dicium sine ulla temporis intercapedine,
 Et cōtinuè volens nolens properat, Et amat
 quod necessario relinquit, id verò negligit
 ad quod necessario peruenit, amat namq̃
 illa quæ possessa onerant, amata inquināt,
 Et amissa cruciant, quæque arctius parata
 quàm concupita constringunt.

S. Zeno ve-
 ronē Epif.
 sermo. 1. de
 auaritia.

Hoc ipsum etiam confirmat beatus Ze-
 no Veronensis Episcopus sermone, 1. de
 auaritia, dicens: Cum quis querit aurum,
 inuenit gladium, solum colitur, de quo dic-
 tum est: Idola gentium argentum, Et aurū:
 pro quo quis aut iugulatur, aut iugulat?
 vellem scire tanta eius rabies quid volup-
 tatis habeat? suo cultori quid præstet? fe-
 brem non exstinguit, morbos non discutit,
 vulneribus non medetur, dolores non tollit,
 mortem non repellit, nisi quod sanos occi-
 dit, nec manducatur aliquando, nec bibi-
 tur, nec in inferno cum suo prædone descen-
 det: solum quod oculos infelices, inanemq̃
 conscientiam ad hoc in maligni fulgoris cu-
 pidinem diram spe potiundi præcipitat, ne
 gratis homo videatur occisus. Et in sermo-
 ne, 3. sic ait. Et libido profunda cupiditas
 cæca,

Idem ser. 3.

cæca, tempestas insana, rapacitas sine fide, sollicitudo sine requie, fidem frangit, charitatem negligit, iustitiam negat, non cognoscit affectus, iura diuina contemnit, humana versutis argumentis excludit: orbem totum, si possit, ut rapiat. Vultis scire quale calamitatis sit genus? sane plus in eum qui eam dilexerit, seuit: quam qui vicerit, habebit uitam æternam.

Hoc ipsum docet beatus Nilus Abbas, & quomodo diues, qui diuitijs suis animum imponit in vinculis seruit. *Dives autem* (inquit) *arumnis, & molestijs impeditur, & canis instar catenis deuinctus est, quòd si migrare compellatur, diuitiarum memoriam & dolorem inutilem tanquam grauem sarcinam circumfert, marore stimulatur, & animo angitur vebemèter, diuitias relinquit, & molestia torquetur, si mors instat a presentibus discedit iniquo animo. Animam agit, nec oculos ab opibus auertit, inuitus trahitur velut seruus fugitiuus, a corpore autem non à diuitijs separatur, imò verò ab illis rapitur & detinetur. Nec multitudine fluminum mare, nec diuitia-*

S. Nilus oratio. 3. de Auaritia, tom. 5. Bliniote. 55. patr.

Liber secundus.

rum copia auari animus expletur.

S. Bern. ser.
8. de cōtem
pt. mundi,
in tract. de
modo bene
viuendi.

Hoc etiam sanctus Bernardus affirmat sermone octauo de contemptu mundi, dicens: *Dilecta mihi in Christo Soror, contē. ne diuitias terrenas, ut acquirere possis cē. lestes. Diuitia perducunt hominem vsq; ad periculum corporis, & anima, diuitia per trabunt hominem vsq; ad mortem: multi propter diuitias periclitati sunt, & in periculum deuenerunt: multis exitiabiles sūt diuitia, opes multishominibus generauerūt mortem. Nunquam habent requiē mentis, qui curis terrestribus se implicant: quia diuitia nunquam sine peccato acquiruntur: valde rarum est ut qui diuitias possident, ad requiem perueniant.*

Gregor. Na
zian. in car.
ad Nicobu-
lū patrem.
nu. 16. & 17.

Hoc & similiter B. Gregorius Nazianzenus ostendit in carmine ad Nicobulum patrem Nicobuli filij, qui sic ait:

Non ego multa volo, pretij sed ut ipse per ampli

Sim potius cupio, ne longē à patribus absim.

Qua tibi, dic queso genitor persancte, voluptas,

Hæc

Hæc erit, humana sub imagine, si tibi
turpis

Simia sit, collo innexum qua funibus
aurum

Gestet? non etenim species ridenda, le-
uisque

Mutatur, fuluo licet hanc decoraueris
auro.

Quid prodest a sinis auri gestare talen-
ta?

Auri namque etiam nummis oneratus
asellus

More rudit tamen ipse suo. Quid inuenerit
enses

Ex plumbo factos vagina cedere pulchra,
Ex quibus utilitas in bellis nulla redun-
dat?

Talis enim est, quisquis verarum cum
sit inanis

Prorsus opum, externis tantum fluxisq;
superbit.

Sed & Dantes Florentinus poeta hoc
etiam indicauit in illa sua cantilena quæ Dantes poe
ta Florent.
incipit,

Le dolce Rime de amor,

vbi aperte demonstrat, diuitias suapte natura viles esse, nec quod vile est posse dare nobilitatem, nec gloriam. Et copiosissimè Sanctus Sixtus tertius Pontifex in libro de diuitijs: & alij quàm plurimi, quos breuitatis gratia missos facio, qui omnes licet aperte & clarè hoc demonstrent, ex scripturæ testimonijs hæc veritas clarior fit. Vt est illud psalmi quadragesimi octauo non sine magna irrisione dictum. *Qui confidunt in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur.* Et psalmo quinquagesimo primo. *Ecce homo qui non possuit Deum adiutorem suum, sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum, & prauauit in vanitate sua.* Et Ieremias noueno. *Non gloriatur diues in diuitijs suis.* Rectè etiam illud prouerbiorum decimosextimo. *Quid prodest stulto diuitias habere, cum sapientiam (quæ videlicet gloriam veram parit) emere non possit?* Imo verò diuitum & potentum hominum memoriã, si à virtute declinauerint, cum ipso corpore persæpè extingui psalmo trigessimosexto admonemur. *Vidi* (inquit)

Psalm. 48.

Psalm. 51.

Ierem. 9.

Prou. 17.

Psalm. 36.

(inquit) *impium super exaltatum, & ele-
uatum sicut cedros Libani, & transiui, &
ecce non erat, & quasiui eum, & non
est inuentus locus eius.* Et Esaia vigessi- Esaie, 23.
motertio. *Dominus exercituum cogi-
tauit hoc, vt detraberet superbiam om-
nis gloria, & ad ignominiam deduceret
vniuersos inclytos terra.* Superbiam glo-
riæ vocat, quæ in eis esse videbatur,
qui maximis opibus, & potestate flore-
bant.

Et quamuis argumentis illis, quibus
corporis bona profligamus, indiuitijs re-
ctè vti licet, tamen vnum, quod quidem
proprium sit, afferamus.

Duo sunt genera diuitiarum, vt libro
1. de republica cap. 6. visum est Aristoteli,
quædam naturales dicuntur, non solum
quòd naturam nostram maximè iuuant,
sed etiam quòd eas parandi ratio homi-
nibus à natura tributa esse videatur, vt ci-
bus, potus, vestes, latibula. Aliæ sunt
artificiosæ, quæ per se naturam minimè
iuuant, sed artificio quodam constant,
& commodioris commercij, atque

Arist. lib. 1.
de repub. c.
6.

Duplex ge-
nus diuitia-
rum.

Liber secundus,

Arist. r. ad
Nicom, c. i.

commutationis gratia inuentæ sunt, vt pecuniæ, quibus præcipuè emptiones & venditiones continentur. Assumo etiam ex Aristotele, libro primo ad Nicomachum capite primo, *præstantiorem esse finem ijs quæ ad finem ordinantur*. Artificiosæ opes naturalium causa quæruntur, nempe vt ea sumi vndique possint, quæ sunt ad vitam necessaria. Naturales ipsas nemo expetit, nisi vt corpori suppetat, vndè sustentetur.

Atqui ista ipsa sustentatio corporis quæ talis est, gloriâ efficere nō potest, (haberent enim & beluæ gloriâ) ergo neq; naturales diuitiæ, multòq; minus artificiosæ, quæ minoris sunt, & necessitatis, & dignitatis.

Illud autem quod pro diuitijs ex Genesis adductū est, facile infirmari potest. Perficiunt enim per se opes, vt noti & celebres sint illi, à quibus possidentur: sed vt illi gloriosi sint, non efficiunt. *Nam gloria est clara cum laude notitia*, diues autem, vt diues est, vt non sit vituperandus, certè laude dignus non est, cum præsertim Lucæ sexto legamus, *Va vobis diuitibus qui habetis consolationem vestram*.

Lucæ. 6.

Et

Et Matthæi decimonono. *Facilius est Camelū per foramē acus trāsire, quā diuites intrare in regnū cælorū.* Atq; hinc intelligitur quā ineptē faciūt multi plebeij oratores, ac poetæ qui opulētos homines innumeris laudibus prædicāt: & cū maximis viris cōparāt. Non laudāda est opulētia, sed animus in diuitijs sobrius, & tēperās, & largus, non eas admirans, sed contemnens, is verò iure laudatur. Huiusmodi homines pauperes spiritu vocantur, qui diuites cū sint, non magis luxuriant, aut efferuntur, quā si inopes essent, meritòque de illis Matthæi quinto, dictum est. *Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Ac ne multum dubitaremus, quos hic pauperes spiritu appellasset, Lucas capite sexto satis dicere putauit, *Beati pauperes quia vestrum est regnum Dei.* Pulchrè eos pauperes vocat, qui non magis opibus mouentur, quā si non haberent. Apparet etiam quā sit & execranda, & miseranda eorum hominum insolentia, & temeritas, qui fortunis ad fastum, &

Matth, 19:

Matth, 5,

Lucæ: c, 6.

Liber secundus,

ad contemptiōem aliorum abutuntur.

Omnes assurgere, omnes sibi cedere volunt, imperiūque sibi, & dominatū cū pecunia delatum putant. De quibus ait Be

De p. in ca.
10. Marc. &
18. Luc.

da super Marcum cap. 10. & super Lucam cap. 18 *Qui multiplicādis diuitijs incūbūt alterius vita gaudia querere contemnunt.*

Et præclare Paulus, prima ad Timotheū, capite sexto. *Diuitibus huius seculi præcipe nō sublimē sapere, neq; sperare in incerto diuitiarum.* Quam laudem, aut quid admi

2. Timo. c. 6.

ratione dignum habere potest, qui in summis opibus potest esse miserrimus? Quid verò superbit terra, & cinis, ijs bonis, quæ tanquā fœnū velociter arescūt? & quemad

modum olera herbarum, citō decident? Ita ne manifestanda sunt illa, quæ ærugo, & tinea demolitur, & fures effodiunt, & furantur? Si laudandi sunt qui pecunijs

Luc. c. 11.

affluunt, non ego eos sed arcas, sacculosq; laudabo: si diuitioribus omnibus cedere, & parere debemus, nūmis, auro pareamus.

Ps. 36,

Quod si quis hic obijciat diuitias esse socias, & comites, & quasi parentes gloriæ, quod sæpenuerō simul in sacris literis

nomi-

nomi-

nominentur: veluti 3. Reg. c. 3, Sed, & hac
 qua nō postulasti dedi tibi, diuitias, scilicet, 3. Reg. 3.
 & gloriā. Et primo Paralipomenō cap. vlti-
 mo. Et mortuus est in senectute sua plenus 1. Paralip. c. 29.
 dierum, & diuitijs, & gloria: is primū in-
 telligat, Salomonem, & Dauidem, de qui-
 bus his in locis verba fiunt, & facultatibus
 locupletes, & virtutum admiratione glo-
 riosos extitisse. Quāuis in Salomone flo-
 rentibus diuitijs gloria postea cum virtu-
 te extincta est. Itaq; gloria nō ad diuitias,
 sed ad virtutem pertinet. Deinde etiā me-
 minerit nos libro primo, capite decimo
 sexto, copiosse ostendisse, gloriam ad He-
 bræorum consuetudinem dici rerum ex-
 ternarum affluētiam, & quam vulgus for-
 tunæ prosperitatem appellat. Quomodo
 hæc intelligenda existimo: vt Matthæi ca-
 pite sexto. Nec Salomon in omni glo-
 ria sua coopertus est sicut Matth. c. 6.
 vnum existis.

(??)

Y A

CAP.

CAPVT. III.

De nobilitate.

Ultò melior est causa nobilitatis, & tanti ubique fuit, de ea vt possit iure dubitari, satis ne ad parandam gloriam valeat? Primum enim Paulus Apostolus libenter in generis antiquitate, & nobilitate gloriatur. Ita enim ait secunda, Corinthiorum vndecimo. *Quoniam multi gloriantur secundum carnem, & ego gloriabor.* Et statim. *Hebraei sunt, & ego. Israelita sum, & ego. Semen Abraha sum, & ego.* Et ad Philippenses tertio. *Siquis alius videtur confidere in carne, & ego magis, circumcissus octavo die, ex genere Israël, de tribu Benjamin, Hebraeus ex Hebraeis, secundum legem Pharissaeus.* Ad hæc, Quidquid causæ est, effectus quòque ipsius est causa. Virtutem cõsentiunt omnes esse causam gloriæ: Atqui nobilitas est causa virtutis, erit igitur & gloriæ. Quòd autem videtur ad probandum difficilius nobilitatem cau-

sam esse virtutis apertè his verbis confirmat Euripides.

*Verum est Creonte nate quod dici solet,
Satu ex bonorum liberosigni bonos,
Similes malorum filios nasci patri.*

Et Plato in primo Alcibiade, *Consentaneū esse, (inquit,) meliores naturas nobili in genere, quàm in ignobili reperiri.* Plato in 1.
Alcibiade.

Illud etiam Horatianum ab vniuersis probatur, cum ait. Horat, Oda 4^a.

Fortes creantur fortibus, & bonis:

Est in iuuentis, est in equis patrum

Virtus, neq; imbellem, feroces

Progenerant aquila, columbam.

Quod idem Aristoteli probabile visum est libro primo politicorum in capite quarto. Et libro tertio, & octauo. Arist. lib. 1.
Polit. ca. 4.
& lib. 3, & 8.

Adde tertio, quàm plurima loca scripturæ sacræ quæ nobilitatis præcellentiam, & eius gloriam, perhibent, & commendant.

Vt Deuteronomij primo legitur dixisse Moyses ad populum Israeliticum. *Tuli de tribubus vestris viros sapientes & nobiles, & constitui eos principes.* Ecce instituuntur præ cæteris iudices populi, nobiles cum Deutero, 1.

1. Reg. 9,

sapientibus. Et primo regum noueno, inter denominationes, & præconia Samuelis fidelis prophetæ Domini, commemoratur nobilitatis elogium cum dicitur *Ecce vir Dei est in ciuitate hac, vir nobilis, omne quod loquitur, sine ambiguitate euenit.* Vbi nobilitatis nuncupationem illi attributam esse ob prophetiæ dignitatē, sentit Nicolaus Lyritanus, quod ea cōspicius esset, gloriosus & nominatissimus.

Prob. 31,

Insuper Prouerbiorum tricesimo primo capite commendatur mulieris fortis (quæ typum gerit ecclesiæ) vir ab insigni nobilitatis titulo, cū dicitur. *Nobilis in portis vir eius quādo sederit cum Senatoribus terra.*

Eccles. 5, 10,

Ecclesiastes itidem capite decimo attestatur beatitudinem terræ ex nobilitate sui regis argui debere cum ait. *Beata terra cuius rex nobilis est.* Præterea Marci decimo

Marce, 15,

quinto capite commendatur Ioseph ab Arimathia, pietate insignis intumulando corpore Domini nostri, quod nobilis esset decurio. Quod ideò adiectū est, vt, per nobilitatē potētiae secularis, designāretur obtinere potuisse facultatē ministrandi sepul-
turam

turam Domino, In parabola etiam Domini distribuētis bona seruis suis ad negotiationem donec veniret, cōnotat scriptura peculiarem à nobilitate titulum, & gloriā cūm dicit. *Quod homo quidam nobilis abiit in regionem longinquā accipere sibi regnum, & reuertit.* Hic utique nobilis homo, Dominus noster est, qui quāuis seruus factus sit, est tamen nobilis secundū ineffabilem ortum à Patre. Nec solū ea ipsa ratione, & diuinitatis origine, sed etiam secundum genus humanum, nobilis est, ex femine Dauid exortus. Demum in actibus Apostolorum cūm referuntur hi, qui Thesalonicae ad Pauli praedicationem conuersi sunt ad Dominum, id non ab re dictum est. Quod erat de gētilibus multitudo magna, & mulieres nobiles non paucae. Quid quāso, adiecit celestis ille scriba, *Mulieres nobiles suscepisse verbū Domini*, nisi nobilitas generis expressa maiorem afferret laudem, & gloriā his, qui illa sunt insigniti? utq; praecelarior significetur, & amplioris frugis Apostolica praedicatio, tantāq; efficacit, quod per eā nobiles quoque, & clari nomi-

Luc. 19,

Act. 19,

nominis, & gloriosi, tùm viri, tùm mulieres, viam domini agnouerunt?

Aristo, in 3,
Polit, ca, 8,

Accedit superioribus & Aristoteles in tertio Politicorum, capite octauo edisserens, quòd rationabiliter sibi arrogant honorem nobiles, ingenui, & opulenti, *Oportet enim (inquit) ingenuos esse, & censum habere ad onera perferenda.* In quibus omnibus patet nobiles honore & gloria, præcæteris colendos censi.

Cicero, in
offi,

Deinde, præter hæc semina innata virtutū, rebus quoq; gestis maiorū suorum vehementer homines excitantur, & quasi subditis stimulis aguntur: vt illis præstantiores esse studeant, aut nihilo certè minores. Itaque nihil est apud nobilissimum quemque valentius, quàm maiorum commemoratio: nec vllam potiore hæreditatem possunt filijs parentes tradere, quàm rerum bene gestarum gloriam, & integritatis ante actæ vitæ laudem. Comprobat hoc Cicero in officijs dicens: *Optima autem hæreditas à patribus traditur liberis, omniq; patrimonio præstantior, gloria virtutis rerum gestarum.* Cui respondet illud

illud Platonis dictum: *Gloria parentum, natis est præclarus, magnificusque thesaurus*, Undè debent illam hæreditariam traditionem filij libenter amplecti, ardentè capessere, & ad suum vsum haud segniter accommodare, atq; ex accepta huiusmodi hæreditate id capere commodi, vt contemplatione virtutis, & gloriæ paternæ incitentur animosius ad præclaram ipsius æmulationem. Quisquis enim ingenuo natus est animo, & planè liberali, cùm maiorum suorum rebus præclare gestis animum diligentius intendit, tū mirificè pro vocatur ad dignā earū imitationē. Nempe Salustio teste, Publius Scipio, & Quintus Fabius, cū magnorū virorū imagines inspicerēt, quā maximè ad virtutem se inflā mari solitos esse dixerunt. Ita Iulius Cæsar, inspecta Alexandri Magni imagine, magnarum rerum agendarum gloria incensus est. Qui etiam (vt memoriæ proditum est) conqueri apud amicos solitus erat, se eā ætate nihil adhuc præclarum gessisse, aut memorabile, qua ille ferè totum orbem suæ ditioni subegerat. Ita Alexander

drum ipsum Liberi triumphis patris tãquã
ad motis stimulis & calcaribus impulerũt,
ad decus ad famã, & deniq; ad nominis im-
mortalitatẽ comparandã. Sic Themistocles
post pugnã Marathonĩã (in qua Milciades
dux Atheniensĩũ Persarũ vires magna vir-
tute cõtrivit) insomnes noctes, per urbẽ
cursitabat, vt amēs. interrogatus quid ita
pernox diuagaretur per vicos? quia (in-
quit) *Trophæa Milciadis me excitāt, nec
placidã mēbris dat cura quietẽ.* Enim uerò
prouocatus illustri Milciadis exemplo, &
triũpho, se cũ animo agitabat, quonã pa-
cto tale quippiã pro patria præstaret.

Valer. Max.
lib. 2.

Rursum (autore Valerio Maximo lib. 2.
cap. de institutis.) *Maiores natu in conui-
uijs antiquorũ egregia opera carmine com-
prehensa ad tibias canere solebant, quò iu-
uenũ animi ad ea imitãda alacriores redde-
rentur. Quid hoc splēdidius? (inquit) Quid
etiam utilius certamine? Quas Athenas?
Quã scholam? Quæ alienigena studia huic
domestica disciplina prætulerim? Inde orie-
bãtur Camilli, Scipiones, Fabricij, Marcel-
li, & Fabij. Refert & Leonardus Arretinus*

Leonard.
Arretin:

in opusculo actorum sui temporis, se adhuc adolescentulum conspexisse in tabula depictam Francisci Petrarchæ poëtæ insignis imaginem, in cubiculo, quo detinebatur, aptius repositâ, eiusq; contēplatione mirum in modū ad studia literarū, & humaniores disciplinas exarsisse. Quòd si mutæ imagines cœlatæ, aut pictura deformatæ, si externi, & nullo nobis vinculo sanguinis cōiuncti, suarū magnitudine virtutum infigunt aculeos generoso animo ad virtutis amorē, quid faciet, oro, viua & spirans vox, simul & facies, atq; acta parētū? Quod efficacius poterit filijs proponi exēplum, quo arctius incitari debeant ad rectē honesteq; viuendum? Proinde apud Virgiliū Æneas inducitur Ascanium filium ad virtutem hisce verbis adhortari.

Virh. Ænei.
lib. 12.

Disce puer virtutem ex me, verūmque laborem,

*Tu facito, mōx cū matura adoleuerit ætas,
Sis memor, & te animo repetentem exem-
pla tuorum,*

*Et pater Æneas, & auunculus excitet
Hector.*

Verūm

Verum ab externis ad propositam rem
comprobendam ad nostratia, & sacrarum
literarum testimonia flectamus habenas.

Exodo. 25.

Iussit quidem Dominus in Exodo Mose
fabricaturò tabernaculum fœderis. *Inspi-*
ce, & fac secundū exēplar quod tibi in mōte
monstratum est. Quo sanè verbo ad allego-
ricam traducto sententiam, iubemur con-
siderare virum quempiam in mōte, subli-
mitatēque perfectionis vitæ cōstitutum,
in quo omnigenum virtutum exemplar
eminentissimè diluceat, & ad illius rectā
imitationem nostram cōponere vitam.
Perinde atque puer primis in annis discēs
efformationem literarum, aut artem pi-
ctoriam, archetypam habet scripturā, aut
primitiuam imaginē oculis suis obiectā,
cuius instar, aut characteres ducat litera-
rios, aut picturam effigiet. Proinde Sapiēs
in Ecclesiastico studiosè nos hortatur, *La-*
demus viros gloriosos, & parentes nostros
in generatione sua. Et paulò post: *Omnes*
isti in generationibus gentis suæ gloriam
adepti sunt & in diebus suis habentur in
laudibus, qui de illis nati sunt, reliquerunt
nomen

Eccle. c. 44.

nomen narrandi laudes eorum. Non utiq;
ad vanitatem, aut inanem nominis ipso-
rum extollentiam, sed ad prouocationem
auditorum in virtutum officia, ac præcla-
ras vitæ actiones. Et optimè in Esaia cap. Esaie. xi.
51. Dominus ait. Attendite ad petram un-
de excissi estis, & ad cauernam laci de qua
præcissi estis. Attendite ad Abraham pa-
trẽ vestrum, & ad Sarram quæ peperit
vos. At verò de ignauis qui inglorij, & ta-
citi vitam silentio transegerunt, subiun-
git eodem loco. Perierunt quasi qui non
fuerint, & nati sunt quasi non nati, & filij
ipsorum cum ipsis.

Rursus Matathias inclytus legis Mosai-
 cæ propugnator, & vindex, Machabæorũ
 quæ pater iam iam moriturus, filios suos
 ad fiduciam habendã in Domino, & forti-
 ter pro Dei legibus dimicandum hortatus
 est exemplo maiorum, & antiquorum pa-
 trum, qui iustitiam sectati, diuinãque ius-
 sa complentes, eximiam consecuti sunt
 laudem. Nunc ergo (ait) ò filij amu-
 latores estote legis, & date animas vestras
 pro testamento patrum, & mementote ope-
 rum

1. Machab.
 cap. x.

rum Patrum quæ fecerunt in generationibus suis, & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum. Abraham nonne in tentatione inuentus est fidelis, & reputatum est ei ad iustitiam? Ioseph in tempore angustie suæ custodiuit mandatum. & factus est Dominus Aegypti. Phines pater noster zelando Zelum Dei accepit testamentum sacerdotij æterni. Et ita de cæteris quorum prosequitur, & recenset catalogum, in fine ita concludens. Et ita cogitate per generationem, & generationem, quia omnes qui sperant in eum non infirmantur.

Ioan. 13.

Sed quid multis moror? nonne Dominus ipse virtutum & cœleste carum iubar, discipulis & nobis omnibus, qui eius discipulatum suscepimus, professi quæ sumus, cōtestatus est. Exeplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis? Quin imo nihil æquè clarissimos nostræ religionis viros prouocauit ad arduum virtutis iter capeffendum, quàm aut audita, aut conspecta sanctorum patrum antiquorū vita, ad quorum imitationem se totos cōtulere. Enim verò beatissimus Pater Augusti-

gustinus audita Pauli simplicis viri Anachoretæ, & inter discipulos beati Antonij non ignobilis vita, quam scribit Heraclides, ingemiscens exclamauit. *Idiotæ cælos rapiunt, & nos cum scientijs nostris ad inferna demergimur.* Studebātq; quotidie memorabilibus sanctorum exemplis animum excitare, inflammare affectum, iacētē erigere mentem ad opera bona, imitatione maiorum. Vulnerauerat enim Christi charitas cor eius, & gestabat verba Domini in visceribus suis, quasi sagittas acutas, & exempla seruorum Dei, quos de mortuis viuos fecerat, tanquam carbones vastatores. Omitto, ne fastidium lectori ingeram, quam plurimos sanctitate conspicuos viros, quibus emendationis, & laudationis vitæ occasionem præstitit aliena virtus, aut audita, aut coram conspecta.

At vt hæc ita sint nemini quidem dubiū esse debet nobilitatē non efficere gloriā. Quāuis enim aliquando hæc duo cōiuncta, atq; sociata videamus, tamē fieri rectē potest (vt vsufrequentissimè venit) vt alterū occurrat sine altero. Absalomi, Roboa-

Heraclides.

Nobilitas
non efficit
gloriam.
Conclus.

mi, Iorami, Ochozia, maxima nobilitas
fuit nulla gloria. Contra verò, Petri, An-
drea, Iacobi, Ioānis incredibilis gloria, ge-
nus humile & abiectum fuit. Deniq; de pri-
mis illis Christianis, quorū nomina à mul-
tis magna cum laude memorabantur. i.

1. Corint. 1.

Corinth. i. scriptum est. *Videte enim voca-
tionem vestram fratres, quia non multi sa-
pientes secundū carnē, non multi potentes,
non multi nobiles. Et rursus. Ignobilia mun-
di, & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ
non sunt, ut ea quæ sunt destrueret.*

Præterea nemo meritò laudari, aut vitu-
perari potest in eo quod habet à natura. E-
tenim nullus sanus qui sit, aut hominē lau-
dat, quod sit bipes, aut bobē, quod quadru-
pes nascatur, accusat. Quid ita? quia cū eo-
dē modo mēbra disposuit naturæ artifex,
& parens Deus, nec homo aderat, qui se bi-
pedē faceret, nec bos qui meliorē formā
assumeret. Idē est de pulchra, ac turpi for-
ma iudicium, habent enim singuli qualē
sibi Deus donari voluit faciē, neq; hic me-
rito suo, bonā, neq; ille culpa sua malam.
Quare prudenter Heluius Lamia Lucio

Cr as

Nobilitas
non efficit
gloriam.
Concludit

Crasso respondit, qui cum oris deformitatem obijceret, *Non potui (inquit) mihi formam ipse fingere, ingenium potui.* Iphicratesque in Harmodium ei ob generis ignobilitatem conuitia sibi ingerentem (nam is sutoris filius putabatur) respondit. *Meū genus à me incipit, sed tuum in te desinit.* Phalaris primus Agrigentinarum tyrannus ille quidem, sed doctus Axiocho interroganti quid de nobilitate sentiret respondit. *Gloriari de nobilitate (ut de alio quouis bono) non indecens est. Ego autem unā nobilitatem virtutem noui cetera fortunā.* Nam humili genere natus, ut bonus, ita regum, & omnium hominum nobilissimus fieri potest. Contra aliquis parentibus bonis ortus, malus euadere potest, ac tūc se ipso, tūc vilissimis quibusque ignobilior. Igitur de laudibus animę gloriaris, non de maiorū nobilitate in obscuriore posteroritate iā extincta. Temistocles etiā, cū esset patria Atheniēsis, Seriphio cuidā incontentione obiectanti, quod nō propriā virtute, sed patrię splendore gloriosus factus esset, recte respondisse fertur. *Neq; tu si Atheniēsis esses*

esses, clarus extitisses: neq; ego si Seriphius essem, ignobilis. Sic Anacharsis Philosophus exprobranti sibi Attico, quòd Scythæ esset (Autore Laertio) præclare respondit. *At nihil quidem mihi probro est patria, sed patria tu.* Quòd ergò ex his, aut illis parentibus nascatur, ex hac, vel illa patria, hoc, vel illo modo, nemini vitio, vel laudi vertendum est, cùm in eius potestate id non fuerit situm. Quòfit ut nèque suum meritò appelleret. Quem admodum apud Ovidium Vlisses Aiaci suam inflata bucca iactitanti nobilitatem, scitè respondit.

Ouid. lib. 3.
Metam.

Nam genus, & proavos, & quæ non fecimus ipsi, vix ea nostra voco.

Cicero. in
orat. ad Sal
lust.

Vnde Egregie Cicero Romani princeps eloquij in oratione qua respondit Salustio iactanti se de sua nobilitate, qui cū contemptum vocârat novum hominem Arpinatē, sic ait. *Ego meis maioribus virtute mea præluxi, ut si prius noti non fuerint, à me accipiant initium memoria sua: tu tuis, vita quam turpiter egisti, magnas obsudisti tenebras, ut etiam si fuerint egregij ciues, certè venerint in oblivionem.* Qua

re noli mihi antiquos viros obiectare, satius enim est, me meis rebus gestis florere, quàm maiorum opinione niti. & ita vivere, ut ego sim posteris meis nobilitatis initium, & virtutis exemplum. Hoc ipsum di-

cit in oratione pro Lucio Muræna respōdēdens Catoni, qui Seruium Sulpitium Murænæ anteponebat satagebat titulo nobilitatis maiorum. Sed & Seuerinus Boetius in tertio consolationis philosophicæ libro luculenter ostendit, non esse inaniter, & vanè gloriandum de generis nobilitate, tùm, quòd ipsa alienum est bonum, atque à parentibus deriuatum: tùm quòd laus à meritis parentum emanans, ipsos quidem parentes claros reddit, filios vèro nequaquàm, nisi propriam habuerint virtutis claritatem, qua sint insigniter splendidi. Verba Boetij sunt hæc. *Iam verò quàm sit inane, quàm futile, nobilitatis nomen, quis non videat? quæ si ad claritudinē refertur, aliena est. Videtur namque esse nobilitas, quædam de meritis veniens laus parentum. Quòd si claritudinem prædicatio facit, illi clari sint necesse est, qui prædicantur, quare*

Cicer. in orat. pro Lucio Muræna.

Boet. lib. 3. de consol.

*splendidum te (si tuam non habes) aliena
prædicatio efficit? Quòd si quod est in nobili-
tate bonum, id esse arbitror solum; ut impo-
sita nobilibus necessitudo videatur, ne à ma-
iorum virtute degenerent.*

Rursum quibus vnus idemque pater est
præcipuus; & primus, ij nullum habent ori-
ginis discrimen, atque diuersitatem. Om-
nibus autem hominibus idē est Pater cœ-
lestis, ad quem diuina institutione edocti,
cum oramus dicimus. *Pater noster qui es
in cælis.* Et Dominus noster apud Mattheū
capite vigesimo tertio. *Omnes vos fratres
estis, & patrē nolite vocare vobis super ter-
ram, vnus est enim Pater vester qui in cæ-
lis est.* Pater, inquam, animarum nostrarū;
quas omnes ad imaginem, & similitudinē
suam fecit: ipse enim fecit nos, & non ipsi
nos. Id plane Boetius eodem libro conse-
quenter hoc carmine comprobatur.

Omne hominum genus in terris

Simili surgit ab ortu:

Vnus enim rerum pater est,

Vnus cuncta ministrans.

Ille dedit Phæbor radios,

Dedit

Matth. 6.
Matth. 23.

Boetius.

Dedit & cornua luna:

Ille homines etiam terris

Dedit, & sydera cælo.

Hic clausit membris animos

Celsa sede petitos.

Mortales igitur cunctos

Edit nobile germen.

Et quoniam ignobiles animo sunt, qui degenerant à sua origine, quicūq; à Deo omnium authore per vitiorum abrupta discedunt, diuinā in se dedecorantes imaginē, inducentēque nebulam illi, & horrendas tenebras, rectē degeneres dicuntur, & ingenerosi. Quem àdmodum idem autor in loco supra citato subnectit.

Boetius.

Quid genus & proanos strepitis?

Si primordia vestra,

Authorēque Deum spectes,

Nullus de gener extat:

Ni vitij peiora fouens

Proprium deserat ortum.

Sicut etiam per Scripturā loquitur nobis Dominus 1. lib. regum capitul. 2. *Qui-*

1. Reg ca 2.

cūque honorificauerit me, glorificabo eum, qui autem contemnunt me, erunt

ignobiles. Id planè Christus Dominus noster optimus, equissimusque nobilitatis, & ignobilitatis, rerumque omnium æstimator, non ne apertissime ostendit vnum cõmunemque omnium patrem esse omnipotentem Deum, cum ita nos docuit orare? (vt superius ostendimus) Pater noster qui es in cœlis, quem locum enarans Diuus Chrysoſtomus homilia vigefſima in Matthæum, Non dicit (ait) Pater meus qui es in cœlis: sed pater noster, superbiam remittens, inuidiamque explodens, & introducens matrem bonorum omnium charitatẽ, & humanarum rerum inæquabilitatem prorsus expellens, & miram regis cum paupere æqualitatem honoris ostendens: sitamen in maximis, & ad æternam gloriam necessarijs communione sociemur. Quid enim noxiè de terrena nobilitate metuedum est, quando cœlesti omnes nobilitate coniungimur? Cùmquẽ nullus alio amplius de illo honore possideat, nèquẽ locuples paupere, nèque dominus seruo, nèque iudex ministro, nèque rex milite, nèque sapiens imperito? Cunctis enim vnã atquẽ eandem nobilitatem

Chryſoſt. in
Mat. homi.
20.

tatem donauit Deus, cum dignatus est omnium pater vocari. Et idem Chrysostomus, homilia quinquagesima nona in Matthæum, multa in eos qui generis nobilitate efferuntur, congerit, inter quæ illud est. *Dic quaeso, quid genus est? nihil aliud certè quàm verbi sonitus, ab omni re destitutus, quod in extremo illo die scietis.* Ad eundem modum Diuus Augustinus interpretans eundem locum Matthæi sexto. *Admonetur (ait) hic genere nobiles secundum sæculum cum Christiani facti fuerint, non superbire aduersus ignobiles quoniam simul Deo dicunt, Pater noster, quod nõ possunt verè, ac piè dicere, nisi se fratres esse agnoscant.* Nec primus dominus noster, patrem nostrum Deum Patrem inuocari docuit. Nā longo ante interuallo Esaïas, & ipse à Deo edoctus, cap. sexagesimo tertio docuit dicens. *Tu enim Pater, & Abraham nesciuit nos: & nunc domine Pater noster es tu, nos verò lutū, & factor noster tu: & opera manuum tuarum omnes nos.* Facit ad hoc etiā illud Pindari, apud Eusebium de præparatione Euangelica, libro decimo tertio, capite

Chrys. ho.
59. in Mat.

Aug. in c. 6.
Matth.

Esaïas, cap.
63.

Euf. de præ
par. Euang.
lib. 13. ca. 7.
Pind. in pr.
odæ 6 Ne-
meæorum.

12. del. 3 pite septimo. *Vnum* (inquit) *hominum ge-*
 13. 14. 15. nus est, & ab una matre cuncti, unum pa-
 16. 17. 18. trem creatorem summum, atq; optimum ar-
 Euripides, tificem habemus. Et illud Euripidis apud
 apud Stob. fer. 84. Stobæum sermone octogesimo quarto.

19. 20. *Superflua est oratio, nobilitatem*

21. 22. *Si mortalem laudauerimus.*

23. 24. *Olim enim cum primum nati sumus,*

25. 26. *Et mater tellus homines formauit,*

27. 28. *Omnibus consimilem largita est faciem.*

29. 30. *Peculiare nihil habemus,*

31. 32. *Vna generis, eademq; origo*

33. 34. *Nobiles, ac ignobiles produxit.*

35. 36. *Tēpus autē legibus arbitrarijs nobilitatē*

37. 38. *Efficit magis gloriosam,*

39. 40. *Sed in prudentia nobilitas sita est, ac in-*
tellectu.

41. 42. *Tutissima generis laus est*

43. 44. *Virum collaudare, qui iustus fuerit.*

45. 46. *Quòd si ad corporum originē, mentis*

47. 48. *aciē deflectere lubet: & illam cōperiemus*

49. 50. *in omnibus eādē (utpote terrā & lutū ex*

51. 52. *qua formatus est homo) Fecit enim Deus*

53. 54. *(ut testatur scriptura) hominē de limo ter-*

55. 56. *ra, & inspirauit in faciē eius spiraculū vitæ.*

Idem

Idē & Iob contestatur dicens: *Homo putredo, & filius hominis vermis.* Et rursus alio in loco: *Induta est caro mea putredine & sordibus pulueris.* Proinde, sapiens nostrā retundens, & deprimens superbiam, quam egregij maiorum tituli, aut stēmata clara parentum, aut alia quæuis extollentiæ materia suggerit, inquit. *Quid superbit terra, & cinis?* Et de vnoquodque nostrum nimirum dicitur. *Pulvis es, & in puluerem reuerteris.*

Hæc profectò sunt nostrę nobilitatis insignia omniū, *Cinis* (inquam) *& pulvis, & terra*, quę nobiscū (vel inuiti) ferimus semper, & animo affixa assiduē meditari, contueriq; debemus more nobilium huius mundi, qui maiorū suorū insignia effigiatā gestant, aut vestibus, tapetisq; intexūt, aut splendorum domorū parietibus insculpunt. Cūmq; ad vitæ nostræ calcē metamq; peruenimus, morte resoluti communem omnium matrem terram repetimus, quæ nobilium huius sæculi, ab ignobilibus nullū facit discerniculum: omnesque sine discrimine suo sinu recepat,

Boet. lib. 2.
de consola.

infauillamq; redigit. Perit enim morte,
atq; intercidit clara nobilitatis gloria, neq;
suos post funera comitatur alumnos.
Quod grauitè & præclare libro, 2. dicit
Boetius.

*Licet remotos fama per populos means
Diffusa linguas explicet,
Et magna titulis fulgeat claris domus,
Mors spernit altam gloriam,
Inuoluit humile, pariter & celsum ca-
put,*

*Æquàtq; summis infima
Vbi nunc fidelis ossa Fabricij manent?
Quid Brutus? aut rigidus Cato?
Signat superstes fama tenuis pauculis
Inane nomen literis.*

Greg. Nazi.
iu carmi. ad
Virgin. nu.
25.

Sed grauiſſimè, & ſactiſſimè hoc ipſum
docet Diuus Gregorius Nazianzenus in
carmine cuius inſcriptio eſt, Præcepta ad
Virgines, dicens.

*Haud decet, haud ſas eſt magni ſignèta
parentis*

*Cogere, namq; omnes ab origine fluxi-
mus una;*

*Et Rex, & Regi qui veſtigalia pendit,
Di-*

Dives, inops, altis solijs quique insidet,
& qui

Vergit humi, florensque annis, fractusq;
senecta.

Omnes eiusdem soboles patris, omni-
bus idem

Spiritus, ad Regem cuncti properamus
eundem.

Omnibus est natus, mortem tulit omni-
bus aequae

Christus, & ad vitam redijt, vitamque
beatam

Obtulit, & rutuli convexa palatia caeli.

Et eodem carmine numero decimo Ibidi. num. 14.
quarto.

Vnus omnes erimus tumultato corpore
pulvis,

Vnus, & aequalis locus est, sedesque pa-
rata.

Regibus, & servis, terram properamus
ad unam.

Et in carmine de virtute humana sic
ait.

Quòd si fortè tuam damnosa superbia
mentem

Greg. Nazii.
carm. de vir-
tute hun. 2.
num. 14.

Solicitet, tum tu quisnam tibi cesserit
ortus

Esto memor, quid nam fueris prius ipse,
parentis

Quid nam cum grauida tegereris rur-
sus in aluo,

Denique quidnam sis post ultima fata
futurus?

Nempe cinis, tineaq; cibus, nil lumine
cassos

Amplius inter habens, quàm quiuis
paupere censu.

Omnibus est tellus communis, & omni-
bus ether,

Omnibus est cælum, conuexaq; sydera
cæli.

Denique commune est cunctis aquorq;
æthronique.

Et rursus in carmine de huius vitæ va-
nitate.

Hac modo. Post autem tenuis puluis cu-
lus omnes,

Omnes sorte pari, seruique, & sceptrase-
rentes,

Pauperes quos dura premit, quos copia
rerum

Effert,

De vera, & falsa gloria. c. 3. 161

*Effert, nos omnes eadem caligo domusq;
Excipiet, nec plus quicquam est in mor-
te superbis,*

*Quàm mage quòd celebri luctu celebrã
tureorum* ||

*Funera, magnificùmque magis tegit of-
fa sepulchrum.*

*Nominaque in grauibus saxis incisa re-
linquunt.*

*Et quanquàm serò, tandem tamen om-
nibus una*

*Sors iacet, ut morti pensum est fatale tri-
butum.*

*Ossa infirma sumus cuncti putredine feda
Et capita horrenda aspectu, spoliataque
carne.*

Iam cessat fastus.

*Igitur si primam nostram secundum
carnem originem reducimus omnes in
Adam primum parentem nostrũ, ut scrip- A Cor. 17.
tura testatur actorũ decimo septimo. Fecit
Deus ex vno omne genus hominum inhabi-
tare super vniuersam faciem terre. Si om-
nibus secundum corpus idem est primi-
tiuus author, & Pater, quid efferuntur,*

Liber secundus,

insolescunt, & turgidi inflantur, qui specimen, & decus nobilitatis habent, super cæteros ignobili domo prognatos? quid intumescunt more vtrius vento distenti? ut versus hi optimè explicant.

Sipater est Adam cunctis, si mater & Eva,

Non ne omnes sumus nobilitate pares?

Degenerant homines vitijs, fiuntque minores:

Exaltat virtus nobilitatque genus.

Sed & Salomon singulari sapientia celeberrimus, & generis itidem nobilitate splendidissimus, haud dubiè contestatur idem mortalibus omnibus esse natiuitatis exordium, de se ipso ita verba faciens. *Sum quidem & ego mortalis homo, similis omnibus, & ex genere terreno illius, qui prior factus est, & in ventre matris figuratus sicut caro, decem mensium tempore, coagulatus sum in sanguine, ex semine hominis & delectamento somni conuenienti. Et ego natus accepi communem aerem, & insimiliter factam decidi terram, & primam vocem similem omnibus emisi plorans, in inuolumen-*

lumētis nutritus sum, & magnis curis. Nemo enim ex regibus aliud habuit natiuitatis initium. Vnus ergo introitus est omnibus ad vitam, & similis exitus. Quòd si hæc communis omnibus origo, & nouissima vitæ meta altiùs animo infigatur, atque tenaciùs hæreat, salutaris erit medicina, præsentaneùmque remedium ad prætumidum elationis, & putridũ vulnus, quod ex carnis nobilitate succrescens exulcerat animum, protinus curandum, & expressa sanie purgandum. Haud secùs ac pabo, cū deformes spectat suos pedes caudã pennis stellatibus explicatã ilico demittit ad ima.

At nobilitas, claritas quædam est maiorum, Aristotele autore libro secundo de arte dicendi ad Theodecten, capite decimo quinto (hoc est) ex eorũ genere nasci, qui clari, & magni habiti sunt. Sic vocat eam Plautus in Rudente, & Marcus Tullius in oratione pro Rabirio Posthumo, & pro Marco Cælio, & in paradoxis. Si igitur nobilitatis causa nemo laudatur, nulla afferet nobilitas gloriam. Fieri enim nequit, vt gloria sine laude consistat,

Arist. lib. 2.
ad Theod. c.
15.

Plautus.
Cicero.

Liber secundus,

Siquidem est clara cum laude notitia,
aut frequens de aliquo fama cum lau-
de.

Ad primum argumentum quod in
principio quæstionis adductum est ex A-
postolicis literis, respondeo equidem nun-
quàm in mentem venisse Paulo, ut aliquā
in claritate generis gloriam sitam puta-
ret, videlicet enim nihil in ea esse quod
quidem tribuere posset sibi. Quare ad
Philippenses tertio cùm multa de sui ge-
neris antiquitate, & dignitate dixisset,
ne christiani eam in magnis bonis ha-
berent, addit statim. *Veruntamen exis-*
timo omnia detrimentum esse, propter
eminentem scientiam Iesu Christi Do-
mini mei, propter quem omnia ut detri-
mentum feci, & arbitror ut stercora. Et
secundo Corinthiorum capite vndecimo,
prius dixit se in sapientia loqui, & secun-
dum ignobilitatem, quoniam nihil inde
veræ laudis oriri sentiebat. Commemo-
rat ille quidem sæpè nobilitatem suam,
nunquam temerè, aut leuiter, sed pru-
denter & grauiter, non ultro, sed coa-
ctus,

Phil. 3.

2. Cor. 11.

tus, non ut sibi laudem arroget, sed ut profit alijs. Verbi gratia, ad Romanos undecimo, docebat Deum non omnino abieciſſe Iſraelem, adhibet in ſe ipſo exemplum.

Ad Rom. 11

Nam & ego Iſraelita ſum ex ſemine Abraham, de tribu Benjamin. In poſteriori epistoſa ad Corinthios intellexerat multum ſibi tribuere pseudo Apoſtolos, quòd eo ex populo àtque ex ea gente eſſent, quam Deus peculiariter elegerat. Ac ne, vel hac ipſa in re illis inferior crederetur, aut aliquid auctoritati detraheretur ſux, In

quo (inquit) quis audet (in ſapientia dico) audeo, & ego, Hebræi ſunt, & ego Iſraelita ſunt & ego, miniſtri Chriſti ſunt, & ego. Idẽ efficere vult in epistoſa ad Phi-

Ad Phil. 3.

lippenſes: inuehitur enim in iudaizantes, qui legem cum Euangelio conſervandam, àtque retinendam eſſe prædicabant de quibus capite tertio ait. *Videte canes, videte malos operarios, videte conciſionem.* Et paulò poſt ſubdit. *Si quis alius videtur conſidere in carne, ego magis, circunciuſ octauo die, ex genere Iſrael de Tribu Benjamin,*

-nulos

Aa 3

Habreus

Liber secundus,

Hebraus, ex Hebrais, secundum legem Phariseus, secundum iustitiam, quæ in lege est conuersatus sine querela. Ac si dicat. Non est quod me quisquam irrideat, si enim in inanibus carnis titulis gloriantur, & in ijs magnopere confidunt, hac quodque parte illis antestor: qui ad Israelem pertineo, & ex phariseorum gente sum: qua non est alia legis, aut scientior, aut obseruantior. Tum octauo die circumcisis, quo facto eius me cultorem professus sum. Quam tamen modo Euangelij gratia contemno, & inania puto ea, quæ quondam magni facere solebam.

Secundum argumentum latiore aperit campum disputandi, & eò nos ducit, vt videamus, quam habeat nobilitas cū virtute cognationem.

Nobilitas magnam vbique excitat admirationem sui, quia penitus inhærens, atque insitum in animis hominum videtur, ex optimis parētibus optimos nasci filios, vt in canibus, in equis, in tauris, ac etiam in vitibus, in plātis, in arboribus videmus. Itaque nobiles non tam propter se ipsos colun-

coluntur, & honorantur, quàm virtutis causa, quæ in ipsos cum genere translata, & deriuata creditur, aut certè quidē propter maiorum suorum virtutes, quas homines recordatione prosequuntur. Quemadmodum Cicero filius, & postea Mamercus Scaurus, homines impuri, Consules creati sunt, Fabius Persicus, nihilo melior in Sacerdotum Collegio cooptatus est. Videlicet, datum est hoc trecentorum Fabiorum memoriæ, & Marci Tullij Ciceronis, & veteris illius Scauri virtutibus. Salomonem, & Roboamum, & multos reges sequentes Dauidis religio, & recordatio conseruauit. Quod si ita est, gloria in nobilibus magis virtuti, quam nobilitati ipsi datur.

Quæramus ergò nūm vera sit hæc hominum sententia, & opinatio, ex bonis bonos procreari? vt intelligamus, quam vim habeat nobilitas ad gloriam. Aristoteles quidem ait libro primo de historia animalium capite primo, & libro secundo ad Theodecten, capite decimo quinto. *Multum interesse inter generosum, & nobilem.*

Nobilem eum esse qui ex bono prodijt genere, id est, qui ex claro genere natus est: generosum, qui non de generat à maioribus. Sed id in nobilibus rarissimè inueniri, multos humiles esse, atque deiectos. Addit existere in generationibus hominum, vt in agris, fertilitatem: aliquàndo prestantes viros generari, rursumque deijci genus: nonnullas familias, quę quidem ingeniose fuerunt, in furiosos mores degenerare, vt Alcibiadis, & superioris Dionisij: quietas vero in segnitiam, vt Cimonis, Periclis, Socratis. In quinto autem libro de republica, capite primo affirmat, *Nusquam reperiri centum, qui re vera nobiles, ac boni sint.* Beatus autem Isidorus Hispalensis Archiepiscopus in secundo libro differentiarum numero decimo. *Hoc interst (ait) inter generosum, & nobilem, quod generosus nascitur, nobilis opibus fit.* Vnde Cornelius Fronto in libro de nominum verborumque differentijs, appellat *nobilem ex re, & generosum ex cognatione.* Tiraquellus autem in libro de nobilitate capite secundo dicit. *Quod genus & generositas propriè,*
& pri-

Arist. in 5.
lib. de rep.
cap. 1.

Isidor. lib. 2.
different. n.
10.

Corn. Fronto,
lib. de
diff. nom.
& verbor.

Tiraq. lib.
de nobi. c. 2.

& priuatim dicitur qui, quauē ex genere est: nobilem autē, & nobilitatem latius patere, ut quae, & ad eam etiam quae ex genere est, & proprie ad reliquas pertineat. Ut videre licet ex Ouidio libro quarto Tristium elegia tertia.

Ouid lib. 4.
Trist. eleg.
3. in pr.

O qui nominibus, cū sis generosus, auro-
rum,

Exuperas morum nobilitate genus.

Sed quidem ex viris omni virtutum genere florentissimis flagitiosos sepē filios ortos esse, nemo qui sapiat, inficiabitur: quales enumerat Valerius Maximus lib. 3. ca. de ijs, qui à parētibus claris degenerauerūt ut Scipionis Africani filiū vācordem, & ignauum, Quinti Fabij filium suorum bonorum, vsque adeo profutum, ut bonis illi paternis à pratore interdictū sit. Clodij quoque filiū pulchri infano amore perditissimū, & Quinti Hortēsi oratoris clarissimi nepotē in omnē effusum libidinis spurci-
tiā, in super, & cæteros, ex citato autoris loco haud magno impendio dignoscendos.

Vale. Maxi.
lib. 3.

Et ut missas faciantus Græcas, & Romanas, & omnium Gentilium histo-
rias,

rias, quæ immensam exemplorum syluam de hoc suggerunt, ad sacras veniamus literas. Offert se statim Caim, & omnis fere posteritas Seth iustissimi hominis, & eius filij Enos, qui cæpit inuocare nomen domini, quæ corrupta est coram Deo, & repleta iniquitate. Ex filijs Noe Cham, & Abraham Ismael, ex Isaaco Esau, ex Iacobo Ruben, qui paternum torum immanilibidine sædauit, ex Dauide Amon, & Absalō, & alij ex nepotum numero quam plurimi. Sapientissimos viros imprudentes, & stultos suscipere filios, & in Roboamo Sapientissimi Salomonis Regis filio appertissimè animaduertendum est, & quotidie experientia ipsa testatur. Illud est obseruatū à multis, paucissimos in omnibus sæculis inuentos esse excellentium hominum filios, qui præclaram illam parentum virtutem, atque animi præstantiam æquarent.

Ex dictis constat nobilitatem non esse illam quidem causam ordinatam: nam & virtus sine nobilitate, (vt dixit) sæpè existit, & sine virtute nobilitas. Quamobrem nobilis siquidem etiam generosus sit, veram, & mag-

& magnam gloriam habebit, non quam nobilitas, sed quam virtus effecerit. Satis enim magna est nobilitatis prædicatio, & laus, adminiculum esse, & quasi hortatricē ad res præclare agendas, efficientiam gloriæ virtuti concedat, & relinquat. Si verò generositatē nobilitati non adiecerit, hoc est, si virtutum maiorum suorum imitator, & hæres non extiterit, nulla eum vera laus, nulla gloria consequetur. Honos quidem ei haberi aliquis poterit, verum ita, ut non ipsi, sed patribus eius clarissimis viris haberi intelligatur. Itaque hoc ipsum non nostrum est bonum, sed aut progenitorū, qui nobis prima nascendi fundamenta iecere; aut naturæ, quæ tale nobis indidit natiuitatis exordium. Nobilitas verò virtutis tota est nostra, nostrumque bonum nō ex hæreditaria patrum successione nobis obueniens, sed nostro ipsorum labore partū, nostra comparatum opera, atque vigilantia. Vndè dixit Seneca, *Qui genus laudat suum, aliena laudat*, Et Apuleius, *si laudas aliquem quia generosus est, parentes eius laudas.*

Seneca.
Apuleius.

Rursus nobilitas generis plerunque principium habet ignobile, & primosil-
lius stirpis auctores nulla claritudine insig-
nitos. Quid obsecro Romanis primariam
præstitit originē? Asylum plane illud quod
constituit Romulus, ad quod vndequaque
certatim confugientes finitimi conuene-
re. inopes, & ignobiles, vrbi tam amplæ
prima dedere incrementa. Quod Iuvena-
lis octaua satyra sic innuit.

Iuu. Sat. 8.

*Et tamen ut longè repetas, longè que re-
uoluas*

*Nomen, ab infami gentem deducis A-
silo.*

*Maiores primus quisquis fuit ille tuo-
rum*

*Aut pastor fuit, aut illud quod dicere no-
lo.*

Sæpenumerò itidem intercudit an-
tiqua, & longo recensita stemmate stir-
pis nobilitas, aut morte, aut igno-
minia, cùm qui ex clara domo super-
sunt, ut postremæ illius reliquiæ, aut fa-
to eripiuntur ante susceptam sobo-
lem, aut ob aduentitium quiddam tristi
de

dehonestantur, & publica ignominia, tit-
lòque nobilitatis exuuntur. Nèque id qui-
dem mirum. Nam cum fortuitum quod-
dam, & externum sit bonum, more cæte-
rorum, id genus bonorum instabilitati, &
mutationi est obnoxium. Atqui virtutis
nobilitas, etsi principium habeat in eo, qui
primum eam sibi impigrè vendicat, finis
tamen, & interitus nescia immortalem il-
li gloriam, & perenne nomen parit. Cog-
nationem siquidem habet cum virtute, cu-
ius proximè sequitur conditiones, claraq;
& æterna habetur. Nèque vllam infamie
notam suo possessori inuri sinit: sed ab om-
ni eum vindicans dedecore, & turpitudi-
ne, fama super æthera notum, ac celebrem
reddit.

Quid? quod bonis, & malis nobi-
litas generis communis est? nèque pro-
bum à prauo secernit. Animi vero no-
bilitas solis bonis & virtute præditis com-
petere potest. Sicut autem ea, quæ homi-
nis sunt propria, ijs præstabiliora cen-
sentur, quæ eidem cum animantibus ra-
tionis expertibus sunt communia: ita
quæ

Liber secundus.

quæ solis conueniunt bonis nimirum excellentiora sunt ijs, quæ etiam malis communicantur.

Vnde patet quòd ob solam generis nobilitatem, nullus homini debetur honor, aut laus, quandòquidem (autore Aristotele) ijs quæ à natura nobis adsunt, nèque laudari, nèque vituperari debemus.

Quòd autem nobilibus genere, sicut & opulenti, iure meritòque tribuatur honor, id ipsum non ob solam generis, aut diuitiarum rationem, contemplationemque fit, sed vt coniunctam ipsis virtutem, aut quæ existimatur (vt debet) esse illis coniunctam. Decet enim eos qui cæteris nobilitate, diuitijs, aut magistratu præstant, & virtute quòque si vacordes ignauique non sunt, alios anteire. Hinc Aristoteles in quarto Ethicorum capite secundo de magnitudine differens. *Nobiles* (inquit) *qui in dignitatibus sunt constituti, vel diuites, digni cèsentur honore, in excellentia namque consistunt, atque omne bonum quod excellit, dignum est magis honore.*

Arist. 4. lib.
Ethic. c. 2.

Re autem vera solus bonus est honorabilis, atque hi quidem, quibus insunt ambo, digni magis honore censentur. Qui verò sine virtute talia bona habent, hi non iure se ipsos dignos magnis honoribus censent: neque magnanimi rectè dicuntur: non enim sunt hæc sine accumulata virtute. Sic ille. Virtutis vero nobilitas, & laude in primis dignum reddit hominem, & honore. Siquidem soli virtuti & laus debetur, ut præmium, & honor: cum ipsa proprio hominis studio assiduo labore, grauique sudore parta sit, nèque ex alieno nobis existat accessoria.

Ad hoc virtutis nobilitas sine sanguinis generositate, meritò laudanda est. Quis enim virum probum, & egregia virtute præditum, quàmuis obscuro loco natus sit, iure non laudauerit? E diverso verò generis splendor illustris sine virtutis ornatu, non modò laudem non meretur, sed potius ignominiam. Etenim qui vitij est sordidus, tametsi nobili sit genere natus, nequàquam commendatione dignus est, quinimo
OIII
gravi

Liber secundus.

gravi afficiendus probro, atque vituperio, quod ab auita probitate, & præclaris maiorum moribus degenerauerit, & insignes generis titulos vitæ turpitudine fædauerit. Vnde ait eligenda est potius virtutis nobilitas, sine stirpis splendore: quàm sanguinis claritudo, sine virtutis excellentia. Et ita si quisquam humili, & obscuro natus virtute multum excellat, habebit ipse partam gloriam, qua ille alter, quasi hereditaria possessione decedit. Quemadmodum doctè & præclarè in hoc carmine notat Iuuenalis.

Iuu. sat. 2.

*Malo pater tibi sit Thersites, dummodo
tu sis*

*Æacidae similis, Vulcaniaque arma cape-
ssas,*

*Quàm te Thersite similem producat A-
chilles.*

Demum nobilitas generis ea dumtaxat ratione laudatur, quatenus sociam habet virtutis claritatem, quam si detrahas amplius illa nihil habet, quod iure laudes. Est igitur virtutis claritas (propter quam illa laudatur) merito

meritò commendatior. Quod planè Saty-
ricus mutorum animalium exēplo nobis
insinuat, cum stomacho contra intumes-
centes ob claram stirpem inclamans, ait, Iuue. ibidē.

*Dic mihi Teucrorum proles, animalia
muta*

*Quis generosa putet nisi fortia? nempe
volucrem*

*Sic laudamus equum, facili quo pluri-
ma palma*

Feruet, & xultat raucō victoria circo.

*Ergò ut miremur te, non tua, primum
aliquid da:*

Rarus enim fermè sensus cōmunis in illa

Fortuna, sed te censerī laude tuorum

*Ipse ego noluerim: sic ut nihil inde fu-
tura*

*Laudis agas, miserum est aliena incum-
bere fama.*

Ex supra dictis cōstat, quòd stirpis, gene-
risq; nobilitas suū exortū primitus habue-
rit à nobilitate virtutis: estq; hæc illius pri-
mitiua & originalis causa. Nēpe apud anti-
quos, cū quispiā admirāda virtute insignis
lōgè cēteros antecelleret, egregijs (vt par

efferebatur laudum præconijs & graui auctoritate conspicuus ante alios habebatur. Transiit & ea laudis commendatio ad posteros: vt filij, & nepotes eius, ob paternæ, aut auitæ virtutis claritatem illustres, & inter cæteros primi haberentur. Qui ergo primum nobiles dicti sunt, id à virtute præclarum acceperunt elogium: illorumque liberi à benefactis, & meritis parentum, nobilitatis denominationem mutuati, sortiti que sunt: quod à præclaris & virtute splendidis viris exorti fuerint. Atque causa (vt sentiunt philosophi) præstantior est eo, quod ab ipsa proficiscitur. Est igitur omnimodò dillucidum, virtutis generositatem, ea, quæ stirpis est, priorem esse, & digniorem. Nam (teste Sallustio), vnaquæque res, ijs artibus conseruatur, quibus primum parta est. Itaq; si nobilitatis nomen primum inuexit, & induxit splendida parentū virtus & probitas, si illā consecretantur posterī, maioresq; imitantur auitos, verè nobiles sunt, & tanto nomine digni. Si verò à præclara parentū bonitate discesserint, re vera ignobiles sunt. Quoniā

id ipsū à quo nobilitas primū depēdet nequaquā obtineāt, neq; alijs corā exhibeāt.

Cæterum neq; illud prætermittendum est, ex quo dilucidè perspicietur nobilitatis animi supra eam, quæ stirpis est, & sanguinis, eminentia. Scilicet virtutis nobilitatem id propriū habere, & peculiare, quòd minimè materiam præstat vitio, & turpitudini, vt quæ illi prorsus aduersetur, & oppositis militet castris. Nobilitas verò sanguinis interdum tumidos animo, & insolentes eos reddit, qui ex illustribus progeniti sunt parentibus: si virtutē non habent elationis domitricem, & conculcatricem. Solent enim plerunq; alios obscuro editos, & humili tecto tāquam contēptibiles parui pendere, & dedignari. Quemadmodum his versibus exprimit iuuenalis:

*Plance tumes alto Drusorum sanguine,
tanquam*

Feceris ipse aliquid propter quod nobilis esses

*Vos humiles (inquis) vulgi pars ultima
nostri,*

*Quorum nemo queat patriam monstrare
parentis.*

Ast ego Cecropides, verum id tibi dicitur, at tu

Nil nisi Cecropides, truncoq; simillimus Herma:

Nullo quippe alio vincis discrimine, quā quod

Illi marmoreum caput est, tua vivit imago.

Cui itidem sententiæ astipulatur Aristoteles in quarto Ethicorum capit. 3. dicens, Qui sine virtute nobilitatē, diuitias, & magistratum habent, contemptores, petulantesq; sunt. Non est enim facile sine virtute res ferre secundas. Atq; cum aqualiter ferre nō possint, putentq; se ceteris antecellere, illos quidem despiciunt. Accedit eisdem Seneca in libro de quatuor virtutibus dicens. Magnanimitas si se supra modum extollit, facit virum minacem, inflatum, inquietū, & turbidum, & in quascūq; excellentias dictorum, factorūq;, neglecta honestate, festinū. Nobilitas autem generis ad magnanimitatem, vt particula quædā, attinet, viamq; ad eam sternit. Proinde si per se ipsam attendatur, nullo comitata, atq;

Arist. in 4.
Ethi, cap. 3.

Seneca in lib.
de 4. virtut.

atque instructa animi ornamento, non reddit (vt paulò ante etiam dictum est) virum laude dignum: nèque præclaris illustrat titulis, quòd decorem suum, & fulgorem accipit, (vt modo discussum est) à virtute, quæ præcipua quidem veræ nobilitatis causa est. Quod itidem annotauit carmine hoc Iuuenalis.

Iuuen. sat. 8

*Stemmata quid faciunt? quid prodest
Pontice longo*

*Sanguine censerì? pictòsque ostendere
vultus*

*Maiorum? & stantes in curribus Aemi-
lianos?*

*Quis fructus generis, tabula iactare ca-
paci*

Famosos equitū cū Dictatore magistros?

*Si coram Lepidis male viuitur? effigies-
que*

*Tot bellatorum? si luditur alea per-
nox?*

*Prima mihi debes animi bona, sanctus
haberi,*

*Iustitiaque tenax factis, dictisque me-
reris.*

Ibidem.

Et rursum.

*Quis enim generosum dixerit hunc, qui
Indignus genere, & praeclaro nomine
tantum*

Insignis?

Senec. epist.
44.

Cui consonat Seneca epistola, 44. di-
cens. *Non facit nobilem atrium plenum
imaginibus, nemo in nostram gloriam vi-
xit: nèque quod ante nos fuit, nostrum est:
animus facit nobilem, quis enim generosus?
ad virtutem benè à natura compositus.*

Diog. Laer.
in vita An-
tisthenis.
Fab Quint.
lib. 5. c. 11:

Vndè Antisthenes apud Laertium, eos-
dem esse aiebat, *nobiles, & virtutis studio-
sos.* Et Fabius Quintilianus lib. 5. cap. 11.

*Quis (inquit) generosissimus? nonne qui
optimus? non qui claritate nascendi, sed
qui virtute maximè excellit.* Cui senten-
tiæ optimè consonat Ovidius in carmine
ad Pisonem, dicens.

Ouid. ad Pi-
sonem.

*Vndè prius capti surgat mihi carminis
ordo,*

*Quos ve canam titulos, dubius feror,
hinc tua Piso*

*Nobilitas, veterisque citant sublimia
Calpi*

No

Nomina Romanas inter fulgentia gentes:

Hinc tua me virtus rapit, & miranda per omnes

Vita modos, quasi si deesset tibi fortè creato

Nobilitas, eadem pro nobilitate fuisset.

Nam quid imaginibus, quid auitis fulta triumphis

Atria? quid pleni numerofo consule fasti

Proficiunt? si vita labat, perit omnis in illo

Gētis honos? cuius laus est in origine sola.

Quod etiam eleganter scripsit Coldrus poëta in hunc modum.

Coldrus
poeta.

Sint tibi Gallorum Rex, & Regina parentes,

Et maneat virtus pectore nulla tuo,

Non pluris faciam te, quàm tibi rustica mater

Si sit, & ignarus rusticus ipse pater.

Vndè Euripides apud Stobæum sermone, 84. sic ait.

Eurip. apud
Stob. ser. 84.

De nobilitate parum laudis prædicare possum

Liber secundus.

*Bonus enim vir, mihi nobilis videtur.
Qui verò non iustus est, licet à patre me-
liore,*

*Quam Iupiter sit, genus deducat, ignobi-
lis mihi censetur.*

Senec. Tra-
gediogra.
in Hercul.
furent.

*Facit & etiam illud Senecæ Tragædio-
graphi in Hercule furente.*

Nobiles non sunt mihi

*Aui, nec altis inclytum titulis genus,
Sed clara virtus: qui genus iactat suum
Aliena laudat,*

Iuuenal.

Et Iuuenalis satyra octaua.

*Tota licet veteres exornent undique
cera:*

*Atria, nobilitas sola est, atque unica
virtus.*

Ouid.

Cui consonat illud Ouidianum.

*Non census, nec clarum nomen auorū
Sed probitas magnos, ingeniumque fa-
cit.*

Claudian.

*Id satis innuisse videtur etiam Claudia-
nus in Panegyrico, 4. Honorij, dum scri-
bit, nobilitatem apud Barbaros, virtutem
apud Romanos in pretio fuisse. Hæc enim
facit Theodosiū dicentē eidem Honorio.*

Si tibi Parthorum solium fortuna dedisset

Chare puer, terrisq; procul venerandus eo

Barbarus Arsacio consurgeret orbe thiaras,

Sufficeret sublime genus, luxuq; fluentē Deside, nobilitas posset te sola tueri.

Altera Romana longè rectoribus aula Conditio, virtute decet, non sanguine niti.

Idem Epicharmus siue is sit Menander apud Stobæum asserit, dicens:

Epicharm.
apud Stob.
serm. 84.

Perdet me genus, ne nomines, si me amas

Mater, ad singula genus tuum, quibus enim natura

Nullum adfuerit bonum proprium, Illi confugiunt ad monumenta.

Et genus suum, ac auos enumerant, quot habuerint,

Ac ne unum quidem videris, aut nominaueris, cui

Non sint aui, aliter enim quomodo nati essent?

Liber secundus,

*Quod si tamen indicare id nequeunt,
propter aliquam*

*Loci mutationem, aut amicorum pecu-
niam,*

*Quid? propter hoc ignobiliores habendi
sunt illis qui auos*

Suos enumerant?

*Quisquis suapte natura proclivis ad bo-
na fuerit*

*Nobilis est, quamvis matre genitus
Æthiope.*

*Vndè non contemnendi, nec aspernā-
di sunt versus illi vulgares, quos plurimi
tradunt, atq; laudant.*

*Nobilitas hominis, virtutum clara pro-
pago,*

*Nobilitas hominis, humilem releuare
iacentem,*

*Nobilitas hominis, sola turpia nulla pu-
tare,*

*Nobilitas hominis, naturæ iura tenere,
Nobilitas sola est, animum quæ moribus
ornat,*

*Nobilitas morum plus prodest, quàm
genitorum,*

Nobi-

Nobilitas etenim sola est, qua moribus ornat.

Sed nec intempestiuum erit subijcere etiam quæ in hanc sententiam elegantissimè scripsit Claudius Galenus in exhortatione ad bonas artes, *Sane* (inquit) *æquum videtur, qui nullare suspiciendi sunt, nisi ob diuitias, simul atq; his spoliati fuerint, pariter, & illis spoliari, quæ ob diuitias habebant. Quid enim isti facerent, qui nullū proprium possident bonum? sed perpetuò pendent ab alienis, & ab his quæ sunt fortunæ: tales videlicet sunt, & hi qui generis nobilitatem vendicant: atq; hinc sibi placentes tollunt cristas. Nam & isti quoniam proprijs bonis carent, ad maiorum imagines confugiunt, nō saltim hoc intelligētes, quòd ista generis nobilitas, qua gloriantur, similis est publico singularum ciuitatum numismati, quod apud eos quidem valet, qui instituerunt, apud alios verò adulterinum habetur. Praclarus igitur, (vt inquit Plato) thesaurus est, huic opponere Stheni illud dictum.*

Atqui nos patribus longè prestamus, auisq;.

Ex

Liber secundus,

Ex quo patet quòd si constituentur, pro
ponanturq; duo viri, vnus genere quidem
nobilis, sed facinorosus, & sceleratissimus,
alter verò humili familia natus & ignobi-
li, sed virtute, & animi magnitudine miri-
ficè præstans, quis hunc secundum primo
non prætulerit? Quemàdmodum de Cati-
lina scelestissimo, & Cicerone clarissimo
viro, hoc carmine notat Satyricus.

Iuven. sat. 8

*Quis Catilina tuis natalibus, atq; Ce-
thegi*

*Inueniet quicquam sublimius? arma
tamen vos*

*Nocturna, & flammæ domibus, tem-
plisq; parastis:*

*Sed vigilat consul, vexillaq; vestra coer-
cet.*

*Hic nouus Arpinas ignobilis, & modò
Romæ*

*Municipalis eques galeatum ponit v-
bique*

*Præsidium attonitis, & in omni gente
laborat.*

*Tantum igitur muros intra toga contu-
lit illi*

No-

*Nominis, & tituli, quantum non Leu-
cade, quantum*

*Theſſalia campis Octavius abſtulit vdo
Cadibus aſſiduis gladio, ſed Roma pa-
rentem,*

Roma patrē patriæ Ciceronē libera dixit.

Simile etiam eſſe iudicium de Nerone
impuriſſimo, ac ſcleratiſſimo, & Seneca
viro grauiſſimo, & erudiſſimo, quòd hic
illi longè præferendus eſt, & ſi genere ſit
ignobilis, ſentit idem poëta Iuuenalis:

Iuu, ibidem

*Libera ſi dentur populo ſuffragia, quis
tām*

*Perditus, ut dubitet Senecam præferre
Neroni?*

*Cuius ſupplicio non debuit una parari
Simia, nec ſerpens vnus, nec culeus
vnus.*

Quæ omnia grauitè, & elegantiffimè
beatus Gregorius Nazianzenus demonſ-
trauit multis in locis, & præſertim in car-
mine in nobilem male moratum, dicens,

S. Greg. Na-
zian. in car.
in nobilem
male mora-
tum.

*Nobilis, at grauibus vitijs adopertus,
honeſto*

Nō tamē illuſtri, commemorabat auos.

Riſit

172 Liber secundus, De

Risit ad hæc alter, sciteque hoc rettulit, ut mi

Dedecori genus est, sic quoque tugenèri.
Hoc memori condas animo, repetaque subinde,

Vt virtute tibi nihil prius esse queat.

Quòd si te salibus quisquam, probrisque laccessat

Quòd tibi, cū facie, sit quoq₃ fadus odor.
An dices? forma genitor præstabat, odorq₃

Quem dabat è toto corpore, gratus erat.
An multas dices, timidus, si fortè voceris,
Imbellisq₃, atavus vicit Olympiadas?
Sic quoq₃ si quis te nequam stolidumque vocarit, (años.)

Ne mihi, quos rapuit mors fera, profer
Pulchra rudes modulos dedit uni barbytus, uni

Vilis at egregios edidit icta sonos.
Dic mihi quis fidicè melior cēsendus eorū,
An non qui doctam barbyton arte ferit?
Ergo animos tollis, quòd, (sis licet improbus ipse)

Diceris auratis patribus esse satus?

An

An tibi nobilitas sunt priscæ cadavera,
ficti

Sermones, & quos garrula fundit anus?

Ludis, ego at tantum id specto (par omnibus ortus

Argilla est etenim) sis bonus an ne malus?

Omnibus est eadem pellis, nos patria,
opèsque,

Nos tamē & tumidos reddit inane decus.

Vna quid ergo refers, patriā, genus, haud
mibi ficta

Haud mihi busta placēt, remet ego inspicio.

Omnibus est idē pulvis, fictorq; tyrannis,

Non natura homines scidit in ista duo.

Qui malus, hic servus: quisquis bonus,
hic mihi liber,

Quid facit ad clarū, mēs nimis alta, genus?

Quod probrum est mulis a sina fluxisse
parente?

Quod, mulos a sinis est genuisse decus.

Quin parit, at fatus nido Iovis eicit ales,

Ergo te misso quid mihi promissus avos?

Esse probus malim, quāvis ignobilis or-
tu,

Quā claros, vitijs plenos habere patres.

Ex spinis etiam rosa nascitur: ignibus
at tu

Dignus es è moli spina creatus humo:

Cur caput, instar equi molitor sustollis à
selle,

Obq; atanos, cū sis improbus ipse, tumes?

Greg. Nazi.
in Tetrasti.
carmina nu
mer. 36.

In eadē sententia, atq; argumento per-
sistens idem Diuus Gregorius in tetrastica
carmina num. 36. admonet, vt nequis pu-
dore afficiatur, cū feruus, aut ignobilis
appelletur, si honorē adeptus, nominisq;
celebritatem per virtutem consecutus sit,
& sic generis sui nobilitatē auspicetur, pos-
terisq; suis gloriādi ansam præbeat. Quod
quidem longè præstabilius, atq; vtilius est,
quam acceptam à maioribus nobilitatem
extinguere, ijsq; per singularem quandam
improbitatē, infamiā, ac tenebras effun-
dere. Quemadmodū, & multò quoq; me-
lius, ac præstantius est homini, vt probus
ipse sit, ac per omne pietatis, ac virtutis ge-
nus, nominis splendorem sibi conciliet,
quā cū probis, ac virtute præstantibus
viris ortus sit, ipse tamen non eorum simi-
lem se præstet. Versus Gregorij est.

Malum

Malum vocari turpe non ignobilem.

*Sunt namque pridem putrida carnes
genus.*

*Genus auspicari prestat, id quā solvere:
Ut esse pulchrum, quam satum pulchro
patre.*

Ex supra dictis sat̃s abūnde constat res-
ponso ad tertium argumentum in princi-
pio huius capituli adductū ex locis quā-
plurimis sacrae scripturae, quibus nobili-
tas àdmodum commendatur, laudemq;
& gloriam conferre posse videtur. Cui
respondeo. Quòd in illis omnibus locis, so-
lūm denotatur generis nobilitatem sem-
per apud homines praestantiam quandam
dignitatis habuisse, & supra ceteros prae-
minentiam, eò quòd virtuti (vt debet) cō-
iuncta semper esse existimatur: & ob prae-
stabilem virtutis excellentiam singulari
splendore praefulgere.

Et licet haec omnia ita vera sint (vt su-
perius à nobis demonstratum est) non de-
fuere philosophi, qui homines ex clara
stirpe natos, solos esse nobiles volunt. Pha-
laris enim autor Græcus scribit, non esse

indignum ut in nobilitate gloriemur. Verum se præter virtutem nullam nobilitatem agnoscere Democrates aiebat: peccatum nobilitatem in bona corporis habitudine sitam esse: hominum in puris integrisque moribus. Diogenes, cum ex eo quaesitum esset, qui essent omnium hominum nobilissimi? *Contemptores* (inquit) *opum, & gloria, & voluptatis.* Et Socrates apud Stobæum interrogatus quid esset nobilitas? respondit. *Temperies animæ & corporis.* Ac ut alios complures omittam, adhuc tamen gravissimorum autorum testimonio amplius est corroborandum. Ita enim scribit Divus Hieronimus in epistola ad Celantiam. *Nulli te unquam de generis nobilitate præponas, nèque obscuriores quâsque humiliore loco natus, te inferiores putes. Nescit religio nostra personas accipere, nec conditiones hominum, sed animos inspicit singulorum. Servum & humilem de moribus pronuntiat. Sola apud Deum libertas est, non servire peccatis. Summa apud Deum est nobilitas, clarum esse virtutibus. Quid*
apud

Diog. Laert.
in eius vita

Socra. apud
Stob. ser. 84.

Hieron. in
epist. ad Ce-
lantiam.

mod. 1. 40
4. 323 m. 10
1001

apud Deum in viris nobiliss. Petro, qui
 piscator & pauper fuit? Quid in fœminis
 beatissima & immaculatissima Maria
 illustrius, quæ sponsa fabri describitur? sed
 illi piscatori, & pauperi celestis regni à
 Christo traduntur clauēs. Hæc sponsa fa-
 bri meruit esse mater illius, à quo ipsæ cla-
 ues date sunt. Elegit enim Deus ignobilia,
 & contemptibilia huius mundi: ut poten-
 tes, ac nobiles ad humilitatem facilius ad-
 duceret. Nam & aliàs frustra sibi aliquis
 de nobilitate generis applaudit: cum uni-
 uersi paris honoris & eiusdem apud Deum
 pretij sint: qui uno Christi sanguine sunt
 redempti. Nec interest qua quis conditio-
 ne natus sit, cum omnes in Christo equali-
 ter renascamur. Nam & si obliuiscimur
 quia ex uno omnes generati sumus, saltē id
 semper meminisse debemus, quia per unum
 omnes regeneramur. Hæc ille. Cui accedit
 Chrysostomus homilia, 30. in caput quar-
 tum Ioannis dicens. Nihil maiorum vir-
 tus confert, si nepotes degenerant. Et rur-
 sus. Quid prodest ei, quem sordidant mores,
 Cc 2. gene-

Chrys. hom.
 30. in cap. 4.
 Ioan.

Libor secundus.

generatio clara? aut quid nocet illi gene-
ratio vilis quem mores adornant? ipse e-
nim se vacuum ostendit ab omnibus qui
gloriatur in patribus. Et Bernardus ad Eu-
genium scribens. Genus (ait) Apostola-
rum est non aliunde nobile, quam morum
ingenuitate, & fidei fortitudine. Sanctus
Cæsarius Arelatensis Episcopus homilia
tertia de paschate sic inquit. Sine causa
est à foris vel genere, vel honore cōspicius,
qui non est intus ingenuus. Idem asserit
sanctus Gaudentius Brixienſis Episcopus
in tractatu de Machabeis in 2. thomo Bli-
uiothece veterum patrū dicēs. Quod vera
nobilitas non subsistit ex diuitijs, sed cognos-
citur ex moribus. Et egregiè Gregor. Na-
zianzen. oratione, 33. in laudem Heronis
philosophi Alexandrini. Hic ex optimis (in-
quit) optimus, & ex nobilibus nobilissimus.
Nobilitatem autem dico, non quam pleriq;
existimant absit. Non enim nostrū est, nec
philosophicū, eam admirari, quæ à fabulis,
& sepulchris, ac supercilio iam pridē putre-
facto manat, nec eam quæ ex sanguinibus
& literis oritur, quā noctes largiuntur, ac
regum,

Bern. ad Eu-
genium.

S. Cæsar. A.
relat. hom.
3. de pasch.
in Bliuiot.
veterum pa-
trum, 2. tha.

S. Gaud. Bri-
xiens. tract.
de Machab.
tho. 2. Bliu.
patr.

Greg. Nazi.
orat. 33.

mod. h. om.
4. q. 1. in esp.
1. 2. 101

regum, ignobilium quoque fortasse, magnas, nobilitatem, velut quiddam aliud, iubentium sed quam pietas, & mores notant, atq; indicant, & ad primum illud bonum, ex quo originem traximus, ascensio. Et rursum in oratione, 38. sic ait. Est enim triplex genus nobilitatis. Vnum quod superne originem traxit, quod quidem si consideremus, omnes per aequè nobiles sumus, quippe ad imaginem Dei creati: alterum est quod à sanguine profiscitur, cuius ratione haud quidem scio, an quisquam nobilis dici possit, cum corruptione constet: tertium à virtute, aut vitio agnoscitur cuius vel uberior, vel exilius participes efficiamur, prout, opinor, diuinam imaginem vel integram seruauerimus, vel corrumperimus. Atq; hanc demum nobilitatem amplectetur, quisquis verè sapiens, ac philosophus fuerit. Nā quartū aliud genus nobilitatis, quod in principū diplomatibus, & edictis consistit, tum vullo loco, aut pretio habeo, cum pictā quoq; pulchritudinem laudandam duxero, simiamq; ob id venerari cæpero, quod leo esse iussa sit.

Basil. Impe-
rator tract.
exhort. ad
Leonem fi-
lium, exor-
18.

Quod optimè, & præclarè scriptū re-
liquit Basilii Romanorum Imperator in
tractatu exhortationum ad Leonem filiū
suum cap. 58. in 5. thom. Bliothecæ vete-
rum patrum in hunc modum.

Honora ergo, & lauda non eos, qui corpo-
re sunt nobiles, sed potius eos, qui sunt ani-
mo varijs virtutibus exornato: neq; enim
debet homo sola corporis nobilitate, sicut cæ-
tera animantia, contentus esse, nam equi
nobilitas est, ut ferox sit, atq; interritus: ca-
nis, ut latrator acer in persequendis feris:
& de cæteris animantibus similiter: homi-
nis verò nobilitas est ut animū habeat om-
ni genere virtutum exornatum. Corporis
ornatus est ut forma, & robore, & valetu-
dine polleat: animi verò generositas in dicē-
di facultate, morum probitate, & omnium
virtutum perfectione spectatur. Idem con-
firmat beatus Berengofus Abbas in tracta-
tu de mysterio ligni Dominici dicens. Nō
enim est distinctio virum sis Iudeus, an
Græcus, Barbarus, an Scyta: cum per gra-
tiam Salvatoris omnes æterna capiat vita:
si tamen hic corpori eius conciliantur per
fidem,

ad 1. thom.
2. ad 1. thom.

S. Berengo.
Abb. tract.
de mysterio
ligni Domi-
nici, in 1.
thom. Bli-
oth. patrū.

fidem, qui cum Patre & Spiritu semper est
 unus, & idem. Vnde si nos misericordiam
 Conditoris consideremus intentè, nihil con-
 fert si quis nobilis sit in carne, nisi nobilior
 probetur in mente: quoniam in aeterna pa-
 tria gradus eos non discernit natiuitatis,
 quos hic aequales facit vnitas charitatis.
 Sic enim cōmune est omnibus regnum Dei,
 ut Rex militi, & miles assideat Regi: ubi
 in Deo Patre & coaeterno eius Filio, seruus
 domino, & Regi conregnabit opilio: ibi
 quippe discipulus & magister, ibi seruus
 & liber, ibi Iacob & Rachel, Agar & Is-
 mael, omnes versantur pariter, quia dig-
 num est, ut ibi sit filius ancilla cum filio libe-
 ra, ubi omnibus in Christo vnum esse, &
 vnum est viuere. Neq; ab his dissentit Ho-
 ratius dicens.

Horat. l'ib. 2
 serm. sat. 6.

Cum referre negas qualis sit quisq; pa-
 rente

Natus, dum ingenuus: persuades hoc ti-
 bi verè.

Et sanè si vim ipsam nominis inspiciamus,
 nobiles dicti sunt, qui digni sunt vt
 noscantur. Vnde & nobilitate dicitur, vt

Cc 4 apud

apud Ciceronem: Poëta post mortem nobilitari volunt. Et quàmuis in vitio etiam hoc nomen sit, tamen proprie ad laudem pertinet: non enim vitium, sed virtus sola digna est, quæ in lucem & in notitiam hominum prodeat. Atq; hoc modo rectissimè dicitur, solos bonos viros nobiles esse. Quemadmodum Seneca lib. 3. de beneficijs cap. 28. inquit. *Qui imagines in atrio exponunt, & nomina familiae suae longo ordine, ac multum stemmatum illigata flexuris in parte prima adium collocant, noti magis, quam nobiles sunt.* Sed si nobilitatem ita accipiamus, vt ab Aristotele definita est, & vt est in usu, & consuetudine communi. non dubium est, eum demum esse nobilem, qui in clara, & honesta familia natus est: etiam si per se ipse sit malus, & obscurus. Verùm cum sapientes viri nobilitatē virtute definiunt, nec nobilem aliquem esse aiunt nisi honestis moribus præditū. omnino significant contemnendam esse nobilitatem destitutam ornamentis virtutis, omnem honoris & gloriæ causam, omnem

Senec. lib.
3. de benef.
cap. 28.

nem splendorem, omnia præsidia dignitatis, quæ in venustate, & claritate familiæ posita putantur, ea verè honestatis esse, & tantum in viris virtute præstantibus inveniri, illis eos honores deferendos esse, qui nobilissimo cuiq; tribuuntur.

Ex dictis colligo, eos qui proavorum imaginibus elati, atq; inflati præse omnes despiciunt, qui humiliori genere sunt: nō solum in maximo errore, & miserabili quadam cæcitate versari: sed etiam ab humilitate Christiana, & à Christi ipsius institutis quā longissimè recedere: nisi verò alterius esse illa verba creduntur, quæ Matthæi decimo octavo scripta sunt. *Quicumque humiliaverit se, sicut parvulus iste, hic maior est in regno cælorum.* Aut illa capite vigesimo. *Scitis quia principes gentium dominantur eorum, & qui maiores sunt potestatem exercent inter eos: non ita erit inter vos: sed qui voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister, & qui voluerit inter vos maior fieri, sit vester servus.* Paulus etiam quam graviter docet ad Galatas tertio in Ecclesia Christi

fil. 20832
10000 01. 1
85. 982

Matth. 18.

Matth. 20.

Ad Galat. 3

nullam esse hanc disparitatem, & inæqualitatem generis, quam filij huius sæculi, qui non capiunt, quæ Dei sunt, sed quæ hominum, maximo in pretio habent. *Non est (ait) Iudeus, neq; Græcus, non est seruus, neq; liber, non est masculus, neq; femina: omnes enim vos unum estis in Christo Iesu.* Si autem omnes vnum sumus in Christo, & vnum corpus, & vnus spiritus, singuli autem alter alterius membra, cur nos superbia & inflatio diuidat? Si omnes sumus hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, & eo fratre vehementer gloriatur, vnoq; ore clamamus Pater noster qui es in coelis, quid terrena nobilitate, aut potius vanitate superbimus, & illis humilitatem generis obijcimus, quos eodem nobiscum patre genitos esse confitemur?

Hanc perniciosam, & inueteratam inflationem facilius homines deponēt, atq; abijcient, si id quod verissimum est considerauerint, in ijs qui nobilissimi habentur, nobiles esse quam paucissimos: nam si nobilitas est claritas maiorum, necesse est primos nobilitatis auctores claros, & illustres exti-

extitisse. Clarus verò, aut illustris nullus est, nisi quem virtutes cum religione coniunctæ eximium faciunt, & ab obscuritate vendicant. Neq; enim famosos & celebres pyratas, aut latrones, aut etiam diuites, & tyrannos claros dicimus, sed religiosos & probos. Dicimus etiam clarum artificem, clarum oratorem, clarum philosophum, sed clarum sine adiectione neminem dicimus, nisi virtute præstantem. At in horum moribus, qui antiquissimam stirpem superbissimè ostentant, & nihil aliud quàm duces, & Reges sonant, quotusquisq; fuit vera virtute præditus? & qui non temerariæ multitudinis opinione, sed re ipsa clarus extiterit? consulamus testes, & nuntias antiquitatis historias, inueniemus profectò alios diuitijs turpiter hinc inde collectis celebritatem consecutos esse, alios assentationibus, & sceleratorum principum amicitijs, multos bellis iniuste susceptis, nec vera fortitudine, sed temeritate quadam militari. Complures turbato reipublicæ statu creuerunt, factionibus per summum nefas patriam, & Reges

111001

luos

suos opprimētes, & magnam ditionem ab
illis extorquentes, verius quā impetran-
tes. Suprema nobilitas putatur regem
aliquem cognatione attingere, at quot
standem ex istis, aut tyranni ipsi fuerunt, pa-
triamq; mirandā immanitate perdidērūt,
aut ad tyrannos referunt genus? Ac ut nō
seclere, sed iure regnauerint, quam multi
se vitijs & nefarijs libidinibus dediderunt,
ut eorum genere atq; semine natos esse,
potius dedecori, quā honori esse debeat.
Longe profectō nobiliores isti sunt,
qui sunt ex sanctorum hominum stirpe
generati, licet priuatorum & inopum, &
abiectorum. *Vtinam* inquit Tyrius Pla-
tonicus sermone. 84. vel *Aristidis*, vel *So-
cratis* soboles Athenis permansisset: cur
enim non aquari debuerint cum *Heracli-
darum* splendore? cum *Persica* nobilitate?
cum omnibus prater ea, qui benefici in pa-
triam fuerunt? Quāuis autem qui nobi-
lium familiarum initium fuerunt, praela-
ti omnes & honesti fuissent, tamen (quia
contrariorum est eadem vis, & ratio, ac ut
virtus homines clares efficit, ita vitiositas

reddit

obitus
dum
socio
antiquo

Tyrius Pla-
tonic. ser. 84

reddit obscuros) si in illis quidam apertum præstantia, & excellentia recesserunt, ex necessitate dicendum est, quosdam etiã obscuros extitisse. Atque hoc si verum est, quis ambigat, amissam esse nobilitatem? Nobiles enim sunt qui gignuntur à claris, at qui consequuntur, iam ab obscuris geniti sunt. Nam si te nobilem facit patris, aui, pro auique claritas, cur tua, aut filij, & nepotis obscuritas, & turpitudine non efficiet ignobilem pronepotē tuum? Ac id quidem in omnibus familijs vsu venire, agrosimilitudine firmavit Aristoteles. Subducant ergo rationem isti qui intolerantissimè gloriantur, & in amplissimas quasq; domos inquirunt: inuenient in illis per multos omni flagitio, atq; omni turpitudine maculatos, quorū se filios dici pœniteat, ac pudeat. Quod si inde ad humiliores obscurioresq; familias venerint, multi se se eis offerent, quorum egregia virtus, & Deo maximè placuerit, & patriam temporibus suis, ciuesq; in primis iuuerit.

Quæ omnia sanè dicta intelligantur, non quidem, ut generis nobilitas pro-

Et Feuardé
eius in Ruth
in c. 2. circa
principium

ius à nobilitatis ratione à nobis denotetur
 aliena, & extranea: sed vt primaria, & prin-
 cipalis nobilitatis ratio designetur in vir-
 tute, & morum integritate constituta. Vn-
 de si qua est omnino nobilitatis utilitas, &
 si quid est in nobilitate bonum, id esse ar-
 bitror, quod hinc accenditur studiū amu-
 landi, proposito exemplo domestico, &
 vt imposita nobilibus necessitudo videat-
 ur, ne à maiorum virtute degenerent.
 Proinde si procul degeneramus à proge-
 nitorum virtute, meritò discrucientur illi,
 si quis modò sensus insit defunctis: nobis
 autem plus est dedecoris, quantò genus
 est illustrius.

CAPVT. III.

De honoribus.

VID inter honorem, & glo-
 riam interesset lib. i. cap. 4.
 iuxta ac Aristoteles, Xeno-
 phonq; sentiebant, explica-
 uimus. Nempe gloriam esse
 apertum iudicium bonorum de alicuius
 virtu-

virtute: honorem vero cultum illum, atq;
illam reuerentiam, qua honestos & pro-
bos subsequimur viros: quæ, non absurdè
quæritur, an gloriam cõciliet? sæpe enim
diximus, honorem præmium esse virtutis,
eumq; aliquãdo causam esse gloriæ: iteq;
gloriam ipsam honoris. In hac quæstione
ex harum rerum duarum affinitate non
nihil difficultatis existit. Sed ita responderi
paucis potest.

Honores aut iure tribuuntur, aut iniu-
ria, si quidem iniuria, nihil ad gloriam per-
tinet, dantur enim tunc ambitiosis & præ-
fatoribus, in quibus nihil est gloria, memo-
ria ve dignum. Recteq; inquit sapiens pro-
verbiorum, 26. cap. *Quomodo nix in æsta-
te, & pluuia in messe, sic indegens est stulto
gloria.* Si iure dantur, sunt merces quædã,
iudiciumq; virtutis. At iudicium virtutis
est illud quidem sæpè adminiculo ad glo-
riam, sed eius verè efficiens non est. Nam
in ijs quæ non casu fiunt, (cuiusmodi est
gloria) ita comparatum videmus, vt si qua
est vera causa efficiens, res effecta sine ea
nulla sit, neq; enim homo sine homine,

Proucr. 26.

neq;

Arist. lib. 7.
de 1. philof.
cap. 9.

neq; in ligno ignis sine igne generatur. Domus non fit nisi ab Architecto. Sanitas (quia ex eorum genere est quæ fortè fortuna fieri possunt) sine medico gignitur. Ut docet Aristoteles lib. 7. de prima philosophia, cap. 9. Atqui gloriam sæpe sine vllis honoribus videmus, ut cùm quis in solitudine viuit, abhorretq; ab hominum commercio, à quibus honorari poterat, volat ubiq; per ora omnium, estq; in magna gloria apud omnes. Non est igitur honos vera causa gloriæ. Est etiã gloria iudicium quoddam non præceptis, & temerarium, coniecturisq; vtens: sed maturum, graue, certum, exploratum. Cùm vero quempiam honore affici cernimus, conijcere quidem possumus, eum honestum esse, & dignum honore, præsertim cum à bonis viris defertur. Sed certò id scire quomodo possumus? cum sint fallaces hominum coniecturæ, & aliquando errore, aut nimis celeriter concepta opinione ducantur? nec sint semper boni ratiocinatores officiorum? Si ergo quem summis honoribus ornatum videmus, eundem continuo bonum

bonum & integrum virū iudicamus, itaq;
apud omnes loquimur, perficiemus sæpe-
numerò, vt in gloria sit, qui ea est indignis-
simus: quo quid fingi potest alienius à sa-
pientis, & benè iudicantis auctoritate, atq;
constantia? Ea re quàmuis mutuo sibi ad-
iumento esse soleant, tamen potius glo-
ria efficit honorem, quàm honos glo-
riam. Nam cū aliquis in gloria atque
celebritate viuit, ea multitudinem in ad-
mirationem rapit, & ad eum hominem
in honore habendum excitat, & quoniam
gloria, (hoc est) bonorum hominum &
rectè de virtute iudicantium auctoritate,
sententiæque ducitur, nulla est in eo factio
atq; in eo populi iudicio nota temeritas.

C A P V T. V.

De artibus, & disciplinis.

QUÆ Q V I D E M Hactenus
enumerauimus vix nostra
sunt. Nam formę dignita-
tem, & velocitatem, & vi-
res à natura accipimus, diuitias & nobi-

litate à parentibus, à populo honores. Reliquum est ut ad ea veniamus, quæ nostra dici possint, & quæ Marte (ut aiunt) nostro paramus. Ac ab artibus & disciplinis nobis ordiendum videtur. Quæ nec à natura in nobis insitæ sunt (ut & in Meno-
no existimavit Plato, & Augustinus aliquando persuasum habuit, ut ipse ostendit lib. 1. retractationum cap. 4. & 8.) & multo postea labore quærantur. Quod fit ut magnam vim ad gloriam habere videantur, quia ea maxime laude digna sunt, quæ nos metipsi facimus, & gloria est frequens de aliquo fama cum laude. Sunt etiam in mente parte anime multò prestantissima, cuius actus proprius hominis est. Nec potest quidquam maiorem laudem homini afferre, quàm cum in eo se exercet, quod est natura sua quàm dignissimum. Ex laude autem, quæ in multos permanuit efficitur gloria hoc est, clara cum laude notitia. Accedit quòd præsertim nos gloriosos efficit quo potissimum ad diuinam naturam (quæ verè gloriosa est) appropinquamus. Hoc autem est mentis & intelli-

telligentiæ opus. Quod Aristoteles primo Ethicorum cap. 7. divinum quippiam & penè hominum præstātius, iudicat. Ad-
diditq; in capite consequenti, virtutes mo-
rales in Deū propriè nō cadere, eius actio-
nem propriā esse contēplationē, quæ tota
mētis est. Cū ergo in artibus, & disciplinis
intelligentiæ opus præcipuè cernatur, cur
inficiabimur eas esse auctores atq; effectri-
ces gloriæ? Hoc ipsum infinita fere exēpla
testantur. Videmus enim innumeros qui
obscuri erant, & ignobiles, immortalē
gloriam adeptos esse artibus. Quis neget
Homeri poetarum omnium principis, &
quasi parentis gloriam extitisse maximā,
quem septem florentissimæ vrbes summa
contentione sibi vnaquæq; asserebat? De
Pythagora, Socrate, Platone, Aristotele,
Demosthene, Cicerone, hisq; consimili-
bus nulla vnquam sæcula conticescent.
De Salomone Rege sic diuina scriptura
loquitur, vt ei ingentem gloriam propter
admirabilem sapientiam attributam esse
fateatur. Ita enim ait tertio libro regum
capit. 4. *Et erat sapientior cunctis homini-*

Aristot. 10.
Ethico. c. 7.

10. Eth. c. 8.

3. Reg. 4.

*bus, sapientior Ethan Ezrahite, & Hemā,
 & Chalcol, & Dorda filijs Mahol, & erat
 nominatus in uniuersis gentibus per circui-
 tū. Et cap. 10. Sed & Regina Sabba audi-
 ta fama Salomonis in nomine Domini ve-
 nit tentare eum in agnitionibus. Et de
 eadem Matthæi duodecimo scriptum est:
 Venisse à finibus terra ut audiret sapien-
 tiam Salomonis. Tanta erat ubiq; illius fa-
 ma, & gloria.*

*Sed quàmuis omnem scientiam rē esse
 bonam, atq; honorabilē arbitramur, ut in
 exordio librorum de anima scribit Aristo-
 teles: tamen nego ex ea propriè nasci glo-
 riam. Atq; hoc quidem in sacris literis non
 est abstrusum, nèque absconditum. Iere-
 miæ enim cap. 9. scriptum est. Hæc dicit
 Dominus. Non gloriatur sapiens in sapien-
 tiâ sua, Et prima Corinthiorum capite pri-
 mo. Scriptum est enim, perdam scientiâ
 sapientium, & prudentiam prudentium re-
 probabo. Vbi sapiens, ubi scriba, ubi inqui-
 sitor huius sæculi, non ne stultam fecit Deus
 scientiâ huius mundi? Et cap. 3. Nemo se
 seducat. Si quis videtur inter vos sapiens esse
 in hoc*

Jerem. 9.

1. Corin. 3.

1. Corin. 3.

in hoc saeculo stultus fiat, vt sit sapiens. Sapientia enim huius mundi stultitia est apud Deum, scriptum est enim, comprehendam sapientes in astutia eorum. Et iterum. Dominus nouit cogitationes eorum quoniam vanae sunt. Psalim. 93. Quare vbique philosophos, quos sapientes & principes huius saeculi vocat, ac scientiam ipsam etiam cum irrisione nominat, vt 1. Corinthior. cap. 8. 1. Cor. int. 3. *Scientia (inquit) inflat. Sed rationibus vt solemus vtamur.* Aug. lib. 8. contra Iulianum

Ex dictis duę facile occurrunt. Gloria in flagitiosis hominibus nulla est, (vt saepe diximus) disciplinae omnes aequabiliter sunt in bonis, & in malis: non sunt igitur ea, quae gloriam efficiant. Nec verò in re tam perspicua argumentis opus est. Aug. 1. lib. Retra. c. 4. Augustinus enim ait libro retractationum capite quarto. *In his sane libris (loquitur autem de soliloquijs.) non approbo quod in oratione dixi: Deus qui nisi mundos verum scire noluit: responderi enim potest: multos etiam non mundos multa scire vera.* Et nos plures etiam quam vellemus aspicimus, in quibus existit

Dd3

magna

magna bonarum artium cognitio cum summa vitæ turpitudine coniuncta.

Altera ratio, atq; ea quidem perfacilis est, eruditionem sine gloria persæpè reperi (vt in ijs, de quibus nunc loquebamur) & gloriam sine eruditione, vt in beatissimo Francisco, in Paulo monacho, qui simplex cognominatus est, & omnino in illis de quibus Hieronimus scripsit ad Paulinum. *Sancta quippe rusticitas solum sibi prodest.* Et Augustinus lib. 8. confessionum cap. 8. *Surgunt indocti, & cælum rapiunt.*

Sed tertia adhiberi potest ex ipsius rei visceribus extracta, atq; eruta. Facultas operandi neminem gloriosum facit, sed operatio ipsa. Nemo est enim tam seiunctus, & alienus à gloria, cui non aliqua supeditet adipiscendæ celebritatis facultas: sed quia ea operando non vtitur, ignobilis est. Omnes autem artes (siue sordidæ illæ sint, siue ingenuæ) nihil aliud sunt, quàm facultates quædam, quibus in operando bene, & malè vti possumus, non igitur per se gloriam afferre queunt.

Quòd si quis obijciat, labore nostro il-

las

Hieron. ad Paulinum.

Aug. lib. 8. confes. c. 8.

Aug. lib. 8. confes. c. 8.

las comparari, ideoq; gloria dignissimum
 esse, qui eam rem quæsiuit, qua & animum
 ornaret suum, & adiumenta haberet ad
 virtutem, omnemq; generis humani so-
 cietatem iuuaret: respondeo, habendam
 esse rationem animi, quo artes paratæ sunt.
 Si enim seruitum est gloriæ, aut immode-
 ratæ pecuniæ cupiditati, aut deniq; honest-
 us finis propositus non est, in vitium inci-
 dit ille, qui quæsiuit, & in vituperationem:
 Quod si bono animo fecit, id virtutis fuit
 & iure laudatur: conciliatq; gloriam, quæ
 quidem non ab artibus, sed à virtute ipsa
 emanat. Quemadmodum omni laude or-
 nandus esset, qui pecunias sine dolo ma-
 lo vndique conquireret, pauperibus largi-
 retur. Verùm laus non pecuniæ causa, sed
 charitatis, & beneficentiæ daretur. Idem
 est de vsu comparatæ scientiæ iudicium.
 Quoniam igitur laus omnis, & gloria nō
 in possessione, sed in vsu ipso disciplinarū
 posita est, efficitur vt ijs qui bene illis vsi
 nō sunt, sempitærna turpitudinis, & dede-
 coris macula (nec iniuria) inuratur. Vt in
 eo quod paulò ante adducebamus. *Vbi sa-*

1. Corint. x.

Sapient. 13.

piens? ubi scriba? Et sapientiæ, 13. dicitur.
Iterum autem nec his debet ignosci, si enim
tantum potuerunt scire, ut possent aestima-
re seculum, quomodo huius Dominum non
facilius inuenerunt? infelices autem sunt,
& inter mortuos spes illorum est, qui appe-
llauerunt Deos opera manuum hominum,
aurum, & argentum, artis inuentionem.

Rom. 1.

Et ad Romanos, 1. Ita ut sint inexcusabi-
les, quia cum cognouissent Deum, non sicut
Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt:
sed euauerunt in cogitationibus suis, &
obscuratum est insipiens cor eorum. At si
sciētia causa esset gloriæ, eam possessio ita
efficeret, nec fieri posset, ut qui cognitione
multarum rerum valeret, idem esset glo-
riosus. Nec interest quo pacto ea vteretur
ad gloriam, quemadmodum virtute quo-
modocūque vtamur, si virtus est, suapte
natura sponte gloriam gignit.

Sed iam ad argumenta diluenda venia-
mus. Probant illa quidem omnia laudabi-
lem esse artium acquisitionem, & item
vsum. Sed id iam virtutis esse diximus, nisi
enim adsit ductrix, moderatrixque virtus
exitia-

exitiales & perniciosæ sunt, earumq; adquisitio, & usus sempiternæ infamiæ. Quid fædius, & ignominiosius eruditione illa Lutheri? & illa copia, atque volubilitate verborû? Quid exitiosius, aut tetrius Melanctonis, & OEcolampadij eloquentia? Quare? quia nō aderat virtus, quæ laudem præstat disciplinis. Contra, nihil Augustini subtilitate salubrius, nihil Hieronimi copia, doctrinaque fructuosius, nihil Ioānis Chrisostomi eloquentia amabilius: iecerat enim in pectoribus radices suas virtus & charitas, quæ edificat, efficiebat ut scientia illa non inflaret, sed in totius Ecclesiæ vtilitatem, & in gloriam ipsorum immortalem conuerteretur.

Nam tametsi in anima nostra maxime dignitatis est & intellectus, & eius præcipue actu ad Dei similitudinē accedamus: id ita accipiendū est, cum in eo recta, & ordinata præcesserit voluntas. Intellectus enim per se cōsideratus, potentia quidē naturalis est, non libera. Ac ut ignis, si rectē composita materia apponatur, necessario urit: ita ipse si quid obiectum sit, quod

mente percipi possit, naturali propensione, cui resisti non potest, capiet, & intelliget. Cum autem omnis laus ex libertate nascatur, non erit proprie actus intellectus laudabilis, nisi eo etiam concurrisset, & conuenisset voluntas intelligatur. Sed quia voluntas flecti in vtramq; partem potest, & in bonum & in malum valet, vt intellectum moueat & dirigat in res honestas, atque præclaras, nec sensum ipsa sequatur ad caduca, & inania trahentem, eam virtutibus ornatam, atque instructam esse oportet. Ex quo efficitur laudis fontem esse virtutem, indeque ad artes deriuari. Quam obrem si sola, aut alicuius, aut etiam omnium artium peritia præstiterunt, etsi totius posteritatis memoria, & admiratione celebrentur, in gloriosis adhibendi non sunt. Non est enim (vt sæpe dixi) gloria nisi bonorum. At disciplinæ efficiunt illæ quidem, vt bonus philosophus sit quispiā, bonus medicus, bonus astrologus: sed vt sit simpliciter bonus, non efficiunt, quia nihil aliud præbent quam facultatem operandi. Bonitas vero & laus, & gloria non
facul-

facultate, sed ex opere nascuntur. Idem de Salomone dicendum est quidem, latè-que eius fama manebit, ita vt etiam regine Sabbæorū. Sed id non satis poterat per se ad gloriam, vt probatū est. Quemadmodū nec gloriosus erat Titus Liuius quāuis (vt Hieronimus scribit in epistola ad Paulinum) de vltimis Hispaniæ, Galliarūque finibus quidam ad eum nobiles venerint, & quos ad contemplationem sui Roma non traxerat, vnius hominis fama perduxerat.

Hieron. in
epist. ad Pau-
linum.

CAPVT. VI.

De Theologia.

DE THEOLOGIA, Quia non est humano ingenio inuenta, sed Dei benignitate cælitus hominum generi data, maior restat dubitatio, disputandique ratio. Nam sacre literæ affectionem gloriæ omnino in ea ponere videntur, vt Ieremiæ, 9.

Non

Non gloriatur sapiens in sapientia sua, & non gloriatur fortis in fortitudine sua, & non gloriatur dives in diuitijs suis, sed in hoc gloriatur, qui gloriatur, scire & nosse me. Quia ego sum Dominus, qui facio misericordiam, & iudicium, & iustitiam in terra. Hoc autem Theologia in diuinorum librorum explicatione præclare docet.

Præterea, hæc ipsa Theologia iure, & merito sapientia vocatur, nec tantum in certo aliquo genere, sed omnino, vt eruditè probat sanctus Thomas, 1. p. quæst. 1. arti. 6. quoniam non altissimam in aliquo genere, sed omnino causam simpliciter altissimam totius vniuersi (idest) Deum, qui est maximè sapiens, considerat, & contèplatur: quod est proprium munus sapientiae, auctore Aristotele lib. 1. de 1. philosophia cap. 1. & 2. Et lib. 6. Ethicor. ad Nicomachum cap. 7. At de sapientia ita præclara extant in sacris literis, vt dubitari non posse videatur, eam esse effectricem gloriæ: vt prouerbiorum cap. 3. Pretiosior est cunctis opibus sapientia, & omnia qua desiderantur, huic non valent comparari. Longitudo

S. Thom. 1.
p. q. 1. art. 6.

Arist. lib. 1.
de 1. philo.
c. 1. & 2.
Et 6. Ethic.
cap. 7.

Prouer. c. 3.

gitudo dierum in dextera eius, & in sinistra illius, diuitia, & gloria. Et in fine eiusdem capituli (ait): *Gloriam sapientes possidebunt, stultorum exultatio, ignominia.* Et in cap. 4. *Posside sapientiā, ne dimittas eam & custodiet te: dilige eam, & conseruabit te: arripe illā, & exaltabit te: glorificaberis ab ea, cū eā fueris amplexatus: dabit capiti tuo augmenta gratiarū, & corona inclyta proteget te.* Atq; eiusmodi sunt multa in prouerbijs, in sapiētia, in Ecclesiastico.

Ibidem.

Prou. 4.

Deinde si verū est neminē virtutis præsidio destitutū peruenisse ad integrā, perfectamq; theologię cognitionē: non erit probatu difficile, præstantes theologos in gloria esse. Nihil enim desiderari potest ad gloriā. Philosophorū enim, medicorum, Iurisconsultorū, mathematicorū disciplinas percallere quiuis potest, quāuis sceleratus, & impius: theologia suapte natura princeps, & diuina, nec tantū nostra industria, sed etiam magno Dei munere cōparanda, flagitiosorum hominum domicilium fugit. Scio equidem per multos extitisse, quorum ingenium, eruditionemq;

lauda-

Liber secundus,

laudamus, execramurq; vitā. Sed hos magis opinione vulgi (quod sibi loquacitate, & turpitudine sua conciliauerant) quam re ipsa doctos fuisse credo, at illud quidem certē non obscurum. Si quidam magno-
pere in hac arte profecerunt, id eos tūn fuisse consecutos, cū fidei studio, pietatisq; florebant. Tametsi ego non de mediocri, & quasi inchoata eruditione, sed de summa, atq; perfecta loquor. Origenes Adamantius Græcorum patrum præceptor, & Ecclesiarum (vt quidem inquit Hieronimus) magister, delirus postea senex, & cæcus, suiq; maximē dissimilis, simulatq; illam integritatis, & religionis, quæ in eo mirabilis fuerat, vim remisit, hebes esse in studijs suis cæpit, & dediscere paulatim quod sciebat. Atq; idem Septimio Tertuliano, qui grauiter in omnes hereses disputauerat, Nestorio qui in Iudæorū, & Ethnicorum errores peracerbē inuehebatur, Photino, Apollinari, alijsq; accidit, quos Paulus impietatis suæ pænas dedisse docet. Cū ait prima ad Timotheum capite primo. *Habens fidem, & conscientiam bonam,*

nam, quam quidam repellentes circa fidem naufragauerunt. Quod igitur doctos, & exercitatos homines in fide (hoc est in ipsis theologiæ primordijs) errare fecit, multò magis ne cognoscantur altiora illa prohibet, sine quibus theologus esse nō potest.

Principiò igitur nomē ipsum theologi ex rei magnitudine, & splendore de qua potissimū disceptationē instituit (hoc est ex Deo) natum esse scitis, idq; adeò antiquū fuit vt primā philosophiam theologiæ nomine nūcuparit Aristoteles, ac ceteros qui de Deo locuti sunt, theologos vocatos esse. Arist. Metaph. cap. 6.

constat: fuitq; hoc nomen Apostolorum ætate tam sanctum, vt multi cum essent diuinarum rerum scientissimi, non nisi Apostolis ipsis cōcessum fuisse videatur. Dionysius Areopagita vir summa religione, atq; doctrina, quoties hoc vocabulo vtitur, nec illud tamen cuiquam tribuit, nisi Apostolis, aut prophetis, cæterisq; diuinorum auctoribus librorum. Reperamus deinceps illā vetustatē, & paucissimi certè occurrēt in vniuersa patrum memoria, & in tanta sapientissimorum virorum frequentia, qui

qui huius nominis amplitudinem fuerint consecuti. Quid ita? tanta erat huius nominis dignitas, atq; maiestas, vt vix apud quemquam mortalium collocandum videretur. Paulatim deinde, nec multis ab hinc annis, ad quosuis sacrarum literarum studiosos accommodatum est: nec illud quidem proprie, & magna iactura pristinae dignitatis. Quod si hebes, atque imperitus vulgus, tantam sibi auctoritatem, potestatemq; arrogat in vocabulis, vt haereticos etiam huius nominis ambitu complecti velit, nomina variare potest, nō rerum naturas: & ego ita accipiam, vt cūm hominem mortuum, aut depictum hominem appellamus. At enim si Apostolorum, aut sanctorum patrum sententias hac de re percontaremur, nō dubito quin omnes protinus acclamarēt: *Ex nobis prodierunt: sed non erant ex nobis. Nā si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum.* Negantq; eos ad nos pertinere, non solum posteaquā hostes declarati sunt: sed tūm etiam quū impietate suam sanctitatis, ac religionis fūco tegebant: quū

maxi-

maximè nobiscum esse videbantur. Nam qua ratione gubernatorē reipublicæ vocabimus eum, qui rebus nouis studet & communibus bonis aduersatur? aut illum medicum, qui quasi fatalis quædam pestis plures vno autumno occidit, quàm in toto bello Troiano Achilles occidisse memoratur? Nō magis, opinor, quàm regem, illum qui armis oppressit ciuitatem, in metu retinet, ac seruitute omnibusque ad suū emolumentum abutitur. Quæ igitur inuidia est, vt nomen apud maiores nostros venerabile, & augustum, illis tribuere, ac dare velint, qui de Deo non loquuntur? qui mores corrumpunt? fidē violant? Apostolorū leges, & decreta cōuellunt? Quomodo ergo fieri potest, vt Theologus sit, qui nihil eorū præstat, quæ ad Theologū pertinere vidētur? Ego autē illū, qui in arte nūquā se exercet sua, nullo tēpore adducar, vt artificē censeam, nèque enim mihi probare poterit se militē esse, quē togatū sēper dormi video, aut bene rēpublicam gerere, qui in solitudine perpetuò delitescit: sic nūquā Theologum iudicabo, qui nō facit ea, quæ Theologi sunt.

2. Ethic. 4.

Aristoteles in quem suas opes natura videtur explicasse, de moribus cum ad Nicomachum filium scriberet secundo Ethicorum cap. quarto, negat illud descriptionis genus intelligentia, sed actione terminari: & grauiter in eos inuehitur, qui se philosophari optimè putant, cum virtutis tantum rationem, & præcepta intelligant, eosque reprehendit eruditè, qui non rectè agendo, asserunt se cognoscere probas actiones.

Ad Rom. 16.

Acutè quidem ille, & doctè, nos contra indoctè, & ineptè, si Theologos eos dixerimus, qui inanibus verbis sapientiam vèditant, eisque solis Theologiam definiunt, qui (vt cū Paulo loquar ad Romanos 16.) Christo Domino nostro non seruiunt, sed suo ventri, & per dulces sermones, & benedictiones seducunt corda innocentium.

Ad Tit. 1.

Qui cum sint voluptatum magis amatores, quàm Dei, confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Summam & cōcedi postulant sibi diuinarum, atque humanarum rerum cognitionem, placeant populo, vulgique oculos in se vbique cōuertāt.

Ego tamen is sum, qui illos quos Euan-

gelicum elogium notauit (*dicunt enim, & non faciunt*) in Theologis habere non pos-
sim. Quod si vos inter oues eos numeratis,

Math. 23.

Qui veniunt ad nos inuestimentis ouium
intrinsecus autem, sunt lupi rapaces, aut in-
ter pastores, *Eum qui videt lupum venien-*

Math. 7.

Ioan. 10.

tem, & dimittit oues, & fugit: Tùm mihi
persuadebitis, vt id genus hominum in al-
bo Theologorum conscribendum putem.

Quare sicut stannum, & orichalcum, ar-
genti, atque auri speciem præferunt, at ita
præferunt, vt nisi priùs spectentur, pruden-

tes homines decipiant: ita si illos aspicias,
inuenies quidem fucatam illam imaginē,
& colores studiosè simulatos, rem autem

ipsam minimè videbis. Itaque, vt veteres
Stoici negabant quemquam esse sapien-

tem, qui ad exactam rerum omnium in-
telligentiam, parem morum integrita-

tem non adiungeret: ita nunquam à me
impetrabis vt Theologum existimem eū,
qui alterum horum contempserit. Meri-

tò igitur Diuus Augustinus in secundo li-
bro de doctrina Christiana, capite septimo

Aug. lib. 2.
de doctrina
Chr. c. 7. &
lib. 3. c. 1.

& libro tertio, cap. primo. Timorē Dei, &

Hier. in ca.
3. Epist. Pau.
ad Titum.

Prou. c. 1. &
9.

Psal. 118.

Prob. 8.

ap. 1.

Theol. veri
vera de scri
ptio.

amorem virtutis in eo querit qui ad sacras
literas accedit. Hieronimus super caput
tertium epistolæ Pauli ad Titum. *Non sit,*
inquit, corpus nostrum subditum peccatis,
& ingredietur in nos sapientia. Sed nihil
nunc necesse est sanctorum patrum vti au
toritate, quandoquidem Salomō prouer
biorum capite primo & noueno. *Initium*
sapientiæ esse inquit timorem Domini. Et
eius parens David psalmo centesimo deci
mo octauo. *Super senes se intellexisse dicit,*
quia Dei mandata quaesierit. Ac ipsa pa
lām sapientia prouerborum capite octa
uo clamat. *Arrogantiam, & superbiam,*
& viam prauam, & os bilingue detestor.
Illud quoque Sapientis peruulgare est, ca
pite primo. *In maleuolam animam non*
introibit sapientia, nec habitabit in corpore
subdito peccatis. Spiritus enim sanctus dis
ciplina effugiet fictum, & auferet se se à co
gitationibus, quæ sunt sine intellectu, &
corripietur à superueniente iniquitate. Qui
verò verus Theologus esse cupit, & pul
cherrimi nominis capitur amplitudine, cū
primū operam dare Theologiæ incipit
omnem

omnem ex animo libidinem abijciat, omnemque aut pecuniarum, aut honorum cupiditatem, nèque spe quæstus accendatur, nèque gloriæ. Vnum sibi laborum, & studiorum suorum finem proponat Dei laudem, atque Ecclesiæ utilitatem. Cæteræ enim artes siue quæ in contemplatione, siue quæ in actione positæ sunt, ad quæstum refferri vtcumque possunt: sed Theologiæ candidatus, ne omnium illarum dominæ atque reginæ iniuriam faciat, illud Pauli prima Corinthiorum decimo quarto non tantum in ore, quamtum in animo habere debet, *Ad adificationem Ecclesiæ querite, ut abundetis.*

1. Cor. 14.

Quod si rectè ab eodem dictum est prima Corinthiorum decimo. *Siue manducatis, siue bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*: quid de illa sciëntia dicendum est, quæ de Deo est, & à Deo nomen habet, & donatur à Deo? qui non eam assumit ad Ecclesiam tuendam, ad fidem propagandam, ad proximos cõsilijs, & doctrina iuuandos, ad errores infirmãdos, ad veritatem augendam, is naturas

1. Cor. 10.

rerum peruertit, & contra fas, & æquum liberam, atque reginā seruam facit. Quā obrem is, quem paupertatis, aut dedecoris timor frangit, à theologiāque deterret, aut qui minimè in ea laboraret, nisi spe magnorum præmiorum duceretur, indignus est, qui in theologiæ penetralia recipiatur. Qui vero Salomonis verba facere potest sua, sapientiæ septimo, & conscientia non reclamante, nèque dissentiente dicit, *Præposui illam regnis, & sedibus, & diuitias nihil esse duxi in cōparatione illius, nec comparavi illi omnē lapidem pretiosū quoniā omne aurū in cōparatione illius arena est exigua, & tanquā lutū aestimabitur argētū in cōspectu illius.* Hūc ego letus, & bene præcās ad præclara illa studia remittā.

Sed licet hæc ita præclara de theologia sint: nihilominus, id etiā, quod de ceteris artibus diximus, de ipsa theologia dictum volumus, per se ad gloriam non valere. Et quoniā nihil hac quidē in re ab illis theologia discrepat, & quæ ad illas attulimus argumenta peræque in hāc valēt, ea nunc enucleamus, quæ rem in controuersiam, & qua
fin.

si in discrimen adducere videantur.

Ad Ieremiæ locū equidē respōdeo sacrā scripturā suā habere sæpe dictionem, quæ apud alios nō ita est in v̄su. Nō enim ad solā cognitionem refertur, *scire Deum*, aut *nosse Deum*: sed vt Deus eos nosse dicitur, quos vt amicos, & familiares amat, ac probat: ita ij Deum nosse, aut scire dicuntur, qui cum toto corde diligūt, suspiciunt, colunt. Id exemplis dilucidum fiet, psalmo 9. *Et sperent in te qui nouerunt nomē tuum.* Non iubet omnes in Deo sperare (quid enim impius, dum impius est, sperare possit?) sed qui eum diligunt, & sequuntur: addit enim, *Quoniam non dereliquisti quærentes te Domine.* Quo in loco Augustinus, *Cognitio (inquit) nominis est, cum ille cognoscitur, cuius est nomen, quapropter qui se libenter Deo famulum subdit cognouit hoc nomen.* Et secunda ad Thesalonicenses cap. i. dicit Apostolus, *Inflammas ignis dantis vindictam ijs, qui nō nouerūt Deū.* Exponit vero quid sit nō nouisse Deū, dicens statim, *Et qui non obediunt euangelio Domini nostri Iesu Christi.* Aper-

Psal. 9.

Aug. in ps. 9.

2. ad Thesa.
cap. i.

Liber secundus,

1. Ioan. 2.

tissimus vero est ille locus 1. Ioanis 2. *In hoc scimus quoniam cognoscimus eum, si mandata eius observamus. Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit mendax est, & in hoc veritas non est.*

Parillip. li. 1
c. 28.

De scientia eadem est ratio ut primo libro Paralipomenon, capite vigesimo octavo, ubi Dauid ad Salamonem filium suum sic alloquitur, *Tu autem Salomon fili mi, scito Deum patris tui, & serve ei corde perfecto, & animo voluntario.* Atque ita fortasse intelligenda sunt obscura illa verba,

Paul. ad He
br. c. 8.
Jerem. 31.

et difficilia cum primis, quæ Apostolus Paulus capite octavo in Epistola ad Hebræos adducit, ex capite trigesimo primo Ieremix, *Non docebit unusquisque proximum suum, & unusquisque fratrem suum, dicens, cognosce Dominum, quoniam omnes scient me à minore usque ad maiorem eorum.* In quibus explicandis, & si patres nostri vehementer dissentiunt, August. enim in lib. de spiritu, & litera c. 24. & 28. de beatis hæc dici putat, quæ secutus est in eundem locum Caietanus, Theodoretus, Theophylactus, & Oecumenius gravissimus tamen & doctissi-

mus

mus Pater Franciscus de Ribera Societa-
 tis Iesu in suis commentarijs Epistolæ ad
 Hebræos in cap. 8. hæc verba Ieremia ab
 Apostolo adducta, vniuersis Christi fide-
 libus conuenire affirmat referens pro sua
 sententia Hieronymū super illa verba E-
 saie, *Et ponā vniuersos filios tuos doctos ad
 Dominū. Vbi cōstat prophetā de vniuersis
 Ecclesiæ filijs locutū fuisse, ut ipse Domi-
 nus exponit Ioan. 6. Nemo potest venire
 ad me nisi pater qui misit me, traxerit eū.
 Dicitur etiā in scriptura Ioan. 6. Est scriptū
 in prophetis, & erunt omnes docibiles Dei,
 omnis qui audiuit à patre, & didicit venit
 ad me.* Ego verò verba hæc, dicta esse intel-
 ligo de Apostolis & de eorum discipulis vi-
 ris sanctissimis, quos (cū maxime charitate
 flagarent, & Dei misericordia absolutos
 se se à peccatis cernerēt) nō erat necesse ad-
 monere, ut Deū amarēt, atque omnia eius
 causa cōtēnerēt: ideo enim subiecit, *Quia
 propitius ero iniquitatibus eorū.* Hæc autē
 quæ de Israele Dei dicit, opponit illis ver-
 bis, quæ de Israele secūdū carnem prius ad-
 scripserat, *Quoniā ipsi nō permanserunt in*

Pater Fran-
 de Ribera
 Societ. Ies
 in Epist ad
 Hebr. in c.
 8.

Hier. sup. c.
 54. Esai.

Ioan. 6.

Ad Hebr. 8.

testamento meo, & ego neglexieos dicit Dominus. Ac si dicat, multò aliter se gerent lecti noui testamenti viri, vltro me ipsi diligant, sponte mihi obsequantur. In hoc iubet Deus apud Ieremiam gloriari, quod in eo demerendo, colendoque se exerceant.

Secundi ordinis loca facile intelliguntur, si animaduertimus quid valeat in sacris literis nomen sapientiæ. Et quoniam ex contrarijs multa cognoscuntur, & item cõcreta notiora sunt nobis, quàm ea quæ sunt in sensibus abstracta, hinc ordiamur.

Stultus in scriptura flagitiosum, impiũque significat, quoniã ille est verè stultus, & hebes, qui bono incommutabili inane, & commutabile præponit. Nec alia est ferè huic nomini subiecta notio, vt Ecclesiastæ primo. *Perversi difficile corriguntur, & stultorum infinitus est numerus.* Quo in loco Diuus Hieronymus exponit, *Stultos dici, quia à diabolo seducti sunt, & de grege Domini rapti.* Et prouerbiorum capite vigesimo sexto, *Indecens est stulto gloria.* Quia scilicet bonorum est illa, non malorum. Atque inde stultitiam flagitium, & scelus

Ecclesi. 1.

Prou. 26.

scelus intelligimus, ut secundo libro regū
 ca. 13. *Noli frater mi, noli opprimere me, nè
 que enim hoc fas est in Israel, noli facere
 stultitiam hanc.* Et prouerbiorum cap. 5. *Iniquitates sue capiunt impium, & funi-
 bus peccatorum suorum constringitur, ipse
 morietur, quia non habuit disciplinam, &
 in multitudine stultitiæ suæ decipietur.*
 Hinc haud obscure perspicitur quid sit sa-
 pientia, & quid sit sapiens. Is profectò,
 qui in lege Domini meditatur die ac no-
 cte, nec abiit in consilio impiorum, & in
 via peccatorum non stetit. Nec iniuriã
 quidem, is enim demum sapit qui amat,
 ac sequitur quæ omnino amore digna
 sunt, refugitque contraria. Hoc quam
 plurimis testimonijs ex omnibus scriptu-
 ræ libris, sed ex prouerbijs præsertim con-
 firmari potest. Nobis vnus, aut alter erit sa-
 tis, Prouerbiorum vigesimo octauo: *Qui
 custodit legem filius sapiens est.* Explicauit
 hoc ipsum eleganter diuus Augustinus li-
 bro decimo quarto de Trinitate capite 1.
*Loquemur (inquit) de hominis sapientia,
 vera tamen quæ secundum Deum est, &*

2. Reg. 13.

Prob. 5.

8. col.

Psal. 1.

Prob. 28.

Aug. lib. 14.
de Tri. ca. 1.

verus ac principius cultus eius est, quæ uno nomine cultus Dei græcè appellatur, quod nomen nostri (sicut iam cōmemorauimus) volentes & ipsi uno nomine interpretari, pietatem dixerunt: quia vero uno verbo perfectè non potest, melius duobus interpretatur, ut dicatur potius, Dei cultus. Et adducit egregium locum ex sancto Iob c. 28. vbi cū nunquā nō quæsitā esset sapientia, nec inueniri posset, Deus ipse ostēdit, & ait, *Ecce pietas est sapiētia, abstinere autē à malis scientia*. Noster interpret non sensum sed verba mutauit, ita enim vertit, *Ecce timor Domini ipsa est sapiētia, & recedere à malo intelligentia*. Sed timorem Domini cultum Dei esse ipsa vox græca, quæ lxx. interpretes vsi sunt, satis præsefert. Nec dissentit Gregorius, lib. 19. moralium, ca. septimo dicens, *Et dixit homini, Ecce timor Domini ipsa est sapientia, & recedere à malo intelligentia*. Ac si aperte diceretur. *Ad te metipsū homo reuertere, cordis tui secreta perscrutare. Si Deū te timere deprehēdis, profectò cōstat quia hac sapiētia plenus es: quā si adhuc cognoscere nō potes*
quid

Latria.

Iob. 28.

Greg. libr.
19. mor. c. 7.

quid sit in se, iam cognoscis interim quid sit in te? Quæ enim apud se ab angelis metuitur, apud te timor Domini vocatur: quia hanc habere te certum est, si timere te Deum incertum non est, hinc etiam per Psalmistam dicitur. Initium sapientia timor Domini: quia tunc penetrare cor inchoat, cum hoc extremi iudicii pauore perturbat, quia enim naturam sapientia penetrare non possumus quid sit in se, ex condescensione Dei audimus quid sit in nobis, cum dicitur: Ecce timor Domini ipsa est sapientia. Sed quia ille veraciter vim divini timoris intelligit, qui se à cunctis pravis operibus custodit, rectè dicitur, & recedere à malo, intelligentia. Hæc Gregorius. Hæc est igitur illa sapientia cui tribuitur, & quidem optimo iure, effectio gloriæ.

Psalm. 110.

Quod ad ultimum argumētum attinet, equidē pro certo habeo, summum Theologum nullum esse posse, qui animum sordidis cupiditatibus inquinatum & turpificatum habeat. Nam neque Theologus dici potest, qui in sacris literis peregrinus, & hospes est. Sed cum præstans & excellens Theologus
in

in gloria esse ceperit, eam non Theologiæ sed virtuti referet acceptā, vt enim Socrates sanat ægrotum, non vt musicus, sed vt medicus est, ita iste gloriosus erit, nō qua Theologus, sed qua rectus, & simplex, & timens Deum.

CAPVT. VII.

De gratijs gratis datis.

QVONIAM permulta, in quibus homines magnum præsidium esse ad gloriam putant, exposuimus, ad diuina dona transeamus, quæramusque an ea maiore hac in parte vim & efficientiam habeant? Ac de illis primū disputemus, quæ gratiæ gratis datæ nominantur, & ab Apostolo diligenter enumerantur prima Corinthiorum 12. cap. his verbis: *Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in vno spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spi-*

1. Cor. 12.

rituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Et quàmuis Diuus Thomas prima secundæ quæst. centesima undecima, articulo primo cum omnibus Theologis conueniat, duplicem esse gratiã: alteram qua Deo grati, charique redimur, alteram, qua Christi membris fratribus nostris in Ecclesia vsusumus, nec gratia esse possit, nisi quæ gratis data est: tamẽ loquendi consuetudo, & vsus impetrauit, vt illa gratum faciens, hæc gratis data nuncupetur. Sæpẽ enim fieri solet, vt cùm cõmodiora vocabula non suppetunt, generale nomen accommodetur ad partem. Non dubium est quamlibet è Trinitate personam Spiritum Sãctum dici posse, vt rectẽ docet Diuus Augustinus libro 15. de Trinitate, capite decimo nono dicens. *Sicut non solus est in illa Trinitate, vel Spiritus, vel Sanctus, quia & Pater Spiritus, & Filius Spiritus, & Pater Sanctus, & Filius Sanctus, quod nõ ambigit pietas, & tamẽ iste nõ frustra proprie dicitur Spiritus Sãctus. Quia enim est cõmunis ambobus, id vocatur ipse proprie, quod ambocõmuniter, sed tamen*

S. Thom. 12.
q. 111. art. 1.

Gratia Du-
plex.

Aug. lib. 15.
de Trin. ca.
19. circa fin.

tamen id nomē tertiæ personæ tātūm vsus
 & penuria dederunt. Ita gratia illa prior
 ab effectu suo, qui plenus est dignitatis, nū
 cupari voluit, commune nomen alteri re-
 liquit. De hoc ergo genere gratiarum nō
 absurdē suscipitur disputatio, Dei bona cū
 sint, ac in bonos tantū viros cadere vi-
 deantur, & tantam vbiq; admirationem
 pariant, vt homines earum causa non mo-
 dō gloriosi, verū etiam diuinæ naturæ
 participes iudicentur. Inde stupor ille Lu-
 cæ octauo. *Quis putas hic est, quia ventis,
 & mari imperat, & obediunt ei?* Et Lucæ
 primo de Ioanne Baptista. *Et mirati sunt
 vniuersi, & factus est timor super omnes
 vicinos eorum, & super omnia mōtana Iu-
 deæ diuulgabantur omnia verba hac, & po-
 suerunt omnes qui audierant in corde suo
 dicentes, quis putas puer iste erit, etenim ma-
 nus Domini erat cum illo?* Et Actorum se-
 cundo capite. *Stupebant autem omnes, &
 admirabantur dicentes. Nonne ecce om-
 nes isti qui loquuntur Galilei sunt, & quo-
 modo nos audimus vnusquisque linguā
 nostram in qua nati sumus?* Et de Prophe-
 tia

Lucæ 8.

Lucæ 1.

Actor. 2.

tia inquit Paulus, 1. Corinth. cap. 14. *Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis, vel idiotæ cōvincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus: occulta enim cordis eius manifesta fiunt, & ita cadens in faciem adorabit Deū, pronuntians quod verè Deus in vobis sit. Quid istis deesse possit ad gloriam? aut quis maiorem vnquam habuit quàm diuus Petrus? de quo ita à Luca actorum, 5. accepimus, Produci ad plateas solitos esse egrotos in lectulis, ac grauatiss, ut vel eius umbra contingerentur. Deniq; actorum, 14. cū claudum verbo sanasset Paulus, qui infirmus pedibus sedebat claudus ex vtero matris suæ, & turba vidisset quod fecerat, leuauerunt vocem suam Lycaonice dicentes, *Dij similes facti hominibus descenderunt ad nos, & vocabant Barnabā Iouē, Paulum verò Mercurium, quoniam ipse erat dux verbi. Sacerdos quòq; Iouis, qui erat ante ciuitatem; tauros, & coronas ante ianuas afferens, cū populis volebat sacrificare. An expectamus maiorem celebritatē, admirabilemq; gloriam? Verū hæc, & quæcunq; alia**

Acto. 5.

Acto. 14.

Conclus. 6.

pro gratijs afferri queunt, nō tantū apud nos valebunt, vt apud eas per se gloriam gignere, & procreare posse dicamus. Nam ingentem gloriam sine his innumeri omnibus penē sæculis consecuti sunt, & alij eis præditi sine gloria, & laude vixerunt. Non enim est verum quod principio sumebamus, non cadere hæc Dei dona nisi in bonos viros, cū vix vlla sit in eis prophetia præstantior, vt ex Apostolo Paulo accipitur, 1. Corinth. cap. 14. & hanc in viris omni scelere accumulatis extitisse videamus. Talē fuisse Balaam in primis prophetia clarum num. 22. cap. docuit Moyfes, qui mercede conductus veniebat, vt male diceret Populo Dei. Sed quid exemplis opus est, cū ita Dominus Matthæi cap. 7. loquatur? *Multi dicent mihi in illa die, Domine, nonne in nomine tuo demonia eiecimus? nonne in nomine tuo prophetauimus? & in nomine tuo virtutes multas fecimus? & tunc confitebor illis quia nunquā noui vos, discedite à me qui operamini iniquitatem.* Cuius est hæc ratio.

Id interest inter gratiam gratum faciētem,

tem, & gratis datam. Quòd ea quæ nos Deo gratos facit, in emolumentum accipientis per se datur, vt sit gratus Deo: altera verò non est natura sua ad eius in quo est, sed ad aliorum vtilitatem ordinata: ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in edificatione corporis Christi, (vt ait Diuus Paulus ad Ephesios cap. 4.) Quod etiam aperte confirmat prima Corinthiorum capite duodecimo cum inquit, *Vnicuique autem datur manifestatio spiritus ad vtilitatem: ex quo efficitur, vt illa non possit esse nisi in bonis viris: hæc autem reperitur etiam in malis, per quos etiã Deus publicæ vtilitati sæpe consulit: & ad se animos hominum erigit. Quemadmodum à iumento quòque reprehensus est Balaam, & (vt in 2. epistola cap. 2. inquit Petrus.) Subiugale mutū animal hominis voce loquens prohibuit propheta insipientiam.*

Præterea, gratiæ omnes, vt à Diuo Thoma animaduersum est secunda secundæ quæstione centesima septuagesima prima in principio, aut ad cognitionem per-

In quo differant gratia gratum faciens, & gratia data.

Ad Ephe. 4.

1. Cor. 12.

Numer. 22.

2. Petri. 2.

S. Tho. 2. 2.
q. 171. in
princip.

502
tinent, vt prophetia, fides, discretio spirituum: aut ad locutionem, vt sermo sapientiae, sermo scientiae, genera linguarum, interpretatio sermonum: aut verò ad actionem vt gratia sanitarum, operatio virtutum. Quæ quidem ad cognitionem spectant, non esse procreatrices gloriae, iisdem argumentis confirmari potest, quibus capite, 5. cum de disciplinis loqueremur, vsumus.

At, quæ in sermone atq; actione versantur (quia nec sermo, nec actio esse potest sine præstituto fine) si impias, fallacesq; opiniones constituere nituntur, aut molliuntur aliquid, quod virtuti sit aduersum, non gloria, sed dedecore maximo afficiunt: si religionem conseruare, & propagare contendunt, & genus hominum iuuare, iam se se præbent vt instrumenta virtuti, quibus ad plena decoris, & gloriae operavtatur. Quoniam verò laus non instrumenti est, sed causæ inefficiendo præcipuè: peripicuum est tum efficiendam gloriae non gratijs illis, sed virtuti esse tribuendam. Conuertent illæ quidem
in se

in se oculos hominum noua, & inusitata mirantium, & notos reddent eos in quibus sunt. Sed id si ad gloriam satis esset, nihil vetaret funambulos, & præstigiatores appellare gloriosos.

CAPVT. VIII.

De virtutibus.

MULTVM in vera causa gloriæ indaganda elaboratum est, & ita sunt omnia quæ equidem speciem aliquam præferbant excussa, vt vna iam virtus relicta videatur. Nam gloriæ (quoniam bonum quoddam est) bonum etiam aliquod causam esse necesse fuit.

Tum bona in tria genera diuisimus, vt quædam corporis, quædam animi, alia externa essent. A bonis corporis exorsus: inde ad externa, hoc est ad diuitias, & potentiam, ad nobilitatem, ad honorem venimus. Bona verò animi, aut potentiæ sunt, aut habitus, aut affectus, vt Aristoteli placet secundo libro ad Ni-

Aristad Ni-
com. cap. 5.

comachum cap. 5. Sed quoniam, ut hoc ipso in loco idem docet, neque affectus, neque potentiae laudem, aut vituperationem simpliciter afferunt, ad habitus conuertenda fuit oratio.

Rursus habitus, aut ad cognoscentem animae partem, aut appetentem pertinent. De prioribus quidem cap. 5. & 6. egimus: ac deinde de gratijs, quarum multae etiam ad cognitionem spectant. Nunc reliquum est, ut de ijs quae in appetente sunt, ac de alijs nexis cum his, & quasi iugatis differamus. Est autem hac in re summa totius quaestionis. Quare ut melius intelligatur, à diuisione virtutis ordiendum est.

Virtus duplex.
Arist. lib. 2.
Ethic. orad
Nicom. c. 1.
& lib. 6 c. 1.
Et lib. 2. ad
Eudem.

Virtus omnis partim ad mores, partim ad intellectum refertur. Quae diuisio Aristotelis est lib. 2. Ethicorum ad Nicomachum cap. 1. Et lib. 6. cap. 1. Et lib. 2. Ethicorum ad Eudemum.

Alia intellectualis.

Ad intellectum referuntur, ars, prudentia, sapientia, scientia, intellectus, virtutesque dicuntur, quia mentem perfectam reddunt, aptaque ad recte de intellectis iudicandum. Et virtus est, quae efficit ut bene se se habeat,

habeat, ac bene operetur, id in quo est, vt Aristoteles ait lib. 2. ad Nicomachum cap. 6. Ac de his quidem quid efficiendo valerent, copiose iam diximus.

Aristo. 2. ad
Nico. cap. 6

Quas verò morales nominamus, quòd nō sint in nobis à natura ingentæ, sed vsu ipso, & consuetudine comparatæ, vt aduersus Platonē statuit Aristoteles lib. 2. ad Nicomachum, cap. 1. Et lib. 1. magnorum moralium cap. 6. eæ sunt, iustitia, temperantia, liberalitas, magnanimitas, & eius generis aliæ, quas summam Aristoteles enumerauit lib. 2. ad Nicomachum cap. 7. & lib. 2. ad Eudemum. Explicat autem copiosissimè à cap. 6. lib. 3. ad Nicomachum ad finem vsque, 5. lib. Et lib. 1. magnorum moralium à cap. 21. vsq; ad cap. 7. libr. 2. Augustinus etiam fermè omnes definit lib. 83. quæstionum quæst. 31. Sed, de his cum loqueremur, prudentiā etiam adiunctam volumus quasi moderatricē, & sociam, quoniā neq; hæc sine illis, neq; illæ sine hac cohærere vllomodo queunt: vt est apud Aristotelem lib. 6. ad Nicomachū c. p. 12. & 13.

Alia moralis.

Arist. lib. 2.
ad Nico. c.
1. & libr. 1.
magna. mor.
cap. 6.

Et 2. ad Ni-
com. cap. 7.
& lib. 2. ad
Eudemum.

Et à cap. 6.
lib. 3. ad Ni-
com. vsq; ad
finem 5. lib.
Et 1. magn.
à c. 21. vsq;
7. 2. lib.
August. lib.
83. quæstio.
quæst. 31.

Arist. lib. 6.
ad Nicom.
cap. 12. & 13

Atq; præter has quidem virtutes de quibus philosophi multa scripserūt, sunt quædam aliæ illis non valdè notæ, vt pœnitentia & religio.

Sed alio in genere sunt tres omnino præclarissimæ, quas nemo principum huius sæculi cognouit, quibusq; pietas potissimum continetur, fides, spes, charitas: eas nos, quoniam Deum obiectum habent, eumq; ante omnes alias spectant, theologas vocamus.

Septē quoq; dona Spiritus Sancti (quæ Esai. cap. 11. his verbis numerat, *Et requiescet super eum Spiritus Domini, spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus consilij, & fortitudinis, spiritus sciētiae, & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini*: quoniam virtutes quædam sunt, vt docet Diuus Ambrosius lib. 1. de Spiritu Sancto, cap. 20. Diuus Augustinus lib. 1. quæst. Euā. cap. 9. Diuus Gregor. lib. 1. moralium cap. 28. & lib. 2. cap. 36.) non sunt hoc in loco prætermitenda. Habent enim quæ diximus omnia quasi commune vinculum, & ordine quo-

quodam inter se continentur. Mens illis virtutibus suis (quas nos intellectuales vocamus) excolitur, & ornatur, ut rectè præscribant quid amandum, quid auerſandum ſit. Facultas verò appetens, ut menti pareat cùm finis naturalis ſpectatur, virtutibus moralibus inſtruitur. Sed quòniã homines Dei bono ſupra naturam ſe ſe tollunt ſuam, & quandam quaſi diuinitatem appetunt, adcurrunt virtutes theologicæ, eòſque Deo adiungunt. Hæc adiunctio, & colligatio quòniã imperfecta futura erat (nec enim perfectè cognoscimus, aut diligimus Deum) nec ad finē illum vltimum ſatis erat mortificationis, neceſſaria omnino fuerant ſeptem dona Spiritus Sancti, quibus omnes animæ partes ita diſponerentur, & cōpararētur, ut à Deo agi moueriq; poſſent: qui enim Spiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei: ut ſcribit Apoſtolus ad Romanos octauo.

Itaq; donum intellectus accipimus, ut ea rectè percipiamus, quæ ad ſalutem pertinent: ut bene iudicemus quid ſit ſe-

quendum, quid fugiendum, sapientiam, & scientiam. Sed sapientia de omnibus ex-
 causis altissimis, diuinisq; existimat, & iu-
 dicat, scientia ex creatis. Vt percepta, ac
 iudicata operi mandemus, adhibetur con-
 silium, quo omnia in mente collocantur.
 Appetendi autem vis, vt bene, ac fraternè
 se erga omnes propter Dei reuerentiam
 gerat, pietate munitur, tum fortitudine,
 vt pericula contemnat, timore Dei, vt in
 parentem Deum semper intuens volupta-
 tes respuat, cupiditates coerceat. Talibus
 donis animus dispositus, & paratus, facile
 à Deo mouetur ad actus fidei, spei, cha-
 ritatis.

His igitur ita constitutis rem totā pau-
 cis pronuntiatis absoluiamus.

1. Conclus.

Primum pronuntiatum. Siue diuinitus
 dati, siue parti à nobis, si considerentur vt
 habitus sunt, actusq; mente præcendantur,
 nullam vim habent ad efficiendam gloriā.
 Quod facile confirmari potest. Gloria
 enim, est frequens iudicium bonorum de
 perspectis cuiuspiam virtutibus: sed habi-
 tus qui in anima latent perspicere nequeunt,
 nisi

nisi actiones ipsæ quasi testes adhibeantur: non ergo erunt causa gloriæ. Atq; vt daremus otiosos illos habitus ab hominibus videri, cognosciq; posse, tamē habitus nihil aliud est quam facultas quædam, ac potestas agendi. Nemo verò eum laudat, qui iustè, aut fortiter, aut temperanter agere potest, sed qui re ipsa agit. Itaque huiusmodi habitus non laudantur, nisi causa actuum, ad quos natura sua ordinatur (ideò enim bonus est habitus, quia bonus ex eo actus nascitur) & quia animum ad eos mouent. Ita ergo laus, & gloria actionum est. Etenim baptizatos infantes, in quos gratiam, atque virtutes infusas esse non ambigimus, neminem è quidem vidi, qui gloriosos putaret.

Secundum pronuntiatum. Ne virtutes
quidem omnes sine charitate efficere glori- 2. Conclus.
am queunt. Nam gloria non nisi bonis
viris datur: *Quia indecens est stulto gloria.* Prouer. 26.
Nemo vero bonus est nisi qui virtutibus
præditus est. Est enim virtus quæ bonum
facit habentem, vt auctor est Aristoteles, 2. Arist. 2. ad
lib. ad Nicomachum cap. 6. At non est ve- Nico. cap. 6.

ra virtus, quæ sine charitate est, nec igitur bonum facit habentem. Video desiderari, ut probem nullam esse sine charitate virtutem

Primum quidem, eos, qui fide Domini nostri Iesu Christi illustrati non sunt, & si magnam aliquando virtutis speciem præferre videantur, tamen re ipsa bonos esse non posse Cipryanus martyr in sermone 3. de bono patientiæ docet, Hieronymus lib. 2. commentariorum in epistolam ad Galatas propè principium, & in expositione illorum verborum ad Titum. 3. *Fumus enim aliquando & nos fulsi.* Apertissimè Divus Augustinus lib. 13. de Trinitate cap. ultimo, dicens, *Nunc librum istum ita claudimus, ut admoneamus quod iustus ex fide vivit, quæ fides per dilectionem operatur: ita ut virtutes quoq; ipsæ, quibus prudenter, fortiter, temperanter, iusteq; vivitur, omnes ad eandem referantur fidem: nō enim aliter poterant veræ esse virtutes.* Idem confirmat lib. 14. cap. 1. Et latissimè lib. 4. contra Iulianum Pelagianum cap. tertio,

Ciprya. sermone 3. de bono patientiæ.

Hieron. lib. 2. comm. in epistol. ad Gala. propè principium Et in expositione ad Titum 3.

Aug. lib. 13. de Trin. ca. ultim.

Aug. lib. 14. de Trin. c. 1. Et lib. 4. contra Iulic. 3.

Atque hoc ipsum sacris literis testatum est, vt Abacuc secundo (quo testimonio libenter vtitur Paulus) *Iustus autem in fide sua viuet*. Et actorum decimoquinto, *Fide purificans corda eorum*. Denique hoc potissimum confirmare nititur Apostolus magna copia, & vi argumentorum in epistola ad Romanos, & in epistola ad Galatas. Ex quo sequitur in ethnicis nullum gloriæ participem extitisse, quia veram virtutē nemo habebat, quamuis proferamus Socratem, Aristotelem, Fabricios, Fabios, Camillos, Regulos, Scipiones. Quod sunt minùs ferendi Marcellus ficinius, & alij Christiani nimium Platonici, qui de Socrate & Platone iuxta ac de quibusdam numinibus loquuntur. Equidem nullo modò ferre possum eas hominum ineptias, qui nescio an pluris faciant (certè honorificentius tractant) Platonem, quam Paulum, semper in ore habent diuinum Platonem, in eo esse omnium virtutum seminarium, datū esse à Deo medicum animorum, bene beateq; viuendi magistrum. Quæ tandem

Abacuc. 2.

Ad Rom. 1.

Actor. 15.

Ad Roma:

Ad Galat.

dem diuinitas fuit ea literis mandare, quæ ab ægyptijs sacerdotibus de Deo acceperat, in quibus etiam sunt multa veritati dissidentia, vnde magnæ postea hæreses subortæ sunt? Quis vero est iste medicus animorum, qui sibi mederi ipsi non potuit? cuius fastum, ambitionemq; Diogenes Cynicus calcare se profitebatur, qui in pueros paulò erat propensior, quam oportebat. Quare meritò diuus Augustinus lib. 1. retractationum cap. 1. sic inquit, *Laus quoq; ipsa qua Platonem, vel Platonicos, seu Academicos philosophos tantum extuli, quantum ipsos impios homines non oportuit, non immeritò mihi displicuit: præsertim quorum contra errores magnos defendenda est Christiana doctrina.* Et cap. 3. eiusdem primi libri eum pænitet, quòd dixerit aliquando philosophos non vera pietate præditos virtutis luce fulsisse: multumq; laudis dederit Pythagoræ.

Aug. lib. 1.
retract. c. 1.

Eod. lib. c. 3

Quòd autem de cæteris virtutibus sine fide diximus, id etiam de illis cum fide cōiunctis maiores nostri affirmant, ne fidem quidem, & spem, separata charitate, nomē
omni-

omnino habere virtutū. Hieronymus in
 explicatione illorum verborum ad Gala-
 tas, 5. *Fructus autem spiritus est charitas.*
Et quæ alia (inquit) inter fructus spiritus
debit tenere primatum, nisi charitas, sine
qua virtutes cetera nō reputantur esse vir-
tutes?

Hiero. in e-
 pist. ad Ga-
 lat. cap. 5.

Et diuus Augustinus lib. 5. de ciuitate
 Dei cap. 19. sic ait, *Illud constet inter om-*
nes veraciter pios, neminem sine vera pie-
tate, (idest veri Dei vero cultu,) veram
posse habere virtutem. Idem confirmat in
 præfatione psalmi, 31. Et in tractatu, 5. in
 epistolam, 1. Ioannis dicens, *Dilectio ergo*
sola discernit inter filios Dei, & filios dia-
boli. signent se omnes signo crucis Christi,
respondeant omnes amen, cantent omnes
alleluia, baptizentur omnes, intrent eccle-
sias, faciant parietes basilicarum, non dis-
cernuntur filij Dei à filijs diaboli nisi chari-
tate: qui habent charitatem nati sunt ex
Deo, qui non habent, non sunt nati ex Deo,
magnum iudicium magna discretio. Quid-
quid vis habe, hoc solum non habeas, nihil
tibi prodest. Alia si nō habeas, hoc habe, &
implesti

Augu. lib. 5.
 de ciuit. c.
 19.

Idē impræ-
 fatione pla.
 31.
 Et in tract.
 5. in epist. 1.
 Ioann. tom.

Matth. 13.

Augu. lib. 1.
de baptis-
m. contra Do-
natistas ca.
9. thom. 7.

1. Corin. 13.

implesti legem, plenitudo legis est dilectio,
puto istam margaritam esse illam pro qua
homo negotiator describitur in euangelio,
qui inuenit unam margaritam. Et vendi-
dit omnia que habebat, Et emebat eam. Hec
est margarita pretiosa charitas, sine qua
nihil tibi prodest quodcumque habueris, quia
si solam habeas, sufficit tibi. Id ipsum confir-
mat lib. 1. de baptismo contra donatistas
cap. 9. qui sic ait, Videant quam multa, Et
quam magna, nihil prosint, si unum quid-
dam defuerit: Et videant quid sit ipsum
unum, nec me in hoc audiant, sed Aposto-
lum. Si linguis (inquit) hominum loquar,
Et angelorum, charitatem autem non ha-
beam, factus sum velut eramentum sonans,
aut cymbalum tinniens, Et si habuero pro-
phetiam, Et sciero omnia sacramenta, Et
omnem scientiam, Et si habuero omnem fidem,
ut montes transferam, charitatem autem
non habeam, nihil sum. Quid ergo eis pro-
dest si Et linguam in sacris mysterijs habeant
angelicam, Et prophetiam quemadmodum
Cayphas, Et Saul, ut aliquando prophe-
tent, quos fuisse dampnabiles sancta scriptura
testa-

ra testatur: si sacramenta non tantum
 sciant, sed & habeant, sicut habuit Simon
 Magus, si fidē, sicut demonia confessa sunt
 Christum, neq; enim non credebant cum di-
 cerent, quid nobis, & tibi est fili Dei, scimus
 quis sis? Si dispertiant ipsi etiam substantiā
 suam pauperibus sicut multi, non solum in
 catholicis, sed in diuersis haresibus faciunt:
 si aliqua ingruēte persecutione tradant ad
 flāmas nobiscum corpus suum pro fide, quā
 pariter confitentur: tamē quia separati hac
 agunt non sufferentes inuicē in dilectione,
 neq; studentes seruare unitatem spiritus in
 vinculo pacis, charitatē utiq; nō habendo,
 etiā cum illis omnibus, quæ nihil eis prosunt,
 ad eternam salutē peruenire non possunt.

Id etiam asserit, lib. 1. contra Pelagium,
 & Celestium, cap. 28. Et in Euangelium
 Matthei de verbis domini sermone, 18. c.
 18. & sermone, 54. de verbis domini in
 Euangelium Ioannis, cap. 6. dicens, *Vti-
 nam possint de vna charitate cogitare, so-
 la est enim, quæ & vincit omnia, & sine
 qua nihil valent omnia, & quæ ubicunq;
 fuerit trahit ad se omnia.*

Augu lib. 1.
 cōtra Pela.
 & Celest. c.
 28. tho. 7. &
 in Euangel.
 Matth. ser.
 18. cap. 18.
 Et ser. 53. de
 verb. domi.
 in Euangel.
 Ioan. cap. 6.
 tho. 10.

S. Lau. Iust.
in libro de
triumphali
agone Chri
sti. cap. 14.

Idem profert diuus Laurētius Iustinia-
nus in libro de triumphali agone Christi,
cap. 14. his verbis. Est namq̃ dilectio vite
lignum spirituale, quod in electorum men-
tibus diuinitus plantatur, ipsius quippe ra-
dix est charitas, virtutes vero cetera spi-
rituales rami esse noscuntur. Vbi enim est
charitas, ibi ē bonorum operum fecundi-
tas, in illa tamquam in radice virtutes uni-
uerse insertæ sunt, viuunt prorsus quādiu
in dilectionis radice subsistunt: succide ra-
dicem, & repenterami, fructus, exiccantur
& folia, tolle de corde hominis iustificati
charitatem, & infructuosa cetera efficiun-
tur virtutes. Hoc ipsum affirmat in libro
de regimine prælatorum, cap. 18. vbi ait,
Sanè ubi viget radix charitatis, fructus
laudabilium germinat actionum, tolle de
corde Præfulis charitatem, & nihil repe-
ries in illo coram Deo commendatione dig-
num, quāuis sua eroget, quāquam ver-
bum Dei ubiq̃ disseminet, tamen si utilitati-
bus proximorū incumbat, nihil prorsus illi
proficit ad salutem: quoniam solus Deus
illud approbat opus, quod de radice chari-

S. Lau. Iust.
in lib. de re
gim. prælat.
cap. 18.

Augu. lib. 1.
de ciuitate Dei.
lib. 1. c. 1.
in Euangelio.
Matth. 13.
lib. 1. c. 1.
in Euangelio.
Matth. 13.
lib. 1. c. 1.
in Euangelio.
Matth. 13.

tis intelligit assurgere, & alibi.

Charitas est abyssus indeficiens, riuus defluens, paradysus afluens, lumē irradians, cibus replens, satietas fouens, exultatio eleuans, vinculū uniens, amor liquefaciens, gustus inebrians, sicut ordinatur à Deo ita cunctas ad eum dirigit actiones, intentiones, & affectiones, quæ quanto purius exercet̃ur, tanto vehementius ipsam de qua prodeunt augent charitatē, vicissim nanq̃, famulantur, & perfectio operis, & effectio charitatis, & alibi.

Charitatis encomia.
Idē in lib. de disciplina monasticæ conuersationis, ca. 10.

Ista precedente, ac comitatē sancti naturā vicerunt, superauerunt demones, debellauerunt mūdū, subegerunt se ipsos, carnis lenocinia cōtēpserunt, diripuerunt cœlū, coronasq̃, perpetuas possederunt, imitatores facti sunt Dei. Quid referā amplius? præcedit miraculorū operationē, prophetia donū, linguarū genera, interpretationē sermonū, sanitatū gratiā, naturalium scientiā, & cognitionē cœlestiū, multi talibus ornati perierunt, charitate autē nemo. Semper charitatis desiderio munitus incedat, qui vī cœlorum conatur diripere regnum.

Idē in libri de interior. cōsuetu, c. 9.

Ad Galat. 5.

Sed hoc ipsum multò prius ab Aposto-
lo Paulo explicatum est; ait enim ad Ga-
latas, 5. cap. In Christo Iesu neq; circumcisio
aliquid valet, neq; preputium, sed fides qua
per charitatem operatur. Et, 1. Corinthior.
cap. 13. Si linguis hominũ loquar, & ange-
lorũ, charitatẽ autem nõ habeã, factus sum
velut æsonans, aut cymbalũ tinniens. & si
habuero prophetiam, & nouerim mysteria
omnia, & omnẽ scientiã, & si habuero om-
nẽ fidẽ ita vt montes transferam, charita-
tem autẽ nõ habuero nihil sum. Et si distri-
buero in cibos pauperum omnes facultates
meas, & si tradidero corpus meum ita vt
ardeam, charitatem autem nõ habuero, ni-
hil mihi prodest. Horum omniũ est ratio.

Virtus in vnaquaq; re dicitur, quæ finẽ
sequitur, & attingit suũ, vt virtus ignis est
calor, oculi vis illa interna ad vidẽdũ, atq;
ita in cæteris, finis autem noster non is est,
quem naturæ nostræ viribus persequi, cõ-
sequi ve possumus, vt in alijs rebus vi-
demus, sed longè excelsior & præstantior,
est enim Deus ipse, quo nihil est, aut su-
blimius, aut ab humana natura remo-
tius.

tius. Vnde rectè diuus Augustinus lib. i. *Aug. lib. i. cont. cap. i.*
 confessionum capite primo ait, *Fecisti nos domine ad te, & inquietum est cor nostrum donec perueniamus ad te.* Ac quoniā nihil ad cupiditatem sui concitare animū potest, quod non sit ante perceptum, & cognitum, & ad huius finis cognitionem peruenire natura non poterat, necessariū omnino fuit, vt docenti, & patefacienti Deo fidem haberemus, quam statim consequeretur spes, ideoq; ad Hebræos *Ad Hebr. xi*
 vndecimo scripsit Apostolus, *Sine fide impossibile est placere Deo, & credere oportet accedentem ad Deum, quia est, inquirentibus se remunerator.* Quis enim ad Deum accederet nisi pręiret, & duceret fides? *aut quomodo innocabunt in quem non crediderunt?* *Ad Rom. ix*

Ad hunc finē ita cognitum virtutes morales, quę sponte sua naturale hominis bonū modò spectant, aspirare nō possunt, nisi adsit charitas quasi regina, quę illas excitet, vt in Deum, quem vnum obiectum habet, erigantur: & se ac opera sua omnia conuertant. Id etiam in fide vsu venit. Fic-

rienim potest, vt cum quis crediderit eter-
nam beatitudinem bonis viris propositā
esse, aut desidia torpeat, aut difficultate
deterreatur, penitusq; cesser. Quod si om-
nes virtutes finē ad quem nati, & institu-
ti sumus sine charitate adipisci nequeunt,
consequens est, nec illas proprie hominis
esse virtutes, abiecta charitate. Nam vir-
tus cuiuscunq; rei est qua ad finem suum
venit, hac ratione vñsest diuinus Augustinus
lib. 5. de ciuitate Dei, cap. 12. ita aiens, *Nec
enim est vera virtus, nisi que ad eum finem
tendit, ubi est bonum hominis, quo melius
non est.* Et lib. 11. cap. 25. docet, virtutes
nisi ad Deum referantur (quod est pro-
prium munus charitatis) vitia esse potius
quam virtutes.

Sed eò redeat, vñdē digressa est oratio,
ostendamusq; altero argumento, virtu-
tes, seiuncta charitate, non efficere gloriā.
Qui charitatem non habet in vñus Deo
est, cum nihil Deus nisi peccatum oderit,
hunc ipsum peccatorem esse, & improbū
necesse est. Quis verò ita demens animi
erit, qui hominem impiū, & Dei (hoc
est.

Augu. lib. 5.
de ciu. c. 12.

Et lib. 11. c.
25.

est bonitatis ipsius) inimicum, gloria dignū existimet? cū de viro bono, atq; perfecto psalmo, 14. scriptum sit, *Ad nihilum deductus est in cōspetu eius malignus, timentes autem dominum glorificat.*

Psalm. 14.

Quod si quis contra disputet cōsequens esse hinc, nullum vnquam gloriosum fore, cū non de alijs modò, verū neq; de nobis quidem metipsis scire valeamus, vtrum odio, vel amore digni simus? hic meminerit sæpe dictum à nobis, gloriam non scientiæ, sed opinionis genere contineri, cuius eam esse naturam, vt, & si firma sit, tamen non possit à formidine esse seiuncta. Non potest igitur exploratissimum esse, præditum esse charitate quenquam, at exploratum est perspicere quædam solere, quibus se se latens charitas manifestam facit. Quemadmodum Matthæi cap. 7. ait dominus, *A fructibus eorū cognoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis rubas? aut de tribulis ficus? sic omnis arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor malos fructus facit. Et charitatis effecta habemus ita eleganter à diuo Paulo scripta, 1.*

Matth. 7.

Charitatis
effecta.

1. Corin. 13.

Corinthiorum cap. 13. *Charitas patiens est, benigna est. Charitas non amulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non querit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati, omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Charitas nunquam excidit, siue prophetia euacuabuntur, siue lingua cessabunt, siue scientia destruetur, ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus: cum autem venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Cum esse paruulus loquebar ut paruulus, sapiebam ut paruulus, cogitabam ut paruulus, quando autem factus sum vir, euacuavi quæ erant paruuli, videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum, nunc autem manent fides, spes, charitas tria hæc, maior autem horum est charitas.*

Ijs ita animaduersis licet de quouis probabiliter iudicare. Ergo cum videmus hominem temperatum, & sobrium,

brium, nemini nocentem, alios iuuātem, mitem, pietati deditum, (& si quædam leuia vitia habeat, sine quibus hic non viuitur) rectè existimamus, & credimus charitate affectum esse.

Ex quo etiam efficitur vt si egregium aliquod factum cernamus, quod tamen se ipsum prodat, ac indicet, non ex charitate, sed ex vitiosa radice natum, vt ex ambitione, ex cupiditate gloriæ, ex ira, ex maleuolentia, minime id in illis esse numerandum, quæ gloriæ efficientia dicuntur. Sed si vitiositas non ita deprehendatur, rectè omnia sunt interpretanda, putandumq; virtutis opus factum esse omni animo virtutis.

Sed sit iam tertia conclusio. Solæ ex rebus omnibus virtutes propriè, verèque efficiunt, & pariunt gloriam. Ex quo illud diui Augustini tractatu centesimo in Ioannem. *Cùm de aliquo per Deum, & propter Deum iusto, (hoc est vraciter iusto) causa ipsius iustitie, frequens est fama cum laude, vera quidem gloria est.* Hoc quàmuis ijs, quæ hactenus di-

3. Conclus.

Aug. tracta.
100. in 101.

seruimus, non consentaneum est modo, sed etiam consequens, adhuc confirmandum, & stabiliendum est. Nec verò hic loca ex sanctorum patrum libris afferam, neq; enim est in illis quidquam frequentius, aut firmitus, & superuacaneum planè foret, cū animaduertamus in scripturā vnam gloriæ productricem, & partem, cōfirmari virtutem: qualia sunt multa quæ cap. 6. adduximus. Quale est illud psalmi, 5. *Et gloriabuntur in te omnes, qui diligunt nomen tuum.* Et psalmo, 31. *Gloriamini omnes recti corde.* Et Ecclesiastici 10. *Gloria diuitum honoratorum, Et pauperum timor Dei est, non despicere hominē iustum pauperem, Et non magnificare peccatorem diuitem.* Et cap. 23. *Gloria magna est sequi dominum.* Atq; hinc fit, vt qui malis artibus gloriam querunt, rideantur, & exagitentur, quòd ea aliunde quàm ex virtute oriri nullo modò queat, vt psalmo 51. *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?* Et psalmo, 93. *Vsquequo peccatores domine? vsquequo peccatores gloriabuntur?* Paulus verò grauissimè, &

Psal. 5.

Psal. 31.

Eccles. c. 10

Idem, 23.

Psal. 51.

Psal. 93.

vrba-

urbanissimè, 2. Corinthiorum, cap. 5. ad 2. Corint. 5.
 eos, inquit, *Qui in facie gloriantur, & non
 in corde.* Ac si dicat pseudoApostoli ven-
 dicabunt illi quidem gloriam exterius sibi
 apud imperitos, & rudes, sed ipsi sibi testes
 sunt impudentiæ suæ, intus in corde nun-
 quam se dignos gloriæ iudicabunt, quòd
 eam viris bonis deberi intelligunt: se autē
 plenos sceleris, & fraudum vident. Vnde
 absit vt de sceleribus, vel de perpetratis
 criminibus commendari debeat homo,
 qui ratione dirigitur: sicut ij, quos propheta
 redarguens ait, *Gloriantur cum male fe-*
cerint, & exultant in rebus pessimis. Non
 enim peccata honorabilè, sed potius delin-
 quentem reddunt in glorium. Hæc planè
 est vera sententia, quamuis aliter propheta
 sentire videatur, quum dicat psalmo, 9.
Laudatur peccator in desideriis animæ
sue, & iniquus bene dicitur. Vtrunq; rectè
 prolatum est, licet inter se dissidere appa-
 reant. Laudatur utiq; peccator cum pro-
 peratur in via sua, cum floret ad tempus,
 cum honoribus sublimatur, cum huma-
 na effertur laude, & gloria, cum locuple-
 tatur

tatur diuitijs, cum voluptatibus carnis impinguatur, & transitorijs bonis repletur: laudatur (inquam) sed ab ijs qui solum ea quæ carnis sunt sapiunt, & qui inuisibilia esse non credunt, atq; alteram vitam esse negant: nec non & ab illis, qui futurorum, et æternorumq; bonorum spe carent, tantummodò terrenis in hærentes, huiusmodi profectò non possunt non laudare quod diligunt, quod quærunt, quod ambiunt, & quod finem suum esse cõstituunt. Horum quippe laus quum nulli sit veritati innixa, nulla ratione roborata, nulloq; sano directà iudicio, tanquam periculosa, veluti falsa, & sicuti inanis, & breuissima est omnino spernenda, atq; calcanda. Quid propheta de peccatorum sentiat gloria, audi psalmo, 36. *Vidi (inquit) impium super exaltatum, & eleuatũ sicut cedros Libani, transiui, & ecce non erat, quasiui, & non est inuentus locus eius. Idemq; ait, Et adhuc pusillum & non erat peccator, quæres locum eius & non inuenies.*

Patet igitur ex his quòd peccatorum laus, vel gloria momentanea est, temporalis,

lis, atq; delenda: laudato autem nullā confert gratiam, beneficiū nullum: pari enim tempore laus, laudatusq; defficiunt, dicente propheta psalmo, 9. *Perijt memoria eorum cum sonitu.* Impudentissimum itaq; esse dixerim de alieno quempiam gloriarī, intelligat quod suū est & palām cognoscet nulla dignum esse laude vel gloria.

Psalm. 9.

Nec est autem quod hæc in nostris libris miremur, cū ethnici quoque certū id & exploratum semper habuerint, videlicet natura ipsa docente, & illis quasi stimulis ad honestatem incitante. *Socrates* (vt in secundo libro de officijs refert Cicero) *hanc viam ad gloriam proximam, et quasi compendiarīam dicebat, si quis id ageret, vt qualis haberi vellet, talis esset.* Quod eisdem ferme verbis scriptum Xenophon reliquit in calce libri primi de dictis, & factis Socratis. Ac apud hunc ipsum Cambyfes ita Cyrum filium alloquitur, *Non est fili compendiosior via, quā earum rerum quarum videri vis prudens, habere prudentiam.*

Cicer. in. 2
lib. de offic.Xenoph. in
fin. lib. 1. de
dictis & factis
Socrat.

Marcus Tullius ad Plancum scribit,

M. Tullius
ad Plancū.

Et in, 2. de
officijs.

Aug. lib. 5.
de ciuit. ca.
32 & 19.

scribit, *Verū decus in virtute positum esse.*
Idq; in, 2. lib. officiorū latissimè, & alijs sæ-
pe confirmat in locis. Salustius (quod val-
de probatū est Augustino, lib. 5. de ciuitate
Dei, cap. 12. & 19.) initio historiae ait, *Bo-
nos, et ignavos aequè sibi optare imperium,
gloriam, et honores: sed illos vera via, (hoc
est virtute) niti, hos quia bona artes eis
desunt, dolis, atque fallacijs contendere.*
Macrinus Imperator fertur, (qui Seuero,
Antoniòque successit) scripsisse ad Sena-
tum, *se quàmuis equestris esset ordinis, non
indignum imperio fore, fortuna munera
etiam in malis inueniri, sed animi virtu-
tem propriam cuique conciliare gloriam,
& honorem.* Hoc insitum habuisse Ro-
manos decorum apud illos ædes indicant,
quas coniunctissimas cōstituerunt virtu-
tis, & honoris, pro dijs habentes quæ dan-
tur à Deo. Vndè intelligi potest quem fi-
nē volebant esse virtutis, & quo eam refe-
rebant qui boni erant (ad honorē scilicet)
nam mali nec habebant eam, quàmuis ho-
norem habere cuperent, quem malis ar-
tibus conabantur adipisci. Melius lau-
datus

dat us est Cato, de illo quippe ait, *Quòmi-
 nus petebat gloriam, eò magis illum seque-
 batur.* Quandò quidem gloria est, cuius il-
 li cupiditate flagrabant, iudicium homi-
 num bene de hominibus opinantium, &
 ideò melior est virtus, quæ humano testi-
 monio contenta non est, nisi conscientia
 suæ. Vnde dixit Apostolus, *Nam gloria* 2. Corint. 1.
Ad Gala. 6.
*nostra hæc est, testimonium conscientia nos-
 træ, & alio in loco, Opus autem suum pro-
 bet unusquisque, & tunc in semetipso tan-
 tum gloriam habebit, & non in altero.* Glo-
 riam ergo, & honorem, & imperium, quæ
 sibi exoptabant, & quò bonis artibus per-
 uenire nitebantur boni, non debet sequi
 virtus, sed ipsa virtutem. Neq; enim est ve-
 ra virtus nisi quæ ad eum finem tendit, ubi
 est bonum hominis, quo melius non est.
 Vnde & honores, quos petiuit Cato, pete-
 re non debuit, sed eos ciuitas ob eius vir-
 tutem, non petenti dare.

Sed ethnicos iam omittamus. Glo- 4. Conclus.
 ria in nullo cohaeret, nisi in eo qui virtutis
 particeps est, (vt sæpe diximus) à sola
 ergo virtute efficitur. Nam tametsi fie-

ri queat vt aliquis probatissimis moribus in gloria non sit, illud nunquam impetrabitur, vt gloria sine virtute reperiat. Imo verò si aliquando virtus debita gloria fraudatur, id non ex natura ipsa rerum fit, sed quia aut se ipsa data opera abscondit, & tegit: aut viri boni non adsunt, qui abiectis affectibus, rectè atq; incorruptè iudicium ferant. Etenim si lucem, atque oculos hominum non formidat, nèque refugit honestas, quicunq; intuebuntur boni (ex quorū iudicijs constare gloriā diximus) non poterunt continere se se, quin eam ament, exosculentur, prædicent, efferrant, vulgus autē imperitū, & rude, & si invidia, aut odio reticeat aliquando, & disimulet, tamen insito naturæ lumine, & vi ipsa admiranda veritatis, & penitus cognoscere, & persèpè etiā diligere cogitur. Vt ergo ignis vera caloris causa est, nō quia calefacit semper, sed quia in apta eū semper materia ingenerat: ita virtus simpliciter est causa gloriæ, quia eam vbique efficit, si spectatores adsint, & iudices. Nulla enim causa adeò efficax, & valens est,

est, vt aliquid efficiat, si quidquam eorum
desit, quod est ad faciendum necessarium.

Ad hæc. Omnes res tūc demum lau-
dantur, cū id rectè faciunt, quod natu-
ræ congruit suæ, & quod sibi, eò ipso quod
tales sint, proprium est, vt pictor cū
pictura oculos tenet, tibicen cū suauiter
canit, etiam eques cū apte, & celeriter
currit, medicamenta cū humores
purgant, cū inducunt sanitatem. At
propriū munus, propriusque hominis
actus, (vt homo est) est rectè, & cum ratio-
ne conuenienter operari, vt autor est Aristoteles
primo libro Ethicorum ad Nicomachum
capite septimo, est enim animal
particeps, composq; rationis. Tūc igitur
solum laudē, & gloriam homo meretur,
cū nihil à ratione, (hoc est, à proprio na-
turæ suæ munere) discrepat in agendo.
Atqui id vna efficit virtus, est enim nihil
aliud quam in se perfecta, & ad summum
perducta natura, (vt in primo de legibus
inquit Cicero) Ergo fundamentū, & cau-
sa cōmendationis, & gloriæ est virtus, sine
qua nihil potest esse laudabile, ex quo fit

Arist. r. lib.
Ethicar. ad
Nico. ca. 7.

Cicer. in 1.
de legibus.

vt homines callidos, & fraudulentos, & impios, quàmuis diuites, quàmuis potentes, quàmuis eruditos & nobiles, contemnamus, atque detestemur: iustos autem, & pios, etsi nec opibus, nec literis, nec genere polleant, ob id ipsum quòd boni sint, natura suspiciamus, & maximis laudibus efferamus. Ex quo cernitur virtutem se ipsa contentam esse ad gloriam: nec alienis opibus ad commendationem indigere. Nam quàmuis ipsa, etiam si a nemine laudaretur, pulchritudine sua esset, specieque laudabilis, tamē eos amores excitaret sui, ita maiestate, splendoreque mirabili omnes allicit, vt facilè hominibus persuadeat se esse fontem, initiūque laudis, nihil sine se verè diligēdum, aut probādū. Intelligūt hoc etiā qui ab ea lōgissimè absunt, nihil enim tā nefariū moliūtur, vt nō aliqua virtutis simulatione inuoluāt, & tegāt. Itaque ille qui flagitiosissimæ cædis autor erat vtilitatē reipublicæ prætexebat, quæ vbiq; est anteponēda priuatæ. *Expedit* (inquit) *vt vnus homo moriatur pro populo ne tota gens pereat.*

Hæc quâuis satis probata, & constituta videantur, vrgebit fortasse aliquis, extare nō parū multos, semp̄erq; extitisse, qui eò dignitatis, gloriæq; sine virtute venerint, quò paucissimi omnibus honestatis præsi dijs circūscripti perueniēt. Si qui sunt (vt in regibus & iudicibus) crudeles & immanes, seueri & iusti nominātur. Auarus cautus, & prudēs dicitur, beneficus qui prodigus est, fortis qui audax, & temerarius. Atque ita vitiosi & pestilentes homines, sæpè in laude, & gloria viuunt, & rectis ac probis semper anteponuntur.

Sed hanc rationē nisi frustra hactenus tā multa diximus, facilè infirmabimus. Nam si animū aduertimus ipsa se suo (vt aiunt) gladio iugulat. Ponit enim gloriā soli virtuti dari, laudarique illos confitetur, quia et si improbi sunt virtute præstare quāmaximè putantur. Omnes igitur cōsentiunt honestatē esse parētē gloriæ, quāuis ob ignoratū vitij, virtutisque discrimen, errēt in iudicando. Sed in hoc ego errore atque in hac ignoratione, quæ vulgo familiaris est, nego bonos, atq; prudētes viros (quo-

mur. Et hæc quædam est opinio.

rū sentētiam in gloria exposuimus) posse
 versari: soli enim de mediocritate virtutis
 deq; more rationū rectē existimāt (vt lib. i.
 diximus,) cernūtq; plurimū interesse inter
 ea, quæ a multitudine coniuncta, & copu-
 lata censentur, quod si deciperentur ali-
 quādo propinquitate illa recti, atque pra-
 ui, non potest esse diuturna deceptio, res
 se se ipsa indicat. Nec ita vitium simulare
 virtutem potest, vt nō breui agnoscatur.
 Itaq; cito abit, & euanescit gloria illa po-
 pularis, quæ fallaci honestatis specie nite-
 batur. Altera quæ solidiores habebat radi-
 ces, permanet, atque etiam propagatur.
 Diuinitus ergo sacri libri docent, iustorū
 stabilem esse, diuturnamq; gloriam. Vt Ec-
 clesiastici. c. 44. *Corpora ipsorum in pace se-
 pulpta sunt, & nomen eorum uiuit in gene-
 rationem, & generationem, sapientiam ip-
 sorum narrent populi, & laudem eorum
 nuntiet Ecclesia.* Et capite quadragesimo
 sexto. *Vt sit memoria illorum in benedictio-
 ne, & ossa eorū pullulent de loco suo, & no-
 men eorum permaneat in eternum, perma-
 nens ad filios illorum sanctorum virorum
 gloria.* Et capite quadragesimo quinto.

Ecclesiasti.
c. 44.

Idem c. 46.

Idem c. 43:

Phinees filius Eleazari tertius in gloria est, imitando eum in timore Domini, & stare in reuerentia gentis, in bonitate, & alacritate anima sua placuit Deo Israel, ideo statuit illi testamentum pacis, principem sanctorum, & gentis suae, ut sit illi, & semini eius sacerdotij dignitas in eternum, & testamentum David regi filio Iesse de tribu Iuda, hereditas ipsi, & semini eius, ut daret sapientiam in cor nostrum iudicare gentem suam in iustitia, ne aboleretur bona ipsorum, & gloriam ipsorum in gentem eorum eternam fecit. Et capite quadagesimo quarto: Abraham magnus pater multitudinis gentium, & non est inuentus similis illi in gloria, qui conseruauit legem excelsi, & fuit in testamento cum illo, in carne eius stare fecit testamentum, & in tentatione inuentus est fidelis. Ideo iure iurando dedit illi gloriam in gente sua, crescere illum quasi terra cumulum, & ut stellas exaltare semen eius, & hereditare illos a mari usque ad mare, & a flumine usque ad terminos terrae. Et, c. quadagesimonono. Memoria Iosia in compositione odoris facta est pigmē

Idem c. 44.

Idem c. 45.

*tarij in omni ore quasi mel indulcabitur
eius memoria, & ut musica in conuiuio vi
ni. Contra vero laudem scelere, flagitioq;
partam, quàm ocysimè aboleri: Vt Esaia
vigesimo tertio. Dominus exercituum
cogitauit hoc, ut detraheret superbiam
omnis gloria, & ad ignominiam dedu-
ceret vniuersos inclytos terre. Et Eccle-
siastici quadragesimo quarto: Qui de illis
nati sunt, reliquerunt nomen narrandi
laudes eorum, & sunt quorum non est me-
moriam, perierunt, quasi qui non fuerint, &
nati sunt quasi non nati. Et Salomon
prouerbiorum capite decimo, nescio vtrū
breuius, an pulchrius? Memoria iusti cum
laudibus, & nomen impiorum putrescet.
Et regius propheta psalmo quadragesi-
mo octauo: Ne timeas cum diues factus
fuerit homo, & cum multiplicata fuerit glo-
ria domus eius, quoniam cum interierit,
non sumet omnia, neq; descendet cum eo
gloria eius: sicut oves in inferno positi sunt,
mors de pascet eos, & dominabuntur eorū
iusti in matutino, & auxilium eorū vete-
rascet in inferno à gloria eorū. Et Danielis
quinto*

Esaia. 23.

Ecclesiasti-
ci. 44.

Psalm. 48.

Daniel. 5.

quinto: *Quando autem eleuatum est cor eius, & spiritus illius obfirmatus est ad superbiam, depositus est de solio regni sui, & gloria eius ablata est.* Et Osee. 4. *Quia tu scientiam repulisti, repellam te ne sacerdotio fugaris mihi.* Et, *Oblita es legis Dei tui, obliuiscar filiorum tuorum.* Ego, secundū multitudinē eorum sic peccauerunt mihi, gloriam eorum in ignominiam commutabo. Et multis alijs in locis.

CAPVT. IX.

Quæ virtutes potissimū valeant ad gloriā?

ITSI omnes virtutes pro se quæq; ad gloriā valent, quædam tamen magis eminet, & apparēt, de quibus est hoc loco differendū. Marcus Tullius quidē in 2. libro de officijs summā, & perfectā gloriā constare dicit ex tribus his, *Si diligit multitudo, si fidem habet, si cum admiratione quadam honore nos dignos putat.* Amore multitudinis beneficijs, & benefica volūtate cōmoueri maximē, tū ipsa fama, & opinione liberalitatis, beneficentiæ, iustitiæ, fidei, omniūque earum virtutum,

Cicer. in 2.
de offic.

que pertinent ad mansuetudinem morum, ac facilitatem, fides vt habeatur duabus rebus effici putat, iustitia & prudentia. Admiratione, & honore digni habentur ij, qui singulares & excellentes virtutes adepti putantur, & huiusmodi esse, vt ijs vitijs careant quibus alij non possunt facile obistere. His verbis ostendisse mihi Marcus Tullius videtur (quātū homini licuit ethnico) quæ virtutes essent potissimum aptæ ad gloriā. Quæ sunt paulò vberius enucleanda, vt res tota intelligatur.

l. conclus.

Virtutes quæ ad alios referuntur, id est quæ prosunt cæteris, nec exerceri sine illis queunt, mirificam vim ad gloriam habent. Nam gloria ex beneuolentia, & admiratione eorum, qui iudicaturi sunt nascitur, & augetur. Et quoniam emolumentum quærunt suum, eos præter cæteros amore, & admiratione dignos putant, qui nati ad homines iuuandos, & oblectandos videtur. Tūc quoniam hæc virtutes maximè apparent, & in conspectum cadunt, virtus autē nullam gloriam parit, si celletur, & lateat. Huius generis sunt, iustitia, fortitudo,

tudo, liberalitas, magnificentia, mansuetudo, amicitia, patientia, obedientia, comitas affabilitasque sermonis. Iustitia quæ leges tuetur, vim repellit, corrigit iniuriam, ciuitates, & regna conseruat, ingentem gloriam conciliauit, Mosi, Iosue, Samueli, Dauidi, Salomoni, Æzechia, Iosæ, Danieli etiam in causa Susannæ, & senû. Fortitudinem vero nō eā dico, quæ in corporis firmitate, & robore cernitur, nihil enim hæc ad gloriā: nec qualis in Hectore, atq; Diomede ab Homero fuisse memoratur, qui infamie, & increpationis metu magnis se periculis offerebant: qualis etiā in Turno cum ait,

Dextra nec Drancis dicta refellam,

Terga dabo, & Turnum fugientem hæc terra videbit.

Virg. lib. 12.
Æneid.

Vsq; adeò ne mori miserum est?

De ea ergo loquimur quæ viriles, & robustos animos incitat, ut parentū, aut patriæ, aut religionis charitate, omnia dura, & difficilia contēnāt, & in periculū corporis, si necesse sit, atq; in vitæ discriminē se inferant. Hac multi clarissimi extiterūt est

Gen. 14

enim mirè ad gloriã efficax : vt Abrahamus in cæde Regū, Moses, Iosue, Iedeon, Sāson, Dauid, Iudith, Daniel, & tres adolēcētes, Mathathias & eius filius Machabeus & alij. Post Christum verò natū Apostoli omnes, Stephanus, Ignatius, Laurentius, Vincentius, alijque martyres innumera-biles, qui tam diu laudabuntur, dūm memoria rerū Christi manebit. Ad hūc modū possumus de cæteris exempla profferre.

a: conclus.

At virtutes quæ etiā in solitudine exsequi munus suum possunt, nec alios multum iuuant, vt temperātia, modestia, magnanimitas, humilitas, pœnitētia, ac etiam religio, & si sunt maximæ, atque præclarissimæ, non magnopere profunt ad gloriã, nisi ad id exuperantiæ venerint, vt communem hominum conditionem quodā modò transcendere videantur. Quas Aristoteles in septimo libro ad Nicomachum capite primo, Heroicas vocat, talēsque esse dicit, quales in Hectore Priamus putabat, quem iam non ex homine, sed ex Deo quodam genitum videri aiebat. Exempli causa paucos nominabo, vt Ioannem Baptist-

Arist. lib. 7.
ad Nic. c. 1.

Baptistam in quo temperantia grandior fuit, qui agresti melle, locustisque alebatur, vinum, ac ficeram non bibit, vt Daniel, Ananiam, Azariam, Misaelem, qui cibos regios, & pocula respuebant, aquam & legumina, & quidem magnis precibus sibi ministrari petebant.

Marci 11.
Lucæ 1.
Dan. 1.

Nominari etiã in his possunt, Paulus, Antonius, Hilarion, qui prodigiosa quadam, atque incredibili frugalitate gloriosissimum nomen adepti sunt.

Sed omnino tres illæ Theologicæ, si quando se in conspectum hominibus dederint, veram, perfectamque gloriã cõstituunt. His septẽ donaspiritus adnectimus quæ ad earũ (vt diximus) opera rectè exercẽda adhibẽtur. Quis vnquã gloriã illam æquabit, quã fide assequuti sunt antiqui Patres, quos grauissimè, & honorificentissimè Paulus ad Hebræos 11. commemorat. dicens in fine, *Quid adhuc dicam? desinet enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Sampson, Iephte, David, Samuel, & prophetis, qui per fidem vicerant regna, operati sunt iustitiam, adepti*

Infantibus

Ad Hab. 11

sunt

Ad Rom. 4.

sunt repromissiones, obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, sortes facti sunt in bello, castra vertierunt exterorum. Quam gloriosa fidei, & spei in Abraham commendatio? de quo idem Apostolus ad Romanos quarto. *Qui contra spem in spem credidit, ut fieret pater multarum gentium. Et statim: Et non infirmatus est in fide, nec considerauit corpus suum, cum iam ferè centum esset annorum, & mortuam vuluam Sarre: in repromissione etiam Dei non hesitauit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo, plenissimè sciens quia quacumque promissit Deus, potens esset facere.*

3. conclus.

Sed in tota dignitate, & gloriæ principatū, & dominatum charitati demus. Nāque nèque ceteræ sine ea quidquam efficerent, & ipsa per se est maxima, siue in nudā rationem virtutis, siue in publicā vtilitatē oculos conijciamus. Hæc est origo gloriæ quæ in Christo, in Apostolis, in Martyribus maximè enituit. At enim inter charitatis actus vix est vllus præstantior, & admirabilior,

lior vel ad gratiam à Deo incundam, vel
 ad eternam nominis celebritatem com-
 parandam, eo qui Marci capite ultimo, Marci. ult.
 præceptus est Apostolis. *Euntes in mun-*
dum uniuersum predicate Euangelium
omni creature. Cuius amplitudinem præf- Esaï. 52.
 tantiamque intuens Esaïas capite quin-
 quagesimo secundo, exclamat: *Quam*
pulchri super montes pedes annuntiantis,
& predicantis pacem, annuntiantis bo-
num, predicantis salutem, dicentis Sion,
regnabit Deus tuus. In hoc Paulus per-
 petuò gloriatur, vel quòd multos do-
 cuerit, ut ad Romanos capite decimo Ad Roma.
 quinto, *Habeo igitur gloriam in Christo*
Iesu. Explicat autem quæ sit gloria: *Ita ut*
ab Hierusalem per circuitum usque ad Illi-
ricum repleuerim Euangelium Christi.
 Vel quòd nullos sumptus in docendo fe- 1. Cor. 9.
 cerit, ut prima Corinthiorum capite 9. *Si*
nos vobis spiritualia seminauimus, magnū
est si nos carnalia vestra metamus, si alij
potestatis vestra participes sunt, quare non
potius nos? Sed non vñ sumus hac potestate
sed omnia sustinemus, ne quod offendi-
culum

Liber secundus,

culum demus Euangelio Christi: Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt? & qui altari deserviunt, cum altari participant? ita & dominus ordinavit ijs, qui euangelium annuntiant, de euangelio vivere. Ego autem nullo horum usus sum. Et prima ad Thesalonicenses secundo: Memores enim estis fratres laboris nostri, & fatigationis, nocte & die operantes, nequem vestrum gravaremus, prædicavimus in vobis Euangelium Dei. Vel quòd contumelias, & opprobria, & cruciatus, & omnia genera calamitatum eius muneris causa pertulerit, ut prima Corinthiorum capite quarto, Usque in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cadimur, & instabiles sumus, & laboramus operantes manibus nostris, maledicimur, & benedicimus, persecutionem patimur, & sustinemus, blasphemamur, & obsecramus, tanquam purgamenta huius mundi, facti sumus omnium peripsema usque adhuc. Et secunda Corinthiorum capite undecimo. Plus ego in laboribus plurimis, in carceribus abundanti-

tius,

1. ad Thesa.
cap. 2.

1. Cor. 4.

2. Cor. 11.

tius, in plagis supra modum, in mortibus
frequentem, a Iudeis quinquies quadragen-
as una minus accepi, ter virgis casus sum
semel lapidatus sum, ter naufragium feci,
nocte & die in profundum maris fui, in iti-
neribus saepe, periculis fluminum, periculis
latronum, periculis ex genere, periculis ex ge-
tibus, periculis in ciuitate, periculis in soli-
tudine, periculis in mari, periculis in falsis
fratribus, in labore, & arumna, in vigilijs
multis, in fame, & siti, in ieiunijs multis, in
frigore, & nuditate. Et in eadē epistola, ca.
1. sic ait: Nō enim volumus ignorare vos
fratres de tribulatione nostra, quae facta est
in Asia, quoniā supra modum grauati su-
mus supra virtutē ita vt taderet nos etiam
uiuere, sed ipsi in nobismetipsis responsum
mortis habuimus, vt non simus fidentes in
nobis, sed in Deo qui suscitāt mortuos, qui
de tantis periculis nos eripuit.

Aliquando etiam in discipulorum pro-
fectu vt secunda Corinthiorum c. 9. Nam 2. Cor. 9.
de ministerio (inquit) quod sit in sanctos
ex abundanti est mihi scribere vobis: scio
enim promptum animū vestrū, pro quo
vobi

1. ad Theſſ
2.

vobis gloriſior apud Macedones. Et in ſecūda ad Theſſalonicenſes capite primo. *Gratias agere debemus ſemper Deo pro vobis fratres ita ut dignum eſt, quoniam ſupercreſcit fides veſtra, & abundat charitas unius cuiuſque veſtrum in invicem: ita ut & nos ipſi in vobis gloriemur in Eccleſiis Dei pro patientia veſtra, & fide in omnibus perſequentionibus veſtris, & tribulationibus, quas ſuſtinetis.*

Hieron. in
Epiſt. ad Fa
biolā, quaſ
tione 127.
māſione 41.

Expoſuimus veræ gloriæ cauſam, quātū nobis Pater ille luminū dedit. Sed quoniam ut rectē admonet diuus Hieronimus in Epiſtola ad Fabiolā, *Nihil tā periculoſū eſt quā gloria cupiditas, & iactantia, & animus cōſciētia virtutū tumēs.* Intelligemus gloria quidē dignas eſſe virtutes, ſed talē in ea quaerenda modū adhiberi oportere, qualē in ſuperiori libro diximus. Animaduertemus etiā non virtutes modo, ſed gloriā quoq; ipſā à Deo dari, ut apud Homerū Agāmēnō iratus Achilli ait, *Si ipſe abierit, apud ſe eſſe multos quorū virtute ſummā gloriā conſequatur, ſed precipuē conſiliorum omnium autorē Iouē.* Cum hec itaq; perſpe-

perspeximus, si voluerimus gloriam, non erimus insipientes, non enim in nobis, sed in Deo gloriabimur, quod quid sit? quoq; modo valde cum humilitate consentiat? libro primo capite decimoseptimo copiose ostendimus.

CAPVT. X.

An cetera bona præter virtutem adiumento sint ad gloriam?

HABEMVS iam fontem ipsum, & initium gloriæ, cōstititq; neq; corporis, nèque fortune, neq; verò animi bona sine virtute gloriam vllam efficere. Nunc paucis quæramus, an cum honesto ipso consociata, atq; coniuncta adiumento esse possint ad eam, & gignendam, & nutriendam? & quamuis illud in primis ob stare videatur, quod à nobis etiã ipsis sæpè dictum est, si quãdo, qui his præditus esset gloriam haberet, eam non illis, sed virtuti tribui: tamen non est inficiandũ ea, (& si non æquabiliter omnia,) cū virtu-

te copulata conducere ad ortum, & incrementū gloriæ, idq; tribus maximè causis.

Primum, quia virtutis, vnde gloria deriuatur omnis, instrumenta sunt, eamq; sæpenuerò vehementer ad actiones suas iuuant, deinde quòdnam gratior, & commendabilior est virtus his adiuncta, multòque maiorē beneuolentiam, & admirationem commouet, quàm si per se esset, quæ duo sunt ad gloriam pernecessaria.

Tùm etiam quòd virtus nunquam est in gloria, nisi cū in media luce, ac in oculis hominum exponitur. Hæc autem bona sæpè sunt signa virtutis, eamque quasi latentem detegunt, atque indicant, aut eiusmodi, vt frequentissimè cum virtute cernantur. Hæc faciliè erit exemplis patefacere si oratione singula percurramus. Proceritas, & velocitas, vires, nerui, firmitasque corporis mirum emolumentum fortitudini afferunt, atq; etiam ceteris virtutibus, quæ quidē firmo & robusto corpore indigent ad ferendos labores: nec solum sunt instrumenta fortitudinis, sed etiam signa: vt primo regum decimo septimo

timō. Goliath ille Saulem Regem, He-
 braosq; omnes inusitata corporis magni-
 tudine terrebat, iudicabant enim summā
 esse in tam vasto corpore ad bella gerenda
 facultatem. Et alacritatem in forma verē
 magnam esse virtutis significationem sa-
 tis in, 1. cap. diximus. Mouet quòque mul-
 tū vt probi esse studeamus, dūm confide-
 ramus indignum facinus esse, honestā fa-
 ciem, morum, ac vitę turpitudine macula-
 re. Cuius rei gratia Bias ille Prienensis iu-
 bebat omnes se in speculo contemplari,
 vt formosi ad honestatem accenderentur,
 turpiores naturę vitiū integritate, & pro-
 bitate corrigerent. Magnam verò com-
 mēdationem, magnum fauorē hominum
 virtuti conciliat, vt apud Virgilium.

Diog. Laer.
in eius vita

Virg. lib. 5.
Æneid.

*Tutatur fauor Euryalum, lacrimaque
 decora,*

*Gratior & pulchro veniens in corpore
 virtus.*

Sine diuitijs nec liberalitas, nec magni-
 ficentia exerceri potest, neq; elemosyna-
 rum largitas, quæ præstantissima, & glo-
 riosissima est. Nec otium suppetere potest

ad administrationem reipublicæ ad contē-
plationem rerum excellentiarum: nec verò fa-
cultas ad ostendendum despicientiā pecu-
niæ, quæ multo melius cernitur, cum possi-
detur, quàm cum ea caremus. Multi enim
hæc externa contēnunt, quæ si haberēt, re-
tinerent, atq; amarent. Iam mansuetudo,
humilitas, & omnis deniq; humanitas mul-
tò magis in diuite, quàm in paupere lauda-
tur. In nobilitate confirmauimus magno-
rum hominum auctoritate conspici iudi-
ciū, incitamentumq; virtutis. Nam quā-
ta omnium gratulatione, & lætitia excipia-
tur, cum quid ab homine summo loco na-
to rectè, & cum virtute gestū est, vel illud
indicat.

Virg. libr. 9.
Æneid.

*Maeste noua virtute puer, sic itur ad
astra*

*Dijs genite, & geniture Deos, iure om-
nia bella*

*Gente sub Assaraci fato ventura re-
sident.*

Nec te Troia capit.

Hoc ipsum in potentia, in honoribus, in
disciplinis, in gratijs, ac multò etiam aper-
tius,

tius, & manifestius cernitur, vt non sit necesse immorari in singulis.

Sed in hæc videtur esse non leue argumentū, corporis & fortunæ bona ex eorū genere esse, quæ indifferentia vocamus, itaq; quasi in medio posita æquæ virtuti, ac vitio adminiculo esse. Nam speciem liberalem, plenamq; dignitatis, tum vires, potentiam, & alia (quæ vt virtutis instrumenta laudamus) constat magnorum sæpe flagitiorū causam extitisse. De diuitijs quid opus est dicere cū Matthæi, 13. spinis assemilentur? & cap. 19. legamus, *Facilius est camelū per foramē acus transire, quā diuitē intrare in regnū cælorū.* Quod si ita est, quid causæ est, cū hæc potius ad gloriam, quā ad dedecus cōducere dicamus? Quæ oratio ita diluenda est. Bona corporis, & omnino bona externa, aut ex natura sua estimātur, aut ex vsu, & volūtate nostra. Si ex nostra volūtate, nō dubiū est indifferentia esse, quippe quibus potest quisquā pro arbitrio, vel in bonū, vel in malū vti: quorū vt malus vsus dedecori est, ita bonus prodest ad gloriam. Verū hoc nihil ad rem.

Matthæi. 13.
& 19.

vix enim est quidquam ita bonum, ut ad malum hominū vitio conuerti nequeat. Si autem ea in natura sua contemplerur, non sunt indifferentia. Natura enim non ad vitium, sed ad virtutem adiuuat, & ut eius instrumenta donantur. Ac quemadmodum plantis, & animantibus omnia à natura data videmus, ut ijs ad finem, & ad munus suum iuuentur: ita quæcunq; Deus homini dedit, ad eius munus, (hoc est ad virtutem) dedit. Quòd niam autem res nō ex arbitrio vtentium, sed ex natura sua pēdendæ sunt, non sunt hæc indifferentia vocanda, sed bona, & instrumenta, atq; adiumentavirtutis. Etenim ignem, gladium, vinum vtilia dicimus, quia natura talia sunt, quàmuis ijs ad perniciē multorum vti licet. Ut ergo arietina salubris omnino iudicatur, licet ijs, qui feбри affliētantur, pestilens esse soleat: ita diuitiæ, & externa omnia bona sunt, quàmuis deprauatis, & intemperantibus hominibus subsidia, & instrumenta ad libidinem, audaciāmque sint. Quod cū à multis, aut ignoratum fuerit, aut omissum, qui hæc natura sua in-

disse-

differentia putant, ab Aristotele, 5. ethicorum ad Nicomachum cap. 1. eleganter explicatum est. Ait enim, *Nam quia iniustus etiam est pluris usurpator, circa bona non omnia versabitur, sed circa ea tantum, in quibus fortuna prosperitas, & aduersitas consistit.* Quæ semper quidem absolute, ac simpliciter bona sunt, quibusdam tamen non semper, illis scilicet quibus ex diuitijs spinæ fiunt. Atq; hoc à natura insitum hominibus videtur. Cum enim diuitias in luxuriam, arrogantiam, libidinem cōuertimus, non eis uti, sed abuti dicimur: quasi testari illi palam velint, datas esse prorsus ut adiutrices, administrasq; honestatis.

Rectè igitur constat omnia, & hæc quæ externa dicimus, non esse aliena ab affectione gloriæ, & eam non illorum, sed virtutis esse. Quoniam externa minimè ad gloriam cōferunt, nisi quatenus virtutē adiuuāt, aut ut melius operetur, aut ut hominibus manifestior, amabiliorq; reddatur. Itaq; semper gloria omnis emanat à fonte virtutis, atq; honesti.

An gloria amitti possit?

ATIS iam diu de ratione parādi gloriam disputauimus. Nunc ordo ipse rerum efflagitat vt videamus an ita vt diximus parta, amitti aliquādo queat? Nam si quis ait, ea scripturæ loca maximè obstant, quibus capite octauo confirmauimus gloriam virtutis esse sempiternam, malorum memoriam perfacile extingui. Verum non est quod diù nos teneat hæc quæstio. Neq; enim dubium est gloriam suapte natura esse infirmam atq; instabilem, & eiusmodi vt perire, aboleriq; possit. Quod quoniam libro primo capite vltimo copiosissimè prosecuti sumus, hic vnā, eandem omnium efficientissimā rationem proferamus. Omnis res (vt habet vetus Iurisconsultorum prouerbum) per quascūque causas nascitur, per easdem dissoluitur, gloria ex virtute efficitur, hæc interire potest, nō igitur dubium quin etiam gloria:
aliòqui

aliò qui gloria sine virtute cōsisteret; ideò-
que nec gloria esset. Quamobrem non in-
iuria Homericus Hector Diomedem fu-
gientem increpat, & cōuitijs incessit, aitq;
cū in magna gloria fuisset apud Græ-
cos, timiditate illa, atq; ignauia effecisse vt
nullus sibi deinceps honor haberetur. Et
nos Ecclesiastici quadragesimoseptimo
enumeratis peccatis Salomonis legimus,
*Dedisti maculam in gloria tua, & pro-
phanasti semen tuum.* Diximus etiam
gloriam nullam esse sine charitate, atq;
ea peccato amitti potest vt Apocalypsis
secundo, *Habeo aduersus te pauca, quòd
charitatem tuam primam reliquisti. Me-
mor esto, itaque vnde excideris, &
age pœnitentiam.* Quòd autem virtu-
tis gloria sempitærna dicitur, id de per-
fecta, stabiliq; virtute intelligitur, quæ
ad mortem vsque ipsam cum laude per-
ducta est.

Illud potius quærendum videtur,
semper ne gloria cum charitate extin-
guatur? Nam si negemus, rem so-
li virtuti debitam, apud iniustum, &

Eccles. 47.

Apocal. 2.

Gloria an
semper cū
charitate ex-
tinguatur.

improbum hominem collocabimus. Sin id absurdum putamus, cogemur aliquem magna prius virtutis opinione, & celebri-
tate florentē, repentē inglorium dicere: sæpè etiam non mutata eorum sententia qui iudicabant. Fieri enim potest vt illis ignorantibus subitò iste amittat charita-
tem. Difficilis quidem, & ardua quæstio, sed mea quidem sententia, ita responden-
dum est.

Conclus.

Peccatum quod interitum charitati af-
fert, aut manifestum est, aut occultum,
vixq; vni, aut alteri cognitum. Quod ma-
nifestum est, ac multorum oculis exposi-
tum, si tale sit, vt opinione hominum gra-
ue, & vāhemens existimetur, funditus
euertit gloriam: vt cū Petrus Christum
magistrum abnegauit, Marcellinus Pon-
tifex maximus Diocletiani Imperatoris
metu sacrificium Vestę, atq; Isidi fecit. Si
verò leuius sit, & ex eorum genere (in quę
homines frequentius incidunt) non om-
nino extinguit gloriam, nisi fortasse itere-
tur & quodāmodò in consuetudinē abire
videatur. Nam illi, ex quorum sententia,
atq;

Matth. 26.
fur. in eius
vita.

atq; iudicio gloria constabat, magno aliquo peccato ita permouentur: ut iam de eo male existimare incipiant, quem antea bonum, & honestum virum iudicabant. Leuib; verò, & quotidianis non continuò conceptam opinionem deponunt: sed aliquid communi mortalium infirmitati concedendum putant. At occultum flagitium quamuis vehemens, & atrox nō continuò gloriam eripit, donec in aliquā notitiam cadat. Vt enim virtus non efficit gloriam, nisi cū cognita est: ita nec peccatum eam adimit, nisi perspectum, atq; visum. Itaq; Dauidem patrato adulterio, & occiso Vria, nego gloriam perdidisse, 2. Reg. 11. dum vulgatum crimen non fuit. Sed vrget adhuc argumentum. Et qui palàm leuius peccauit, & qui grauius occultè, indignus gloria est, est enim iniustus, & impius, & si quas habet virtutes, sunt separate à charitate informes, & ne virtutes quidē dicendæ, quo igitur pacto esse in gloria potest? Equidem haud inficiabor esse gloria indignissimum. Sed quia ea tota posita est in bonorum iudicijs, amitti non potest

est, quandiu ita de illo iurē senferint. Iure autem sentient, dum nihil scierint, quo in contrariam sententiam trahi debeant: est enim adhuc frequens de hoc fama cū laude, est clara cum laude notitia, non est ergo sine gloria. Video postrema definitione etiā num oppugnari hanc sententiam hoc pacto posse. Gloria est expressum manifestumq; iudicium bonorum de alicuius virtutibus, nulla est in hoc homine virtus, quæ quidem iure virtus dici queat: non igitur habet gloriam: quoniā non suppetit iam de quo iudicium illud feratur. Huic orationi cap. 8. ex parte respondimus. Diximus quem videmus temperatum, & sobrium, & nemini nocentē, rectē existimari charitate affectum esse, & cū in honesto opere vitiositas non deprehenditur, laudi verti debere. Quod si verum est, rectē etiam opinamur nullo modo fore veræ virtutis expertem eum, in quo nihil videmus, quod à boni viri officio quidquā discrepet. At falsum erit eo tēpore iudicium illud. Ego verò fateor, sed non præceptus, neq; temerarium, ideoque

con-

congruit cum gloria. Est enim ea iudiciū,
 siue opinio quadam bonorum, non temo-
 ré, sed prudenter & iure percepta, quæ, ta-
 lis cum fuerit, verissima ne sit? an falsa esse
 possit? non quæritur. Etenim si certa suapte
 sponte, & exploratissima esse deberet,
 nec opinio proprie diceretur, & vix ullus
 esset gloriosus. Quoniam itaq; gloria mul-
 tis honestis actibus comparatur, in quibus
 facile cerni potest, an ex veris virtutibus
 oriantur, vt gignatur necessaria est chari-
 tas, at vt exiguo tempore conseruetur,
 satis est non intelligi abesse charitatem.
 Atque id gloriæ peculiare est, quoniam
 tota est in hominum opinione sita, & co-
 llocata.

CAPVT. XII.

*An bona fortuna exponi periculo debeant
 propter conseruationem gloriæ?*

QUandòquidem explicitum est abun-
 dē ei(us)modi esse gloriā, vt quā-
 uis multis laboribus patta amitti queat,
 proximum est, vt indagemus in ea con-
 seruan-

seruanda, ac tuenda, quo pacto nos gere-
re debeamus. Et quòdnam ex virtute ori-
tur, vitioq; interit, nemini dubiũ est virtu-
te ipsa augeri, seruari, ali. Non est itaq; cur
hoc in quæstionẽ veniat, sed de eo potius
disputandum, an tanti esse debeat, vt eius
causa opes, dominatum, potentiam, & bo-
na alia, quæ vulgò fortunæ nominantur,
aut casibus exponenda sint, aut (si ita res
postulet) amittenda.

Principiò id minimè fieri debere his ar-
gumentis effici videtur. Quod magis est
vitæ necessarium, id ei iure antepositur,
quod minus necessarium est: gloriam di-
uitijs minus necessariam esse constat: est
enim ea quodàmodo necessaria, diuitiæ
verò vt ad vitam suppetāt omnino neces-
sariæ sunt, ex quo illud Aristotelis in, 4. ad
Nicomachum, cap. 1. patrimonij dissipa-
tionem interitum quendam domini esse,
propterea quòd patrimonio, ac facultati-
bus viuitur, inquit enim, *Nam & inconti-
nentes, & eos qui in intemperantiã opes cõ-
sumunt, prodigos vocare consuevimus.* Id
circo huiusmodi homines esse improbi-
simi

Arist. 4. Eth.
c. 1. ad Nico-
machum.

simi videntur, debet enim prodigus esse is, qui vno tantum vicio sit præditus, vt scilicet fortunas suas cōsumat, prodigus enim seu in seruatus est, qui per se ipse perditur. Nam esse sui ipsius perditio videtur, etiam bonorum dissipatio, vtpote cum ea sint. ex quibus vitam traducamus. Non sunt ergo gloriæ causa abijciendæ, atq; perdēdæ.

Præterea gloriam homines appetunt, vt opibus affluant, vt dominantur alijs, vt honorentur, intelligunt ergo illa esse potiora. Quæ autem potiora sunt tueri maxime debemus.

Verum enim his argumentis, (& si quæ sunt alia) omisis non est obscurum gloriam cæteris fortunæ bonis esse antepōndam, præcipit enim natura ipsa & prudentia, vt quemadmodum ex duobus malis minus malum, ita ex duobus, aut multis bonis maius, atq; præstantius eligamus: ac illud dum teneamus facile cætera omnia in summum discrimen venire patiamur. Gloria cæteris fortunæ bonis præstat, omnium ergo iacturam facere debemus, vt eam conseruemus. Quod autem de glo-

Cancln. r.

Eccl. cap. 41

Arist. lib. 4.
Eth. ad Ni-
com. cap. 3.

riæ præstantia dicimus, si cum diuitijs con-
feratur, perspicuum est, ex prouerbijs cap.
22. *Melius est nomen bonum quàm diuitia
multæ.* Et Ecclesiastici, 41. *Curam habe de
bono nomine, hoc enim magis permanebit
tibi quàm mille thesauri pretiosi, & magni.*
In alijs etiam non est nimis obscurum.
Nam cætera sine virtute esse possunt, glo-
ria nulla est à virtute seiuncta. Illud autem
est in vnoquoq; genere melius, quod est
optimo coniunctius. Aristoteles etiam
lib. 4. Ethicorum ad Nicomachum cap. 3.
ait honorem (in quo gloriam quoq; inte-
lligit) maximum esse externorum bono-
rum: nam & dijs immortalibus tribui, &
homines in summo dignitatis gradu loca-
tos eum potissimum expetere, & præmiũ
esse quoddam rerum pulcherrimarũ, cu-
ius verba sunt, *Dignitas autem ad externa
bona dicitur, quorũ maximũ id esse statue-
remus, quod dijs attribuimus, quodq; ma-
ximè appetunt, qui in dignitate constituti
sunt, quod item ob præclarissimas res dari
præmiũ consuevit.* At huiusmodi est honor,
externorũ enim bonorũ id maximum est.

Quòd

Quodd si quispiam obijciat, magnam vim pecuniæ exiguæ gloriæ præstare, ideò q; non semper diuitijs præponendam fore. Respondebo id ex accidenti esse, per se gloriam esse potiore, in comparatione autem non sunt summa cum infimis, sed cum summis componenda summa. Alio- qui facile probare cuiusliceret temperā- tiam dignitate anteire charitati, signari enim potest temperantiæ actus, qui chari- tatis actum superet. Quod autem argu- mentum primum assumit, gloriam diui- tijs minus esse necessariam, quoniam vi- uere sine diuitijs non possumus: id si de af- fluentia pecuniæ, rerumq; externarum ac- cipiamus, falsum est, recte enim sine mul- tis pecunijs viuitur. Si vero tenuis victus, quali natura contenta est, & sine quo vi- tam tueri non licet, diuitiarum nomine intelligitur: primum vocabulo abuti- mur, nemo enim est qui non copiam, & quasi redundantiam quandam diuitijs significari putat. Deinde cum hæ sint omnino ad vitam necessariæ, non tam de diuitijs, quam de ipsa vita quæritur,

an posthabenda sit gloriæ? de quo in sequenti capite differemus.

Cenel. 2.

Aug. lib. de
beno vidui
tatis ca. 22.

1. ad Nicc.
cap. 2.

Itaque nego gloriam minus necessariā esse simpliciter, quā opes; quoniam hæ mihi quidem vni necessariæ sunt, illa vniuersæ etiam reipublicæ. Quemadmodum scribit Augustinus in libro de bono viduitatis capite vigesimo secundo. *Nobis necessaria est vita nostra, alijs fama nostra.* Vt autem magis bonum est, quod pluribus est bonum, quā quod vni, vt in primo ad Nicomachum capite secundo docet Aristoteles. Ita magis necessarium est, quod necessarium est multis, quā quod paucis.

Prouerb. 8.

Argumentum posterius infirmum est. Nam & si verum esset gloriam ab hominibus appeti ob opes & potentiam, & honores, non valde efficeret quod vult. Etenim disciplinas homines propter pecuniam quærunt, nec est qui ignoret quantum illæ magnis etiam auri aceruis præsent, vt prouerbiorum capite octauo. *Accipite disciplinam meam & non pecuniam, doctrinam magis quam aurum eligit: melior est enim*

enim sapientia cunctis opibus pretiosissimis, & omne desiderabile ei non potest comparari.

Non est ergo ex libidine, & peruersitate hominum de rerum dignitate existimandum. Sed nec id quidem verum est: videmus enim omnes facultates appetere, magistratus ambire, vt cæteris obseruantia, & honore præferantur. Honorari autem volunt, vt viri boni censeantur, vt Aristoteles inquit in primo ad Nicomachum capite quinto, ac idcò a prudentibus, & bonis maximè querunt honorem, cuius verba sunt. *Præterea sectari honorem ob id videntur, vt se ipsi bonos esse credant, querunt enim à prudentibus, & ab ijs, à quibus cognoscuntur.* At virum bonū iudicari, quid est aliud quam gloriosum esse? si igitur cætera ob honorem, eūque ob gloriam affectant, apertè significant vnam esse gloriam, quæ facile omnibus illis antestet.

Aristo. 1. ad
Nicom. c. 5.

An liceat vitam periculo exponere propter gloriam?

AMVIS Liceat iacturam externorum bonorum facere, vt dignitatem, & gloriā retineamus: de vita iure dubitatur, ad quam illa tuendam, & degendam, conferuntur. Non enim sumus vitæ nostræ domini, sed custodes: vt sapientiæ decimo sexto testatur Salomon. *Tues (inquit) domine qui vita, & mortis habes potestatem, & deducis ad portas mortis, & reducis.* Nam si vita in potestate nostra esset, liceret eam nobis metipsis aliquādo magna causa adimere, quem admodum pecuniam perdere quisque suā potest, id verò nefarium est, & ab hominum natura cum primis abhorrens: si cuti multi Ethnici fecerunt, qui tantæ laudis auidi erant, & gloriam humanā ita ardentissimè dilexerūt, vt propter eam occidere se, & filios, & mori non dubitauerint: vt Curtius, qui armatus equo concito in
ab

abruptum hiatum terræ se præcipitem
dedit, deorum suorum oraculis seruiens,
qui iusserant, vt illuc (id quod Romani
haberent optimum) mitteretur.

Aug. 5. libr.
de ciu. c. 18.

Mucius Scæuola, qui (vt cùm Porsena
Rege pax fieret, qui grauissimo bello
Romanos præmebat) quia Porsenam ip-
sum occidere non potuit, & pro eo alte-
rum deceptus occidit, in ardentem aram
ante oculos eius dexteram extēdit, dicēs,
*Multos tales qualem illum in eius exitiū
coniurasse.* Cuius ille fortitudinem, & con-
iurationē talium perhorrescens, sine vlla
dillatione se ab illo bello, facta pace com-
pescuit.

Aug. ibidē

Cleombrotus Ambraciotas, qui se præ-
cipitem dedit, lecto Platonis libro, in quo
de immortalitate animæ disputauerat, vt
tradit Cicero libro 1. Tusculanarum quæ-
tionum. Augustinus primo de ciuitate ca-
pite vigesimo secundo. In cuius mortem
sequens Callimachi Epigramma est, quod
latino sermone donauit Pomponius Gau-
ricus.

Aug. 1. de
ciuit. c. 22.
Laet. Fir. li.
3. diuin. ca.
18.
Cicer. 11. r.
Tusc. quæ-
tion.

Callimach.

Pomp, Gau-
ricus.

Liber secundus,

*Vita vale in muro praeceps delapsus ab
alto,*

Dixisti moriens Ambraciota puer.

*Nullum in morte malū, docti sed scrip-
ta Platonis*

Ouid. in I-
bin.

Non ita erant animo percipienda tuo.

Ex quo est etiam illud Ouidij in Ibin.

*Dignum morte malum non vidit, at ip-
se Platonis*

Immortalem animam legerat esse librū:

Vel de precipiti venias in tartara saxo

Vt qui Socraticum de nece legit opus.

Aug. 1. de
ciu. c. 19. &
Hiero. Epif-
to. ad Geru-
chiam.

Lucretia nobilis matrona Romana,
quæ magnis effertur pudicitiae laudibus.
Huius corpore cū violenter oppresso Tar-
quinij regis filius libidinosè potitus es-
set, illa scelus improbissimi iuuenis mari-
to Collatino, & propinquo Bruto viris
clarissimis, & fortissimis indicauit, eosq;
ad vindictā constrinxit: deinde fædi in se
commissi egra atq; impatiens se peremit.

Hiero. ibi-
dem.

Sic Hasdrubalis vxor, quæ apprehensis
vtraque manu liberis in subiectum se præ-
cipitauit incendium, ne pudicitiae damna
sentiret.

hoc

Hoc & fecit Carthaginēsis Regina quæ
magis ardere voluit quàm Hiarbē regi nu
bere, vt videre est apud diuum Hieroni
mum Epistola ad Geruchiam. Qui etiam
refert quòd gens Theutonum ex vltimis
Gallorum Oceani, atque Germaniæ pro
fecta litoribus, omnes Gallias inundauit,
sæpiusq; cæsis Romanis exercitibus, apud
aquas Sextias Mario pugnante superata
est. Quorū trecentæ matronæ, cū alijs
se viris captiuitatis conditione tradendas
esse didicissent, primū consulem de præ
cata sunt, vt templo Cereris, ac Veneris in
seruitium traderentur, quod cum non im
petrarent, submouente eas lictore, paruu
lis cæsis liberis, manē mortuæ sunt reper
tæ suffocatis laqueo faucibus, & mutuis
complexibus se tenentes.

*Hieron. E-
pist. ad Ge-
ruchiam.*

Multi etiam philosophi cupiditate im
mani laudis incensi sibi ipsis manus intul
erunt vt Cleantes, Crysiippus, Zeno Stoi
cus, qui seipsum strāgulauit, Empedocles,
qui se in ardentis Ætne specū in tēpesta no
cte deiēcit, vt cū repentē non apparuisset
abijsse inter Deos crederetur. Demo-

*La. St. firm.
li. 3. diui. in
st. ca. 12, &
18.*

critus, qui sponte sua letho caput obuius obtulit ipse. Menæceus, & Codrus qui etiam se voluntariæ neci obtulerunt, vnus Thebis, & alter Athenis. Calanus ex Indorum philosophis, quos Gymnosophistas vocamus se se etiam in rogam præcipitauit (Strabone auctore libro decimo quinto.) Socrates qui se cicute potu interemit. Et ex Romanis Cato Vticensis, qui fuit in omni vita sua Socraticæ vanitatis imitator. Et fortissimi illi duo Decij, qui se occidendos certis verbis quodammodo consecrantes deuouerunt, vt illis cadentibus, & iram Deorum sanguine suo placantibus, Romanus liberaretur exercitus. Et alij quàm plurimi quos referunt auctores citati, & affert Iacobus Gratianus in explanatione Arestii primi amoris.

Sed hæc facta sunt ab hominibus impijs & sine cognitione fidei, & est hæresis quorundam hæreticorum, quos diuus Augustinus libro de hæresibus vocat Circumcelliones, qui nullibi si stebant, sed circuibant omnia loca, & docebant quemcunque hominem voluntariè se occidendum, aut comi-

Strab. li. 15.

Greg. Naz.
in car. Iab.
de virtute.
Augus. r. de
ciu. ca. 23.
Idem. 5. de
ciu. c. 18.

Iacob. Gra.
in explana.
Arest. primi
amoris.

Aug. lib. de
Hæresibus.

comitentē alteri, vt ipsum occideret, quā
 cūque de causa martyrem esse. Quæ hæ
 resis confutatur ibi à diuo Augustino. Et Aug. tract.
51. in Ioan;
in c. 12.
 in tractatu quinquagesimo primo in Io-
 annem capite duodecimo. In illa verba
 saluatoris, *qui amat animam suam perdet*
eam. Vbi sic ait. *Sed vide ne tibi sub re-*
pat vt te ipsum velis interimere, sic in-
telligendo, quod debes odisse animam tu-
am in hoc mundo, hinc enim quidam ma-
ligni, atque peruersi, & in se ipsos crudelio-
res, & sceleratiores homicida, flammis se
donant, aquis praefocant, precipitio colli-
dunt, & pereunt. Hoc Christus non do-
cuit, imo etiam diabolo precipitium sug-
gerenti, respondit. Redi retro Sathana, Matth. 4.
scriptum est, non tentabis dominum Deum
tuum. Petro autem dixit, significans Ioan. 12.
qua morte glorificaturus esset Deum, cum
esses iunior cingebas te, & ambulabas quò
volebas, cū autem senueris, alter te
cinget, & feret quò tu non vis. Et Acto- Actor. 16.
rum decimo sexto. Quando custos car-
ceris accepto gladio volebat se ipsum occi-
dere, existimans victos aufugisse, dixit ei

Liber secundus,

Paulus. *Ni tale feceris, uniuersienim hic sumus.* Quod non prohibuisset, si occidēs se ipsum esset martyr.

Ad hunc ferē modum fuit hæresis alia quorundam Donatistarum contra quos agit diuus Augustinus primo libro de ciuitate capite decimo septimo, vsque ad vigesimum septimum, qui docebant pœnitentem detestantem sua peccata, si ex maxima contritione & pœnitudine se ipsum occideret, non modo non peccare, verum etiam esse martyrem. Quæ hæresis reiicitur à diuo Matthæo vigesimo septimo, vbi Iudas dicitur pœnitentia ductus retulisse triginta argenteos, & se ipsum suspēdis se, quem damnatum esse est de fide, quia de fide est, illa verba psalmi centessimi octaui. *Cum iudicatur exeat condemnatus, & Episcopatum eius accipiat alter.* Et ad literam intelligi de Iuda, docuit beatus Petrus Apostolus Actorum primo, cū exurgens in medio fratrum dixit: *Viri fratres oportet impleri scripturam quā prædixit Spiritus Sanctus per os David, de Iuda, qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt*

Aug. lib. de
ciu. à ca. 17.
vsque ad 27.

Matth. 27.

Psal. 108.

Act. 1.

derunt Iesum, qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerij huius & hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis, & suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera eius, & notum factum est omnibus habitantibus Ierusalem, ita ut appellaretur ager ille lingua eorum Haceldema, hoc est ager sanguinis. Scriptum est enim in libro psalmodum, Fiat commoratio eius deserta, & non sit qui habitet in ea, & Episcopatum eius accipiat alter. Et Christus Dominus nisi condemnatus esset Iudas non dixisset. *Vae homini illi per quem Filius hominis tradetur, bonum erat ei si natus non fuisset.*

Math. 26.

Contra hunc errorē agit copiosē diuus Augustinus locis citatis, & lib. 1. cōtra Gaudentium à cap. vigesimo quinto vsque ad trigessimum secundum, & optimē primo de ciuitate à cap. 15. vsque ad vigesimum octauum, & in capite decimo septimo sic ait. Nam vtique si non licet priuata potestate alicui hominem occidere, vel nocentem cuius occidendi licentiam lex nulla con-

Aug. libr. 7.
cont. Gaud.
à ca. 25. vsq;
ad 32. & 1.
de ciuit. à c.
15. vsque ad
28.

la concedit : profectò etiam qui se ipsum occidit, homicida est : & tantò fit nocentior cùm se occiderit, quantò innocen-
tior in ea causa fuit, qua se occidendum putavit. Nam si Iudæ factum meritò de-
testamur, eumque veritas iudicat, cùm se laqueo suspendit, sceleratæ illius tradi-
tionis auxisse potius quam expiasse com-
missũ, quoniam Dei misericordiam despe-
rando exitiabiliter pænitens nullum sibi
salubris pænitiæ locum reliquit: quan-
tò magis à sua nece se abstinere debet
qui tali supplicio, quid in se puniat, non
habet. Iudas enim cùm se occidit, sce-
leratum hominem occidit, & tamen non
solum Christi, verùm etiam suæ mortis re-
us finiuit hanc vitam. Quia licet prop-
ter suum scelus, alio scelere suo occisus
est.

Ex quo manifestè constat quòd se ip-
sum occidere est omnino illicitum. Ut
doctissimè probat Sanctus Thomas secũ-
da secundæ quæstione sexagesima quarta
articulo quinto, & alijs multis in locis. Ba-
ñes de iusticia, & iure eadem quæst. & art.

S. Thom. 22.
q. 64. art. 5.
Banes de
iust. & iur.
eadem. q.

Soto de iustitia & iure libro quinto quæstione prima articulo quinto, Molina Societatis Iesu, de iustitia tractatu primo disputatione vndecima. Victoria in relectione de homicidio. Gratianus vigesima tertia quæstione prima permulta capita. Et Aristoteles in quinto Ethicor. capite vndecimo, & libro tertio capite septimo. Cicero. 1. Tusculana, & de somno Scipionis.

Sed hoc breuiter rationibus aliquibus probatur. Quia naturaliter quælibet res se ipsam amat, & ad hoc pertinet quod quælibet res naturaliter conseruat se in esse, & corrumpentibus resistit quantum potest, & idè quod aliquis se ipsum occidat est contra inclinationem naturalem secundum rationem, & contra charitatem, quia quilibet debet se ipsū diligere, & idè occisio sui ipsius semper est peccatū mortale, vtpote contra naturalē legē, & charitatem. Præterea, nam licet homo per liberum arbitrium constituatur Dominus sui ipsius, & idè licitè possit de se ipso disponere quantum ad ea, quæ pertinet ad hanc vitam, quæ hominis libero arbitrio regitur,

sed

Soto de iust.
& iur. lib. 5.
q. 1. art. 5.
Mo. de iust.
tract. 1. dis-
put. 11.
Vict. in re-
lect. de ho-
mucid.
Grat. 23. q.
1. permulta
cap.
Arist. 5. Eth.
c. 11. & lib.
3. c. 7.
Cic. 1. Tusc.
& de somno
scip.

sed transitus de hac vita ad aliam felicità rem non subiacet libero arbitrio hominis, sed potestati diuinæ. & ideò nullo modo licet hominem se ipsum interficere, nec vt ad felicitàre transeat vitam, nec ob aliam quamcūque causam.

Et tandem, quia quidquid homo est, ipsius reipublicæ est, sicuti pars est sui totius, qui ergo se occidit, aufert à re publica quod suum est. Et sic intelligendus est Aristoteles quinto Ethicorum capite vndecimo vbi ait, *Homicidam sui iniuriam irrogare reipublicæ.*

August. 1. de
Cib. c. 20.

Quod optimè docet diuus Augustinus libro primo de ciuitate Dei cap. vigesimo, dicens. *Non frustra in sanctis canonicis libris nusquam nobis diuinitus præceptum, permissum ve reperiri potest, vt vel ipsius adipiscendæ immortalitatis, vel vllius carendi, cauendi ve mali causa, nobis metipsis necem inferamus. Nam & prohibitos nos esse intelligendum est, vbi lex ait, non occides, præsertim quia non addidit, proximum tuum. Sicut falsum testimonium cum vetaret, falsum (inquit) testi-*

testimonium non dices aduersus proximū tuum. Nec idē tamen, si aduersus se ipsum quisquam falsum testimonium dixerit, ab hoc crimine se putauerit alienum, quoniam regulam diligendi proximum à se metipso dilector accepit. Quandoquidem scriptum est, diliges proximum tuum sicut te ipsum. Porro si falsi testimonij non minus reus est, qui de se ipso falsum fatetur, quàm si aduersus proximū hoc faceret, (cū in eo precepto, quo falsum testimonium prohibetur, possit non rectē intelligentibus videri non esse prohibitum, ut aduersus se ipsum quisquam falsus testis assistat) quanto magis intelligendum est, non licere homini se ipsum occidere, cū in eo quod scriptum est, non occides, nibilo deinde addito, nullus ne ipse utique cui precipitur, intelligatur exceptus?

Facit ad hoc quod egregie, & præclare scribit Iosephus de bello Iudaico lib. 3. ca. decimo quarto, vnde temperare me non potui, quin pauca hæc in superiorum confirmationem conscriberem, qui ita ait. Ignauissimi viri est semet occidere. Nam

Iosephi de
bello Iudaico
lib. 3. c. 14.

Et gubernatorem timidissimum puto, qui tempestatem metuens, ante vim turbinis nauem spontè submergit. Quin etiam propria manu perire à communi omnium animalium natura discrepat, eòque modo in creatorem nostrum Deum summum scelus committitur. Nullum est animal, quod ex industria, vel per se moriatur. Siquidem natura lex validissima, ut velint viuere, in omnibus sita est. Id circò Et qui nobis adimendū id putant, hostes ducimus, Et quasi nostros insidiatores putamus, pœna persequimur: Deum verò indignè ferre nō arbitramini cum donū eius homo despiciat? ab illo enim accepimus ut essemus, rursumque ut esse desinamus illi reddendum est. Corpora quidem cunctis mortalia sunt ex caduca materia fabricata; anima vero semper immortalis est, Deique particula in corporibus collocata. Siquis ergò depositum huius hominis surripuerit, aut malè tractauerit, pessimus statim, ac perfidiosus habetur. Si Dei depositum ex proprio corpore quis eiecerit, eum se latuisse, quem laeserit aestimabit: Et seruos quidem fugientes vl-

cisci iustum creditur, quàmuis nequam do-
minos fugerint: ipsi verò Deum fugientes,
& optimum Deum, impiè facere non vide-
bimur? Quorum vero manus in se ipsos in sa-
nierunt, eorum animas tenebrosior Orcus
suscipit: pater autem illorū Deus auctores
iniuriæ per nepotes ulciscitur. Hinc & Deo
inuissimum est, & à sapientissimo legis nostræ
conditore coercetur. Hæc ille.

Sed & gentilium poetæ eos etiam, qui
se occiderunt, apud inferos esse suis versi-
bus cantitarūt, vt de Regina Dido, & alijs,
Virgilius ait libro sexto Æneidos.

Virg. lib. 6.
Ænid.

Qui sibi lethum

*Insontes peperere manu, lucemque pe-
rosi*

*Proiecere animas; quam vellent at be-
re in alto*

*Nunc & pauperiem, & duros perferre
labores,*

*Fata obstant, tristisque palus innabilis
unda*

Alligat, & novies styx interfusa coërcet,

Luca n. li, 7,

Vnde dixit Lucanus, *Sauitia est voluisse mori.*

Sed his ita præmissis accedamus ad propositum in principio huius quæstionis, an licitum sit vitam periculo exponere propter gloriam? Et videtur quòd non.

Primò, nam quod alienum est, idest cuius ego dominus non sum, in periculum conijcere, aut amittere minime licet, est enim iniustum & iniquum. Cõtra officium igitur est vitam perdere malle quàm gloriam.

Virg. lib. 6.
Æneid.

Iob. 2,

Aristo. 3, ad
Nic. c, 6.

Præterea, vita est naturalium bonorum maximum, & pretiosissimum, vt constat ex sancto Iob. ca. secundo. *Pellem pro pelle, & cuncta, quæ habet homo dabit pro anima sua.* Qua ratione Aristoteles in tertio ad Nicomachum, cap. sexto ait, *Omniū terribilium maximè terribilem esse mortē.* Maximè terribilis dicitur, quia maximum est malum, est enim timor expectatio mali. At illud est maximè malum, quod maximum eripit bonum; iniquum est autem in maximo bono periclitari pro minore velle, non est igitur vita periculis pro gloria

ria offerenda. Præterea, qui sibi vitam, quam seruare posset, eripi patitur, is perinde ac si se ipse occidat facit: vt ille naufragij causa existit, qui nauem deserit, & illi discopulis finit. At qui sibi mortem consciiuit, etiam si immortalitatis ipsius causa faceret, nulla se ratione tueri posset, vt dudum ex Augustino dicebamus. Nullo igitur pacto licet gloriam cum vitæ discrimine defendere

His ita dispositis in hac quæstione primum statuimus, honestum & laudabile esse se periculum capitis adire pro seruanda gloria. Hæc sententia mirè probata est ethnicis, vnde est illud.

Est hic, est animus lucis contemptor, & istum,

Qui vita bene credat emi, quò tēdis, honorem.

Et alibi

Lethumque finas pro laude pacisci.

Existimabant enim nihil posse cum gloria, aut debere conferri, eiusque amore (vt Augustinus ait in libro quinto de ciuitate Dei cap. duodecimo) patriæ salutē

Concl. respōsua quæstionis.

Virg. lib. 9.
Æneid.

Aug. lib. 5,
de ciu. c. 12.

Liber secundus,

anteponabant suæ, & vitia, atq; cupiditates coercebant. Plenæ sunt exemplis Græcorum, & Romanorum historiae, & nos supra capite hoc aliqua testimonia retulimus. De Bruto illo Romano refert Augustinus, quod hac laudis, & gloriæ cupiditate incensus pro Romana libertate filios suos occidit, propter quod infœlicem eum poeta vocat.

Idem. 5. de
ciuit. ca. 18.

Virg. lib. 6.
Æneid.

Natosq; pater noua bella mouentes

Ad penã pulchra pro libertate vocauit

Infelix, utcũq; feret ea facta minores.

Sed versu sequenti consolatus est infœlicem, causam huius facti assignando.

*Vicit amor patriæ, laudumq; immensa
cupido.*

Aug. ibidẽ

Torquatus filium suum, non quia contra patriam, sed etiam pro patria, (tamen quia contra imperium suum, id est, contra quod imperauerat pater Imperator ab hoste prouocatus iuuenili ardore pugnauerat, licet vicisset) occidit, hac solum auiditate gloriæ prouocatus.

Aug. ibidẽ.

Ob hanc Marcus Puluillus dedicans ædem Iouis, Iunonis, & Mineræ, falsò
sibi

sibi ab inuidis morte filij nunciata, vt illo nuntio perturbatus abscederet, atque ita dedicationis gloriam collega eius consequeretur, ita cōtempnit, vt eum etiā proijci in sepulchrū iuberet, & sic in eius corde orbitatis dolorē gloriæ cupiditas vicerat.

Sed est admiratione dignū illud, quod de Marco Attilio Regulo Romani populi imperatore refert Augustinus. Qui cū captiuus esset apud Carthagenenses, & malent sibi a Romanis suos reddi, quā eorum tenere captiuos, ad hoc impetrandum etiam ipsum præcipuē Regulū cum legatis suis Romam misserunt, prius iuratione constrictum, si quod volebant minime peregisset, redditurum esse Carthaginem: perrexerit ille, atque in Senatu contraria persuaserit, quoniam non arbitrabatur vtile esse Romanæ reipublicæ mutare captiuos. Nec post hanc persuasione à suis ad hostes redire compulsus est. Sed quod iurauerat id sponte impleuit, ne crimen suæ gloriæ inferret, & sic illi eum excogitatis, atque horrendis cruciatibus necauerunt.

Aug. 1. de
ciu. ca. 15.

Liber secundus,

Sed iam tempus est, ut ad nostras (hoc est) ad sacras literas veniamus, in quibus sunt multa illustriora, eaque clarissimorum hominum testimonia, qui nunquam tantam vitam fecerunt, ut eius causa, aut gloriam suam imminui, aut in dedecus incurrere paterentur. Ut Tobie tertio Sara sic ad Dominum locuta est, *Peto Domine ut de vinculo improprietatis huius absolvas me, aut certe de super terram eripias me*, Et primo Machabæorum capite sexto de Eleazaro filio Saura in aperto periculo mortis incurren-
te pro gloriæ acquisitione sic sacra refert historia. *Et vidit Eleazar filius Saura unam de bestiis loricatam loricis regis, & erat eminens super omnes alias bestias, & visum est ei quod in ea esset rex, & dedit se ut liberaret populum suum, & acquireret sibi nomen aeternum*. Illud autem Machabæi fortissimi Iudæ quàm virile est, quod primo Machabæorum capite noueno scriptum est: quem cum multi ad fugam adhortarentur, *Absit (inquit) istam rem facere ut fugiamus ab eis, & si appropiauit tem-*
pus

Tob. 3.

1. Mach. c. 6

2. Mach. ca.

pus nostrum moriamur in virtute propter fratres nostros, & non inferamus crimen gloria nostra. Honestissimum etiam est illud Eleazari scribæ elogium secundo Machabæorum capite sexto, vbi sic habetur. ^{2. Mach. ca. 6.} Igitur Eleazarus unus de primoribus scribarum, vir etate prouectus, & vultu decorus, aperto ore hians compellebatur carnem porcinam manducare, at ille gloriosissimam mortem magis quam odibilem vitam complectens, volūtariè præibat ad supplicium. hi autem qui astabant, iniqua miseratione commoti, tollentes eum secretò rogabant afferri carnes, quibus vesci ei licebat, ut simularet manducasse, sicut rex imperauerat, & hoc factò à morte liberaretur, at ille cogitare capit atatis, ac senectutis suæ eminentiam dignam, & ingenitæ nobilitatis canitiem, atque a puero optima conuersationis actus, & secundum sanctæ, & à Deo condita legis constituta, respondit. Non enim atati nostræ dignum est fingere, ut multi adolescentes arbitantes Eleazarum nonaginta annorum transisse,

Liber secundus,

*ad vitam alienigenarum, & ipsi propter
meam simulationem decipiantur, & per
hoc maculam, atque execrationem mea se-
nectuti conquiram.*

Sed hoc etiam rationibus confirman-
dum est. Honestum est pro virtute aliqua,
aut pro spirituali bono mori, vti Ioannes
Matth. 14. Baptista pro veritate mortuus est: quin po-
tius ipsa charitatis ratio, & regula præcipit
vt pro bono spirituali fratrum vitam mor-
ti (si ita res postulabit) offeramus. Quod
1. Ioan. 3. Ioannes in prima Epistola capite tertio
his verbis docet. In hoc cognouimus cha-
ritatem Dei, quoniam ille animam suam
pro nobis posuit, & nos debemus pro fra-
tribus animas ponere. Nam vita nostra
temporarium quoddam bonum est. Tem-
porarijs autem spiritualia charitatis iure,
atque lege præferuntur. Qui verò glo-
riam suam, vt amanda est, amat, non
propter ipsam, sed propter Dei gloriam,
fratrumque spirituale emolumentum a-
mat. Ergo non poterit modo pro ea
mortem occumbere. Sed etiam si ma-
xima sit aliorum utilitas charitate ipsa in-
terdum

terdum cogetur. Ex quo fit, vt Episcopi, & maiores in republica magistratus, qui iustitiæ præcepto obligantur integritatem, ac pietatem moribus, vitæque præferre, vt cæteros ad sui imitationem pertrahant, aut nihil certè à virtute, & religione abhorrens efficere, quo alijs ruinæ ansam præbeant, si gloriam suam infringi debilitarique paterentur, quo tempore rei publicæ esset maximè necessaria.

Sed erit fortasse qui dicat, rectè id quidem fieri, cum bonum spirituale in gloria spectatur, sæpè tamen aliter euenit, amant enim homines gloriam, atque defendunt vt rem sibi bonam, atq; vtilem, non à modum memores vtilitatis aliorum. Fateor equidem ita sæpè numero vsuenire, sed tamen gloria (vti libro primo capite decimo tertio copiose diximus) aut in Dei laudem appeti potest, aut in emolumentum nostrum, vt vel amore virtutis incendamur in dies magis, ac magis, vel etiam, vt vitæ necessaria comparemus, aut in fratrum nostrorum profectum: quæ non sunt hoc loco iteranda,

Liber secundus,

sunt enim in illo altero qua licuit diligentia à nobis explorata. Omnia hæc ad spiritualia bona referuntur. Nam necessarium ad vitam comparatio, conseruationem vitæ propositam habet, quam spiritualium bonorū gratia (si in officio manere volumus) amare debemus. Vt autem gloriam nunquam nisi his causis quærere, ita nec quæsitam tueri, nisi illis eisdem causis licet. Nam si quis alium finem sibi in cōseruando præstitueret, iam iniqua esset, & ab omni officio seiuncta conseruatio, quam qui susciperet, quò magis pergeret, peccaret magis. Quòd si hæc in mentem non veniunt cū impendat periculum, & toti in vitanda ignominia sumus, nihil sanè obest, satis enim est nūquam nos aliter animatos fuisse, illiq; honesti fines (nisi aliunde vitientur) si non actu, certè habitu (vt scholasticè loquar) in mente insunt.

Sed demus id etiam, & de parta gloria, vt de quodā tāto bono nostro loquamur. Vita est temporarium (vt diximus) bonū, ex eorum genere, quæ vtilia nominan-
tur,

tur, natura enim sua ad fælicitatis consecutionem ordinantur. At bonum utile alterius etiam utilis dispendio, atque iactura seruari potest, ut pars est nostræ fælicitatis, etiam si per se minoris esset dignitatis. Quemadmodum ne fortunis spolier meis, non modo dimicare, verum & mortem oppetere possum, quoniam illæ vitæ ipsius, & fælicitatis adipiscendæ instrumenta quædam sunt. Multò igitur magis id pro gloria licebit.

Adde quod vita natura sua libertate præstantior est, & tamen honestissimum est nullum ob eam recusare, aut formidare discrimen. Estq; illud præclarum fortitudinis, & ingenui, atque liberalis animi indicium,

Virg. lib. 6.
Æneid.

Nec non Tarquinium eiectum Porcena iubebat

Accipere, ingentiq; urbem obsidione premebat,

Aeneada in ferrum pro libertate ruebant.

Et illud Lucani libro quarto Pharsaliae.

Lucan. lib.
4. Pharsaliae.

Sed

Liber secundus,

Sed regna timentur

Cic. Episto.
105.

*Ob ferrū, & savis libertas writur armis,
Ignoratq; datos, ne quisquā seruiat enses.*

Idem Phil.

*Vndē Cicero Epistola centesima quinta
inquit, Non potest paruo constare libertas,
hāc si magno aestimas, omnia paruo aestimā
da sunt. Et idem. Ita praelara est recupera-
tio libertatis, ut ne mors quidem sit fugien-
da repetenda libertate. Est enim hoc à na-*

Iul. Cæs. li.
3. de bello
Gallico.

*tura nobis insitum, ut Iulius Cæsar de bello
Gallico libro secundo scriptum reliquit,
dicens, Quod omnes homines natura sua li-
bertati student. Et de illa praelara animi
libertate, quam Deus mira sua liberalita-
te hominibus dedit, egregiē Dantes Florē-
tinus poeta in hunc modum scripsit.*

Dantes poe-
ta Florent.
Parad. can.
cap. 5. j.

*Lo maggior dō che dio per sua larghezza
Fece creando, & alla sua bontade
Piu conformato, & quel che piu se ap-
prezza*

Fu dela volonta la libertade

Di che le creature intelligenti

Et tutte, sole furo, & son dotade.

*Sed non minoris sit gloria, quam liber-
tas, cur igitur isthuc ipsum pro ea non fiat.*

Quod

Quòd si summo capitis periculo priua
tam gloriam defendere possumus, non
erit quòd de publica dubitemus, quæ sem
per futura est antiquior. Id abunde confir
mat illustre illud Dauidis facinus. 1. Regū
decimo septimo, qui in singulare certamē
cum immanissimo, & fortissimo Gigan
te descendit, dicens,

Sic Soto, li,
5, de iust, &
iure q, 1, ar,
6, 7, conclu,

1, Reg, 17,

*Nunc vadam, & auferam opprobrium
populi, quoniam quis est iste Philisteus in
circuncisus, qui ausus est maledicere exer
citui Dei viuentis?* In gloria diuina mul
tò est manifestius, & certius, fecit enim
Deus omnia in gloriam suam, & singu
lis rebus diuersas vires atque naturas de
dit, vt ea in illis magis splenderet.
Quamobrem iure naturæ omnes as
tringimur, non solum pro Dei gloria
mori, sed etiam (si necesse esset fieriq; pos
set) optare, ac pati æquissimo animo, vt
in nihilum corpus, atque animus redige
rentur.

Ex quo perspicitur quo animo esse de
beamus in eos qui occidunt corpus, ani
mam autem non possunt occidere, qua
que

Matth. 10,

que alacritate amissiones fortunarum, ex
 ilia, vincula, tormēta, cruciatus, mortesq;
 perferre oporteat; præsertim cum nulla
 sit potior, aut expeditior ad gloriam nos-
 tram ratio, quam vbiq; querere, & cura-
 re diuinam. Quemadmodum primo Re-
 gum secundo, ipse auctor gloriæ pollice-
 tur, *Quicūque honorificauerit me glori-
 ficabo eum, qui autem contemnunt me, erūt
 ignobiles.* Et quoniam non tantum Dei
 gloriam tuemur, cum eam aduersus auda-
 cissimorum hominū blasphemias asseri-
 mus: sed etiam cū ita viuimus, vt videāt
 homines opera nostra bona, & glorificēt
 Patrē nostrū qui in cælis est, non obscurē
 cernitur, qua cōtentione sit in omni virtu-
 te, & in Dei cultu elaborandum, etiamsi
 nullā inde mercedē essemus habituri. Quæ
 enim maior merces, aut quæ natura huma-
 na dignior oratio, quā id homines effice-
 re ad quod maximē nati, & instituti sunt,
 & quò eos naturē ius, ac natura ipsa ducūt?

De amicorum gloria controuersia ef-
 se posset, an pro ea mortem oppetere li-
 ceret?

Sed si rectè, quæ de nostra diximus percepta sunt, erit hæc profligata, & penè ad exitum adducta dubitatio. Nā in eadem causa est amicorum gloria, atq; nostra, & ad Dei laudem, vtilitatemq; publicam eodem modo pertinet. Quare vt fratres nostros perinde atque nos metipsos diligere iubemur: ita pro eorum gloria facere, ac pati omnia possumus, quæ pro nostra.

Concl. est
affirmatiua

Hanc sententiam ex ethnicis secuti sunt Plutarchus opusculo de amicitia. Cicerolibro de amicitia, & tertio de officijs. Theophrastus in volumine de amicitia. Plato in Symposio, vel de conuiuio amoris. Apertissimè Aristoteles lib. 9. Ethicorū ad Nicomachū. c. 8. qui sic ait: *Verum autem est quod de probro viro dicitur, cū amicorum causa. & patriæ multa agere, etiam si pro ipsis mors fuerit oppetenda, nam & pecunias, & honores proiciet, & demum ea bona, quæ in certamen apud homines veniunt.*

Plutarch.
opuscu. de
amicit.
Cicer. de a-
micit. & 3.
de offic.
Theophr.
de amicitia.
Plato in
Symposio.
Arist. 9. E-
thic. ad Ni-
co. c. 8.

Et ex nostris tenent Magister Dominicus de Soto libro quinto de iustitia, & iure
quæf.

Soto de ius-
ti. & iur. q.
nar. 6. con-
clus. 3.

quæstione prima articulo sexto conclusio
ne tertia dicēs. Licitum est sæpissimè offi-
cium, vitam corporalem ponere non so-
lùm pro vita spiritali amici, verùm & pro
temporali, quin verò pro eius honore &
fama, & pro eius bonis temporalibus. Ma-
gister Victoria in relectione de homicidio
qui sic ait.

*Pro quarto argumento licet multi vertāt
in dubium, an liceat pro privata persona po-
nere vitam? Et plures partem negativam
defendant, tamen ut aliàs à me disputatū
est, puto probabilius hoc esse laudabile, Et
videtur laudatum a Domino in illo loco.*

*Maiorem charitatem nemo habet, ut ani-
mam suam ponat quis pro amicis. Domini
cus Bañes secunda secundæ quæstione vi-
gesima sexta articulo quarto. Et apertissi-
me diuus Augustinus in libro de amicitia
capite decimo his verbis. Nihil est negan-
dum amico, omnia pro eo sustinenda sunt,
Et vita corporis ponenda est pro amico, ut
sanxit diuina auctoritas. Sanctus Ioannes
Chrysostomus in secundo libro de Sacer-
dotio, qui refert historiam cuiusdam*

Basilij

Victoria in
relect de ho-
mici. n. 25,

Ioan. 15.

Bañes, 22, q.
26, à 42.

Aug. lib. de
amicitia, c.
10, tom. 4.

Ioan. 15,
Chrys. lib.
2, de Sacer-
dotio, to. 5,

Basilij amici eius, qui voluit mortem oppetere pro amico quodam, qui cum accusatus esset contumeliæ, ac contumaciæ, & de salute periclitaretur: ipse in media pericula ultro se coniecit. Quam animi propensionem, & huiusmodi egregium factum cum alij non approbassent, alij verò contra laudassent, admiratique fuissent, ipse respondit, *Quid nam ipse facerem? aliter enim amare non didici, nisi ut, & meam animam in discrimen adducam, dum periclitantem amicū aliquem servare opus est.*

In comprobationem huius rei omnes ferè meminerunt de vi amoris summi, & maximo vinculo amicitie, quo olim tenebantur Pylades, & Orestes, Damon, & Pythias, qui adinuicem vnus pro alio mori contenderunt, quilibet vitam propriam in discrimen adducens, ut vita amici incolumis permaneret. Hoc ipsum refert de Lucilio, & Bruto ciuibus Romanis Baptista Fulgofus libro quarto. Et Erasmus libro quinto Apothegmatum. Quorum egregium factum monumentis, & posteritati reliquerunt antiqui homines, & com-

Baptista fulgofus, lib. 4.
Erasm. lib. 5. in Apoth.

S. Thom. li.
1. de regim.
Princ. c. 10.
& lib. 4. c. 22
S. Aug. li. 4.
conf. c. 6.
S. Ambr. li.
2. de virgi-
nib. & 3. off.
c. 12.
Hieron. in
7. cap. Mi-
cheæ,
Lactant. Fir-
mian. lib. 5.
diuinar. in
sit. de iust.
c. 7.

mendant illud sancti Patres. Diuus Tho-
mas libro primo de regimine principum
capite decimo, & libro quarto capite
vigesimo secundo. Diuus Augustinus
libro quarto confessionum capite sexto.
Sanctus Ambrosius libro secundo de vir-
ginibus, & tertio officiorum capite duo-
decimo. Diuus Hieronimus in commen-
tarijs super caput septimum Micheæ. La-
ctantius etiam Firmianus libro quinto
diuinarum institutionum agens de iusti-
tia capite decimo septimo hoc ipsum cō-
firmat, qui referens facinus illud admira-
bile Damonis, & Pythiæ, sic ait, *num
etiam præ amicitia perire indicabis stul-
tum? Quid ergo illi familiares Pythago-
rei laudantur à vobis, quorum alter se ty-
ranno vadem mortis pro altero dedit, al-
ter ad præstitutum tempus, cū iam spon-
sor eius duceretur, præsentiam sui fecit,
eumque interuentu suo liberavit, quorum
virtus in tanta gloria non haberetur, quod
alter pro amico, alter etiā pro fide mori vo-
luit, si stulti putarētur? Deniq; ob hāc ipsam
virtutem tyrannus his gratiam retulit,*
utrun-

utrumque seruando, & hominis crudeli-
 ssimi natura mutata est. Quin etiam
 deprecatus esse dicitur, ut se tertium in
 amicitiam reciperent, non utique tam-
 quam stultos, sed tanquam bonos, & sapi-
 entes viros. Itaque non video, quare
 cum pro amicitia, & fide mori summa glo-
 ria computetur, non etiam pro in nocentia
 perire sit homini gloriosum. Hæc Lactan-
 tius. De quo etiam eleganter scripsit Ca-
 ius Manilius libro secundo suæ Astrono-
 miæ, dicens,

Calus Ma-
 nilius, lib.
 2. Astrono-
 mic.

*Id circo nihil ex semet natura crea-
 uit*

*Pectore amicitia maius, nec rarius vn-
 quam,*

*Vnus erat Pylades, vnus qui mallet
 Orestes*

*Ipse mori, leuis vna fuit per secula mor-
 tis*

*Alter quàm raperet fatum, non cederet
 alter.*

*Et duo qui potuere sequi vix noxia
 panis.*

Mm 2 Opta

Liber secundus,

*Optauitque reum sponso non posse re-
uerti,*

*Sponsoremque reum timuit, ne solueret
ipsum.*

*Pertotque atates hominum, tot tempo-
ra, & annos,*

*Tot bella, & varios etiam sub pace la-
bores,*

*Cum fortuna quidem querat, vix iuue-
nis vsquam.*

Martialis li-
bro. 6. ad
Marcum,

*Quod etiam Martialis in carminibus
suis scriptum reliquit his verbis.*

*Vt praestem Pyladem, aliquis mihi pres-
tet Orestem.*

*Hoc non fit verbis Marce, ut ameris
ama.*

Philelphus
lib. 1. Epist.
ad Maurum.

*Refert etiam, & hoc Philelphus lib. 1.
epistolarum ad Maurum vbi quinque alia
paria amicorum priscorum maxime cele-
brata commemorat.*

Sic Soto.

*Sed rationibus haec sententia confir-
manda est. Et primò.*

*Quia vita nihil aliud est quam quod-
dam temporale bonum, quod non est
supremus finis in quo nostra consistit fæ-
licitas,*

licitas, sed est tantum medium ad ipsam consequendum & conseruandum. Bonum autem vtile licitum est in defensione alterius boni exponere, quod pars est nostrae felicitatis, etiam si per se consideratum minoris esset pretij, potest enim iure optimo quisquam periculo vitam obijcere ad defendendum bona sua temporalia, eo quod ipsa rursus ordinantur in conseruationem eiusdem vitae, atque in statum eius felicem. Vita autem amici mei est proprium meum bonum ad meam etiam felicitatem pertinens: ergo eadem ratione mihi licebit, imo multo decentius, propriam vitam pro illa ponere. Nam merito pluris illam facio, quam bona mea, quandoquidem per ipsam, felicem statum vitae meae conseruo: est enim amicus alter ego, & dimidium animae meae: (vt dixit Horatius) & cuncta eius bona mea sunt, parique felicitatis meae. Non est igitur mirum, si vt pro meis fortunis, ac bonis, ita pro amici, in quemcunque casum vitam, ac salutem offeram.

Horat. lib.
1. Odar.
Et Zenocit
ticus philo
sophus.

Liber secundus,

Præterea, quia vitam suam potest homo exponere pro maiori bono, sed virtus amicitie maius bonum est, quam virtus cuiuscunque particularis: ergo licet pro amico vitam offerre. Minor probatur. Nā maior est certa. Nam per amicitiam, & coniunctionem animorum conseruatur reipublicæ pax & concordia, quæ bonum publicum est.

Et confirmatur hæc ratio. Quia in his, quorum homo est dominus potest dispo-
nere propter finem honestum, in alijs autem, quorum Deus solus est dominus, nequit homo disponere, nec ea expendere, nisi ex voluntate, & concessione Dei. Et ita se res habet quod dominium vitæ est apud Deum solum, sed in casu quod mea, vel amici vita amittenda sit, ex eo quòd ego abijciam in periculum vitam meam vt seruem vitam amici, nihil decre-
cit bonis Dei. Atque ita sine iniuria do-
mini expenditur: Ex alia parte constat mihi non esse voluntatem Dei auc-
toris vitæ meæ, vt ego qui sum vsuf-
tuarius vitæ meæ, eā conseruem, vel cōser-
vare

uare tenear omnimodo possibili : sed facultas mihi concessa est, & cuilibet homini, vt cum occurrit bonum honestum, quod pluris æstimare debeo, quam vitam corporalem, quia est maius bonum Dei, tunc possim non conseruare vitam, si necessarium est ad cōsequendum tale bonum. Ergo in proposito casu pro conseruanda vita amici, quæ secundum se est bonum honestum, possum exponere vitam meam euidenti periculo. Prædictam autē facultatem esse mihi cōcessam à Deo, patet plurimis exemplis. Quia licet sit mihi persuassum quòd per exercitationes pœnitentiæ (scilicet ieiunia, filicia, & corporis castigationes) patiar salutis, vitæq; detrimentum, non teneor conseruare vitam, comedens & bibens lautè, & vtens cibis, ac vestibus delicatis. Nec tenetur virgo nubere pro recuperanda valetudine, sed potest ita mori. Quæ omnia, & alia similia ab omnibus admittuntur: vt videre licet apud Victoriā loco citato.

Præterea confirmatur hæc sententia: quia iure naturæ omnes mortales sumus

Liber secundus,

eiusdem corporis membra, ergo sicuti mēbrum eiusdem corporis vnum pro alio exponitur, vt inuicem se custodiant, sic licitum est inter homines.

Ioan. 15. Veritas huius conclusionis fundatur in clarissimo illo domini nostri Iesu Christi testimonio Ioannis, 15. *Maiores hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Nec enim istantum animam pro amico ponit, qui pro eius vita ponit, verum is quoq; (& optimo iure) qui pro amici gloria, quam ille vitæ anteposit, vitā sibi eripi patitur. Quo loco & verbo Christus dominus noster voluit mortalium amicitias sibi maximè conciliare, ob idq; illud absq; vlla exceptione absolutè citauit. Scilicet quòd in hoc maximè ostendatur charitatis, quòd quis ponat vitam pro amicis. Non enim ait pro hoc vel illo amico, sed pro amico, vbi tua ipse vita indiguerit.

Sotus ubi supra.

Concesso ergo semel, quod iure charitatis hoc licet, nō est descēsus difficilis, vt etiā pro vxore, pro filio, pro patre atq; adeò pro amico id liceat: nā pro rege nemo dubitat.

Quæ

Quæ quidem confirmantur omnia quã plurimis locis sacrae scripturae, præsertim ex Paulo ad Ephesios, 5. *Viri diligite uxores vestras sicut Christus dilexit Ecclesiã, & semetipsum tradidit pro ea. Et infra eodẽ capite, Viri debent diligere uxores suas, ut corpora sua, & unusquisq; uxorem suã diligat, sicut se ipsum.* Et Ioannes epistola 1. cap. 3. *In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere.* Quo loco videtur clarè non loqui solum, pro spiritualibus proximorum, cum statim subditur, *Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clausit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* Et canticorum cap. 8. ait. *Fortis est ut mors dilectio.* Quia scilicet facit pro amico mori.

Sed non est hoc loco prætereunda quæstio his ipsis continens, atque coniuncta. Num ut committere mortis periculo asserendæ suæ gloriæ causa quicunque se ipsum potest, ita uxorem, liberos ami-

eos queat? Atq; hæc quidem est potissima ratio dubitandi, atq; quærendi, quòd ob vnum bonum alterum (vt diximus) vocare in quodcunq; discrimen licet. Ij verò omnes, quos nominaui, bona quædam hominis videntur, & sunt. Verùm enim uerò separanda sunt hæc & euoluenda. Vxor, filij, amici velint, omnino licet, estq; magnopere laudabile (vt paulo ante dicebamus) amicitie opus, & charitatis indicium pati quemquam, dum alterius gloriam seruat, summum sibi creari periculum: modò illa tam exigua non sit, vt homines cordati atq; prudentes temerarium id, in consulteq; factum iudicent.

Sed si recusent illi, salutemq; alienę existimationi præponant suam, nullo modo cogi possunt, sunt enim liberi iure naturæ. Nam tametsi bona quædam sunt mariti, aut patris, aut amici, non sunt ex eorum genere, quibus pro arbitrio vtimur, habent mentē, qua reguntur ipsi, libertatemq; ad id consultandum, quod sibi expedire cognouerint.

At quid dicemus si filij infantes sint?

quo

quo tempore neq; mens neq; libertas officium suum facit, estq; illorum vitæ custos, & conseruator pater, & quia ipsi nihil velle possunt, id maximè velle creduntur quod parentibus suis placet.

Qua ratione sanctus Thomas secunda secunda quaestione decima articulo duodecimo, & tertia parte quaestione sexagesimaoctaua articulo decimo, iniquum esse statuit infidelium liberos inuitis parentibus baptizari, *Quoniam* (inquit) *filius naturaliter est aliquid patris*. Et primò quidem à parentibus non distinguitur secundum corpus quandiu in matris utero continetur, postmodum verò postquam ab utero egreditur, antequam usum liberi arbitrij habeat, continetur sub parentum cura, sicut sub quodam utero spirituali, quandiu enim usum rationis non habet puer, non differt ab animali irrationali. Vnde postquam diuus Thomas ad articulum duodecesimum iam citatum respondit, dicens quòd fieret Iudæis iniuria si eorum filij baptizarentur eis inuitis; assignat grauissimè & doctissimè

S. Tho. 22.
q. 10. art. 12
& 3. p. q. 68.
artic. 10.

(ut semper solet) rationem in hunc mo-
dum dicens in corpore articuli. *Et huius-
modi ratio est duplex. Vna quidem propter
periculum fidei. Si enim pueri nondum
usum rationis habentes baptismum susci-
perent, postmodum cum ad perfectam æta-
tem peruenirent, de facili possent à parenti-
bus induci, ut relinquerent, quod ignoran-
ter susceperunt, quod vergeret in fidei de-
trimentum. Alia veroratio est, quia re-
pugnat iustitiæ naturali. Filius enim natu-
raliter est aliquid patris. Et primo quidem
à parentibus non distinguitur secundum
corpus quândiu in matris utero conti-
netur. Postmodum verò postquam ab
utero egreditur, antequam usum liberi ar-
bitrij habeat, continetur sub parentum cu-
ra, sicut sub quodam spiritali utero: quan-
diu usum rationis non habet puer, non
differt ab animali irrationali. Vnde si-
cut bos, vel equus est alicuius ut uti-
tur eo cum voluerit secundum ius ciuile,
proprio instrumento: ita de iure naturali
est, quod filius antequam habeat usum ra-
tionis sit sub cura patris. Vnde contra*
iusti-

*institiam naturalem esset. si puer antequam
habeat usum rationis, à cura parentum
subtrahatur, vel de eo aliquid ordinetur in-
uitis parentibus. Postquam autem incipit
habere usum liberi arbitrij, iam incipit esse
suus, & potest quantum ad ea, quæ sunt iu-
ris diuini, vel naturalis, sibi ipsi providere.
Et tunc est inducendus ad fidem, non co-
actione, sed persuasione. Et potest etiam in-
uitis parentibus, consentire fidei, & bap-
tizari non autem antequam habeat usum rationis.*

Quo supposito ad dubium adductum
respondeo. Et equidem nego, eo tempo-
re quo pueri non habent usum rationis,
& sunt sub cura parentum, posse filios in
periculum capitis adducere, gloriæ pa-
rentum asserendæ, & conseruandæ cau-
sa. Nam etsi filius (vt inquit diuus Tho-
mas) naturaliter sit aliquid patris, & sub
eius cura, & tutela: ad hoc tantum sub ea
intelligitur, vt illum educet, aliat, instituat:
quod etiam infans ipse peteret, si posset:
non vt compendij sui causa torqueri,
atque occidi sinat, quod naturâ omne ani-
mal detestatur, ac fugit. Quare peccauit
procul-

proculdubio nō solum si in magnum discrimen coniecerit, verum etiam, si fame afflictauerit, si malis moribus imbuerit, si à religione auerterit. Non est igitur patri à natura pueri cura commissa ad eius interitum, perniciem, & pestem, sed ad vtilitatē, & salutem. Quod si ita est nihilo maiorem potestatem habet ipse cū de vitæ periculo agitur, quam externi. At offerre quempiam morti contra ius, & fas, perinde est, atque si occidas. Nemini autem licitum est occidere innocentem, nec mortis igitur periculo exponere.

Quòd si obijcias, puerum si intelligeret minimè id aduersaturum, si bonus sit, ac ingenuus ideòque voluntate (quam theologi interpretatiuam vocant) velle. Respondeo, primùm ipse vt tanto suo malo gloriam patris conseruet, nulla lege astringitur, nec peccabit, si omittat. Deinde in re dubia semper interpretandum est velle se quempiam seruare, & (vt est in prouerbio) omnes sibi meliùs esse malle, quam alteri, præsertim cum iustè id facere possunt.

Sed iam argumenta initio opposita refellamus. Nam peccari aliquando contra iustitiam, cum periculum pro gloria non aditur, vberius postea confirmabimus.

Ergo primo argumento concedimus, nos non esse vitę nostrę dominos, sed custodes, quare nullo modo interficere possumus. At per eum qui vitā dedit, p̄rque charitatem, quam Deus diffudit in cordibus nostris, licet in ea pro bonis spiritualibus, quę natura priora sunt, atque potiora periclitari, vt in prima ratione diximus. Ac vt ego sim vitę meę custos, non eam omni tempore, atque omni loco, & modo custodire compellor, sed cū commodē id fieri licet, sine iactura alterius magni boni. Ego ius habeo tuendi famam, & existimationem meam, optarem id sine salutis dispendio obtinere, non datur, vitam periculis offero, vt gloriam, quam pluris facio, conseruem. Non ego mihi manum affero, sed perpetitantum omnia statuo, ne possessione mea decidam. Hoc autem æquum est, nec vt secus faciamus lege vlla tenemur

quare

Liber secundus,

quare ille potius in peccato erit, per quē mihi gloriam à dedecore vindicare non licet, quā ego, qui sine alterius incommodo ius persequor meum.

Illud autem Aristotelem, quo secundū argumentum nititur, mortem esse maximum omniū terribilium, cū vulgi potius, quā cum sapientium opinione cōgruit: boni enim, & sapientissimi viri, aut mortem in malis non numerāt, aut certē per multa esse grauiora mala consentiunt, rectēque se habet illud,

Vsq̃ue adeò ne mori miserum est?

Plut. in consolatoria ad Apolloniū,

Plutarchus ex Eschili auctoritate, in cōsolatoria increpat eos qui mortem malū existimant, his verbis translatis: Quam iniquē mortem odio prosequuntur mortales, quippe quæ maxima multorum est malorum medela. Et Cicero in somno Scipionis. *Ii enim (inquit) viuunt qui ex corporū vinculis tamquam è carcere euolauerunt: vestra verò quæ dicitur vita, mors est.*

Cic. de somno Scip.

Sen de breuitate vitæ,

Seneca de breuitate vitæ, grauissime sic ait, *Si velis credere, aliū veritatem intuentibus omnis vita supplicium est. In hoc*

hoc profundum, inquietumq; mare proie-
cti aeternis astibus reciprocum, & modò
alleuans nos, subiectis incrementis, modò
maioribus damnis deserens, assidueq; iac-
tans, nunquam stabili constituti loco pen-
demus, & fluctuamus, & alter in alterum
illidimur, & aliquando naufragium faci-
mus, semper timemus, in hoc tam procello-
so, & in omnes tempestates exposito mari
nullus nauigantibus portus nisi mortis est.
Et in lib. 6, naturalium quaestionum mor-
tem sic diffinit. *Mors naturæ lex est, tri-
butum officiumq; mortaliū. malorumq;
omnium remedium est. Hoc vnum Lucili
meditare, ne mortis nomen reformides, effi-
ce illam tibi cogitatione multa familia-
rem, vel si ista tulerit possis illi & obuam
exire.* Pluràque de hoc præclare dicit epi-
stolis vigesima quarta, sexagesima secunda,
septuagesima prima, septuagesima octaua,
& de consolatione ad Marciam.

Xenocrates philosophus Platonicus in lib.
de morte, *Amissionem vite huius à malo
in bonū trāsītū vocat: Quapropter (inquit)
Deus rebus hominū præuidens, quos amat*

Senec lib. 6
natur. q.

Idem Epist.
24, 62, & 71.
78 & de con-
solatione ad Mar-
ciam.

Nū breui

Liber secundus,

brevi ad se ex hac revocat vita. Et refert
exēpla Agamedis, & Theophonij qui cū
moliti essent Deo pythio templa, quod
ve optimum foret precarētur, confestim
somnia pressi nunquam postea surrexe-
runt: & id ipsum refert Argiue Iunonis sa-
cerdoribus contigisse. Valerius Maxi-
mus libro octavo capite noueno ad fi-
nem, & ante eum Tullius libro primo
Tusculanarum quæstionum referunt He-
gesiam composuisse quēdam librum, in
quo referens incommoda vitæ, & lauda-
tionem mortis, ita præclare disputavit, vt
multi sibi ipsis manus inferrent: vnde à
Ptholomæo rege prohibitus esse dicitur,
illa in scholis dicere, eo quòd multi his au-
ditis mortem sibi consciscerent, sicut re-
ferunt auctores citati. Quibus succinit il-
lud Agathij distichon.

*Mortem quid timetis, quietis genitricē
Sedantē morbos, & paupertatis dolores?*

Herodotus libro 5. & Iulius Solinus ca-
pite 15. memoriæ prodiderunt, Thraces
puerum editū multa ploratione prosequi
recensentes quæcunq; necesse est illū qui
vitam

Valer. Max.
lib. 8 c. 9.
Tullius lib.
1. Tusc. q.

Herod. lib.
5. Iulius So-
lin c. 15.
Mela. lib. 2.
c. 1.

vitam ingressus sit, perpeti, ac omnes calamitates humanas: hominem verò fato functū per lulum, atq; lætitiā terræ demā-dare referentes, quot malis exemptus sit. Vndè magnus Hippocrates cōmentario lo de atræ bilis agitatione, quare sibi aliqui mortem consciscant, rationē affert, quòd se scilicet putant maioribus malis liberos fore.

Hi pocrat.
in cōm. de
atræ bilis a-
gitati one

Nec est prætereundū mortis epitaphiū sequēs, quod Calētius fratri mittit monēs eum, ne mortē timeat sciēs nihil præter la-
borū, curarumq; omnium finem esse.

Calentius.

*Fata reformident alij, manesque sepul-
tos:*

Mors dea defuncto tu mihi sola venis.

*Augebant animum cura, sæuique do-
lores,*

Insidia, liuor, spes, timor, ira, dolor.

*Hic sperata quies, non flet, non litigat
uxor,*

*Non soboles grauis est, non male cultus
ager.*

*Non vineta leni quamprimum læsa vo-
lucris,*

Liber secundus,

*Non stimulat crebris solibus vsta seges,
Et non perpetuus census, non iurgia,
non me*

*Pauperies, & non dura senectæ senem,
Deniq; non pulices, non agmina fada fa-
tigant:*

*Non petit hic caluum musca proterua
caput.*

Dugo Philo-
nius, in Ti-
liano.

Ch. H. hom.
46. in Mat.

Aug. lib. de
bono mort.
S. Julian. Ar-
chiep. so-
let. lib. de o-
rigin. hum.
mort. ca. 13.
& 14.

Greg. Nazia-
zen. in ora-
te de morte
patris, & in
18

Idiota, lib. 5
de contēpl.
mort. cap. 9.
tom. 5.

Dugo Philonius in Tiliانو, vel de sciē-
tia bene moriendi prædictam sententiam
confirmat, multa de bono mortis refe-
rens. Idem facit Chrysostomus homilia
46. in Matthæum, & in illud dictum Aposto-
li, *De dormientibus nolo vos ignorare
fratres.* Sanctus Iulianus Archiepiscopus
Toletanus in libro de origine humanæ
mortis, cap. 13. & 14. Gregorius Nazianze-
nus in oratione de morte patris, & in, 18.
de laudibus sancti Cypriani martyris. Idio-
ta vir sanctissimus in libro quinto de con-
templatione mortis multa, & grauitèr
dicit, & in capite noueno sic ait. *Mors
non est timenda viro iusto: tum quia certa
& necessaria, tum quia utilis est, & meri-
toria. Quia mors nihil aliud est quam car-
ceris*

ceris finis, et laboris consummatio, ad portum applicatio, peregrinationis adimpletio, oneris grauisissimi depositio, de equo furioso descensio, de domo ruinosa liberatio, omnium periculorum euasio, omnium malorum consumptio, et dirruptio, debiti natura solutio, reditus in patriam, ingresus in gloriam, ideo scriptum: *Melior est dies mortis die natiuitatis.* Eccles. 7.

Vnde cum hæc ita se habeant, quomodo ille mortem magnopere extimescet, *Qui cupit dissolui, et esse cum Christo, et cui viuere Christus est, et mori lucrum.* Ad Phil. 1. *Qui & dicebat, Infelix homo quis me liberabit de corpore mortis huius?* Ad Rom. 7. Et ille qui dicebat, *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, habitauit cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea?* Psalm. 119. Et ille potentissimus propheta Helias qui petiuit animæ suæ vt moreretur? Et ait, *Sufficit mihi Domine tolle animam meam.*

An ij mori miserum putabunt, *Qui in Domino moriuntur?* Apocal. 14. Quibusque Iam dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis?

Multò magis quam mortem peccata formidabunt, afflictionem bonorū, vastationem populorum, fidem Christi in tātis prouincijs, & regnis totaliter iam derelictam, in quibus antea maximè fulgebant, ignominiam, atq; timiditatem, & ignauiam hominum ab officio recedentiū. Quemadmodū de Iona legimus qui cū prædixisset imminere Niniue ciuitatis excidium Deumq; postea placatum cernebat, mori malebat, quā fraudulentus, ac mendax iudicari. *Et nunc* (inquit) *Domine tolle quaeso animam meam à me, quia melior est mihi mors quam vita.* Similiter vitam non maximum bonum existimabant, & libertatem, & gloriam homines bene instituti, & liberaliter educati facile præferunt, vt exemplis comprobauimus. Nam locus ille Iob, hoc vnum docet vitā diuitijs anteferri.

Tertium argumentum iam penè est totum enervatum. Negamus enim, qui vitam periculis obijcit perinde facere, atque si se ipse occidat, & si eam seruare possit, nisi cū ad eam seruandam lege obligatur.

gatur. At id temporis non est præceptum cum tanti boni dispendio, atq; discrimine seruare. Nec enim gubernator (quod pro similitudine afferebatur) proprie naufragij causa dicitur, cum periculo liberare nauem poterat, nisi, cum id vt faccret, iure tenebatur.

CAPVT. XIII.

An liceat spiritualia bona periculo exponere pro gloria?

OSTEA Quam de temporarijs bonis disseruimus, ad spiritualia quasi gradu facto, transeamus: inquiramusq; an ea quoq; in periculū vocari debeant pro gloria? existit enim statim ex dictis dubitatio. Affirmauimus bonū utile, alterius boni utilis causa, omnibus casibus exponi posse. Spiritualia (quæ quidē in hac vita habemus) ex vtilium genere sunt videlicet, non est in illis sita beatitudo nostra. Rectē ergō possunt pro gloria cuiuscunq; discrimini committi.

Liber secundus,

Parte alia durum & intolerabile videtur ea fortunæ temeritati exponere, quibus nihil præstantius, aut præclarius habemus. Hæc ut accuratè discutiantur ipsa nominis vis, atque natura est primò explicanda.

Spiritus, vndè spiritualia dicuntur, latius manat, quàm ut hoc quidem loco exponi debeat, expositum tamen est à diuo Augustino lib. 12. de Genesi ad literam, cap. 7. & 8. ubi sic ait. *Item spiritus dicitur, vel aër iste, vel flatus eius, idest motus eius, sicut dictum est: ignis, grando, nix, glacies, spiritus tempestatis. Dicitur etiam spiritus anima, siue pecoris, siue hominis, sicut scriptum est: Et quis scit spiritus filiorum hominis si ascendat ipse sursum, Et spiritus pecoris si descendat ipse deorsum in terram. Dicitur spiritus Et ipsa mens rationalis, ubi est quidam tanquam oculus anima, ad quem pertinet imago, Et agnitio Dei: vndè dicit Apostolus. Renouamini spiritu mentis vestrae, Et induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est: Cum Et alibi dicat de interiore homine. Qui renouatur*

Agust. lib.
12. de genesi
ad literam.
c. 7. & 8. to. 3.

Pfalm. 148.

Eccles. 3.

Ad Ephes. 4.

Ad Colof. 3.

in agnitione Dei secundum imaginem eius,
 qui creauit eum. Item cum dixisset, igitur
 ipse ego mente seruo legi Dei, carne au-
 tem legi peccati: alio loco eandem senten-
 tiam commemorans: Caro (inquit) con-
 cupiscit aduersus spiritum, et spiritus ad-
 uersus carnem, ut non ea qua vultis fa-
 ciatis: quam dixit mentem, hanc etiam
 spiritum appellauit. Dicitur spiritus etiam
 Deus, sicut ait Dominus in euangelio: spi-
 ritus est Deus, et eos qui adorant eum,
 in spiritu, et veritate oportet adorare.
 Hoc ipsum docet in libello de spiritu, &
 anima, cuiuscunque auctoris ille sit
 (nam Augustinum fuisse negant) capite
 decimo.

Ad Rom. 7.

Ad Gal. 5.

Aug. lib. de
 spiritu, & a-
 nima, c. 10.
 tom. 3.

Sed nobis nunc fatiſ sit, quidquid cor-
 pus non est, & tamen aliquid est, rectè spi-
 ritum dici, vt loco indicato auctor est Au-
 gustinus. Cùm enim proprie halitum a-
 nimalium, aëremq; significet, quæ quàm-
 uis corpora sint, nec visu percipiuntur, &
 propè incorporea à sensibus iudican-
 tur, effectum est vt spiritus appellatione
 quidquid esset corporis expers conti-
 nere-

Liber secundus,

neretur, atq; hoc modo spiritualia bona sunt honos, gloria, artes, disciplinæ, virtutes, siue quæ à Deo donantur, siue quæ hominū labore quærentur. Sed est alia quasi angustior huius nominis notio, vt spiritus sit suprema illa, & præstantissima animæ pars, quæ non à carne modò, sed etiam ab anima secernitur. Animam autem vocât inferiorem partem, quæ nobis cum beluis communis est. Quemadmodum diuus Augustinus in libro de agone Christiano, cap. 18. *Inuisibilis (inquit) & immutabilis veritas per spiritum animam, & per animam corpus accepit. Vnde est illud*

Aug. in lib.
de Agone
Christiano
cap. 18.

Virgi. lib. 6.
Æneid.

Virgilianum.

Spiritus intus alit, totamq; infusa per artus

Mens agit at molem, & magno se corpore miscet.

Plat. in Timæo.

Nec ab Augustino dissentit Plato, cuius hæc sunt verba in Timæo. *Inuenit intellectum alicui sine anima dari non posse, hac ratione mentem animæ, animam verò corpori dedit.*

Quoniam autem inferior animi pars, quæ

quæ sensus dicitur, & in concupiscentem, irascentemq; diuiditur, anima etiam vocatur, corporisq; voluptates sequitur, & in vitia instigat: mens autem (idest spiritus & ratio) semper ad optima hortatur, atq; à voluptatibus ad ea, quæ verè homine digna sunt allicere conatur: in sacris libris, ac præcipuè in Paulo anima in malum sæpe accipitur, spiritus in bonum. Vndè apud Paulum, 1. Corinthiorum cap. 2. sic habetur. *Animalis autem homo non percipit ea quæ sunt spiritus.* Quod diligenter adnotauit Origines (nec enim in his modò immorari volo) lib. 2. de principijs, cap. 8. latissimè: à quo anima media inter spiritum, & carnem ponitur, vt videtur Apostolus insinuare, 1. ad Thesalonicensēs, cap. 5. dicens: *Vt integer spiritus vester, & anima, & corpus sine quarela in aduentu Domini Iesu Christi seruetur.* Hieronymus in explanatione capit. 5. ad Galatas, & cap. 5. in epistola ad Ephesios hoc ipsum dicit his verbis. *Nec non & illud est differendum, quomodo vni, atq; eidem dicatur quasi uiuenti, surge qui dormis, & quasi mortuo,*

1. Cor. 2.

Origin. lib.
2. de Prii c.
pijs, c. 8.

1. Ad Thes.

Hier. lib. 2.
comm. c. 5.
Ad galat &
lib. 3. cōm.
c. 5. ad Ephe.

Liber secundus,

exurge à mortuis, igitur quia & spiritus est hominis, quem semper in bonam partem scriptum meminimus, & anima cuius infirmitates, & mortes legimus peccatorum: id quod nunc dicitur, surge qui dormis, refertur ad spiritum, & quod sequitur, exurge à mortuis, anima coaptetur. Anima enim quæ peccauerit, ipsa morietur. Spiritus autem mortem numquã omnino legimus. Hæc Hieronymus. Et de spiritu refert idem clarissimè in commentarijs super Michæam prophetam in cap. 2. dicens. Quod autem spiritus tam in nouo, quàm in veteri testamento ubicunq; sine additamento ponitur, in bonam partem intelligatur, & sæpè diximus, & nunc ex parte ponemus, ne cui dubiũ sit: fructus autem spiritus, charitas, gaudiũ, pax, & si spiritu uiuimus, spiritu & ambulemus: & qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam. Et alibi: Si autem spiritu opera carnis mortificaueritis uiuetis. Id ipsum confirmat in cõmentarijs super Habacuc in cap. 2. Theophilatus Gregorium Nissenum secutus auctorem, in epistolam, i. ad Thesalonicenses, cap. 5. Quo-
qui-

Ezech. 18.

Hiero. in cõment. in Michæam. c. 2.

Ad gal. 5.

Ibidem.

Ad Galat. 6.

Ad Roman. 8.

Idè. in cõm.

in Habacuc.

c. 2. Theo-

phil. in Epi-

sto. 1. ad

Thef. c. 5.

quidem pacto gloria non est bonum spirituale, nec scientia, nec ars, sed id demum, quod per se, & proximè ad pietatem, & religionem attinet, ut virtutes morales, & theologicæ, atq; earum actus, dona Spiritus Sancti, incrementa virtutum. Atq; hæc sunt quæ propriè à theologis bona spiritualia nominantur, & de quibus à nobis hoc in capite potissimùm instituta est disputatio.

Et de prioribus quidem bonis non est à modum obscurum quid sit iudicandū. Nam de honore, cū à gloria secernitur, capite duodecimo diximus. De virtutibus in bonis secundi ordinis dicemus.

Artes verò, & scientiæ nunquam incider tēpas, quo propter gloriam versentur in periculo. Etenim neq; amitti, nisi difficilimè queunt, & natura sua gloriam ornant, & iuuant, ut nunquam impedimento esse possint.

Sed obstare, aut periclitari aliquando fingamus, ut si quis aut deferere gloriam, aut in morbum incidere necesse
esse

esse videat, quò ea, quæ multis annis didicit, obliuiscatur, aut in eum locum asportari, quò vel temporis, vel librorum inopia, curisq; multis numquam se se in artibus exerceat, easq; amittat. Vtrum eo tempore conseruanda est, gloria? an disciplinæ?

Equidem gloriã arbitror: nemo enim est qui non carere malit disciplinis, quam gloria, nec iniuria, nam turpior est gloriæ, quàm scientiæ priuatio. Turpius etiam dedecus, quod gloriæ contrarium est, quàm error, qui est contrarius scientiæ.

Præterea, gloria est comes quædam, & quasi vmbra virtutis, scientia rectè potest sine virtute consistere. Gloria omni loco, omni tempore indigemus, scientia non ubiq; desideratur.

Item quod gloriose fit præstantius est eo quod scienter fit, nihil enim fieri gloriose potest, nisi cum virtute fiat. Quæ scienter fiunt, sine virtute fiunt sæpè: est igitur gloria, quàm scientia præstantior. Gloria sine literis peroptabilis est, literæ sine gloria sæpenumero reprehenduntur,

tur, & vituperantur.

At secundi ordinis bona, quæ sola iure spiritualia vocantur, multò minus cogitari potest quomodò gloriæ causa in discrimen veniant. Est quidem virtus vna, quæ veram gloriam gignit, nutrit, alit, & quasi ad perfectam adducit ætatem. Quî ergo fieri potest vt aliqua re gloria seruetur, aut augeatur, bona ista minuãtur, aut pereant, nisi fortasse errore hominum corruptè de gloriæ natura iudicantium? Itaq; in eadem (vt aiunt) naue sunt bona spiritualia, atq; gloria, vt si illa mergatur, hanc etiam mergi necesse sit. Verùm esto, gloria cum virtute extinguitur, vt iam superius exposuimus, aliquândo tamen videmus hinc gloriam, hinc virtutem diuersis causis in periculo versari. Proferamus exempli gratia in medium theologum gloria præditum, qui videat alios sui loci, atq; ordinis ad Barbaras ire nationes, vt eas euangelicis præceptis imbuant, & ab errore abducant. Hic si non eat, amittit gloriam, si eat, timet immanitatem, & feritatem Barbarorum, perichlitatus est sæpè constantiam suam,

suam, sensit se esse doloris impatientissimum, flecti, atque vinci posse tormentis. Vtrum eundem illi est, an manendum? Admittit in se quisquam magnum scelus, quem si ego fraternè corrigo respiciet ille quidem paulò post, sed mihi continuo multa ante actæ vitæ meæ crimina obijciet, gloriamq; omnē adimet, in qua ego modò videbam: silendum ne erit, an loquendum? multa alia possumus in hunc modum comminisci.

Sed vt hæc enucleentur exactius, intelligendum est, duplex esse periculum, alterum nec vero simile, nec probabile, quod opinione prudentium expectari non debet, certum alterum, & probabile in primis, ac eiusmodi, vt meritò credatur facile euenturum, quod timeretur. Quod verò sit certum, aut incertum periculum, non tam sæpè ex natura rerum, quàm ex cuiusque imbecillitate, aut firmitate, aut ex prudente animaduersione existimandum est. In vna enim eademq; re huic certissimum imminet periculum, illi aut nullum, aut admodum incertum. Conuenire venus-

tam,

tam, & speciosam feminam homini casto, qui diu continentissimè vixit improbabile periculum est lasciuo, & intemperanti iuueni, nullamq; sibi voluptatem neganti certissimum, & probabilissimum. Et quàmuis aliquando accidat, vt qui se improbabili periculo obiecit, in illud tandè incurrat, ille verò alter certo, & verisimili, cui se se exposuit, liberetur, tamen hic, cùm probabile periculum adiuit, peccauit, ille non peccauit. Nam peccata quoniã voluntate maximè fiunt, non ex euentu, sed ex animo penduntur, atq; spectantur. Quod pereleganter ab Ouidio, licèt aliud agente dictum est.

Ouid.

Careat successibus opto

*Quisquis ab euentu facta notanda
putat.*

Rectè sanè, modò ille etiam euentus nō fuerit præcogitatus, atq; appetitus.

Deinde periculum siue probabile, siue improbabile sit, iterum diuidendū est. Aut enim est imminutionis bonorum spirituum, aut amissionis. His ita positis tribus conclusionibus res tota elucebit.

Prima conclusio. Periculo non probabili, nec verosimili, siue imminutionis sit, siue amissionis, rectè offerri queunt bona spiritualia pro gloria tuenda. Hoc ita confirmo. Iure pro gloria fiunt, quæ sine peccato fiunt, at quoduis improbable periculum sine peccato suscipitur: non est ergo quod negemus hoc etiam in bonis spiritualibus euenire posse. Huius orationis propositio sponte sua omnibus probabitur, si gloriæ præstantiam inspexerint, cōsiderauerintq; merito homines elaborare solere in ijs conseruandis, quæ sunt magno, tum etiam honesto labore comparata. Assumptio inductione fit perspicua, atque aperta.

Non peccat natandi peritus, cū in siluit in altum fluuium, quāuis aliquando natatores ipsi mergantur: nec velox robustusq; venator, cū feras atrociores insequitur: nec verò egregius cursor, qui in circum ad taurorum spectacula conuenit, idq; ita euenit, quoniam ratio ipsa docet non esse probabile periculum.

At dices, hic temporarium bonum pe-

ricu-

riculo infertur, non spirituale. Equidem fateor, sed idem est de spirituali iudicium. Nam ille qui (vt in exemplo persistamus) continentissimè vixit, & vires suas periclitatus est, nullomodò offendit, cùm liberali forma mulierem adit, quia abest periculo probabilitas. Imò verò est fortior in vita vehementiorq; ratio, quàm in spiritualibus bonis, quoniam cùm gratiam, aut charitatem amitto, non sum ego quidem in culpa ob id ipsum, quod amitto, sed quod aliquo facto ab officio recessi, & à lege diuina, vnde consecuta est amissio charitatis: itaq; non fuit duplex peccatum, contra legem Dei facere, & charitatem amittere, sed simplex. At cùm vitam, aut etiam aliquod mēbrum temere amitto in ipsa amissione peccatur. Si igitur huiusmodi periculum in vita suscipi potest, licebit quòque in bonis spiritualibus suscipere, quæ magis in potestate nostra sunt.

Est ad hoc ipsum altera facilis illa quidem, sed princeps ratio, in qua est quasi radix quædam prioris, quæ sic se habet.

Periculum improbable non est re vera periculum. Id enim philosophi ac theologi improbable periculum vocant, quod licet naturaliter accidere queat, tamen ex perti atq; prudentes homines iudicant nō euenturum. Atq; illud ipsam philosophi morales (quia omnia prudētum iudicio, atq; sententia metiuntur) interdum etiam negāt euenire posse. Cū ergō in actionibus nostris prudentiam, vt regulam sequamur, omnino efficitur, periculum quod prudentibus non euenturum videtur, nullum esse, nec verē periculum dici. Nihil igitur læditur bonorum spiritualium dignitas, cū in tale aliquod periculum adducuntur. Et vt esset re vera periculum, tamen ignauia, & dissolutionis infimularetur ab omnibus, qui metu incertissimi periculi bonorum spiritualium prudens, & sciens se in alterum existimationis suæ præsens, apertumq; conijceret, atq; ita decus contemneret, quo vix quicquam maius, aut melius homines se possidere arbitrantur.

Secunda conclusio. Certo probabiliq;
peri-

periculo imminutionis, aut amissionis nullo modo exponi queunt bona spiritualia, etiam pro totius reipublicæ gloria. Quod in hunc modum confirmo.

Quàmuis nouum peccatum non sit isthæc bona amittere, tamen amitti sine peccato nequeunt: qui igitur exponit se periculo amittendi, simul adit certum periculum incidendi in peccatum mortale. Qui vero tale aliquod periculum suscipit, ob id ipsum, iam in mortale peccatum cadit. *Qui enim amat periculum, in illo peribit.* Vt constat ex Ecclesiastici, cap. 3. Nunquam licet peccare, nunquam ergo hæc in periculum asferre.

Eccl. cap. 3.
S. Thom. 2.
2. q. 24. art. 10.

De imminutione eadem est ratio, idēq; iudicium. Nàm charitas interire illa potest quidem, minui non potest, vt probat elegantissimè sanctus Thomas secunda secundæ quæstione vigesima quarta articulo decimo, in responsione articuli dicens, *Respondeo dicendum quod quantitas charitatis, quam habet ad obiectum proprium, minui non potest. Si autem diminuatur, oportet quod diminua-*

tur, vel per aliquem actum, vel per solam
 cessationem ab actu: per cessationem quidē
 ab actu diminuuntur virtutes ex actibus
 acquisita, & quandoq; etiam corrumpun-
 tur: sed hoc est quia conseruatio vnius cu-
 iusq; rei dependet ex sua causa: causa au-
 tem virtutis acquisita est actus humanus,
 unde cessantibus humanis actibus virtus
 acquisita diminuitur, & tandem totaliter
 corrumpitur. Sed hoc in charitate locum nō
 habet, quia charitas non causatur ab hu-
 manis actibus, sed solum à Deo. Vnde re-
 linquitur quòd etiam cessante actu, propter
 hoc nec diminuitur, nec corrumpitur, si de-
 sit peccatum in ipsa cessatione. Relinquitur
 ergo quòd diminutio charitatis non possit
 causari, nisi vel à Deo, vel ab aliquo pecca-
 to: à Deo quidem non causatur aliquis de-
 fectus in nobis nisi per modum pœne, secun-
 dum quòd subtrahit gratiam in pœnā pec-
 cati. Vnde nec ei competit diminuere cha-
 ritatem nisi per modum pœne, pœna autem
 debetur peccato. Vnde relinquitur quòd si
 charitas diminuatur, quòd causa diminu-
 tionis eius sit peccatum vel effectiue, vel
 meri-

meritoriè. Neutro autem modo peccatum mortale diminuit charitatem, sed totaliter corrumpit ipsam, & effectiue, quia omne peccatum mortale contrariatur charitati. Et etiam meritoriè, quia qui peccando mortaliter aliquid contra charitatem agit dignum est ut Deus ei subtrahat charitatem. Similiter etiam nec per peccatum veniale charitas diminui potest, neq; effectiue, neq; meritoriè: effectiue quidem nò, quia ad ipsam charitatem non attingit: charitas enim est circa finem ultimum, veniale autem peccatum est quadam inordinatio circa ea quæ sunt ad finem. Non autem diminuitur amor finis ex hoc, quod aliquis inordinationem aliquam committit circa ea, quæ sunt ad finem, sicut aliquando contingit, quod aliqui infirmi multum amantes sanitatem, inordinatè tamẽ se habeant circa obseruationem dietæ: similiter etiam peccatum veniale non meretur diminutionem charitatis. Cùm enim aliquis delinquit in minori, non meretur detrimentum pati in maiori: Deus enim non plus se auertit ab homine, quam homo auertat se ab

ipso. Vnde qui inordinate se habet circa ea, quæ sunt ad finem, non meretur detrimentum pati in charitate, per quam ordinatur ad ultimum finem. Vnde consequens est, quod charitas nullomodo diminui possit directe loquendo, potest tamen indirecte dici diminutio charitatis dispositio ad corruptionem ipsius, quæ fit vel per peccata venialia, vel etiam per cessationem ab exercitio operum charitatis. Non potest ergo charitas interire sine peccato. Idem dicendum de gratijs est, sunt enim ita coniunctæ, atq; connexæ, vt nunquam secerni queant. Deniq; omnes habitus necessario aut contrarijs actibus, aut cessatione, & quiete corrumpuntur, atq; minuuntur. Qui verò nobis diuinitus infusi, ac dati sunt, nequeunt vlllo pacto cessatione corrumpi, aut minui. Nam cum rei cuiuscunq; conseruatio ex causa sua pendeat, ij demum habitus quiete, & desuetudine minuuntur, conseruariq; desinunt, qui labore, atque industria nostra parti sunt. At eos, qui infusi dicuntur, à Deo accipimus, non opera nostra comparamus. In quibus sanctus Thomas

prima secundæ quæstione sexagesimater-
tia art. 3. non theologicas modo virtutes,
sed morales etiam numerat, dicit enim:
omnes autem virtutes tam intellectuales,
quàm morales, quæ ex nostris actibus ac-
quiruntur, procedunt ex quibusdam na-
turalibus principijs in nobis præexistenti-
bus. loco quorum naturalium principio-
rum conferuntur nobis à Deo virtutes
theologicæ, quibus ordinamur ad finē su-
pernaturalem. Vnde oportet quod his etiā
virtutibus Theologicis proportionaliter
respondeāt alij habitus diuinitus causati in
nobis, qui sic se habeant ad virtutes Theo-
logicas, sicut se habēt virtutes morales, &
intellectuales ad principia naturalia virtu-
tum.

Relinquitur ergo omnes habitus infu-
sus nec minui, nec amitti posse, nisi cōtra-
rijs actibus. Nō est autē actus cōtrarius vir-
tutibus, quin peccatū mortale, aut venia-
le sit. Si igitur non est pro gloria peccādū,
nec imminutionis periculū subeundū est.
Ex quo primum omnium sequitur,
ne virtutes quidem morales à nobis partas

exponi posse periculo imminutionis, quæ quidem ex contrarietate actuum efficitur: nam de ea quæ ex cessatione proficitur, statim dicemus.

Secundò sequitur, virtutes omnes, ac præcipue charitatem, non dicam pro sola gloria (quæ ex bonis externis est, & bonis animi faciliè concedit) verùm nec pro maximo emolumento spirituali totius reipublicæ, aut prouinciæ, aut etiam religionis, in id discriminis perduci licitum esse, vt vel perdendæ sint, vel earum iactura aliqua facienda. Nam iactura sine peccato non fit, dicere autem licitum esse quamuis magna causa peccare, cùm est per se turpe, atq; deforme, tùm etiam continet manifestissimam repugnantiam. Peccatum enim est quod nunquam licet, si ergo licet, peccatum non est. Quemadmodum Augustinus latissimè in libellis de mendacio, & contra mendacium, & lib. i. de doctrina Christiana, cap. 36. negat vllum excogitari posse tantum bonum, vt pro eo vel leuiter mentiri liceat, quoniam sequeretur licitum etiam esse aliquando peccatum.

tum. Sic sanctus Thomas, 2.2. quæst. 110. artic. 3. ad quartum argumētum, & quodlibeto primo, artic. 9. Et quodlibeto, 10. artic. 9.

S. Tho. 2. q.
110. art. 3 ad
4.
Et quodl. 1.
art. 9.
Et quodl.
10. art. 9.

Cum ergo in eruditis, ac probatis auctoribus offendemus pro salute animarum licitum esse vitam spiritualem obijcere periculo, ut in doctissimo Dominico de Soto lib. 5. de iustitia & iure quæst. 1. articu. 6. in obiectione ad tertiam conclusionem, de improbabili incertoq; periculo intelligamus, ut in 1. conclusione exposuimus. Quod ex ipsius quoq; verbis perfici potest.

Soto lib. 5.
de iust. q. 1.
art. 6.

Quod si quis contra disputet ex Paulo ad Romanos noueno, vel iure iurando confirmante, atq; dicente, *Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis.* Aduertendum est primo pro explanatione, & huius loci declaratione (qui quidem meo iudicio difficilimus est, cum magni etiam viri, ut ait Rupertus Abbas hætenus humeris suis expositionem versauerint, & rem sicuti est satis verbis exprimere non potuerint, est enim ut ille

inquit

Difficilimi
loci Pauli
ad Rom. 9.
optabā. ana
thema esse
à Christo,
&c.
Explanat.

Rupert. Ab
bas, lib. 4.
comm. in e-
xod. c. 30.

inquit hoc pene ineffabile, nec nisi aliquid de eiusdem charitatis spiritu habentibus saltem sensu perceptibile est:) quomodo homo Deo familiaris qualicūq; causa, vel ratione hoc animo suo admittete possit, vt à Deo anathema esse concedat, & quomodo in ista concessione non solum nullā incurrat pœnam, aut culpam, sed etiam ampliorem apud Deum mereatur gratiā? Nos autem non nostra eruditione confisi, sed misericordia Dei cōfidentes qui per infantes docet homines scientiā, eius aggredimur explicationem, qui quidē multas habet expositiones.

1. *Expositio:* Prima expositio est. Paulum hic loqui referendo se ad tempus quo Iudæus erat, ita vt sensus sit, Ita vos semper amaui quòd optabam (scilicet cū in Iudaismo eram) anathema esse à Christo, idest, diuisum esse, & nullum cum illo habere commercium, pro fratribus meis, idest, zelando salutem Israel. Ita in hunc locum beatus Primasius Afffricanus, beatus Bruno, Ambrosius, & Hieronymus dicit: *Optabam, idest cū persequeretur Christū, non modo optare.*
inter-

1. *Expositio:*

S. Primasius,
 S. Bruno,
 S. Ambrosius,
 S. Hieronymus,

Interlinearis ibidem, Lyranus, Hugo Cardinalis, Caietanus, Martinez, lib. 2. hypopotheseon, cap. 2. Nec dissentit diuus Thomas, 2. 2. quæst. 27. art. 8. cuius verba sunt.

Ad primum ergo dicendum quod secundum unam glossæ expositionē hoc Apostolus tunc non optabat, quando erat in statu gratiæ, ut separaretur à Christo pro fratribus suis, sed hoc optauerat quando erat in statu infidelitatis: unde in hoc non est imitandus.

Sed hæc expositio meritò rejicitur communiter tanquam intentioni Pauli dissona, quam Hieronymus super caput primum Ionæ, & Chrysostomus locis infra citandis nimis impugnant. Primo, quia Paulus hoc in loco loquitur cum iuramento, & magna exaggeratione, quod non esset necessarium, si de tempore quo Iudeus erat loqueretur, cum id esset omnibus notissimum.

Itē quia Paulus conatur ostendere se modo gentē suā vehementer diligere, at ex eo quod optaret, cū Iudeus esset fieri à Christo anathema nō probat amorē præsentē,

id est,

Interlin. ibi
Liranus.
Hugo Card.
Caietan.
Martinez.
Hypot. lib.
2. C. C. 2.
S. Tho. 2. 2.
q. 27. art. 8.
ad 1. Arg.

Hiero. in c.
1. Ionæ.
Chrysost.

alioq. 3. 4

ideſt, cū optaret eſſe ſeparatus, & alienatus à Chriſto. Separari enim ab amicitia alicuius præſupponit illum qui ab amicitia excidit, aliquando fuiſſe illi amicum, à cuius familiaritate, & neceſſitudine ſemotus eſt, Paulus verò eo tempore, quo perſequabatur Chriſtum, & erat Chriſtianis infeſtiſſimus, nondum erat coniunctus Chriſto amicitia, neque fide. Idcirco non eſt veriſimile, nec credibile Paulum hoc excellenti deſiderio optaſſe fieri anathema à Chriſto ante ſuam conuerſionem pro fratribus ſuis. Vndè teſte Ioanne Arboreo libro 14. Theoſophie capite 17. pro certo habent fere omnes Doctores Paulū loqui pro tempore quo illa ſcribebat.

Secunda expoſitio eſt, quam refert Dionyſius Carthuſianus, aliquorum, qui hunc locum ſic exponunt. *Optabam ego ipſe anathema eſſe à Chriſto. Ideſt, ſeparatus eſſe à Chriſto pro fratribus meis prædictis, ut conuerterentur.* Ideſt ſi fieri poſſet vellem ad horā ſive in hac vita, ſive poſt mortem ſeparari à Chriſto, ut iſti crederent, Sed hæc expoſitio reiſcitur. Quia cū in hac

Arboreus,
li. 14. Theo
ſoph. c. 17.

2. Expoſit.

hac vita non separetur homo à Christo nisi per culpam, imò per peccatum mortale, si Apostolus optasset separari à Christo in hac vita, propter conuersionem Iudaeorum, ad tempus, optasset in mortale peccatum incidere, ut illi gratiam consequerentur, quod certum est dici non posse, cum secundum eundem Apostolum, non sunt facienda mala, ut bona eueniant.

Huic etiam rationi subscribit Hieronimus Epistola ad Algasiam quaestione 9. dicens. *Si enim in Deum tanta est charitas ut neque metu mortis, nec spe vitae, nec persecutione, nec fame, nec nuditate, nec periculo, nec gladio possit separari a charitate eius: & si Angeli quoque potestates, & vel praesentia, vel futura, & omnes caelorum fortitudines, & excelsa pariter, ac profunda, & uniuersa mundi creatura ei ingruat, (quod nequaquam potest fieri) tamen non separetur a charitate Dei, quam habet in Christum Iesum, qui eo amoris incendio in Christum ita flagrabat, & ea charitate in Saluatorem nostrum efferebatur, ut nullis unquam tormentis ab eius*

Hieron: ad
Algasiam.
q. 9.

amore:

Ad Rom. 8.

amore diuelli potuerit, qui supra dixerat, *Quis nos separabit à charitate Christi: tribulatio, an angustia, an persecutio, an famines, an nuditas, an periculum, an gladius? Certus enim sum quod neq₃ mors, neq₃ vita, neq₃ angeli, neq₃ principatus, neq₃ presentia, neq₃ futura, neq₃ fortitudo, neq₃ excelsa, neq₃ profundum, neq₃ alia creatura poterit nos separare à charitate Dei, quam habemus in Christo Iesu Domino nostro. Cum ergo hæc ita sint, quomodo potest fieri ut Apostolus pro charitate Christi nolit habere ipsum Christum? Qui enim appetit anathema esse à Christo in hac vita, desiderat separari à Christo, & ab eius amicitia diuelli. Quod aduersatur ordini charitatis, nam magis obstringor mihi succurrere, quàm alteri, nec debeo velle damnari, & deijci in ignem æternum, ut meus saluetur proximus.*

3. Exposit.

Tertia expositio est, Paulum optasse separationem Christi ad tempus, id est, carere visione diuina per dilationem gloriæ sibi paratæ pro tempore necessario ad salutem proximorum: ita quòd optauit diutius

tius manere in hac vita presenti, & distulisse æternæ vitæ præmium, quod finita hac peregrinatione erat consecuturus, quatenus Iudæorum conuersationi intenderet: iuxta id quod dixerat ad Philippenſes, 1. *Coarctor autem è duobus, desiderium habens dissolui, & esse cum Christo, multò magis melius, permanere autem in carne necessarium propter vos.* Ita Lyranus ad Romanos, 9. Magister sequens Aymonem in eundem locum. Origenes lib. 7. in epistolam ad Romanos Arboreus lib. 14. theosophiæ cap. 17. Sanctus Thomas, 2. 2. quæst. 27. art. 8. ad primum argumentum citans diuum Chrysostomum lib. 1. de compunctione cordis, frater Gutierre de Trejo minoritanus ad Romanos 9. Et ibidem Chrysostomus homilia, 1. de laudibus Pauli ubi sic ait, *Quid enim verbis reperiatur æquale, qui gloriam Domini zelando dicebat? Quoniam optabam ego anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem. Propterea è cælis, sibi propositis premijs, & coronis, tardauit atq; distulit dicens permanere au-*

Lyranus.

Magister

Aym. ad

Orig. lib. 7.

in Epist. ad

Rom. Arbo.

lib. 14. theo-

sep. c. 17.

S. Tho. 2. 2.

q. 27. ar. 8. ad

1.

Chrysost. de

compunct.

cordis.

Trexo in e-

pist. P. ad

Rom. 9.

Chrysost. hom.

1. de laudi-

bus Pauli:

tom. 3.

tem in carne necessarium est propter vos. Propterea non solum istam quæ cerbitur, sed illam quoq; quæ intelligitur creaturam, nequaquam sufficere sibi credidit ad ostendendum zelum, & charitatem, quæ ardebat in Christum: sed etiam aliam, quæ non est, sermone formavit, ut quod tota voluntate cupiebat exprimeret. Et homilia, 2. de laudibus eiusdem generosissimi athletæ id ipsum confirmat. Et nobis haud obscure subindicat retardari ad tempus à gloria æterna, ut multi à demonum ac peccatorum laqueis eripiantur, & tandem saluentur, non esse malum, imò sanè eligendum. Verba Chrysostomi sunt, *Premium erat Paulo dissolui, & esse cum Christo, permanere autem in carne, certamen, sed tamen propter Christi desiderium premia differebat cupiditate certaminis: idq; magis necessarium esse ducebat, e regione verò anathema à Christo fieri optabat. Certamen hoc erat, & dolor, magis autem & supra certamen, supraq; omnem dolorem. At verò esse cum Christo erat premium singulare, Paulus tamen propter Christum illud maluit,*

Idem hom.
2. de laudi-
bus eiusdē
Pauli.

maluit, quam istud eligere. Hæc Crisostomus.

Theoph. in
comm. epif.
Paul. ad Ro-
man. cap. 9.

Huic suffragatur sententiæ doctissimus Theophilactus docens amplissimè in suis ad eandem Pauli epistolam commentarijs quare Paulus vehementissima in Deum charitate incensus optauerit anathema fieri pro Israëlitis. *Cum enim* (inquit) *omnes Deum accusarent quòd ad optatione donatos, glorificatosq; adeoq; maiores Christi appellatos Hebraeos eijceret, introductis in illorum locum gentibus, quæ ipsum nunquam agnouissent, ob murmurarentq; Dei providentia, blasphemò affirmantes ore, quod ista inique fierent, quippe quia Deus imposuisset primogenitoribus, quibus gratiam illam & donum promississet: marens itaque Paulus, anxieque motus, & morsus pro Dei gloria optauit anathema, id est, alienatus esse a Christo, ut illi seruaretur, dissoluereturque eorum aduersus Deum maledicentia, optat igitur ex amore quo in Deum inflammatus est (si modo fieri possit) separari à cætu eorum, qui cum Christo æternum uiuent, non à charitate ipsius, &*

illius usu: perinde ac patres sæpenumero à
 filijs segregantur, ut glorificentur filij, inter
 ea loci tamen non dissociantur a dilectione
 liberorum, verùm ipsi in glorijs esse cupiunt,
 ut filij clari euadant: itaq; ipse (inquit) ego
 qui innumera transégi diligens Deum su-
 praquam natura ferat, opto pro gloria Dei
 excidere a gloria Christi, Hoc autem non
 est excidere, sed potius assequi. Hæc ille.

Sed hæc expositio quamuis vera sit, nō
 tamen satisfacit diligenter scrutanti ardē-
 tissimum desiderium Pauli, quia Paulus di-
 cit hæc, ad insinuandum singularem affe-
 ctū suum circa Iudæos, sed prædicto mo-
 do optauit etiam separari à Christo pro
 gentibus, ut patet ex multis locis epistola-
 rum eius.

Item quia Apostolus dicit hæc quasi
 valde aliquid præcipuū, sed prædicto mo-
 do velle separari à Christo, non esset ita
 præcipuum, cum & alij sancti multi infe-
 riores hoc ipsum optauerint, sicut legitur
 de beato Martino, cum dixit. Domine si
 adhuc populo tuo sum necessarius, non re-
 cusolaborem.

Præterea quia non sequitur, si quis velit differri à gloria sibi parata in coelo ut alijs proficit, quod ideo optet esse anathema à Christo absolutè loquendo, sicut Apostolus loquitur, imò hoc pertinet ad maiorem unionem cum Christo, tam quantum ad meritum, quàm quantum ad gloriam, cum hoc sit eximiae charitatis Dei & proximi opus. Propter quod ad Philippenses primo dicit idem Apostolus, *Vivere in carne hic mihi fructus est.* Vnde aliud videtur insinuare Apostolus in verbis prædictis.

Ad Phil. 1.

Quarta expositio est, ut Paulus loquatur hyperbolice & per exaggerationem, non quod verè optaret, sed ut ostenderet feruorem charitatis erga suos, idest, in tantum diligo salutem Israël, ut si opus esset priuari eo, quod apud me est maximum, scilicet, visione diuina in perpetuum, ferrem libenter. Et hoc loquendi genere sæpe utitur sacra scriptura ut, 2. lib. Paralipomenon, cap. 36. dicit Manasses, *Peccavi super numerum arenae maris.* Et psalmista psalmo, 68. *Multiplicati sunt super capi-*

4. Expositio

2. Paralipo:
36.

Psalm. 68.

illos capitis mei, qui oderunt me gratis. Et in libro Iudicum cap. 20. dicitur de habitatoribus Gabaa, scilicet filijs Benjamin, Quod erant viri fortissimi iacentes fundis lapidem, ut capillum possent pertingere, Et nequaquam ictus in alteram partem ferretur. Hæc est Lypomani in Catena exodi, cap. 32. Patricius Cocburnus, Scoto in libello de vulgari sacrae scripturae phrasi cap. 14. Gundisalvus de la Zerda, ordinis militiae de Alcantara in eundem locum. Dionysius Carthusianus in epistolam Pauli ad Romanos, 9. & idem dicunt de verbis Moyſis. Dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo quem scripsisti. Verba Dionysij sunt huiusmodi. Potest enim (Et ut reor melius) dici quod tam Moyſis quam Pauli verbum sit sermo hyperbolicus, idest, per excessum dictus, tamen sine mendacio: In huiusmodi namq; sermone sensus non est qui per orationem directe importatur, sed qui à loquente intenditur, qui propter rationabilem causam tali locutione utitur, eò quod res melius significari, seu clariùs explicari non valeat, nisi per excessum, scit tamen

Lypom. in
Cate. exod.
cap. 32.
Patric. Scoto
de vulg.
sacrae scrip.
phrasi. c. 14.
Gundisalu.
de la Zerd.
ibi.
Dion. Cart.
ad Rom. 9.
Eyod. 32.

tamen qui loquitur quo usque credatur, Apostolus ergo magnitudinem sui desiderij, quo Iudæorum optat salutem plenè exprimere nequies, per hyperbolem ait, optabam enim ego ipse, idest, tam ardentè concupiui salutem fratrum meorum Iudæorū, quòd hūc affectum apertius designare non possum, nisi dicam me voluisse separari à Christo, (secundum modum iam tactum) Hæc Dionysius.

Quinta expositio est, aliorum asserentium Paulum verba prædicta protulisse ex maxima confidentia, & familiaritate diuina, ita quòd optauit, & forte vocaliter exorauit anathema esse à Christo propter Iudæos, orans sic. Domine Iesu conuerte populum hunc, aut si non facis aufer me à cōsortio electorum, idest, sicut ex magna familiaritate, atq; fiducia cordis mei ad te, certus sum quòd non permittes me separari à te, sic oro certificari de conuersione Iudæorum ad te. Et sic exponunt illud Moyſis exodi, 32. supra citatum: ita vt sensus sit: quemadmodum Domine certus sum quòd non delebis me de libro vitæ, sic

peto certificari à te de remissione culpæ
populi tui. Ita Philoſtadus in tractatu de
eo qui rerum diuinarū hærēs ſit circa prin-
cipium. Et ſic ſanctus Hieronymus refert
dixiſſe Paulum ſimplicem Domino. Cū
enim nō exaudiretur ſolita celeritate pro
cuiusdam ſanatione infirmi, dixit, Verē
non comedam niſi ſanaueris eum, mōxq;
ſanatus eſt æger. Et ſicut filius aliquis dilec-
tus dicere ſolet patri, de quo plene confi-
dit, fac quod peto, vel eiſce me de domo,
& hæreditate tua. ſimilimodo dicunt poſ-
ſe intelligi de verbis prædictis Pauli. Fauet
etiam huic ſententiæ Auguſtinus in lib. 2.
quaſtionum ſuper exodum dicens, Cū
Moſes dicit ad Deum, Precor, peccatis
populus iſte peccatum magnum, & fecerunt
ſibi Deos aureos, & nunc ſiquidem remit-
tis illis peccatum illorum, remitte. Sin autē
dele me de libro tuo quem ſcripſiſti. Secun-
dus quidem hoc dixit, ut à conſequentibus
ratiocinatio concludatur, ideſt, ut quia
Deus non deleret Moſen de libro ſuo, po-
pulo peccatum illud remitteret.
Sed his ſuppoſitis pro duabus alijs ger-
manis

amantian A
Philoſtadus in tra-
ctatu de eo
qui rerum diuinarū
hærēs ſit circa prin-
cipium.

Aug. in lib.
2. quaſt. ſup.
exod. q. 147.

com. 4.

Aug. in lib.
2. quaſt. ſup.
exod. q. 147.

com. 4.

Aug. in lib.
2. quaſt. ſup.
exod. q. 147.

com. 4.

Aug. in lib.
2. quaſt. ſup.
exod. q. 147.

com. 4.

Aug. in lib.
2. quaſt. ſup.
exod. q. 147.

com. 4.

Aug. in lib.
2. quaſt. ſup.
exod. q. 147.

com. 4.

Aug. in lib.
2. quaſt. ſup.
exod. q. 147.

manis expositionibus huius loci oportet notare Anathema esse nomen græcum à verbo anathizimi, quod significat suspendo, separo, sepono. Ita Budæus in commentarijs. Erasmus in annotationibus. Longonius in lexico Græco. Et hinc donaria quæ in templis suspendebantur, quæ contingere, aut in vsus prophanos convertere non licebat, anathema vocabantur: sic vsurpat hoc nomen Aristhopheus, Macrobius, Herodotus, Andorides, & alij ex antiquissimis Græcis. Idem etiam Strabo, lib. 5. geographiæ, Isocrates, & Homerus Odiseæ, lib. 21.

Potest etiam anathema originem habere à nomine græco anathesis, idest, dictio, consecratio, oblatio, cōponiturq; ab ana, quod est sursum, & thesis, quod est positio, ut dicatur quod sursum ponitur: ita diuus Thomas ad Romanos, 9. Athenæus lib. 15. quem sequitur Budæus in cōmentarijs. Hinc anathema dicti sunt sacri homines, quorum capita dijsdicata sunt, ex quo patet quod apud Græcos quæcunq; Deo offerebantur, siue homines, siue donaria,

Anathema, unde dicitur. *anathema*

Budæus in commentarijs.

Erasmus in annotationibus.

Longonius in lexico Græco:

Aristoph.

Macrobius:

Herodotus:

Andorides:

Strab. lib. 5.

Isocrates.

Homerus.

Odissæ lib.

21. Budæus,

S. Thom. ad Rom. 9. Athenens.

Theſaur. lin.
guæ Græce.
Herodorus.
Plutarch.
Plato.
Aristot.
Nauarr. in
côm. in ex-
trauagatẽ
de datis. &
promiſſis
pro iuſtitia
vel gratia
obtinenda.
1. p. n. ro. cû
ſeqq.
S. Aug. lib.
4. q. ſup. nu.
q. 41. tom. 4.

anathema dicebantur, vt prædicti conue-
niunt. Et ita habetur in Theſauro linguæ
Græcæ, & in hac ſignificatione conſiſunt
Herodotus, Plutarchus, Plato libro 2. de
Republica capite vltimo. Ariſtoteles lib.
4. ethicorum. Huic ſententiæ fauet noſter
Nauarrus commentarijs in extrauagantẽ
de datis, & promiſſis pro iuſtitia, vel gra-
tia obtinenda, fauet Diuus Auguſtinus lib.
4. quæſtionum ſuper numeros quæſtione
41. cuius verba ſunt. *Et anathemauit eũ,
& ciuitatem eius & vocatum eſt nomen
loci iſtius anathema; hinc dictum eſt ana-
thema quod deteſtabile aliquid, & abomi-
nabile videatur. Et infra, Origo autem eſt
huius verbi in græca lingua ab ijs rebus,
quæ vota, & perſoluta, hoc eſt, promiſſa, &
reddita ſurſum ponebantur in templis, hoc
eſt ſurſum ponere, vel figendo, vel ſuspendẽ-
do. Nec eſt audiendus hic Ioannes Mo-
nachus vir (vt dicit Nauarrus) alioqui vi-
gilantiſſimus, ſcilicet, anathema dici ab
ana, quod eſt ſurſum, & thema quadam fi-
gura quaſi rotunda habente celum quaſi
ex tranſuerſo, quæ conſueuit poni in fron-
tibus*

tibus damnatorum, nulla enim ratione iusta (vt inquit Nauarrus) nec auctoritate nititur.

Alciatus tamen vir àdmodum eruditus asserit hanc dictionem anathema esse Hebræā, & adducit pro sua scriptura Hieronimum super 1. c. epist. ad Galat. lib. 1. per illa verba. *Anathema proprie Iudæorum est, & positum tam in Iesu Naue, quam in numeris quando omnia quæ erant in Hiericho, & Madianitarum detestationi, & anathemati habenda Dominus imperauit.*

Quorum duorum irrefragabilis auctoritas grauissimorum sanctorum conciliari posse doctissimo Nauarro videtur: quia non inconuenit vt vna, & eadem dictio sit duabus linguis diuersis communis, siue quòd altera eam acceperit ab altera, vt multas accipit à Græca Latina, siue quia cū omnia significant ad placitum, primis auctoribus illarum placuit, vt vna & eadem vox apud ambas idem significaret: tū quia Augustinus nō negat esse Hebræam, nec Hieronymus esse Græcam. Et yrgenti (quod Hieronymus ait) eam esse proprie

Alciatus.

S. Hier. lib. 9.
1. cōm. epist.
ad Gal. c. 1.
tom. 6.Concordantur
Hier. &
August.

prie Iudeorum responderi potest eum sentire, illam origine, siue inuentione esse Hebræam: cui nō repugnat esse vsu Græcā, & ita opponenti verba Augustini, origo huius verbi in Græco est ab ijs rebus quæ votæ sursum ponebantur in templo, respondetur non esse hoc intelligendum de origine, & inuentione dictionis, sed de origine vsus eius apud Græcos: ab Hebræa enim lingua, quæ omnes alias præcessit, potuit hanc Græca mutuari, non contra à Græca Hebræa.

Iudith, 16,

In qua significatione prædicta sæpè cauitur scriptura: vt Iudith, 16. *Porro Iudith vniuersa bellica Holophernis obtulit in anathema obliuionis*, id est, dicauit, & cōsecrauit Deo in æternum suspendens ea in templo. Et Iosue, 6. *Sit ciuitas hæc anathema, & omnia quæ in ea sunt Domino*. Id est, sint consecrata Domino.

Iosue, 6,

Iosue, 7,

Et infra, *Cauete ne contingatis aliquid anathematis*. Et cap. 7. *Indignatus est Dominus propterea quod Can filius Carmi usurpauit de anathemate seruans clamidem, & regulam auream*.

Ex quo infert Iustinus martyr quæstio-
nibus ad orthodoxos quæst. 121. quòd in
sacra scriptura anathema significat quod
Deo cōsecratum est, & illi soli separatam,
vt non possit in alios vsus conuerti, Id ip-
sum cōfirmat Euthimius in psalmum, 33.
dicens, *Quod David suscepit gladium Go-
liath quod erat in templo in anathema, i.
regum, 21.*

Ex hac significatione huius nominis
anathema orta est alia, quam optimè ex-
plicat diuus Chrysostomus homilia, 16. in
cap. 9. epistolæ ad Romanos, quod sicut ea
quæ Deo sunt consecrata anathema à Gre-
cis appellantur, eò quòd religionis causa
separata sunt, & contrectare non liceat sic
etiam ea, quæ detestationis causa non cō-
tinguntur, & separantur, anathema dicun-
tur. Verba Chrysostomi sunt, *Si quis non
amat Dominum nostrum Iesum Christum,
is anathema sit, hoc est ab omni omnium cō-
mercio segregetur, alienus ab omnibus sit.
Nā quemadmodū anathema, donūq; id
quod Deo oblatum dedicatur, nemo est qui
temerè manibus contingere audeat, neque*

Iustin. mar-
tyr, quæstio
nib. ad ortho-
doxos, q.
121.
Ita etiam I-
sichius Hie-
rosolimita-
nus, in Leui-
ticū, lib. 7. c.
26. circa fin-
S. Tho. vbi
sup. citatus.
Euthim. in
Psal. 33,
1. Reg. 21.

Chrys. hom.
16, in epist.
ad Rom. ca.
9, com. 47.

Liber secundus.

ad id propius accedere, sic & eum qui ab Ecclesia separatur, ab omnibus abscindēs, ac tanquam longissimè abducens, hoc nomine a contrario scilicet appellat magno cum terrore omnibus interminatus, ab eo ut separentur, ac pedem referant. Anathemati enim honoris gratia appropinquare nemo audebat, ab eo autem qui ab Ecclesia abscissus erat, ex opposita omnes sententia separabantur. Qua propter separatio quidem, tum hac, tum illa, ex aquo a vulgo ab alienatio erat. Separationis verò modus non unus, sed illi contrarius, ab illo enim abstinebant, tanquam Deo dicato, ab hoc autem decedebant, tanquam a Deo alienato, & ab Ecclesia abscisso. (Hæc Chrysostomus.)

Andr. Archiep. Cæsariensis in Apocalips. c. 67 in b' iuvio zeca veterū patrum, to. 2.

Et utranq; significationem complectitur Andræas Archiepiscopus Cæsariensis in commentarijs in Apocalipsim, cap. 67. his verbis: Cum anathematis nomen bisariam usurpetur, unomodo pro eo quod soli Deo consecratū, & dedicatum est, ad quod proinde promiscuè multitudini non pater accessus: alio modo pro eo quod neq; sanctis illis

illis virtutibus, neque ulli alteri creaturae
 contrectare fas est, ut pote diabolo nuncu-
 patum, nec non ab omni prorsus bono, & ho-
 nesto alienum, quod graui quadam empha-
 si catathema, vel maledictum vocatur. Re ip-
 sa enim tale anathema cœlesti numini non
 dedicatur, neque ut res votiuæ solent, Deo
 suspenditur, sed ut res diabolo subiecta, si-
 mulque cum illo condensationi obnoxia de-
 ponitur, & tanquam profanum quiddam
 pedibus calcatur. Hæc ille. Quam etiam
 utranq; significationem complectitur Iu-
 stinus supra, his verbis. *Anathema signifi-
 cat quod Deo repositum est, vel quod à
 Deo propter vitium alienatum est. Vndè
 sicut in prima, ita in secunda significa-
 tione sæpè usurpatur in sacra scriptura.
 Anathematizo, idest, detestor, exe-
 cror. Vndè numerorum capite vige-
 simo primo, vbi nos legimus. Si tradi-
 deris populum istum in manu mea dele-
 bo vrbes eius, exaudiuitque Dominus
 preces Israel, & tradidit Chananeum,
 quem ille interfecit subuersis urbibus ei-
 us, & vocauit nomen loci illius Horma,*
 idest

Iustin. vbi
supra.

Num. 21.

Biblia, 70.
interpretū
ibidem.

Idest, anathema. Septuaginta interpretes habent, Simihitradideris populum istum subiectum, anathemabo illum, & ciuitate eius. Et exaudiuit dominus vocem Israel, & tradidit Chananeum subiectum eius, & anathemauit eum, & ciuitates eius, & vocatum est nomen loci illius anathema.

5, tom. Con
ciliorum.

Vnde Iustinianus Imperator in edicto fidei quod habetur, i. thomo Conciliorum.

Anathema (inquit) nihil aliud significat quam separationem a Deo. Sic etiam v surpauit Athanasius quæstionibus super nouum testamentum quæst. 135. Et concilia communiter quando hæreticos feriunt anathemate, idest, execrantur eos, vt separati sint à Deo, & Ecclesia, tanquam labe infecti. Quo sensu intelligendus est diuus Paulus ad Galatas, i. dicens, Si nos aut Angelus de cælo Euangelizauerit vobis præter id quod Euangelizauimus vobis, anathema sit. Idest, sit execratus, & separatus à vobis. Et in hoc sensu declarat hoc nomē anathema Vincentius Lyrinensis de Hæresibus cap. 12. & 13. quod idem sit quod separatus, exclusus, & segregatus. Et confirmat

Athan, quæ
stionib, su-
per nouum
testa, q. 135,

Ad Gal. 1.

*Vincēc, Ly-
rinensis de
heresib. ca.
12, & 13,*

fir-

firmantur istæ duæ significationes. Quia cum ex Hieronymi, & Hebræis, anathematis nomen & vsus frequens fuerit apud Hebræos, illinc deducenda est significatio. Constat autem quòd vbicunq; apud 70. interpretes, vel in Hieronymi, vel alia translatione habetur nomen anathema, in Hebræo respondet vox herem, & paraphrasis Chaldaica semper pro voce herē, transfert anathema. Vt patet leuitico ultimo, & alibi sæpè. At vox herem deducitur à verbo haram, quod significat occidere, disperdere, destruere. Vnde Ieremiæ primo significat occisionem, seu destructionem. Ex quo orta est alia significatio, nam quia quæ Deo offerebantur, mactabantur in sacrificio, aut sub conditione occisionis hostiam, vel subuersionis vrbium offerebantur. Vt iudicum vndecimo dixit Iepte Domino, *Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicumque primus fuerit egressus de foribus domus mea, mihiq; occurrerit reuertenti cum pace à filiis Ammon. eum holocaustum offeram Domino.* Hinc vox herem etiam signifi-

Leuit. ult.

Ierem. i.

Iudic. 11.

nificat oblationem, seu quod Domino consecratur. Et has duas significationes vniuersi pene Hebræi admittunt. Batablus leuitici vltimo, & numerorum sexto. Pagninus in thesauro linguæ sacræ verbo haram. Paulus Burgenfis in annotationibus epistolæ primæ ad Corinthios capite vltimo. Idem habetur ex Hieronymo in thesauro linguæ Græcæ, verbo anathema, & conuincitur ex Iosue sexto, vbi ambæ significationes apponuntur his verbis, *Sit ciuitas herem ipsa, & omnia quæ in ea sunt Domino.* Id est, ciuitas hæc Ierico sit destructio, id est destruat, & omnia quæ in ea sunt offerantur Domino. Idem habetur Malachiæ vltimo, *Ne forte veniat & percutiat terram anathemate,* & alibi sæpè. Vox herem aliquando pro occisione, aliquando pro oblatione & consecratione ponitur.

Ex dictis colliguntur duæ germanæ expositiones: Prima est, vt Paulus loquatur de morte, & occisione corporalis, cum enim apud Græcos anathema significet hominem, cuius caput dicatum erat,

Batablus.
Leuit. vlt.
& n. 6.
Pagnin. in
thesauro
linguæ sacræ.
Paul. Burg.
in annot.
epist. 1. ad
corint. cap.
vlt.
Hieron. in
thes. ling. Græcæ.
Iosue. 6.

Malach. vltimo.

Duæ aliæ
expositiones
huius
nominis
anathematis.

1 Exposit.

dijs ad occisionem pro salute populi, & secundum Hebræos ipsam occisionē Domino oblatam, sensus Pauli est. Tanta erat dolor cordi meo occisionis Iudæorum, ut si morte, aut quavis destructione mei corporis placere possem Domino optarem occidi, & sacrificari pro hominum salute, & sic anathema esse à Christo, id est, post Christum, scilicet sequendo Christum, qui pro omnibus occisus est, & anathema factus, quia sicut dicere solemus à prandio, id est post, prandium, ita à Christo, id est, post Christum. Hæc expositio est beati Hilarij in psalmum octavum. Origenis ad Romanos, 9. Doctissimi patris Francisci Riberae Doctoris theologi ex sanctissima religione societatis Iesu in commentarijs super decimum quartum caput prophetæ Zachariæ num. 38. Clementis Alexandrini libro quarto Stromatum in capite sexto in commentarijs. Gentiani Herbertis circa finem, sancti Anselmi in epistolam Pauli ad Romanos noueno, cuius verba sunt huiusmodi. *Simulque cernamus Apostolum*

S. Hilar. in
psal. 8.
Orig. ad Ro
man. 9.

Ribera. c. 14.
caput
Zachar.

Clemēs A-
lexand. lib.
4. Stromat.

S. Anselm. in
Epistola
Pauli ad Ro-
man. 9.

Liber secundus,

quanta charitatis in Christo sit, ut pro illo
cupiat mori, & solus perire dum modo om-
ne in illud credat hominum genus: perire
autem non in perpetuum, sed in presentia-
rum. Vult perire in carne, ut alij saluen-
tur in spiritu, suum sanguinem fundere,
ut multorum anima conseruentur. Ana-
thema enim interdum occisionem sonat,
sicut & hoc loco, optat ergo pro salute fra-
trum anathema esse, imitari volens Do-
minum, qui & ipse cum non esset maledi-
ctio, pro nobis factus est maledictio, hoc
est enim hic anathema, quod ibi maledic-
tus. Christus enim in Cruce pendens fuit
maledictus, idest, morti addictus à Patre,
& Paulus in passione martyrij fuit anathe-
ma a Christo, idest alienatus, atq, priuatus
vita volebat esse à Christo. Hæc Anselmus.
Hanc etiam sententiam sequitur Hierony-
mus in commentarijs super prophetam
Ionam cap. 1. & super decimum quartum
Zachariæ. Et epistola ad Algasiam quæ-
stione nouena. Qui sic ait, Optat anathe-
ma esse a Christo, & perire ut alij salui
fiant. Sed si consideremus Moyse vocem
robau-

Hier. in cō-
ment Ionæ
proph. c. 1
& in 14 Za-
chariæ.
Et Epist. 2d
Algasiam.
9.9.

rogantis Deum pro populo Iudaorum, atq;
dicentis, si dimittis eis peccatum suum,
dimitte: si autem non vis, dele me de libro
tuo quem scripsisti? perspiciemus eundem,
& Moyfi, & Pauli erga creditum sibi gre-
gem affectum. Pastor enim bonus ponit ani-
mam suam pro ouibus suis: mercenarius au-
tem cum viderit lupum venientem, fugit,
quia non sunt eius oues. Et hoc ipsum est di-
cere, Optabam anathema esse à Christo, &
Dele me de libro, quem scripsisti. Qui enim
delentur de libro viventium, & cum ius-
tis non scribuntur, anathema fiunt à Do-
mino. Simulque cerne Apostolum quan-
ta charitatis in Christum sit, ut pro illo cu-
piat mori, & solus perire, dummodo in
illum credat omne hominum genus, perire
autem non in perpetuum, sed in presentia-
rum. Qui enim perdiderit animam suam
pro Christo, saluam eam facit. Vnde & de
quadragesimo tertio psalmo assumit exem-
plū: Quoniā propter te mortificamur tota
die, reputati sumus ut oues occisionis. Vult
ergo Apostolus perire in carne, ut alij sal-
uentur in spiritu: suum sanguinem funde-

Ioan. 10.

Matth. 10.

Psal. 34.

re ut multorum anima conseruetur. Quod autem anathema interdum occisionem sonet, multis veteris instrumenti testimonijs probari potest. Hæc Hieronymus. Et in hoc sensu prædicto multi sancti exponunt locum superius citatum ex exodo, 32. *Aut dimitte eis hanc noxam, aut si nō facis dele me de libro quem scripsisti.* Id est, de libro in quo viuentes tantum scribuntur, & cum moriuntur delentur: ita diuus Hieronymus loco proximè citato. Et epistola ad Gaudētium, & epistola ad Ediuuiam quæst. 10. Gregor. lib. 10. moralium cap. 7. Euthimius psalmo, 68. & 139. Chrysostomus homilia de amore erga persequentes, licet alibi hoc retractet. Arboreus libro decimoquarto theosophiæ capite decimo septimo.

Et quamuis expositio præcedens loci Pauli, *Optabam ego anathema esse à Christo pro fratribus meis.* Scilicet quod intelligatur de occisione, & morte temporaria vera sit, non tamen satisfacit diuo Chrysostomo, imo eam reijcit, & vehementer impugnatur homilia decimasexta

Exod. 32.

Hier. ad Agastiam.

Et epist. ad Gaudentiū.

Et epist. ad Ediuuiam.

Gregor. 10. mor. c. 7.

Euthim. in Psal. 68. & 139.

Chrys. hom. de amore erga persequētes.

Arbor. lib. 14. theosop. c. 14.

Chrys. hom. 16. in cap. q.

Epist. P. ad Rom. tom. 4.

in caput nouenum epistolæ Pauli ad Romanos, his verbis. Sic enim quidam Pauli appellationem ne digni quidem sunt qui audiant: suntque ab illius vehementia tam longè, & tam procul distantes, ut illum sentiant, hæc de temporaria morte dicere: quos equidem tantundem Paulum ignorare dixerim, quantum cecos radium solarem (seu verius dicam) multò etiam plus. Qui enim per singulos dies moreretur, ac periculorum veluti grandinibus suppositis, dixisset, Quis nos separabit à dilectione Christi? num afflictio? num angustia? num fames? num persecutio? nec contentus sæculi huius rebus, sed supergressus cælum, & cælum cæli, & Angelos, & Archangelos, & omnia superiora circuncurrens, tum comprehendens simul præsentia, futura, ea, quæ videri, ea, quæ cogitari possunt, itemque & molesta, & suauia, & quæ in utrisq; nihilque prorsus omittens, ac ne sic quidem satiatus, sed & aliam talem, ac tantam creaturam non existentem supponens, is obsecro, quo tandem modo, tanquam

magnum quiddā post illa omnia proferens, mortis temporaria mentionem faceret? Nō est ita, non est ita, quin potius lumbricorū in simolacritantum eiusmodi opinio fuerit. Nam si id diceret, quomodo anathema se ipsum à Christo esse precaretur? mors enim eiusmodi illum magis choro ei coniungebat, cooptabatq̃, qui Christum circumdat, tum efficiebat, ut gloria illa perfrueretur. Hæc Chrysostomus.

Vndè tempus est iam ut ad alterā, & ultimā expositionem huius loci Pauli deueniamus, oblectati (ut ait Chrysostomus) pelago dilectionis illius, ac liberè ubiq̃; nantes, tum amoris eiusdem flammam immensam animo versantes, seu potius quodcunq̃; quis dixerit, nihil, quod idoneum quidem fuerit dixerit. Etenim omni pelago latior, omni flamma vehementior erat hæc dilectio, ac nulla illā pro dignitate dictabit oratio, sed ille solus eā nouerit, quisquis eadem exactè præditus fuerit.

7. *Exposit.*

Est igitur hæc secunda expositio etiam literalis iuxta secundam significatio-

tionem, qua tam secundum Græcos, quā Hebræos, anathema significat hominem qui detestationis causa à Deo, & hominibus erat separatus. Vnde sensus Pauli est, optabam pro hominum salute esse separatus perpetuo à Christo, & beatorum consortio, si id esset necessarium, ne gens mea periret. Certum ergo est quod optabat carentiam diuinę visionis sine culpa, & conditionaliter. Ita Chrysostomus homilia, 16. in epistolam ad Romanos cap. 9. & lib. 1. de compunctione cordis. Er lib, 4. de prouidentia Dei, dicens, *Quid enim ille ait? optabam anathema esse à Christo pro fratribus meis secundum carnem. Quod autem dicit, huiusmodi est, optabilius mihi erat in gehennam incidere, quā Israelitas infideles, & incredulos videre, hoc enim est, optabam anathema esse à Christo. Is autem qui eligebat gehenna cruciatum, ut Iudæos omnes posset ad fidem inducere, liquet profecto, quod non potitus voti sui, grauius afficiebatur, quā hi, qui in gehenna cruciantur, quandoquidem, hoc potius quā illud cupiebat. In tantum enim*

Chrys. hom.
16. in Epist.
ad Rom. c. 9.
Et lib. 1. de
compunctione
cordis.
Et lib. 4. de
prouidentia
Dei.

Liber secundus,

in lib. de cō
pūst cordis.

(inquit Chrysostomus) erat succensus igne
Christi, ut ei etiam si flammās mortales ad
hibeas, nesciat, non sentiat, non uratur.
Multo namq; vehementior est ignis Chri-
sti quo uritur per amorem. Ita enim totam
eius mentem deuinxit amor Christi, ut etiā
hoc, quod ei prae ceteris omnibus amabilius
erat, esse cū Christo, rursum id ipsum, quia
ita placeret Christo, contemneret, & ab ip-
so etiam Christo anathema effici pro Chri-
sto optabile haberet. Hæc ille. Hoc etiam
confirmat lib. 4. de sacerdotio.

Idem, lib. 4.
de sacerdo-
rio.

Bernard, ser.
12. in cantic.

& epist. 78.

ad sugeriū:

Theodoret.

Theophila:

Eudhumen.

Claudius.

Guillaldus.

Domin. de

Soto.

Casian. col-

lat. 9.

Titelman.

Theodolus

celerisfensis

in epist. ad

Rom. c. 9, in

bluiot, pa-

tr. to. 1.

S. Tho. ibi.

Bernardus sermone, 12. in cantica, &
epistola, 78. ad Sugerium Abbatē sancti
Dionysij, Theodoretus, Theophilactus,
Echumenius ad Romanos. Claudius Gui-
llaldus ibidem, & frater Dominicus à So-
to Dominicanus. Casianus collatione, 9. c.
18. Titelman, & alij moderni ibidē. Theo-
dolus Celerisfensis in commentarijs epis-
tolæ Pauli ad Romanos cap. 9. sanctus
Thomas super hunc locum Pauli.

Et eandem expositionem accommo-
dant verbis Moyſis exodi trigesimo se-
cundo. Ut scilicet petat deleri de libro
vitæ,

vitę, in quo scripti sunt hi, qui beatitudinem sunt adepturi, qui liber vitę vocatur, vt si non deberet Deus placari nisi eum puniendo carentia vitę eternę, dele-
 leret eum de tali libro. Ita explicant, vltra
 prædictos auctores, Ambrosius libro ter-
 tio de Spiritu Sancto capite vndecimo.
 Bernardus, & Casianus supra, & colla-
 tione decima septima capite vigesimo sep-
 timo, Batablus ibidem, Basilius in re-
 gulis fusiùs explicatis quæstione tertia.
 Et hanc esse veram expositionem patet:
 quia statim subdit scriptura: *Cui respon-*
dit Dominus: Qui peccauerit mihi dele-
bo eum de libro vitę. Ac si diceret, te
 nollo delere, sed eum qui peccauerit. Cer-
 tum ergo est in presenti loqui Dominum
 de libro in quo scribuntur hi, qui gloriam
 sunt adepturi, à quo delentur, vt ait Domi-
 nus, qui mortaliter peccant. Quia de libro
 prædestinatorum nunquam quis deletur.
 Quàmuis Caietanus dicat quod nec lo-
 quitur de libro prædestinationis, nèque
 de libro glorię, sed de libro gubernatio-
 nis Israel: vndè secundum ipsius opinio-
 nem

Ambr. lib. 3.
 despus. c. 11.

Bernard:
 Casian. Bata-
 blus:
 Basilius.

Caietan.

Greg, lib,
20, mor. c. 3.

August.

nem petebat vt auferretur ab eo munus
ducis populi Israel. Gregorius verò lib. 20.
moralium cap. 3. & alij supra citati in sex-
ta expositione Pauli exponunt de libro vi-
tæ corporalis, id est, interfice me. Augusti-
nus tamen loco supra citato ait, Moysen
loquutum fuisse confidenter, vt fidelis Dei
amicus, ad eum modum, quo communi-
ter dicimus amico, vel hoc facturuses, vel
amici non erimus: proponitur enim disso-
lutio amicitiae vt res impossibilis, & expli-
catur ingens desiderium rei petitaë. Et om-
nes istæ expositiones verborum Moysis
possunt esse literales. Sed expositio Caieta-
ni, & Augustini magis videtur quadrare.

Vera expo-
sit. loci Pau-
li, op. abam
anathema
esse à Chris-
to, &c.

Vndè ex omnibus dictis circa huius
loci Pauli explanationem, quæ meo qui-
dem iudicio verissima est secundum doc-
trinam sanctorum, est Apostolum mini-
mè optasse dispendium aliquod, detri-
mentum ve gratiæ, & charitatis suæ.
Cupere enim minus à Deo diligì, id esset
omnino cupere minus diligere, quod
nullam præferre honestatis speciem po-
test. Sed homo charitate flagrans,

& diuinæ gloriæ, salutisq; hominum appetitissimus optabat (siquidem sine peccato, sineq; incommodo charitatis fieri posset ac necessarium esset) perpetuo Christi sui aspectu, atq; illa admirabili beatitudine priuari, modò illi eò peruenirent, ita exponunt Chrysostomus, Origines, Theophylactus, & alij multi, quos citauimus, & hos auctores sequuntur. Quo pacto docet & illud Moy sis exodi trigesimo secundo, accipi debere, *Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis dele me de libro quem scripsisti.* Sed quoniam actiones, & incrementa virtutum inter spiritualia bona retulimus, nec est extra controuersiam, an eorum periculum subire liceat propter gloriã, hoc est, num officium sit virtutis actionem omittere, ne periculum gloriæ procreetur: de quo sit tertia conclusio.

3. Conclusio.

Actus virtutis recte omitti potest pro conseruatione gloriæ, nisi quo tēpore lege præceptus est, aut cū ita est virtus ipsa languens, ac debilitata, vt omissione illa extinguì posse videatur. Hæc tertia conclusio ex duabus antecedentibus cōficitur, & quasi

quasi cōflatur. Nam cū actus omittitur qui lege p̄ceptus est, quacūq; causa fiat, peccatur, & consequitur ē vestigio dispenditio gratiæ, & charitatis. Similiter cū virtus paulatim cessatione languescens in extremum est penē adducta discrimen, vt probabile sit hoc actu p̄termisso (quāvis vix vnquā eueniet) eam perditum iri, iam id tēporis certum periculum bonorū spiritualium adiret, quod minime licet, estq; grauius periculum, quā primo aspectu videri possit. Etenim si virtus hæc interit, omnes simul cum prudentia interibunt, habent enim cōmune vinculum, & arctissimam quandam connexionem. At cū neutrum horum vsuuenit, nec veniunt bona spiritualia in periculum, nec peccatum timetur, est quidem præstans actus ille, sed consilij est, non p̄cepti. Ideòque etiam nulla causa omitti potest, (ea enim est natura consiliorum) multò igitur melius omitti poterit, vt gloriam nostram quam ex virtute habemus retineamus.

Sed negabit fortasse quispiam id fieri
 sine

sine aliqua iactura charitatis, quæ illo actu augetur, ac robur assumeret. Hæc oratio hominis est vim, atque naturam verborum suorum ignorantis. Nunquam enim rei iacturam facimus, nisi cum aut omnino perditur, aut minuitur. Talisque esse desinit, qualis paulò ante fuit, quod charitati accidere posse negauimus. Cresceret illo actu, non inficior. Sed si eam iacturam vocamus, dum comedimus, dum bibimus, dum dormimus, dum familiariter loquimur, dum aut in otio, aut in negotio sæculi sumus iacturam faceremus charitatis. Imò tunc etiam cum in eximijs rebus, operibusque versamur, possumus enim tunc aliud facere, aut ita illud ipsum facere, ut charitas magis, magisque adaugescat.

Sed est memoria repetendum, non temere dixisse nos, rectè omitti posse actum virtutis lege non præceptum, non enim confirmauimus necessitate quadam omitti debere. Nam interdum officium erit, & quidem magnum, atque præclarum, nulla habita ratione gloriæ opus illud virtutis ar-

den-

denter persequi, interdum gloriæ antepo-
netur, quo vero tempore hoc quoq; illud
maximè curandum sit, partim prudentia
ipsa, partim ex ijs quæ in consequentibus
capitibus dicemus intelligetur.

Ergo (vt quæstionibus satisfaciamus
quas exëpli causa protulimus) qui tyran-
norum crudelitatem pertimescit, si quidè
verissimillimum putet, se minis, tormen-
tisque cessurum, domi se contineat, glo-
riã alia ratione tueatur, ne periculo chari-
tatem exponat: videat tamen etiam, atque
etiam, ne nimio vitæ desiderio, tùm dia-
boli insidijs, qui optima quæq; impedire,
& auertere nititur, probabile periculũ pu-
tet, quod nullam, aut àdmodum exiguam
probabilitatem habet. Ac vt imbecillita-
tem suam ante oculos ponere debet, ita e-
tiã cogitare oportet quæ ipse timet veh-
mentissimè, non dico viros, sed infinitas
prope virgunculas pertulisse. Nec timen-
dum est cum vires ad fatendum minime
suggesturum, qui dixit, *Nolite time-*
re eos qui occidunt corpus, animam au-
tem non possunt occidere. Facile enim
hunc

hunc metum adimit Paulus, 1. Corinthiorum, 10. his verbis. *Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.*

At qui dedecoris, & infamiae metu peccantem corrigere non audet, si id in commodius, aptiusq; tempus differri nequeat, diligenter secum reputet, an eo tempore, eo loco, tanta gloriae suae iactura obligetur? Nam si tunc præcepto obligatur, non dubium est, quin contempta gloria ad correptionem veniendum sit: sin minus tacere etiam licebit. Quæris an eo tempore obligetur? Ego verò existimo, si scandalum absit, & illius fama, qui læditur, non sit Ecclesiae maximè necessaria. Nam fratris salus externis bonis anteponenda est, cum sit illis natura præstantior, aperteque id mihi videtur docere sanctus Thomas secunda secundæ quæstione trigesimatertia articulo secundo in responsione tertij argumenti. Et glossa in illis verbis pro-
 uerbiorum noueno. *Noli arguere de-*

S. Tho. 2.2.

q. 33 ar. 2. ad

3.

Glossa.

Rx

riso-

riforem. Illud autem ex quo initio dubitationem existere dicebamus, bonum utile alterius boni utilis causa exponi periculis posse, de bonis externis, atque naturalibus, quia eiusdem ordinis sunt, accipiendum est. Quæ verò propriè spiritualia sunt, multò maiorem dignitatem habent, atq; præstantiā, & cum eis nihil esse possit optabilius, atq; præstantius, & excellentius, summo studio, seruanda sunt, nullaq; de causa in aleam, atq; in periculum vocanda. Et quamuis non sit in eis sita beatitudo nostra, tamen hoc à gloria differunt, quod hæc per se, & proxime ad beatitudinem referuntur, eiusque causa sunt, gloria non per se, sed aliquantò remotius, & quasi per medium quoddam. Nihil enim gloria haberet unde amari, quæririue posset, nisi ad spiritualia bona gigneret, & conseruanda ordinaretur.

CAPVT. XV

*An præcepta obligent nos cum iactu
ra gloriæ?*

QVONIAM DE actibus virtu-
tum diximus recte interdū
pretermitti posse causa glo-
riæ, nō omnino rei obscure,
atq; ambigua satisfacere no-
bis videbimur, nisi, quantum licebit, ex-
plicatum reliquerimus num tanti facien-
da sit gloria, vt si ad eius conseruatio-
nem vtile sit, ea aliquando omittamus,
quæ lege diuina, aut humana præcepta
sunt? Non quærimus sic ne aliquo loco le-
gis præscriptionibus obistendum, (est
enim ea indigna theologo quæstio) sed
an eo tempore nos obliget, quo obtem-
perare non possumus sine perditione glo-
riæ? Thomas quidem Caietanus prima se-
cundæ quæstione nonagesimæ sextæ articu-
lo quarto in ea est sententia, vt existimet
mortem prius fore perpetiendam quàm
lex humana, quæ vim habet obligandi, de-
seratur. Atque idem opinor de gloria

Caiet. 1. 1. q.
96. art. 4.

diceret, vt eius indicat oratio, est enim hæc: *Homo non solum in eo quod habet, sed etiam in eo quod est, multitudinis est, sicut pars id quod est, totius est.* Lex ergo humana, cui commune bonum propositum est, potestatem habet in hominis bona, iuberèque potest vt ea pro communi bono periculis inferantur. Qui legem perfringit humanam, is in peccatum mortale incidit, præstat autem mille mortes oppetere, quàm vel in minimum cadere peccatum. Non est igitur metui cendum, nec in quouis discrimine à legum obseruatione declinandum. Quemadmodum mori potius velle debet adolescens, quam vxorem ducat consobrinam suam: sacerdos quàm sine calice, altari, vestibus sacris faciat sacrificiũ: filius Ecclesiæ, quàm commercium habeat cum excommunicato: quod sancitum est ab Innocentio, 3. in cap. sacris, de ijs, quæ vi, metus ve causa fiunt, *Quoniam potius (inquit) debet mori quàm peccare mortaliter.* Nā Eustratius in cap. 1. tertij libri. Ethicorum Aristotelis opinatus est, licere homini constanti

Innoc. 3. in
c. sacris de
his quæ vi
vel metus
causa fiunt.

Eustratius
in c. 1. 3. lib.
Ethicorum.

consentire in aliquod peccatum ut adulterium, vel mendacium propter metum principis tyranni, qui alias vel ipsum vel filios suos interficeret, putauit enim Eustratius id voluisse, asserere Aristotele per illa verba. *Huiusmodi non nunquam homines laudantur cum pro magnis, & honestis rebus aliquid turpe ferunt, aut molestum, &c.* Vbi per (turpe) illicitum, aut peccatum exponit Eustratius. Similem doctrinam habet glossa in. l. penultima. ff. si familia furtum fecisse dicatur, quam dicitur comprobare Iasson de actionibus, §. si minus, num. 17. Cinus, & Bartolus, vt refert Ioannes Azorius, lib. 1. institutionum moralium capite decimo quaestione duodecima. *Qui tamen (ait) certè vt tradit Panormitanus, huiusmodi ciuilis iuris doctorum sententia aperte pugnat cum sacris canonibus, cum Aristotele, cum Augustino, & cum recta ratione.* Sed non aduertit Caietanus, nec cogitauit non versari in eo cōtrouersiam, an aliqua causa quamuis magna, atque vehemēti peccandum sit? non enim ferremus

3 Ethic. c. 1.

Gloss. in l.
penult. ff.
si familia
turpe fecis-
dicatur.

Iasson, de
actionibus.
§. si minus

n. 17.
Cinus, &
Bart.

Ioan Azor,
lib. instituc.
moral. c. 10.

q. 12.

talem quaestionem. Sed (vt dixi) an eo tempore summo imminente discrimine, aut fortunarum, aut capitis, aut glorię, lege deuinctissimus, eiq; tum obtemperari legislator ipse voluerit. Nam leges, quę quidem aientes sunt, non quouis temporis articulo obligant. Non dubium est nemini licere contra legem ieiunij facere, at ægrotos, & senes aliquando ieiunare non finimus. Nec verteremus vitio sanis, atq; robustis, si gladio ceruicibus impendente, aut peste aliqua vrgente, comederent. Nō quod sit aliquo loco legi aduersandum; sed quod rectē interpretamur nunquam animum induxisse Ecclesiam vt præciperet eo tempore ieiunium obseruari. Quoniam igitur non àdmodum nobis adiumento est Caietanus, alia aggrediendum est uia.

Præcepta omnia, aut aientia sunt, aut negantia. Aientia sunt quę iubent quod faciendum est, negantia quę prohibent contraria. Ea verò quę prohibentur, aut quia natura sunt mala prohibentur, vt stuprum, adulterium, cædes, contumelię, rapinę:

pinæ: aut ideo mala sunt, quia lege aliqua vetantur, vt abstinere à carnibus statis diebus, vt ieiunium soluere, vt in calice ligneo sanguinem Christi consecrare. Similiter quædam iubentur, & sanciantur, quia bona sunt, & si nulla lex præciperet, vt cultus Dei, honoratio parentum, liberalis filiorum educatio. Alia cum prius quasi ambigua, & indifferentia essent, bona tamen sunt, quia lege imperantur. Hoc genus cōtinet omnia quæ propriè sunt iuris humani, idest, quæ à naturæ lege non pendent, de quibus Aristoteles lib. 5. ad Nicomachum, cap. 7. sic inquit, *Ciue autem ius aliud naturale est, aliud legitimum, naturale, quod ubicunq; eamdem vim habet. & non, quia vel ita videtur, vel minimè. Legitimum quod a principio utrum hoc an illo modo fiat nihil refert, ubi verò fuit institutum, refert. Vt minacaptiuos redimi, vt capram sacrificare, non duas oues.*

In his etiam quæ iubentur, quædam sunt per se bona, vt charitas, religio, iustitia, nā & si nihil aliud cogitemus, aut quæramus, sponte sua laudabile est Deum ama

re, ac colore, neminem lædere, reddere
vnicuiq; iustum. Quædam non per se bo-
na sunt, sed (vt Aristoteles loquitur) secun-
dū accidens, hoc est ratione alterius, quod
ex eis effici solet. Humi dormire, corpus
vigilijs, inediaq; conficere, non est per se,
id est, sine alterius consideratione bonum,
sed secundum accidens, quia his corpus
ferociens, ac lasciuiens coercetur, & do-
matur, vt spiritui pareat, nec optimis ope-
ribus obstat. Etenim (vt Hieronymus,
scribit in epistola ad Eustochium, de custo-
dia virginitatis) *Deus vniversitatis crea-
tor, & Dominus, intestinorum nostrorum
rugitu, & inanitate ventris, pulmonisq; ar-
dore non delectatur, sed quod aliter pudici-
tiam tutam esse non possit.*

Item quædam sunt omni tempore ne-
cessaria, vt iustitia, sine qua nullus esset ho-
minum cōuictus, nullum commercium.
Quædam non semper, vt fortitudo, cū
hostes ingruunt. Quæ diuisio ex Aristotele
accepta est lib. 3. Topicorum, cap. 2.

His ita expositis omni asseueratione
confirmo, idq; sit prima conclusio. Nul-

Hier. in E-
pist. ad Eus-
toch. de cus-
tod. virgi-
nitatis.

Arist. lib. 3.
Topic. c. 2.
3. conclus.

lo metu, nullo periculo, nulla utilitate
 proposita facienda esse quæ prohibentur
 quia mala sunt. Huius generis sunt, quæ
 præceptis decalogi verantur exodo, 20.
 Sunt enim eiusmodi præcepta illa, ut in ea
 permissio cadere nullomodo possit, ut au-
 ctor est Sanctus Thomas, 1. 2. q. 100. artic.
 8. Cuius sententiam aduersus Durandum
 & Scotum pugnacissime tuetur doctissi-
 mus Dominicus de Soto lib. 2. de iustitia,
 quæst. 3. artic. 8. Itaque non est tanti facien-
 da vita, aut gloria, aut honos, ut eius causa
 fures, raptores, scortatores, adulteri si-
 mus. Quare præclarum est illud Aristo-
 teleum in tertio ad Nicomachum ca-
 pite primo, esse quædam ad quæ non li-
 cet quenquam esse compulsum, sed po-
 tius oportet summa perpeßum tormenta
 mortem obire, ridicula enim esse, quæ ad
 necem matris Alemæonem compule-
 runt. Verba Aristotelis sic se habent: *Quæ-
 dam autem sunt, ad quæ perpetranda ne-
 mo cogi, compelli ve potest, sed potius extre-
 ma quæque pati, ac mori conuenit, ete-
 nim ridicula ea sunt quæ Euripideum*

Exod. 20.

S. Thom. 1. 2.
q. 100. a. 8.Soto de ius-
titia, & iure
lib. 2. q. a. 8.Arist. in 3.
ad Nico. 1

Liber secundus,

Alemaonem ad matrem interficiendam compulerunt.

Suppeditant nobis exempla cum vniuersi martyres, tum etiam Azarias, & eius socij, quorum hæc extat ad Regem Babyloniorum responsio, *Non oportet nos de hac re respondere tibi.* Interrogabantur autem num auream statuam adorare, an in ardentem fornacem conijci mallen? *Ecce enim Deus noster quem colimus potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, ò Rex liberare, quòd si noluerit, notum sit tibi Rex, quia Deos tuos non colimus, & statuam auream quam erexisti, non adoramus:* Videlicet mente illud preceptum tenebant, *Non adorabis Deos alienos.*

In hoc rerum genere non solum ista graua, verum etiam leuissima reprehenduntur, & quamuis pro maximorum bonorum consecutione fiant, vitiosa iudicantur, vti de iocoso, & officioso mendacio copiose confirmat Augustinus in libellis de mendacio, & contra mendacium.

Secunda conclusio. Nullius boni assequen-

Dan. 3.

Exod. 34. &
20. Deut. 5.
Leuit. 26. &
Psal. 96.

Aug. in lib.
de mēdario,
& contra
Mendac.

quēdi, aut mali vitandi causa fieri possunt contraria eorum, quæ per se bona sunt, & quia talia sunt iubentur, aut eorum quæ omni tempore necessaria sunt. Contraria voco oppositi actus negationem, quam omnia præcepta aientia complectuntur, ut præcepto charitatis latet hæc negatio: ne oderis Deum, aut fratrem tuum, in oratione parentum hæc, ne vnquam contumelijs parentes prosequare, aut ne deseras, cum opera tua indigebunt.

Hæ duæ conclusiones, vna eademq; ratione corroborantur, in hunc modum. Quod natura tale est, semper est tale, ut ignis, quia natura calidus est, semper est calidus, actus igitur qui natura mali sunt, semper sunt mali.

Ac si quis objiciat aquam natura frigidam esse, sed non semper actu frigere. In actibus certè obtinebo semper eum malū esse, qui est natura malus. Natura enim malus actus dicitur, qui vitiosum habet obiectum, atq; id quidem mutari non potest, nam si mutetur, & speciem ipsam actus mutari necesse est, quæ ex obiecto, tanquā

ex forma sumitur. At actus qui quadam ex parte vitium habet, quàmuis honestissimus finis adhibeatur, & omnia vndecunq; ornamenta quærantur, semper vitiosus est, *Quia bonum* (vt est apud Dionysium cap. 4. de diuinis nominibus) constat ex integra causa, malum autē ex singularibus defectibus. Quod autem semper est malum, nullo tempore, nullaq; causa licitum esse potest, nullius ergo boni spe faciendum est. Recte enim inquit Paulus ad Romanos, 3. pestilentem esse hanc quorundam sententiam, *Faciamus mala, ut veniant bona.* Quæ vetantur quia mala sunt, aut contraria sunt eorum quæ per se bona sunt, & ob id ipsum sanciuntur, sunt natura mala, idq; ex eo maximè cernitur, quod vitiosum habent obiectum, quod ijs, quæ natura bona sunt opponuntur, quod & si nulla lata esset lex censerentur mala, nulla igitur causa facienda sunt.

Ad hæc, nemo est tam hebes, & ignarus, vt non videat vniuersa hæc aduersa esse peruulgatis principijs iuris naturalis, vt odium Dei, aut fratrum, periurium, blasphemæ

Dionys. A-reopagita, lib. 4. de diuinis nominibus.

Ad Rom. 3.

phæmiæ, furtum, homicidium, & his similia. Præferunt enim insignem quandam turpitudinem, quam natura ita detestamur, atq; perhorrescimus, ut nullam in ijs excusationem accipiendam putemus. Itaq; illud Euripidis in Phœnissis, Euripid.
(quod sæpè numero in ore fuisse C. Cæsari ferunt.)

Si violandum est ius, imperij gratia
Violandum est.

Plenum est sceleris, atq; stultitię, nam qui ignorat ius non esse violandum, hic nec hominem se quidem esse profitetur.

Tertia conclusio: In ijs quæ per se atque natura bona sunt, quæq; vel prohibitionem mala, vel iussione bona fiunt, nulla potest certa, atque explorata regula adhiberi. Sed est ubique rei præceptæ gravitas, & auctoritas cum præsentis periculi magnitudine conferenda, ac singula diligenter intuenda, ita enim fiet, ut homo cordatus, atque prudens intelligat, an eo temporis articulo pareri sibi ipsa lex velit? Exempli causa. Præceptum fidei est, ut eam cum à Barbaris interrogamur
3. Conclus
intre-

Liber secundus,

intrepidè confiteamur. Subeunda sunt omnia pericula, paruiq; pendenda, quoniam si minis victi filemus, fidem ipsam prodimus, Christum negamus. Vnde illud Matth. 10. *Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo, qui in cælis est. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre meo, qui in cælis est.* Eadem est ratio in charitate. Nā cui commissa est fratrum salus, vt Episcopus, is ab ea curanda, ac tuenda nullo periculo deterreri debet. In fortitudine etiā si locum dux seruare iubeat, idq; maximè expediat reipublicæ, vitam potius, ac gloriam, cum ita vsuenerit, milies perdet, quam locum deserat.

Contra, alia eiusmodi sunt, vt si rectè omnia pendantur, nō obscurum sit magno imminente discrimine omitti posse. Rem furto ablatam cum magno capitis, aut existimationis periculo negant theologi restitui debere. Nefarium est aliquid in confessione prætermittere, sed rectè aliquando fit, cum sine insigni alterius incom-

commodo quicquam dici non potest. Festis diebus diuinis interesse sanctissime præceptum est: sed domi te contineas licet, si præsens periculum times.

Simile est illud, 1. regum, 21. *Quando David edit panes propositionis, quos nulli, nisi sacerdoti, edere licebat.* Quod quidē factum Christus ipse Matthæi, 12. probat, vbi Euangelista refert, quod cum discipuli eius Sabbatho per sara abirent esurientes cæperunt vellere spicas, & manducare. Pharisei autem videntes dixerunt ei, *Ecce discipuli tui faciunt quod non licet eis facere Sabbathis.* At ille dixit eis, *Non legistis quid fecerit David quando esuriit, & qui cum eo erant, quomodo intrauit in domum Dei, & panes propositionis comedit, quos nō licebat ei edere, neq; his qui cum eo erāt, nisi solis sacerdotibus? aut non legistis in lege, quia Sabbathis sacerdotes in templo Sabbathā violant, & sine crimine sunt? si autē sciretis quid est, Misericordiam volo & nō sacrificium nunquam condemnaretis innocentēs.*

Item Mathæi, 23. amicorumq; consiliū

1. Reg. 20.

Matth. 12.

Leuit. 24.

Num. 20.

Oss. 6.

1. Machab. 2.

1. Machabæorum, 2. *Omnis homo quicūq; venerit ad nos in bello in die Sabbathorum, pugnemus aduersus eum.* Nam quāuis præceptum erat à Deo nihil Sabbathis fieri, fuit illa iusta, & prudens præcepti interpretatio, vt auctor est sanctus Thomas

S. Tho. 1. 2.

q. 100. ar. 8.

1. 2. quæst. 100. artic. 8. non intelligi violare Sabbathum, quod est necessarium ad salutem humanā. Sicuti ipse Christus declarauit in cap. 12. Matthei iam citato quod

Matth. 12.

Et cum inde transisset venit in Sinagogam eorum, & ecce homo manū habens aridam, & interrogabant eum dicentes. Si licet Sabbathis curare? vt accusarent eum, ipse autem dixit, quis erit ex vobis homo qui habeat ouem vnā, & si ceciderit hac Sabbatho in foueam, nonne tenebit, & leuabit eam? quāto magis melior est homo oue? itaq; licet Sabbathis benefacere. tunc ait homini, extēde manū tuā, & extēdit, & restituta est sanitati, sicut altera.

Dēniq; ex hac prudenti præcepti, periculiq; animaduersione, nascitur illa prouida, & benigna legum interpretatio, quam æquitatē vocant Græci, & latissimè pater:

Vn

ut est apud Aristotelem in quinto ad Nicomachum cap. 10. apud sanctum Thomam, 1. 2. quæst. 96. articulo, 6. Sed hæc ita accipienda sunt, quando ex omissione præcepti minime in cōtrarium eius, quod natura bonum est, inciditur, uti superioribus ostendimus exemplis. Etenim interdum longè aliter evenit, ut in iudicijs, emptionibus, & venditionibus, si metu iustitiæ actum omiseris, in iniustitiâ necessitate quadam laberis. Itaq; iudicandi munus subterfugere fortasse aliquando licebit. Sed si iudices, etiam summis periculis imminetibus, iustè iudicandum est. Siquidem satis in secunda conclusione cōfirmatum reliquimus, nullo metu cogi homines posse ad ea, quæ natura bonis cōtraria sunt. Hoc etiam addamus, nisi illa præcepti omissio sit cum religionis contemptione cōiūcta. Nihil enim nobis antiquius esse debet, quàm religio, quàm eius cultus, & incrementū, pro qua omnia sunt homini forti, atq; constanti perferenda. Ut si tyrannus intento iugulo gladio ieiunium solvere iubeat, quo ea in contemptum

Si veniat,

Liber secundus,

veniat', non est ieiunium soluendum, sed optanda mors. Quemadmodum Antiocho Rege seuiente, & Iudaicos ritus abolere cupiente, multi de populo Israel (ut est in, 1. Machabæorum cap. 1.) *Definierunt apud se, ut non manducarent immunda, & elegerunt magis mori, quam cibis coinquinari immundis, & noluerunt infringere legem Dei sanctam, & trucidati sunt.*

1. Machab.
cap. 1.

2. Machab.
cap. 6.

Similiter Eleazarus, 2. Machabæorum cap. 6. maluit necem crudelissimam perpeti, quam amicis obsequi multum diuq; orantibus, ut legitimos saltem cibos clam degustaret, quo regi aliud iubenti paruisset crederetur. Videbat sanè publicam religionem, quam sanctissimè tuendam arbitrabatur, simulatione illa infringi. Hoc ipsum in cōsequenti capite in matre, ac septem fratribus videmus.

2. Machab.
c. 7.

Sed iam argumenta Caietani, quorum initio meminimus, singulatim diluamus.

Primò quidem libenter damus lege humana caueri posse ut vita periculo inferatur. Sed cū id illa apertè nō iubet, ex rei

præ-

præceptæ, periculiq; ipsius magnitudine iudicium faciendum est.

Secundum quoniam iam est à nobis enervatum, ad exempla veniamus.

Moriendum est potius adolescenti, quam vxorem ducat consobrinam suam. Rectè quidem: quoniam tale matrimoniū iure pontificio irritum est, quo fiet, vt ad non suam accedat, quod est natura malum. Nec sacrificium nisi in vestibus sacris, in calice consecrato, faciendum est: quoniam id suapte sponte ad religionis iniuriam pertinet, nec præciperetur, nisi ab eo qui male de religione sentiret. Verba illa Innocentij in capite sacris non ad quoduis cum excommunicato commercium spectant: sed aut cū fit in contemptum Ecclesiasticæ potestatis, vt rectè in isto ipso loco interpretatur Hostiensis: aut cū est communicatio in crimine, quod Innocentio quarto visum est. Denique cū affirmat Pontifex moriendum esse potius, quàm peccandum mortaliter, non obscure significat, de ea se communicatione loqui, quæ sine peccato mortali esse

Hostiens. in
c. Sacris, de
his que vi,
vel metu
causa fiunt

Panormit.
Abb. Ioan.
Ibidem.

non potest. Quod quidem fit, cum illa cō-
municatio sine religionis contemptione
non consistit: aut cum se quispiam partici-
pem criminis facit, alijsq; quatuor modis
similibus, quos Panormitanus Abbas Ioā-
nem Andræam secutus ibidem enumerat.
Ea re meritò eiusmodi communicationis
fuga præcepta est. Nihil enim mani-
festius, quàm nullo vnquam metu esse
peccandum. Ergo si quando vsuueniet,
vt necesse sit, aut certum gloriæ pericu-
lum subiri, aut præceptum omitti, quid
maximè fieri deceat, ex ijs quæ diximus,
dijudicabitur.

CAPVT. XVI.

*An lege præcepta sit conseruatio
gloriæ?*

VPERIORE Disputatione cō-
fecimus licitum esse conser-
uare gloriam, pro eaq; fortu-
nas, atq; vitam in periculum
vocare: superest vt in alteram
quasi confectariam ingrediamur: Num id
lege

lege præceptum sit? tum etiam an obstrin-
gamur, vt tanta pro ea pericula subea-
mus?

Et quidem præceptum aliquod esse de
conseruanda gloria, his potissimum con-
firmari videtur.

Primo Ecclesiastici, 41. (quod sæpè ad-
duximus) aperte id præcipi videtur, *Cu-
ram habe de bono nomine, hoc enim magis
permanebit tibi, quam mille thesauri pre-
tiosi, & magni.* Et ad Romanos duodeci-
mo, *Providentes bona non solum coram*
Deo, sed etiam coram hominibus.

Secundo cum quis temere prodit cri-
men suum peccat, negligit enim gloriam,
quæ bonum quoddam est. Peccat etiam,
qui bonus cum sit, haberi cupit malus, ita
enim ait Augustinus in libro de bono vi-
duitatis cap. 22. *Nec audiendi sunt, siue vi-
ri sancti siue scemina, quando reprehen-
sa in aliquo negligentia sua, per quam
fit vt in malam veniant suspicionem,
unde suam vitam longè abesse sciunt:
dicunt sibi coram Deo sufficere conf-
cientiam, existimationem hominum*

Aug. in lib.
de bono vi-
duitatis, ca.
22.

Ad Rom: 12,

Aug. in lib.
de bono vi-
duitatis, ca.
22.

Liber secundus,

non imprudenter solum, verum etiam crudeliores contemnentes. Si autem peccat, contra præceptum aliquod diuinum peccat & facit: siquidem peccatum est transgressio legis diuinæ, aut (vt definit diuus Augustinus, lib. 22. contra Faustum Manichæum, cap. 27.) factum, vel dictum, vel concupitum aliquod cōtralegem eternā.

Aug. lib. 22.
contra Faustum Manic.
c. 27.

Præterea præceptum est de vita non perdenda, cum enim præcipimur, *Non occides*, nobis etiam metipsis mortē conficere prohibemur, vt confirmat Augustinus lib. 1. de ciuitate Dei, cap. 20. Multo ergo melius de gloria esse arbitrandum est, quam vitæ præferri posse diximus.

Aug lib. de
ciui. Dei c.
20.
Conclus,

Verum ego ita statuo non esse peculiare de gloria præceptum: nam quamuis in genere bonorum sit, tamen si eam perse contemlemur, res est infirma, instabilis, caduca, & quæ (nisi cum ad aliorum salutem utilis videtur) ab optimo quoque constantissimè contemnitur, vnde illud Pauli, 1. Corinthiorum, cap. 4. *Mihi autem pro minimo est ut iudicer à vobis, aut ab humano die.* Et, 1. ad Thesalonicenses, cap. 2.

1. Corin. 4.

Non

Non quasi hominibus placentes, sed Deo,
qui probat corda nostra. Neq³ enim aliquā
do fuimus in sermone adulationis, sicut sci-
tis, neq³ in occasione auaritiæ Deus testis
est, neq³ quærentes ab hominibus gloriam,
neq³ à vobis, neq³ ab alijs.

1. ad Thesal.
c. 2.

In Euangelijs etiam sæpè videmus Do-
 minum gloriam auersantem, & facta sua
 taceri iubentem. Cuius exemplum secuti
 multi eximia quadam virtute, & sanctita-
 te florentes, ciuitates & oppida, omnemq³
 hominum conuictum reliquerunt, & se-
 cretissima loca petierunt, vt sine laude &
 gloria viuerent.

Matth. 8.
Ioan. 6.

Si quādo ergo famam, & gloriam no-
 stram nulla iusta causa lædimus, non pe-
 culiari cuiuspiam præcepto, sed charitati ad-
 uersamur, qua nos, & nostra, tum etiam
 fratres nostros diligere iubemur. Verum
 id peccatum non est suo genere mortale:
 quemadmodum nec pecuniam temerè
 effundimus, quāuis intra fines venialis,
 non dubium est illud esse grauius, quod est
 cōtra gloriam. Adieci, genere suo, quoniā
 consideratis alijs, aliquando mortale esse

potest. Vt si latio sit vehemens in primis, & grauis, nec consistere queat sine dedecore multorum eiusdem loci, atque ordinis, vt in theologis, in sacerdotibus, in monachis, si sit homo cui publicum munus demandatum sit, vt paulò post dicemus.

Atq; hoc ipsum in effusione pecuniæ cernimus, cum accidit in homine oppræssio ære alieno, aut cui ampla familia alenda est. Hoc autem confirmo. Non respondere detractoribus falsò flagitia obijcientibus, cum facillè id possis, nililo videtur minus, quàm si tu te tibi infamiã vltro quæras, quemadmodum idem est non obistere latroni, cum sine incòmodo tuo queas, atq; dissipare patrimonium. At possum omnino non respondere detractori, cum inde alijs periculum non creatur, vt ait sanctus Thomas 2.2. quæst. 73. arti. 4. ad 1. argumentum. Non est igitur per se malum, aut genere suo graue, negligere gloriam, imò verò ira Christus fecit, & ita discipulos suos instituit, *Qui* (vt prima Petri capite secundo legimus) *cum male diceretur,*

S. Tho. 2.2.
q 73. art. 4.
ad 1. arg.

1. Petri 2.

tur, non maledicebat, cum pateretur non
 comminabatur. Et Matthæi. 27. Cum ac- Matth. 27.
 cusaretur à principibus sacerdotum, & se-
 nioribus, nihil respondit. Tunc dicit illi
 Pilatus, Non audis quanta aduersum te
 dicunt testimonia? Et non respondite ei ad
 ullum verbum, ita ut miraretur preses ve-
 hementer. Et psalmo, 37. Ego autem tan- Psal. 37.
 quam surdus non audiebam, & sicut mu-
 tus non aperiens os suum, & factus sum sicut
 homo non audiens, & non habens in ore suo
 redargutiones, Et psalmo, 38. Obmutui,
 & non aperui os meum, quoniam tu se- Psal. 38.
 cisti. Et Isaia quinquagesimo tertio, O- Isa. 53.
 blatus est quia ipse voluit, & non aperuit
 os suum, sicut ovis ad occisionem ducetur,
 & quasi agnus coram tondente se obmu-
 tescet, non aperiet os suum. Et Matthæi
 capite quinto, cum ait, Beati estis cum Matth. 5.
 male dixerint vobis homines, & persecu-
 ti vos fuerint, & dixerint omne malum
 aduersum vos mentientes propter me,
 minime addit ut pro se responderent, &
 inficiarentur, sed Gaudete ex exulta-
 te quia merces vestra copiosa est in cælis.

Liber secundus.

Huiusmodi exemplis pleni sunt libri prophetarum, & Apostolorū, plenæ sunt quæcunq; scriptæ extant sanctorum historiæ.

Periculum aliorum vocauit sanctus Thomas, cum alijs scandalo sumus, vt aut in vitia illa labantur, aut vt religionem, ordinemq; contemnāt, cum nostra infamia cum aliquorum dedecore coniuncta est. Nam gloria nostra multorum com-
moda augeri, charitatem iuuari non adeò ad priuatum hominem spectat, vt eius negligentiam, & contemptionem in peccati mortalis genere collocet. Etenim (& si id præstantissimum est) nullo tamen ego præcepto astringor omnibus aut locis, aut modis spiritualem fratrum querere salutem. Atq; vt alijs necessaria fama nostra sit, eo tempore necessaria erit, quo ea maxime indigebunt: & vt nulla lex præcipit mihi diuitias meas vt seruem, quòd postea indigentibus vsui esse possim: sed vt si suppetent, aliquid egenti fratri largiar: ita gloria, cum habuero & necessariam esse cognouero, iuuare homines iubeor, &
con-

conseruare eam in hunc vsu nō iubeor.

Præterea, sæpè numero fiet, vt officium sit ea facere, quæ gloriam vehementer infringant: non est igitur eius præcepta conseruatio. Verbi causa. Non vetat ius, nec ratio flagitium meum amicis detegere, ad capiendum consilium, vel ad leuandum mærorem, testari in media luce, atque in conspectu omnium id fecisse me, quod fratri vitio vertitur, falso à me in aliquem maledicta congesta esse. Habemus igitur præter præceptum charitatis, conseruationē gloriæ nulla lege sanciri, neq; esse peccatum genere suo mortale, aliquid nos gloriæ, existimationiq; nostrę detrahere. Atq; hæc quidē omnia ex vno quasi fonte dimanant, esse nos, vt pecunię, ita etiā famæ nostræ Dominos, liberumq; in eam ius habere, vt in alia quæ labore nostro cōparata sunt. Quod quoniam copiosissimè & elegantissimè confirmatū est à grauissimo, & doctissimo Dominico Soto lib. 4. de iustitia & iure, quæst. 2. articu. 3. Et in relectione de ratione regendi & detegendi secretum membro, 1. quæst. 3. (vnde

v. dil. 29A
era. 11105b

Soto lib. 4.
de iust. & iu
ro, q. 2. ar. 3.
Et in Rele-
ctio, de rat.
regendi, &
de tegendi
secre mem-
bro. 1. q. 3.

Liber secundus.

Caiet. 2. 2. q.
93. ar. 2.

ego nonnulla mutuatus sum) non est à
me hoc quidem loco disputandum , ta-
met si aliter visum esse sciam Caietano , 2.
2. quæst. 73. artic. 2. & in summa verbo, de-
tractio. Etsi enim gloria natura sua pretio-
sior diuitijs sit , tamen opinione homi-
num, & consuetudine ciuili, magnus auri
aceruus exigue gloriæ antepositur. Non
est ergo dubium vt aurum, ita gloriam in
potestate nostra esse. Ad quod non leui
argumento esse debet , quòd nec ipsius
quidem fœlicitatis causa vitā nobis met-
ipsis eripere possumus. Vt videtur Augu-
stino lib. 1. de ciuitate, cap. 20. Gloriam, si
animo pestilentem, & noxiam esse sentie-
mus, negligere, & perdere licet. Vnde cōf-
tat eam nō pertinere ad illa genera bono-
rū, quorū nō est nobis potestas, vt vita, sed
ad illa potius, quibus libere, proq; arbitrio
vtimur, qualia sunt externa omnia.

Aug. lib. 1.
de ciui c. 20

Ex quo etiam sequitur , qui gloriæ suæ
nocet, iustitiam nulla ratione violare, resti-
tutione se non obligare, nemini facere
iniuriam , quamuis hæc quoq; inficiatus
est Caietanus. Verum hæc omnia de ho-
mine

mine, priuato accipienda sunt, vt paulò ante monuimus, non de magistratibus, publicisq; personis. De quibus an idem sit iudiciu, existit nec leuis, nec contemnēda difficultas, quæ ita videtur commodè posse explicari.

Duplex est genus magistratuum, alteru temporarium, & externum, vt prætor, Senator, Imperator, Rex: Alterum spirituale & quasi internum, vt parochus, vt Præfectus monachus, vt Episcopus. Sunt etiam publicæ personæ quæ nullos magistratus gerant, vt concionatores, vt theologiæ, & ingenuarum artium magistri.

Vt ergo in re necessaria illa quidem, & cognitione digna, sed obscura, & à nemine (quod satis ego sciam) enucleata, sententiam meam proferam: opinor equidem eos demum gloriam, ac famam suam in potestate nō habere, quibus spiritualis magistratus cōmissi sunt, neq; vt feruent iustitiæ lege obligari. Cateri & si maiorem curam hac in re adhibere debeant quàm priuati, omnino eius domini sunt, vt si temere omisserint, aut
per

Liber secundus,

perdiderint, non in iustitiam, sed in charitatem peccent. Non erit hoc aut obscurum ad intelligendum, aut difficile ad probandum, si perspexerimus quid inter hæc duo magistratuum genera intersit, quidq; maximè efficere velit quisque. Omnis enim eorum curatio, quos externos nominavi, non in salute animi, sed in tranquillo, atq; sedato reipublicæ versatur statu. Itaque eos animi morbos, & ea peccata quæ rempublicam non perturbant, nec publicam iustitiam violant pertinere ad se nequaquam putant. Nec enim bona spiritus per se intuentur, sed quatenus spectant ad quietem, pacemq; civitatis. Ad hanc ipsam pacem, tranquillitatemque reipublicæ, etsi multum gloria, & fama conducunt (exemplo enim principum, atque maiorum facile populus movetur) ut se habet illud Claudiani.

Claud. poet.
de quarto
Honorij cō-
sulatu

Componitur orbis

*Regis ad exemplar, nec sic inflectere
sensus*

*Humanos edicta valent, quàm vita
regentis.*

Et

Et refert Diodorus Siculus de Æthyopi-
bus, vt si aliquando aliqua corporis parte
Rex debilitetur, domestici omnes sponte
sua eandē partem debilitant, turpe existi-
mantes Rege claudo, aut monoculo, non
amicos omnes claudos, & monoculos.
Tamen non sunt ita natura sua, perseque
ordinatæ, vt sine ijs constare illa non pos-
sit. Nam fieri potest (& sæpè vsu venisse
cernimus) vt tyrannus in pace, atq; iustitia
contineat ciuitatem, & vbi adulteria, cæ-
des, exactiones principum audiuntur, vix
quisquam alterius rem, vxorem, corpus,
attingat. Atque id ratio ipsa gubernandi
imperandiq; efficit, habet enim regis præ-
ceptio (vt Aristoteles inquit in decimo ad
Nicomachum capite vltimo) vim quan-
dam cogentem, & necessitatem afferen-
tem, vt quos verbis sanare non potest, cū
ijs acerbitate suppliciorum agat. Imò ve-
rò multos iudices videmus qui cupidita-
te laudis incensi, ac immanitate quadam
belluina sæuiētes, & crudelissimi (vt sunt)
atq; iniquissimi, iudicantur, & rem publi-
cam terrore illo mirificè sine perturbatio-
ne conseruant.

Diodor. Si-
cul. de fabu-
lis antiquo-
rum, c. 4.

Liber secundus,

Hi ergo quoniam opinione iustitiæ iuuare alios queunt, grauius in charitatē peccabunt quàm priuati, si gloriam suam, atq; hominum de se sermones temere cōtempserint. Sed cū ad eum munus gloria perse non referatur, nec sit simpliciter necessaria, non est cur ipsis eius potestātē, atq; dominatum auferamus. Nihil enim minus potestatis habent, quam cæteri homines, nisi in ijs sine quibus nullo modo finem assequuntur suum. Etenim pecunia Principi suppetat necesse est, vt ministro- rum magnum alat agmen, quo nocentes puniat, patriam tueatur. Sed nunquam eum dominum esse rerum suarum inficiabimur.

Contra parrocho, atq; Episcopo proposita est salus, & probitas ciuium, suntq; eorum magistri, & quasi pædagogi, vt pu- ros, atq; incorruptos ad cæli regna euehāt, (hunc enim finem intuentur ipsi,) ac id ef- ficiant, quod Christus, & Apostoli, si hic viuerent, effecissent. Quare vix vnquam vi, aut minis agunt, nisi cū sunt euulga- ta crimina, omnis animaduersio, atq; pu- nitio

nitio anathemate, cū grauissima est, cō-
 tinetur. Sed sanare hac ratione latentia nō
 possunt, quæ sæpè vel grauiora sunt, & ma-
 iori indigent curatione. Ac ne ipsa quidē
 quæ sentiuntur, & videntur poenis semper
 sanantur, vt enim externa opera tollas, vo-
 luntatem, vndè exeunt periuria, cædes,
 & adulteria tollere non potes. Gladius
 igitur quo Episcopus pugnat, & quo om-
 nia peccata quasi vlceratam, ac putridam
 carnem resecat, est verbum Dei: vt ad
 Hebræos quarto Paulus docet dicens, *Vi-*
nus est enim sermo Dei, & efficax, & pe-
netrabilior omni gladio ancipiti, & per-
tingens vsque ad diuisionem animæ, & spi-
ritus, compagum quoque ac medullarum,
& discretor cogitationum, & intentio-
num cordis. Vt quemadmodum ad Ti-
 tum cap. 1. scribit idem Apostolus, *Potens*
sit exortari in doctrina sana, & eos qui
contradicunt arguere. Vnde etiam est il-
 lud secunda Timothei tertio, *Omnis scrip-*
tura diuinitus inspirata utilis est ad
docendum, ad arguendum, ad corripien-
dum, ad erudiendum in iustitia, vt
 Tc per-

Ad Hebræ.

4. corinthi 3. v.

Ad Tit. 2.

2. Timoth.

3.

2. Timot. 4.

perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonū instructus. Et capite sequenti, Testificor coram Deo, & Iesu Christo qui iudicaturus est vivos, & mortuos, per aduentum ipsius, & regnum eius, prædica verbum, in-
sta opportunè, importunè, argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina.

Vita, & fama in prælatibus, & magistratibus quantum oporteat, ad correctionem inferiorum.

Ex quo necessariò efficitur ad finem spiritualium magistratuum, & ad propriū eorum officium per se omnino referri famam, & gloriam, quia nihil verbis proficitur quamvis suauibus, & eruditis, cum illa discrepare à dicentis vita putantur, vt in tractatu de perfecto concionatore copiosè explicamus capite.

Equidem nō video quo modo populus indignationē, aut etiam risum tenere possit, cum Episcopus de sobrietate, de castitate, de contemnēda pecunia dicit, qui vinosus, impudicus, auarus existimatur. Ille igitur vnus peccatis ciuium medebitur, eosq; ad virtutem, & ad supremæ beatitudinis consecutionem vehementer incitabit, quem ipsi virtute, & gloria præstantem iudicabunt. Hac de causa Augustinus

in quarto de doctrina Christiana cap. 28. doctorem, ut obediēter audiatur, cum esse vult, qui ita bonam vitam eligat, ut etiā bonam non negligat famam, sed prouideat bona coram Deo, & hominibus quantum potest, illum timendo, his consulendo, verba Augustini sunt. *Talis doctor ut obediēter audiatur non impudenter, non solum submissè ac temperatè, verum etiam granditer dicit, quia non contemptibiliter uiuit. Sic namque eligit bonam vitam, ut etiam bonam non negligat famam, sed prouideat bona coram Deo, & hominibus quantum potest illum timendo, his consulendo: In ipso etiā sermone, Malit rebus placere, quam verbis, nec existimet dici melius nisi quod dicitur verius, nec doctor verbis seruiat, sed verba doctori. Hoc est enim quod Apostolus ait. Non in sapientia verbi, ne euacuetur Crux Christi. Ad hoc enim valet etiam quod ait ad Timotheum. Noli verbis contendere, ad nihil enim utile est, nisi ad subuersionem audientium. Verbis enim contendere, est non curare quomodo error ve-*

1. Cor. 3.

1. Cor. 1.

2. Timor. 2.

Liber secundus,

ritate vincatur, sed quomodo tua dictio
dictioni praeferatur alterius. Et ita conver-
setur ut non solum praeium sibi comparet,
sed etiam praebeat alijs exemplum, & sit
eius quasi copia dicendi, forma viuendi. Et
rursus in eodem libro capite vigesimo no-
no de talibus Episcopis, magistris, & con-
cionatoribus inquit idem Augustinus, Eos
itaq; dixit Deus jurari verba sua, qui boni
volunt videri, loquendo quae Dei sunt, cum
mali sint, faciendo quae sua sunt, nec fa-
nè ipsi dicunt bona, quae dicunt, si dili-
genter attendas. Quomodo ergo dicunt
verbis, quod negant factis, non enim frus-
tra de talibus ait Apostolus: Confitentur
se nosse Deum, factis autem negant. Mo-
do ergo quodam ipsi dicunt, & rursus a-
lio modo ipsi non dicunt, quoniam utrun-
que verum est quod ait veritas: de talibus
enim loquens, Quae dicunt, inquit, facite
quae autem faciunt, facere nolite. Hoc
est, quod ex ore illorum auditis facite,
quod in opere videtis facere nolite. Di-
cunt enim, inquit, & non faciunt. Sed alio
loco tales arguens ait: Hypocrita quomodo
potes-

Aug. lib. 4.
doctr. Chri-
stian, c. 29.

Ad Tit. 1:

Matth. 13:

Matth. 13:

poteſtis bona loqui, cū ſitis mali. Ac per hoc & ea quæ dicunt, quando bona dicunt, non ipſi dicunt, voluntate ſcilicet, atq; opere negando, quod dicunt.

Paulus verò nihil aut ſæpius, aut accuratius Episcopis præcipit. Vt prima Thimothei tertio, Oportet enim Episcopum irreprehensibilem eſſe. Et, Oportet autem illum & teſtimonium habere bonum ab his qui foris ſunt, ut non in opprobrium incidat, & laqueum diaboli. Et cap. 4. Exemplum eſto fidelium in verbo, in conuerſatione, in charitate, in fide, in caſtitate. Nec multò poſt, Hæc meditare, in his eſto, ut proſectus tuus manifeſtus ſit omnibus. Hoc enim faciens, & te ipſum ſaluum facies, & eos qui te audiunt,

1. Timot. 3.

Ibidē, ca. 4.

Non ſatis putat Episcopo proficere, niſi proſectus ille manifeſtus fuerit omnibus: alioqui nihil eos mouebit, quibus vitā nō probarit ſuam. Iam ſi gloriæ, & exiſtimationis Dominus non eſt, reſtituat eam neceſſe eſt, quoties prodigè diſperdiderit, & diſſipauerit: ſed non tam ſibi reſtituet, quàm magiſtratui, muneriq; quod gerit.

Tt 3

Atq;

Liber secundus,

Atque hæc quidem ita intelligo dum magistratum retinet, nam eo si abierit, curam que cum munere reliquerit, priuatorum ius, vt cæteri, obtinebit.

Ex his quæ de magistratibus diximus, intelligitur bonarum artium præceptores, & concionatores habere gloriæ potestatem. Nam theologia, disciplinæq; omnes rectè possunt sine gloria doceri. Satisque. quod muneris sui erat, præstitit, qui res difficiles, & arduas explicauit. At concionatores nemini illi quidem proderunt, si omni gloria careant, sed quoniam liberè id faciunt (nisi parochi sint, aut Episcopi) nulli vt profint obligantur.

His, vt nostri ingeniosi tenuitas tulit, explicatis ad initio obiecta argumenta veniamus.

Ad primum respondemus, nūquam sacras literas cohortari homines solere, vt quærant gloriam, opinionemq; populum. Tantum monent vt summa contentione in ijs se se exerceant, quæ sint omni gloria, & laude dignissima, quæq; bonum nomen conciliare soleant, vt & ipsi virtu-

te præstare, & alijs adiumento esse possint.

Quemadmodum Matthei, 5. videmus. *Sic* Matth. 5.

luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est. Lucere coram hominibus lucem nostram nihil est aliud, quam sanctissimè & religiosissimè vivere, eos exemplo nostro commouere.

Atque id Paulus dixit ad Romanos, 12. *Pro* Ad Rom. c. 12.

uidentes bona, non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Hoc est, in bonis vos operibus exercete erga Deum, & erga homines, ut eos magis, magisque ad virtutem incendatis. Præclare verò explicat ad Philippenfes, 4. dicens, *De cætero fratres, quæcunq; sunt vera, quæcunq; pudica, quæcunq; iusta, quæcunq; sancta, quæcunq; amabilia, quæcunq; bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplina, hæc cogitate.* Nō dixit, bonam famam, sed quæcunque bonæ famæ id est, quæ sunt gloriæ, & famæ efficientia, & eiufmodi, ut bonis omnibus probentur, qualia sunt, quæ vocauit vera, & pudica, & iusta.

Secundo quidem argumento libenter

Tt 4 damus

damus quod assumit, peccare eum qui temere crimen suum prodit. Nam aut eo tempore ita facit quasi sibi ipse placens, & ceu egregium quoddam facinus prædicans, quod est intolerantissimum, & iniquissimum, vnde grauis illa, & in primis acerba reprehensio Esaie, cap. 3. *Peccatum suum quasi Sòdoma predicauerunt, & non absconderunt.* Et psalmo, 51. *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?* Aut sine gloriatione effutit, quod multò quidem minus, sed tamen iure reprehēditur, cùm sine casu fit, & quòd alijs impingendi ansam affert, & quòd peccata eius naturæ sunt, vt nequaquam in lucem proferri, sed silentio tegi, & quasi obliuione sepeliri debeant. Vitiosa est etiam sceleris inconsulta detectio, quia gloriam lædit, minuit, eripit. Sed non est peccatum genere suo mortale, nisi cùm est vehemens, & grauis omnino læsio, in aliorumque dedecus, aut offensionem manans, vt ante dixi. Et quidem eo tantum tempore quo spiritualem ad finem necessaria est, nam

pri-

priuatus in aliud tempus conseruare non iubetur. Tunc autem charitas, non iustitia, aut præceptum peculiare violatur. Augustini verba satis constat ad eos pertinere qui cum scandalo aliorum, quos ad imitationem sui alliciunt, existimationem, famamque cōtemnunt, vt cum homo virtute excellens turpia quædam fecisse videri vult, multos auctoritate, & opinione præiudicata ad paria facienda non tam allicere quam compellere videtur. Quemadmodum de Petro Apostolo accepimus ad Galatas secundo. Qui cum ethnicorum mentes vitare cæpisset, simulationi eius consenserunt cæteri Iudæi, ita vt & Barnabas ethnicorum magister, & quasi parens duceretur ab eis in simulationem illam. Ac Petrum ita increpat Paulus. *Si tu cum Iudæus sis, gentiliter viuis, & non Iudaice, quomodo cogis gentes Iudaizare?*

Ad Galat. c. 2.

Iure sanè, tãta enim erat Petri auctoritas, & amplitudo, vt homines exẽplo suo non moueret, sed cogeret. Pertinent etiam ad

Liber secundus,

Rom. 2.

eos quorum infamia insignem turpitudinis notam religioni inurit, de quibus Paulus ad Romanos, 2. ait, *Nomen enim Dei per vos blasphematur inter gentes, sicut scriptum est. Quæ duo facile verba ipsa indicant. Ita enim inquit continuò, Cum occidunt animas aliorum. Siue blasphemantium viam Dei, quibus secundum suam suspensionem, quasi turpis, quæ casta est, displicet vita sanctorum: siue etiam cum excusatione imitantiũ, non quod vident, sed quod putant.*

Sap. 16.

Tertium argumentum versatur in dispari causa. Nam cum Deus vitæ nostræ Dominus sit, non nos, vt sapientiæ, 16. docemur, *Tu es Domine qui vitæ & mortis habes potestatem, & deducis ad portas mortis, & reducis.* Iure id perdere, & dissipare prohibemur, quod alienum est. At gloria tota nostra est, quia virtute nostra, & diligentia comparatur, ideòque non est eius præcepta conseruatio.

CAP.

CAPVT. XVII.

*An conseruatio gloria obliget nos cum
magno discrimine vite, aut rei
familiaris?*

Q VOD Ad pericula pro gloria
subeunda attinet, si rectè
quæ paulò antediximus per-
cepta sunt, nō erit nimis dif-
ficile explicatu. Etenim si vt
res familiaris, ita gloria in potestate nos-
tra est, nec de ea quicquā nobis lege præ-
scriptum est, nemini dubium esse debet,
vix vllum vnquam tempus incidere posse,
quo priuatus pro ea tuenda periculis se,
aut res suas inferre cogatur. Nam & si
gloria multis opitulari, salutemq; afferre
possim, non idè mihi lex vt seruem præ-
cipit, aut eius dominatum, & potestatem
aufert, sed vt si pecunia suppetet, largum
me esse in eum iubet, quem egestate afflic-
tum, atque oppressum videro. Ita eo tem-
poris articulo quo gloria mea fratribus
magnopere necessaria est, vt ea iuuem
quos potero, præcipit lex, & ratio charita-
tis.

tis? Atq; vt in hunc articulum se tuar omni-
 nime iubebar, ita nec post eum retinere
 iubeor. Ergo glorię tuendę hæc est opti-
 ma, & expedita ratio, vt omnem curam,
 atq; industriam in virtute ponamus, socie-
 tatem hominum, quantum licebit, iuue-
 mus, Deum optimum maximum sanctis-
 simę colamus, & tales omnino simus, qua-
 les videri volumus. Quemadmodum enim
 qui se se in solem vertit, vmbra[m] habet
 comitem, & asseclam etiam si nolit, si ter-
 ga conuertat, ipse vmbra[m] sequitur, nec
 attingit vnquam: ita gloria assequitur eos,
 qui se se totos Deo dediderunt, nec voca-
 ta concupita, manetq; semper, recedentes
 verò ab studio pietatis, & ardentissimę
 quærentes desserit, & fugit. Vt refertur de
 Catone Marco Portio, de quo Laertius
 Diogenes ita ait. Cato Marcus Portius
 vir tantę constantiæ fuit, vt glorię eius
 nullus vnquam laudando profuerit, nec
 vituperando nocuerit. Hic licet gentilis,
 humanā tamen gloriā fugiebat. Sed vt de
 illo scribit Salustius, quò minus appetebat
 gloriā, eò magis eum gloria sequebatur.

Quòd

Dominicus
 Nanus, &
 Bartholo-
 meus Amā-
 tius, in Po-
 lyantha.

Quòd si aliquando his artibus retineri,
 & ab improbiſſimorum hominum iniu-
 ria cōmodè vindicari nequeat, mihi qui-
 dem ſalubre illud Chriſti conſilium ſequē-
 dum, atq; amplectendum videtur, *Ego
 autem dico vobis non reſiſtere malo, ſed ſi
 quis te percufferit in dexteram maxillam
 tuam, præbe illi & alteram: & ei qui vult
 tecum in iudicio contendere, & tuni-
 cam tuam tollere, dimitte ei & pal-
 lium.*

Matth. 5.

Sed duo ſunt omnino tempora quibus
 (vt ego arbitror) priuatus iure ipſo aſtrin-
 gitur, vt ob conſeruandam gloriam nu-
 llum pecuniæ, capitis ve periculum re-
 cuſet. Cū magnum, atque certum
 fratrum ſcandalum timet: cū inſigne
 aliquod dedecus, & probrium ſuſceptu-
 ra apud infideles religio videtur. Lo-
 quor de certo, & conſtanti, & verè
 probabili metu. Et quidem tam ſanc-
 tè tuendam eſſe religionem vt omnes a-
 cerbitates ſint perferendæ, ne eam in
 contemptum adduci ſinamus, capi-
 te decimo quinto ſatis confirmauimus.

Si

Liber secundus,

Sur la vita
eorum.

Si enim Xistus secundus, & Laurentius martyres, tum etiam Thomas Cantuariensis pestem oppetere maluerunt, quam vnius Ecclesie thesauros prodere tyrannis, quod tandem animo in Ecclesie Catholicae, totiusque religionis gloriam nos debere esse arbitramur?

De scandalo autem quod actuum theologi vocant (de eo enim loquimur) omni tempore, atque omni ratione vitando, non obscurum, aut dubium præceptum habemus, ita enim inquit Christus Matthæi, 18. *Qui autem scandalizauerit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.*

Matth. 18.

Hieron. in
cōm super
Matt. c. 15

Est autem facilis & perspicua in primis ratio. Scandalum est dictum, vel factum, quo alijs occasio ruinae datur, auctore Hieronymo in commentarijs Matthæi cap. 15. Quod accidit vel cum quispiam alterius ruinam, atque offensionem quarit, vel factum ipsum eiusmodi est, ut natura sua inducat, & moueat ad ruinam. At hoc sine peccato fieri nequit. Imò verò quod
per

per se nihil deformitatis, aut turpitudinis, habere videbatur, si minoribus offensionibus incipiat, vitiosum efficitur, ut in eis idolis immolatis copiose Apostolus docet, 1. Corinthiorum, cap. 8. & 10. & ad Romanos, 14. *Bonum est non manducare carnem & non bibere vinum, neque, in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur.* Et paulo ante, *Omnia autem sunt munda, sed malum est ei qui per offendiculum manducat.*

1. Corint. 8.
& 10.
Ad Roman.
cap. 14.

Ex quo efficitur scandalum actuum semper esse peccatum in eo qui offert, ut scite ratiocinatur sanctus Thomas, 2. 2. q. 43. artic. 2. cuius verba sunt. *Scandalum actuum semper est peccatum in eo qui scandalizat, quia vel ipsum opus quod facit est peccatum, vel etiam si habeat speciem peccati dimittendum est semper propter proximi charitatem, ex qua unusquisque tenetur salutem proximi providere, & sic qui non dimittit contra charitatem agit.* Et Paulus apertissime ad Romanos, 14. *Si enim propter cibum frater tuus contristatur, iam non secundum charitatem ambulas. Noli cibo*

S. Thom. 2.
2. q. 43. art. 2.

Ad Rom. 14

Liber secundus,

cibo tuo illū perdere, pro quo Christus mortuus est. Et prima Corinthiorum cap. 8. Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis. Quapropter si esca scandalizet fratrem meum, non manducabo carnem in aeternum, ne fratrem meum scandalizem. Quod si nullum est sine peccato scandalum, per se atq; natura malum est. quod autem per se malum est, & si in acerbissima discrimina incidamus fugiendum est. Vt abundè cap. 15. confirmatum reliquimus. Nullo ergo metu contemnenda est gloria, cū inde probabile alijs offensionis periculum creatur.

Verum hæc quidem de priuatis. Nunc de spiritualibus illis magistratibus loquamur, quos esse famæ, & gloriæ dominos negauimus.

Ac de ijs ego ita sentio, iure teneri, (modo in magna gloria uiuant) vt omnia pericula suscipiant, omnes dolores cruciatuq; perferant, ne existimatione sua decendant. Cū quia eorum ignominia in vniuersum sacerdotum ordinem, & in religionem

nem ipsam, si Ecclesiæ hostes rescierint, maximè manat, tum quia vix sine incredibili cæterorum scandalo fieri potest. Et ut hæc missa faceremus, non dubium est Episcopum (ut de eo exempli causa loquar) pecuniæ, vitæque periculum adire debere iure diuino pro spiritali populi sui salute tuenda, atq; seruanda. Ita enim ait dominus Ioannis, 10. *Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis.* Et Gregorius homilia, 14. in Euangelia. *Primum* (inquit) *nobis est exteriora nostra misericorditer ouibus nostris impendere, postremum verò, si necesse sit, etiam mortem nostram pro eisdem ouibus ministrare.* Hanc autem ipsam salutem, amissa gloria quam habebat, efficere, & tueri non potest, ut fusiùs ante diximus. Omnia ergo illi pro gloriæ conseruatione perferenda sunt.

Ioan. 10.

Greg hom.
14 in Euag.

CAPVT. XVIII.

*Quomodo nos gerere debeamus in ijs qua
gloriam infringunt.*

VT VIRTUTE gloria paratur, ita virtute retinetur, vitij, extinguitur.

Sed quòniā fundamentum modò est virtus, gloriaque tota in hominum de nobis iudicio, & sermone versatur, fieri potest, vt nulla culpa nostra ea excidamus, & quasi iam diu possessa laude spoliemur.

Gloria aut dictis, aut factis nobis eripitur. Factis, vt cum ita nobiscum agunt ciues, atq; cum improbis, & perditis hominibus, si nos honoribus abdicent, si parupendant, si domo, aut etiam vrbe exigant, si turpibus & in honestis supplicijs afficiant.

Dicta tribus potissimū capitibus continentur, irrisione, contumelia, detractio. Irrisio quiddam habet iocosum, & eo intendit, vt alter rubore suffundatur. Cæteræ duæ seriò agunt, & honorem ac gloriam extinguere nituntur. Sed est in præsentēs contumelia, in absentes detractio. Atque hæc quidem omnia eam ob causam gloriam eripere dicuntur, quod & si ab improbis hominibus inferantur, tamen id interdum perficiunt, vt viri boni è quorum iudicio gloria nos-

trapendebat, secus de nobis existimare incipiant, nosque alios esse censeant, quam ante putauerant. Quæ quoniam gloriæ vehementer obstant, non erit abrequerendum, quomodo se in illis gerere quisque debeat?

Facta quidem certè sine iniuria esse vix possunt. Nam quî fieri potest vt iure contemnatur honestus homo, & gloriosus damnetur, eiiciatur, puniatur?

Dicta & si cum summa iniuria coniuncta sint, tamen vera esse possunt, vt si homini gloria florenti ea vitia obijcian-
tur, quibus aliquândo laborauerit, aut generis obscuritas, & humilitas, aut magnarum rerum, ac ingenuo homine dignarum ignoratio. Siquidem aliquid mali nobis merito nostro acciderit, quo gloria minuatur, vt si magistratu abire iubeamur, ad quem gerendum idonei non eramus. Vt quod ibi gloriæ amissum videri potest, alia ratione recuperare-
mus.

Ac vt dicta & facta complectar, in omni iniuriarum genere, quibus gloria labe

Liber secundus.

factari solet, possumus nos quidē, ac nostra defendere, sed honestissimum est, & Christiano homine dignissimum cedere insanorum, & perditorum furori, cohibere animum, linguam, manum, nisi id eius ipsius qui iniuriam facit, aut aliorum salutis incommodum, & inutile videatur. Rei summam proposuimus, explicemus singula.

Tueri se quenquā posse non est profectò dubium, est enim à natura ipsa institutum, atque informatum in animis nostris ut iniurias propulsemus, vim repellamus, expediamus salutem. Nam illis Matthæi verbis. *Ego autem dico vobis non resistere malo, sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram: & ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium,* Augustinus libro primo de sermone Domini in monte capite trigesimo tertio, & consequentibus aperte, atque prudenter exponit, id nobis tantum præcipi, ut animo simus ad omnia, cū expedierit, ferenda præparati

Matth. 5.

Aug. lib. 1.
de serm. do-
mini in mō.
te c. 33. & cō-
seqq.

non

non ut feramus semper, Etenim Dominus ipse qui praecepta (inquit) quae docuit primus implevit, percutienti se in maxillam ministro sacerdotis non praeiit alteram, sed insuper dixit: Si male locutus sum testimonium perhibe de malo, si autem bene quid me cadis?

Ioan. 18.

Sed est maxima cautio adhibenda ne indignatione victi de potestate (ut dici solet) exeamus: ne gloriae studio in respondendo insolentius efferamur: ne denique ultionem quærentes, iniuriam non tam propellere, quam inferre videamur. Quo præclare uti solet semper Apostolus ut docet ad Romanos duodecimo cum ait, *Non vos defendentes charissimi, sed date locum iræ.* Non defensionem, sed vindictam tollit, eamque Deo relinqui iubet, addit enim, sicut scriptum est, *Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus.*

Ad Roman.
c. 12.
Et ad Hebr.
10.

Defendi autem verbo ita interdum utitur interpret, ut idem sit atque ulcisci, ut Iudith primo, *Tunc indignatus Nabuchodonosor rex ad omnem terram illam*

Iudith. 1.

*iuravit per thronum, & regnum suum quòd
 defenderet se de omnibus regionibus his.*
 Idque hoc loco esset fortasse paulò obscu-
 rius, nisi indicaret apertè Græca vox qua
 hic Paulus utitur, quaque Lucæ, 18. euan-
 gelica vsa est anicula, ubi ipse idem inter-
 pres vertit, *Vindica me ab aduersario meo.*
 Quare Cyprianus in calce libri de duplici
 martyrio ita legit, *Nos vos vindicātes cha-
 rissimi.* Ita ergo nos defendemus, ut quan-
 tum fieri poterit, neminem offendamus,
 sed eam mansuetudinem, & facilitatem
 retineamus, quam in Christo, atque in
 Apostolis sæpissimè cernimus. Nam quid
 ea responsione mansuetius, aut lenius? *Si
 malè locutus sum, testimonium perhibe de
 malo, si autem bene, quid me cadis?* Quid,
 cum ei Iudæi dicunt, *Nonne bene dicimus
 nos quia Samaritanus es tu, & demoniū
 habes?* Quid tandem respondet? *Ego da-
 monium non habeo, sed honorifico Patrem
 meum, & vos inhonorastis me.* Hoc ip-
 sum de Apostolis in eorum actis sæpè le-
 gimus, adeò ut Paulus cū quidem co-
 laphum accepisset, maximèque iracundia
 efer-

Lucæ 18.

 Cypria. in
 calce libri
 de duplici
 martyrio.
 Ioan. 8.

eferuescere videretur, *Nesciebam* (inquit) Astor. 23.
fratres quia princeps est sacerdotum, scrip-
tum est enim, Principem populi nō maledi- Exod. 22.
ces. Ergo si vera nobis peccata obijciun-

tur, non dolo malo, sed ignoratione, aut
 perturbationum magnitudine superatos
 nos fecisse dicemus: aut certè quidem ca-
 lore feruentis ætatis, quo tēpore vel maio-
 ra condonari solent. Grauiora illis, aut
 paria non obijciemus, est enim id vlcif-
 ci, non defendere, quod Apostolus ve-
 rat cum ait, *Non vos defendentes charissi-* Ad Roman. 12.
mi, sed date locum ira. Si vero falsa sunt, &
 à quibus semper abhorruimus, palàm in-
 ficiabimur, testes proferamus, aut etiam,
 si opus fuerit, inficiationem nostram iure
 iurando confirmabimus. Quæ si satis
 non erunt, hæc erit summa defensionis
 acerbitas, vt quoniam vim vi repellere
 licet, conuitiatorem leuem, & menda-
 cem esse dicamus, similia in multos di-
 cere solere, malo animo esse in nos: de-
 nique aliquid, quod verum sit, afferamus:
 non tàm quod illum mordeat, quàm
 quod ei fidem, & auctoritatem minuat,

vt & exiftimationem noſtram tueamur,
& ipſum à maledicendo deterreamus. Si
nobis nō creditur, exemplis (ſi quæ habe-
bimus) vtemur ad faciendam fidem, hoc
eſt aliqua eius mendacia, aut in innocen-
tes homines maledicta in medium addu-
cemus, modo occulta non ſint.

Iniuriam quæ verſatur in factis, aut
fugiendo vitabimus, quemadmodum
Marth. 10. Matthæi, 10. admonet Dominus, *Cum
perſequentur vos in ciuitate iſta, fugite
in aliam*, Aut beneficijs placando eos
qui nobis peſtem machinantur, de quo
grauiter, & eruditè Salomon prouer-
biorum vigefimoquinto ait, *Si eſurio-
rit inimicus tuus, ciba illum, ſi ſitierit,
da ei aquam bibere, & prunas congre-
gabis ſuper caput eius*. Hoc eſt vrentes
pœnitentiæ gemitus, quibus ſuperbia
ſanatur eius, qui dolet ſe inimicum fuiſſe
hominis, à quo eius miſeriæ ſubuenitur,
vt exponit diuus Auguſtinus libro tertio
de doctrina Chriſtiana capite decimo ſex-
to, & ſermone centefimo ſexageſimo octa-
uo de tempore. Sed in omnibus eſt dili-
gen-

Prou. 25.

Aug. lib. 3.
doctr. Chriſ-
tiana, c. 16.
Et inferm.
de tēpore,
168.

gentissimè videndum nequid contra charitatem, aut iustitiam fiat: satis enim ostendimus non tanti debere esse gloriam, vt eius causa spiritualia bona amittamus.

Quàm verò cum Christiani hominis profelsione, vitaque congruat non resistere malo, sed aduersa omnia, & omnes cōtumelias æquissimo animo ferre, quàmuis gloriæ appetens sit, copiose & præclare sacri libri docent. Etenim de Christo ad hunc modum scripsit Esaias capite Esal. 53. quinquagesimo tertio. *Sicut onis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.* Et Petrus in prima canonica capite 1. Petr. 2. secundo ita ait, *Qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicanti se iniuste.*

De Apostolis autem hæc Paulus prima Corinthiorum quarto. *Maledicimur, &* 1. Cor. 4. *benedicimus, persecutionem patimur, & sustinemus, blasphemamur, & obsecramus.* Matth. 5.

Deniq; hæc est christiane summa pietatis,

diligite inimicos vestros, benefacite ijs qui oderunt vos. Et, Orate pro persequentibus, & calumniantibus vos, ut sitis filij Patris vestri, qui in cælis est.

1. Petr. 4.

Quod si hæc (vt Christianos, & veræ gloriæ participes decet) non meritis nostris, sed virtutis, & religionis, hoc est Christi causa perpetramur: quid gloriosius? aut beneficentius? quid optabilius? Quæ admodum in prima epistola capite quarto scribit Petrus, dicens, *Communicantes Christi passionibus gaudete, ut & in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes, si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris, gloriæ & virtutis Dei, & qui est eius Spiritus, super vos requiescet. Nemo autem vestrum patiat ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Christianus, non erubescat, glorificet autem Deum in isto nomine.*

Ad Rom. 8.

Hæc Petrus. Facile tacebit, ac feret omnia, qui considerauerit, *Non esse condignas passionibus huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis.*

bis. Quamque apud Matthæum capite quinto his verbis Dominus pollicetur, Beati estis cum male dixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me. Gaudete & exultate quoniam merces vestra copiosa est in cælis.

Matth. 5.

Atq; vt leuiùs, & alacriùs omnia ignominia genera perferamus, inspiciendum est complura videri minuere gloria, quæ vsu, atq; iudicio prudentium, & ornatōrū virorum, vel nunquam minuunt, vel non hoc tempore, nec hoc loco, nec verò ijs aduersarijs.

Pati conuitia, & turpissima quæq; pro Christo, (id est pro eius fide asserenda, pro religione, pro charitate, pro pietate, pro omni actione virtutis) honestissimum, & gloriosissimum est, atq; ita prudentes iudicabūt. Quòd si animales homines (qui nō sapiūt quæ Dei sunt) aliter existimauerint, eorum vt vita, ita etiam sententia contemnenda est. Quantò Apostoli præstantius, de quibus actorum, 5. legimus. Et illi qui-

Actor. 5.

dem

Liber secundus,

*gaudentes à conspectu concilij quòniam
digni habiti sunt pro nomine Iesu contume-
liam pati? Contumeliam autè vocat sum-
mam gloriam, quam stulti & plebeij ho-
mines ignominiam putabant veluti cum
Euangelicam sapientiam stultitiam Pau-
lus appellat, 1. Corinthior. 1. Vnde idem
Apostolus, 2. Corinthior. 12. ait, *Libenter
igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut
inhabitet in me virtus Christi.* Explicat in-
firmitates quæ sint, *Propter quod placeo
mibi in infirmitatibus meis, in contumelijs,
in necessitatibus, in persecutionibus, in an-
gustijs pro Christo.* Iure igitur ad Timotheū
in posteriori epistola, cap. 1. scribit. *Noli
itaq; erubescere testimonium Domini nos-
tri, nec me vinctum eius.**

Ea enim res non ignominiosa, sed
gloriæ, & claritatis plenissima habenda
est. Si nos homo turpis, & dicax male-
dictis incessat, cui boni fidem non habent,
aut si minimè ille quidem malus sit, sed
apud eos loquatur, qui nos probè no-
runt, quibusque fidem, ac innocentiam
nostram satis probatam cofidimus, nulla
tum

tum ignominia afficimur. Atque ita de alijs iudicium facere licebit, dummodò filiorum huius seculi spiritum non habentium opiniones aspernemur. De quibus egregiè propheta psalmo nonagesimo tertio ait, *Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vane sunt.* Ac id èdèum gloriosum, aut ignominiosum existimemus, quod viri boni, atque prudentes, & diuinæ legis periti tale esse pronuntiauerint. Quemadmodum scribit Apostolus prima Corinthiorum secundo. *Spiritualis autem iudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur.*!

Psalm 93.

1. Cor. 2.

Verùm enim priuatus, quia gloriam in potestate habet, tacere ubiq; potest, & iuri suo cedere, vt sancto Thomæ visum est secunda secundæ, quæstione septuagesima secunda, articulo tertio. Et quæstione septuagesima tertia, articulo quarto ad primum argumentum, nisi cùm aliud aduersarij ipsius salutis expedit, quo effrenata tumentis animi audacia coercetur. Ne, si qua victi silemus, deterior fiat licentia. Sed hoc ita intelligendum

S. Tho: 2. 2.
q. 71. ar. 3. &
q. 73. art. 4.
ad 1.

Liber secundus

Act. c. 26.

dum est, cùm sermonem nostrum non inutilem futurum speramus, qui non erit insolens, & iracundus, vindictamque appetens, sed mansuetus, & lenis, & fraternam ipsam præferens charitatem. Quale est illud Pauli actorum vigesimo sexto: cui cùm Festus magna voce dixisset. *Insanis Paule, multa te litera ad insaniam conuertunt. Non insanio (inquit) optime Feste, sed veritatis, & sobrietatis verba loquor.*

Prover. 26.

Quæ duo prouerbiorum vigesimo sexto quasi contrarijs, & repugnantibus verbis mirificè explicat Salomon, dicens, *Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis. Responde stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.* Ac si dicat, cùm in te homo stultus, & impudens contumeliosus est, noli eum paribus contumelijs vexare, ne illius improbitatis, & stultitiæ imitator existas, ac in idem vitium procacitatis incidas, quod in illo reprehendis. Nec tamen ideo respondendum non est, ne licentia efferatur, sibi que placeat, & effre-

effrenatiùs in dies in conuitia rapiatur. Sed talia verba in responsione adhibe qualia eius stultitia desiderat, non quæ morbum augeant, sed quæ sanent. Illudque memineris, *Responsio mollis frangit iram: sermo durus suscitatur furorem.* Prouer. 15.

Est etiam habenda responsionis, & defensionis ratio, cum infamia nostra cum aliorum periculo coniuncta est, aut ob scandalum, & ruinam, in quam eos quodammodo exemplo nostro trahimus, aut quia religionis despicientia consequetur. Rectè igitur Gregorius homilia nona in Ezechielem. *Linguas (inquit) detrahentium, sicut nostro studio non debemus excitare ne ipsi pereant, ita per suam malitiam excitatas debemus aequanimiter tolerare, ut nobis meritum crescat: aliquando autem etiam compefcere, ne dum de nobis mala disseminant, eorum qui audire nos ad bona poterant, corda innocentium corrumpant.* Et paulò post, *Hi quorum vita in exemplo imitationis est posita, debent si possunt, detrahentium sibi verba compefcere:* Greg. hom. 9. in Ezechielem.

Liber secundus,

cere: ne eorum prædicationē non audiant, qui audire poterant, & ita in prauis moribus remanentes bene viuere contemnant.

At Episcopus, quoniam gloriæ dominus non est, cum aliqua ei iniuria imponitur, cui bonorum sententia verè dedecus hæreat, semper ferè se tueri debet, eo quo diximus modo, vix enim vnquam accidet vt eius macula, & probum noceat nemini. Ac ob eam causam videmus Paulum magna copia, & grauitate verborum auctoritatem, & dignitatem suam aduersus pseudoApostolos asserentem, cum in alijs epistolis, tum in posteriori ad Corinthios, & in ea quæ est ad Galatas. Illud etiā quod de coercenda conuittantis licentia, & procacitate diximus, magnopere coniunctum est cum Episcopi munere, doctoris ciuium, & parentis, vt nullus penè relictus taciturnitati locus videatur. In quo sinecessarium erit, (modo retineat paternam charitatem, & spiritum mansuetudinis) adhibebit aliquando tristitiam, seueritatemque verborum, sed ita vt summa seueritas cum summa tandem huma-

humanitate iungatur. Vndè illud Matthæi, 17. *O generatio incredula, & peruersa, quousque ero vobiscum, usquequo patiar vos?* Et ad Galatas tertio, *O insensati Galatæ, quis vos fascinauit?* Atq; ita ego dictum intelligo, quod Ananiæ Pontifici respondit Paulus actorum, 23. *Percutiet te Deus paries dealbate.* Cur enim nō liberè, & grauiter Episcopus, & doctor omnium hominem durum, & perditū reprehenderet, cū præsertim verè ille Pōtifex nō esset? Cū hæc igitur impedimēto non erunt, optimū erit vbiq; & Episcopo cum primis decorum Christi, & Apostolorum simplicitatem, & tolerantiam imitari, req; patientiam, & despicientiam honoris ostendere, ad quam alios verbis cohortari solet: vt cū illi aliquid vt turpe, & ignominie plenū obijcitur, quod re vera gloriosum, & honestū est, cū insecreto atq; abscondito loco, ex quo ad alios manare nō potest, aut certè apud eos, qui vel constantiam, atq; virtutem nostram, vel conuitiatorum leuitatem, & arrogantiam, & maledicentiam cognitam, &

Matthæi. 17.

Ad Gala. 3.

Actor. 23.

exploratam habent) cum irrita, atque inanis futura videtur responsio. Et sanè sapè hæc postrema ratio effecit vt excellentes sanctitate viri in falsis criminibus, & grauib; nihil sibi pro se loquendum putarent. Videbant enim sceleratissimorum hominum impudentiam, crudelitatem, sententiæ obstinationem, malebantq; honestè pati, quàm inaniter loqui. Extat huius rei perspicuum & illustre exemplum apud Matthæum capite vigesimo septimo vbi ita de Domino scribit. *Et cum accusaretur à principibus sacerdotum, & senioribus, nihil respondit. Tunc dicit illi Pilatus, non audis quanta aduersum te dicunt testimonia? & non respondit ei ad vllum verbum: ita vt miraretur præses vehementer.* Et Lucas capite vigesimo tertio de Herode Rege sic ait, *Interrogabat autem eum multis sermonibus, at ipse nihil respondebat. Stabant autem principes sacerdotum, & scribae constanter accusantes eum.*

Matth. 27.

Lucæ 23.

Habemus ergo veram & expeditam rationem tuendi gloriam, & ab aduersario

fariorum iniurijs vindicandi, quam si relicta, atque spreta vulgi vanitate, & leuitate, sequemur, non erit verendum, (ut cunque res cuenerint) ne bonorum iudicio dedecus admisisse, aut gloria excidisse videamur. Quòd si ea, quam diximus, moderatione, & mansuetudine, studioq; virtutis retineri gloria non potest: dimittatur sanè, abeat, excedat, pereat, non est enim seruituti subiectus frater, aut soror huiusmodi. Nam si quis Dei leges, charitatem, iustitiam, gloriæ causa violari putat posse: nos talem consuetudinem non habemus: neque Ecclesia Dei, qui iure damnari eos arbitramur, qui dicunt, *Faciamus mala, ut veniant bona.*

Multò aliter nos Christi discipuli instituunt. Paulus hanc vnam rationem docet vitandi contumelias, & maledictionem, ne oriantur virtutis cultum assiduam, studiumque pietatis. Ita enim ait, ad Titum secundo, *In omnibus te ipsum* Ad Tit. 2;
præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate, ver-

lum sanum, irreprehensibile, ut is qui ex aduerso est vereatur, nihil habens malum dicere de nobis. At postquam coortæ sunt, eisdem prorsus rebus extingui docet alterum Ecclesiæ lumen

1. Petr. 3.

Petrus in prima canonica capite tertio. Cum modestia (inquit) & timore, conscientiam habentes bonam, ut in eo quod detrahunt vobis confundantur, qui calumniantur vestram bonam in Christo conuersationem. Si quis autem aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi, & ei, quæ secundum pietatem est, doctrina, superbus est, nihil sciens.

Ex quo cernitur error hominum mente corruptorū, & qui veritate priuati sunt, qui tenuem quandam gloriæ vmbra affecuti, eaque intolerantissimè tumentes, nihil ei anteponunt, nihil non audent, quo ea seruari posse videatur. Maximam certè hominum partem videmus, atque eos præcipuè qui diuitijs, aut nobilitate excellunt, & quasi quædam reipublicæ lumina videri volunt, chari-

charitatis, virtutumque iacturam facile contemnere, ac ne in malis quidem habere, tenuis, & inanis gloriolæ detrimentū in summis calamitatibus numerare, & omni consilio, omnique arte vitare. Itaque quasi nati sint ad popularem auram, & inanes imperitæ multitudinis applausus, Dei leges, atque hominum paruipendentes, hanc sibi apud se ipsi sanxere, ut à quo existimationem lædi senserint suam, hunc crudelissimis inimicijs, & acerbissimis odijs insectentur, huius salutem afflictam, & extinctam cupiant. Hinc incredibiles simultates susceptæ, nec in morte sæpè depositæ, contentiones, bella, cædes, incendia, euerisiones urbium, interitus non illustrium modò familiarum, sed rerum etiam publicarum. Hinc ille humani generis perniciosissimus hostis, serpens antiquus, qui vocatur diabolus, & sathanas summum imperium, atque dominatum occupauit in filijs huius sæculi, quibus, ut abiectissimis mancipijs, leges imposuit, ut quāuis leue conuictiū colaphi, hunc cæde

Liber secundus,

Ad Tit. r.

Ad Rom. r.

vindicandum putent, *Et quia confitentur se nosse Deum, factis autem negant, tradite eos Deus in reprobum sensum*, ut conferta manu aduersarium in iudicium trahere, iureq; se vlcisci turpissimum habeatur: cum demum virum fortem, & generosum existiment, qui protinus arripiat arma, fremat, irruat, fraterno sanguine polluat temerarias, & sceleratas manus. Assueuerunt nefaria turpitudine animi, atq; oculi hominum, idq; omni laude, & prædicatione efferunt: nec vllum acerbius probum, aut dedecus arbitrantur, quam Chritti (quem se impensius colere profitentur) patientiam, & mansuetudinem sequi. Quid auditu tristius, quam quod in Italia, & in omnibus penè castris identidē fieri audio, fortissimos iuuenes, & magno reipublicæ subsidio, ac ornamento futuros singulari certamine de gloria dimicare? Atq; hoc illi ipsi vident, quos iustitiæ custodes, & ministros Deus hominum societati præposuit, & permittunt sæpè, ac victores ipsos plùs quam sicarios, plùs quam homicidas magnis laudibus, magnisq;

nisque honoribus excipiunt. Et qui ci-
uem in bello feruaret querna olim co-
rona decreta erat, nunc propèmodum
aurea perdenti datur. O flebilem victoriã,
turpem celebritatem, ignominiosum ho-
norem. Conseruetur sanè gloria, retinea-
tur, augeatur: sed ita vt eam bonum quod-
dam externum esse memineris, natura fra-
gile, caducum, inconstans, cum charitate,
& cæteris virtutibus nullis partibus con-
ferendum. Quæ si ex virtute nascitur, eaq;
augescit, quĩ conuenit, aut cui potest sano
videri, sine virtute posse seruari. Atq; hoc
si verum est, quæ potest esse maior amen-
tia, quam gloriam vt cõserues recedere ab
officio, deferere virtutem, diuina iura, &
humana violare? Quòd si ratione mini-
mè ducimur, & ijs tantam fidem habendã
iudicamus, qui cum malis artibus viam ad
celebritatem munijssent, nec assequi po-
tuere vnquam, & illam ipsam vmbra, si-
mulationemq; gloriæ, quam fraude quasi
vi occuparunt, breuissimè deposuerunt, &
amiserunt. Aut enim penitus eorum no-
men extinctum, atq; deletum est, aut si in

Liber secundus,

hominum memoria, cum summo dedecore, & execratione quadam manet.

Contra qui se à libidine, & ab omni vitiositate incontaminatos, integrosq; seruauerunt, & viui præstantissimi habiti sunt, & mortuorum gloria nullis finibus terminatur. Est enim tantus splendor, tantaque dignitas virtutis, vt vel inuitos in sui admirationem, atq; amorem concitet: & veritatis tam mirabilis vis, vt nulla calliditate, aut arte latere diu possit. Non est igitur quòd inquirenda, tutandaq; gloria magnis nos laboribus exerceamus, per se ipsa teneri non potest, & cum maxime quaesieris, euadit, elabitur, effugit. Abijciamus libidines, coerceamus immoderatas animi appetitiones, mortalia contempnamus, intueamur immensam illam æternitatem, & in corporibus humanis vitam imitemur cœlestium, aderit è vestigio inuocata gloria, indiuidua comes, & assecla virtutis, & quò magis ab ea declinabimus, tantò nos velocius, & contentius consequetur.

Quòd si inuidorum calumnijs aliquando

do suppressa, & occultata nō extiterit, ponamus angorem, & solitudinem animi, omnis cura & industria in virtute collocetur, breui ipsa obtinebit, & recuperabit splendorem suum. Ita enim Deus animos nostros finxit, vt & si valde à virtute abhorruerimus, tamen ipsa nullis externis illecebris adiuta, pulchritudine, & venustate sua conciliet sibi incredibilem quandam admirabilitatem, & amabilitatem. Quæ cum ita se habeant, facile intelligitur, quā stulta sit eorum ratio, & oratio, qui gloriæ desiderio flagrantēs longissimè à virtute discedunt, eamq; infanis quibusdam largitionibus, iniurijs, cædibus contineri arbitrantur. Hæc igitur cogitantes, ne fugiamus malè affligi, sed malè agere, superemus diaboli machinationes, & vitam nostram ita virtutibus instituamus, vt possimus in præsentī (si licuerit) gloria, magna fiducia frui, gratia, & misericordia Domini nostri Iesu Christi cui cū Patre, & Sancto Spiritu sit gloria nunc & semper & in sæcula sæculorum. Amen.

LIBER TERTIVS

DE VERA, ET FALSA GLORIA.

Ad Christianum lectorem præfatio.

VM Primum in hanc disputa-
tionē ingressus sum (charis-
sime lector) quæ latiùs pater,
vt vides, quàm putatur à mul-
tis, de vera, & falsa gloria me
dicturum promissi: eaq; allaturum quæ in
aliorum ipse libris desiderassem.

Ac de vera quidem, quæ mihi in men-
tem venerunt, & quæ dici à me poterant,
duobus libris complexus sum. In quibus
si aliquid etiam quispiam desiderat, à præ-
stantioris ingenij, maiorisq; eruditionis
viris petat, meque lector meus vicissim
insti-

Prefatio ad lectorem,

instituat, & doceat: agam equidem gratias, & discam perlibenter. Nunc autem consequens videbatur, vt de falsa dicere-
mus (communi malo, & per omne genus hominum peruadente) nisi de altera vera, germanaq; gloria prius esset differendum. Et si enim hæc à nemine pertractata, à paucis nominata est: tamen habet eius cognitio mirabiles fructus, & vtilitates, estq; tota Christianorum, & profecto dignissima. Nam ea de qua disputaui hætenus, quamuis vere illa quidem in ethnicis non fuit, cognita est ab eis, & amata: de hac nec suspicati quidem vnquam sunt.

Et quoniam est propinqua priori, atq; cognata, multaq; habent communia, quæ à nobis iam exposita sunt, breuior erit de hac, & expeditior oratio. Itaq; ea cuiusmodi sit explicabimus, quantumq; superet, & anteciat alteram: deinde ad eam veniemus quæ falsa, atq; inanis vocatur. Quãuis autem primi philosophi negent verũ aliquid addere ei quod est, sed idem esse aurũ atq; aurum verum: tamen vt omnis ambiguitas propellatur, illam priorem, gloriam, hanc

hanc veram, siue Christianam gloriam nominemus.

Ac ut præstantes poëtæ solent in medio opere, cum magnum aliquod moluntur, ita ego hic, Dei optimi maximi numē, & præsidium, & beatissimę Virginis Marię Dominaę, ac patronę nostrę auxilium inuocabo: quo quidem fretus rem tãtam, & tam difficilem aggressus sum.

Adsis igitur illuminator mentium, moderator verborum, bonorumq; omnium auctor Spiritus, aperi os meum, qui linguas mutorum facis esse disertas, dona mihi veram sapientiam, salutarem eloquentiam, ut ea dicā quæ maximè populo tuo profint, & in dicendo non humanam mercedem, sed te vnum intuear, summum, æternū, & immensum bonum.

CAP.

De vera gloria, quid sit?

OMINES HOMINES immēsa Dei
benignitate, & largitate cō-
diti sunt vt auctore, & crea-
torem suum cognoscerent,
eòq; fruerētur, cum in maxi-
mis, tūm eternis voluptatibus: sed ad has,
vt gratia à Deo accepta, & meritis suis ve-
nirent, in terris viuere voluit, nō quidem
vt ciues, sed vt exules, semper futuram ci-
uitatem, & beata illa cœli domicilia quæ-
rentes. Ex quo efficitur, vt & ad eos respi-
ciat, ac pertineat quisque quibus cum vi-
uit, & ad eos etiam in quorum ciuitate,
se se victurum sperat, ad Deum, ad Ange-
los, ad homines beatos. Et quoniam hæc,
quæ dicitur vita, angustis finibus claudi-
tur, illa cum æternitate æquatur: hanc exi-
lium, illam pleno ore patriam vocamus:
non sunt valdè curanda quæ hic cerni-
mus, aut habemus, tota nostra cogitatio,
& intentio in cœlestia conferenda est. Vn-
dè illud Apostoli ad Philippenſes tertio,

Nostra

Nostra autem cōuersatio in cælis est. Quod si est gloria quædam in homine de alicuius virtute iudicantium collocata, & non est (vt apud Homerum Apollo inquit) Idem genus Deorum immortalium, & humi serpentium hominum: necesse est alteram esse gloriam, quæ tota Dei, & beatorum spirituum iuditijs, & approbatione continetur. Ac Dei quidem præcipuè, beatorum autem spirituum, vt summe veritati penitus adhærescunt, à qua nequeunt vlla ratione dimoueri.

Quam eleganter Homerus describit dicens.

*Vbi diuorum immortalia tecta
Esse ferunt, quæ nec ventis pulsantur, &
imbre*

*Non madeant, nec nox venit huc, sed
cuncta serena*

*Lux sine nube ambit, splendor circum-
nitet ingens:*

Hic se se oblectant diui sine fine beati.

*Qui ergo de gloria disputarunt, de terrena, & caduca locuti sunt. Cœlestem, & multò veriorē, ac firmiorem, & tantò
præf-*

præstantiorem quantò diuinum iudicium præstat humano, omnino reliquerunt. Nos quoniam in hanc potissimum quæ coelestis est, cogitationes nostras referre debemus, de ea potiùs, quàm de altera dicendum putamus.

Gloria duplex.

Ioan. 5.

Ioan. 12.

2. Pet. cap. 1.

Duplicem autem gloriam Dei, atque hominum iudicijs constitui negare non possumus, legimus enim Ioannis, 5. *Claritatem ab hominibus non accipio.* Quibus verbis docemur claritatem quandam, & gloriam esse, quæ accipiatur ab hominibus, & claritatem, quæ non ab homine accipiatur, sed à Deo. Et paulò post, *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, & gloriam, qua à solo Deo est, non queritis?* Et cap. 12. *Dilexerunt enim gloriam hominum, magis quam gloriam Dei.* De coelesti & Christiana, ita Petrus, 2. epistola, cap. 1. *Accipiens enim à Deo patre honorem, & gloriam voce delapsa ad eum huiusmodi à magnifica gloria, Hic est Filius meus dilectus in quo mihi cōplacui, ipsum audite.* Paulus quidem tametsi alijs verbis utriusque meminit perspicè,

sapè, vt ad Romanos, 2. *Cuius laus non ex* Ad Rom. 2:
hominibus, sed ex Deo est. Et, 1. Corinthio- 1. Cor. 4.
 rum, cap. 4. *Mihi autem pro minimo est, vt*
iudicer à vobis, aut ab humano die, qui au-
tem indicat me Dominus est. Et, 1. ad The- 1. ad Thesa.
 salonicenses, 2. *Non quasi hominibus pla-* c. 12.
centes, sed Deo qui probat corda nostra. Definitio
 Est igitur vera gloria iudicium Dei, & bea ueræ glo-
 torum de alicuius virtute, atque pietate: ria
 addidi autem (& beatorum) quoniam hi
 nunquam à Dei sententia & iudicio dis-
 crepant. Non quòd non cohærere possit
 gloria sola Dei approbatione, vt lib. 1. cap.
 3. diximus. Adde quòd multum quoque
 ornamentum, atque splendoris affert gloriæ
 prædicatio, & notitia multorum. Itaque,
 cum ita se aliquis gerit in vita, vt Deum
 castè amet, & colat, eique placeat, etsi ho-
 mines ignorent, etsi ipse nesciat, glorio-
 sus est, quoniam à Deo, & à beatis optimus
 iudicatur. Nihil enim referre ad gloriam,
 sciat ne, an ignoret ille ipse cui tribuitur,
 & datur lib. 1. ostendimus. At enim vt sa-
 num non solùm animal dicitur, sed etiam
 id ipsum quod efficit sanitatem, ita nomē

1. ad Theſſ.

c. 2. §. 10.

gloriæ habet interdum, quod gloriam conciliat & parit, vt 1. ad Theſſalonicenſes, cap. 2. Paulus ait, *Quæ eſt enim noſtra ſpes, aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne, vos ante Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum eſtis in aduentu eius. Vos enim eſtis gloria noſtra, & gaudium?* Curſum ſuum in dicendo Euāgelium, & illos ipſos quos docuit, gloriam ſuam vocat, quoniā magnum inde nomen, magnam celebritatem apud Deum conſecutus eſt. Et quamvis hæc gloria, & illa prior eiſdem rebus efficiantur, hoc eſt ſola virtute, vt fuſius in ſecundo diſputauimus: tamen huius omnino proprium eſt, quod propius quàm alia accedit ad affectionem, & cōciliationem charitatis Dei erga homines, vt quòd à Deo ſimus per Chriſtum adoptati, quòd nominati cœleſtium bonorum hæredes, quòd magnis præſidijs adiuti, quòd ea pro Chriſto perferamus, quæ ipſe pro ſalute noſtra perpeſſus eſt. Nihil Paulus præclarus veræ gloriæ appetendæ magiſter, vbique gloriatur, vt ad Romanos, 5. *Per quem habemus acceſſum per fidem in gratiam iſtam,*

Ad Roma
c. 5.

in qua stamus, & gloriamur in spe filiorum Dei: non solum autem, sed & gloriamur in tribulationibus, scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem, spes autem non confundit. Nec multo post, Sed & gloriamur in Deo per Dominum nostrum Iesum Christum per quem nunc reconciliatio nem accepimus. Cui valde simile est illud

Psal. 2.

sapientiæ secundo, *Gloriatur se Patrem habere Deum.* In his ut quidquam est præclarius, & Deo acceptius, eò est ad gloriam efficacius. Non quod est hominibus gratius, aut admirabilius, ut in gloria humana usuuenire diximus, nam hæc testimonijs Dei contenta humana contemnit, & respuit. Ex quibus omnibus perspicue intelligitur, propriam eam esse omnino

Christianorum: meritòque à nobis, & veram, & Christianam gloriam nuncupari.

Yy 2 CAP.

CAPVT. II.

An vera gloria sit per se appetenda?

HPLANAVIMVS Quid sit vera gloria, quibus maxime rebus efficiatur, quorum sententias & iudicia desideret. Proximum erat vt an bonū aliquod esset videremus. Sed est id quidē apertius & manifestius quā vt in contro uersiam afferri debeat. Si enim gloriam quæ à mortalibus, & ijsdē exulibus datur, in bonis esse confitemur, quid de illa dicemus quæ Dei iudicio, & approbatione constat? Quod si bonum quoddam est, non est dubium esse quoq; appetendam. Sed quoniam humanam per se optari posse negauimus, rectè quæritur sit ne ita, an secus de hac ipsa iudicandum? Et quidem si Dei erga homines amicitiam gloriā esse diceremus, quoniam possideri à nullo potest, quem non diligit Deus, perspicua esset quæstio. Nihil enim notius, aut exploratius quā diuinam amicitiam esse per se optandam, rebusque omnibus anteponen-

ponendam. Verum gloria non est amicitia, sed aperta Dei sententia vitam, & actiones amicorum suorum approbantis, quam aliquando in conspectu hominum exponit. Vt numerorum capite duodecimo. *At non talis seruus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est, ore enim ad os loqueretur ei, palam, & non per anigmata, & figuras Dominum videt.* Aut Ioannis primo, *Ecce vere Israelita in quodod-* Num. c. 12.
lus non est. Aliquando autem reticeo, & occultat. Ioan. 1.

Sed respondeo sanè per se appetendam esse, non quòd ad finem alterum referri nequeat (optamus enim Deo probari, ut eo fruamur) sed ita dico per se, ut de virtute dixi nullis adhibitis externis illecebris, etiam si inde nulla alia utilitas caperetur, nullo alio fine cōsiderato, est enim penitus impressum in animis nostris, ut nihil praeclarius, aut appetibilius existimemus, quàm Deo placere, eique omni virtute cumulati videri. Rationes facile afferri queunt multæ, & est prima.

Quòd ita est cum charitate coniun-

etum, atque connexum vt alterum consistere nequeat sine altero, non dubium est per se esse appetibile: nulla est charitas sine gloria, nulla gloria sine charitate: per se ergo appetibilis est.

Secunda, quia præstantior est finis appetitio, & excellentior quam eorum quæ finis causa comparamus, virtutes amamus & colimus, vt Deo placeamus, bonique ab eo censeamur: si igitur virtutes appetuntur per se, per se gloriam appeti necesse est. Nec id tantum hac ratione concluditur, sed esse eam omnibus rebus humanis appetibiliorem, & quasi finem quemdam ultimum, summumque bonum, si cum ijs conferatur quæ quidem in hac vita consequi possumus.

Sed alijs rationibus omisis, hæc est vna omnium, vt mihi quidem videtur, optima & validissima.

Velle in vita, & in moribus eius iudicio stare, atque ab eo approbari, cuius munus est solius iudicare, nec labi, aut decipi in iudicando potest, honestissimum est, & per se bonis viris appetendum: gloria est

hæc iudicatio: rectè ergo per se appetitur. Nam hominum quidem de vita nostra iudicium, & existimationem ideo per se nō appetimus, quia eorum non est iudicare, sed Dei. Ita enim ait Apostolus, 1. Corinthiorum. 4. *Itaq; nolite ante tempus iudicare, quoadusq; veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit cōsilia cordium, & tunc laus erit unicuiq; à Deo.* Tūm etiam quia homines sæpissime falluntur, Deus, hoc est sapientia ipsa, non potest falli. Vnde Dominus, 1. regum, 16 sic ait, *Nec iuxta intuitum hominis ego iudico, homo enim videt ea quæ parent, Dominus autē intuetur cor.* Et Ioannis, 8. *Vos secundum carnem iudicatis, ego non iudico quenquam, & si iudico ego, iudicium meum verum est.* Præclarum est etiam illud Pauli, 2. Corinthiorum, 10. *Non enim qui se ipsum cōmendat, ille probatus est, sed quem Deus cōmendat.* Quam obrem cupere optimum existimari ab eo cuius sententia nullo modo potest à veritate discrepare, nihil est aliud quàm velle optimum esse.

1. Reg. 16.

Ioan. 8.

1. Cor. 10.

Præcidamus autem mente, & cogitatione bona omnia, quæ hanc Dei existimationem consequuntur, ecquis dubitet per se bonum esse, atque honestum Deo probari, & si nihil eis promississet, quos probasset? Si bonum appetibile est, & id erit necessariò per se appetibile quod est per se bonum. Huic formæ suapte sponte perspicuèq; veritati magnum fidei pondus adiungit sanctissimorum hominum desiderium, & oratio, qui hominum de se iudicia, laudesq; contemnunt, nisi cum aliorum emolumentis prospiciunt, & cauent, vix quidquam ardentius se optare dicunt, quam à Deo approbari. Docet hoc (qui multa alia) Paulus, 1. Corinthiorum, 4. (nec enim pigebit præstantissimi hominis, atq; sapientissimi verba sepe repetere) *Mihi autem pro minimo est, ut iudicer à vobis, aut ab humano die. Sed neq; me ipsum iudico.* Quid ita Paule? an non tu te ipsum nosti? noui, inquit, sed errare possum. Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, qui autem iudicat me Dominus est, ab hoc ego iustus haberi cupio.

cupio Et 2. Corinth. cap. 5. *Ideo contendimus siue absentes, siue praesentes placere illi.* Et, 1. ad Thesalon. 2. *Non quasi hominibus placentes, sed Deo qui probat corda nostra.* Itaq; nulla illis vox optatior, aut iucundior, nulla gloriosior, quam, *Probasti cor meum, & visitaſti nocte, igne me examinaſti, & non est inuenta in me iniquitas.* Ex hac enim oritur spes illa filiorum Dei, spes quae non confundit, eam ob causam cum prauè homines de virtute iudicant, & uti necesse est, sepe falluntur, facile aspernātur, & se diuinæ approbationis spe consolantur, ut Iob 16. *Ecce enim in caelo testis meus, & conscius meus in excelsis, verboſi amici mei, ad Deum stillat oculus meus.* Et diuinus propheta psalmo decimo sexto, *De vultu tuo iudicium meum prodeat, oculi tui videant aequitatem.* Nimirum, *Iusti* (ut est apud Gregorium homilia, 9. in Ezechielem) non humana iudicia, sed aeterni iudicis examen aspiciunt, atque ideo derogantium verba contemnunt. Atque id quidem prudentissimè, nam, *Deus iudex iustus, fortis, & patiens.* Homines autem necesse

1. Ad Thesa.
c. 2.

Psal. 16.

Iob. 16.

Psal. 16.

Greg. hom.
9. in Ezech.

Psal. 7.

Pfal. 57.

habent idem idem vt admoneantur, *Si*
verè utiq; iustitiam loquimini rectè iudi-
cate filij hominum. Eisdem etiā videmus
 cum aliquid alijs iustis viris mādant, quod
 magnopere curatum velint, Deum pone-
 re ante oculos incorruptè de omnibus
 statuentem, bona laudantem, vituperan-
 tem mala, vt, 1. ad Timotheum, cap. 5.
Testificor coram Deo, & Christo Iesu, &
electis angelis eius, vt hæc custodias. Et, 2.
 ad Timotheum, cap. 4. *Testificor coram*
Deo, & Iesu Christo, qui iudicaturus est
viuos & mortuos. Vndè boni vehementer
 appetunt approbationem Dei, eamq; in-
 credibilem vim habere ad persuadendum
 intelligunt.

1. ad Timo.
c. 5.

2. Ad Timo.
c. 4.

Verùm hæc omnia quadam maximè
 ratione eneruari videntur, qua confeci-
 mus gloriam humanam non esse per se
 amandam. Gloria etiam hæc vera, atque
 Christiana bonum externum est, bona ex-
 terna non sunt per se bona, imo nullam
 bonitatem habent, nisi vt adiumento sunt
 ad virtutem, ad eamque referuntur, non
 sunt ergo per se appetenda.

Huic

Huic quidem rationi ita responderi
 posse arbitror. Veram gloriam esse qua-
 dam ex parte bonum externum: quoniā
 eam ut habeamus in alijs potius situm est,
 quam in nobis, est enim tota in potestate
 dantis. Sed non est prorsus externum, ut
 à bonis, quæ animum perficiunt secernun-
 tur externa. Nam quāvis nemo existat
 melior, atq; perfectior quod recte de eo
 homines existiment, tamen Dei iudiciū
 & approbatio vehementer hominem per-
 fectum, præstantemq; reddit. Atq; ut ex-
 ternum dicatur, non est ex eorum genere,
 quæ in primo numeravimus, quæ quidem
 non sunt bona, nisi quia sunt quædam in-
 strumenta virtutis. Hæc enim, nisi honest-
 us finis præstituatur, amari non possunt,
 idq; hac de causa quod in se ipsis considera-
 ta nihil habent aut bonitatis, aut appetibi-
 litatis. At vera gloria nullo fine cogita-
 to ad quem referenda sit, honesta natura,
 & per se bona intelligitur. Nemo est enim
 tam hebes, tamq; rudis omnium, ut non
 intelligat natura esse honestissimum cupe-
 re me vitæ meæ rationes ei placere, qui est

vnus vniuersorum iudex, nec potest vllō pacto errare in iudicando. Vt igitur videamus num aliquid sit per se appetibile? non sunt tam respicienda nomina, quàm rerum vis, atque natura, an eiusmodi sit, vt nullo alio adhibito fine amari, quærique possit? Enim verò scientia bonum animi est, sed veram gloriam, quàmuis sit de externis, omnibus disciplinis, & scientijs sine dubitatione præponimus. Itaque non sum equidem de nomine sollicitus: vocetur sanè vera gloria bonum externum, modò confiteamur hoc bonum qualecunque est, non solum multis animi bonis antecellere, verùm etiam omnia illa rectissimè in veram gloriam vt in finem dirigi. Cupimus quidem optimi Deo videri, vt nos participes efficiat admirabilis gloriæ suæ, sed non est hoc quidem inficiandum, omnem operam nos in virtute ponere, vt ei optimi videamur, & probemur. Quæ si rectè constituta sunt, liquet profectò hanc gloriam non esse leuiter querendam, & appetendam vt illā priorem, sed ardentissime, & cōtentiissime

quem

quemadmodum Paulus hortatur, 2. ad Timotheum, 2. *Labora sicut bonus miles Christi Iesu, nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus, ut ei placeat cui se probavit. Et statim, Sollicitè autem cura te ipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, rectè tractantem verbum veritatis.*

CAPVT. III.

An vera gloria possit consistere cum humilitate?

QVONIAM ea iam videntur exposita, quæ ad appetitionē veræ gloriæ pertinent: hoc fortasse aliquis desiderabit ut indagemus, num isthæc appetitio cū vera humilitate aliqua ratione pugnet? Sed si ea memoria repetamus, quæ de gloria humana diximus in, 1. lib. cap. 17. & si satis eo loco confirmauimus optimè illi cum humilitate conuenire, ab eaque vehementer iuuari, non est quod hæc quæstio in medium proferatur, etenim vera gloria semper est in meliori

liori causa, quoniam suapte natura est præstantior, & eam ob causam cum omni virtute congruentior, idque vel illud abundè confirmat quòd Christus Dominus noster humilitatis magister, qui ut à se discamus hortatur, *Quoniam mittis est, & humilis corde*, negavit se claritatem ab hominibus accipere velle, & gloriam à Patre vehementissimè semper optavit. Quod etiam animaduertimus in Apostolis, atque in omnibus qui maximè humilitate præstiterunt, ut paulo ante diximus.

Ita igitur statuo, paucissimas esse in virtutibus humilitate aptiores, & præstantiores ad constituendam veram gloriam: tantum abest ut illi quodammodo aduersa esse videatur. Nec potest id quidem esse dubium. Testatur enim Deus ipse gloriæ auctor, & effector, mirificè se humilitate delectari: atque eorum potissimum habere rationem, qui vere humiles sunt, ut Lucæ, cap. 14. *Omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur*. Et Esaia cap. 66. *Ad quem autem respiciam, nisi ad pa-*

Lucæ. 14.

Esaï. 66.

*pauperculum, & contritum spiritu, & trem-
mentem sermones meos?*

CAPVT. IIII.

*Ad quam virtutem referatur appe-
titio veræ gloriæ?*

NEXTREMO ferè primi di-
ximus necesse esse rectum,
& moderatum gloriæ appe-
titum ex virtute aliqua oriri,
eamque esse modestiam, &
magnanimitatem. Et videri quidem pos-
set ex eisdem manare appetitum veræ glo-
riæ, quoniam hæ virtutes, modò gloria re-
ctè appetatur, non videntur esse valdè so-
licitæ, à Deo ne capiatur, an ab homini-
bus sed omnino videtur alia quædam vir-
tus ponenda, tantò magnanimitate præ-
stantior, quantò vera gloria præstat huma-
næ? Etenim honoribus appetendis duæ vir-
tutes, exque specie differētes, versantur, in
paruis modestia, magnanimitas in mag-
nis. Negari autē nequit, multò plus inter-
esse inter gloriam humanam, & hanc quā
veram

verā dicimus,quā inter paruos, & magnos honores. Nec negari igitur debet virtutem, quæ veræ gloriæ appetitum parit, plus à magnanimitate differre,quā eam ipsam à modestia. Pertinet etiam magnanimitas ad vsum,conuictumq; civilem,& ab hominibus honorem quærit, estque in ratione ipsa obiecti, & modus gloriæ, & à quibus expectari, capi q; debeat, quomodo vera gloria, prætermodum quo appetenda est Deum respiciat auctorem, & datorem. Potest præterea fieri vt rectè se aliquis gerat in optanda vera gloria, qui humanam penitus respuat, & tanquam humilem & abiectam nullo tempore querendam, aut recipiendam sapienti patet. Constituenda est igitur præter magnanimitatem alia virtus. Accedit, quod modestia, & magnanimitas non sunt nudis hominum iudicijs contentæ, cupiunt ea late manare, & in lucem, atq; in conspectum prodire multorum. Nec mirum id quidem: non est enim gloria, si occulta, & quasi obscura delitescit: at vera gloria tota est in Dei iudicio sita, quod vbi adepta est beatorum

spiri-

spirituum notitiam, & existimationem non horrescit quidem, nec aspernatur, sed nec ita desiderat, ut ea si desint, aut nullam, aut valde debilem se futuram putaret, patet fieri verò apud homines, & indicari nūquam appetit, nisi cum Dei gloriæ, & fratrum salutis perutile videtur, & tunc quidem ea moderatione adhibita, ut indicationis causam sæpè non ipse, sed in rem ipsam de qua agitur, trāsferat, aut in eos qui adsunt, quemadmodum Christus Ioannis 12. cum vocem coelitus accepisset testem immensæ claritatis quam apud Patrem habebat, *Non propter me, inquit, hæc vox venit, sed propter vos.* Rectè sanè, nec enim illam sui causa, sed aliorū optauit. Et Paulus ad Romanos, 15. *Non enim audeo aliquid loqui eorū quæ per me non effecit Christus* ^{15.} *in obedientiam gentium, verbo, & factis, in virtute signorum, & prodigiorum, & in virtute Spiritus sancti.* Ac si dicat, multa & magna signa per me Christus operatur, verum id non effecit, quò amorē erga me suum declaret, sed quò gentes fidem mihi habeant docenti, & salutem conse-

Ioan: 124

Ad Roman.

Actor. 3.

quantur. Non tam ergo mea, quàm eorū
causa factum existimate. Petrus & Ioan-
nes actorum, 3. redditam à se claudio sani-
tatem, cum omnem populum stupore &
extasi impletum vidissent, in eo quod illi
contigerat, & ad eos ad portam, quæ Sa-
lomonis appellatur, accedere stupentes: in
Christi gloriam eam interpretantur: Pe-
trus enim ita ad populum respondit: *Viri
Israelita. quid admiramini in hoc, aut nos:
quid intuemini, quasi nostra virtute, aut
potestate fecerimus hunc ambulare? Deus
Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob,
Deus Patrum nostrorum, glorificavit Fi-
lium suum Iesum quem vos quidem tradi-
distis, & negastis ante faciem Pilati. Ergo
hanc virtutem (& si nomen ad illam qui-
dem suppetit nullum) diuersam esse ab
alijs conuenit, eandemq; præstantissimā,
& coniunctissimam cum charitate, pla-
neq; diuinam. Eius hæc est mediocritas, vt
nec deteriores, nec meliores Deo videri
velimus, quam simus, à qua nemo sanus
recedere potest: videt enim fieri nullo mo-
do posse, vt Deus in existimando de rebus*

labatur, id autem quod fieri nequit, nemo, qui quidem sapiat, optabit. In hoc autem est sine mediocritate, quod nullo præscripto modo, nullo termino quærendum est Deo in omnibus placere, & eiusmodi esse, ut nos præclaros homines, & omni genere virtutis excellentes iudicet.

Quòd si percunctetur quispiam, numduè hæ virtutes necessariae sint, ut in honoribus, & gloria, modestia, & magnanimitas? mihi una satis videtur. Etenim qui ita animum instituit, & assuefecit suum, ut Deo qualis est talis videri velit, si cum bonus est, bonus ab eo iudicari cupit, facile sine alio adiecto habitu efficiet, ut optimus cū fuerit, optimus cupiat haberi. At in honoribus longè aliter se res habet, & in gloria humana. Nā qui magnis dignus est, modestia indiget, ut certo loco, & tēpore minoribus contentus sit, & in his qui se gerit rectè magnanimitate etiā necesse habet, ne maiores interdū, cū quidē mereatur, quasi nimios, aut insolitos perhorrescat, & respuat. Itaq; prudenter Aristoteles modestiam à magnanimitate seiunxit.

An vera gloria amitti possit?

VONIAM quæ, & qualis sit vera gloria, & quibus maxime rationibus comparanda satis videmur explicasse: nunc an amitti, corrumpi; possit, dispute mus. Quamuis si ea quæ diximus tenemus, vix equidem hoc disputatione dignum existimo: nam vt bonis operibus quæritur, ita malis amicitur. Igitur quoniam qui in mortale peccatum labitur, Deo placere, probari; definit, ac ab eo impurus habetur, & est: non est dubiū quocunq; peccato mortali veram gloriā extingui, peccari autem quiuis, quamuis magnus, & præstans, potest, dum est in vita mortali, itaq; & ingloriosus effici potest. Nec refert hic sanè, vt in altera gloria, occultum ne peccatum sit, an manifestū: nihil enim Deo esse absconditum potest, *Qui finxit sigillatim corda eorum, & intelligit omnia opera eorum.*

Dupliciter ergo intelligi, & considerari potest:

potest: & vt nostra opera ad incrementum
 conseruationēq; desiderat, & vt in Deo est,
 à quo efficitur, & datur. Vt est in nobis in-
 firma est, & instabilis, & caduca: vt in Deo
 est, immortalis est & æterna: cum quia nō
 est falsis rumoribus collecta, sed certa, &
 euidenti cognitione percepta, & veritas 1. Reg. 15.
Iacob. 1.
 natura est stabilis firma, diuturna: tum
 etiam, *Quia triumphator in Israel, apud
 quem non est mutatio, nec vicissitudinis
 obumbratio, penitudine non flectitur, nec
 enim homo est vt agat pœnitentiam. Ita-
 que gloria humana vtraq; ex parte corrū-
 pitur, & quia detetior is effici potest cui
 datur, & quia mutare sententiam queunt
 qui dabant. Vera gloria nullū subire pe-
 riculum potest, nisi, in eo qui habet, muta-
 tio repentē existat.*

Ex quo sequitur qui gloriam ab homi-
 nibus capit, amittere eam posse inui-
 tum & immeritum, altera vt non amit-
 tatur in illo ipso esse qui possidet. Atque
 id quidem in hac vita mortali. Nam post
 mortem, multorum, eorumq; præclaris-
 simorum hominum famā, & memoriam

vetustate abolitam, atq; consumptam videmus, aliorum si non est extincta extingui certè potest. Quæ autem Dei iudicio continetur, quia nullus est iam peccato locus mutationes hominum, locorumque contemnit, adeoq; tempora nō reformidat, vt cum ipsa etiam certet æternitate.

CAPVT. VI.

An vita & bona externa sint obijcienda periculis pro conseruatione veræ gloriæ?

NE C Hæc quidem quæstio de conseruanda gloria difficilis est. Nam si non solum pecuniæ, sed etiam capitis periculum adire debemus, atq; omnes acerbitates ferre, ne velin minimum peccatum incidamus: & vera gloria sine peccato, eoq; mortali non perditur: liquet profecto iure diuino astrictos esse omnes, vt quoduis potius amittere, quàm ipsam, velint.

Verum aliquis fortasse qui rerum naturas

turas acutè intueatur, subtiliterq; inuicē
sejungat, ita contra differet.

Probās tu quidem omnia pericula sub-
eunda esse pro vera gloria retinenda, sed
ad eam pertinet hæc ratio secundum acci-
dens tantum, non est, nō, causa ipsius glo-
riæ, sed quia sine peccato non disperditur.
Quid autem si mente & cogitatione fin-
gamus, nullum adesse in amissione pecca-
tum, erit ne tanti, vt pro ea nos in certa pe-
ricula conijcere debeamus? Subtilis sanē
magis, quam vtilis ratio, quid enim atti-
net concipere id cogitatione, quod fieri
omnino nequit? Hæc est veræ gloriæ ra-
tio, atq; natura, vt in Dei assentientis, &
probātis iudicio posita sit, nec delere eam
quidquam queat, nisi eiusmodi sit, id vt
improbet, & detestetur Deus. Deo vt nihil
probari potest nisi bonum, ita improba-
tur nihil nisi quod malum est. Mala autem
non sunt facienda, nec maximorum bo-
norum spe, nec crudelissimorum crucia-
tum timore, Non est ergo secundum acci-
dens nostra oratio, sed ex rei natura, atq;
vera ex causa profecta.

At tollamus saltem mente peccatum, simul etiam gloriæ ipsius naturam tollas, & in manifestam repugnantiam incidas necesse est. Si enim gloria hæc sine peccato dissipetur & pereat, dabis aliquem à Deo seiunctum, eique displicentem nullo suo merito, cogerisq; affirmare, Deum nullo à me patrato crimine, me prauū, aut certē non bonum censere, quem paulò ante honestum, & præstantem iudicabat. Quæ omnia cum fide pugnant, cum ratione, cum sensu, *Non enim Deus quasi homo, ut mentiatur, nec ut filius hominis ut mutetur.* Quòd si aliqua ratione fieri posset, ut secreto, semotoque peccato disperderetur, tamen tanti fieri deberet diuina existimatio, & approbatio, ut ea ne decideremus, omnia pericula essent contemnenda, omnes cruciatus ferendi, quoniam ille est vnus iudex noster, & eius iudicium prauum aut distortum esse non potest.

De spiritualibus bonis nō est quòd quæramus, cum ipsis enim quæritur, & amittitur vera gloria, cum ipsis in periculum currit.

currit, itaq; sæpè etiā perditur. Cū illa in certū ac magnum discrimen afferuntur: tātū abest vt eorū iactura cōseruari queat.

Ex his intelligitur, non opus fuisse vt peculiare de vera gloria præceptum ederetur. Satis enim fuit ea amplissimis præmijs propositis iubere, quæ necessario cōsequitur hæc gloria, atq; illa magnis minis, & terroribus vetare, quæ ipsam demoliuntur, & perdunt.

CAPVT. VII.

Quantum vera gloria præstet humana.

RESPECTA Vtriusq; gloriæ natura facilè omnes intelligent quantum vera gloria sit illi alteri antepōnēda. Id omnes præcipuum in gloria putant, à quibus capiatur, nō enim quorūvis hominū prædicatio efficit gloriā, sed bonorū, atq; eorū maximè, quos præter ceteros virtute florere, & incorruptius de moribus dijudicare extimamus. Quòd si *Nemo bonus nisi solus Deus, & in eius cōspectu nō*

Lucæ. 18.
Psal. 142.

iustificabitur omnis uiuens, Quàntò erit
 præclarius à Deo, quàm ab hominibus
 commendari? aut quàn tò erit illa gloria
 præstantior quàm tota Dei iudicio contine-
 tur? Hæc ab eo datur qui solus est iudex
 vniuersitatis hominum, cuius iudicia ve-
 ra, iustificata in semetipsa: illa ab ijs quibus
 non est potestas iudicandi, quorum cogni-
 tiones timide, & incertæ prouidentia. Est
 enim Deus verax, omnis autem homo mē-
 dax, sicut scriptū est. Hæc immortalis est,
 illa breuibus, & angustis finibus termina-
 tur. Hanc amittere nemo inuitus potest,
 illa innocenti & retinere cupiēti per sum-
 mum nefas sæpe eripitur. Hæc per se, &
 quidem ardentissimè appetenda est, proq;
 ea omnia pericula quàmuis graua, & acer-
 ba subeunda necessario ei, qui Deo gratifi-
 cari cupit: illa, nisi aliquo fine honesto pro-
 posito, optari nequit, nec semper conten-
 tius: & deseri, atq; abijici, sæpissimè potest,
 etiam in leuissimis periculis. Illa nec no-
 men quidem boni habet, nisi cūm ad virtu-
 tem refertur: hæc natura, & est, & vocatur
 bona, & ad eam vel virtutes referuntur ip-
 sæ.

Psal. 18.

Ad Rom. 3.
Psal. 145.

sæ. Quæ cùm ita sint, tamen hanc huma-
 nam studiosissimè homines quærunt, &
 vt affequantur omnem diligentiam & in-
 dustriam adhibent: alteram, quæ nostro-
 rum hominum, hoc est, Christianorum
 propria est, contemnunt, & relinquunt.
 Quid tandem magni est ab his laudari, qui
 summam modò speciem, & quasi faciem
 intuentur? qui vt rectè iudicent, tamen
 rectè ea despicere, & animaduertere ne-
 queunt, de quibus iudicium faciunt? aut
 quid hoc nobis emolumenti, voluptatis
 ve afferet, si nos intus excruciat conscien-
 tia peccatorum testis, atque vltrix? Quid
 stultius, aut leuius, quàm omnem operam
 dare ab his vt absolvere, quos non sis habi-
 turus iudices? nec elaborare, vt illi vitam
 tuã probes, qui damnare te capitis potest,
 cuius iudicium velis, nolis, subeūdum est?
 Si esset in magna ludorum celebritate cer-
 tandum, ecquibus placere, probari q̃; mal-
 les, vtrum imperitis hominibus, & rustica-
 nis, an ijs qui in eisdem sæpè vicissent, es-
 sent q̃; in summa gloria, ac earum artium
 cognitione, & scientia magnopere præ-
 tarent?

tarent? In hoc amplo, & vasto vitæ theatro, in te homines spectant, illinc è cœlo virgines, martyres, Apostoli, Angeli, Deus. Quemadmodum Chrysostomus homilia 19. in Matthæū, *Quid desideras*, (inquit) *nonne esse aliquos operum spectatores tuorum? Ecce habes non Angelos tantum, atque Archangelos, sed etiam horum omnium Deum, vide istorum ne, an illorum de te sententiam, & existimationem anteferendam arbitreris?* Et sicut idē Chrysostomus scribit in sermone de inanis glorię cupiditate, *Si ad singularū artiū discrimen interno scēdum, opifices ipsos iudices in malis, quo pacto virtutem permiseris multitudini probandam potius, quàm illi qui eius habeat ceteris longo intervallo post habitis, notionem, præstare & opem queat, & palmam?*

Equidē quæro ex te cuiatē te esse dicas, vtrum terre ciuē, an cœli? Si quidem terre, & spes in ea tuas collocasti, *Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor eius.* Terra hæc deuorat habitatores suos, & quæ est in ea gloria, in cōfusione est ipsorum

Chrysostom.
19. in Mat-
theum.

Idem Chrysostomus
in sermone de
inanis glorię
cupiditate,
tom. 5.

Jerem. 17.

Num. 13.
Ad Gal. 3.

forū qui terrena sapiunt. Deniq; re ipsa experieris nullā te hic habere ciuitatē permanentem. Cum enim omnia cōsecutus fueris, à vulgo beatā vitā efficere putant. Nec opinans audies, *Stulte hac nocte animam tuam repetent à te.* Tūm autem vbi est gloriatio tua? exclusa est, abiit, excessit, euauit, & vt poeta dixit:

Par leuibus vētis, volucridq; simillima sono.

Nec mirum, *Quoniam spes impij tanquam lanugo est, quæ à vento tollitur: & tãquam spuma gracilis, quæ à procella dispergitur, & tanquam fumus qui à vento diffusus est, & tanquam memoria hospitis vnius prætereuntis.* Quid enim illis profuit superbia, & gloria? quid diuitiarū iactantia contulit illis? *Transierunt omnia illa tanquam umbra, & tanquam nuntius præcurrens, & tanquam naui, quæ pertransit fluctuantem aquam, cuius, cum præterierit, non est vestigium inuenire, neque semitam carina illius in fluctibus, aut auis quæ transuolat in aëre, cuius nulum inuenitur argumentum itineris illius, sed tantum sonitus alarum verberans leuē*

Liber tertius,

uentum, aut tanquam sagitta emissa in locum destinatum, diuisus aer continuo in se reclusus est, vt ignoretur transitus illius: sic impij in malignitate sua consumpti sunt, & memoria eorum cum sonitu perijt.

At si ad illam ciuitatem Dei pertines, de qua sunt dicta gloriosa, quam fluminis impetus lætificat, quid celebritatem quæris in terra? in exilio? in valle lachrymarum? abijce leues, atq; fallaces spes, tolle oculos, & mentem in cœlum, & in terram viuentium, in qua te credis videre bona domini. Audi Pauli vocem, audi cœlestem tubam, vas in honorem sanctificatum, & vtile Domino ad omne opus bonum paratū, Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt querite, vbi Christus est in dextera Dei sedens, quæ sursum sunt sapite, non quæ supra terram. Quoniam igitur expectas fundamenta habentem ciuitatem, cuius artifex & conditor Deus: necesse est te peregrinum, & hospitem in terra esse fatearis: & cum Abraham, Isaac, & Iacob in cafulis habites, hoc est, festinandum tibi esse intelligas, & animam à terrenis auocandā,

Psal. 9.
Psal. 86.
Psa. 45.

Psal. 26.

2. Ad Tim. 2.

Ad colo. 3.

Psal. 86.

Ad Hebr. 12.

ut de æterna semper patria cogites, ac apud illos tibi gloriam conciliare studeas.

An non esset ille prorsus mentis, & rationis expers, qui in humili, atque exiguo viculo, ad quem diem vnum diuertisset, omni animi contentione gloriā ab agrestibus quæreret: ciuitatis suę iudicium, in qua omnem ætatem agere decreuisset, & prudētissimorum de se hominum sermones derideret, atq; contemneret?

Meminerimus igitur dignitatis, & amplitudinis nostræ: sumus enim hæredes Dei, cohæredes autem Christi, & qui Christiani nominamur, & sumus, eam gloriam persequamur, cuius ne vmbra quidem ethnici habuere: sed est tota nostra. Non est igitur quod Christianus, forma, viribus, opibus, nobilitate intumescat, non est in his gloriandum, quæ abiecta sunt, & cū pessimis etiam hominibus communicata, vera Christiani hominis gloriatio est, se per Christi sacramenta in Dei familiam, & amicitiam receptum esse, eius filium, & Christi fratrem vocari, expectare beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei, ab

Ad Rom. 8.

Ad Hebr. 2.
Ad Tit. 2.

eo pro immensa sua bonitate innumera-
bilia beneficia accepisse. Quod si ad hæc
quæ communia sunt accedant alia priua-
ta, vt quòd incredibili sacerdotij honore
donatus, quòd rectè & fideliter res Eccle-
siasticas administras, quòd Euangelium
sincerè purèq; doceas, quòd probra & ig-
nominias pro Christo perferas, ô veram,
atq; ingentem gloriationis causam, ô te
fœlicem, ô te vere clarum, & gloriosum:
agnoscis enim prætiosa Dei dona cum
volūtate, & humilitate, ijsq; solis te ornari
profiteris, tibi nihil attribuis, sed lætaris, &
gloriaris in Christo Iesu, *Qui factus est no-
bis sapientia, & iustitia, & sanctificatio, &
redemptio: vt quemadmodum scriptum
est, Qui gloriatur, in Domino gloriatur.*

1. Cor. 1.

2. Cor. 10.

CAPVT. VIII.

De falsa gloria, quid sit?

PRIMAM, Atq; adeò longè maiorem
promissionis nostræ partem Deo du-
ce, atq; fautore videmur præstisse: de du-
plici enim gloria, quantum licuit, disputa-
uimus:

uimus: nunc ad alteram, hoc est ad falsæ gloriæ tractationem transeamus: quæ nec longa erit, nec impedita, explicatis ijs quæ ad veram attinebant.

Ac gloriæ quidem nomen (quàmuis falsæ etiam tribui soleat, vt initio diximus) illis duabus, quæ veræ, & laudabiles sunt reseruemus: Tertiam, falsam, siue inanem vocemus. Augustinus vir summo ingenio, & præstanti eruditione tractatu, 100. in Ioannem, falsam gloriam esse inquit, quando laudantes errore falluntur, siue in rebus, siue in hominibus, siue in vtrisque. Singula autem ita explicat, *In rebus falluntur, quando putant id bonum esse, quod malum est, in hominibus autem, quando putant eum bonum esse, qui malus est, in vtrisque verò, quando, & id quod est vitium, virtus putatur, & ipse qui propter hoc laudatur, non habet quod putatur, siue sit bonus, siue sit malus.*

Augu. tract.
100. in Ioan.
tom. 9.

Duo sunt quæ gloriam falsam, atq; inanem efficere possunt, error iudicantium, & modus, ac ratio ipsa appetēdi. Vt enim falsa gloria est, cū homines id laudandū

putant, quod re ipsa non est laudabile, aut ei gloriam tribuunt, qui est indignus gloria, aut hominem simul, & factum laudat, in quibus nihil est quod ea laude affici debeat. Ita etiam est falsa gloria cum aliquid horum appetitur.

Sed quoniam inanis quidem gloriae appetitio nulla est sine errore iudicantium, ad eamq; suapte natura refferri videtur: satis se facere Augustinus putavit, si eam tantum partem explicaret. Verum quia in ratione appetendi dilucidior, & apertior futura est oratio, in ea potissimum versabimur.

Est igitur inanis gloria, cum bonus haberi cupit is, qui est libidinibus deditus, & se virtutis, atque honestatis experte videt.

1. Reg. 15.

Quale est illud Sauli Regis, 1. Regum, 15. *Peccavi sed nunc honora me coram senioribus populi, & coram Israel.* Retinere cupiebat pristinam gloriam, quam tamen iam peccato amisserat. Atque illi etiam de quibus Matthæi, 7. Dominus ait, *Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lu-*

pirapaces. Et omnino illud pestilentissimorum hominum genus, quos auctores nostri accommodatissimè hypocritas nominant. Aut cùm ex ea re quæritur gloria, cui nulla debetur: vel quia vitiosa est, vnde illud psalmi, 9. *Quoniam laudatur peccator in desiderijs animæ suæ,* Et psalmo 51. *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?* Vel quia, & si minimè quidem illa sit mala, tamen non est eiusmodi, vt gloriam per se, laudemque efficiat, vt Iudith, 1. *Gloriabatur quasi potens in potentia exercitus sui, & in gloria quadrigarum suarum.* Et cap. 9. *In scutis suis, & in sagittis, & in lanceis gloriantur.* Et psalmo, 48. *Qui confidunt in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur.* Liquet igitur inanem gloriam esse, si quis ex forma, ex robore, ex diuitijs, ex potentia, ex nobilitate, & doctrina, ex gratijs laudari velit, & hominum opinione celebrari, quia hæc non ea sunt, vt per se pariant gloriam vt in secundo diximus.

Tertius modus est in quo illi duo priores copulantur, cum laudem quispiam ex

Psalm. 9.

Iob. 51.

Iudith. 1.

Iudith. 9.

Psalm. 48.

ea re petit, quæ nec est gloriæ effectrix, nec si esset, in eo qui petit inuenitur, vt si infirmus robustus existimari appetat, deformis pulcher, rudis, & ignarus eruditus.

S. Thom 2.2.
q. 132. ar. 1.

Sanctus Thomas, 2.2. quæst. 132. arti. 1. tres alios modos constituit, quos ita vt inuenit in suos Matthæi cōmentarios transcripsit doctissimus ad modum noster Hispanus Alphonsus Episcopus Abulensis cognomento, Toftatus, cap. 6. quæst. 4.

Alphonsus
episcop. Abulensis, ca. 6.
in cōmēt.
super Mat-
th. q. 4.

Primus est in ea re in qua quæritur gloria, cū aut nulla est, aut gloria certe indigna. Alter est in his à quorum iudicijs expectatur, vt in homine, inquit, cuius iudiciū non est certum. Postremus in eo ipso qui appetit, si appetitionem suam non referat in debitum finem, vt in honorem Dei, vel salutem proximi, & primo quidē tres illos breuiter complectitur, quos ex Augustino retulimus. Tertius perfacilis est. Nam vt copiosè in primo libro confirmauimus, gloria per se appeti nullo modo potest, ex quo fit vt cū honestus finis non adhibetur, inanis efficiatur. At secundus plurimum habet & dubitationis, & obicu-

obscuritatis. Loquitur enim, vt perspicue ipse ostendit, de gloria humana, in qua si iudicium hominis respuit, & damnat, nullam gloriam probet necesse est, quæ quidē ab homine capiatur, quāuis virtuti datur, quāuis Dei causa, aut publicæ utilitatis appetatur. Quod cū est per se absurdum, & ab scriptura sanctorumque patrum dictis cumprimis abhorrens: tūc etiam ipse per exiguo spatio à se ipso prorsus discreparet: ita enim ait in responsione primi argumenti. *Et similiter etiam homo laudabiliter potest ad aliorum utilitatem gloriam suam appetere, secundum illud Matthæi quinto, vt videant (videlicet homines) opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est.*

Caietanus ita censet commodè explicari posse, cū gloria vltra humanos limites quæritur, vel quia hominis iudicio, tãquam à certo, aut magno, aut etiam vltimo testimonio exigitur. Quæ quidē responsio non admodum videtur cohærere. Etenim bonorum virorum testimonium certum, & magnum, & vltimum putari

potest, non quidem simpliciter, sed in genere gloriæ humanæ, de qua disputamus. Id est enim in vnoquoq; genere summū, quo non est aliquid maius, aut potentius, in eo autem testimoniorum, & iudiciorū genere, quæ ab hominibus accipiuntur, illud habendum est certum, magnum, vltimum, quod complurium bonorum virorum consensione firmatur. Atque hoc quidem non inficiatur Caietanus, sed tunc esse inanem gloriam interpretatur, cum humanam existimationem quærimus quasi certam omnino, & quæ nullo modo errare, aut falli queat, idque ipse vltra humanos limites vocat, quia non est hoc humanitatis, sed cuiusdam plane diuinitatis.

Verū hęc ratio efficiendi inanem gloriam prætermissa est, vt equidem opinor, à sancto Thoma. Nemo est enim tam hebes, & ignarus, vt in eam sententiam aliquando ingresus fuerit, ita certam & ratā esse hominum de hominis virtutibus opinionem, vt falsa esse non possit. Quare neque erit quid in hominis iudicio appe-

tat, quod videt longè altius esse humana natura. Nemo enim expetit ea qua fieri non putat, posse. Vt ait Aristoteles in, 2. rhetoricorum ad Theodecten, cap. 2. cum praefertim cernat saepe peruersis iudicijs honorare, & laude affici improbos, vexari contumelijs bonos. Quando igitur ait sanctus Thomas (alio modo ex parte eius, à quo quis gloriam quærit, puta hominis, cuius iudicium est incertum) significat vt ego interpretor inanem gloriam esse, cum ab his laudationes quærimus, quorum non est certum iudicium, hoc est quorum iudicijs non est fides habenda, quorum contemnenda est existimatio, quia peruersè de moribus iudicant, & aut multa vitia probant, aut facile simulata virtutis specie, & propinquitate falluntur, quales sunt plebei homines, & rudes, præcipuè qui sunt præter cæteros flagitiosi: vt si quis in magna imperitorum, & rusticorum, & anicularum concione acutus in physicis, aut in theologicis videri concupiscat, aut ab sceleratissimo quoq; laudari. Hæc est inanis gloria, quia horum hominum iudiciũ

Arist. 2. lib.
Rhet. c. 2.

S. Thom. 2. 2.
q. 132. art.

non est certum, tutum, ratum, indubitatum. Certum enim vocamus, cui sine temeritate, & sine dubitatione assentimur: his autem non est assentiendum, quia de rebus ijs iudicant, quas nesciunt. At iudicium peritorum est, ac eam ob causam nō omnium sed bonorum sententijs, & consensione gloriam definiuimus, quòd solus spiritualis iudicet omnia, animalis autem homo non percipiat quæ Dei sunt.

Itaq; cum inquit, (puta hominis) non est ibi quiescendum, vt generaliter loquatur, vt Caietanus intellexit, sed est hoc verbum cum sequentibus copulandum, vt ad certum hominum genus pertineat, quoniam iudicium non est certum.

Vexatur hoc loco sanctus Thomas à quibusdam quod alios duos modos inanis gloriæ præterierit, cum nimis studio gloriæ incitatur, aut eam cum aliene detrimento quærimus. Sed hi nō satis animaduertisse videntur, quod reprehēdunt. Nam nimium gloriæ studium dici potest, cum ea re collocatū, ex qua quæritur gloria, pertinetq; ad primum modum quoniam
etfi

etsi gloria petitur ex re laude digna, tamē maior gradus gloriæ appetitur, quā quod res illa digna est, & ideo iam quodāmodo quæritur, ex eo quod non est, aut quod non est gloria dignum. Dicitur etiam nimium, cum ab omnibus sine delectu quæritur, & tunc cadit in secundum: aut etiā collatum cum fine cuius causa appetitur, contingitq; omnino tertium. Si enim gloria nō est inquirenda nisi adhibito fine, & maior appetitur, quā quæ fini ipsi satīs sit, iā gradus ille exuperans non refertur ad finē aliquē, ex quo vanagloria existit. Cum autem gloriam nobis cū alienæ existimationis iactura conciliare, aut augere nitimur, non labimur cōtinuo in vanam gloriam: sapē enim id virtutis & charitatis ratio postulat: veluti cum Paulus pseudoApostolorum dignitatem infringit, vt constituat suam: cū accusatus Episcopus, & magno dedecore notatus, docet eum, qui accusauit, hominem esse leuem, mendacem, & cui credi non deceat. Cum magnus concionator aliquid populo noxium, aut pestilens persuasit, & vt dis-

suadeat cupit eo videri doctior, aut melior. Cum autem id viciosè sit, vt cum ad affecutionem gloriæ, quam commeriti sumus, cōpetitoris, aut aduersarij gloriā extenuamus, & obterimus, in eo peccamus quod rem bonam malè quærimus per iniuriam alteri illatam. Refertur verò ad rectum modum, in quo honestus finis requiritur, vt Dei gloria, aut fratrum salus. Si enim diuinæ gloriæ causa quæreremus (ad quam cæteri fines in appetitione gloriæ tandem referuntur) nequaquam per ea quæreremus, quæ Dei præceptis, aut salutis fratrum aduersa essent. Nunc quoniam ea ad affecutionem gloriæ adhibere non veremur, (quamuis aliud nobis met videatur ipsis) satis præ nobis ferimus, eam non tam alterius finis causa, quàm propter se ipsam optari. Vt ergò qui aliquod fidei pronuntiātū diffitetur, nō assentitur cæteris, & fidē infulsā vt ipse putat, nō haberet, etsi nihil faceret quod esset illi contrariū; ita qui læsione dignitatis alienę suā constituit, & confirmat, nō eum gloria Dei mouet, nec emolumentum aliorum, aliò qui
non

non assumeret ea, quæ huic fini aduersarē-
tur. Itaq; si eos modos tenebimus, qui alla-
ti sunt à sancto Thoma, non erit obscurū
in illos cadere omnia quæ falsam, atque
inanem gloriam efficiunt.

Quoniam verò simplex est ad virtutem
via, multiplex ad vitium, vt lib. 2. ethicor.
ad Nicomach. cap. 6. vt ad scopum attin-
gendum vnica est via, quam si desideras,
quacūque iaculum miseris aberrasti: Arist. lib. 2.
Eth. c. 6. ad
Nicom.
vt merito in prouerbum abierit: sim-
plex virtus. Verba philosophi sunt huius-
modi, *Prætereā peccare multis modis possu-
mus, malum enim est infinitū vt Pythago-
rici coniectabant, bonum autem finiti. Rec-
tè agere vno vero modo tantum licet, atq;
idcirco illud facile, hoc difficile est, facile si-
quidem est ab scopo aberrare, sicut ipsum
attingere difficile ob id igitur excessus, & de-
fectus vitij est, virtutis mediocritas, nam
simpliciter bonus est, sed malus omnimode.*
Repetamus memoria ea quæ necessaria
esse diximus, vt honesta esset appetitio glo-
riæ: quidquid enim quamuis exiguum de-
fuerit, eam in inanem cōuertet. Quam ob-

rem ex ijs quæ ex sancto Thoma accepimus. quæq; ratio ipsa, & doctissimorum hominum consensus confirmat, intelligitur vera esse omnia quæ adhibenda diximus in I. lib. ut rectum, & sine vitio existeret desiderium gloriæ. Etenim si vel minimam ex illis cautionibus auferas, è vestigio appetitio ipsa incidet in aliquem ex tribus modis inanis gloriæ.

Erit igitur inanis gloria, si ex vitijs, ex bonis corporis, ex diuitijs, ex potentia, ex nobilitate, ex honoribus, ex solis artibus, & disciplinis petatur. Item etiam si ex imperitæ multitudinis iudicio pendeat, si per se appetatur, si optimo fine præstituto maior quam pro meritis est, quærat, si ardentissimè ametur. In quibus hic multum fuerat immorandum, nisi duobus libris superioribus abundè essent à nobis comprobata. Quòd si de ipso etiam nomine quærat, falsa dicitur, quia est quædam veræ gloriæ simulatio, & ei quodammodo similis, cùm multum inter vtramque intersit, ut falsum aurum dicitur orichalcum, quoniam aurum videtur, cùm minimè sit.

Inanis autem appellatur quod ex eo quod vacuum, & vanum, & inane est appetitur, & quod in ea nihil est solidum : nec habet id quod habere debet gloria, quod his verbis confirmat beatus Antonius Abbas sermone, 74. de superbis, & inanis gloriæ cupidis dicens, *Verè dicta est ab antiquis inanis gloria, quod inanis sit, nihil intus habens quod utile sit.* Quam rationē, eisdem fermè verbis affert sanctus Maximus confessor & martyr in centuria tertia de virtute & vitio. Addit & aliam nominis causam beatus Bernardus sermone decimo septimo in psalmum, *Qui habitat in adiutorio Dei altissimi*, dicens, *Alioquin quomodo gloria illa replebit, quæ fallax, & vana est?* Denique & inanis

San Anton.
Abbaserm.
74. de super
bis, & in
anis gloriæ
cupidis.

S. Maximus
centur. 3. de
virtute, & vi
tio.
S. Bern. ser
mon 17. in
Psalm. Qui ha
bitat.

dicitur, vt noueris te ex ea magis exinaniri posse, non posse repleti.
(..?)

CAP.

CAPVT. IX.

*An inanis gloria sit peccatum
mortale?*

PECCATVM esse inanem gloriam multis scripturæ, sanctorumque testimonijs, tum etiam rationibus confirmaui-
mus in, 1. lib. cap. 10. & 12. &

II. Conclus.

sequentibus. Itaque non id modò quærimus, sed vtrum mortale, an veniale sit? Atque hoc primum statuamus, nullum esse tam præstans, atque præclarum opus quod inanis gloria non obscuret, corrumpat, & perdat. Non enim illi modò aufert vim omnem merendi, sed etiam turpe, & vitiosum efficit, & est sanè perspicua ratio.

Si peccatum est inanem gloriam appetere, quidquid eius causa sit vitiosum est, & vt aliunde vitium non habeat, ex fine habet, cuius potissimum habenda est in actibus ratio. Nemo autem peccando meretur, nemo, præfixo malo fine, non peccat. Nec est hoc quidem in sacris literis obscurum, etenim Paulus, quia videbat hac labe
fædari,

fædari, & contaminari omnia, ab ea nos
quantum potest auocat. *Non efficiamur* Ad Galat. 5.
(inquit ad Galatas 5.) *inanis gloriæ cupidi.*
Addit Chrysostomus, *Quæ est causa omnium* Chrysostom.
malorum. Et ad Philippenses, 2. *Nihil per* 68. in c. 12.
contentionem, neque per inanem gloriam, sed Ioan tom 3.
in humanitate superiores sibi in vicem ar- Ad Philip-
bitrantes. Sed omnium optimè & mani-
festissime Christus Dominus noster Mat-
thæi sexto, *Attendite ne iustitiam vestram*
faciatis coram hominibus, ut videamini
ab eis, alioqui mercedem non habebitis a-
pud Patrem qui in cælis est.

Quàmuis autem nihil de peccato dixe-
rit, tamen maiores nostri, qui in sacrorum
librorum interpretatione summa cum
laude versati sunt, intellexerunt in eo non
solum cœlestem mercedem amitti, sed pec-
cari etiam semper: & rectè quidem, atque
acutè. Quid enim sit quod mercedem
iustitijs nostris eripiat, nisi peccatum?

Ioannes Chrysostomus diuinus homo Chrysostom.
in dicendo homilia, 19. in Matthæum, Ina- 19. in Matt.
nem gloriam, impotentissimam hominū tom. 2.
passionem appellat, rabiem, pestem, & fu-
rore.

rorem. De qua etiam paulo post loquens,
*Clam (inquit) ingreditur bestia, cunctaq;
 bene orientia intus maxima cum quiete,
 Et absq; ullo sensu perdentis asportat.* Eodẽ
 modo interpretatur homilia, 72. in cap.
 22. Matthei dicens, *ò noua calamitatis ge-
 nus, ò furiosam hanc turbationem, qua ti-
 nea corrodere non potest, nec fur violare, ea
 inanis gloria omnino dispergit, hac est tinea
 cœlestis thesauri, hic est fur qui aeterna reg-
 na furatur, qui immarcescibiles à nobis di-
 uitias aufert, qui tanquam contagiosus
 morbus omnia corrumpit.* Et homilia, 28.
 in cap. 3. Ioannis sic ait, *Omnium malorum
 causa est gloria insania, fugiamus hunc af-
 fectum, ut gehennam fugiamus, hic namq;
 maximè eius ignem accendit, hic diaboli
 undiq; ditionem propagat, hic etatem &
 dignitatem omnem seuissimo premit impe-
 rio, hic Ecclesias huc illuc distrahit, hic ci-
 uilia opera corrumpit, domus funditus, ci-
 uitates, populos, gentes euerit.* Id ipsum
 prosequitur homilia, 17. in cap. 10. episto-
 læ ad Romanos dicens, *Sed nihil est inani
 gloria peius: hac scilicet inanis gloria cum*
per-

Idem hom.
 72. in ca. 22.
 Matth. tom.
 2.

Idem hom.
 28. in cap. 3.
 Ioan. tom. 3

Idem hom.
 17. in ca. 10.
 epist. ad Ro-
 man. tom. 4.

perditione multam simul & irrisiōem inducit, & ante supplicium illud futurum, in numeris hic quoq; malis inuoluit, itaq; si placet vt hoc intelligas, relictis interea cælis è quibus nos excludit, prateritaq; gehenna in quam nos deiicit, rem omnem, vt hic geritur, scrutemur. Quid igitur illa turpius? quid difficilius? Neq; enim pecunias solum, sed & animas hic ignis deuorat, non solum presentem, sed & futuram mortem parans. Mater enim gehennæ est inanis gloria, ignemq; illum veheementer accendit, vermẽq; pestiferum confouet, videre est illam & in mortuis vires obtinere, quare quid poterit fieri peius? alia si quidem passiones morte finiuntur, ista verò & post mortem violentè instat, naturamq; suam etiam in emortuo iam corpore, ostendere contendit. Id ipsum dicit lib. 1. de prouidentia Dei. Quem sequuntur beatus Hieronymus in commentarijs epistolæ ad Galatas in cap. 5. Augustinus lib. 2. de sermone Domini in monte cap. 1. & consequentibus, & lib. 5. de ciuitate Dei à cap. 13. vsq; ad finem ferme libri. Atq; horum auditor Paulus Orosius

Idem lib. de
prouidentia
Dei
Hieron in
côm epist.
ad Gal. c.
5.
Aug. lib. 2.
de serm in
monte c. 1.
& seqq. &
lib. 5. de ci
uit a ca. 13.
vsq; ad finẽ
libri.
Paul Oros.

in Apolo-
cōtrapelag.
de Arbitrij
libertate.

Greg lib. 14
moral c. 28.
& lib. 31. c.
31.

Euagr. in li.
de octo vi-
tiosis cogita-
tionibus.

S. Antioch.
hom. 43. de
inanigloria

S. Dorothei.
doctrina 12.

S. Ioan. Cli-
mac. de dif-
feret. grad.
31.

S. Esai. Ab-
bas in orat.

16. de gau-
dio anime.

S. Nil. Abb.
orat. 7. de

inaniglor.

& tractu de

8. vitiis co-
gitationib.

San. Maxim.
centur. 3. de

de virtute,
& vitio,

31.

31.

31.

31.

31.

qui in Apologetico de arbitrij libertate
cōtra Pelagium prope medium vanę glo-
riæ concupiscentiam generalem esse in-
quit omnium bonorum operum caligi-
nem. Quod eleganter confirmat Grego-
rius, & grauiter in lib. 14. moralium cap.
28, & lib. 31. cap. 31. Euagrius ad Anatoliū
in libro de octo vitiosis cogitationibus
capite de inani gloria. Sanctus Antiochus
monachus homilia, 43. de inani gloria, vbi
eam omnis malitię artificem vocat. Sanctus
Dorotheus Abbas doctrina. 12. de ti-
more & pænis inferni. Beatus Ioannes Cli-
macus de discretione, gradu, 31. Sanctus
Esaias Abbas in oratione, 16. de gaudio
animæ, qui sic ait, *Quemadmodum hedera
vitem amplexa fructum illius destruit, sic
inanis gloria hominis labores euertit, vir-
tutum finis est charitas, & vitiorum extre-
mum est se iustum existimare.* Quod eisdē
fere verbis confirmat sanctus Nilus Abbas
oratione, 7. de inani gloria, & latissimē in
tractatu de octo vitiosis cogitationibus,
hoc etiam sanctus Maximus centuria, 3.
de virtute & vitio, vbi inanem gloriam re-
cessum

cessum à scopo diuino vocat, & ad alium scopum quàm diuinum transitum, quæ quidem veluti scopulus sub aqua latitans est, ad quem si nauem illi feris perijsti. Et sicut racemus humi iacens facile putrescit, sic virtus inani gloriæ inhærens corrumpitur. Et late sermone trigesimo quarto de inani gloria.

Et serm. 34.
de inaniglo-
ria,

Quod ad grauitatem peccati attinet ex his quæ diximus non efficitur semper esse mortale, peccatum enim etsi minimum sit, vitiosum reddit opus, quod aliò qui præclarum, Deoq; gratissimum futurum erat. Quare Bernardus paulò seuerius statue re videtur, ita enim scribit sermone, 6. in psalmum, *Qui habitat, Time sagittam, leuiter volat, leuiter penetrat, sed dico tibi non leue infligit vulnus, citò interficit, nimium sagitta hac vana gloria est.* Et sermone, 14. in eundem psalmum sic ait, *De Basilisco quid dicimus? Monstruosius cæteris solo visu hominem inficere, & interficere perhibetur. Nisi fallor vana gloria est.* Et statim, *Non videntes necat inanis gloria: cacos & negligentes.* Sed hæc, & eius-

2. Conclus.

Bern: ser, 6.
in Psal, *Qui*
habit.

Idem serm.
14. in eundem
Psal.

modi multa quæ passim in sanctis patribus occurrunt, non tam de ipsa grauitate, & magnitudine peccati dicta sunt, quàm de propensione quæ in eo est ad maiora crimina, & periculosiora. Significat summam esse adhibendam in vana gloria vitanda diligentiam, & curam, quoniam nisi vitetur, suo nos pondere trahit in arrogantem quamdam confidentiam, in superbiam, in alia eius generis multa, quæ certam animis perniciem afferunt. Quod illis ipsis superioribus verbis subindicaui Bernardus, non enim, ait, statim interficit quod peccati mortalis est, sed cito interficit. Ac si diceret, nisi omni custodia custodieris cor tuum, sed blandè in inanem gloriam irreperere permiseris, paulatim te in pestem, atque in exitiū adducet. Nec aliud est quod Ioannes Chrisostomus homilia, 5. in epistolam ad Philippenses scriptum reliquit. *Quod semper (inquit) dico in aliorum omnium istud causa est, hinc pugna, & lites, hinc inuidia, & contentiones, hinc dilectionis frigiditas, quando gloriam amauerimus hominum, cum honori qui à multis ex-*

Chrisostom.
in epistolam
ad Philip.

bibetur seruimus, minimè etiam fas est gloria seruientem Dei, etiam germanum esse seruum. Non enim fieri potest, vt qui gloria seruus est, Christi quoq; sincerus sit seruus.

Et rursus in sermone de inanis gloriæ cupiditate sic ait, *Quid tandem inanis gloriæ cupiditate turpius, vel toleratu difficilius fieri potest. Fortunas non solum sed animos ipsos ignis iste depascitur, neq; morte corporea hoc modo & presenti, sed futura etiam afficit, & æterna. Nam & gehenna procreatrix inanis hæc gloria, & ignem excitat vehementius, & vermes pestiferos.* Quod eodem modo intelligendum est.

Alexander quidem grauis, & valdè eruditus auctor in, 2. part. summæ theologiæ quæst. 154. mēbro, 2. docet interdum esse mortalem, interdum esse venialem culpā, *Sed venialis (inquit) dicitur propter surreptionem, & propter maximam concupiscentiæ pronitatem.* Ac ita loquitur vt non obscure significare videatur, mortale esse cū ex deliberatione sine magna pronitate nascitur. Est autem primum illud ita vt dicit, sine pleno perfectoque consilio,

Idem in ser.
de inanis
gloriæ cu-
piditate,

Alexand. A
lēs. 2. p. sum
mæ Theolo-
gie q. 154.
memb. 2. 2

id. 2. p. 2.
m. 2. 2.

quasi tacite, & furtim, in aliquem actum
 se se inanis gloria insinuet, in eum præfer-
 tim qui maxime ad eam aptus, atq; com-
 positus, & quodammodo mouens vide-
 tur, ac trahens, vt concio popularis, dispu-
 tatio, virtus bellica, non est dubium non
 esse mortalem: sed nec hoc quidem dubiū
 fieri posse, vt venialis sit interdum adhibi-
 ta deliberatione, & ablata illa pronitate, id
 est quàmuis actus eiusmodi sit, vt aut pa-
 rum, aut nihil ad inanem gloriam animū
 concitare videatur: vt si, cū ad sacrificiū,
 aut ad orationem remotis arbitris sece-
 dens, cuperes tamen, vel certe non esset
 ingratum, videri ab aliquo, atque laudari.
 Quare acutiū & ad rem ipsam accommo-
 datiū sanctus Thomas in, 2. 2. quæst. 132.
 articu. 3. docet inanem gloriam tū de-
 mum esse peccatum mortale, cū aduer-
 satur charitati, sed charitati quidem frater-
 næ, si nudam eius vitij naturam spectemus
 nunquam aduersari, ei autem quæ est erga
 Deum aliquando esse contrariam. Itaque
 nunquam erit peccatū mortale, nisi cū
 repugnat charitati quam Deo debemus.

Est

A. Anselm. A.
 m. q. 131.
 - o. 131.
 S. Thom. 2. 2.
 q. 132. a. 3.
 3. Conclus.

Est autem hæc repugnantia vel in materia, vel in ipso qui appetit: in materia, vt cū quis de peccato mortali gloriatur, in quē est illud psalmi, 51. *Quid gloriaris in malitia?* Aut de re aliqua falsa eademq; contra Deo debitam reuerentiam, quale est illud Ezechielis, 28. de Rege Tyri, *Eò quòd eleuatum est cor tuū, & dixisti Deus ego sum.* Psal. 51.
Ezech. 28.
Et 29.

Et cap. 29. *Ecce ego ad te Pharao Rex Ægypti, draco magne, qui cubas in medio fluminis tuorū, & dicis, Meus est fluuius, ego feci me metipsum.* Repugnatur etiam veritati, cū id de quo quispiam gloriatur præfert Deo, vel certē humanū ipsum testimonium diuino anteposit. De priori genere gloriationis loquitur scriptura, 1. Regum, 17. cum ait Dauid, *Tu venis ad me cum gladio & hasta, & clypeo: ego autē venio ad te in nomine Domini exercitū.* 1. Reg. 17.

Et apertius Iudith cap. 9. *Qui confidunt in multitudine sua, & in curribus suis, & in contis, & in scutis, & in sagittis suis, & in lanceis gloriantur, & nesciunt quia tu es ipse Deus noster, qui cōteris bella ab initio.* Significat enim hos maioribus se viribus

putare, quam ut Deo adiutore indigeant,
ut ille etiam apud Virgilium.

Dextra mihi Deus, & telum quod mis-
file libro

Nunc ad sint.

Virg. li. 10.
Æneid.
Ioan. 12.

Ad posterius pertinet illud Ioannis duo
decimo, *Dilexerunt enim magis gloriam*
hominum, quam gloriam Dei. In appeten-

Aug. lib. 5.
de ciui. 4.

te est repugnantia charitatis, cum sibi ipse
gloriam velut vltimum finem præstituit:
itaque eam amat, ut nihil turpe, aut flagi-
tiosum putet, quod ad eius affecutionem
utile fore videatur: ex quo illud Augus-
tini in quinto de ciuitate Dei capite de-
cimoquarto, *Tam enim est hoc vitium*
inimicum fidei pie, si maior sit in corde
cupiditas gloria, quam Dei timor, vel
amor, ut Dominus diceret: Quomodo
vos potestis credere, & gloriam abinui-
cem expectantes, & gloriam que à so-
lo Deo est non quærentes? Quod confir-
mat beatus Antiochus Monachus homi-
lia quadragesima tertia de inani gloria,
dicens, *Quemadmodum lapis in aëra con-*
tortus ad cœli usque connexus nunquam

S. Anthioc.
hom. 43. de
inani gloria
in bliuote-
ca veterum
patr. tom. 2.

per-

pertingit, ita nec hominis oratio humanos fauores captantis ad aures Dei vnquam conscendit. Et huius rationem in fine homiliae assignat dicens, *Hominem enim ipsa auocat à Christi seruitute: denique & à fide, qua in Deum credimus transfugam reddit, & desertorem, vel teste Domino:*

Ioan. 5.

quomodo (inquit) vos potestis credere in me, qui gloriam à vobis ipsis capitis, & gloriam quæ à solo Deo est non queritis? Sed existit hoc loco dubitatio, quã idem Thomas minimè præterijt in disputatione de malo, quæstione, 9. articulo, 2. videtur enim peccari semper mortaliter in eo genere inanis gloriæ, cui honestus finis deest. Nam aut illa actu, vel virtute in Deum refertur, quo modo inanis nō est: aut sine actu nec virtute refertur per se, & propter se ceu vltimus finis appetitur, quod nihil est aliud quàm, bono incommutabili relicto, animum ad commutabile conuerrere, & quidem ipse ita respondet. *Duplici de causa fieri potest, ut actus non referatur in Deum ut in finem: aut quia actus ipse non habet naturam, ut*

S. Thom. disputat. de malo, q. 9. art. 2.

referri possit, quod quidem euenit cum vitiosus est: ut enim falsa enuntiatio non est apta, nec accommodata, ut ea perueniatur ad scientiam: ita actus malo, & in ordinato veniri per se ad bonum finem non potest. Altera causa est cum mens ipsius qui agit, nec actu nec habitu in debitum finem ordinatur. Necesse est enim si ita affecta sit, ut eius actus aliquid aliud tanquam ultimum finem intueatur, ex quo continuo in peccatum mortale incurritur. Si igitur gloria dicatur inanis ratione ipsius actus, qui est in ordinatus, ideoque referri in Deum nequit, non est semper peccatum mortale. Etenim quæuis in ordinatio efficit, ut actus nequeat in Deum referri: at non quæuis peccatum mortale efficit: quoniam sunt multe leuissimæ, & imminutissimæ, quæ longè à peccato mortali absunt, ut si de re leuicula quæras gloriam, aut eam paulò maiorem appetas, ardentius ve quàm oporteat.

Si verò gloria ideo vana dicatur, quia eius animus, qui appetit non est in Deum actu, habitu ve conuersus, semper est peccatum mortale.

Verum

Verum hinc profectò dico, ea quæ haud exigua oriri incommoda videntur.

Primum enim efficitur nullam esse appetitionem inanæ gloriæ, quamuis tenuē, & leuem, quæ non sit peccatum mortale in eo, qui gratia caret, quòniā eius mens nec actu, nec habitu cōuersa est in Deum. Quod si hæc ratio in vana gloria valet, in cæteris omnibus valebit: vt nullum sit tā exiguum peccatum quod, in eo qui sine gratia est mortale non sit. Deinde fit vt, etiam iniustis, & pijs viris mortale esse videatur: idq; hac ratione. Omnis inanæ gloria peccatum est: nec actu igitur in Deum referri potest, nec habitu: at quidquid altero horum modorum non refertur in Deum, propter se ipsum vt finis vltimus appeti uidetur: Si dicas id fieri quia ea est illius actus natura, vt non possit referri, id non tam infrigit, quàm confirmat rationem, eò enim maior erit in eo turpitudine quòd talis est.

His ego ita respondendum puto. Principio nego gloriam, cū non adhibito fine appetitur, ceu vltimum finem appeti,

nisi appeteretur ita, vt omnia eius causa faceremus, nihilque esset tam præclarum, aut tam turpe, quod pro ea comparanda, aut tuenda non putaremus suscipiendum. Non enim continuò id amatur vt vltimus finis quod per se amatur, vt cum cibi, aut somni paulò plus capitur quàm corpori satis sit, voluptas quæ est in ea exuperantia non alterius causa amatur, sed sui, nec tantum vt finis vltimus præstituitur.

Nunquam igitur huiusmodi finem in re vlla collocamus, nisi cum eius gratia Deilegem, & præcepta contemnimus: at cum appetitione gloriæ finis nullus adhibetur plerumque (vt in cæteris peccatis venialibus vsuuenit) non contra legem, sed præter legem facimus. Itaque si noua aliunde turpitudine non accedat, non erit peccatum mortale, nec in iustis, neque in iniustis, etsi per se ametur. Quod autem ait sanctus Thomas peccari semper mortaliter cum mens appetentis, nec actu, nec habitu conuersa est in Deum, idem est (vt ego interpretor, &

vt ex sequentibus verbis intelligi potest, ac si diceret, cum aliquis spreta lege diuina, creaturę per se, vt vltimo fini, adhęrescit, & omnem, in eum finē, refert gloriā. Quod significasse mihi videtur, cum addit, *Ex hoc enim sequitur quod actus à tali mente procedens* (loquitur autem de actu appetitionis glorię) *ordinetur in aliquid aliud, sicut in vltimum finem.* Loquitur igitur (vt semel dicamus) de gloria quę propter finem diuinę legi contrarium appetitur, quo tempore peccatum esse mortale nemo est qui ambigat. Atq; his & dubitatio profligata, & Thomę explicata responsio videtur.

CAPVT. X.

An inanis gloria sit vitium capitale?

SCRIPTURA diuinitus inspirata, vt vulneribus animi medetur, ita corū initia, & quasi radices aperit, & ostendit, superbiam, & cupiditatem: ita enim inquit Ecclesiastici, cap. 10. *Initium*

Ecclesiasti.

omnis

c. 10.

1. Ad Tim.
c. 6.

Aug. lib.
11. de Gene
fi ad literā
c. 15.

omnis peccati est superbia. Et, 1. ad Timotheum, 6. Radix enim omnium malorum est cupiditas, ubi, ut ex originali Græco colligitur, non de quauis, sed de pecuniæ cupiditate loqui constat. Et quamuis auaritiæ nomine generalis rerum inanium, & caducarum cupiditas intelligi possit, ut Augustino videtur lib. 11. de Genesi ad literā, cap. 15. tamen est verius, & verbis Apostoli accommodatius peculiare auaritiæ vitium significari, verba Augustini sunt. Merito initium omnis peccati superbiam scriptura definiuit dicens, Initium omnis peccati superbia, cui testimonio non inconuenienter aptatur etiam illud, quod Apostolus ait, Radix omnium malorum est auaritia, si auaritiam generalem intelligamus, qua quisque appetit aliquid amplius quam oportet propter excellentiam suam, & quædam propriæ rei amorem. Et infra: Specialis est autem auaritia quæ viciatius appellatur amor pecuniæ, cuius nomine Apostolus per speciem genus significans, vniuersalem auaritiam solebat intelligi dicendo: Radix omnium malorum est auaritia. Hæc Augustinus.

Quam

Quā sentētiā præter alios Chrysostomus
 diuinē vt solet prosequitur, cuius sanctissi-
 mi atq; doctissimi viri verba, & si ad lōgū,
 non piget adducere, sunt enim admirabi-
 lia, inquit enim: *Fugiamus itaq; malorum
 radicem. Radix autē ea, cupiditas est, Pau-
 lus loquitur, imo in eo loquitur Christus, vi-
 deamus planē an ipsa quoq; rerum experi-
 menta testentur: quid enim mali non pecu-
 nie faciant? Et paulò post, Cuius ergo mali
 illa causa non sunt? nonne harum gratia
 concupiscimus? non rapimus? non euulatio
 perstrepiamus? non inimicitias subimus? non
 conserimus rixas? non contentiones perpe-
 tuas teximus? nonne illa ad mortuos vsq;
 impias extendere manus? nonne inter parē-
 tes, & fratres sauiunt? nonne iura natu-
 ra, ac præcepta Dei, & omnia prorsus viola-
 runt, qui illarū tenentur desiderio? nonne
 harum causa iudicia sunt instituta? Tolle
 itaq; pecuniarum studium, & omnia ma-
 la si blata sunt, conquieuit bellum, cessa-
 uit pugna, inimicitia in gratiam redeunt,
 sedatae sunt hereses, & contentiones om-
 nes. Oportebat huiusmodi veluti corrupto-
 res,*

Chrys. in 1.
 ad Timot.
 hom. 16. in
 c. 6.

Ambr. in
 1. ad Timot.
 in c. 6.
 Gregor. lib.
 10. in c. 1.
 Eccl. 10.
 2. Th. 1. c. 1.
 1. ad Timot.

res, ac lupos, communemq; perniciem orbe
 toto pelli. Quemadmodū enim aduersi qui-
 dam, ac furentes venti, si in mare placidum
 irruant, ipsum funditus vertunt, adeo ut
 arena profundi supernis misceatur undis:
 ita & pecunia cupidi omnia penitus mis-
 cent, neminem qui huiusmodi est, amicum
 nouit. Quid autem amicum dicimus? ne ip-
 sum quidem Deum scit, ea rabie detentus
 insanit, Et paulò post. Hi sunt qui peruer-
 terunt, atq; perdiderunt omnia, pecuniarū
 concitat irabie. Sicut enim flamma vehe-
 mens ubi in syluam incidit, peruertit om-
 nia, & desolatur: ita & ista orbem destru-
 xit vniuersum. Hæc Chrysostomus. Quem
 sequitur Ambrosius in eius loci commen-
 tarijs. Gregor. in lib. 20. moralium cap. 10.
*Radix autem malorum omnium dicta
 est auaritia, quia subsidium & quasi ins-
 trumentum omnibus vitijs suppeditat. Pe-
 cunia enim obediunt omnia. Quod existi-
 mauit sanctus Thomas, 1. 2. quæst. 84. arti.
 1, vel quia facile se in omnia vitia, quāuis
 graua, & tetra præcipitat, & conijcit qui
 laborat immodica cupiditate pecuniæ.*
 Quod

Ambros. in
 comm. epist.
 1. ad Timo.
 in c. 6.

Gregor lib,
 mor. 20, ca.
 10,

Eccles. 10.
 S. Tho. 1. 2.
 q. 84. ar. 1.

Quod quidem & si quæuis immoderata, & effrenata cupiditas efficere soleat, tamē pecuniæ cupiditati iure tribuitur: quæ plerunq; alijs valentior est, & efficacior: quoniā nihil esse tam difficile, & arduum videtur, quod homines auro non consequantur. Quare Apostolus ad Ephesios, 5. & ad Colossenses, 2. *Auaritiam idolorum servitutem appellat*: quòd homines hac de causa pecunię quasi Deo cuidam seruiant, & à Virgilio sapienter dictum est.

Virg. lib. 3.
Æneid.

*Quid non mortalia pectora cogis
Auri sacra fames?*

Verū ē superbia quæ (vt loco dudum citato auctor est Augustinus) est amor, & cupiditas excellentiæ, non cætera vitia modò, sed ipsa etiam auaritia nascitur: vt merito omnis peccati initium nominetur, nam vt quisque excellere immodicè cupit, diuitias optat, honorem, gloriā, inuidet alijs, irascitur, rebus, & verbis nocet. Denique ex bonis omnibus, siue veris, siue apparentibus excellentiam quandam aucupatur, & assequitur, etsi non veram, tamen comparatione eorum qui eis ca-

Greg. lib. 31

mor. cap. 31

rent. Itaq; quòniã Regis est prouidere omnia, & ad finem, quem ipse appetit, hortari, & dirigere ceteros. sic superbia Regi-
 navitiorum dicitur à Gregorio in lib. 31. moralium, cap. 31. Et vt charitas, quæ Regina virtutum dicitur, eas in finem refert suum: ita superbia omnibus vitijs imperat, eaq; ad finem sibi propositum conuertit. Quod verò negant quidam finem pusillanimitatis, timoris, libidinis, & aliorum eius generis referri in finem superbiæ posse: dicerent aliquid, nisi hæc, & omnia, vel bonum aliquod assequi, ac tueri, vel malum vitare curarent: quod sit gratia excellentiæ querendæ. Ergo superbia dicitur initium omnis peccati. quoniam ex ea vbi paululum inualuit omnia peccata gignuntur, vixq; aliquod vitium in homine magno-
 pere dominatur, quod non sit ex ea ortum. Ea enim est initijs ratio, vt nihil sit eo prius, sed ex illo sint alia, quod plerumque in superbia cernimus. At cupiditas radix nuncupatur, quòniã quamuis ex superbia sit, eaque alatur, innumera inde vitia, quasi malleoli, & propagi-

nes oriuntur. Atq; ex superbia quidem septem potissimum vitia propagantur, quæ capitalia dicuntur. De quibus ita eo loco quem dixi Gregorius ait, *Radix cuncti mali superbia est, de qua scriptura attestante dicitur, Initium omnis peccati est superbia:* Eccles. 10.

Primæ autem eius soboles, septem nimirum vitia de hac virulenta radice profectuntur, scilicet inanis gloria, inuidia, ira, tristitia, auaritia, ventris ingluuies, luxuria. Hæc eadem quæ principalia habentur, & sunt, etiam capitalia vocantur, non tantum quod ex eis multa propagantur, sed etiam quod ea regunt, (quod est proprium capitis) id est ad finem dirigunt suum, ut auctor est sanctus Thomas prima secundæ quæstione octogesima quarta articulo tertio. Idemque Gregorius similia hæc esse dicit ducibus exercituum. Sunt ergo capitalia vitia ut idem consequenti articulo exponit: quorum fines habent primarias quasdam rationes mouendi appetitum, ut auaritia, ut libido, ex eo enim fit, ut alia

ex ijs oriantur, quæ ipsa in finem suum
 conuertunt, vt paulò post exemplo indi-
 cabimus. Quæ cum ita sint, constat & ra-
 tione ipsa & Gregorij auctoritate, capita-
 le vitium esse inanem gloriam, & quidem
 vt Gregorius enumerat, primum, & super-
 biæ maximè coniunctum, & continens.
 Nam ad excellentiam, quam immodera-
 tè appetit superbia, potissimum accom-
 modata videtur inanis gloria, quæ est ma-
 nifestatio quædam & declaratio illorum
 bonorum quibus maximè excellentia ipsa
 continetur: quò fit vt eam homines ardē-
 tissimè persequantur, vt quæ cum primis
 omnium excellentiam contingit, quæ ab
 eis sine modo, & sine fine quæritur, verba
 Gregorij sunt, *Tentātia quippe vitia, quæ
 inuisibili contra nos pralioregnanti super
 se superbiæ militant, alia more ducum
 præeunt, alia more exercitus subsequun-
 tur. Neque enim culpa omnes pari ac-
 cessu cor occupant, sed dum maiores, &
 pauca neglectam mentem præueniunt:
 minores & innumera ad illam se cater-
 uatim fundunt. Ipsa namque vitiorum*
 regi-

regina superbia, cum deuictum plenè cor ceperit, mox illud septem principalibus vitijs, quasi quibusdam suis ducibus deuastandum tradit. Quos videlicet duces exercitus sequitur: quia ex eis proculdubio importuna vitiorum multitudines oriuntur. Quod melius ostendimus, si ipsos duces, atque exercitum specialiter (ut possumus) enumerando proferamus. Radix quippe cuncti mali superbia est: de qua scriptura attestante dicitur, Initium omnis peccati est superbia. Primæ autem eius soboles, septem nimirum principalia vitia, de hac virulenta radice proferuntur, scilicet, inanis gloria, inuidia, ira, tristitia, auaritia, ventris ingluuies, luxuria. Quam multa verò vitia inanem gloriam consequantur capite sequenti dicemus.

CAPVT. XI.

Quæ vitia nascantur ex inani gloria.

QUÆ sint ea, quorum caput est inanis gloria, quæq; ab ea deriuantur diligenter

ligenter recenset diuus Gregorius in dicto
 31. lib. moralium iam citato, cap. 31. vbi
 sic ait, *Nam de inani gloria, inobedientia,
 iactantia, hypocrisis, contentiones, pertina-
 cia, discordia, & nouitatum præsumptiones
 oriuntur.* Quæ luculenter à diuo Thoma
 explicantur, 2.2. quæst. 132, arti. 5. & quæst.
 9. de inani gloria in disputatis articulo ter-
 tio. Eorum vitiorum caput est inanis glo-
 ria, quæ ab ea gignuntur, & ad eius finem
 referuntur per se, qui quidem est manifest-
 tatio propriæ excellentiæ. Ad hunc finem,
 quasi recta via, itur verbis, & factis: si qui-
 dem verbis, efficitur iactantia, si factis ve-
 ris, & admiratione, dignis præsumptio no-
 uitatum: (semper enim noua miramur) si
 ficta sint, hypocrisis. Declarari etiam exce-
 llentia obliquè potest, cùm ostendimus
 nos non esse alijs minores. Quod aut ad
 intellectum pertinet, estq; pertinacia, qua
 nimirum nobis constamus, & sententiam
 nostram tenacissimè amplectimur: aut ad
 voluntatem, & sic est discordia, cùm à vo-
 luntate nostra non recedimus, vt assentia-
 mur alienæ. Est etiam hæc ipsa obliquitas
 in

S. Tho. 2.2.
 q. 132. art. 5.
 Et in dispu-
 tatis, q. 9. de
 inani gloria
 art. 3.

in verbis, & in factis, (hoc est) in contentionē, quæ est clamorosa quædam, & vocibus plena litigatio, atque inobedientia, cū præcepta maiorum contemnimus, & aspernamur. Ac iactantiæ quidem exemplum habemus Danielis, 4. in illis verbis, *Nonne hæc est Babilon ciuitas magna quā ego ædificauī in domum Regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei.* Et Dan. 4.

Lucæ. 18. *Deus gratias ago tibi quia non sum sicut ceteri hominum raptores, iniusti, adulteri, velut etiam hic publicanus, ieiuno bis in sabbatho, decimas do omnium quæ possideo.* De hypocrisi notum est illud Matthæi, 6. *Cū ergo facis eleemosinam noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in Synagogis & in vicis, ut honorificentur ab hominibus.* Et illud, *Exterminant enim facies suas, ut videantur hominibus ieiunantes.* Præsumptio nouitatum fuit in Simone, Actorum, 8. dicente, *Date & mihi hanc potestatem, ut cuicumque imposuero manus, accipiat Spiritum Sanctum.* Volebat enim præclaris editis signis quasi par Apostolis ipsis iudicari. Extant etiā exem-

Matth. 6,
Lucæ. 18,
Actor. 8.

pla cæterorum permulta.

Nec verò dubitari potest diuerſa hæc vitia eſſe ab inani gloria, quoniam vnus vitij vnus eſt finis, hæc autem habent multos atq; diuerſos. Et finis vnus vitij nō refertur ad ſe ipſum, horum autem fines ſine inanis gloriæ continentur, ad eumq; referuntur: hypocrita enim appetit virtutis ſtudioſiſſimus videri: itemq; præſumptor nouitatum, mirabilium operum effector, vt excellentiam ſuam declarent, quod eſt inani gloriæ propoſitum. Ita q; iactantia, hypocriſis, præſumptio nouitatū, & eiufmodi alia, ſunt illa quidem actus inani gloriæ, verū non elicti, ſed imperati, vt martirium charitatis. Vt autem quidquam eſt ad declarandam excellentiam aptius, & efficacius, eò minus ſecerni ab inani gloria videtur, vt in iactantia apparet, & in hypochriſi, ſed inſunt in his omnibus dubitaciunculæ, quæ vt dimoueantur, ſunt quædam adnotanda.

Primum eſt, eaquæ ex inani gloria emanat non inficiari nos quidem ad ſuperbiã quoque referri poſſe, ex qua gloria ipſa
ina-

inanis proficiscitur. Proxima igitur eorū
causa est inanis gloria, remotior, & distan-
tior superbia. Verum non omnino eodē
modo ex vtraq; gignuntur. Si enim inter-
num spectemus affectum, quo excellentia
immodicē appetitur, superbia vna est ho-
rum vitiorum parens: si verò externum
actum, quo aliquis manifestat excellen-
tiam suam, ad inanem gloriam pertinent,
vt de iactantia docet sanctus Thomas, q. 9.
de malo, artic. 3. ad tertium. Etenim su-
perbus quia præclarum se, & excellentem
putat, talisque esse optat in iactantiam
incurrit, in hypochrisim. Cū verò non
modo esse, sed videri etiam concupiscit,
(quod est inanis gloriæ) omni ratione co-
natur, vt bona sua in oculis ciuium, &
cognitione versentur, ex quo eadem vitia
existunt. Alterum est esse quoque inter-
dum alias causas, ex quibus isthæc fiant, &
quidem (vt videtur) valentiores & ma-
nifestiores, sed ita tamen, vt in eis la-
tere inanis gloria intelligatur. Quemad-
modum discordiæ, contentiones, pertina-
tiæ sæpè ex ira fiunt, sed nullo modo fierēt,

S. Thom q.
9. de malo,
ar. 3. ad 3.

nisi adiuncta esset inanis gloria. Ideò enim contendimus, & pertinaces sumus, ne victi videamur, quem finem ira non tollit, sed iuuat.

Tertiū est, ab inani hæc gloria procreari, ad eiusq; finem pertinere, ètiam cū longè diuersissimos fines spectare videantur. Multi enim magna de se mentiuntur, & se se impudentissimè iactant, non gloriæ, sed lucri gratia, vt est auctor Aristoteles in quarto libro ad Nicomachum, cap. 7. Idemq; initio sophisticorum Elencorū confirmat Sophistas, id est, sapientiæ simulatores, id velle potissimum efficere, vt pecunias aucupentur. Et tametsi est hæc potius auaritia, quàm iactantia, aut hypocrisis nominanda, quòniā à fine potiori nomina sumuntur, est tamen etiā iactantia. Itaq; in hac iactatione, aut simulatione sapientiæ intuemur finem inanis gloriæ, nempe manifestationem excellentiæ, qui ad alium continuò refertur, id est, ad quæstum. Quòd autem dirigatur ad alium non amittit nomen, aut naturam suam: vt ille qui adulterij causa furatur, est ille qui

Arist in 4. ad
Nicom. c. 7.

quidem potius intemperans, quam fur appellandus, vt Aristoteles ait in quinto ethicorum cap. 2. sed tamen est etiam fur, non enim dixit, non est fur, sed intemperans est potius, quam fur. Postremò dicimus septem vitia tantum procreari, & gigni ab inani gloria, quoniam ea demum, siue in ipsis sistatur, nec habeatur ratio gloriæ, siue vllus alius finis adhibeatur, suapte natura talia sunt, vt ad manifestationem excellentiæ pertineant, atq; conducant, aliòqui si ea essent annumeranda in ijs quæ oriuntur ex inani gloria, quæ non per se, sed ex accidente in eius finem dirigi queunt: non vitia modo omnia, sed ipsas etiam virtutes ab inani gloria effici diceremus. Cui enim dubium est quidquid boni, aut mali sit, gloriæ causa fieri posse?

Aristo in 5.
Ethic. c. 2.

Sed quæri hic meritò potest, quid causæ sit vt cum verba vera esse, & falsa, possint, non minus quam facta, duo vitia in factis esse dixerimus, alterum in veris, in falsis alterum? in verbis autem vnicum sit à Gregorio, & à Thoma constitutum? quod si respondeas hanc esse causam, quod iactantia

S. Thom. 2. 2.

q. 112. a. 1.

Arist. lib. 4.

ad Nico. c. 7.

tia quæ ad verba spectat propriè dicitur (vt ipse idem testatur, 2. 2. quæst. 112. artic. 1.) cum aliquis se prædicatione, & laude effert supra id quod est in se, quod falsis verbis fieri necesse est, idq; ab Aristotele confirmari in, 4. ad Nicomachum, cap. 7. vbi docet, *Arrogantem siue iactantem se se, atq; vanum, aut ea bona sibi tribuere, quæ minime habeat, aut maiora quam habeat.* Non videtur hæc satis firma, & constans ratio. Efficit enim inanis gloria, vt & falsa nobis arrogemus, & quæ in nobis sunt cum quadam iactatione, & insolentia efferamus. Quod si illud prius tantummodò iactantia esse decernitur, necesse est aliud vitium statuamus, quod in posteriore versetur. Non sunt igitur rectè enumerata vitia, quæ ex inani gloria existunt.

Huic dubitationi mihi ita respondendum videtur. Iactantiam nullomodo sine aliquo mēdacio constare, atq; consistere. Non enim est nisi cum aut falsa de nobis prædicamus, aut si vera illa sint, alio modo nobis inesse significamus, quàm re vera sint, quasi à nemine acceperimus, totaque nobis

nobis debeantur, aut si accepimus nostris
 meritis non donata, sed reddita, aut certe
 nobis solis concessa videri volumus, ut est
 apud Gregoriū pulcherrimè in lib. 23. mo-
 raliū, c. 7. cuius grauissimi & sanctissimi
 doctoris verba sunt, *Quatuor quippe sunt
 species quibus omnis tumor arrogantium de-
 monstratur, cum bonū aut à semetipsis ha-
 bere se aestimant: aut si sibi datum desuper
 credunt, pro suis se hoc accepisse meritis pu-
 tant: aut certè cū iactant se habere quod nō
 habēt: aut despectis ceteris, singulariter vi-
 deri appetūt habere quod habent. A semet-
 ipso enim bonum se habere iactabat, cui per
 Apostolū dicitur. Quid autē habes quod nō
 accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris
 quasi non acceperis? Rursū ne dari nobis bo-
 nū gratia pro nostris precedētibus meritis cre-
 deremus, idē Apostolus admonet, dicēs, Gra-
 tia estis saluati per fidē, & hoc non ex vobis,
 sed Dei donum est, nō ex operibus, ut ne quis
 gloriatur: qui etiā de semetipso ait, qui prius
 fui blasphemus, & persecutor: & cōtumelio-
 sus, sed misericordiā cōsecutus sū: quibus ver-
 bis aperte declarat quod gratia nō pro meri-*

Gregor. lib.
 23. mor. c. 7.

1. Cor. 4.

Ad Ephes. 2.

1. Timo. 1.

tis tribuatur, dum ex se ipso docuit, & quid
de malitia meruit, & quid de beneuolentia
accepit. Rursum nonnulli iactant se habere
quod non habent, sicut diuina voce per pro-
phetam de Moab dicitur, Superbiam eius,
& arrogantiam eius ego noui & quod non
sit iuxta eum virtus eius. Et sicut Angelo
Ecclesie Laodiciae dicitur, Quia dicis quod
dives sum, & locupletatus, & nullius egeo,
& nescis quia tu es miser & miserabilis,
pauper, cecus, & nudus. Rursum nonnulli
despectis ceteris videri appetunt singulari-
ter bonum habere quod habent. Vnde &
Phariseus idcirco de templo absq; iustifica-
tione descendit, quia bonorum operum me-
ritum, sibi quasi singulariter tribuens ora-
ti de Publicano se prae tulit. Hec Gregorius.
Et equidem verum illud ego arbitror quod
Phariseus aiebat, ieiuno bis in sabbatho,
decimas de omnium quae possideo. Nec
tamen sine iactantia dictum puto, vt dicit
Gregorius, quoniam etsi Dei dona agnos-
cere videbatur, quasi suis illa virtutibus de-
bita iudicabat: sicuti est illud Danielis, 4.
Nonne haec est Babylon ciuitas magna,
quam

Jerem. 48.

Apocalip. 3.

Luc. 18.

Dan. 4.

quam ego adificavi in domum Regni, in ro-
 bore fortitudinis meae, & in gloria decoris
 mei? Quod iactantiae plenum censetur,
 quia ita Rex superbus, & arrogans loqui-
 tur, ut non Deum sed semetipsum tanti si-
 bi imperij auctorem extitisse significare
 videatur. Quod ei continuo coelo delata
 vox aperit, cum dicitur illi, *Tibi dicitur
 Nabuchodonosor Rex, Regnum trāsibit à
 te, & ab hominibus eijcient te, & cū bestijs
 fēris erit habitatio tua, fēnum quasi bos co-
 medēs, & septem tempora mutabuntur su-
 per te, donec scias quod dominetur Excel-
 sus in regno hominum, & cuicunque vo-
 luerit det illud.* Vnde patet: Quod A-
 postoli quoque sancti ab hoc elationis vi-
 tio, & inanis gloriae cupiditate renocantur
 à Domino, qui de predicatione redeuntes,
 cū elati dicerent: Domine in nomine tuo
 etiam demonia nobis subiecta sunt: ne de
 hac miraculorū singularitate gauderent, il-
 lico eis respondit Dominus dicens. Videbā
 sathānam, velut furgur de cælo cadentem.
 Ipse quippe singulariter dixerat elatus, Su-
 per astra exaltabo solium meum, sedebo in
 monte

Gregor. lib. i
 dem.

Luce. 10.

Esai. 14.

monte testamenti in lateribus Aquilonis, similis ero Altissimo. Et mirè Dominus ut in discipulorum cordibus elationem prameret, mox iudicium ruina retulit, quod ipse magister elationis accepit, ut in auctore superbiam discerent, quid de elationis vitio formidarent. In hac itaq; arrogantia quarta specie crebrò humanus animus labitur, ut id quod habet, habere se singulariter gloriatur. In qua tamen similitudini diabolica vicinùs appropinquat: quia quisquis bonum se habere singulariter gaudet, quisquis videri sublimior ceteris quarit, illum videlicet imitatur, qui despecto bono societatis Angelorum, sedem suam ad Aquilonem ponens, & Altissimi similitudinē superbè appetens, per iniquum desiderium, quasi ad quoddam culmen conatus est singularitatis erumpere.

Quod si quærat etiam quispiam, cùm solis verbis iactantia tribuatur, cùm sæpè ea sit quoque in factis? ut initio Esther legimus, In diebus Assueri qui regnavit ab Indis usq; ad Aethiopiam super centum viginti septem prouincias, quando sedit in solio regni

ni sui. Tertio igitur anno imperij sui fecerat grande conuiuium cunctis principibus, & pueris suis fortissimis Persarum, & Medorum inclytis, & præfectis provinciarum coram se, ut ostenderet diuitias gloriæ regni sui, ac magnitudinem, atq; iactantiam potentia sue. Facilis est, & expedita responsio. Iactantiam propriè esse in verbis, quàmuis inde, similitudine quadam ad res ipsas persæpè transferatur. Itaq; in verbis tantum iactantiam Gregorius collocauit, cum quia ea erat vera, atque germana nominis notio: tum etiam quia quæ in rebus est propria nomina habet, & hypocrisis dicitur, aut præsumptio nouitatum, ut appellatione communi, nec ea quidem admodum propria minimè indigeat.

CAPVT. XII.

Quomodo sit inani gloria obfistendum?

POSTEA Quàm explicuimus quā latè manet inanis gloria, quotq; ex ea vitia nascantur, hoc mihi vnum quærendum videtur, quomodo ei malo obfistatur? quæ

sint ad id potiora, ac valentiora remedia?

Bern: serm.
6. in Psal. 90.

Bernardus (cui magnæ semper curæ fuit gloriam quæ à solo Deo est quærere, & alteram, quæ est cum prauitate animi, & cum quadam inanitate coniuncta, aspernari) paucis rei summam comprehendit: mouet enim sermone, 6. in psalmum 90. vt veritatem vanitati opponamus, veritatem autem sollicitam nostræ naturæ considerationem, & cognitionem: facile vitari posse inanem gloriam si nos metipsums pènitus introspiciamus, & ad lucem veritatis discutiamus, *Difficile* (inquit) prorsus (ni fallor) homo verbis laudantium hominem in vita sua, adduci poterit altum sapere, si se intus ad lucem veritatis sollicita consideratione discutiatur. Nonne enim si propriam cogitat conditionem dicturus est sibi. *Quid superbis terra & cinis?* *Quid* quæso presentis vitæ incolatus est, nisi spiritalis quadam domus, in qua ad commemorandum delegati sumus à Domino? An nò quotidie & absq; interuallo domus ista consumitur, veterascit, casuiq; propinquat? Tot vt dicam subtrahuntur lapides, quot
pra-

prætereunt dies, transimus ab infantia ad
 adolescentiam, ab adolescentia ad iuuentu-
 tem, à iuuentute ad virilitatem, à virilita-
 te ad senium, à senio ad ætatem decrepitā,
 & tamen eo usque attingunt rarissimi, ve-
 rum qui sic efficiuntur longævi, quot cala-
 mitatibus obvolvuntur, quot atterantur
 languoribus nemo sufficienter edicit. Ho-
 rum profectò vita sibi ipsis onerosissima
 est, quoniam caligat visus, eorum obtura-
 tur auditus, olfactus amittitur, gustus fa-
 tiscit, palpitat tactus, fetet anhelitus, cur-
 vantur genua, gressusq; itinere baculo sus-
 tentatur, fiuntq; nonnunquam eorum pro-
 pinquis, & notis intolerabiles ad videndū.
 Singuli ærumnosa vitæ ipsorum compatiū-
 tur, & carnis sine Dei offensa precantur in-
 teritum, non odij sed compassionis permo-
 ti affectu, credentes eorum miseris mortem
 finem esse daturam.

Præterea si propriam consideret corrup-
 tionem, fateatur necesse est quoniam non
 est in eo bonum. Sed et si fortè aliquid habe-
 re videtur, non inueniet (puto) quod respō-
 deat Apostolo dicenti, Quid habes quod nō

1. Corint. 4.

1. Corin. 10.

accepisti? & si accepisti quid gloriaris? Et
 alibi. Qui stat videat ne cadat. Postremo si
 fideliter computet, facile illi erit advertere,
 quod nec cum decem millibus possit ei occur-
 rere, qui cum viginti millibus venit ad se,
 & omnes iustitias suas tanquam pannum
 menstruata reputare. Hæc de natura nos-
 tra deque fuga inanis gloriæ Bernardus.
 Quæ si rectè percipimus, & tenemus non
 erit difficilis sanatio, non dubia victoria.
 Ut enim pavones cum ad turpitudinem,
 & deformitatem pedum oculos referunt,
 placere sibi desinunt, ponūtq; arrogantiam
 illam, & insolentiam quam ex cauda va-
 rijs coloribus, & quasi luminibus ornata,
 atque distincta conceperant: ita in nobis
 omnis animi fastus cōcider, cum conce-
 perimus mente, & cogitatione volucri ex
 limo nos fuisse genitos, pronos esse natu-
 rā in malum: nihil boni nisi ex Dei dono
 habere, atq; id quod habemus, nec sine ip-
 so qui dedit tueri, nec naturæ nostræ cor-
 ruptioni, ac inimicorum impugnationi
 pares esse posse.

Prudente ergo examinatione intelli-
 gere

gere oportet errorem nostrum, & inanis gloriæ, atq; humanæ laudis, quam diligimus, illecebrosam fallaciam: quæ speciosa quidem, & tanquam impudicissima meretrix apparet in facie, & intus tota est deformis, & squalida: in promissionibus fallax, & in fallendo veridica, quæ insipientiū animos blandiendo vulnerat, arridet, & spoliat, vt amplectatur vocat, & despiciat. Sibi inhærentes attollit ad horam, honorabiles reddit, & post paululū à se abijciēs esse facit inglorios, sicuti inquit propheta psalmo, 36. *Vidi impium superexaltatū, & eleuatū sicut cedros Libani, transiui & ecce non erat, quasiui, & non est inuentus locus eius.* Eòq; turpius ad ima dilapsus est, quo immoderatiū ad mundanam & inanem gloriam conscendit. Vbi nam quæso sunt potentum minæ? imperiales insulæ? sceptræ regalia? & tyrannorum gloria? Quò (inquam) Cræsi deuenere diuitiæ? magnificentia Assueri? Celeberrima Salomonis fama? ac Romanæ vrbs vndiq; profusum imperium, & gloria? Profectò veluti somnium surgentium, subli-

Psalm. 36.

mitatis illorum imago ad nihilum redacta est. Defecit prorsus, ac si numquā fuisset, creuit in tempore, ad tempus enituit, atque cum tempore transeundo defecit, nullam posteris benedictionē relinquens nisi tenuissimam in membranarum memoriā. Quod egregiè noster poeta Hispanus scripsit dicens.

Don Jorge
Manrique
in carminibus
elegiacis
pro morte
patris.

Dexemos à los Troyanos

que sus males no los vimos,

ni sus glorias:

dexemos à los Romanos,

aunque oymos, y leymos

sus historias.

No curemos de saber

lo de aquel tiempo passado

que fue dello:

vengamos à lo de ayer,

que tambien es olvidado

como aquello.

Que se hizo el Rey don Iuan?

los Infantes de Aragon

que se hizieron?

que fue de tanto galan?

que fue de tanta inuencion

como

como truxeron?

Las justas, y los torneos,
paramentos, bordaduras,
y cimeras:
que fue sino de uaneos,
que fueron sino verduras
de las eras?

Est & illud salutare Gregorij consilium
lib. 22. moralium, cap. 6. & ad vitandam
inanem gloriam maximè accomodatū,
vt cū boni aliquid facimus, peccati vitæ
prioris non obliuiscamur, id enim est
quod inanem gloriam sæpissimè efficit
Sed à bono illo potius, de quo lætamur, ad
malam quibus diuinam bonitatem offen-
dimus oculos identidem, atquè animum
cum dolore auocemus. Verba Gregorij
sunt, *Sunt verò nonnulli qui cum bona ali-*
qua faciunt, iniquitatum suarum protinus
obliuiscuntur, & cordis oculum in conside-
ratione bonorum operum, quæ exhibent, fi-
gunt, atq; eò se iam sanctos existimant, quò
inter bona quæ agunt malorum suorum, in
quibus & fortasse adhuc implicati sunt,
memoriã declinant. Qui scilicet si districtio

Greg: libr.
22. mor. c. 6.

nem iudicis vigilanter attenderent, plius de malis suis metuerent, quam de imperfectis bonis exultarent, plius inspicerent quod de his, quæ adhuc eis agenda sunt, debitores tenentur, quam quod operantes quædam, iam debiti partem solvunt. Neque enim absolutus est debitor, qui multa reddit, sed qui omnia, nec ad bravium victoria peruenit qui in magna parte spectaculi velociter currit, si iuxta metas veniens, in hoc, quod est reliquum, deficit. Nec ad qualibet destinata loca pergentibus inchoando prodesset longum inter capere, si non etiam totum valerent consummare. Qui ergo eternam vitam querimus, quid aliud quam quadam itinera agimus, per quæ ad patriam festinamus? Sed quid prodest quod carpiamus multa, ea quæ ad perueniendum restant negligimus reliqua? Amplius igitur debemus inspicere, quæ bona nec dum fecimus, quam ea quæ iam nos fecisse gaudemus. Et in capite septimo eodem libro ita ait, Habent itaq; hoc proprium sancti viri, ut bona quidem quæ agunt, videant, Et tamen cum peregerint, ab eorum memoria
oculos

oculos autertant. Hæc Gregorius.

Sed habet hoc humana infirmitas proprium, vt plus ei intueri libeat quod sibi in se placet, quàm quod sibi in se displicet. Sicq; plarunq; hoc vitio etiam tentantur electi, cùm eorum cordi suggeritur vt bona quæque quæ fecerunt ad animum reuocent, & securitatis iam lætitia exultent. Sed si verè electi sunt, ab eo in quo sibi placent, mentis oculos diuertunt, omnem in se de peractis bonis lætitiam deprimunt, & de his quæ se minus egisse intelligunt, tristitiã requirunt, indignos se existimant, & penè soli, bona sua non vident, quæ in se videnda omnibus ad exemplum præbent. Sicuti est illud Pauli prima Corinthiorum decimo quinto, *Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei.*

1. Cor. 15.

Atque hac quidem in re illud mihi videtur habere vim quandam admirabilem, & incredibilem, quòd cùm innocētissimi & optimi nobis videbimur, plurima recordari possumus, quæ nefariè, & turpiter

gesta certò scimus. Quod verò ablata omni dubitatione pium, sanctumque dicere audeamus, ex tanto operum numero ne vnum quidem proferemus. Nisi frustra ab optimo, & sapientissimo viro dictū putamus, *Verebar omnia opera mea*, aut nos Deo gratos esse planè cognoscimus, sapiētioreq; Apostolo sumus, qui dixit, *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum*. Valetq; maximè ad inanem gloriam extinguendam ante oculos semper habere illud quod scribit Paulus, *Qui autem stat, videat ne cadat*: & quod ipse iustitię auctor, ac magister sanctissimè admonet, *Cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite servi inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus*.

Præterea quàmuis non leuibus interdum argumentis, & ipsa (cui sine temeritate credi posse videretur) probabilitate ducamur, vt non nulla supra ea quæ præcepta sunt, piè & iustè nos fecisse existimemus, præter quam, quòd facilè decipimur, non ea sunt considerata, quæ fecimus, sed plura, & difficilia, quæ supersunt faciēda.

Iob. 9.

21 Cor. 4.

1. Cor. 10.

Luc. 17.

da. De quo eleganter Paulus ad Philippen- Ad Philipp.
3.
 ses, 3. ait, *Fratres ego me non arbitror com-
 prehendisse. Vnum autem quæ quidem re-
 tro sunt obliuiscens, ad ea verò quæ sunt
 priora extendens me ipsum, ad destinatum
 persequor, ad brauium supernæ vocationis
 Dei in Christo Iesu. Est autem maximus,
 idemq; cõmunis omniũ error, ex quo ina-
 nẽ gloriã procreari necesse est, quòd pere-
 xiguis bonis capimur, & quasi faciamur,
 nosq; nõ cũ summis & perfectis viris (quos
 imitari semper debebamus,) sed cum vul-
 go & multitudine comparamus: in quo
 cùm vix vllũ virtutis lumen eluceat, mag-
 num, & excellens apparet quod in nobis
 est. Itaq; perinde facimus, ac ille qui sum-
 mum sibi honorem in stadio pottularet,
 quòd claudos, & obessos homines mini-
 meq; ad currendum aptos velocitate, cur-
 suq; superasset. Omittamus multitudinẽ,
 quæ voluptates omnes auidissimẽ cõsecta-
 tur, & sæpẽ ne virtutis quidem vmbram
 assequitur. Intueamur viros diuina virtute
 præstantes, eiusdemq; nobiscum naturæ,
 infirmitatisq; participes, quos Deus mag-
 nope-*

noperè amauit, quos mirati sũt Angeli, qui
bus dignus nō erat mūdus, hos cū equabi-
mus, tūc nos bonos, & pios nominemus.

Quem verò non pudeat, aut etiam nō
miseret sui, si, cū se multum virtute, &
pietate prouectum iudicauerit, ante ocu-
losponat non dicam Christum Dominū
nostrum, non Mariam immaculatissimā
Virgem Patronam nostram; non Apосто-
los, sed Paulum? Antonium? Onufrem?
Hilarionem? Benedictum? Dominicum?
Franciscum; Hieronymum? Augustinū?
Bernardum? Ildephonsum? Laurentium?
Sebastianum? Vincentium? Basilium? Eu-
laliā? Agnetem? Catharinā? Et alia
quam plurima agmina beatissima sancto-
rum, martyrum, doctorum, virginum, &
confessorum? Qui respuentes omnia, ho-
nores, voluptates, prædia, conuersatio-
nemque socialem, vitam suam duxerunt
in montibus, inspeluncis, & in solitudini-
bus vastis, quatenus commodiùs illis soli
Deo vacare liceret. Nonnulli verò hu-
mano timore deposito, neglectis iussioni-
bus principum, se pro defensione fidei Ca-

tholicæ, ad perferendum rerum damna,
 exiliorum incommoda, squalores carce-
 rum, eculeorum tormenta, carbonum in-
 cendia, adustiones lampadum, lapidum
 ictus & flagrorum, ludibria populorum,
 membrorum mutilationes, & abscissionē
 capitis magnanimiter tradiderunt. Qui di-
 uinis die noctuque occupabantur in lau-
 dibus, sacris lectionibus vacabant, ora-
 tionibus instabant, mutuisque exhortatio-
 nibus se ad virtutum profectum accende-
 bant. Qui omnes sanctarum scripturarum
 scientia imbuti, fidei gratia perfusi, chari-
 tatis ebriati dulcedine, nec non & promif-
 sionū Christi allecti magnitudine, facti sūt
 contemptores humanæ gloriæ, testes fi-
 dei, præcones immortalitatis, atque pro-
 premiorum adeptione celestium bonorū
 insuperabiles bellatore, Quæ ita magna
 sūt, vt, *Nec oculus vidit, nec auris audiuit,*
neq; in cor hominis ascendit, que prepara-
uit Deus diligentibus se. Pro quibus si de-
 derit homo vniuersam mundi substantiā
 si immanissimis corpus suum tradide-
 rit cruciatibus, & exposuerit flammis, si
 spon-

sponte se affligerit ieiunijs, vigilijs, ac laboribus, frigore, æstu, fame, siti, inopia, & nuditate, penè nihil agit: quoniam quidquid facit & omne quod patitur momentaneum est, leue, breuissimumq; in recompensatione retributionis æternæ: quemadmodum Apostolus ait ad Romanos, 8. *Non sunt condigna passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Quamobrem nullus gloriatur, nullus præsumat se hæc bona ex proprijs operibus percepisse, vel mereri, quia non pro merito, nec ab hominibus, neque pro suscipientis arbitrio dantur, sed per Spiritum Sanctum, qui vbi vult, in quibus, & quando vult spirat.*

Est etiam illa perutilis, perque salutaris Chrysostomi consideratio ad inanem gloriam fugiendam: qui cum in sermone de inanis gloriæ cupiditate ex Apostolo docuisset Angelos esse à nobis aliquando iudicandos: *Num qui de Angelis* (inquit) *sententiam sis laturus, optaueris à mortali- bus his, & impuris iudicium de te fieri, cōsequiq; parē cum saltatricibus, mimis, au- rigis,*

Ad Rom. 8.

Chris. serm.
de inanis
gloriæ cupi-
ditate, tom.
5.

rigis, & belluarum confectoribus laudem,
vel qualem illis exhibent plausores, quorum
acclamationes, & plausus altiori quodam
sunt per te volitatu defugiendi. Ioannes
 præterea eremi ciuis imitandus est, perdis-
 cendumque quo pacto & ille vulgi laudes
 contempserit, neque vllas hominum attē-
 derit adulationes. Siquidem cum Palæsti-
 nos incolas se circa perfusos vidisset, & sui
 admiratione obstupefactos, nihil prorsus
 hoc tãto honore flectebatur, quin illis in-
 surgens ad populum vniuersum, tãquam Luc 2. 3.
 adolescentulum aliquem verba factita-
 bat, & dictis istius modi incessabat, *Ser-*
pentes, viperarum semina, cum sui visen-
 di dūtātaxat illi gratia relictis vrbibus mag-
 no ad se concursu festinassent. Nihil tamē
 horum sanctissimum virum a pristino in-
 stituto relaxauit. nam vt longē aberat a glo-
 rię cupiditate, sic erat quauis animi elatio-
 ne liber. Nos verò contrā quasi honorem,
 & gloriam prætio ab hominibus vendica-
 turi, seruili quadā industria omnibus adula-
 mur. Ita fit, vt ordine quodam præpostero
 ferantur omnia, proque vulgari, & popu-
 lari

lari hac gloria non minùs fides, quàm religio ipsa neglecta prodatur, & pietas. Iuuar præterea considerare, quam molestissima sit illa, & intolerabilis seruitus eorum, qui gloriæ student: fieri ne poterit, ut si uel leuiter cogitetur, non omnes magnopere deterreat? omnia, non modo quæ reprehendi palam, sed etiam quæ obscuro cogitari possint timent, rumorem, fabulam fictam, falsa perhorrescunt, ora omnium atq; oculos intuentur. Optarem equidem, ait Chrysostomus, quibus suis Barbarorum hominum potius in seruitutem dari, quàm semel eius subire iugum. Nec enim à Barbaris talia captiuis iniunguntur, qualia sibi morigeris hoc pacto indicit. Nec multo post, Etenim qui gloria libidine trahitur, fluctuante cuiquam, & tempestate dissecto uidetur assimilis, siquidem tremebundus semper, & pauidus infinitis dominis gesturus sit morem.

Sed inter alias omnes considerationes, quæ ad inanem gloriam uitandam, & fugiendam maximè iuuant, est illa extremi iudicii magni Dei consideratio, & teterri-

mi

Chrys. ferm.
de inan s
gloriæ cupi
ditate, tom.
1.

mi inferni carceris, abyssiq; illius barathri
sempiternaliter inhabitatio, vbi anime de-
merguntur, & cruciantur, vbi proculdū-
bio nulla cruciatus datur requies, sed do-
lor sentitur intolerabilis, ignis vrit inex-
tinguibilis, vermis conscientiae viget im-
mortalis, fætor sulphuris affligit importa-
bilis, interiores absque consolatione vlla
sunt lachrymæ, horridus aspectus dæmo-
nū, palpabiles tenebræ, teterrimus carcer,
indisolubilia vincula, sitis exæstuans, den-
tiū stridor, timor supplicij, iudicij tremor,
peccatorum inordinatus pudor, hebetu-
do animi, ignorantia profunda, pondero-
sitas corporis, membrorum lassitudo, mor-
tis concupiscentia sine morte, inuidiæ ta-
bes, discerpens ira, odiorum ardens facu-
la, ignis corporeus carens necessitate fo-
menti materialis, diuina tamen virtute
concremans corpora, spiritus autem non
calefaciens, sed crucians, lucet quidem ad
pœnam, minimè autem ad consolationē,
palpitans tremor, tristitia affligens, voci-
ferationes terribiles, & vehementes, vbi
nullus ordo, sed sempitærnus horror in-

habitat, omnis spei perpetua extinctio, & abolitio, & quod his omnibus peius est, diuinæ visionis æterna carentia. Hæc omnia sunt iugiter considerata, & meditanda, quæ de diuinæ prodeunt thesauris iustitiæ, quæ unicuique reddit secundum opera sua, quæ si homines scaperent, & intelligerent, & nouissima prouiderent, non inaniter gloriarentur, non humanas appeterent laudes, non voluptatibus se darent, prostituerent vitijs, indulgerent corpori, diabolo obtemperarent, facultates quærerent, mundi quæ pereuntem concupiscerent gloriam, non veritatis subtererent itinera, non sanctorum monita parui penderent, abijcerent gratiam, virtutes detestarentur, non negligerent sapientum consilia. Sed resipiscerent ab iniquitatibus suis, ac sibi met transactarum culparum ultionem instituerent, & facinora præterita diluerent, & de cæterò vltro non peccarent, nec inanem gloriam requirerent.

Igitur quamdiu in hoc exilio sumus mortalitatis carne vestiti, nos peccatores agnoscamus, delicta confiteamur, deploremus,

remus, & corrigamus, non ea tegendo, & excusando, non iustificando, neq; de propria applaudamus gloria, nec humanas laudes appetamus, sed fidei oculo futurū prospectemus iudicium. & dicamus, *Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine, quoniam non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.* Vnde fiet vt qui intenta mentis consideratione hæc secum pertractet, humanam gloriam amare nō possit, nec ea quæ in mundo sunt, tamquam horis singulis emigraturus ex ipso, & super sui custodiam vigilet, conuersationemq; suam prouida discussione gubernet, deordinata ordinet, deiecta erigat, agenda disponat, alta despiciat, & omnem gloriā sæculi cōtemnat, pertimescat, fugiat, & reformidet: & vniuersas laudes humanas, & omnia quæ sub cœlo sūt vt stercora arbitretur, vt verā gloriā lucrifaciat, sicq; prudēter uiuat, ac si de proximò moriturus existeret, *Lauans cū propheta per singulas noctes lectū suum, & stratū suum lacrymis humiliter rigando.* Atque peregrinationem suam sincera mēte deploret, & per amoris

Psal. 142.

Psal. 90.

incendium iugi deuotione suspiret ad patriam, cum propheta gemebundo corde decantans, *Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei mei.* Et igniti desiderij bonorum cœlestium consideratione per motus propheticum illud ingemiscens dicat, *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, habitavi cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea.* Et ciuitatis illius cœlestis Hierusalem excellentiam admirans, Angelorum frequentiam, ciuium gloriam, deliciarum opulentiam, mansionum magnitudinem, & omnium desiderabilium exuberantiam, inardescens concupiscat, gemat, & dicat, *Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutū, concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini.* O quàm gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei. Sicut latantium omnium habitatio est in te. Et defluentibus lachrymis, & corde liquescente dicat, *Elegi abiectus esse in domo Dei mei, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum, quia melior est dies una in atrijs tuis super millia, Quia,*
bea-

Pfal. 41.

Pfal 119.

Pfal 83.

Pfal. 86:

Pfal. 83.

*beati qui habitant in domo tua, in secula
seculorum laudabunt te.*

Deniq; iam vt finem faciamus, ad hanc
inanem, & pestilentem belluam gloriæ
humanæ fugiendam, & vitandam, vbiq;
depugnemus gladio spiritus, quod est ver-
bum Dei: verbum Dei voco cùm pias &
religiosas preces, quibus omne tērationū
genus profligabimus: tū scripturam
diuinam, ex qua vt in cætera omnia vitia,
ita in hoc opem, ac subsidium petemus.

Ergo semper hæc, & his similia nō tam in
ore, quàm in animo habeamus, *Perditio
tua ex te Israel, tantummodò in me auxi-
lium tuum. Quid habes quod non accepisti?
& si accepisti quid gloriaris, quasi non ac-
ceperis: Non sumus sufficientes cogitare al-
iquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficiētia
nostra ex Deo est. Et quod facti sumus
Vt improbi omnes nos, & quasi pannus
menstruata vniuersa iustitiæ nostræ. Et
sine me nihil potestis facere. Non nobis
Domine, non nobis, sed nomini tuo da
gloriam.*

Osee. 13.

1. Cor. 4.

2. Cor. 3.

Esal. 64.

Ioan. 15.

Psal. 113.

Hæc autem multò libentiùs, atq; aui-

dius arripiemus, si periculum in quo continetur versabimur animo, & cogitatione cernemus. Etenim non est quod improbi hoc vitium timeant, eos maximè affectatur, qui magnos habent in virtute progressus. Hi cum sæpè eò venerint, ut opes, libidines, similitates, potentiam, honoresq; contemnant, & in quiete quadam, ac tranquillitate viuant, bellum sibi, & quidē difficile, ac durum cum inani gloria suscipiendum vident: in preces ipsas, in conciones, in ieiunia, in verbera blandè se se insinuat, atq; (ut Harpiyæ instructas opipare mens) ita præclara, & egregia opera fœdat, turpificat, & contaminat. Quam si negligas, & voluntatem quasi arcem occupare permittas, ita te à vera virtute paulatim auertet, ut nihil turpe, aut flagitiosum arbitreris, quò ea comparari posse videatur. Hinc vigilie, lucubrationes, labores incredibili contentione suscepti, quibus homines mirificè in vita excruciantur. De quibus rectè Ecclesiastici, cap. i. habetur.

Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.
Quid habet homo amplius de vniuerso labore

bore quo laborat sub sole? Vidi cuncta quae
sunt sub sole, & ecce vniuersa vanitas, &
afflictio spiritus.

An potest esse quidquam dementius,
quàm in periculis, ac laboribus diurnis,
atq; nocturnis viuere? curis, vigilijsq; an-
gi? vt in fine audias, *Amen dico vobis rece-* Matth. 6.
perunt mercedem suam. Quam tandem

mercedem? inanem prædicationculam,
caducam, & momentaneam vulgi accla-
matiunculam, tenuem, leuemq; gloriolā,
illumq; angusto atq; demisso animo, & mi-
serissimo extimo, qui tā exigua mercede tā-
tis se in laboribus exercet. Quid enim hac
gloriola incertius, atque inconstantius?
Non est (inquit sapiens) *priorum memoria,* Ecclesi.
sed nec eorum quidem quae postea futura
sunt erit recordatio apud eos qui futuri
sunt in nouissimo. Quod si spe, atq; amore
glorię (vti fit) in turpia, & nefaria labitur,
verū operæ prætium erit summis labori-
bus alios, & grauiores, & sempiternos
quæsisse.

Quoniam igitur hæc pestis in optimi
cuiusq; mentem facillimè irrepit, omnis

cura adhibenda est, ut pellatur è vestigio, ne serpat latius, ac crelcat, auctilque, & confirmatis viribus, nec facile extrudiqueat, & omnia bona nostra corrumpat. Id proculdubio perficiemus, si nullam in nobis, omnem in Deo spem, ac fiduciam reponamus: crebroque ad eum supplices veniamus, qui ait, *Petite, & dabitur vobis, pulsate, & aperietur vobis. Et, Venite ad me omnes qui laboratis, & ego reficiam vos, tollite iugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum, & humilis corde, iugum enim meum suave est, & onus meum leue.*

Requiem proculdubio reperiemus opulentam, si iugum illius suave super nos spōtè susceperimus, non nos premet, quoniam leue est, & portantem se portat, fietque quòtidie ex usu delectabile, suave ex gustu, atque ex Christi imitatione iucundius. Propterea acceleremus, properemus, festinemus, & velociter ad Christum curramus, qui sibi famulantibus præmia pollicetur eterna. Et nos, de cælo descendens, sicut oves errantes quæsiuit in terra.

Matth. 7.
Matth. 11.

terra. Nos extensis brachijs, aperto latere, capiteque demisso præstolatur in cruce; debita nostra soluit, Patri suo reconciliauit, ac bonitatis suæ nobis patefecit arcana. Gratanterque ad suum conuiuium nuptiale inuitat, in suaque nos cupit aggregare familia: vt illi iugiter assistamus in spiritu, laudes exhibeamus, nostra offeramus vota, preces effundamus, ipsiusque die ac nocte delectabili fruamur præsentia. Et si illi mūdo corde vacare studuerimus, si cū tota mēte dilexerimus, spiritualibus nos locupletabit diuitijs, sublimabit honoribus, & gloria maxima, fecundabit virtutibus, nec nō & incerta & occulta sapientiæ suæ nobis reuelare dignabitur. Et tūc absq; errore noxias esse huiusmodi laudes cognoscemus, fugitiuos honores, mūdā gloriā despiciendā, & paruipēdendā. Fugiamus itaq; fratres mei, fugiamus (inquam) hanc seruitutē inanis gloriæ, fugiamus hoc vitiū, quod facile poterimus, si (vt dictū est) philosophemur de terrenis, si videamus quòd præsentia somniū & vmbra sunt, quam fluxa sit, & labilis humana laus,

Luca 6.
Apos. 18.

quàm corruptum vulgi iudicium, infirmamq; sententiam, flaccescereque statim, & labare solere. Qua vti excusatione poterimus, proque tam brevi paucorum præconio, tot bonorum patiemur iacturam? Mente, & animo frequentius repetamus qualem Christus in hanc rem sententiam ferat. *Va vobis quibus bene dixerint homines, Et alibi, Quantum glorificavit se, tantum date illi tormentum, & luctum.* Siquidem qui nos nunc extollunt, paulò post non secus à honoris, & gloriæ, & suarum priuatarum laudum affectatores calumniabuntur. Et si nunc laudant, mòx accusant, invident, vel carpunt: etsi hoc non faciunt, nihil omninò laudato proffunt. Si enim hoc consideremus nunquam ab hominibus propria quæremus, & si contigerint, contemnemus, deridebimus, respuemus, & dictis & factis detestabimur. Honores itaque ne quæramus, & oblatos recusemus, abijciamus à nobis, hanc inanis gloriæ concupiscentiam extinguamus. De terra recedamus, in cælum respiciamus, ad illud cœleste aspiciamus

thea-

theatrum, Deum semper ante oculos habeamus, ipsum assidue contemplemur. Qui quanto nos diuinæ gloriæ cupidiore conspicabitur, eò maiores in nos congeret laudes, & summa omnium admiratione gloria illustrabit, *Gloriari nobis* (sicuti & Paulo) *absit, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi*. Has laudes quæramus, hanc imitemur iactantiam. Hæc sectemur, & Dei gratia poterimus, & futura consequi bona, quibus nos omnes dignos censerī contingat, in Christo Iesu Domino nostro, cum quo Patri simul & sancto Spiritui gloria, potestas, & honor, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Ad Gal. 6.

(?.)

FINIS

[illegible]